

Utrechtsche jaarboeken van de vyftiende eeuw, vervattende het merkwaardige in het Gesticht, en voornamentlyk in de stad Utrecht, zedert den 1402 en vervolgens voorgevallen

<https://hdl.handle.net/1874/9870>

Blz 129/25

UTRECHTSCH JAARBOEKEN

VAN DE
VYFTIENDE EEUW,
VERVATTENDE HET MERKWAARDIGE
IN HET

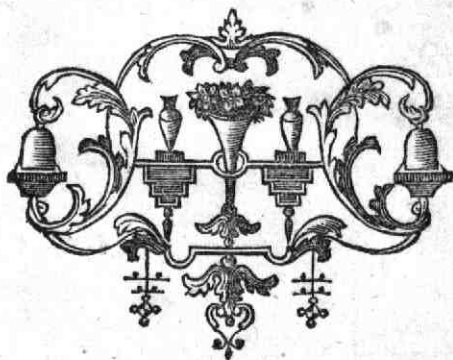
GESTICHT,

EN VOORNAMENTLYK IN DE STADT

UTRECHT,

*Zedert den jare 1441. en vervolgens
voorgevallen.*

T'ZAMEN GESTELT DOOR
MR. KASPAR BURMAN.
TWEDE DEEL.

T' UTRECHT,
By J. H. VONK VAN LYNDEN, Boekverkoper.
MDCCLI.

VOORBERICHT

A A N D E N

L E Z E R.

 It tweede Deel zoude zonder eenige voorreden hebben kunnen verschynen, dewyl ik de gelegenheit, by welke ik deze Jaarboeken opgestelt, en myn oogmerk, om 't welk ik gewaagt hebbe dezelve in het licht te geven, in het Voorbericht voor het eerste Deel oprecht en eenvoudig open geleit, en by dezelve niets meer te voegen heb. Doch my meer dan eens voorgekomen zynde, dat de Titelplaat voor het eerste Deel gestelt, door zommige verkeerdelyk wierdt uitgeleid, jaa zelfs in de Republicq der Geleerden van Maart en April dezès jaars bladz. 206. ten deele niet wel was opgegeven: als mede dat eene schryf-feil gelegenheit tot ongenoegen hadde gegeven, hebbe ik geoordeeld omtrent beide den Lezer nader bericht te moeten geven.

Wat het eerste aangaat, te weten de uitlegging van de Titelplaat, dezelve is deeze. Het *Vrouwebeeld* daar in voorkomende schetst af de Stadt UTRECHT, ken-nelyk aan de Steedekroon op haar hoofd,

V O O R B E R I C H T

en het wapenschild aan haare zyde. Zy is verciert met de tekenen zoo van *Vryheit* door den Hoedt op haren schoot, als van die der *Wetgevende Macht*, Haar van aloude tyden, als eene volksregeering uitgemaakt hebbende, eigen. Deze Macht word afgemaald eerst door het Boek der *Senatus-consulta & Plebiscita Trajectensia*, dat is, *Utrechtsche Raadtsbesluiten en Morgenspraken der Gilden*, op welke zy met den linker arm rust. Ten tweeden, door de Rol, op welke de woorden *Stadts Excyns* staan, welke al van oudts by Haar opgesteld, afgeschafft, weer ingevoerd, geheven, vermeerderd en vermindert is naer tydts omstandigheden: en *Munt*, van welke zy het recht heeft geoeffent: mitsgaders door de vordere papieren, daar by leggende, inhoudende vryheden, privilegien en gerechtigheden, Haar van Keizeren en Koningen voortyds gegeven, als mede oude gewoontens en herkomen. Ten derden, door het *Swaard* in haare rechter en de *Weegschaal* in haare linker handt. De *twee Borgermeesteren*, als beschermers en bewaarders van haare vryheit, rechten en gerechtigheden, staan in hunne oude plechtgewaaden achter Haar, gevolgt van twee Knapen, die Stadts grooten Standaardt dragen, in welke *Sint Meerten*, haare Beschermheilig staat afgebeeld.

Op

A A N D E N L E Z E R.

Op den boord van haar kleed leeft men de woorden: *Fuit haec Sapientia quondam, Dit was wel eer de wysheit.* Doch welke allengskens onderkropen is geworden door de zulke, welke alleen in het geestelyke Haare vaders en herders zynde, de hand aan het werelds rechtsgebiedt sloegen. Waarom alhier vertoond wordt de *Utrechtsche Bisschop*, in eene vriendelyke en harderlyke gestalte nevens Haar staande, en de hand aan het Swaard van dat gebiedt slaande, doch welke van den grooten Werelddwinger *Keizer Karel den Vyften* met een nors en dreigend gelaat word aangezien, welke, wyzende op het *Utrechtsche Vrouwenbeeld*, voor al op haren Hoedt van Vryheit, (terwyl zy op beide de Vorsten, enigzins bedrukt, blyft staroogen, onkundig van haar lot, en wat hier van worden zal) den Bisschop als schynt te dwingen om aan hem over te geven het geen den geestelyken Vader zelfs niet toekwam; zynde die machtige Keizer al gereed om aan **UTRECHT**, met den Scepter zyner wetgevende macht in de hand, andere wetten en ordonnantien voor te schryven, inzonderheit die, welke ten titel voeren *Costumen, Usantien, Policie &c. der Stadt Utrecht*, in plaats van andere en vorige op den voorgrondt onder een gesmeten, waar door eene andere regeeringswys

V O O R B E R I C H T

ontstaat, en dieshalven bewaerheit worden de bovenstaande woorden uit Horatius de *Arte Poetica* vers. 396. op den zoom van haar kleedt te leezen. In het verschiet ver- toond zich de Stadt **UTRECHT** in eene aangename landsdouw, en op den voor- grondt *twee kindertjes*, ontrollende de wa- penen van de zes hoofdsteden van het Sticht.

Wat het tweede betreft, te weten de schryffteil, deze wordt gevonden in het eer- ste deel bladz. 469. alwaar op den twin- tigsten regel voor *oir* moet gelezen wor- den *tak*, zoo als in de aangehaalde plaats van den Heer Kemp in zyne Beschryving der Stadt Gorinchem bladz. 254. gedrukt staat. Na de uitgaaf van het eerste deel hier van on- derricht wordende, konde ik my niet wel te binnen brengen, hoe deeze verandering toe- gekomen was, te meer om dat in myn schrift, ter drukpers afgezonden, *tak* gelezen wierdt. Doch naderhant erinnerte ik my het woord *oir* in plaats van *tak*, onder het verbeteren des drukbladts gestelt te hebben, om dat my niet klaar gebleken was, dat de aldaar ge- melde Heer *Jan van Arkel* te dier tydt al een zoon gehadt hadt, en schein my dies- halven het woord *oir* gevoeglyker dan *tak*. Doch dewyl dit eenig ongenoegeen heeft veroorzaakt, mag ik wel lyden, dat het voor eene schryffteil wordt aangemerkt, en ,
om

A A N D E N L E Z E R.

om alle duisterheit te vermeiden, dat het eige woord *tak*, door den Heer Kemp gebruikt, alhier wordt behouden; want alhoewel de voorgenoemde *Jan van Arkel* in het jaar 1436. noch geen zoon mochte voortgeteeld hebben, zoo was my echter bekend, dat hy niet zonder mannelyk nakrooft was gestorven, uit de geslachtlyst te vinden by Pontus Heuterus lib. vi. Rer. Burgund. pag. 216. en Simon van Leeuwen in zyne *Batavia Illustrata* bladz. 850. en uit het geen de Heer Kemp in zyn zoo evengemeld boek bladz. 187. en 436. ons van dezelve heeft verwittigt, welke laatste Schryver getuigt, dat in den jare 1643, in welke hy zyne Beschryving der Stadt Gorinchem opmaakte, van dien doorluchtigen tak in de rechte dalende linie noch leefde de Heer *Otto van Arkel*, Heer van Amelroy &c. Zoo dat myne meening niet is geweest te ontveinzen de echte geboorte der nakomelingen van den gemelden Heer *Jan van Arkel*, dan zoude ik tegens myne betere kennis hebben geschreven. Doch geerne wil ik toestaan niet geweeten te hebben, dat de voornoemde oude *Jan van Arkel* uit zyn tweede huwelyk met eene dochter van den Heer van Teilingen, hadde gewonnen *Walraven*, welke getrouwt met Jonkfrouw *van der Wieck* nagelaten hadde *Pieter* en

V O O R B E R I C H T

Jan, en dat *Pieter* uit *Beatrix van Cuylenborch* voortgeteeld zoude hebben *Walraven*, *Pelgrim* en *Gerrit*, welke dit aanzienlyk geslacht tot op dezen huidigen dag voortgepland zouden hebben. Dit hadde ik nergens geleezen, doch de Eerwaarde Heer *Cornelis van Arkel*, Leeraar der Remonstranten te Rotterdam, heeft my met eenen vriendelyken brief daar van niet alleen bericht gedaan, maar zelfs verzekert zulks ontegenzeggelyk te kunnen bewyzen, en in dien zelven brief deeze woorden gebruikt: *UWEG. kan licht opmaken, dat eene verklaring publicq gedaan, als die van UWEG. en waar door eene geheele linie genegeert word, my, uit dat oud geslacht voortgesproten, niet dan onaangenaam kan zyn, waarom ik UWEG. vriendelyk verzoek, my en myn verder geslacht dat recht doen, van by de uitgaaf van een tweede deel uwer Jaarboeken, den Lezeren van dezelve te adverteren, dat 'er een mislag in dat zeggen is, dewyl 'er noch nakomelingen uit dezen Jan van Arkel zyn grootvaders tweede bet zyn.*

UWEG. neme het my niet qualyk dat ik zegge, dat dezelve wat al te voorbarig geweest is, dewyl nooit een out Schryver de nakomelingen van Jan van Arkel en Juffrouw van Teilingen gelochent, maar wel, by gebrek van kundschap, verswegen heeft.

Ik,

A A N D E N L E Z E R .

Ik, latende het bewys van deze afkomst ter verandwoording van zyn Eerw. indien het mogt geveert worden, hebbe geerne aan dit verzoek willen voldoen, te liever om dat het my finert te vernemen, dat zyn Eerw. zich verbeeld, myn voornemen geweest te zyn door het ongelukkig veranderen van het woord *tak* in *oir* zyn Eerw. afkomst te ontkennen, oprechtelyk verklaarende nooit geweten te hebben, dat zyn Eerw. beweerde eene echte afftammeling van zulk een oudt en aanzienlyk geslacht te zyn, en verwachtte ik van zyn Eerw. bescheidenheit ontheft te worden van zulk eenen opgevatten argwaan, en verschooning voor myne onkunde, welk laatste zyn Eerw. my niet gevoeglyk zal kunnen weigeren, dewyl zyn Eerw. zelfs toestaat, dat de Schryvers, welke van dit adelyk geslacht en hunne voortplanting eenig bescheit aan de nakomelingen hebben nagelaten, by gebrek van kundschap, deze afdalende linie verswegen, en daar van niets gerept hebben.

Voorts moet ik den Lezer verschooning verzoeken van enen mislag in dit deel begaan; hebbende bladz. 400. opgegeven de zoene tusschen den Hertog van Gelre, en de Stadt Amersfoort gemaakt, en het zelve noch eens bladz. 402. onnodig

VOORBERICHT

herhaald, zulks eerst gemerkt hebbende
in het maken van den Bladtwyzer. Vaar
wel.

Utrecht den 28 October

1750.

UTRECHT.

UTRECHTSCHÉ
JAARBOEKEN
VAN DE
VYFTIENDE EEUW.

1 4 4 1.

In den Jare 1441. zyn tot de Stadts Re-
geeringe deze navolgende perzonen
verkooren:

Schepenen

Willem van Winsen.
Pelgrum de Wael.
Godert die Coninck.
Jacop Proys.
Willam van Gent.
Steven van Nyenvelt, Borgermeester.
Jacop van Amerongen.
Adriaen van Lantscroen.
Frederic van Drakenborch.
Reynier van Tetwyck.
Tyman Nypyser.
Jan van Clarenborch.

II. Deel.

A

Ra.

Raden.

Philips van Gruenevelt.
 Geryt Knyff.
 Willam Proefft.
 Herman Keyfer.
 Henric Jacobs zoen.
 Gysbert Lichtenap.
 Jan Proys van Lichtenberch, Borgermeester.
 Lodewyck de Wael.
 Jacop van Winsen.
 Jacop Veen.
 Gysbert Florens zoen.
 Jan Taets.
 Braem van Luttikenhuys.
 Jan Vuyftinck.
 Lubbert van Alendorp.
 Geryt van Vlueten.
 Herman van Lewenberch.
 Gysbert van Ryn.
 Wouter van Teylingen.
 Geryt Grawert.
 Jan Alberts zoen.
 Aernt Lieboert.
 Willam Block.
 Peter Hubert Daniels zoens zoen.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch. } Wantfnyders,
 Vrederic de Voecht. }
 Wouter van Zulen. } Snyders.
 Claes Sys. }
 Jan de Waell Claes zoen. } Backers.
 Aernt van der Horst. }

Wil-

- Willam van der Woerde. }
 Henrik van Neeck. } Molenairs.
 Andries Jans zoen. }
 Dirc Gysberts zoen. } Lynnewevers.
 Tyman Dedell. }
 Vrederic Vrederix zoen. } Brouwers.
 Peter Call. }
 Meyfter Jan. } Vifchcopers.
 Geryt Jan Wessels zoens zoen. }
 Willam Claes zoen. } Louwers.
 Jan Schot. }
 Albert van Angeren. } Wollewevers.
 Henric de Wit. }
 Godert Coninc van Voirde. } Marsluden.
 Aernt van Tyel. }
 Claes Rolofs zoen. } Botterluden.
 Roloff uten Elswiert. }
 Jan van Hamelenberch. } Cordewaniers.
 Jan Robberts zoen. }
 Daem Wouters zoen. } Oudecordewaniers.
 Luytkyn Korskyms zoen. }
 Jacop van Oeftrum. } Corencopers.
 Tyman Dedell. }
 Jan Jan Reyners zoens zoen. } Oudewantsnyders.
 Albert Bertelmeus zoen. }
 Geryt Bollekyn. } Steenbickers.
 Godscalc van Winsen. }
 Willam Scrodekyn. } Graeuwerkers.
 Geryt de Keyfer, Overfte Ouderman. }
 Arnt Hoet. } Ryemsnyders
 Reyner Aernts zoen. }
 Beernt Grawert, Overfte Ouderman. } Bylhouters.
 Aernt Oghe. }
 Geryt van Boeluel. } Smeden.

Willam Jans zoen.
Lambert Mensen zoen. } Zadelairs.

Ik heb in het eerste deel dezer Jaarboeken aangetekent, dat gedurende de voorige scheuringe in de Utrechtsche Kerk, veele Geestelyken, gehoorzaamende aan de Banvonnissen en Interdicten, zoo door *Sweder van Cuylenborch*, als door de hem begunstigende Paus gedaan, of zich elders begaven, of weigerden den dienst naar gewoonte waar te neemen. Te dezer tyd is het verder gegaan, en hebben alle de vyf Godshuizen, en in hunne navolginge de Kerspelkerken, opgeheeven den morgen en avond zang, dat is, de metten en vespers te zingen, en de missen niet dan met gesloten deuren geviert.

Welke de waare reden geweest zy, die de Godshuizen hier toe bewogen heeft, is my onbekent. Het besluit des Raads, 't welk ik in het Buurspraakboek des Sondaghs na Martini translatio gevonden heb, doet my denken, dat iemand der borgeren van Utrecht hen heeft verkort in hunne rechten. Dewyl hier door het volk ontzet wierd van hare dagelyksche Godsdienst-oeffeningen, zyn de Oversten zelfs gegaan in de Kerspelkerken *tot de Papen*, om hen te informeeren den zang wederom aan te neemen, zoo als ik in des Kameraars rekeninge van dit jaar gezien heb, en wel met die uitwerkinge, dat zy aan des Raads bevelen hebben gehoorzaamt; hebbende de Raad zich verbonden hen te zullen beschermen, tegen allen, die hen deswegen moeyenisse zouden aandoen. Het Raadsbesluit daar omtrent genomen is van dezen inhoudt:

Also die Prelaten ende Capittelen der vyff Goitsbuy-

huysen onser Stadt tegen ons, onsen borgeren ende ondersaten, lange tyt den sanck nedergelaecht hebben, ende een interdict gebouden onvervolcht na den rechte yemant in onser Stadt, die hem vercortinge in boeren rechten gedaen mochten hebben. dat merkende die Cureiten onzer Kerspelkerken, hebben sy ther eeren Goits ende onzer eysschinge in boeren kerken angenommen mit open doeren den dienst Goits te doen op onsen goeden rechten. Hier omme soe laet die Raet out ende nywe enen ygelycken weten, dat sy van bore Stat wegen die voirscreve Cureiten, die den dienst openbairlic in boren kerken doen, ende alle andere Preesters ende Clerken, die hem ende ons hier ynne bystandich syn, ende bebulpich in boeren bescherm nemen, so lange als sy leven, oec waer sy comen, die wt onser Stadt by onsen Rade nyet gewyft en syn; ende geven hem een goet, vast, seker geleide voir yemant die hem misdoen mach. Ende wairt sake, dat yemant geestelic off weerlic enige bezwaringe tegen hem dede mit brieven, off anders, die en sel after die tyt in onser Stat niet wesen, ther tyt toe, dat by op sinen cost die bezwaernisse off gedaen heeft, ende dair toe beteringe, als dat behoert.

Want men nu voirtaen den dienst Goits openbaeric doen sell, in sommigen kerken bynnen onser Stat, des God gelovet wesen moet, zoe gebiet die Raet out ende nye enen ygeliken, dat nyemant, by sy man ofte wyf, mit besloten doren off beymelic misse en boer. Ende waert, dat yemant dat dede, die zeleen jair uter Stadt wesen ende een mile van der Stadt.

In de maand van September is in deeze Stadt een prachtig Tournoy (1) of Steekspel geviert,
aan-

(1) Al te bekent zyn in de geschiedenissen der middel eeuw deeze Tournoysspeelen, om daar veel van aan te tekenen.

aangelegt door den Jonkheer van *Gaasbeek*. Op dat de toevloed van machtige en aanzienlyke Heeren des te grooter zoude zyn, en de veiligheid in de Stadt niet benadeelt, en ongelukken, zoo veel mogelyk was, voorgekomen zouden worden, heeft de Raadt op Sint Jans dagh decollatio dit navolgende ter klokke doen afkondigen.

Also nu een Sonnendage naistkomende, off God wil, een openbaer boff van tornoy ende steekspuel wesen sell, dair in allen landen by den Coninck van den Erauden der wapen van Brabant, van wegen ons genedichs Heren van Utrecht ende onser Stat, allen goeden luden, die then selven hove comen sellen, ende allen boeren goeden mit openen besegelden brieven een guet, seker, vast geleide verkundiget is. Om twelck te starcken, ende allen twivel dair in off te setten, zoe vernywet die Raet onser stadt out ende nye tgeleide voerschreve; ende, om diemeerre zekerheit ende vestenisse willen, geestimen noch geleide allen hogeboernen, duerluchtigen Princen, Vursten, Hertogen, Graven, vry edelen, ende edelen Heeren ende Jonckeren, Banreberen, Ridderen ende knechten, ende allen anderen vromen Heeren ende goeden luden, die then selven Hove comen sellen, mit boeren liven, goeden ende dienren, rechtvoert ingaende, duerende thent des Sonnendages toe nu naist-

co-

Die begeerig is om daar eene beschryvinge van te hebben, leeze Nicephorus Gregoras lib. x. 3. en de twee verhandelingen, die de zeer aanzienlyke en geleerde Heer du Cange over deze gevaarlyke, en dikwyls doodelyke, jokspeelen geschreven heeft ad Joinvillae Historiam. Ziet ook Matthaeus tom. 1. Analector. p. 487. De drift tot dezelve was zoogroot, en de ongelukken daar in voorvallende waren zoo menigvuldig, dat Paus Innocentius de tweede dezelve verboden heeft, volgens het getuigenis van Ciacconius de Vitis Pontificum in Innocentio II.

comende na onser Vrouwen dach nativitas, ende dien dach al ther sonner onderganck, wtgenomen die onser Stadt ballingen syn, ofte die ons Heren ofte der Stadt vyanden syn.

Voirt want die Raet, om dat voirscreve geleide ymmer volcomelic te houden, ende dat te starcken, een waerde (1) by dage, ende een wake by nachte, geraempt heeft in onser Stadt, derwyle die vreemde gasten in de Stad zyn, dair om zoe laet die Raet out ende nye weten, ende gebiet allen onsen borge- ren ende ondersaten, die men dair toe eysschen sall, dat sy die waerde ende die wake onverblekeliken bou- den, by alfulken koeren, als dair van overdragen syn: te weten, die van den Rade out ende nye elc by enen ponde, ende die ander elc by eenen koer van tien stuivers, soe dicke alst yemant verbrake, die men hem dan terstont wtpanden sel, sonder yemant dair in te verschonen.

Voirt verbiet die Raet out ende nye, dat nyemant van buten off van binnen onser Stadt, bernasch, wapen ofte lange messe en drage, die van den Rade dair toe niet geschickt en is, then sy by consent der Oversten.

Voirt laet die Raet weten allen weerden ende weer- dynnen binnen onser Stat ende Stat vrybeiden, dat sy alle dagen in handen der Oversten bescreven bren- gen sellen by namen ende toenames, alle die geen, die des dages in hore berbergen gecomen syn: ende die selve weerden ende weerdynnen sellen horer gasten bernasch ende weren, des sy then spuel niet beboe- ven, in hoeren besloten ende bewaeren hebben. En- de wair enich weert ofte weerdynne, die des nyet en dede, dat woude die Raet zwaerlic an bem rechten tot boirs zelfs goetduncken.

(1) Dat is een wacht.

Voirt want alrebande vreemde lude hier then spuell comen sellen in allen berbergen, dairomme laet die Raet weten out ende nye allen berberchsluden ende anderen, dat sy tot hoeren lichten ende vuer wel sien; want wairt, dat God verbuede, gebreck van brande dair in viele, dat woude die Raet veel zwaerliken tot hoeren goetduncken rechten, dan op een ander tyt, over den genen, daer die brant eerst off toegcomen wair.

Voirt wairt datter brant geuele, dat God verbuede, sel een ygelic bliuen, daer by van onsen Oversten geschicket is, dan alleen die gene, die in dat vierendeel woenen, daer die brant in waer, die sellen in dat vierendeel bliuen, om den brant aldair te lesschen ende neder te trecken.

Voirt verbiet die Raet, dat niemant vechtelic off rumoer en make, derwylen die vreemde gasten binnen der Stadt syn, by eenre koer van eenre hant off te bouwen den genen, die dat vechtelic off rumoer maecte, gelyk een vredebraker.

Voirt wairt dat enich rumoer viell in der Stadt by nachte off by dage, diewilen die vreemde gasten binnen der Stadt syn, dat God verbuede, zoe zellen alle borgers ende onderzaten gewapent comen op ter plaetsen (1) by den Oversten om die te starcken, op dat

(1) Wy hebben meerder dan eens in het eerste gedeelte dezer *Jaarboeken* gezien, dat by tyden van oproer de borgers en onderzaten geboden wierden te komen op ter plaetze by den Raadt. Deze Plaetze was voor het Raadthuis. Heda p. 287. meent dezelve aldus genoemt te zyn, of, om dat daar oudtyds een Paleis gestaan heeft, waar van hy te zyner tyd noch overblyfzels getuigt gezien te hebben: of, waer aan ik liever myne toestemming geve, van het Latynsch woord *placitum*, betekenende eene gemeene vergaderings, een gerechtsplaats, waar van *placitare*, gemeene en openbare vergaderinge houden, en het Nederduitsch woord

dat den vreemden Heren ende goeden luden ymmer boir geleide volcomelic gebouden werde.

Voirt verbiet die Raet, dat geen manperfoen, by nacht of by dage, mit verdeckten aengesichten en gae in der Stadt, derwylen die vreemde gasten bier binnen syn.

Voirt waernt die Raet enen ygeliken, dat by tot sinen live ende tot sinen kynderen zie, dat hem in den Tornoy niet en misschie; want men dair geen recht of doen en sell.

Voirt verbiet die Raet, dat niemant onsedicheit en bedrive des avonts, dair die Heren dansen sellen; want

woord *pleiten* afgeleit word. Ziet Matth. 1. Fundat. Eccl. 6. en 11. Struvius tom. 1. Rer. Germ. Script. p. 707. en Martene t. 1. Collect. Veter. Script. & Monum. p. 381. alwaar men vind een *Constitutio de Placito generali*. In het Latyn van de middel eeuw wordt het woord *placitum* tweezins gebruikt, of voor de gerichtsplaats, vermits oudtyds de rechters hunne gerichtsoeffeningen hielden in ope en ruyme plaatsen, onder den blauwen hemel; of voor het gebod des genen, die het rechtsgebiet hadt, in welke laatste betekenis het zyn oorsprong schuldigh zoude zyn, naar het gevoelen van zommige geleerde mannen, aan het Latynsch woord *placeo*, waar van *Placcaat* zyn afkomst zoude hebben, schoon andere het liever afleiden van het Nederduitsch woord *plakken*, om dat de *Placcaten* aan de muuren van de Raadhuisen, en der voornaamste straten van de Stadt, aangeplakt worden, ten einde ieder daar van kennisse zoude hebben. Ziet Olivar. Vredii Flandria Vetus p. 286. 295. en 296. doch andere keuren de afsceiding van *placeo* ten eenemaal af, en willen dat van het oud Duitsch woord *plaets placitum* en *placitare* gezegt is. Als Ludwig ad Leges Normannicas tom. VII. Reliq. MSS. p. 271. en dat *placitare* pleiten, het zelve is met *agere in mallo*, welk woord *mallus* dikmaals by de Schryvers der middel eeuw voorkomt voor de gerechtsplaats. Ziet Cellotius Epist. Hincmari Rhemensis ad Carolum R. Le Maistre de Bonis & Possess. Eccles. lib. III. cap. 9. Miraeus Cod. Donationum piarum cap. xv. in notis. Brummer. de Scabinis cap. v. Pontan. lib. 1. Hist. Gelr. p. 47. en Vredius d. 1. p. 284. & 403.

want die Raet die terstont opt vleyschbuys wil doen brengen ende corrigeren tot boeren goetduncken.

Dit Steekspel wierd gehouden op de Neude, welke te dier tydt noch niet bestraat geweest moet zyn, dewyl my uit der Cameraaren rekeninge gebleken is, dat de daar leggende aarde wegge-
noomen, en zant en messie in de plaats gebragt is, zynde 362. karren zants daar toe gebruikt. De plaats, waar in de Ridders ryden zouden, was met staketzelen afgeschoten. Schoon 'er meerder Tournoy speelen in deze Stadt waren geviert, nooit echter was 'er te vooren een gehouden, waar in zoo veele aanzienlyke Heeren verschenen waren. Veldenaar getuigt, dat 'er meer dan vyftig helmen in de baan waren. Onder andere voornaame Heeren, die dit met hun byzyn hebben vereert, vinde ik genoemd den *Grave van Nassau*, de twee zoonen van den *Hertog van York*, den Heer van *Brederode*, den Heer van *Cuylenborch* en zyn zoon, den Heer *Lalain* Regent van *Holland*, de *Borchgraaf van Antwerpen*, de *Borchgraaf van Montfoort*, *Lodewyk van Montfoort*, den Jonkheer van *Bergenopzoom*, de Jonkheer van *Zevenbergen*, Jonker *Scheufert van Demerode*, Jonker *Daniel van Boechout* en zynen broeder, *Jacob Potter Raadt* van den Hertog van *Bourgon-
dien*, *Jan Ghimminich* en *Evert de Quade*, en afgezondenen van eenige Steden, als *Harderwyk*, *Amersfoort*, en *Rbenen*. Deze allen zyn by hunne aankomst met Stadts Eerewyn beschonken. Daar en boven heeft de Stadt aan den *Grave van Nassau* drie, en de twee zoonen van den Hertog van *York* insgelyks drie, en aan den Regent van *Holland* een en een halve Amen Wyn vereert, en dezelve nevens andere aanzienlyke Heeren

ter

ter maaltyd onthaalt. Ook zyn van Stadts wegen aan den Heer van *Gaasbeek* eerst drie amen en zeven taken, en naderhant noch twaalf amen wyns gegeven.

De Oversten en die van den ouden en nieuwen Raadt hebben dit Spel aanschouwt uit twee Kaminen, die zy op de Neude tot dien einde gehuurt hadden, waar voor zy tien ryders, makende 78. guldens, hebben betaalt, 't welk al veel was in die tyden, en bewyft den grooten toevloed van menschen, om van dit Ridderspel ooggetuigen te zyn.

Dirk Claas zoon om gepleegde misdaden veroordeelt zynde ter galge, is gratie gedaan, en door het zwaert het leven benomen. Dit tekene ik aan, om dat het 't eerste voorbeeld is, 't welk ik gevonden hebbe, van veranderinge in een geveld vonnis. Ontallyke gevallen staan 'er in des Raadts boeken gemelt van misdadigen, die uit de gevangenissen *in hembde en in broeke* voor den Raadt verschenen, en aldaar bekennende het leven verbeurt te hebben, en vergiffenis biddende, door den Raadt genade gedaan, en tot minder straf, als bannissement of geldboete, verwezen zyn. Welke aantoonen de macht des Raadts, om het leven te schenken aan die geene, de welke volgens de gemeene wetten 't zelve moesten verliezen.

1 4 4 2.

In het jaar 1442. is de gemeene Raadt aldus gestelt.

Sche-

Schepenen.

Dirck van Houdaen.
 Aernt van Amerongen, Borgermeester.
 Jan Sloyer.
 Jan Trinde.
 Reynier uten Ham.
 Jan van Drakenborch.
 Roetert van Lantscroen.
 Geryt Voern die Wael.
 Gysbert van Vlueten.
 Jan over die Vecht.
 Jan van Jutfaes.
 Jonge Eerst van Herdenbroeck.

Raden.

Jan de Waell.
 Jan Knyff.
 Pouwels Scrodekyn.
 Henric Hazart.
 Jan Dedell.
 Jan Grawert Wouters zoen.
 Vranck Goderts zoen.
 Lubbert de Waell.
 Jan van der Meer.
 Henric van Apcoude.
 Jan Jans zoen.
 Wessell van Kleyenberch.
 Willam van Snellenberch.
 Jacop Tymans zoen.
 Henric van Gent.
 Jan van Lichtenberch de Jonge, Borgermeester.
 Willam Aernts zoen.
 Jan Rwfch.

Hen-

Henric de Haze.
 Jan van Raephorst.
 Lubbert van Gruenewoude.
 Jan van Zulen de Glasemaker.
 Reyner Modde.
 Claes Schot.

Oudermannen.

Vrederic Schade. }
 Wouter Ysbrants zoen. } Wantfnyders.
 Claes van Galencoep. }
 Steven Tylmans zoen. } Snyders.
 Geryt van Maerfen. }
 Jan de Lange. } Backers.
 Aernt over Ryn. }
 Herman Rwfch. } Molenairs.
 Ysbrant Jans zoen. }
 Henric Marre. } Lynnewevers.
 Dirck van der Goude. }
 Lambert Vrederix zoen. } Brouwers.
 Eerst van Hardenbroec. }
 Gysbert Claes zoen. } Viscopers.
 Roetairt Proeys. }
 Peter van der Ae. } Louwers.
 Henric Jacop Dirckx zoens zoen. }
 Willam Holl. } Wollewevers.
 Geryt van Zulen. }
 Evert van Voirde. } Marsluden.
 Johan van Tyell. }
 Reyner Willams zoen. } Botterluden.
 Geryt de Haen, Overste Ouderman. }
 Gysbert van Hamelenberch. } Cordewaniers.
 Aernt Egberts zoen. }
 Godert Claes zoen. } Oudecordewaniers.

Johan

Johan Grawert.	} Corencopers.
Egbert Zuermont.	
Henric Block.	} Oudewantsnyders.
Willam van Blidenborch.	
Jan Vrancken zoen.	} Steenbickers.
Peter Willams zoen.	
Tyman van Teylingen.	} Graeuwerkers.
Peter de Goeyer.	
Gysbert Louwerens zoen,	} Ryemsnyders.
Overfte Ouderman.	
Adryaen Ram.	
Peter Stevens zoen.	} Bylhouwers.
Eerft Jans zoen.	
Bertelmeus van Nyevelt.	} Smeden.
Jan Scrodekyn.	
Aernt Claes zoen.	} Zadelaers.
Geryt Mathys zoen.	

Ik heb in het vorige deel aangemerkt, dat de Utrechtsche borgeren, buiten de Stadt hunne woonplaats houdende, versteeken waren van verscheide voordeelen aan het burgerschap verknocht; ja zelfs, indien zy daar in volhardeden, en niet in de Stadt kwamen, dat het hen noch hunne vrouwen of kinderen in het vervolg niet zoude geoorloft zyn in de Stadt hun verblyf te mogen houden. Welk laatste echter maar plaats hadde in eenen dringenden nood, te weten in tyden van oorlog, wanneer de Stadt voorzien moest zyn van een goed getal borgeren, bekwaam, om de zelve te helpen beschermen tegens alle aanvallen, en hare vyanden het hoofd te kunnen bieden. Naderhant is meerder toegevenheit omtrent hen gebruikt, en de borgeren buiten de Stadt wonende, is hunne burgerschap niet ontnoomen. Doch dewyl de reden

den en billykheit eifchten, dat de inwoonende borgeren, die Stadts Accynfen betaalden, en alle Stadts dienften waarnamen, meerder voorrechten genoten, dan de buiten wonende, heeft de Raadt in het begin dezes jaars, te weeten op S. Peters dagh ad cathedram verftaan, dat de buiten borgers zouden moeten volgen den klokkenflag: dat zy vervolgt wordende wegens eenen begaanen manflag, niet als andere borgers zouden behandelt worden; dat zy wegens misdaden tegens den Biffchop geldboeten verbeurt hebbende, daar over zouden moeten eens worden met de Raden des Biffchops, en met de Overften van de Stadt, ten zy ze liever ten Landrechte wilden ftaan. Doch indien zy binnen vyf jaren binnen de Stadt kwamen en bleven wonen, zouden zy wederom alle voorrechten van het Borgerfchap genieten, zoo zelfs dat de Stadt hen, zoo lang zy leefden, befchermen zoude tegen alle geweld, en indien zy, of hunne goederen boven Landrecht, wegens den Biffchop of zyne Maarfchalken, aangetaft wierden, zoude de Stadt hen helpen tot Landrecht op Stadts kosten, en hun Hooftheer daar van wezen. Maar zy vermochten niet in hunne gilden te looten gaan, onder verbeurte van alle vryheden des borgerfchaps, alleen zulks maar toegestaan zynde aan de Molenaars, die op hunne molens buiten de Stadts muuren woonden. (1)

Ook heeft de Raadt des maandags na Agnetis overdragen, dat de tweede Cameraar, te diertyd de *leedige Cameraar*, in onderscheiding van den eerften, die ook *Cameraar van de fak* en *van de penningen*, genoemd wierdt, *Schutmeeft*er zoude zyn,

(1) Ziet het Utrechtsch Placcaatb. III. Deel p. 268.

zyn , en dat jaarlyks noch een *Schutmeeſter* hier by gevoegt zoude worden , welke twee ook Weydegraven zouden zyn . Van welk Schutmeeſter-
amt my de moeite ontnomen is om veel te melden , door de nauwkeurige oplettenheit van den Heer Griffier van de Water , die daar van het merkwaardigſte heeft aangetekent in het derde deel van het Utrechtsch Placcaatboek bladz. 238 en 239. alwaar hy te recht wederleit den Heer Matthaeus , ſtellende , dat de Schutmeeſters zouden hebben geſchut de verkens , tegens de Overdrachten des Raads langs de ſtraten lopende , dewyl zulks niet door de Schutmeeſters , maar door den Scherp-
rechter , die ook *Bollaert* genoemd wierdt , verricht is , zoo als nadrukkelyk geboekt ſtaat in het Buurspraakboek des Vrydags na Paaffchen , en des vrydags na onzer Vrouwen dag aſſumptio 1444. Ik zal hier alleen maar byvoegen , dat zy verplicht waren , volgens eene oude overdracht van den ja-
re 1397. jaarlyks rekening te doen van hunnen ontfang en uitgaaf . De reekeningen der Schutmeeſteren van voorige jaaren worden op ons Stadhuis vermiſt , zynde de eerſte , die ik gevonden hebbe , van dit jaar , waar uit my gebleken is , dat de ontfangſt beſtoot in onderſtandgelden door den eerſten Cameraar hen toegelicht , en dan in de voordeelen van des Stadts twee ſteenvovens , die by de Prooſt van S. Jans weeteringe buiten de Weerdpoort ſtonden . Van de eene ontfong de Schutmeeſter van ieder oven ſteens hondert , en van de andere vyftig Cromſtarten , en dewyl de eene dit jaar zesmaal en de andere zevenmaal den oven geſtookt hadde , heeft den ontfang van de eerſte een hondert en twintig , en van de andere zeventig guldens be-
dra-

draagen. (1) De uitgaaf bestond in het geen betaald was aan de leveranciers van hout, yferwerk, leyen, tegelen, touwen, reepen, en het geen verder tot Stadts werken vereischt was. Ook in de voldoeninge der dagloonen, aan Timmerlieden, Metzelaars, Smeden, en diergelyken; en aan alle, die ten dienste van de Stadt gewerkt hadden. Waar uit blykt, dat zy het opzicht gehadt hebben over alle Stadts werken, en 't geen daar van afhing. Deeze Schutmeesters hadden eenen man, geschikt tot hunnen dienst, welke jaarlyks van de Stadt tot eene wedde hadt drie ponden. In navolginge van dit bovenstaande, gebruikt de Stadt thans noch tot het zelve einde drie mannen, die alles, 't geen de Schutmeesteren, en die hen diend, verrigteden, waarneemen, te weten: den Cameraar, den Fabricq, en den knecht des Cameraars.

De Raadt jaarlyks veranderende, gebeurde het wel, dat de afgaande Raadt hunne slytingen niet hadde gemaakt over de boeten en breuken, hen door de Amptluiden, te weten de *Busmeesteren van den Raadt*, *Wockkermesteren*, *Keurmesteren* of de *Vyven*, aangebragt, en in Stadts boek niet geschreven; waar door de Stadt ontzet wierdt

van

(1) Hier door kan men bynaa opmaaken de waarde der *Cromstarten* te dezer tydt. In het Buurspraakboek van den jare 1434. vinde ik dat de Raadt des Saturdags na Paaschdagh ter klokke heeft laten afkondigen, dat alleen de *Bourgontsche*, de *Brabantse*, de *Hollandse*, *ons Heere van Utrecht*, de *Darmesche* en de *Ludikse Cromstarten* gelden zouden het stuk zes wit, doch dat alle andere *Cromstarten*, waar geslagen of hoe genaemt, alleen gelden zouden vyf wit. De juiste waarde van dit, als mede van guldens, en ander gemunt geld, 't welk te dier tydt gangbaar was, is niet wel te bepaalen, om dat het genoegzaam jaarlyks verandering onderhevig was, zoo als ik reets in het eerste deel heb aangemerkt.

van het genot der boeten. Hier om heeft de Raadt des maandaghs na Agnetis overdragen, dat de Amptluiden, by de nieuwe Regeeringe aangestelt, alle breuken en keuren, in des vorigen Raadts tyden verschenen en verbeurt, en waar over noch geene slytinge gemaakt was, zoude mogen aanbrenghen aan den laatst verkorenen Raadt, die daar over zoude oordeelen, of ze in hunnen tydt vervalten waren. Ook dat jaarlyks in een boek zouden geschreven worden, alle slytingen, op dat de nieuwe amptluiden zouden weeten, wat breuken of keuren voor hunnen tydt gesleten, of ongesleten waren. Ook heeft de Raadt gewilt, dat de Busmeesteren van de Oudermannen, alle maanden, als de gemeene Raadt vergadert was, by eedt, overleeveren zouden in een boek geschreven, alle aanspraken, die binnen een maand voor de Oudermannen geschiet waren, op dat de Cameraar goede reekening zoude konnen doen van de twee ponden, die ieder aanspreeker op ter kiste moest leggen. Noch heeft de Raadt ter zelve tydt overdragen, dat de Keurmeesters van alle keuren die zy aanbrenghen, en gesletenen in 't Stadts boek geschreven zullen zyn, voor hunne moeite zullen hebben den zesden penning, van 't geen de Cameraar daar van ontfangen zal. (1)

De

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 256. Veel zoude ik konnen aantekenen van alle deze Stadts Amptluiden, zoo niet de zeer kundige Heer Griffier van de Water in zyn nooit genoeg gepreze Utrechtsch Placcaatboek III. Deel I. Boek 7. tytel, genoegzaam alles het geen zoo omtrent hunne aanstellinge, de reden hunner benoeminge, en de waarneeminge hunner bediening, met de uiterste nauwkeurigheid hadde beschreven, 't welk door die geene, die begeerig zyn nader bericht hier omtrent te hebben, verdient nagelezen te worden.

De grachten binnen de Stadt door het gestadig inwerpen van vuiligheit onrein wordende, heeft de Raadt het storten en smyten van vuilnis, en andere stoffen in dezelve, waar door het water bedorven wierd, verboden, en, dewyl te dier tydt noch geen vuilnisraapers waren, en alleen maar een karreman gebruikt wierdt, die de by een gesmeetene vuiligheit weg nam, bepaald de plaatzen, op welke de inwooneren van het meest bewoonde gedeelte dezer Stadt hunne vuilnisse zouden brengen, en tot dat einde des Vrydaghs na S. Marcus dagh dit volgende ter klokke laten afkondigen: *Om die grachten rein te houden binnen onser Stat, is onse Raet overdragen, ende gebiet enen ygelicken, dat niemant vulnisse ofte vletquaet ergent en giete in de grachten, ofte op ten trappe daer aen dienende, bi enen kuer van vyf stuwers, so dicke alst yemant dede. ende dese kueren sall Geerloff die kerreman hebben, sonder yemant te verdragen. Ende want tot vuel steden an den grachten, ende sonderlinge an der ouder grachten, niet wael rwm en is enige vulnisse te leggen, ende niemant sine vulnisse in sinen buse houden en mach, soe is die Raet daer van overdragen, dat alle die gene, die an der ouder grachten woenen, beide onder die gaerde ende Lymarct van der Gaertbrugge voert nederwert an beiden siden der grachten over der plaetsen tot den buse Leuwenstein toe an die oestside, ende tot den buse Groenewoude toe an die westside van der grachten voirscreve, alle boer vulnisse alse vletquaet, brengen sellen op ter Vischbrugge. ende hier in sellen oec wesen alle, die onder die boich woenen opt oude kerchoff tot des Proest hws van Sinte Marien an die een side, ende tot Jan Scrodekyns hws toe an die ander side onder die balle, mit alinge den busen,*

die tusschen Groenewoude ende der plaetse staen an beiden siden, ende beide den mersegassen tot an der Donkerstraet toe. Item van Lewenstein voert tot sinte Jacobsbrugge toe an die oestside van der graft woenen, mit alle den stegen ende straten daer ingelegen, omgaende tot den Begynbove toe, an sinte Jans velt, scoutenstege, gansmarct, die Minrebruederstraet mitter stege ende den buse, die nevens den ouden vleischbuse staen, sellen die gene, die daer woenen, alle boer vulnisse brengen, alse vletquaet, in der Nueden over die guet, aldaer, ende nergent anders. Ende dese vulnisse aldus gebracht op ten steden voirscreve, sell Geerloff die Kerreman ter weke eens wt onser Stat vueren op sulker stede, als die Raet hem scicken sell. ende daer sal by of hebben voer syn loen, kost ende arbeit, van elken belen buse een oude braspenninck des jaers, ende van elken camer enen halven braspenninck, te betalen tot elken vierendeel jaers dat vierendeel van den gelde voirscreve bi dubbelden gelden, dat men dan den onwilligen terstont wtpanden sell sonder yemant daer in te versconen.

Het schynt, dat de Ontfanger van de Tolrechten, die door den Bisschop wierdt aangestelt, te dezer tydt zynen ontfang verhuurt, en niet zelfs, maar door anderen zyn ampt heeft laten waarneemen, en ook niet naar gewoonte zyne zitplaats gehouden heeft. Waaron de Raadt des vrydaghs op S. Mauricius dagh verstaan heeft, dat geen borger of onderzaat der Stadt, des Bisschops tollen kopen, of daar aan winnen of verliezen zoude, op verbeurte van een jaar uit de Stadt te wezen, en dat de Tollenaar de tollenzelfs waarneemen, of door een knecht verwaaren zoude, en daar toe dagelyks zitten tusschen de Vischbrug

brug en Beyerbrug, zoo als dat van outs gewoonlyk was geweest.

Ik heb zoo even den Lezer, om eene rechte kennis van Stadts Amptluiden te verkrygen, verzonden, tot het geen de Heer van de Water daar van heeft aangetekent, die daar omstandig leezen kan, waar in het ampt der *Vyven* bestaan heeft, welke de algemeene veiligheid en rust in de Stadt bezorgen moesten.

Veele gevallen zyn door Matthaeus, op de plaatzen by de Heer van den Water aangehaalt, vermeld, waar uit blykt de straffoeffeningen over die geenen, dewelke hen in het uitvoeren hunnes ampts, eenig beletzel of tegenstand hadden toegebragt, waar by ik noch verscheide zoude kunnen roegen indien zulks nodig was.

Doch in dit jaar vinde ik, dat een Borgermeester er Vyven door den Raadt afgezet is, om reden ervaert by het Raadtsbesluit genomen des fatuurs na divisionis Apostolorum: *Sleten Scepen, Lade, en Oudermans, dat Roetaert van Landsroen, om des wille, dat hi bi nacht, buten weten der Oversten of synre vennoten der Viven, der Stadt poerten ontsloten, ende ons borgers dochter Peter Grawerts wtgelaten heeft, tusschen dit ende onser Vrouwen Lichtmisse naestcomende geen Vive, noch Borgermeester van den Vive wesen en sell.* Welke Roetaert Lantscroon te dezer tydt Borgermeester er Vyven was.

Te dezer tydt is afgeschafft de *Enge Raadt*, welke naderhand wederom ingevoerd is. Doch uister is het, wie den Engen Raadt te dezer tydt hebben uitgemaakt, dewyl van der zelve aantellinge, als mede van het geen dezelve te beechten hadde, of doen moest, geene de minste

aantekeninge in des Raadts boeken gevonden wordt. In ons Utrechtsch Placcaatboek III. Deel bladz. 72. wordt gestelt, den zelven bestaan te hebben uit twee oude en twee regeerende Borgermeesteren, benevenstwee oude en twee regeerende Oudermannen; doch het is my gebleken uit des Cameraars rekeninge over dit jaar, dat dezelve zoo nauw niet bepaald is geweest, wordende daar opgenoemt vyf en twintig personen, die den Engen Raadt hebben uitgemaakt. En uit eene andere rekeninge van den Cameraar over den jare 1429. heb ik geleert, dat niet alleen de bovengemelde oude en nieuwe Oversten, maar alle die voortyds Oversten, dat is Borgermeesteren of Overste Oudermannen, geweest zyn, tot dien Engen Raadt geroepen zyn: en nagaande de vyf en twintig perfoonen in dit jaar genoemt, vinde ik verscheide onder dezelve te zyn, welke in dit, of in het voorgaande jaar geene Leeden van den gemeenen Raadt geweest zyn, maar wel die in voorige jaren de waardigheid van Borgermeesteren of Overste Oudermannen hebben bekleedt. Waar in hunne verrichtinge bestond, is zeer onzeker, uit het Raadtsbesluit van den jare 1462. in het gemelde Placcaatboek op de zoo even genoemde plaats aangehaald, blykt, dat zy oordeelende eenige veranderinge in de Regeeringswyze te moeten geschieden, zulks den Raadt hebben aangebracht.

Biffchop *Rudolf* de tolln te Rhenen beswaart hebbende met eene erflyke rente van acht en tachtig halve oude Vrankryfsche Schilden (1) heeft by

(1) In des Cameraars rekening van den Jare 1436. wordt een *Vrankryfsche Schild* gerekent voor veertig Cromsterten en

by eenen bezegelden brief (1) aan de vyf Godtshuiften t'Utrecht belooft, die erfrenten binnen vier jaren te zullen aflossen.

Dink van Zuylen, Heer ter Zevender, heeft op sint Martyns dagh translatio zich en zyne erfgenamen ten eeuwigen dage verbonden, de steene brug voor het huis te Hermelen, door de landgenooten van Byleveld gemaakt, te zullen onderhouden. (2)

De Raadt dezer Stadt heeft des maandaghs na Remigii dit besluit genomen: *Overdroegen die Rade oudt ende nye, ende adberierden die appellaatie ons Heren van Utrecht van den Keyser tot onsen heiligen Vader den Paews, ruerende van syn regalia, beruerende des, dat die Stat genen cost daar van hebben en wil.* In welke regalia de Bisschop door des Keyzers (3) uitspraak beledigt is geweest, als mede hoe het hier mede afgeloopen is, hebbe ik niet gevonden.

I 4 4 3.

In den jaare 1443. zyn verkoren tot

Sche-

en vier getekende plakken, de *Keyzers Schild* voor drie en veertig en een halve Cromstert, en de *Bourgondische Schild* voor een en twintig Cromsterten.

(1) Ziet den brief by Matth. lib. III. de Nobilit. I. p. 733. door den zelve bygebracht, om aan te toonen, dat de Bisschop niet vermocht, buiten toestemminge van de Utrechtsche Kerk, goederen tot het Bisdome behoorende, te vervreemden, belasten of verpanden.

(2) Ziet Utrechtsch Placcaatb. II. Deel blad. 146.

(3) Die te dezer tydt was *Frederik de derde*, welkers bevelen doorgaans streng waren, volgens het getuigen van den grooten kenner der Duitsche Geschiedenissen en Outheden Samuel Schurtzfleisch tom. II. Disput. Histor. Disp. XLIX. p. 26.

B 4

Schepenen.

Goedert Coninck, Borgermeester.
 Vrederic van Drakenborch.
 Adriaen van Lantscroen.
 Rynier van Tetwyck.
 Tyman Nypyfer.
 Jan van Clarenborch.
 Herman van Lewenberch.
 Jan van Amerongen. (1)
 Jan Rwsch Peters zoen.
 Egbert van Alendorp.
 Geryt Grawert.
 Philips van Gruenenvelt.

Raden.

Bertelmeus Zoudenbalch.
 Geryt Knyff.
 Herman Keyfer.
 Aernt van der Horst.
 Tyman Deel Claes zoen.
 Jacop van Amerongen.
 Jan Proeys van Lichtenberch.
 Lodewyck die Waell, Borgermeester.
 Jacop van Winfen.
 Jacop Veen.
 Gysbert Florens zoen.

Ja.

(1) Deze wordt genoemd *Jan Taets van Amerongen* des saturday na Egidii, wanneer hy uit den Rade gezet is, en besloten hem in twee twee jaren daarna daar niet wederom in te kiezen, om deswille, so die Rade oudt ende nye van nutlicken ende noetzaken der Stat in woerden ende bi een geweest syn, ende Jan woerscreve den Borgermeesteren ende Oversten rebell daer in geweest is, tegen des Raets ordinancie.

Jacob van Oeftrum.
 Vranck die Haze.
 Jan van Hamerstein.
 Aernt Hoet.
 Beernt Grawert.
 Geryt van Vlueten.
 Gysbert van Ryn.
 Wouter van Teylingen.
 Tyman Deell.
 Peter Hubert Daniels zoens zoen.
 Jan Schott.
 Geryt die Keyfer.
 Huge van Gruenenberch.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch. } Wantfnyders.
 Vrederic de Voecht. }
 Claes Sys. } Snyders.
 Aernt Gunter. }
 Willam Proeft. }
 Jan de Wael Claes zoen. } Backers.
 Willam van der Woert. } Molenairs.
 Claes Scout. }
 Andries Jans zoen. } Lynnewevers.
 Jan Lamberts zoen. }
 Henric Jacops zoen. } Brouwers.
 Jan van Cleve. }
 Gysbert Lichtenap. } Vifhcopers.
 Dirc Heer Claes zoen. }
 Geryt Wessels zoen. } Louwers.
 Geryt Steffens zoen. }
 Wouter Stevens zoen. } Wolleweyers.
 Jan Scoen. }

Henric de Wit.	} Marsluden.
Godert Coninc van Voerde.	
Aernt van Tyell.	} Botterluden.
Claes Rolofs zoen.	
Roeloff uten Elswiert.	} Cordewaniers.
Jan van Hamelenberch.	
Henric Buddinc.	} Oudecordewaniers.
Henric Scout.	
Braem van Luttikenhuys.	} Corencopers.
Luytkyn Korskyns zoen.	
Geryt Gaes.	} Oudewantfuiders.
Willam Block.	
Evert Rwsch.	} Steenbickers.
Geryt Bollekyn.	
Godscalc van Winsen, Overste	} Grauwerkers.
Ouderman.	
Willem Scrodekyn.	} Ryemfnyders.
Willam van Gent, Overste Ouder- erman.	
Claes Folperts zoen.	
Reyner Aernts zoen.	} Bylhouters
Godert Egberts zoen.	
Aernt Oge.	} Smeden.
Korskyn de Brwn.	
Willam Jans zoen.	} Zadelairs.
Jan de Goyer.	

Ik kan niet wel, om deszelfs zeldzaamheit; hier overflaan eene straffoeffeninge aan eene Vroedvrouw gedaan, die eenes anders kind by zekere Vrouw gebracht hadde, voorgeevende het zelve van haar gehaald te hebben. Welk geval aldus geboekt staat, des woensdaghs na Jaarsdagh: *Sleten Scepen, Rade ende Oudermannen dat Margriete die Vroeyvrou wt der kerke tot Buerkerck*

kerc bloets boests voer den Rade comen sell, ende den Rade vergiffenisse bidden, wilcoren geen deser gelycke meer te doen, ende der Stat vyf en twintich duſent ſteens ter beteringe geven, ruerende van boere brueke, alſe van enen kynde, dat ſi enen vrouwen aengebracht heeft, om hoer daer mede te behelpen, als een moeder des kynts, hoe wael ſi geen moeder daer of en was.

Het ſchynt my toe, dat, even voor de gewoone verzettinge van de Regeering, zommige, met eenen heerschzuchtigen geeft behebt, geene moeite of koſten geſpaart zullen hebben, om by hunne Gildebroederen uit te werken, dat hunne gunſtelingen verkoren, en andere geweert wierden. Om dit wangedrag, ſtrydende tegens den eedt, en waar door de vryheit der verkiezinge benadeelt wierd, te ſtuiten, heeft de Raadt des woensdaghs na Agnetis, en dus voor het veranderen van den gemeenen Raadt, dit navolgende beſluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nye, voir nutſcap onſer Stadt, wair yemant van deser tyt voert, die in enige gelagen, ofte vergaderinge mit ſine gildebroeders, ofte yemant anders, vordell van den gelage op hem ſelve, off op andere ſettede, om yemant in den Rade gecoren te werden, ofte yemant dair mede te weren, gawe off name, die ſoude verbueren tien duſent ſteens, ende die ſoude hi brengen bloets boests voir den Rade, ende dair toe twee jair uten Rade weſen.*

Op den zelveſen dagh heeft de Raadt verſtaan, drie maal des jaars, te weten op den dertienden dagh, op Paefchavont, en S. Lamberts dagh, ter klokke te doen afkondigen, dat iemand banbrieven (1) hebbende op leeden van den Raadt, of

(1) Van deeze banbrieven ziet het eerſte deel bladz. 202.

op Stadts bedienden, zulks den Raadt binnen een maand na de afleezinge te kennen moet geeven, zullende na dien tydt geen recht daar af gedaan werden.

Ook heeft de Raadt voor het verkiezen van den nieuwen Raadt, te weten des maandaghs na conversionis Pauli, noch twee overdrachten, betrekkelijk tot de Regeerings bestellinge, gemaakt, en by de eerste verstaan, *dat geen ballingen, vuervluchtige, of wt onser Stat geweest, ende weder ingecomen, of die namaals incomen sellen, sy, noch boer kynder, in onsen Rade gecoren en sellen werden, noch in boren gilde te lote gaen, ter tyt toe die selve Rade oudt ende nye eens anders hier van eendrachtelic overdragen syn.* De tweede behelst eene bevestiging en vordere uitbreidinge van voorige besluiten, ter weeringe uit den Raadt van die geene, welke in des Bisschops eedt of dienst waren, en ter bezorginge, dat zulke, die van een ander met een ampt begifticht waren, niet zouden in de Raadtsvergaderinge stemmen over zaken hunne begunstigers raakende: *Overdroegen die Rade out ende nie, waer enich man van deser tyt voirt, die enich dienst off ampt vuerde van onsen Heer van Utrecht in der Stat ofte lande van Utrecht an deser side der Lecke, ende der Yselen, tsi van Tollen, Maerscalcamp, Dyckgraesscap ofte Schoutambocht, die en sellen in onser Stat rade niet sitten oudt ofte nye, noch oeck in enen jaer na dien bi dat ampt qwyt is. Ende ymant die ampten van anderen voerde, ende daer off sprake in den Rade viel, die sal ofgaen, ende niet sitten over die saken te raden, andragende den genen, daer bi syn ampt off vuert. Ende dese amptluden sellen een jaer te voren, eer sy in den Rade gecoren werden, comen*
voer

voer Scepenen, Raedt ende Oudermannen, ende aldaer te kennen geven, dat sy boer ampten qwytsyn, dat men dan int boeck scriven sell. Hier uit blykt, dat de Raadt wel verboden heeft iemand in eedt of dienst des Biffchops zynde, zittinge in den Raadt te verleenen; maar toegelaten een lidt van den Raadt te konnen zyn, die een ampt van een ander voerde, mits niet tegenwoordig blyvende, maar opstaande, wanneer geraadpleegt wierd over zaken, die den geenen, van wien hy zyn ampt hadde, betroffen. Weshalven de Raadt te dezer tydt afgegaan is van hare voorige besluiten, waar by niet alleen des Biffchops amptenaren, maar alle, in eeniger Heeren of Vrouwen dienst zynde, uit den Raadt gefloten waren. (1) Doch dit heeft niet lang stand gehouden, zynde in den jare 1449. wederom als van ouds verstaan, in den Raadt niet te kiezen die geene, welke Heeren of Juffrouwen kleederen dragen, dat is, die in andere Heeren of Juffrouwen dienst zyn, of ampten van hen bekleeden.

Alle zaaken, die in den Raadt voorkwamen, wierden niet aanstonds afgehandelt; maar doorgaans gestelt in handen van twee of meerder leden van den Raadt, die, dezelve behoorlyk en nauwkeurig onderzocht hebbende, daar van verflag deden aan den Raadt, welke dan haar besluit daar over uittede. Doch dewyl veele zich dezen last onttrokken, of aangenomen hebbende het doen van hun bericht uitstelden, heeft de Raadt des woensdaghs na Scolaftice overdragen *voer nutscap ende orber der Stat, ende om der goeder luden saken te corter ten eynde te brengen, daer gebreck*
in

(1) Ziet het eerste deel bladz. 506. 507. 519. 520.

*in geweest heeft; alse so wat Scepen, Rade ofte C
dermanne tot enigen saken, onser Stat off part
andragende, geset werden, hem des niet werer
sellen in eniger manieren, dan mit boren ede, dat
sterck van boren live niet en syn, off den par
te namaech syn; ende sy sellen die saken, die
hem beveelt, wys werden, ende den Rade an
gen binnen twee maenden, na dien hem die be
linge gedaen werden, alle dage bi enen ponde
den der twee maenden voerscreven, ter tyt te
die saken angebracht hebben, als voerscreven is.
waer sake, dattet bi den partijen stonde, so so
die gesette voerscreve dat binnen den twee ma
den voerscreve ter goeder tyt den Rade aenbring
ende so soude die partijen den kuer voerscreve geld
ende niet die gene, die daer toe geset waren.*

*In Stadts dienstzyn des vrydaghs na Cantate v
Pypers aengenomen op deeze voorwaarden: (*
*In maniere nabescreve syn die Pipere, alse Harm
Trompet, Roell van der Poell, Jacob die Paep, e
de Gerit Henrics soen, aengenomen der Stat te dy
nen:*

*In den yersten so en sellen boerre geen wt der St.
dienst gaen, sy en hebben yerst boer bruetser wed
gelevert in handen des Scepenborgermeesters in de
tyt. ende yement die sine bruetse verlore ofte brake
die soudse weder doen maken van syns selfs goede s
goet, als si hem geleverd werdt.*

*Item so wanneer sy op sunte Meertyns avont boer
clader van der Stat ontfangen hebben, so sellen s
boren dienst dat toecomende jaer geheel wtvoeren.*

*Item en sell boerre geen witter Stat reisen, ve
of na, yemant te dienen, of te versuecken ten*

bi oerlove der vier Overster in der tyt.

Item en sell nyement becluden wtter Stat reysent yement te dienen of te versuecken, noch oec binnen der Stat ofte vriheit yement alleen dienen, mer alle vier te samen reysen of dienen, ende anders niet, ten geschiede bi consent, wil ende weten der ander, die tbws bleven, ofte niet mede en dienden, als voerscreven is. behoudelic des so wat samentlic, ofte elc winnen of verwerven van dienst of huiscbeden, truwelic onderlinge ter deyll brengen sellen, ende gelyc deilen sonder arch.

Item so sellen Harmyn, Roell, Jacob ende Geryt voerscreve, deen den anderen geen quade woerde geven, geen vechtelic onderling maken, noch wapen deen op ten anderen trecken, binnen noch buten der Stat in enigerleide wys.

Ende waert dat boven desen van yement van bem vechtelic gemaect, ofte wapen getogen worde op ten anderen, daer mogen zy wel enen vrede van maken, mer geen zoen, noch beteringe nemen, dan bi den Rade van der Stat, op dat die Raet na groetheit der brueken die bruekige corrigeren, ende den genen, die misdaen is, beteringe toefliten mach.

Ende alle dese voerscreve punten, ende elc besonder, hebben die vier voergenoemde gezekert, geloest, ende gezworen vast, stede, ende onverbrekelic te houden sonder argelist op boren dienst, ende bi eenre pene van vyfen twintich oude scilde tots Raets beboeff, so dicke sy bruekick werden in eenich der punten voerscreven.

Men moet niet denken, deeze de eerste geweest te zyn, welke deeze Stadt in haren dienst genomen heeft, door dien ik in de reekeningen van Stadts Cameraars over vorige jaren daar van gewag

wag gemaakt vind, en niet alleen van Pypers, maar ook van Stadts Trompers, en van twee hoorenblazers, die des nachts op de Buurkerks toorn hun verblyf hadden, en by tyden van brand, onraad of oproer, zich moesten laten hooren. In de rekening van Stadts Cameraars over den Jare 1429. worden vyf Stadts Trompers en Pypers, en in die over den jare 1441. een Tromper en drie Pypers vermeld. Naderhand vinde ik dat zy *Stadts Speelzuiden* genoemd worden. Zy wierden van de Stadt gekleed als andere leege dienaars, hebbende de kledinge voor een Tromper en drie Pypers in den jare 1441. te zamen gekost vyf en dertig guldens en twaalf Cromsterten, en wierden op vrolyke dagen gebruikt. Voor al ook dienden zy in de statelyke ommegangen, gemeenlyk *processien* genoemd. Men kan licht bezeffen, dat in deze Stadt, met zoo veele geestelyke huizen en kloosters voorzien, jaarlyks veele ommegangen geschieden. Onder dezelve waren 'er voornamentlyk twee, die op Stadts kosten geviert wierden, en waar by de Raadt tegenwoordig was, te weeten, op Sacramentsdagh, en op Maria Magdalena dagh. De tweede was voor al statelyk, en verciert met de overblyfzels der zoo genaamde heiligen, dewelke opentlyk voorgedragen wierden. Deeze ging ook buiten en om de Stadt, doch de eerste bepaalde zich in de Stadt, en tot den ommegang om de Stadt wierden gebruikt bruggen, van horden, schouwen, staken en bomen gemaakt. Die geene, dewelke deeze Godsdienstpleginge naar het begrip van die tyden, bywoonden, wierden op Stadts kosten, naar mate van hunnen rang, met wyn beschonken. Ik vinde dat beide in deeze ordre zyn gegaan, de Prelaten, te weeten de Proosten en

en Deken en der vyf Godshuizen, de Domheeren die den dienst deden, de Priesters en Choorgezellen, die het Heiligdom droegen, de Ridders en Knapen, de Schout, de nieuwe Oversten, de oude Oversten, de Leden van den Raadt, en dan Stadts dienaars en beampten. Voor het Sacrament gingen Stadts Trompers en andere speellieden, zomtyts wél tot vier en twintig toe. De Overblyfzels der Heiligen, welke op Maria Magdaléna dagh omgedragen wierden, vinde ik aldus geboekt: het hout van het kruis, waar aan onze Zaligmaker gehangen heeft, de overblyfzels van *Urbaan*, *Agnes*, *Ponciaan*, en *Benignus*: de hoofden of bekkeneelen van *Adriaan*, *Eloy*, *Vrederik* en *Odolf*, *S. Pancraes* casse, *S. Odolfs* casse, de casse en het hoofd van *S. Pieter*, en twee cassen van *S. Jan*.

In dit jaar is hier wederom een steekspel gehouden, doch met minder luister dan voor twee jaaren.

De Raadt heeft overdragen, dat borgers hun borgerschap verwoond hebbende, het zelve niet anders wederom zouden verkrygen, dan op dezelfde wys als nieuwe borgers, en dus als of zy nooit te voren borgers geweest waren.

De Stadt Utrecht buiten gewoone onkosten hebbende moeten doen in de oorlogen, die zy wegens hare aanklevinge aan Bisschop *Rudolph van Diepholt*, tegens den Hertog van Gelre en den Graaf van Holland, begunstigers van *Sweder van Cuilenborch*, gevoert hadt, waren door den Raadt ter goetmakinge der zelve de Stadts weyden verkocht, en eenige accynsen verhoogt. Zommige borgers en ingezetenen, door het vervreemden van Stadts weyden, (welke zy jaarlyks gewoon waren voor eenen

matigen prys van de Stadt te huuren, om op dezelve eenige beesten te laten loopen) berooft zynde van deszelfs gebruik, en naar allen schyn zich verbeeldende, dat de Stadt door het genot van eenige jaren rust buiten schulden was, wilden de weyde wederom hebben, zonder de kopers hun uitgeschote geld weder te geven, en dat de accynsen wierden verlicht, en begonnen hier en daar de hoofden by den anderen te steeken, en vergaderingen te maken. De Raadt te recht bezeffende de kwade gevolgen, die hier van te verwachten waren, heeft des Donderdaghs na S. Geerde dit besluit genomen: *Also die Rade out ende nye geboert hebben ende bem bigecomen is, dat sommige op ter strate ende anderswaer buten vergaderinge des Raets voerscreve, onredelicke sprake geuvert hebben van offsettinge der sysen ende vribeden der wyen, mit vuel onredelicke woerden, alse die weyde an onser Stat te brengen, sonder die gene, die gecoft hebben, an onser Stat stonde te vervallen, hoer gelt weder te hebben, daer onse Stat waell grote laste van comen mocht ende twidrachten.*

Voer dat heeft die Raet out ende nye eendrachtelic overdragen, waert saecke dat van deser tyt voert yemant brueklich meer hier in ter waerheit gevonde werde, eer die Raet oudt ende nye wes goets daer van overdragen waer, die sell ewelic witter Stat wesen, indien by van den Rade niet en waer. dedet oec yemant van den Rade, die soude ewelic witter Stat Rade wesen. Ende waert dat yemant van den Rade oudt ende nye deser gelycke woerden buten den Rade hoerde, ende dat niet den tweenvan den Rade, nu daer toe geset, bi en brachte, die soude vyff jaer wten Rade wesen, sonder yemant daer in te verscomen.

Het ongenoegen van zommige onrustige geesten vermeerderde , als zy vernamen dat de Raadt de oude en nieuwe Oversten volkome macht gegeven hadde, om in een generaal Capittel, eerstdaags te houden, te bewilligen in den invoer van een mergengeld, schoon zy zich verklaard hadde, de penningen daar van zullende komen, te gebruiken in verminderinge der accynsen, en afkopinge der renten, op de verhoogde accynsen opgenomen. Alhoewel de invoer van een mergengeld voor eenigen tydt, zoo als wy aanstonts uit een by te brengen Raadtsbesluit hooren zullen, den Bisschop beloofd was, ter vergoedinge zyner gemaakte onkosten, zoo schynt het my echter toe uit de gevolgen, dat de Bisschop toezegginge gedaan heeft, om een groot gedeelte daar van ter Stadts behoefte te zullen overlaten. Waar toe de Bisschop te lichter zal gekomen zyn, om dat hy aan de Stadt eenige penningen schuldig was. Tot bewys hier van strekt, het geene ik in het dagelyks Raadtsboek van dit jaar in de maand May op S. Servaas dagh aangetekend vinde; alwaar de oude en nieuwe Oversten, om des Stadts schulden, die de oude Cameraars, als meerder uitgegeven dan ontfangen hebbende, te eiffchen hadden, te vervallen, gelast worden onder anderen ook *in te maanen zulke schulden, als onsen Heer van Utrecht schuldig is.* En schynt het my toe, dat de Bisschop, met het overgeven van een groot gedeelte van het geld, van dit mergengeld gekomen, deze schuld zal uitgewischt en voldaan hebben.

De Raadt, om voor te komen, dat dit ongenoegen en gemor van zommige niet zoude uitbarsten tot eenen openbaaren opstand en oproer, en op dat het te houdene Capittel of Staatsvergadering

ring door geene miltzieke menschen zoude be-
 kommert, gestoort, noch belet worden in het
 opzetten van het Mergengeld, heeft goede voor-
 zorge gebruikt, en tot dat einde des woensdaghs
 na Elifabeth dit besluit genomen: *Want den Over-
 sten oudt ende nye volcomen macht gegeven is na
 overdrachte der Rade oudt ende nye int mergengelt
 voert te varen, so hebben sjs na boren vyf sinnen
 ten besten hier toe gebracht. Ende voer dat so syn
 overdragen die selve Rade oudt ende nye, dat nie-
 ment daer tegen spreken noch doen en sel, heimelic
 off openbaer, op dat men in den mergengelde volva-
 ren mach, ende dat gelt keren tot ofcopinge der ren-
 ten, om die zysse mede te lichten, ende tot anders
 geenre nutscap. ende yement die anders dede, dat
 soude men rechten na wtwisinge der stat boeck.*

*Oec syn die Rade oudt ende nie nu ter selver tyt
 overdragen, dat die Overste out ende nye samentlic
 ten Capittel gaen sellen van der voerscreve sake, en-
 de die andere van den Rade out ende nie sellen ter
 selver tyt an die plaetse wesen ongewapent, ende
 nergent anders, ter tyt toe die voerscreve Overste bi
 hem roepen moegen te comen die gene, die hem nut-
 te duncken, ende die voert scicken daer hem dat or-
 barlic duncken fall. ende niemant en sel anders ten
 Capittel comen bi den kuer in der Stats boeck be-
 screven.*

*Voerts is ter voerscreve tyt die selve Raedt oudt
 ende nye overdragen, dat men ter clocken verkundi-
 gen sell, alse dat niemant van onsen borgeren ende
 ondersaten ten voerscreve Capittell en come, ten si
 bi consent van den Oversten oudt ende nye; oec dat
 nyement mit woerden off mit wercken hem en sette te
 doen tegen tselve die Rade oudt ende nye overdragen
 syn, andragende den voerscreve Capittel, ende den
 Over-*

Oversten oudt ende nye bevolen is; ende dat nyement van binnen off van buten onser Stat, mit panseren off mit langen messen en ga op ter straten, elc bi rechtinge zwaerlic tot Raets goetduncken. Twee borgeren hun misnoegen door het opentlyk lasteren van den Bisschop, en de Leeden van Staat, en dus hunnen lust, ter verwekking van opschudding, te kennen gegeven hebbende, zyn daar over gestraft, waar van ik in het Buurspraakboek des vrydaghs na onzer Vrouwen dagh conceptio dit aangekend vinde: *Want PETER VAN WELL die Leydecker, ende AERNT KOEVOET die Metseler, op ten dynsdach na sunte Katrine laetste verleden, doe die Baenrebeeren, Ridderen ende knapen wt den Gestichte van Utrecht mit boeren vrienden ten gemene Capittel gecomen waren op onser Stadt geleide na der ouder gewoenten, ende tot liefnisse ons gnedichs Heren ende Stadt van Utrecht, om te helpen een gemeen morgengelt believen, dat onsen genadigen Heer van Utrecht over lange jaren geloest was, ende sine genaden, by rade der eersamer Ritterfchap voirscreve, van den selven morgengelde dat meeste deel der goeder gemeenten onser Stadt, alse die sysen mede te verlichten, gegont ende gegeven hebben, te maell vuell onredelics geveerts gebesicht hebben mit woirden ende wyse op onsen genedigen Heer van Utrecht, ende den goeden mannen, die bier ten Capittel gecomen waren; oec tegen overdrachten des Raets onser Stadt oudt ende nye, ende ter clocken gekundicht; daer om syn PETER ende AERNT voirscreve, elc mit enen blancken zweerde, in beemde ende broeck ter clocken gecomen, ende sy sellen kennen boir lyff verboert te hebben, ende genade bidden, ende men sel hem genade doen, ende men verbiet PETER VAN WELL die Stat vyf en twintich*

jair ende AERNT KOEVOET die Stadt tien jair, ende elc een mile van der Stat te wesen op syn lyff. Ook giffche ik, dat *Berent Grawert Raad, en Jan Grawert Ouderman, broeders zoons van Hluge, zich eenigzins hier aan schuldig zullen ge- maakt, of ten minsten verschilt hebben van des Raadts gevoelen, dewyl ik kort daar na, te weten des woensdags na Katherine leeze, dat hen om rust ende vrede te bouden in de Stadt, de Stadt verboden is, den eersten voor een, en den anderen voor twee jaren, met byvoeginge dat de laatste in geen vier jaren na zyne weder- komst in den Rade zoude mogen zitten, om dat ze hen onsedelic ende onwysselic gebadt hebben mit woerden ende geveerde, beiden in den Rade ende onder den volcke op ter strate.* Dit vonnis schynt naderhant noch verstaat te zyn, dewyl ik des woensdaghs na Mauricii des volgende jaars in het Raadtsboek leeze, dat zy beide gelast zyn naar Overyssel of anders waar zich te begeeven, en tien mylen van der Stadt te blyven.

Die van Antwerpen hebben wederom pondgeld gevordert en genomen van zommige goederen, die de Utrechtsche borgeren aldaar ter merkte brachten, of van daar haalden, waar om de Raadt dezer Stadt des vrydaghs na Sacramenti, op dat geen inbreuk in der borgeren rechten en vryheden geschieden zoude, hen verboden heeft geene goederen naar Antwerpen te brengen noch van daar te halen, van welke men te Antwerpen Pondgeld hebben wilde, noch zelfs noch door anderen, op verbeurte van vyf en twintig oude schilden.

Dikwerf verschil ontstaan zynde, waar een man zyn *boochste weer*, en waar hy zyne *stedige woon* heeft, heeft de Raadt in craftino Sacramenti ver-
klaard,

klaard, den man zyn *hoogste weer* te hebben, daar hy met zyn echte wyf woont, en zyne *stedige woon*, daar hy dagelyks te kost gaat, en met zyne vrouw, zoo hy getrouwt is, en anders alleen, te bedde gaat. De Raadt heeft ook ter zelyver tydt overdragen, dat een borger zoo niet in de Stadt woonende, niet zoude te looten gaan in zyn gilde, en niet verkiesbaar zyn tot Schepen, Raadt of Ouderman: en dat iemand een Lidt van den gemeenen Raadt zynde, met zyn hoogste weer of stediger woon uit de Stadt gaande, verliezen zoude zyn borgerrecht, uitgenomen in tyden, in welke de Pestziekte in de Stadt heerschte: ook dat de Oversten geen verlof aan eenen borger zouden geven om buiten de Stadt te wonen, tenzy zoodanig een borger jaarlyks aan de Stadt hondert ponden gaf, uitgezondert de Casteleins op Stichts en Stadts Slooten, en de Molenaars. (1)

Ook is door den Raadt in dit jaar eene nadere ordre beraamd op den Steenwaarder, of, zoo'men hem thans noemt, den Cipiër, welke nagezien kan worden in het Utrechtsch Placcaatboek. (2)

Gysbert van Brederode als Prooft van Oudmunster heeft den xxii. April zynen Neef *Gerrit van Vliet* verleyt met Dykveld en Rateles. (3)

Ook heeft Paus Eugenius eenen brief aan die van Utrecht geschreven, waar by hy bevestigt de samenlevinge der bekeerde Zusteren. (4) Insgelyks heeft

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 290. en Matth. de Nobilit. p. 1123.

(2) III. Deel bladz. 392.

(3) Ziet den brief by Matth. de Jure Gladii cap. ix. p. 108.

(4) Een gedeelte van dezen brief heeft Walvis, Beschryvinge van Gouda II. Deel bladz. 175.

heeft de Stadt Baarn zich verbonden twintig roeden muurs aan de Stadt Amersfoort te maken, en ten eeuwigen dage te zullen onderhouden. (1)

1 4 4 4.

In het jaar 1444. is de Regeering aldus verzet:

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen.
Jan van Lichtenberch van Lantscroen.
Jan Sloyer.
Jan Trinde.
Jan van Drakenborch.
Roetart van Lantscroen.
Roetart Proeys. (2)
Jan over die Vecht.
Jan die Coninc.
Lubbert die Waell.
Henric van Damassche.

Raden.

Herman Wonder.
Dirc van Waell.
Jacop Martens zoen van den Bosch.
Pouwels Scrodekyn.
Vrederic Vrederics zoen.
Jan Grawert.

Vranc

(1) Ziet den brief by Matth. Rer. Amersf. Script. p. 236.

(2) Deze wordt Schepenborgermeester genoemd in een overdracht des Raads des maandaghs na Martini translatio.

Vranc Goderts zoen.
 Jan Heerkyn.
 Jan van Tyell.
 Geryt die Haen.
 Dirck Hazert.
 Willam van Snellenberch.
 Henric van Luttikenhuys.
 Jacop Tymans zoen.
 Henric van Gent.
 Jan van Jutfaes.
 Eerst Jans zoen.
 Jan Rwsch.
 Geryt Mathys zoen.
 Peter Willams zoen.
 Henric Jacop Dirck zoens zoen.
 Henric Block.
 Jan van Raephorft.
 Dirck de Jonge.

Oudermannen.

Jan die Waell. }
 Jan van der Ae. } Wantfnyders.
 Jan Knyff, Overfte Ouderman. }
 Henric Knoep. } Snyders.
 Rutger Claes zoen. }
 Hüge Lubberts zoen. } Backers.
 Jan Wouters zoen. }
 Tyman Jacops zoen. } Molenairs.
 Henric Marre. }
 Gysbert Goyerts zoen. } Lynnewevers.
 Jan Deell. }
 Willam die Wit Jacops zoen. } Brouwers.
 Eerst van Herdenbroec. }
 Aelbert Dier. } Viscopers.

- Lubbert van Gruenewoude. } Louwers.
 Gysbert van der Ae. }
 Jan Key. }
 Adryaen Geryts zoen. } Wollewevers.
 Evert van Voirde. } Marsluden.
 Jan van Driell. }
 Henric van Malsen. } Botterluden.
 Bertelmeus van Dyell. }
 Ghysbert die Wolff van Hamelenberch. } Cordewa-
 Geryt Jacops zoen. } niers.
 Aernt Egberts zoen. } Oudecordewaniers.
 Jan Robberts zoen. }
 Wessel van Everdingen Gysberts zoen. } Corenco-
 Claes Dedel Lamberts zoen. } pers.
 Reyner Modde. } Oudewantfnyders.
 Jan Reyners zoen. }
 Aelbert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
 Jan Noteboem. }
 Jan Luke. } Graeuwerkers.
 Henric de Goyer. }
 Ghysbert Louwerens zoen. }
 Ghysbert van Vlueten, Over- } Riemsfnyders.
 ste Ouderman. }
 Willam Aernts zoen. } Bylhouwers.
 Splinter Egberts zoen. }
 Jan van Benscoep. } Smeden.
 Geryt van Boemell. }
 Henric die Haze. } Zadelairs.
 Ghysbert Zalm. }

Jacob van Gaesbeek hadde, indien hy zonder kin-
 deren overleed, zyne heerlykheden van Abcoude,
 Duersteden en Wyk, met al hun toebehooren,
 gemaakt aan zynen Neef *Willem* Heer ten Berge,
 ten Bylant en tot Hedel, welke van zynen kant,

zoo hy kinderloos deze wereld verliet, aan den Heer van Gaesbeek hadde besproken het Slot, Dorp, Heerlykheid en goederen van Heel. Doch beide zyn zy hier van afgegaan, en hebben den ix. Januarius malkanderen ontslagen van alle beloften en verbintenissen hier omtrent gedaan. (1)

Zedert eenigen tydt het getal der *Scutten* vermeerderd zynde, heeft de Raadt dezelve wederom, als van oudts (2), gebracht op vier hondert, en eene nieuwe ordre op dezelve beraamt, des Dingsdaghs na Agnetis: *Overdroegen die Rade oudt ende nye, dat men alle die oude scutten of setten sell, ende bebbense samentlic of geset voer nutschap der Stat, ende om des wille, dat sy een wyl tyts tegens Raeds overdrachten ende boven den getale onredelic ingenomen sijn, ende die Overste oudt ende nie met den Scutten Hoefmans oudt ende nye, ende den vieren van den Raed daer toe geset, sellen weder scutten ontfangen ten getale van vier hondert, als van oudts geweest heeft, ende niet meer, die der Stat nutte sijn. mit vorwerden, dat die gene, die binnen vyff jaren laetste voerleden wten gilden genomen sijn buten consent hunner Oudermannen, die welke Oudermannen bi boren ede den Rade dat bibrengen sellen, teser tyt in 't voerscreve getal van vier hondert niet wesen en sellen. ende waert dat men yemant te bws liete, die als een Scut der Stat in den laetste oerloge, off daer voer gedient hadde, die en soude sijn leven lanck in sinen gilde niet waken, noch enige anderen dienst doen binnen der Stat, ende daer soude bi vri off wesen, ende anders niet.*

Voert

(1) Ziet Matth. de Nobilit. III. 1. p. 805.

(2) Ziet het eerste deel bladz. 89. in des Cameraars rekeninge over den jare 1427. vinde ik 560. en in die over den jare 1429. 572. Schutten gemeld.

Voert sellen die Scutten bouden deze Ordinantie nabescreven.

In den eersten selmen een boeck maken, ende dair in bescriven alle der Scutte sekere renten, ende allen sekeren oncost, den die Scutte daer of sculdich syn te doen, ende daer sellen die Homans (1) in die tyt voert meer hoer rekeninge op doen.

Item in den selven boecke selmen alle die Scutten bescriven mit name ende toename, die men nu aennemen sell, ende als die Hoemans hoer rekeninge doen, so selmen terstont in tegenwoerdicheit der gemeenre Scutte in den selven boecke scriven die Scutte, die van dien jaer ingecomen syn, ende daer die Homans hoer rekeninge of gedaen hebben.

Item en sellen geen Hoemans enige Scutten meer annemen, dan na overdrachte des Raedts oudt ende nye, bi enen kuer van tien ponden ter Scutter beboeff, van syn selfs goede, so dicke alst yement dede.

Item sellen alle die oude Hoemans van voerledene jaeren, die noch niet gerekent en hebben mit hore Doelmeysters, hoer rekeninge doen tusschen dit ende den heiligen dage van Paschen naestcomende, elc bi enen kuer van tien ponden van syns selfs goede, ende daer toe die Homans ende Doelmeysters geen Homans noch Doelmeysters meer te mogen werden. Ende die Hoemans die nu zyn, off namaels comen, sellen altyt hoer rekeninge doen voer sinte Victoers dage na boren ofganck, bi den kuere voirscreve, ende sy en sellen geen restande rekenen, die lude en syn mitter wterfen recht verwonnen.

Item

(1) Uit de rekeningen der Cameraars is my gebleken, dat 'er twee Overste Homans, en twaalf Nederhomans waaren, als mede, dat de Stadt jaarlyks aan hen gaf twee en dertig ponden, waar mede zy den Doelen moesten onderhouden.

Item en sell niement Scutter wesen, ofte scutcovel dragen, dan die dachlicx binnen Utrecht woent, gesondert die gulde sporen spannen off boer kynders.

Item so en sell niement Homan van den Scutten mogen wesen, ten si dat bi stedelic mit synre boechster weren binnen der Stat woent, in alre manieren, als die Raedt out ende nye op ten genen, die in den Rade sitten sellen, overdragen is.

Item en sellmen genen Heeren, Jonckeren, off yement anders den eens een scutcovel gegeven is, tot geenre tyt meer covel geven dan alleen onsen genedigen Heer van Utrecht. (1)

Voert so en sellmen geen wassende boem of hout wten Doelen houwen, dan alleen rise van den wilgen, die knoesbaer syn, by enen kuer van tien ponden ter Scutten beboeff, so dicke alst yement dede.

Kort daar aan, te weten vrydaghs na Letare, heeft de Raedt noch nadere ordre op de Schutters beraamd, welke, op dat de Lezer meerder kennisse van hen zoude bekomen, ik hier mede plaatsen zal: *Overdroegen die Rade oudt ende nye noch op ten ordinantie ven den Scutten deze nabescreve punten.*

In den eersten so en sel men niet meer enige Doelmeisters setten, mer die Homans sellen die Doelmeester-

(1) Schoon een *Covel* zoo wel een manteltje over de schou-
ders hangende, als een hoofdekzel betekent, zoo moet men
echter hier door de zelve een stormhoed verstaan, waar me-
de de Schutters voorzien waren. Men moet zich niet ver-
wonderen, dat den Bisschop een covel gegeven is, dewyl de
zelve dikwyls het schieten der papegay bywoonde, naar de ge-
woonte van die tyden, in welke veele Vorsten en aanzienly-
ke edellieden, gulde sporen spannende, vermaak hadden
zich onder de Schutten te begeeven ter oefeninge van boog
en pyl. Ziet Matth. iv. de Nobil. cap. 30. 31. en 32. en tom.
1. Analect. p. 301. en II. Anal. p. 33.

sterscap selve verwaren, ende men en sell niemant van enigen officien onder den Scutten enige covels geven, off daer off rekenen, dan alleen onzen genedigen Here van Utrecht, ende den Homans in der tyt.

Item een ygelick Scut, jonck ende oudt van jaren, die binnen der Stat is, als men die Papegay sciet, die sel met selfs live wtgaen, ende mede scieten, gesondert alle noetsaken van siechte, ende enen scutcovel op syn boost hebben, ende niet enen timp sonder covel, bi enen kuer van enen ponde, totter Scutten beboeff van der Homanscap, daer bi inne boert: ende dat sellen die Boden jaerlicx den ouder Homans anbrenge terstont op boren dienst, ende sy souden dien kuer daer toe selve gelden.

Item alle jaer, als men die Homans kiezen sell, so sellen die Boden selve bescreven brengen alle die twaelf Homanscap Scutten van name te name; ende openbaerlic in tegenwoerdicheit der gemeenre Scutten voert roepen, ende lesen, ende dan also voert werpen in der mutsen om te loten, sonder argelist op boren dienst.

Item elc der twaelf Homanscappen voerscreve sellen even groet wesen van mantael, of bi na even groet, als ment na gelegentheit naest bescicken kan, ende daer sell een ygelic Scut mede te vreden wesen.

Item den ouden Homans, die noch niet gerekent en hebben, is boren tyt der rekeninge verlent tot beloken Pynxteren toe naestcomende, ende daeren binnen te rekenen, bi sulcke kueren ende verbuerten, als voer daer op overdragen is.

Item men en sell geen Scutter meer annemen, sy en sellen dat volle gelt geven, te weten elc een rider, ende die sellen die Homans in der tyt rekenen mit anderen, als voerscreven is.

Item

Item selmen der Scutter boek ende ordinantie lesen, als men die Homans kieser sell, om ene ygelicken te weten die ordonnantie alst behoert. (1)

Het schynt, dat, niet tegenstaande het verbodt des Raadts van't voorleedene jaar, de Utrechtse kooplieden echter de Antwerpsche merktbevocht, ende daar hunne waren verkocht en andere ingekocht zullen hebben; of wel door andere hunnen handel gedreven; want ik vind in dit jaar noch twee besluiten des Raadts, ernstig het voorgaande verbodt vernieuwende, worden te by het eerste bygevoegt, dat zelfs niemand in deeze Stadt goederen zoude mogen verkopen, welke hy wiste tot Antwerpen ter merkte te zullen gebracht worden, of te koopen het geen van daar gevoert was. En by het tweede beveelt de Raadt, dat niemand ter merkte te Antwerpen gaan zoude, ten zy hy alvorens plechtig by eede verklaarde, niet anders daar te zullen verrichten, dan te betalen het geen hy schuldig was, en te ontfangen het geen hy van anderen te eischen hadde, zonder iets te kopen, dan eetwaren gedurende zyn verblyf nodig, en aldaar zyne zaken alzo te schikken, dat niet nodig hadde daar in het vervolg naar toe te reizen. Verbiedende dus in het toekomende alle hunne borgeren en onderdanen allen handel op die merkt, zoo lang die van Antwerpen het pondgeld vorderden. Dit levert ons wederom een bewys uit van den ernst en yver der Regenten van dien tydt, ter handhavinge der rechten en vryheden hunner borgeren en onderzaten, allen indracht daar in op alle wyzen trachtende te weeren en tegen te gaan.

Noch

(1) Deze ordonnantie wordt ook aangehaalt, en opgeheldert door den Heer Matthaeus de Nobil. d. 1.

Noch Geestelyke noch Weereldlyke was het geoorlooft eenen borger of ingezetenen dezer Stadt voor het Hof van Romen in rechtente betrekken, of van dat Gerechtshof verbodt, vermaanbrieven of diergelyke te verwerven, om daar mede hen te bekommeren. Dit was al verboden by eene oude overdracht des vrydaghs na Sacramentsdagh 1365. en des maandaghs na S. Aechten dagh 1403. by welke laatste eene straffe van tien jaren uit de Stadt te zyn gestelt was tegen die geene, die enige *inhibitien*, *citatie*n, of *monitien impetreeerden* op eenige borgeren, of die in de Stadt of Stadts vryheden woonachtig waren. Hadde iemand op eenen borger of ingezetenen wat te zeggen, dien moeste hy roepen voor den Raadt. Voor al was deze voorzieninge nodig om te beletten, dat de Geestelykheit de borgeren en ingezetenen niet zoude kwellen met kostbare en moeyelyke rechtsgedingen voor het hof van Romen, en dus te veel gezag over hen verkrygen. Uit dit grondbeginzel heeft de Raadt te dezer tydt, des woensdaghs na conversionis Pauli, Heer *Otto Jongen* Canonik in den Dom doen aanzeggen zich by zonnenschyn uit de Stadt te begeeven, en daar niet wederom in te komen voor en al eer hy *Baptisten van Jannen*, borger dezer Stadt hadde afgedaan *fulcke beswaernisse als bi op hem maect mit Roemische brieven*, en de Stadt *beteringe* gedaan, dat is boete betaald hadde, om dat hy hier door Stadts rechten en vryheden verkort en tegengegaan hadde. En dewyl de Abt van Oostbroek zich ook hier mede bemoeide, heeft de Raadt vorder verstaan: *Oeck sel men den Abt van Oestbroek ene wete laten, dat bi hem deser sake niet en onderwynde, noch niemant van synre wegen, off quamer onsen borger eni-*

enigen bynder off, den wolde die Stat an finen goeden verballen. ende yemant anders geestelic off weerlic, die bem deser sake onderwonde tegen onsen borger voirscreve boven dese overdrachte, die solde oec uter Stadt wesen, gelyk Heer Otto Jonge voirscreve.

In dit jaar zyn ook in deze Stadt aangestelt vier Gfsworens, twee uit den Steenbikker en twee uit den Bylhouwers gilde, om de borgers en ingezetenen, die verschil hadden over de scheidinge hunner erven, ten dienste te staan. (1)

Verscheide oneenigheden tusschen den Bisschop en de Stadt Amersfoort ontstaan zynde, om dat de laatste veele inwooneren van Eemland met het borgerfchap voorzag, welke beweerden dezelve voorrechten, als de Amersfoortsche borgers hadden, te moeten genieten, en dus niet door des Bisschops Maarschalk in rechten te kunnen betrokken worden, zyn dezelve te dezertydt door een minnelyk vergelyk vereffent, waar by men over een gekomen is, niemand voor eenen Amersfoortschen borger te erkennen, dan die in de Stadt zyne inwooninge hadde. (2)

Des saturdaghs na Invocavit is eene straffoeffeninge gepleegt aan *Huge Willems zoon van Noortwyk*, zich schuldig gemaakt hebbende aan de onnatuurlyke zonde, daer die overste rechter God van bemelric die steden Sodoma en Gomorra mit zweveligen brande van den hemel doen verbernen heeft, ende mit afgront versincken, zynde aan een staak verbrand, op dezelve wyze als in den jare 1441.

Co-

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 626.

(2) De brief hier van kan geleezen worden by Matth. Rer. Amersf. Scriptor. p. 301.

Coman Claes, en namaals in den jare 1454. twee anderen opentlyk ter dood zyn gebracht. Het welk ik hier melde, om aan te toonen de gewoone straffoeffeninge in deeze tyden over zulke godtvergeetene menschen.

Niet tegenstaande het mergengeld, (waar van ik op het voorige jaar gemeld hebbe), in gevolge eene belofte voor eenige jaren aan den Bisschop gedaan, ten zynen behoeve meest was ingewilligt, op dat hy daar door zyne schulden zoude kunnen betalen, en vergoedinge erlangen vande onkosten door hem ten dienste van het Sticht gedaan, zoo heeft echter de Bisschop 'er niet tegen gehadt, dat de Staten bewilligt hebben, twee deelen der penningen, die van het mergengeld zouden inkomen, aan de Stadt te geven, om daar door de borgeren en ingezetenen der Stadt verlichtinge toe te brengen in hunne excynsen. Waarom de Raadt ook aanstonts heeft afgezet de helft van de laatste verhooginge der molenfys, en om de Stadt van schulden te ontlasten, aan een iegelyk, die lyfrenten van de Stadt gekocht hadde, laten weeten, indien hy die aan de Stadt wilde verkopen, dat de Raadt die hem ter Stadts behoef afkopen zoude. Dit was de gewoone handelwys der Regeerders van deezen tydt, welke penningen nodig hebbende, excynsen instelden of verhoogden, en die verbonden voor de opgenomene gelden, en dezelve niet afftelden of verminderden, voor dat zy in staat waren de capitalen, daar op genomen, af te leggen.

Ik vinde in dit jaar viermaal in het Buurspraakboek gewag gemaakt van eene loterye ten behoeve van de Stadt uitgeschreven. Eerst wordt daar van gemeld des manendaghs na Judica op deeze

wys:

wys: *Die Raet oudt ende nye laat eenen ygelicken weten, dat sy overdragen syn, dat men hondert ponden des jaers lyfrenten vercofen sell, ende die opzetten mit loten, na inhout der besegelder cedelen, die dair off voir Hasenberch, den poirten ende sommige kerken binnen onser Stat geset sellen werden, ende oec in andere goede steden ende landen gesent syn. ende waer yemant die mede loten wilde, die sell syn lott, alse zestien butken voir een lott, inleggen.* Ten tweede, des Vrydaghs na Paaschen, alwaar gestelt wordt, dat die hondert ponden lyfrenten trekt, het in zyne keur zal hebben, die hondert ponden lyfrenten, of een duizent ponden aan gereet geld te neemen, en dat in die loterye ook te trekken zouden zyn zeven zilvere kruyfsen, en dat voor den inleg van ieder lot veertien Cromsterten zouden gegeven worden. Ten derden des vrydaghs na S. Jans dagh ante portam, wordt behalven de hondert ponden lyfrenten, gestelt, dat 'er noch verscheide Juweelen te trekken zouden zyn. En eindelyk des vrydaghs na onser Vrouwen dagh assumptio: *die Rade oudt ende nye syn overdragen ende laten enen ygelicke weten, dat men hondert ponden des jairs lyfrenten opsetten sell mit loten, alse elke vyftich ponden voir een lot, ende in die lotinge sellen oec wesen dertien zilvere kruisen. die loten inleggen twee ponden aan geld of an renten, die in den jare 1440. 1441. 1442. 1443. en 1444. verschenen en onbetaalt zyn.* Het is niet waarschynelyk hier te moeten verstaan vier onderscheide loteryen, maar dat de eerste uitschryvinge geenen genoegzamen toeloop zal gehad hebben, en dat men van tydt tot tydt de voorwaarden voordeeliger zal gemaakt hebben om de inleggers te lokken. Immers ik vinde maar

meldinge van eene trekking op S. Mauricius dagh op welke ik deze woorden geboekt vinde, *mergen sel men die lote wtroepen mergentyts vroech op ter plaetse*, waar uit ik opmake, dat dezelve op de Plaatze voor het Raadthuis opentlyk getrokken is.

Op dat de Vleyshouwers geene ongezone beesten zouden slachten en verkoopen, heeft de Raad des woensdaghs na Remigii verstaan, dat zy alle de te slachtene beesten eerst zouden moeten stellen op de Neude aan eenen boom, om daar alvorens bezien te worden door Leeden van den Raad daar toe gestelt.

Dat vreemde kooplieden op de Jaarmerkten met hunne waaren gestaan hebben op de Plaatze voor het Raadthuis, blykt uit een Raadtsbesluit van dit jaar, waar by de borgers en ingezetenen uitdrukkelyk verboden wordt aldaar ter merkte te staan, wordende zulks alleen maar toegestaan aan uitheemsche handelaars, die hunne waaren alhier op die tyden te koop bragten. (1)

Op dat de Stadt niet te veel zoude verkort worden in hare accynsen op de bieren door de zes
Zuster-

(1) Oudtydts wierden op de Plaatze veele waaren ter merkt gebracht; doch dewyl dezelve daar door zeer belemmert en bezet wierdt, is zulks al in den jare 1391. op S. Andries avont verboden, waar van ik dit aangetekent vinde in het Rosenboek: *de Appelmarkt, die men hout voer Hazenberch in manden, die selmen houden onder de Coremarkt tusschen de Rodenborchbrugge ende der Gaerderbrugge aen die zyde ter graftwaerts ter tyender uren toe. Voert loec, nyen, cabuys ende wortelen, die men op ter plaetse te vercofen pleecht, die selmen voert vercofen ende de marcke houden op ter Backerbrugge. Voert hout, turf, besem, ende alle ghoet, dat op waghden coempt, dat zel zyn marcke houden in de Noede, ende nyet op te plaetse, alze de oude ghewoente is.*

Zusterhuizen, heeft de Raadt des donderdaghs na Remigii dit besluit genomen: *Overdroegen die Raadt oudt ende nye, dat die ses Begynbuse, alse sint Cecilien, Braemdolen, Bi den Wyngart, die twee busen op sinter Claes Kerkhoff, ende Betlehem, voertaen brouwen sellen mogen binnen boren busen so vuel biers, als sy in boren busen drincken mogen, ende daer voer te zyffe geven der Stat te samen vyf hondert ponden des jaers, daer sy elc na beloep boer aendeel toe gelden sellen. Mer waert dat sy enich bier wt boren busen lieten brengen, twaer mit kannen of mit vaten, bewyslick, so soude dat hws, dairt bier aldus wtgebracht worde, tot eenre kuer gelden vyf en twintig ponden, half ter Stat behoeff, ende half ter Zysmeistren behoeff in der tyt van den inbrouwen zys, so dicke als dat gesciede, ende daer toe en soude dat hws niet meer brouwen van dien jaer, ende nochtant sine volle gesette pensie betalen. ende dit sell dueren een half jaer na dien die Stat den voerscreve buse dese verwerde opseit, off dat sjs der Stat opseggen, oec sell dat Convent van Jherusalem in der selver ordinancie wesen, ende de Stat jaerlicx geven zestig ponden, gelyck dat bi den Oversten oudt ende nye overcomen is na der machten van den voerscreve Rade hem daer off gegeven.*

Jonker *Walraven van Meurs*, die door de uitgewekene Canoniken tot Bisschop was vercoren, heeft dit jaar, op des Bisschops munt te Keulen goud en zilver geld laten slaan met zynen naam, 't welk ter kennisse van den Raadt dezer Stadt gekomen zynde, heeft dezelve verboden dat gemunte geld in deeze Stadt uit te geeven of te ontfangen, zoo lang de Raadt het zelve niet geuardeert hadde.

Volgens het verhaal van Pontanus (1) heeft Biffchop *Rudolpb van Diepbolt* te dezer tydt den oorlog aangezeit aan den Aartsbiffchop van Keulen, broeder van Walraven van Meurs, geevende tot reden van deeze oorlogs aankundiging, dat hy Aartsbiffchop, of zyn volk, veelytds ongelijk hadde aangedaan de Stichtenaars: dat hy onrechtvaerdig den Hertog van Cleef, met wien hy *Rudolpb* nauw verbonden was, met de wapenen vervolgte: en dat hy den gewaanden Paus *Amadeus* aankleefde, en zich onttrok de fchuldige gehoorzaamheit aen *Eugenius*, het wettig opperhoofd der kerke.

Op dat de goede ingezetenen door den gewoonen bedriegelyken handel der Joden geen nadeel zouden lyden, heeft de Raadt op S. Katrine avont overdragen, dat geene Joden of Jodinnen, of hunne goederen, binnen de Stadt of des zelfs vryheit, of ergens daar de Stadt bewindt hadde, zouden komen of wesen, en indien zy 'er gevonden wierden, dat zy in de gevangeniffe zouden gelegd en hunne goederen aangehouden worden, tot dat zy boete zouden hebben betaald tot des Raads goetdunken.

Eer ik van dit jaar afscheide, moet ik niet vergeeten te melden, in het Raadsboek des donderdags na conversionis Pauli dit aangetekent gevonden te hebben: *Rycout Claes Dillen soen heeft verwilcoert an des Raets bant van Utrecht, alsoe dat hi Geertruy syn wyff van desen dagen voert niet slaen, steken, sloten, noch onredelic mit boer ommegeaen en sell, dat sy mogelic bewisen mach, op een maent te leggen in den roden toorn, alsoe dicke als byt dede; ten waer*

(1) Pontan. lib. ix. Histor. Gelr. p. 487.

waer dat sy alsulcke ontstantelicke dingen dede, daer syt mede verdiende, ende bi dat den Rade kenlic makede, so waer dese wilcoer quyt ende doet. Waar uit men kan opmaken, dat de Raadt dezen man wel verboden heeft zyne huisvrouw te mishandelen, zonder reden of oorzaak daar toe gegeven te hebben; doch niet afgekeurt, dat de man, indien zyne bedtgenoot zich kwalyk gedroeg, en zulks verdiende, door eene matige kastydinge, haar tot betrachtunge van haren plicht bragt.

1 4 4 5.

De Regeering voor dit jaar is aldus gestelt:

Schepenen:

Henric die Wit.

Jan Proys van Lichtenberch, Borgermeester.

Guedert Coninck.

Lodewyck die Waell.

Vrederick van Drakenborch.

Goedtscale van Winsen.

Adriaen van Lantscroen.

Reynier van Tetwyck.

Jan van Clarenborch.

Bertelmeus Zoudenbalch.

Braem van Lichtenberch.

Willam van Gent.

Raden:

Henric van Scerpenborch.

Geryt Knyff.

Hillebrant Dircs zoen.

D 4

Her-

Herman Keyfer.
 Tyman Deel Claes zoen.
 Gysbert Lichtenap.
 Geryt Steffens zoen.
 Jan Schot.
 Jan Rwsch Peters zoen.
 Tyman Nypyfer.
 Roeloff uten Elswiert.
 Vrederick van Damasch.
 Geryt Foeck.
 Jan Jan Geryt Gepels zoens zoen.
 Daem van Bloemerweerde.
 Jan van Hamerstein.
 Aernt Hoet,
 Geryt van Vlueten.
 Herman van Lewenberch.
 Wouter van Teylingen.
 Aelbert van Ryn.
 Jacop van Amerongen, Borgermeester.
 Jan Aelberts zoen.
 Geryt Goes.

Oudermannen.

Philips van Gruenevelt. } Wantfnyders,
 Vrederic die Voecht. }
 Jacop Wouters zoen. } Snyders,
 Jan van Emmeric. }
 Herberen Spycker. } Backers.
 Willam Proest. }
 Aernt over Ryn. } Molenairs.
 Tyman Jacops zoen. }
 Ysbrant Jans zoen. } Linnewevers.
 Jan Lamberts zoen. }

- Henric Jacobs zoen, Overste Ouder- }
 derman. } Brouwers.
 Jan van Cleve.
 Jonge Eerst van Herdenbroeck. }
 Thomaes Pilgrums zoen. } Viscopers.
 Peter van der Ae. }
 Willam van Ingen. } Louwers.
 Wouter Stevens zoen. }
 Peter Faessen zoen. } Wollewevers.
 Geryt van Zulen. }
 Godert Coninc van Voirde. } Marsluden.
 Aernt van Tyel. }
 Claes van Zyll Roelofs zoen. } Botterluden.
 Jan van Hamelenberch. }
 Jan Aelberts zoen die Lange. } Cordewaniers.
 Henric Buddinc. }
 Geryt Schout. } Oudecordewaniers.
 Bram van Luttikenhuys. }
 Vranck de Haze. } Corencopers.
 Willam Block. }
 Dirck Block. } Oudewantsnyders
 Geryt Bollekyn. }
 Godscalc van Doern. } Steenbickers.
 Willam Scrodekyn. }
 Jan die Kraen. } Graeuwerkers.
 Geryt de Keyser, Overste Ouder- }
 Claes Folperts zoen. } Ryemsny-
 ders
 Reyner Aernts zoen. }
 Guedert Egberts zoen. } Bylhouwers.
 Evert van Benscoep. }
 Dirck van Sperenwoude. } Smeden.
 Aernt Claes zoen. }
 Willam Jans zoen. } Zadelairs.

Willem van Montfoort, broeder van den Borch-
 D 5 graaf,

graaf, hadt van den Biffchop *Rudolph van Diep-bolt* ter tydt hy eerst uit Overyffel in de Stadt Utrecht komen zoude, gebeurt twee duizent kroonen, welke hy weigerde wederom te geven, voorwendende, dat eenige borgeren van Utrecht die penningen hadden ontfangen. De Raadt dezer Stadt die zaak nauwkeurig onderzocht, en de borgeren onfchuldig bevonden hebbende, hadt gemelden *Willem van Montfoort* de Stadt verboden: en vermits hy echter buiten bewilliging van den Raadt in de Stadt was geweest, hadt de Raadt in den jare 1443. hem niet alleen op nieuws de Stadt ontzeit, maar zelfs alle borgeren en ingezetenen verboden, met hem of zyne dienaren te fpreken, heimelyk of openbaar, en hem te hui-zen of te hooven, ten zy by toefstemming van den Raadt, ter tydt toe hy den Biffchop de ver-fchuldigde twee duizent kroonen hadde voldaan. Hier by kwam, dat zyn broeder de Borchgraaf een Utrechtsch borger, uit Montfoort met der woon vertrokken zynde, in het gebruik zyn-er goederen hadde verongelykt, waarom de Raadt niet konnende dulden dat haren borger in zyne rechten wierdt verkort, des woensdaghs in profe-fto Ponciani dit befluit heeft genomen: *Want die Borchgrave van Montfoerde onfen borger HENRIC VAN MOERDRECHT moeyeniffe doet in finen goeden, om des wille, dat bi witter ftede van Montfoerde mitter woen gevaren is, openbaerlic tegendragende onfer borger réchten ende vribeden, ende der zoene van Montfoerde (1) daer menich guetlick vervolch*
om

(1) Deze zoene gemaakt des dinsdaghes na S. Laurentius dagh in het jaar 1387. heeft Matthaëus te voorschyn gebracht de *Jure Gladii* cap. xi. p. 126. & feqq. en heb ik dezelve ook

om gefciet is , beide mit fcriven , ende onse Raetsvrienden aldaer te fenden an den Borchgrave van Montfoerde voerscreve , om hem te onderwysen , dat bi navolgende die voirscreve zoene , ende onse Stat niet vercortende in boren rechten , onsen borger HENRIC VAN MOERDRECHT ongemoit wilde laten , ende sine goede rustelic gebruiken na beboren , dat niet gefcien en beeft mogen , nochte baten : so syn Scepen , Raede ende Oudermans eendrachtelic overdragen , dat men alle ingefetene van Montfoerde beide binnen der stede , ende daer buten , hoer live ende hoer goede ophouden ende tueven sell , ter tyt toe die Borchgrave voirscreve dese onrechte moeyenisse of gedaen beeft , ende wedergekeert igene bi of die sine van des voerscreve onse borgers goede gebuert hebben , sonder hem oec enige meerder moeyenisse te doen an sinen goede , bi hem selven , ofte anderen , in eniger wys.

Deeze onmin tusschen de Stadt Utrecht en Heer Willem van Montfoort is niet weinig vermeerderd , na dat de laafte een gruwelyk overleg en opzet gemaakt hadde , om eenen voornaamen borger dezer Stadt te doen vermoorden , na dat zekere ontzegbrief voor de Wittevrouwen poort was gevonden , waar van ik in het Buurspraakboek des woensdags in Craftino beati Thome Apostoli dit aangetekent leeze : *Want fulke opsate , als Her WILLAM VAN MONTFOERDE gemaect beeft om enen*

ook gezien en geleezen in het Capittel van Oudmunster , alwaar ze gaaf en wel bewaart is. In die zoene staan onder andere deeze woorden : *Item want die Borchgrave die luden plach te dwingen in de stede van Montfoerde te varen woenen , zo zel dat of wesen , ende een ygbelyc zel mit sinen live ende goede varen woenen waer bi wil , sonder commer ende hinder van den Borchgrave voerscreve , in eniger wys , sonder argelift.* Weshalven dit gedrag van den Borchgraafstrydig was tegens de gemaakte zoene.

enen onsen borger moerdadelic te doen slaen, altyt tot Montfoerde gemaect syn, ende noch die opsatere, als die gene diet angenomen hadden te doen, ende oec andere, die gelyck wercke an den onsen gewrocht hebben in tiden voerleden, binnen Montfoerde, ende bedrive des Borchgraven van Montfoerde, dachlix ontbouden werden: ende nu een ontsegbrieff om des voerscreve Heer WILLAMS wille, sonder segel, in name van enen gebeten GERYT VAN STEINVOERDEN mit sinen hulperen, op onser Stat ende onsen borge- ren voer onser Stadt poerte buten Wittevrouwen ge- wonden is. Om welker brieves wille die Rade oudt ende nye beducht syn, dat yement van onsen borge- ren ende ondersaten, of oec ander, of onder decsel van den voerscreve GERYT VAN STEINVOERDEN, diemen niet en kent, of en weet waer hi ontboudt heeft, bescadicht mochte werden an live of an goede, mit slaen, vangen, moert, branden off anders, wt den bedrive van Montfoerde, vermits dat dusdanige overdadere dachlix daer outboudt hebben, als voer- screven is; daeromme syn die selve Rade out ende nye eendrachtelic overdragen ende laten weten enen ygelicken, alse waert zake, dat enich onser borge- re, ondersaten of anderen, in live of in goede enich- sins bescadicht worden, bet waer mit vangen, slaen, moert, branden ofte anders, dat die Stat een boeft- beer daar van wesen sell, ende dat men dat terstont sonder enich vorder weten te doen, verbalen sell mit enen gemenen clockeslage an live ende goede des voer- screve Borchgrave van Montfoerde Heren WILLAMS voerscreve ende alle der geenre die in boren bewynde ofte bedriven, geseten syn. Uit eenige vordere Raadtsbesluiten, in dit jaar genomen, is my ge- bleken, dat eenen Jacob Bouwens zoon van Leyer- dorp aangenomen hadde ten verfoeke van Wil- lem

lem van Montfoort, van het leven te beroven Aernt van Amerongen, borger dezer Stadt, en dat die aanslag mislukt zynde, gemelde Jacob Bouwens gevat, en alles bekent hebbende gerabraakt is, en dat de Raadt, verklaard hebbende die zake Stadts zake te zullen zyn, en te zullen vervolgen, en rechten aan Heer Willem van Montfoort, als dat aan ondadigen behoort, heeft beloofd aan den genen, die den voorgenoemden Willem van Montfoort levendig leverde in handen van den Raadt, eene belooninge van drie duizent Bourgonische schilden, en een duizent diergelyke schilden aan den geenen, die hem willende vangen, doodtsloeg. En, om een affchrik te geven van diergelyke booze voornemens, heeft de Raadt dit besluit genomen: Overdroegen die Rade out ende nye, om te verbueden dat gene opsate meer gemaect en werden van yemant, om enich onser borgeren off ondersaten te slaen, off te doen slaen, alse waert sake, dat tot eniger tyt van yemant, bi waer groet ofte klein, enich opsit gemaect warde, om enich onser borgeren ofte ondersaten, sy waren ryck off arm, te overvallen mit slaen, off doen slaen, dat die zake terstont als ment verneemt, onser Stadt zaken wesen sall, ende dat men dat aan den opsater rechten sall, als men een ondaet sculdich is te rechten, bi waer groet ofte klein, ende men sell gelt op syn lyff setten, te verdienen die gene, die den opsater gevangen leverden onser Stat, off oec dat bi mit ongeval in der antastinge doet blive, tot einre merckelicker summen toe, na der mogentheit des geens, die die opsater waer.

Waer oec yement diet anname enich van onsen borgeren ofte ondersaten mit slaen te overvallen om yements wille, hi waer wie bi waer, bet waer oec

om liefste wille, bede, gifte, lofje ruerde, off anders enigerbande zaken, dat soudemen rechten an die mit den rade, als men moerde sculdich is te rechten, oec waer dat werck mitter daet volbracht waer ofte niet, indien men ter waerheit bevynden konde, dat byt angenomen hadde te doen: ende so wanneer men dusdanige zake verneemt van yement, so selmen terstont die clocke daer om luden, ende aldaer dat verkundigen, ende laten weten, dat sulcke personen niemant en ontholde op sloten off in steden, noch oec in huse ende hove, en voersta, en stive, off en stercke mit rade off mit dade, in eniger wys, heimelic off openbaer, off die Stadt sel dat houden ende verhalen an live ende goede des genen, die dat daren boven dede, in alre maten, off bi des opsaets ende des overvals selve raets ende daets sculdich waer, ende daer sell dan die Stat voert op vervolgen sonder vertreck, off yement daer in te verschonen, om dat te rechten na der verkundige ter clocke voerscreve, ende dese overdrachte is nu oec ter clocken verkundicht.

Zommige Minnebroederen in het Sticht en in de Stadt Utrecht, zonder kennisgevinge of toelatinge van den Bisschop, gekomen zynde, en wei-gerende hen te willen stellen onder de gehoorzaamheit van den Oversten des Kloosters der Minnebroederen in deze Stadt, heeft de Raadt verboden, die Monniken te huisvesten, eten of drinken te geven, of te verkopen, op verbeurte van vyftig ponden, tot dat zy behoorlyke toelatinge hadden verkreegen. Want niemand was het geoorloft nieuwe kloosteren of vergaderingen van Geestelyke orders in de Stadt of het Sticht te maken, ten zy met toestemminge en belieftenisse des Bisschops. Dit was een goet en gepast middel om hen te noodzaken de Stadt te ruimen.

In

In het begin van dit jaar heeft de Raadt haar genome befluit in den jare 1442. verandert, en gewilt dat de leege Cameraar geen bewind meerder hebben zoude van de Schutterye, dat is, van Stadts werken, of arbeidsgereedschap; en dat in het vervolg twee Schutmeesteren, een van den ouden en een van den nieuwen Raadt, zouden worden aangestelt; dat de eene buiten weten van den anderen niets zoude verrichten; dat zy geen zwaar werk, boven vyf en twintig ponden kostende, zonder kennis der Oversten in der tydt zouden mogen doen maken, en geen arbeidsgereedschap, de Stadt toebehorende, aan andere uitleenen. Welk gereedschap gelegd zoude worden in een schuthuis, buiten de Weerdpoort. En op dat de Schutmeesters niet ontbloot zouden zyn van penningen, nodig tot het maken der Stadts werken, wierd hen de macht gegeven om alle Stadts restanten in te winnen, en de Vechtkeuren te ontfangen: en om de Keurmeesteren der vechtkeuren oplettender te doen zyn in het waarneemen van hunnen plicht, wierden zy gelaft alle keuren, die zy in een faisoen den Raadt hadden aangebragt, binnen het naaste faisoen in te winnen, of die luiden verwonnen te leveren; en indien de Keurmeesters hier in verzuimig waren, zoude hen het bewint daar van ontnomen worden, en zy het gewoone loon verliezen, en dan zouden de Schutmeesteren die inwinnen, en het loon, toegelegd aan de Keurmeesteren, genieten: en vermits een singelmuur aan der Stadts borchgrave, dat is aan de wal, moest vermaakt worden, zouden alle, die boeten en breuken verbeurden, veroordeeld worden, om zekere roeden van die muur, naar mate hunner breuken, hen door de Schutmeesteren
aan

aan te wyzen , te maken (1) Dit alles moesten de aangestelde Schutmeesteren by eede beloven te zullen achtervolgen.

Twee knechten van *Willem van Cronenborch*, Maarschalk van het Nederquartier , eenig bezet goed , toebehorende *Vrouwe Snofs*, uit de Stadt vervoerd hebbende , heeft de Raadt des maandaghs na Epiphanie gemelden Maarschalk bevolen , die knechten binnen een maand te leveren binnen de Stadt, om in hemde en in broek voor de klok te komen, en de Raden en Schepenen vergiffenisse te bidden, van wegens hunnen gepleegden misdaadt, en wilkoren op hun lyf niet meer diergelyks te zullen doen , zullende dan hun euveldaad kwyt gescholden worden. Doch by ontstentnisse van dien , zoude voorgenoemde Maarschalk verbonden wezen tot vyf hondert oude schilden, des Raadts slytinge over dit geval af te wachten en te voldoen, en niet uit het vleischuis, (te weten de gevangenisse) komen, ten zy na gedaane oerveede hier om niemand te zullen misdoen , of door eenen anderen wrake hier over te laten doen. En vermits dit goed met wilen zelfs door bevel van de gemelde *Vrouw Snofs* was weggehaald , wierdt zy belast met de betalinge der onkosten. Waar uit blykt , dat dit uitgesproke vonnis steunde op de schennis van Stadts rechtsgebied, en de bezettinge der goederen in de Stadt gedaan.

Om de nieuwe ordonnantie, in den voorleedene jare op de Schutten gemaakt, te beter te doen nakomen, zyn de Oversten in der tydt gemachtigt, om met de Homans daar over het opzicht te hebben.

Het

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 240.

Het schynt dat de Visch in deeze Stadt gebracht, dan door deezen, dan door eenen anderen, zonder daar toe door de Regeering gemachtigt te zyn, wierdt afgeslagen. En dewyl'er klachten voorkwamen van de Kooplieden, die de visch ter merkt voerden, dat dit werk niet naar behooren wierdt verricht, heeft de Raadt eenen Afslager aangestelt, en daar van eenen vasten dienst en ampt gemaakt, op deeze ordonnantie:

In den yersten so selder een gezworen Offlager wesen van der Stat wegen, ende die sell den visch offlaen, off doen offlaen, sonder yemant anders hemdes te onderwinden buten consent ende wille van hem.

Item so sell dese gefwore Offlager offlaen alle visch levende, ende oec anderen, oec waen by coempt, off wien by toebehoert, gesondert als dat nabescreven staet. ende de Offlager sell altyt yerste offlaen den visch die yerste an die marct coempt, te weten den levenden visch, die yerst coempt tusschen der plaetse ende der vischbrugge, ende van den anderen visch die gene, die den Offlager yerst te kennen geeft, dat syn visch an die marct is.

Item so sell die gezwore Offlager den Coepluden vast staen voir boir gelt, ende hem dat opleggen terstont na den yersten male, als die offlach gesciet is, ende dat verscieten ende betalen in goede paymente, dair de coepman mede duer mach, oic wair die Offlager dat gelt van de mynres gebuert hadde, ofte niet.

Item so sellen beide die principael Offlager, ende die gene, diet van synre wegen doen sell, ten heiligen zweren getruwelic tot profyt der coepluden den offlach te doen, ende hem boir gelt te geven sonder verminren, dat van hoeren goede coempt; ende dair toe sell die Offlager vier goede borgen setten ans

Raets hant van der Stadt, om dair an te verballen, off die coepman gebreck crege an den Offlager voirscreve.

Item waert zake, dat die Offlager den coepman terstont niet en betaelde in manieren voirscreve, so souden die Busmeysters van den Oudermans in der tyt, sonder enich vertreck, tot versoek des coepmans, dient viele, ofte yemants van synre wegen, den voirscreven Offlager, ende sine borgen, sulc gelt wtpanden, als die coepman ten asteren waer, ende noch eens so vuele ter penen, die tweedeel van der penen tots coepmans behoeff in behulpe syns cost ende verstoringe synre scaden, ende dat derdendeel tot behoeff des Busmeysteren voirgenoeemt voir boir wtpandinge.

Item hier voir so sell die Offlager weder hebben den dertichsten penning van allen visch die by offlaet, alse voir sinen arbeit van den offlach, van dat gelt in te manen, ende dat gelt an goeden paymente te verscieten, als men dat tot hair toe geplogen heeft, gesondert van den berinck ende buckinck.

Item die gene, die den visch mynen, sellen den Offlager weder betalinge doen ter coeplude behoeff van dat sy minen binnen den selven dage, dat die offlach gesciet, sonder vertreck, behoudelic den mynres boirs goetdoens, alst hair toe geweest heeft.

Item off die mynres den Offlager binnen den voirscreven tyt van den yersten dach niet en betaelde, als voirscreven is, soe sell die Offlager mit enen der stat knapen, hoge of lege, den naisten dages dair na, den mynre, dairt gebreck in waer, dat wi mogen panden, ende den derden penning meer, sinen oncost mede te doen.

Item een coepman van buten sell mit sinen visch een maell mogen bouden binnen onser Stadt sonder becroen,
als

als bair toe geweest heeft, mer by sell selve sinen visch bruken by penwerden (1), ende sonder offlaen, in alre manieren, off by den visch van den Offlager gemynt hadde, ende anders niet.

Item des gelyc sell een coepman van buten mit sinen droegen visch ende gesouten zeespeck staen mogen op ter plaetsen, so lange hem gelieft, behoudelic dat hi sinen visch ende syn zeespeck selver bruken sell sonder offlaen, ende by penwerden, ende niet anders.

Item onsen borgeren sellen boirs selfs visch, den sy selven van buten brengen, by penwerden wel mogen sliten, behoudelic dat een ygelic van dien visch, den by penwert, op syns selfs hant staen sell, sonder enige vennotscap te hebben mit yemant van binnen off van buten, ende dat nyemant, dan by selve off syn echte wyff van synre wegen, den visch sliten en sell, by en sell den visch mede laten offlaen als voirscreven is.

Item alle coeplude van binnen off van buten der Stadt sellen boeren buckinc ende boeren berinc groen, gesouten in tonnen ofte korven, ofte anderen berinc, die men druegen sell, binnen der stadt mogen senden, indien sy willen, off oec brengen, den oirbair
me-

(1) Penninckwaeren, of penninckwaerden is volgens Kilians verkopen, aan den man brengen, het goed op geld zetten, en penninckwaerde is de prys die van het goed ontfangen wordt. Dns schynt de zin dezer woorden te zyn, dat de koopman wel een mael, dat is eenen dagh, zynen visch houden kan sonder becroen, dat is, zonder dat iemand hem daar over moeyenisse mag aandoen, en dat hy selfs, die zonder te laten afflaan, mag verkopen, veilen, en op prys stellen, zoo als de Vischkopers, de visch op den afflag gemynt, gewoon zyn te verkopen, en dus met betalinge van den dertigsten penning aan den Afflager, als of zy van hem op den afflag gemynt was.

mede te doen ; mer sy en sellens niemant vercopen , of dien bruken bi penwerden , ten sy dat by openbaerlic offgeslagen werde by den gezwoeren Offlager , die alsdan oec syn loen dair off hebben sell , alse den tseftichsten penning , ende van een kyndekyn aels ofte berincs , dair en sell die Offlager niet van hebben .

Ende so wes berinc ende buckinc eens by den gezwoeren Offlager offgeslagen is , ende dair by syn gelt eens off gebadt heeft , den sellen die mynres wel voirt mogen vercopen , oec bi vaten ende anders , sonder den Offlager yet meer dair off te hebben , behoudelic dat dat sonder offlaen gescien sell ; ende wanneer men anderwerve den berinc ende den buckinc offgeslagen wil hebben , dat die Offlager dat doen sell , ende nyemant anders , ende dan syn gesette loen dair off hebben als voirscreven is .

Item wair yemant die enich forpell off argelist hier in sochte ofte dede , om den Offlager tsyn te verstenen , ende by van binnen onser stat wair , die soude verbueren een half jair sine neringe , ende tien dusent steens , half tot ter stat behoef , ende half tottes Offlagers behoef . dedet oec yemant van buten , die soude verbueren vyf en twintig dusent steens , tot beboeff als voirscreven is .

Item so sell die Offlager half die Viscbbrugge hebben tot sinen profyt , ende sinen offlach op te doen , te weten die syde , die ter plaetsenwert gaet .

De Regeerders dezer Stadt verleegen zynde om geld ter betalinge der schulden , en de goede gemeente met den invoer van nieuwe excynsen , of verhoginge der ouden , niet willende meerder belasten , hebben des donderdaghs na onser Vrouwen nativitas besloten , alle openkomende Stadts
amp-

ampten (1), uitgenomen der Stadts Klerkampt, ten behoeve van de Stadt te verhandelen, 't zy met dezelve aan de meeftbiedende te verkoopen, of daar een loterye van op te rechten, en die 'er meede te voorzien, die de hoogfte pryzen trokken; 't zy met dezelve jaarlyks te verhuuren, en dus op de een of andere wys, beft over een komende met Stadts voordeel, en het meefte geld
aan.

(1) Hoe voortyds de Stadts ampten vergeeven wierden, kan de Leezer opmaken uit het befluit des Raadts, genomen des manendaghs na alre Gods heyligen dagh 1397. *Overdroech de Raet van der Stat out ende nywe, zo wanneer den Rade van der Stat enich ambocht open wert te gheven, het si bi befterften, ofte dattet yemant opgave, ofte dat ment hem name, zo zellen de nye Overfte, die dan zyn in der tyd, den alinghen Raet doen bieden bi enen hoghen koer, ende bi horen ede, op ter Stathuys te comen, ende daer te horen al der gheenre bede, die om dat ambocht bidden willen, ende alse zi die bede ghehoert hebben, zo zellen de vier oude Overfte, ofte die van hem dan in der Stat waren, daer rechtvoert geboden wesen. ende die oude Overfte zellen dan enen ygheliken van Scepen, Raet ende Oudermans, die daer dan voor oghen zyn, een lot maken, ende onder al die loten zouden wezen vyfzonderlinge lote, ende op wien die vyf loten vallen, die zellen zweren ten heylighen, dat si nyemant ghebeden en hebben, nochte verlooft en zyn dat ambocht te gheven, ende rechtvoert daer toe zweren dat ambocht te gheven den ghenen, daer 't beste aen bewaert waer, na der Stat orbaer, bi der meefter partien na horen vyf finnen. ende wien zyt gheven, dat zal die alinghe Raet volghen ende confenteren. Ende so wie van Scepen, Raet ofte Oudermans voer yemant ghebeden hadde, om dat voerscreve ambocht, ofte daer in verloeft waer, die en zoude nyet mede loten, ende dat zouden de Borghermeysters in der tyd enen ygheliken vrighen bi zinen ede. Voorwaar eene loffelyke manier van vergeevinge der ampten, waar tegens als men vergelykt de wyze, op welke in latere tyden, welker geheugen wy noch niet verloren hebben, men met dezelve heeft gehandelt, kan men niet genoeg de Regeerders van dien tydt pryzen, wier voornaamfte zorg was, dat tot Stadts ampten geene wierden gekozen, dan die daar toe nuttig en bequaam waren, en dus Stadts welwezen konden bevorderen.*

aanbrengende , aan den man te helpen. Voorts heeft de Raadt verstaan , dat alle , die Stadts ampten of dienften hadden , dezelve zouden waarnemen , en indien zy door ouderdom , ziekzens of andere toevallen buiten staat raakten , hen dan een zeker jaargeld voor hunnen levenstyd toe te leggen , en hun ampt ten nutte van de Stadt voor geld , op de zo evengemelde manier , te geeven aan eenen anderen. Dus vinde ik noch in dit jaar aan *Jan Dirks zoon op ten Oert* voor zes jaren verhuurd te zyn den afslag van de Vischmerkt , mits daar jaarlyks voor aan den Cameraar betalende elf hondert en vyftig ponden , hebbende des woensdaghs in craftino *Thomae Gysbert van Vlueten* en *Roertart van Lantscroon* zich borgen voor de voldoeninge dier penningen genoemd.

Ook is der *lege knapen* (1) dienst verbeetert ,
en

(1) *Lege knapen*. In het Latyn van de middel eeuw wierden door *Knapones* gemeenlyk verstaan knechts en dienaars. ziet Struvius tom. 1. Rer. German. Script. p. 707. Dat het woordt vierderhande betekenissen heeft gehad , en *knapen* genoemd zyn: I. Knechten en boden. II. Jongelingen en kinderen , 't zy die van vrye of van dienstbare geboorte waren. III. Zoonen van Ridderen. IV. Edelen , toont de Heer Matthaeus lib. IV. de Nobil. cap. 18. Hier ter plaatze worden 'er door verstaan Stadts Booden , die ook dikwils *Stadts knechten en dienres* genaamt worden , en onderscheiden waren van de *Hoge knapen* , die ook *Overste knapen*. en in een besluit van het jaar 1469. *Stadts Deurwaarders* genoemd worden , welke verplicht waren , als de Raadt vergadert was , tusschen de twee deuren , die te dier tydt voor de Raadtkamer waren , te staan , om binnen te komen , als een der Borge-meesteren of Overste Oudermannen met den hamer kloppen , en te verneemen wat hen belast zoude worden , volgens eene oude overdrachte des Raadts des donderdaghs na S. Martyns dagh in den winter van 't jaar 1361. Deze verrichteden alle pandingen in de Stadt , wordende dezelve buiten de Stadt door de lege knapen gedaan , en moesten op vermaan des Cameraars de Systeemesteren , die op hunnen tydt niet voldeeden

en hen gegeven het Telampt op de Vischmerkt, gevende de Raadt hier van deze reden: *op dat fys bet vermogen sellen den Rade en Overste te dienen, ende oec der stat te meer daer off te comen in tiden, als der enich ledich wart.* met aanzegging, dat, indien iemand dier lege knapen dit Telampt niet naar behoren waarnam, en de Oversten en Raden niet diende zoo als hy schuldig was, de nieuwe Raadt macht zoude hebben hem zyn ampt te onneemen, en eenen anderen met dezelve voor geld ten meesten voordeel voor de Stadt te voorzien.

Op dat de eene borger wynnneeringe doende, den anderen dezelve koopmanschap oeffenende, geen nadeel zoude toebrengen door het opkopen van wyn, eer dezelve alhier te koop gebracht was, heeft de Raadt des dingsdaghs na S. Victors dagh
dit

deeden de pachtpenningen, aanspreken tot betalinge, en andere diensten verrichten. Als ik tot den jare 1477. zal gekomen zyn, zal ik opgeeven het goetvinden des Raadts volgens 't welk ze gewild heeft, dat de *lege knapen* hun ampt zouden waarneemen. Beyden wierden zy bestempelt met den naam van *Stadts Knapen*; en waren zy ook gemachtigt om iemandt by dage, met verdeckte aangezichten door de Stadt gaande, te bezien, om te weten wie hy was, 't welk hen niet geweigert mocht worden, op verbeurte van in de gevangnisse gelegd te worden, volgens overdrachte des Raadts des dingsdaghs na onzer Vrouwen dagh te Lichtmisse 1385.

In de besluiten des Raadts vinde ik dikwils maar van twee *Overste knapen*, en van vier, en ten hoogsten van zes *lege knapen* gewag gemaakt. Dat 'er echter meer geweest zyn, blykt my uit de rekeningen der Cameraaren, zoo vinde ik by voorbeeld in de rekeningen over den jare 1427. veertien Stadts dienres en tien Stadts knechten en lege knapen, in de rekeninge over den jare 1441. negen *Overste dienres* en twaalf *lege knapen*. Deze wierden alle met Stadts kleederen voorzien, zoo nochtans dat der hoger knapen kleedinge iets weerdiger of kostbaarder was dan die der lege knapen. Waar van tot voorbeeld strekken kan het geen ik in een der oude Stadts boeken aangetekent vinde des

dit besluit genomen : *Scepen, Rade ende Oudermans syn overdragen , dat geen onser borgeren wyn beneden Colen copen sell , dan an die Vaert , bi en sell onsen anderen borgeren van der wyningerige , die daer gadinge in hebben , den wyn mede doen , als die wyn an die Vaert coemt , voer sulcker weerde bi sinen ede , als hy den wyn twaerbeit gecoft heeft , sonder versuym , bi rechtinge tot Raets goetduncken , en voorts de Makelaars van de Wynen bevoolen zich te schikken naar dit voorschrift . In den yersten sellen die Makelaers hebben van elker roeden wyns , te weten elken twaelf onser Stat amen , diemen yerst incoept , twee oude groet , alse vier oude bodt dragers , ende dair na op ende neder van elck vate wyns boir gelt , gelic onder den Makelaeren te deylen , oec wair sy dair bi syn ofte niet , ende boeren*

vrydaghs na Paaschen 1367. te weten , dat zes en twintig Stadts knapen gekleedt zyn , en zommige derzelven tien ellen , andere negen en een halve , andere negen , andere acht en een halve , andere acht , en ook maar zeven ellen gekregen hebben van de Stadt tot hunne kledinge , ten bewyze dat alle niet van eenen rang waren . Ook blykt zulks uit 't geen Stadts Cameraar in den jare 1427. deswegen in uitgaaf heeft gebracht , te weten voor elke Stadts dienre of hoge knaap zeven ellen en een vierendeel sneets , de elle tot drie pond , en voor de voeringe dertig schellingen , en voor ieder lege klaap zes ellen drie vierendeel sneets de elle tot twee pond , en voor hunne voeringe elk een pond . Men moet zich niet verwonderen dat de Stadt zoo veele knapen in haren dienst gehad heeft , dewyl zy niet alleen in de Stadt , maar ook daar buiten , den Raadt ten dienste stonden , en de Oversten of iemand van den Rade op Stadts bevel buiten reisende , verzelden en oppasten , voor al deden zy menigvuldige reisen in ieder jaar , wordende alle bootschappen , die buiten Stadts vryheit gedaan moesten worden , door hen verricht . en alle brieven , die de Raadt aan Steden of vreemde Heeren schreef , door hen overgebracht , zynde te dier tydt noch geene posteryen , of geregelde schuit of wagen-veeren bekend .

ren steecwyn , alse van elcken scepe wyns een take wyns , alst hier toe geweest heeft , ende dit sell die vercopcr alleen gelden.

Voirt waert dat enich coepman enich Makelairs te doen hadde , om enigen ingecosten wyn , ofte anderen wyn wt den kelres voirt te vercopen , ende bi enigen Makelair begeerde , so soude die Makelair dair bi gaen , ende sinen dienst truweliken doen tusschen den copcr ende vercopcr , ende dair of hebben voir syn loen van elcker ame , die also vercost worde , ene Dordrechtsche placke , ofte enen halven botdrager , ende dair soude die Makelair , die dair bi geroepen waer , of hebben die ene helfte alleen , ende die ander helfte bi ende die andere Makelairs tsamen gelyc onder hem deylen , ende dit loen sellen die copcr ende vercopcr halff ende halff betalen ; mer waer geen Makelair over geroepen en wert , daer en sellen die Makelairs niet van hebben.

Ende die Makelairs sellen ten heiligen sweren tusschen de copers ende vercopers een recht middel te dragen , ende dat sy geen loen meer nemen en sellen dan voirscreven is , ende dair toe wilkoren an banden des Raets dit te houden op boeren dienst , ende bi menedich ter clocken gelwt te werden.

Wairt oec sake , dat bem yemant anders , die geen geswoere Makelair en wair , eniger maklerdien onderwonde , ende genot off buescheit dair off name , off hem , off in sinen oirbar geven lieten , heimelic off openbaer , bi wair weert ofte gast , off yemant anders , die soude dat dubbelt wedergeven , ende dair toe verbueren vyf en twintich dusent steens ter Stadt beboeff , ende halff ter Makelaren beboeff voirgenoeemt , so dicke alst yemant dede.

Hoe veele geswoorene Makelaars van wynen 'er te dezer tydt geweest zyn , hebbe ik niet konnen

nagaan. Men kan uit het zoo even gemelde opmaken, dat 'er meer dan twee geweest zyn, en indien de Makelaars van dit gestelde loon hun bestaan hebben gehad, moet men besluiten, dat 'er te dier tydt al wat wyn, en voor al Rhynsche wyn, in deze Stadt is verorbert. Andere wynen die onder den gemeenen naam van *Zuderse Wynen* bekend waren, wierden niet veel in deze Stadt gebracht; maar meest wynen, die van Keulen den Rhyn af gevoert wierden, gebruikt.

Ook is in dit jaar eene ordre beraamd voor de twee Bodē der Schepenen, en dewyl daar uit gedeeltelyk kan opgeheldert worden de rechtsmanier alhier te dezer tydt gebruikelijk, hebbe ik geoordeelt, dezelve hier plaats te moeten geven.

In den yersten, so sellen der twe Scepenboden wesen, alse die een, die biedt int overeynde der Stadt, ende die ander in dat nedereynde, gelyc van outs dat gedeylt is, ende heeft geweest. ende dese twee Scepenboden sellen mede gekleet wesen van der Stat, als der Stadt Clerck, ende twee Overste dienners. (1)

Item so sellen die Boden boere dienst selve doen, ende van elcken bode hebben, dat sy doen elc in sinen eynde, het sy verre ofte na, binnen der Stadt ter luden busse, dair sy woenen, zes doytken (2),
alfe

(1) Dus waren deeze Schepenboden mede begrepen onder de hoge knapen, waar van ik zo even gehandelt hebbe, en kan men overeen brengen, waarom in de Raadsbesluiten doorgaans, als ook hier, maar van twee Overste dienaars of hoge knapen gemeld wordt, en echter in de rekeningen van de Cameraars meer genoemt worden.

(2) In het jaar 1469. des manendages op S. Peters avont ad vincula, is deze ordonnantie vernieuwt, en enigzints vermeerdert, en vinde ik daar in voor zes doytken een achtendeel van een oude braspenninck.

alfe een en twintich doytken voir een out butken gerekent, ende niet meer.

Item van een bodt, dat sy yemant in sine antwoerde doen, die geen woenstat binnen der Stadt en heeft, sell by hebben, die dat doet, een out butken.

Item als enich persoen verwonnen is mit pandingen an syn lyff, so sell die Bode, in dies eynde die selve verwonnene woent, hem die wete doen, ende dair voir hebben drie oude butken. (1)

Ende als enich persoen voer sinen scout gepant is an syn lyff, ende vervolcht dair omme in der Stat toern off vleyschaws te leggen, so sellen die Scepenboden den persoen antaften, waer sy dien vynden in der Stat, buten kercken, kerchoven, ofte kercken vribeden, ende dien leggen, indien bi goetwillentlic mit hem gaen will, oec waer die anlager den persoen wysde ofte niet. ende daer sell dan die Bode off hebben, die dat doet, voer syn antaften een Stat pont, ende elc van de Bode mach, ende sell die antastinge doen in dies anders eynde van der Stat onbecroent van sine gefelle.

Ende alle dat voirscreve gelt sellen wtleggen die gene, die des rechts begeren, ende weder hebben van

(1) In de ordinancie van 't jaar 1469. volgt hier op: Item als yemant so verre vervolcht is mitten rechte voer den Schout ende Scepenen, dat men panden sal aen syn lyff, ende hem die wete gedaen zyn, zoe zellen hem die boden, elc in zyn eynde, van wegen des Scout ende der Scepenen byeden in zyn antwoerde, ofte zynre weer, dat hy over dwarsnacht op ter Marslude toern gae, dat men heet den Plompentoorn, ende en ghinge hy daer niet op, zoe zelman hem daer op leegen, ende voert vervolgen na inhoud onser Stat boick, op dte overdrachte gemaißt int jaer ons heren XIII. C. LXXVIII. op S. Lucas dach. Welke overdrachte te vinden is in het Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 286.

van den gene, die dat recht tegendragende is.

Mede so sellen dese twe Scepenboden den Oversten der Stadt in der tyt, ende oec den Scepen gerechte te dienste staen in redeliken saken der Stadt ende Gerechte voirscreve andragende, als dat hier toe geweest heeft, ende sy sellen so dicke men recht voer der Scepenen bout, aldair an der bancken wesen om te rechten van tselve sy in boeren dienst gedaen hebben, of mens begeert.

Ende op alle dese voerscreve punten, ende elc bisonder, sellen die Scepen bode in der tyt boere eedt doen, die te houden, niet meer te nemen dan voirscreven is, boere dienst ende ampt truwelic te vueren, te bewaren ende te doen, ende een ygelicken recht te doen, dies op hem begeert, sonder weygeren; ende dair toe dat wilkoren an banden des Raets van der Stat volcomelic ende geheel te houden bi verboeren boirs ampts, ende menedich ter clocken gelwt te werden.

Ik stelle vast, dat die van Antwerpen vryheit van het Pondgeld aan onze borgeren en ingezetenen, hunne merkt bezoekende, zullen toegestaan hebben, nademaal ik in dit jaar vinde, dat veele Utrechtsche en ook Amersfoortsche borge-
ren en onderzaten goederen van daar hebben ge-
haald. Welke goederen in Zeeland door den Heer van Ternant aangehouden en genomen zynde, zyn daar over klachten gekomen aan den Hertog van Bourgondien, waar op, volgens het voorschrift van de laatste zoene eene byeenkomst is gehouden aan de Putkuyp, zynde, gelyk wy reets in het eerste deel hebben aangetekent, eene plaats tusschen Hermelen en Woerden, ten huidigen dage eene boere Herberg noch genaamt de *Putkop*, gelegen aan den Rhyt tusschen de Molenvlieten

van den Breudyk en Gerverskop, alwaar over de vergoedinge der geleedene schade gehandelt is. Hoe dit verricht is, kan blyken uit deze navolgende brieven, welke ik daar van op ons Stadthuis gevonden hebbe.

” Een brieff van den dachvaert die
 ” gehouden wert op die Putkupe,
 ” ruerende van den goiden, die
 ” die Heer van Tarnant onsen
 ” borgeren genomen had.

” Wy Geryt die Wit van Kilensteyn, Licentia-
 ” tus in Jure Canonico, Canonick tot sunte Jo-
 ” han, ende Official des Hoefs van Utrecht,
 ” *Wilhelmus Pauli*, ende *Arnoldus Byndorp* als
 ” Notarii, tugen ende kennen mit desen tiegen-
 ” woirdigen brieve, dat wy daer by, aen, ende
 ” over geweest hebben aen die Putkuyp in tiegen-
 ” woirdicheit des eerberen ende wysen *Rotart*
 ” *Proys*, *Willam van Gbent*, ende *Henric die Wit*,
 ” van wegen der Stat van Utrecht, ende *Goesen*
 ” *Willams soen*, van wegen de Stat van Amers-
 ” foert, als Raitsvriende gedeputiert, ende ghe-
 ” schickt ten zake hyr na bescreven, op die een
 ” zyde: Brueder *Jan Neck*, Meyster *Jacob Pot-*
 ” *ter van der Loe*, Decretorum Doctor, Cano-
 ” nick ten Doem tUtrecht, ende *Geryt Potter van*
 ” *der Loe*, als Commissarii ende mederaide, ge-
 ” schickt ende gesent van den mogenden, vro-
 ” men ende wysen Here President, ende andere
 ” Gecommittierden ons gnedichs Here van Bour-
 ” goengen, ten zaken zynre landen van Hollant,
 ” van Zelant ende van Vrieslant, ten dage ende
 ” stede voirscreve, an die ander zide. Ende al-
 ” dair

" dair so hebben die voirgenoemde Raitsvriende
 " der Stadt van Utrecht ende Amersfoert voir-
 " screve den Commissariis voirgenoemt opgedaen
 " ende geopent, hoe dat zy van wegen den Rai-
 " de van Utrecht ende van Amersfoert, aldaer
 " gecomen waeren mitten genen, die laetste be-
 " scadicht zyn van hoeren goiden, die zy tot Ant-
 " werpen in der marcten nu leetleden gecoft had-
 " den, welck goet binnen den palen van Zeelant
 " opgehouden, ende na tot andere plaetzen ge-
 " voert ende vertoigen is, om te bewaren, ende
 " te doen na inhoud der zuenen tusschen onsen
 " gnedigen Heer van Bourgoengen, ende Hem
 " laetswerff overgecomen, ende zonderlingen
 " eens punts ende clausule in der selver zuenen
 " begrepen, dat dair op gedaen ende gelesen
 " wert, sprekende van woirdete woird aldus: (1)
*Item gevielt, dat Heer Roedolph, die Stadt van
 Utrecht, die stede van Amersfoerde, of anders die
 steden des Gestichts van Utrecht voirscreven enich
 gebreck cregen, off ymande van den boeren tot eni-
 ger tyt tzyn genomen worde, of scade geschiede boven
 deser zoene, soe fall Heer Rodolph, Stat ende Ste-
 den voirgenoemt, wien die scade geschiet waer, ons
 dair om scrioven, ende hoir gebreck of scade openen
 ende groten, ende ons dair off te dage eysschen bin-
 nen eenre maent, dair naistvolgende tot Putkuyp,
 ende so fall die gene, die gebreke off scade geleden
 beeft, op dien dach ende plaetse voirscreve comen,
 ende dair syn gebout doen, ende zyn gebreck ende
 scade groten mit zinen eede, ende mit vier goider
 wittastige mannen, die dair an noch winnen, noch
 verliesen en moigen, die dat mit hem ten beiligen*

zwe-

(1) Ziet het eerste deel bladz. 416.

zweren, ende gebreke of scade groten zullen sonder argelist. Ende dese eede zullen ende moigen zy doen voir den Raide, die daer op dien dage ende plaetse voirscreve comen sullen. ende des gebouts ende grotinge van den gbreke, of scade voirscreve, ende oick van der kunde der geenre, die dat gebout mede doen sullen, alse dat zy goide wittastige mannen zyn, sullen die Raide voirscreve, als Raide, hoir besegelde brieven geven den genen, die in gebreken off beschedicht is. ende so wanneer die gene, die gebreke hadde, off beschedicht, zyn gebout mit hem vielden daer op gedaen heeft, als voirscreven is, soesullen wy die gebreke ende scade gelden, ende betalen, of doen betalen na inhoud zyns bewys, ende grotinge zynre scade ende gebreke voirscreve binnen eenre maent dan dair naistvolgende den genen, die die gebreke ende scade geleden hadde, ende gehouden als voirscreven is, sonder meer vertrecks of vervolchs dair in te laten geschien. ende des en zullen wy, noch niemant anders, ons of hem onderwinden, die betalinge ende richtinge en zall geschien in der maten voirscreve. Ende alle die gene, die tot den voirscreve dage ende plaetse comen zullen om der gebreken ende scaden will voirscreve, zyn zy Raide, clager off getuge van allen zyden, die zullen een vry geleyde ende ganse veylichbeyt hebben an ende of te comen sonder argelist, wtgenomen die vyande, ballinge, of vredelois diere lande, of der steden, waren. " Ende
 " als dit punt van der zuenen voirscreve aldus ge-
 " lezen was, doe begeerden zy, dat die Commis-
 " sarii voirgenoemt na inhoud des punts voirscre-
 " ve wouden doen voertvaren ende dat volbren-
 " gen, alst behoerde, ende sy sculdich waren the
 " doen; want die Stat ende stede voirgenoemt
 " anders niet en meynden, dan altemael the doen
 " ende

” ende te laten gescien alle diligencie, ende na-
” volginge ende betoen daer voort op te ontfan-
” gen, na wtwifinge des punts voirscreve, soe
” zy aldaer om gecomen waren. Op welker be-
” geerten ende sake voirscreve die selve Gedepu-
” tierden hem zelven aen zyde stelden, ende be-
” rieden hem een corte tyt, ende wederom hoir
” antwoirde gaven mit excusatiën onder ande-
” ren woirden, als dat zy beducht waeren in de-
” ser selver saken alsoe voert te vaeren, na
” inhout ende tenoer des punts voirscreve, over-
” mits dat hem enige ondancck of belastinge dair
” van wedervaeren mochte van onsen genedigen
” Heer van Bourgonien, ofte President ende
” Committierden voirgeruert, ende begeerden
” zeer vriendelick, ende mit groeter eernste des
” verdragen the wesen; want zy zeyden, dat zy
” op dat punt soe volcomelick niet gelast en waren.
” Doe die Raitsvrinde der Stadt ende Stede voir-
” screve die voirscreve antwoirde hoirden aldaer,
” so requireerden ende vermaenden zy die Com-
” missarios, dat zy zouden doen ende voertvaeren
” na wtwifinge der zuenen, ende sonderlinge des
” punts voirscreve, want zy hem des niet ver-
” draigen en wouden; ende waert dat zy daer en
” boven weygeringe deden, so wouden zy hem
” ende hoir rechten hier mede bescermen ende
” bewaert hebben, ende hemluden verantwoir-
” den tot allen plaitfen ende tyden voir onsen ge-
” nedigen Heer van Bourgonien, mit den Presi-
” dent, Raide, ende Gedeputeerde voirgenoomt,
” als dat geboeren zoude, dat dese hoirs gene-
” dichs Here Zuenbrieff niet gesterckt noch ach-
” tervollicht en hadden, dair zy openbaerlick van
” protestierden. Op welke requisitie ende ver-
” ma-

" maninge die Commissarii voirscreven hem noch
 " ene corte tyt berieden, ende in 't sluten ant-
 " woirden, dat zy wt machte der requisitien en-
 " de vermaninge beducht waeren, of hoer gne-
 " dige Heer ende Prince om der saken will by
 " hoer negligencie van der Stadt van Utrecht en-
 " de Amersfoert in toecomenden tyden enige na-
 " sprake of vorder vervolch gemoeten ende we-
 " dervaren, of quetsinge in der zuenen maken
 " moichte, ende oick op dat zy Gedeputier-
 " de voirscreve hier off voir hoeren gnedigen
 " Heer niet tot genen laste en quamen, dat by
 " hemluden yet verzuymt mochte werden tot eni-
 " ger tyt, so hebben zy op ter vermaninge voir-
 " genoemt voert getreden in der voirscrevezaken,
 " om voert te vaeren ende te volbrengen na in-
 " hout des punts voirscreve.

" Ende doe alle dese voirscreve dingen aldus
 " gefciet waeren, soe zyn die selve Commissarii
 " ende Raitsvrienden samentlick gegaen op ten
 " brugge van den Putkuyp, ende hebben gebo-
 " den alle den genen die bescadicht waeren aen
 " die westzyde van der bruggen te gaen, ende
 " dair waeren bescreven twee rollen van der geen-
 " re namen ende somme van gelde, die besca-
 " dicht waeren van die dair tegenwoirdich wae-
 " ren, ende hebben die elck bifonder voert ge-
 " roepen, die aldaer elck van hem mit opgerich-
 " ten vingeren lyslick ten heyligen geswoeren
 " hebben, dat zy in sulken somme van gelde en-
 " de goide bescadicht waeren, als die selve rollen
 " dat inhoudende sijn. van welke rollen *Gerrit*
 " *Potter* die een, ende *Roetaer Proys* ontfsengen
 " die ander, ende hoerden ende examineerden
 " elken bescadichden van sinen name, gelde ende
 " *II. Deel.* F " goi-

" goide, gelyck als in den selven rollen van woirden
 " de te woirden beteykent stont, inhoudende ende
 " sprekende in deser manieren: Item *Gerrit Peterse*
 " acht ponden twalef stuvers. (1) Item die
 " *Susteren van senter Claes* een pont vier d. (2)
 " Item *Gerit Geritse* vyf ponden vyf st. Item
 " *Gbysbert die Wolf van Hamelenberch* negen en
 " twintich ponden vyf st. Item *Wouter van der*
 " *Kerck* negentien ponden dertien st. Item *Peter*
 " *van den Velde* twaleff sch. achte d. gr^o. (3) Item
 " *Aelbert Rembertse* ses ponden tien st. gr^o. Item
 " *Geryt Scaey* ses en twintich ponden veertien st.
 " achte gr^o. Item *Hilgont Trinde* zeven Ponden.
 " Hyr voer heeft geswoeren *Geryt Scaey*. Item
 " *Bely* onder die Gaerde twee ponden achte st.
 " Item *Weynken Pot* een pont. Item *Jan van*
 " *Stoer* twaleff Ponden twee st. Item *Jan Tho-*
 " *massoen* een pond achienden halven stuvers.
 " Item *Goude de Vrieze* vier en dertich Ponden
 " twee st. Item *Dirckvander Goude* dertien pon-
 " den. Item *Claes Janse* negen ponden ses st.
 " twee d. Item *Jan van der Wey* negen ponden
 " drie st. acht d. voir hem selven: Item *Cornelis*
 " *van der Kerck* twee ponden seventien st. Item
 " *Steven van Zulen* drie ponden drie st. Item
 " *Dirck*

(1) In het handschrift staat dit teken § 't welk door-
gaans by Matthaëus voor een stuiver gehouden wordt. In
veele plaatsen hebbe ik gemerkt dat het een schelling bete-
kent. Doch die weinig van het geen wy thans een stuiver
verscheelde, zynde een schelling zes duiten. Ziet Matth. de
Jure Gladii p. 451. & tom. III. Anal. p. 425. en tom. II.
Anal. p. 523.

(2) D. Hier mede schynen duiten te kennen gegeven te
worden.

(3) Gr^o. Hier door schynt men te moeten verstaan *grosen*,
van welken gezien kan worden Matthaëus op de zoo even
aangehaalde plaatsen.

" *Dirck* mynre vrouwe knecht van *Baerfell* ze-
 " ven ponden tien st. Item *Beernt Janse* die Coe-
 " perflager zeven ponden twintig d. grø. Item
 " *Jutte* in die Wittevrouwen straet drie ponden
 " vyftien st. Item *Zegerum Claiſſe* ſeventien pon-
 " den negen st. ſeven d. Item *Coman Jacob* aen
 " die Steenwech drie en dertich st. tien d. grø.
 " Item *Meyſter Evert* die Barbier viertien ponden
 " twaleff st. ſes d. Item *Gysbert van Lincſcoten*
 " negen ponden ſeven st. vier d. Item *Herman*
 " *van Malfen* achtien ponden ſes st. vier d. grø.
 " Item *Henrick Buddinck* tien st. 1 d. Item *Nel-*
 " *le Lieberts* wyff ſeven ponden vier st. Item
 " *Jan van Drongelen* vier ponden negentien st.
 " vier d. Item *Jan Sluyter* twintich ponden ne-
 " gen st. Item *Roloff Claiſe* zefs ponden vier d.
 " Item *Bartout Moerken* twee ponden ſeftien st.
 " achte d. Item *Lysbet Bynops* achte st. Item
 " *Henrick van Wercouden* zeventien ponden negen
 " st. negen d. Item *Ghysbert Janſe* ende *Aechte*
 " *Andries* te zamen ſeven en dertich ponden ach-
 " tien st. Item *Henrick van Moerdrecht die jonge*
 " dertien ponden ſeventien st. ſes d. Item *Steven*
 " *Tylmanſe* vyf ende viertich ponden vyftien st.
 " Item *Elias Ricoutſe* vier st. grø. Item *Dirck*
 " die Coffermaker drie ponden. Item *Dirck Ja-*
 " *copſe* vyftien ponden een st. Item *Peter Bou-*
 " *dynſe* negen en twintich ponden. Item *Wouter*
 " *van Vian* vyf ende vyftich ponden twalef st.
 " Item die *Heren van Sartroyſen* twaleff st. achte
 " d. voir hem *Dirck van der Goude*. Item *Geer-*
 " *loff Janſe* twaleff ponden dertien st. vier d. Item
 " *Ghysbert Everts ſoen* negen ponden drie st. Item
 " *Ricout Butendyck* acht ponden elf st. hyr voer
 " heeft geſwoeren *Peter Boydynſe*. Item *Johan-*

" *nes Spierinck* seventien st. ses d. hyr voer heeft
 " geswoeren *Bartout Moerken*. Item *Claes Janse*
 " vier en twintich ponden achtien st. Item *Aernt*
 " *van Mekerem* seven en viertich st. een d. gr^o.
 " Item *Dirck Evertse* viertien ponden thien st.
 " Item *Alit Steens* zeventien ponden, ses st. ses d.
 " Item *Gelys Willamsse* achte ponden elf st. achte
 " d. Item *Jan Dirckse* drie ponden twee d. gr^o.
 " Item *Ghysbert van Gronenberch* twee en twin-
 " tich ponden vyftien st. vier d. Item *Braem*
 " *van Luttikenbuse* vier st. achte d. Item *Ghys-*
 " *bert Eertse* een pond vier st. Item *Ghysbert*
 " *Floris zoen* een pond dertien st. vier d. Item
 " *Pauwels Geritsoen* twee ponden drie st. fess d. gr^o.
 " Item *Jan Bartoutse* drie ponden. Item *Jan Ja-*
 " *cobsse* ende *Jan Henrics soen* drie en viertich
 " ponden viertien st. twee d. Item *Willem Block*,
 " twee ponden een st. twee d. gr^o. Item *Aelken*
 " *Hovenaer* een pond dertien st. drie d. Item *Thonis*
 " *Folpartze* twaleff ponden vyfthien st. Item *Zweer*
 " *Zandersoen* vier ponden negen st. Item *Henrick*
 " *Hermanse* zeven ponden achtien st. vier d. Item
 " *Godert van Lochborst* vyftien ponden festien st.
 " Item *Ysbrant Pauwe* vier ponden vier st. twee d.
 " Item *Gerit die Vos* zefs ponden. Item *Aelbert die*
 " *Lege* achtien ponden festien st. Item *Goesen van*
 " *Scawyck* twee en dertich ponden twaleff st. vier d.
 " Item *Dirc die Jonge* drie en tseftich ponden vyf-
 " tien st. dreed. Item *Brunick Mertense* vyf en dar-
 " tich ponden. Item *Wouter Ysbrants soen* vyftien
 " ponden twee d. Item *Jan van Embrick* viere dar-
 " tich ponden tien st. Item *Her Jan van Beloes* een
 " pond tien st. voir hem *Roloff Claisse*. Item *Gerit*
 " *die Bogemaker* negen ponden twee st. ses d. gr^o.
 " Item *Korstyn Dirck Geritsoen* wedue vier en dar-
 " tich

" tich ponden negentien ft. twee d. gr^o. Item *Dirck*
 " *Heer* viertien ponden tien ft. Item *Dirck Jansse*
 " die *Stoeldreyer* twee ponden elf ft. twee d. Item
 " *Geertruit van Deventer* twee ponden drie ft. Item
 " *Dirck Heer Claiffe* een pont achtien ft. Item *Jan*
 " *uter Koeken* vier ft twee d. Item *Florens Bevelant*
 " een pond negen ft. twee d. Item *Lambert Henric-*
 " *se* vyf ponden acht ft. vier d. Item *Katryn* bi der
 " *Jacopinen* twee ponden achtien ft. vier d. Item
 " *Rogier uten Broick* twee en twintich ponden vyf-
 " tien ft. ses d. Item *Floris Geritsoen* vier ponden.
 " Item *die Craent* twalef ponden een ft. negen d. gr^o.
 " Item *Gerit Wesselse* achte ponden vier ft. zeven d.
 " Item *Aelbert Aelbertssoen* een pond zeven ft. zes d.
 " Item *Henrick Braem* vier en twintich ponden
 " ses ft. ses d. Item *Dirck Willam Tylmansse* zes en
 " twintich ponden derthien ft. Item *Mathys Bou-*
 " *wense* vyftien ft. vier d. Item *Peter Mathys knecht*
 " *twaleff ft. achte d.* Item *Jan Henricse van Breda*
 " *achte ponde twaleff ft. vier d.* Item *Hillegont uten*
 " *Leen* viertien ponden achte ft. ses d. Item *Jan*
 " *van Leuwen* vyff ponden viertien ft. Item *Lys-*
 " *bet van Leuwen* vier endè twintich ponden ses
 " ft. achte d. Item *Geryt van Laer* negen pon-
 " den seventien ft. drie d. Item *Alyt Suermont*
 " drie en twintich ponden een ft. Item *Henrick*
 " *die Goyer* zeven ponden vier ft. Item *Henrick*
 " *van Apcoude* dertien ft. vyf d. Item *Alit Pel-*
 " *groms* twee ponden seven ft. ses d. Item *Thomas*
 " *Pelgromse* drie ponden achte ft. Item *Jan van*
 " *Wely* ses ponden. Item *Jan die Wilde* twee ponden
 " vyff ft. Item *die Susteren van sinte Agnieten* drie
 " ponden negentien ft. ses d. Item *die Susteren van*
 " *den Gbeyn* een pond vier ft. negen d. gr^o. Item *Hen-*

” *rick van Voscuyl* twee ponden vier ft. vier d. Item
 ” *Meyster Jan Reyniers soen* een pond vier ft. hyr
 ” voer zwoer *Steven Tylmansse*. Item *Jacob Jan*
 ” *Ysbrants soen* een kist mit boeken ende cleder.
 ” Item *Matys Jansse* vier ponden twee ft. ses d.
 ” Ende doe dese voirscreve beschadichde hoir
 ” gehout ende eede gedaen hadden aldaer, so syn
 ” by geweest eerbaren burgeren tUtrecht *Michiel*
 ” *Roloffe, Henrick Mer, Sanne van der Cuyll, Aernd*
 ” *van der Meer Aernisse, Henrick van der Meer*
 ” *Willamsse, Joban van Osenbrugb, ende Jan Dir-*
 ” *se op ten Noerde*, die an dese voirscreve goeden
 ” ende faken noch wynnen noch verliesen fouden.
 ” Daer op doe die voirscreve Commissarii den
 ” Oversten van der Stat wegen, aldaer by hemlu-
 ” den wesende, vraichden, off dese voirscreve
 ” seven personen hoir borgers oick lude van
 ” waerden waeren, ende sulck, dat hoeren eedt
 ” in alfulke grote faken Stat sculdich waer the
 ” houden? Dair doe die voirscreve Overste van
 ” der voirscreve Stat van Utrecht op antwoirden
 ” ende affirmierden by horen consciencien, dat
 ” zyze kenden voir alfulke eerbare persoenen,
 ” dat waer die sake allene voir hemluden the doen,
 ” al droge zy vierwerven meer, dan dese draecht,
 ” zy zoudens hoeren eedt wel derven toe getru-
 ” wen rechtvaerdelick gedaen the wesen, die doe
 ” daer op mit opgerichten vingeren oick mede
 ” lyflich ten heiligen zwoeren, dat zy volcomelick
 ” geloefden, ende anders niet en wisten na hoi-
 ” ren vyf sinnen, dan dat die voergenoemde, die
 ” sy waell kenden, elck enen goiden rechten en-
 ” de rechtvaerdigen eedt geswoeren hadden.
 ” Twelck alle gedaen, als voirscreven is, soe
 ” hebben die Commissarii mit *Goesen Willamsse*

” VOIR-

” voirscreven voert geroepen die gene van Amers-
 ” foert, die oick bescadicht waeren, als voirscre-
 ” ven is, die welcke namen ende summen van
 ” gelden ende goide oick in eenre cedell bescre-
 ” ven waeren, die *Geryt Potter* voirscreve ont-
 ” finck, ende examinierde. Welcke bescadichde
 ” met opgerichten vingeren daer lyflich ten heili-
 ” gen gezworen hebben, dat zy zoe bescadicht
 ” zyn, als die selve cedell dat inhoudende is.

” Ende daer syn mede by geweest *Govert But*,
 ” *Rutger van Hagenouwe*, *Jan Craen*, *Pouwels*
 ” *Jacobsse*, *Peter Jacopsoen*, *Jorden van Zoeme-*
 ” *ren*, *Henrick Jansse* ende *Evert Helmerits soen*,
 ” die an desen voirscreven goiden ende faken noch
 ” winnen noch verliesen en fouden, die welcke
 ” oick van *Goisén Willams* zoen van der Stat we-
 ” gen van Amersfoert recommandiert, ende wt-
 ” gegeven waeren voir fulke mannen van waer-
 ” den te wesen, elke na sinen staet, als die an-
 ” der seven borgers van Utrecht voir gerecom-
 ” mandiert syn. ende hebben mede gezworen
 ” ende gedaen den eedt in formen ende manie-
 ” ren, als voirgeruert is, op die cedell voirge-
 ” ruert aldus inhoudende: Item *Evert Claisse*
 ” hondert Pieters ende viertien. Item *Heyme-*
 ” *rich over die Vecht* zeven en vyftich Peters. Item
 ” *Jan Brouwer* ses en dertich Rinsche gulden en-
 ” de seventien stuvers. Item *Henrick van Wyn-*
 ” *gelaer* drie en vyftich Peters. Item *Meens Bar-*
 ” *touts soen* ses pont groet vlaemsch gelt. Item
 ” *Jan Gbysbert Faliën* wedue vyf en viertich Rin-
 ” sche gulden. Item *Ricout van Geyn* een ende
 ” seventich Peters. Item *Willem van Veen* tach-
 ” tich Rinsche gulden. Item *Tonis Willams soen*
 ” vyf ponden grø. vyftien st. vlaemsch gelts. Item

” *Dirck Jacopse* seffenviertich Peters. Item *Splinter van der Beeck* hondert Rinse gulden, ende vier en tseventich. Item *Reyner Peters soen* seftien Peters.

” Ende by allen desen punten ende dingen voirscreven hebben by geweest als tuge eerbare mannen Heer *Peter Tymars soen*, ende Heer *Egbert Olfiers soen* Priesteren Vicecureyten der kercken van Buerkerck, *Florens Hildebrants soen van Jutsaes* Clerck, ende *Henrick Lukens soen*, inwonende tUtrecht. In kennisse der waerheit hebben wy Official van Utrecht onse Officialtatis zegel aen desen brief gehangen.

” Ende wy *Wilhelmus* ende *Arnoldus* Notarii voirgenoomt, hebben desen brief mede onderteykt mit ons selfs namen ende handen. Gegeven ende gedaen int jair ons Heren dusent vier hondert vyff ende viertich op ten seven en twintichsten dach in der maent van Junio. Aldus geteykent:

” Per me *Wilhelmum Pauli* Notarium, quia praemissis, ut praescribitur, interfui & ea sic fieri vidi & audivi, &.

” Per me *Arnoldum Byndorp*, quia praemissis, ut praescribitur, interfui & ea sic fieri vidi & audivi.

Verscheide borgers en ingezetenen der Steden van Utrecht en Amersfoort buiten de Stadt Utrecht geweest zynde, ten tyde dezses gehoudene dagvaarts, zyn kort daar na verscheenen voor den Official, en hebben daar hunne schade by eede begroot, zoo als blykt uit deze twee brieven: „ Wy

„ Ge-

„ *Gerit die Wit van Kilensteyn*, Licentiatus in Jure
 „ Canonico, Canonick tot sinte Johan, ende Offi-
 „ ciaal des Hoefs van Utrecht, *Wilhelmus Pauli*
 „ ende *Arnoldus Byndorp* als Notarii, tugen ende
 „ bekennen mit desen tiegenwoirdigen brieve, dat
 „ voir ons gecomen syn eerbaere mannen ende per-
 „ sonen, borgeren ende ondersaten der Stat van U-
 „ trecht, ende hebben hoeren namen ende grotinge
 „ der goiden, dair sy van bescadicht zyn, die zy tot
 „ Antwerpen in der marcten lestleden gecoft had-
 „ den, welck goet binnen die palen van Zeelant ge-
 „ coft, opgehouden, ende na tot anderen plaetsen
 „ gevoert ende vertogen is, beteykent gebrocht in
 „ eenre cedelen, dair zy elck van hem mit opgerich-
 „ ten vingeren lyslick ten heiligen geswoeren heb-
 „ ben, dat zy in alfulke summen van gelde ende goi-
 „ de bescadicht zyn, als die selve cedell voirgeruert
 „ inhoudende is, sprekende van woirde te woir-
 „ de in deser manieren: Item dit zyn die gene,
 „ die buten geweest syn, doe die andere borgers
 „ ende ondersaten der Stat van Utrecht ende van
 „ Amersfoert laetste tot Putkuyp waeren, ende
 „ hoeren eedt aldaer deden. Item *Jacob* die Le-
 „ pelmaker seventienden halven Rinsche gulden.
 „ Item *Dirck Eliasse* die Lepelmaker vyfen twint-
 „ tich halven Rinsch gulden ende vyff stuvers.
 „ Item *Egbert Meysen soen* seventien Rinsche gul-
 „ den. Item *Willem Claisse* negen st. gr. Item
 „ *Geryt van Veen* twee en twintich st. Item die
 „ Proist van den heiligen berghe sefs Rinsch gul-
 „ den, voir hem heeft geswoeren *Peter Dircse*
 „ syn neve ende knecht. Item *Hubert van Vre-*
 „ *delant* twintich Rinsch gulden ende ses Peters.
 „ voir hem heeft geswoeren Heer *Clais Cloetinck*,
 „ Canonick tot sinte Johan tUtrecht. Item *Her-*

„ *man van Zanten* drie Rinsch gulden myn twee
 „ stuvers. Item *Ghysbert van der A* achte Rin-
 „ sche gulden. Item *Ricout Geritse* ses ende twin-
 „ tich Rinsche gulden. voir hem heeft gefwoeren
 „ *Bely* zyn wyff. Item *Nyese van Opbergen* vier
 „ ponden twee ft. grø. Item *Jan Hubertse* ende
 „ *Cornelis* vier Peters myn een half oert. Item
 „ *Meyns Rotarsfoen* twintich stuvers. Item *Ghys-*
 „ *bert Dircke* twee ende twintich gulden tyen stu-
 „ vers voir den gulden myn drie stuvers, voir
 „ hem heeft gefwoeren *Geertruyt* zyn moeder.
 „ Item *Beernt van Utrech*t twee ende dertich ft.
 „ Item *Ghysbert van Angeren* vyftien ponden grø.
 „ Item *Meyster Jacob* in die Loedze ende *Her-*
 „ *man Janse* een pont grø. ende dertien ft. ende
 „ *Her Herman* voirscreve dede den eedt, want
 „ *Meyster Jacob* voirscreve buten was. Item
 „ *Reyner Janse* viertien ft. Item *Dirck Baers*
 „ een ryer. Item *Styne Gely* wyff in Scouten-
 „ stege vyftien Rinsch gulden.

„ Ende doe dese voirgenoomde bescadichde
 „ hoir gehout ende eede gedaen hadden, aldaer
 „ zo zyn by geweest eerbaer manne, alse *Gode-*
 „ *vaert Hermanse*, *Johan Laurensse*, *Ghysbert van*
 „ *Boelre*, borgers, ende *Godevaert van der Stra-*
 „ *ten*, inwonende tUtrecht, die an dese voir-
 „ screve goiden ende faken noch wynnen noch
 „ verliesen en souden, ende hebben daer op mit
 „ opgerechten vingeren oick mede lyflick ten
 „ heylighen gefwoeren, dat zy volcomelick ge-
 „ loifden, ende oick anders niet en wisten, na
 „ hoiren vyff synnen, dan dat die voirgenoomde
 „ bescadichde, die zy wel kenden, elck enen
 „ goiden, richten ende rechtveerdighen eedt ge-
 „ swoeren hadden. Desgelycx so heeft *Balderich*

„ van

„ *van Malsen* gefwoeren, dat hy befcadicht is in
 „ eenre fomme van tfeventich ftuvers, ende voir
 „ hem hebben mede den eedt gedaen *Alart Schade*,
 „ *Gbysbert Arntse van Scalwyck*, *Jacob Strevell*
 „ borgers, ende *Florens van Jutfaes Hilbrantse*
 „ Clerck, inwonende tUtrecht.

„ Doe dese dingen aldus gedaen waeren, fo
 „ zyn mede voir ons gecomen eerbare borgers
 „ van Amersfoert, als *Jacob Menning Rutgerse*,
 „ *Henrick Jan Cranense*, ende *Marcelis van Bem-*
 „ *mell*, die oick tot Putkuyp op ten dage niet
 „ geweest en hebben, want zy niet by huis en
 „ waeren, als zy zeyden, ende hebben mit op-
 „ gericht vingeren gefwoeren, dat zy befcad-
 „ dicht zyn, als *Jacob* voirfcreve in negenden-
 „ halven Rinfch gulden, een ftuyver myn, ende
 „ voir hem hebben den volge eedt gedaen *Evert*
 „ *Taets*, *Jacob Tymanse*, *Henrick van Scerpen-*
 „ *borch*, ende *Henrick Jan Jacobsse*, borgers tU-
 „ trecht. Item *Henrick Jan Cranen* foen in hondert
 „ ende achtien Rinfch gulden ende vyff Peters.
 „ ende *Marcelis van Bemmell* voirfcreve in dertich
 „ Peters; ende voir dese voirnoemde *Henrick*
 „ ende *Marcelis* hebben den volge eedt gedaen
 „ *Alart Scade*, *Gbysbert Aerntse van Scalwyck*,
 „ *Arnt Daemse*, ende *Henrick Jan Jacobsse*, want
 „ fy an defen voirfcreve goiden ende faken noch
 „ winnen noch verliefen en fouden, als zy zei-
 „ den by hoeren eede.

„ Alle deze dingen voirfcreve zyn voir ons ge-
 „ daen, overmits dat die eerbaere Commiffarii
 „ laetste gefent ende gefchicket ten dage ende
 „ ftede tot Putkuyp aen hem genomen ende ge-
 „ consentiert hebben, dat fommige van burgers
 „ ende onderfaten der ftat ende ftede voirgenoemt,

„ die

„ die in die tyt in der marſte tot Deventer, en-
 „ de anderswer buten der Stat ende Stede voer-
 „ ſcreve waeren, van hoeren afterweſen ende
 „ ſcade hoir gehout ende eede ſouden moigen
 „ doen voir ons mitten genen, die den volge
 „ eedt doen zouden, ende dat alſo van weerden
 „ the weſen in alre manieren, off zy hoir eede ende
 „ grotinge der goide tot Putkuyp op ten zelven
 „ dach gedaen hadden.
 „ In kenniſſe der waerheyt hebben wy Offi-
 „ ciael van Utrecht voirſcreve onſe Officialiteits
 „ ſegell an deſen brieff gehangen. ende wy *Wil-*
 „ *belmus* ende *Arnoldus* Notarii voirgenoemt, heb-
 „ ben deſen brieff mede onderteikent mit onſelfs
 „ namen ende handen. Gegeven in 't jair ons
 „ Heren duſent vier hondert vive ende viertich
 „ op ten dertienden dach in der maent van Julio.

Aldus geteykent per me *Wilbelmum*
Pauli Notarium, quia praemiſſis
 interfui, & ea ſic fieri vidi &
 audivi.

Per me *Arnoldum Byndorp* Nota-
 rium, quia &c.

„ Wy *Gheryt die Wit van Kielenſteyn* Licentia-
 „ tus in Jure Canonico, Canonick tot ſinte Jo-
 „ hans, ende Officiael des Hoefs van Utrecht,
 „ *Wilbelmus Pauli* ende *Arnoldus Byndorp*, als
 „ Notarii, tugen ende kennen mit deſen tiegen-
 „ woirdighen brieve, dat voir ons gecomen ſyn
 „ een eerbaer man, als *Thomas Jacobsse* borger tot
 „ Amersfoert, ende een eerbaer wyff, als *Beye-*
 „ *raet Proys*, inwonende tUtrecht, ende hebben
 „ voir ons lyfflick mit opgerichten vingeren ten
 „ hey-

„ heyligen gheswoeren , dat zy bescadicht zyn ,
 „ als *Thomas Jacobse* voirscreve aen sinen goide
 „ in eenen twintich pont ses penninck grø. ende
 „ aen drie scult brieve, dair men hem in sculdich
 „ is twee en dartich pont grø. ende *Beyeraet* voir-
 „ screven in achte Arnhemse gulden an hoiren
 „ goide, die sy tot Antwerpen in der marcten
 „ lefleden gecoft ende gesceept hadden. Ende
 „ doe dese voirscreve bescadichde hoir gehout
 „ ende eede gedaen hadden, aldaer so zyn by
 „ geweest als voer *Thomas Jacobse* voirscreve vier
 „ eerbare mannen, als *Claes Folpartssoen*, *Eerst*
 „ *van Dorschen*, *Johan van Houten* ende *Zoude*
 „ *die Vriese*, die dair niet an winnen noch ver-
 „ liefen en souden, ende hebben dair op mit op-
 „ gerichtten vingeren oick mede lyflick ten heili-
 „ gen geswoeren, dat zy volcomelic geloefden,
 „ ende oick anders niet en wisten na hoer vyf
 „ finnen, dan dat *Thomas* voirscreve enen goiden,
 „ richten ende rechtvaerdigen eedt geswoeren
 „ hadde. Ende voir *Beyeraet* voirscreve hebben
 „ desgelicx den volge eedt gedaen *Herman Hen-*
 „ *ricse* die Maelre, *Herman Reyniers soen*, *Hen-*
 „ *rick Claise* ende *Clais Keyser*, borgers tUtrecht,
 „ die welcke oick dair aen noch winnen noch ver-
 „ liefen en souden. Ende doe dit voirscreven aldus
 „ gesciet was, so hebben *Thomas* ende *Beyeraet*
 „ voirscreve gefeyt by hoeren eede, dat zy op
 „ die tyt, doe die bescadichde der Stat van Utrecht
 „ ende Amersfoort aen die Putkuyp waeren,
 „ ende hoir gehout ende eede dair deden, in
 „ vreemde landen waeren, ende dair niet off en
 „ wisten, ende oick in corten dagen thuis geco-
 „ men zyn. In kennisse der waerheyte hebben wy
 „ Official &c. Gegeven ende gedaen in der
 „ Con-

„ Consistorien van Utrecht int jair ons Heren du-
 „ sent vier hondert vyff ende viertich op ten se-
 „ ven en twintichsten dach in der maent van Ju-
 „ lio. Aldus geteykent per me *Wilhelmum &c.*
 „ Deeze begrootinge der schaden, en de bevesti-
 „ ginge van dezelve by eede voor den Official,
 „ is verricht by toestemminge der Hollandsche Ra-
 „ den, die daar in bewilligt, en daar van dezen
 „ brief uitgelevert hadden.

„ Wy Brueder *Jan Neck, Jacob Potter van der*
 „ *Loe* Decretorum Doctör, Canonick ten Doem
 „ tUtrecht, ende *Gerrit Potter van der Loe*, als
 „ Commissarii, geschicket ende gesent van den
 „ moigenden, vromen ende wysen Heeren Presi-
 „ dente ende andere Gecommitteerden ons ge-
 „ dichts Here van Bourgonien, ter zake zy-
 „ ner landen van Hollant, van Zeelant ende van
 „ Vrieslant, doen kont ende kenlick allen luden
 „ mit desen onsen openen brieve, dat wy op ten
 „ sonnendage seven ende twintich dagen in Junio,
 „ als ghisteren, dair by, over ende aen geweest
 „ zyn tot Putkuyp, dair van wegen der Stat van
 „ Utrecht ende Amersfoerde gedaen is, na wt-
 „ wysinge eens punts in der zoenen tusschen on-
 „ sen gnedigen Heer van Bourgonien, ende der
 „ Stat ende Stede voirscreve, in voertiden overge-
 „ comen, begrepen is, ruerende van zulke ge-
 „ breken ende scade, als hoir borgeren ende on-
 „ dersaten geleden souden hebben boven der zoe-
 „ nen voirscreven, alsz zy zeggen, dair wy op
 „ voertgevaeren zyn in alre manieren, als die
 „ voirscreve zoen, ende een openbaer brieff, be-
 „ segelt met des Officialaels zegell van Utrecht,
 „ ende onderscreven mit handen ende namen
 „ *Wilbelmi Pauli* ende *Arnoldi Byndorp* Notario-
 „ rum,

„ rum, dat volcomelic begrepen hebben. Mede
„ zoe hebben wy aen onfs genomen ende con-
„ fentiert, dat sommige van den borgeren ende
„ onderfaten der Stat ende Stede voirgenoemt,
„ tot enen cleynen getall, die op ten dach als
„ ghifteren voirscreven in der mercten tot Deven-
„ ter, ende anderswair buten der Stat ende Ste-
„ de voirscreve geweest zyn, van hoeren after-
„ wesen ende scade hoir gehout ende eede fullen
„ moigen doen voir den Officiael van Utrecht
„ mitten genen, die den volge eedt doen sellen,
„ ende dat also van weerden the wesen in alre ma-
„ nieren, off zy hoeren eedt ende groetinge der
„ goide tot Putkuyp op ten selven dach gedaen
„ hadden. behoudelic altyt, dat dat zy sonder pre-
„ judicien ofte afterdeel der zoene voirgenoemt
„ aen beiden zyden. alle dinck sonder ergelift.
„ In kennisse der waerheit hebben wy Brueder
„ *Jan Neck*, *Jacob Potter van der Loe* voir ons
„ selven, ende mede voir *Gerrit Potter van der*
„ *Loe*, ter bede van hem, overmits dat hy op
„ desen tyt selven sinen zegell niet by hem en had,
„ onse zegele aen desen brieff gehangen. Gege-
„ ven int jair ons Heren dusent vier hondert vyf
„ ende viertich, op ten acht en twintichsten dach
„ in der maent van Junio.

Uit deeze brieven blykt, dat een groot getal van borgeren en ingezetenen dezer Stadt de merkt te Antwerpen of zelfs bezochten, of aldaar goederen en waaren deden verkoopen en koopen, en hunnen koophandel dreven, weshalven men licht kan bezeffen, waarom de Regeerders dezer Stadt, altydt oplettende en ieverig om der Borgeren en onderzaaten voordeel te behertigen en voor te staan, zulke ernstige besluiten genomen heb-

hebben ter weeringe van alle indracht in de vryheden, hunne borgeren en ingezetenen toekomende, ten aanzien van het Pondgeld, waar van ik op de even voorgaande jaren meldinge gemaakt hebbe.

De Bisschop van Munster, *Hendrik van Meurs*, broeder van *Walraven*, heeft in dit jaar aangegaan een verbond van vriendschap en vrede met onzen Utrechtschen Kerkvoogd, voor al met betrekking tot het Sticht aan de andere zyde des Yffels. (1)

Ook heeft te dezer tydt Bisschop *Rudolph* by eenen bezegelden brief (2) verklaard, dat hy het verzoek aen de ondersaten van den Lopickerweerd en anderen, ter verbeeteringe van den Leckendyk, niet gedaan hadde van rechtswegen, noch in verkortinge van het recht van den Dykgraaf.

En hebben Schout en Schepenen van Onder Amstel en Waverveen te dezer tydt eenen brief uitgelevert, aangaande het maken en onderhouden van zekere brug by de gebuuren, woonende tusschen de Bylevelder weteringe en de Ruyge Wilnis. (3)

1 4 4 6.

In het jaar 1446. zyn tot de Stadts Regeeringe deeze navolgende benoemt.

Sche-

(1) Het verdrag kan nagezien worden by Matthaeus tom. VIII. Analect. p. 123.

(2) Welke gelezen kan worden by Matth. lib. II. de Nobil. 46. p. 722.

(3) Deeze staat gedrukt in het Utrechtsch Placcaatb. II. Deel bladz. 146.

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
 Aernt van Amerongen. (1)
 Jan Trinde.
 Jan Sloyer.
 Jan van Jutfaes.
 Jan over de Vecht.
 Roetairt van Lantscroen.
 Ghysbert van Vlueten.
 Jan van Drakenborch.
 Jan die Coninc.
 Lubbert van Alendorp.
 Eerst Taets.

Raden.

Herman Wonder.
 Jan Knyff.
 Jacob Mertyns zoen.
 Jan Claes Geryts zoens zoen.
 Willam Jacobs zoen.
 Jan van Raephorst.
 Lubbert van Groenewoude.
 Aernt Lieboirt.
 Jan Heerkyn.
 Henric van Malfen.
 Ghysbert Florens zoen.
 Henric van Apcoude.
 Hubert van Pallaes.
 Aernt Gerftman.

Hene.

(1) In een besluit des Raads des maandags na Oculi van dit jaar, wordt deeze Schepenborgermeester genoemd.

Henric Block.
 Jan Noteboem.
 Weerner Braem.
 Henric van Gent.
 Henric van Masch, Borgermeester.
 Eerst Jans zoen.
 Bertelmeus Scott.
 Henric die Haze.
 Jan van Lichtenberch.
 Dirck die Jonge.

Oudermannen.

Johan deWale, Overste Ouderman. } Wantfnyders.
 Dirc van der Stekel. }
 Huce van Gruenenberch. } Snyders.
 Jacob van Galencoep. }
 Pouwels Scrodekyn. } Backers.
 Jonge Willam Proest. }
 Claes Schout. } Molenairs.
 Gerrit Stevens zoen. }
 Henric Mar. } Lynnewevers.
 Gysbert Goderts zoen. }
 Jan Dedel. } Brouwers.
 Vrederic Vrederix zoen. }
 Eerst van Herdenbroec. } Viscopers.
 Dirck Heer. }
 Roetaert Proys. } Louwers.
 Ghisbert van der A. }
 Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
 Aernt Geryts zoen. }
 Lubbert die Wael. } Marsluden.
 Evert van Voirde. }
 Jan van Tyell. } Botterluden.
 Bertelmeus van Deyll. }

Gysbert van Hamelenberch.	} Cordewaniers.
Jan van Mastich.	
Aernt Egberts zoen.	} Oudecordewaniers.
Jan Robberts zoen.	
Willam van Snellenberch.	} Corencopers.
Henric Garttman.	
Reyer Modde.	} Oudewantfnyders.
Tyman Dedel.	
Aelbert Bertelmeus zoen.	} Steenbickers.
Roelof Dirx zoen.	
Jacop Tymans zoen.	} Graeuwerkers.
Tys van Vosculen.	
Ghisbert Louwerens zoen.	} Ryemfnyders.
Overfte Ouderman.	
Jacob Pot.	} Bylhouters.
Willam Aernts zoen.	
Splinter Egberts zoen.	} Smeden.
Jan Rwfch.	
Jan van Benfcop.	} Zadelairs.
Gheryt Mathys zoen.	
Ghisbert Zalm.	

Zedert eenige jaren in onbruik geraakt zynde het bezetten van Stadts ampten door de Overften, op den dagh der verkiezinge des Raadts, heeft de Raadt des Sondaghs na S. Pouwels dagh confervie haare oude overdrachten vernieuwt, en verftaan, dat de Overften na de beftellinge der regeeringe, niet van het Raadthuis zouden gaan, ten zy ze benoemt hadden die geene, die Stadts ampten voor dat jaar zouden waarmeemen, om te voorkomen alle laftige aanzoeken tot dezelve, en op dat de Overften vry en onbekommert, zonder te hooren naar eeniger beden en verzoeken, met dezelve zouden voorzien die geene, welke zy

oordeelden de nutste, bekwaamste en meest geschikte te zullen zyn, tot die posten, welke wierden toebetrouwt.

Ook heeft de Raadt ten zelven dage eene nre ordre beraamd op de Schutmeesteren, en toegeschikt de helft van den excys van den T nengelde, om de penningen daar van komend gebruiken in Stadts werken. (1)

De voortydt van dit jaar buitengewoon dre en winderig zynde, heeft de Raadt op belc Paaschdag ter klokken laten af kondigen, dat ie voorzichtig zoude zyn met vuer en licht, en ter en ledere voor zyne deur zoude gereet h ben staan ter spoedige blusschinge van brand, dien die ontstaan mogte, op verbeurte van e pond, tot welke bekeuringe de Scherprechter g machtigd wierdt, die de breukigen de gestelde bo ten moest afnemen, zonder iemand daar in verschoonen. Ook zyn drie vrydagen aan den a deren statelyke ommegangen gehouden met h Sacrament, om den hemel te bidden van goet wed te willen verleen, op dat het koorn in de aar konde gebracht worden.

Die van Amersfoort moeten te dezer tydt e nig geschil gehad hebben met den Utrechtsch Bisschop, en geweigert hebben de uitspraak da van over te laten aan de Staaten, dewyl ik daar v in ons Raadtsboek des sondaghs na beloken Paasch dit navolgende aangetekend vinde. *Overdroegen. Rade oudt ende nye, dat die Stat van Utrecht mit e anderen Staten des lants onsen genedigen Heer Utrecht bistanceit doen sell, ende die van Am foert dair toe te brengen, dat sy der gebreke e*

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 241.

scelinge, die onse gnedige Heer van Utrecht an bem heeft, kieren an den Staten des lants, ende rechts dair bi nemen, ende geven, gelyc onse gnedige Heer van Utrecht bem weder sculdich is te doen. Doch waar in zy tegens den Bisschop misdaan hadden, hebbe ik niet gevonden, en dat zy niet lang met hem in onminne geleest hebben, zal uit het vervolg blyken, als hebbende drie jaren hier na den Kerkvoogd bystand gedaan in het weder in krygen der Stadt Utrecht, zoo als wy hier na zien zullen.

Des donderdaghs na Hemelvaartsdagh heeft de Raadt uitgeschreven eene loterye ter vergeevinge van het Wynroeder ampt binnen deeze Stadt, zynde den inleg van ieder lot twee ponden, en voorts een voorschrift, waar na de Wynroeder in het waarnemen van dat ampt zich zoude schikken, en waar by zyn loon bepaald was, voor Hassenberg uitgehangen. Welke loterye op de Plaatz, na dat eenige dagen te vooren scherpelyk verboden was, aldaar te dier tydt eenige onzedigheit te bedryven, des woensdaghs na visitationis Mariae is getrokken, zynde het lot gunstig geweest aan *Jan van Weelde.*

Ik heb in het voorige deel reets aangemerkt, dat de Geestelyke geene nieuwe huizen in deeze Stadt mochten timmeren zonder toestemminge des Raads, noch dat wereldsche menschen hunne onroerende goederen aan hen mochten overgeven tot een geestelyk gebruik. Men kan licht begrypen, dat het de Geestelyken in dien tydt, in welke het bygeloof zoo sterk heerfchte, niet veele moeite koste, veele menschen te overreeden tot het weggeeven en vermaken hunner goederen, en dus dezelve van een wereldsch tot een geestelyk gebruik te doen afzonderen, dewyl die

begiftigers zich verbeelden daar door het behoud hunner onsterffelyke zielen te zullen erlangen. Doch de Regeerders dezer Stadt bemerkten licht, dat, indien dit bygeloof te veel wierdt toegegeven, niet alleen veele geflachten zouden worden verarmt, en buiten staat gestelt om de Stadt, kerk en het land nuttig en dienftig te zyn in tyden van noodt; maar ook, dat de te veel getimmerde geestelyke gebouwen Stadts grond zodanig zouden beflaan, dat 'er gebrek zoude komen aan plaatzen, nodig ter inwoninge van borgeren en ingezetenen; welke boven de dienften, die zy als recht gearde borgeren aan de Stadt deden, ook alle excynsen en fchattingen betaalden, waar van de Geestelyken, zoo voor hunne personen, als goederen, beweerden vryheit te moeten hebben; weshalven door de meêrdere geestelyke gebouwen en inwooneren Stadts inkomsten niet vermeerderd, maar zelfs merkelyk vermindert wierden. Niet tegenstaande dit verbodt, waren echter zedert eenige jaren veele wereldfche goederen in de macht der Geestelyken gekomen, en zelfs nieuwe kloosteren, Zusterhuizen en andere in de Stadt en Stadts vryheit opgerecht; en om de kracht van de verbiedende wet te ontzenuwen, hadden wêereldfche menschen, veele hunner onroerende goederen tot een geestelyk gebruik geschikt hebbende, zich verbonden, schoon dat ze uiterlyke bezitters bleven, zonder openbare of gerechtelyke overgifte daar van te doen, dewyl zulks ongeoorloft was, de inkomsten der zelve aan de Geestelyken uit te reiken, en ook hunne erfgenamen daar toe te verplichten, of door eenen bedriegelyken handel aan iemand over te geven, die aangenomen hadde dezelve te zullen bezitten ten behoe-

ve der Geestelyken , welke wierden gezegt den eigendom dier goederen te hebben , of ontfangen te hebben , *in gelove* , en de eigenaars wierden genoemd *weerlicke personen in gelove*.

De Raadt dezer Stadt om dit bovengemelde misbruik te stuiten , heeft des Vrydaghs op S. Servaas dagh gelast , dat alle onroerende goederen en eigendommen , in de Stadt of Stadts vryheit gelegen , die zedert de vorige overdrachten in de macht der Geestelyken gekomen waren , wederom zouden gebracht worden in handen der wereldschen voor S. Victors dagh. Doch geschiede dit niet voor dien bepaalden tydt , zoo zoude de Raadt die goederen naar zich neemen tot behoef van de Stadt , met vordere byvoeginge , *waer yemant , die van deser tyt voert enige sine onroerende goede in geestelicker hant brachte binnen onser Stadt , ofte Stat vryheit gelegen , het waer in vercopen , wechgeven , of anders , die soude so veel goets verbueren , als hi in der geestelicker hant gebracht hadde , ende dat goet soude daer toe verbuert wesen ter stat beboeff. Waer oec yement , die enich goet onroerende in gelove ontfenge , om in der geestelicker hant te bliven , ende ter geestlickeit beboef , ende enich Schepen die daer over stonde , dat der geesteliceit enich goet gegeven worde onruerende , die soude die weerde des selven goets verbeuren an der Stat bandt , ende daer toe tot gener tyt Scepen mogen werden. (1)*

Hier van waren alleen uitgezondert de vier Zusterhuizen binnen deze Stadt , als van S. Cecilia , van de *elf duizent Maachden* , anders genaamt *Brandole* , by onser Vrouwen Gasthuis in den Wyn gaart in der Oudelle , en van St. Agnieten en S. Claes

(1) Ziet Utrechts Placcaath. III. deel bladz. 290.

S. *Claes* Kerkhof, welke by overdrachte des Raadts des donderdaghs op ten dertienden avont des volgenden jaars 1447. (1) toegestaan was rustelyk te behouden zulke hofsteden, en getimmerte als zy reets bewoonden, en ook anderen daar by te kopen. Van welke vergunninge zy ook in het ver-
volg gebruik gemaakt hebben.

Zommige inwooneren dezer Stadt tegens het uitdrukkelyk verbodt des Raadts met den Heer van Montfoort ongeoorloofde gemeenschap houdende, heeft de Raadt op S. Mauricius dagh dit ter klokke laten afkondigen: *Want die Borchgrave van Montfoirde alle manieren van wegen zueft bi hem ende den sinen, die bi kan ende mach, mit runen, raden ende geveerde, die tegendragende syn der zoenen van Montfoirde, dairom laet die Raedt oudt ende nye enen ygelicken weten, dat nyemant, by sy man ofte vrouwen naem, tot Montfoirde en trecke, noch en sende, off anderswaer ergent, dair die Borchgrave van Montfoirde bewynt heeft, ten sy by weten ende oirlove onser Oversten oudt ende nye in der tyt. Want misschiede yemant aldair, dair en woude die Raet geen geclach van boeren, ende dair toe soude die gene, die dat dede, wt der Stat wesen vyff jair lang, ende een myle van der Stadt, so dicke alst yemant dede. Wair oic yemant geseten in onser Stadt ofte Stat vryheit, die enige personen geestelick ofte weerlike, mannen ofte vrouwen, van Montfoirde comende, off van anderswair, ergent, dair die Borchgrave van Montfoirde bewynt heeft, off die der Borchgreven, off der synre, dienre off buysgesinne syn, brwde, boesde, off enige sprake dair mede hadde, beymelic*

(1) En niet 1446. als Matthaeus lib. 1. Fundat. Eccles. 21. schryft,

off openbair, buten weten ende oirlove der Oversten oudt ende nye voirscreve, die soude des gelycs vyff jair uter Stat wesen, ende een mile van der Stat, sonder yemant des te verdragen.

Voirt want om sonderlinger opsaten wille, die Her WILLAM VAN MONTFOIRDE, des Borchgraven brueder voirgeruert, gemaect heeft, om enen onsen borger moerdadelic te slaen, ende te doen slaen, die Raet oudt ende nye gelt op ter selwer Her WILLAMS live geset heeft, alse onder ander drie dusent Burgoensce scilden te hebben die gene, die den voirscreve Her WILLAM venge, ende onser Stat gevangen leverde, off dusent Burgoensce scilde, waert dat by mit ongevall dair over doot bleve; ende dair toe die selve Raet oudt ende nye by enen koer van vyfende twintich ponden yerst, ende dair na by vyff jair wter Stat te wesen, die onse borgere ofte onderfaten waeren, ende die van den Raide waeren by tien jaeren wter Stat te wesen, verboden hebben, dat nyemant gene sprake mit Her WILLAM voerscreve, sinen dienren off buysgesinne hebben en solde, buten consent ende oirlove des Raets, gelyc openbairlic voirtys dat ter clocken verkundicht geweest heeft, ende bi sommigen, die daern boven sprake mit denselwen Her WILLAM gebadt hebben, als den Rade bycoempt (1), soe verniet (2) die Raedt oudt ende nye noch hoir voir overdrachte van desen, ende gebiedt, dat nyemant mit den selven Heer WILLAM, sinen dienren of buysgesinne sprake, wyse ofte geworde en hebben, buten sonderlinge weten ende oirlove onser Oversten oudt ende nye in der tydt, by richtinge nae der overdrachten voir dair off gemaect, sonder yemant dair inne te verschonen. Te

(1) Bycoempt] dat is, als ter kennisse van den Raedt gekomen is.

(2) Verniet] dat is vernieuwt.

Te dezer tydt heeft de Regeering begrepen, dat de gravinge van eene grift uit deze Stadt tot in de rivier de Eem, zeer veel nut en voordeel aan de Stadt zoude toebrengen. Doch teffens, dat dit werk niet konde verricht worden zonder groote kosten, waarom de Raadt des donredaghs in die Mauricii heeft overdragen, *dat de Oversten out ende nye, raedt ende wegen vynden ende succcken sellen, om gelt te krygen, daer men nu tegen der toecomender eene prove mede greven mach in 't veen, om te besuecken, of men oec soude alsdan ene grefte ende vaert maken mogen doer den vene van onser Stat in der Eeme.* En dat dit ernst is geweest, en zelfs eenig geld tot goetmakinge der kosten afgezondert, make ik op uit het Raadtbesluit des vrydaghs na conversionis Pauli van het volgende jaar 1447. waar by *Aernt Block* zegelen van oude brieven genomen, en daar mede Gerechtsbrieven bezegelt hebbende, veroordeeld is te geven twee hondert ons Heren gulden, de eene helfte voor de Stadt, en de andere helfte *die grifte mede te greven tusschen den Eem en onser Stat.* Schoon dit werk zyn voortgang niet gehad heeft, naar allen schyn wegens schaarsheit van geldt, zoo is echter het geheugen daar van niet verloren; maar in de voorleedene eeuw wederom levendig gemaakt, en door veele sterk aangedrongen, en wie weet niet wat in den jare 1720. hier omtrent is besloten?

Ook vinde ik dat de excyns op de bieren verhoogt is, zoo dat *elk smal vat Utrechts bier gezet is op zestien Cromsterten vier wit, en dus elk vat geboecht acht wit, dat is elke half take enen Brabants geboecht, ende die Gruts koits ende Amersfoertse boppe elke half take een doytken geboecht, dat*

is te weten elke half take hoppe om vyf wit een doytken, ende elke half take koyte negentien doytken. volgens het Raadtsbesluit, genomen dingsdaghs na Petri & Pauli.

Dewyl veele hunne beloften, tot des Raadts of Stadts behoef, by eede aan handen van een lidt des Raadts gedaan, niet nakwamen, zoo heeft de Raadt op S. Michiels avond verstaan, dat die zich aan het verzuim van het uitvoeren hunner beloften schuldig maakten, op de kaak zouden staan, en een jaar uit de Stadt blyven; zoo nochtans, dat de Raadt naar mate van de grootheit der misdaadt de straffe naar hun goetdunken zoude kunnen verfwaren.

1 4 4 7.

In het jaar 1447. zyn Regeerders dezer Stadt geweest.

Schepenen.

Henric die Wit.

Vrederic van Drakenborch.

Guedert die Coninck, Borgermeester.

Adriaen van Lantscroen.

Jacop van Amerongen.

Willam van Gent.

Bertelmeus Zoudenbalch.

Jan Rwsch Peters zoen.

Goedscalc van Winsen.

Braem van Lichtenberch.

Peter over die Vecht.

Jonge Jan die Coninck.

Raden.

Jan van Clarenborch.
 Henric van Reningen.
 Herman Keyfer.
 Jan Henric Mouwerts zoen.
 Tyman Deel Claes zoen.
 Folphert van Raephorst.
 Geryt Jan Wessels zoens zoen.
 Jan Schott.
 Guedert Coninck van Voerde.
 Tyman Nypyfer.
 Jan van Hamelenberch.
 Vrederic van Damasch.
 Vranck die Haze.
 Geryt Foeck.
 Willam Scrokyn.
 Claes Folperts zoen.
 Herman van Lewenberch.
 Geryt van Vlueten.
 Lodewyck die Wael, Borgermeester.
 Vranck Guederts zoen.
 Peter Rwsch.
 Aelbert van Ryn.
 Geryt Goes.
 Daem van Bloemenweerde.

Oudermannen.

Philips van Gruenevelt.
 Overste Ouderman. } Wantfnyders.
 Vrederic die Voecht.
 Geryt Knyff. } Snyders.
 Jacob Wouters zoen. }

Her-

- Herberen Spycker. } Backers.
 Willam Proeft. }
 Aernt over Ryn. } Molenairs.
 Tyman Jacobs zoen. }
 Jan Lamberts zoen. } Lynnewevers.
 Wouter die Wolff. }
 Henric Jacobs zoen. } Brouwers.
 Jan van Cleve. }
 Peter Call. } Vifchcopers.
 Gysbert Claes zoen. }
 Jan Proys van Lichtenberch. } Louwers.
 Dirck Taets. }
 Henric Jacob Dircs zoens zoen. } Wollewevers.
 Lodewyck Aernts zoen. }
 Geryt van Zulen. } Marfluden.
 Claes van der Zevender. }
 Aernt van Tyel. } Botterluden.
 Claes van Zyll Roelofs zoen. }
 Geryt die Haan. } Cordewaniers.
 Jan Jans zoen. }
 Geryt Scout. } Oudecordewaniers.
 Henric Koirnkyn. }
 Bram van Luttikenhws. } Corencopers.
 Evert van Voscuyl. }
 Willam Block. } Oudewantsnyders
 Dirc Block. }
 Gysbert van Hamelenberch. } Steenbickers.
 Peter Willams zoen. }
 Henric die Goyer. } Graeuwerkers.
 Aelbert die Lege. }
 Aernt Hoet. } Ryemsnyders
 Adryaen Ram. }
 Reyner Aernts zoen. }
 Overfte Ouderman. } Bylhouwers.
 Guedert Egberts zoen. }

Wouter van Teylingen. } Smeden.
 Ryner van Oefstrum. }
 Oelric Lieboirt. } Zadelairs.
 Adryaen van Wefell. }

In de week na Paulus bekeering is in deze Stadt een Steekspel met schilden en speeren van goede Heeren, Ridderen en Edelen gehouden.

De Schout dezer Stadt goederen der afgestorvene in deze Stadt, dewelke van uitheemsche geërfte wierden, aanslaande, zonder die vreemde erfgenamen in rechten daar over te hebben aangesproken, heeft de Raadt zulks afgekeurd, en verstaan dat de Schout dit niet zoude vermogen te doen, dan met behoorlyke rechtsvervolginge. (1)

De Regeerders dezer Stadt hebben kondschap gekregen, dat Heer *Willem van Montfoort* de Stadt by verrassing zoude trachten te vermeersteren, waarom zy des dingsdaghs na Palmdagh ter klokken

(1) Ziet Utrechtsh Placcaatb. III. Deel bladz. 291. Het is al eene oude gewoonte geweest in veele Steden en plaatzen, zoo binnen als buten ons landt, dat gegoede inwooneren naar andere Steden of landen zich met 'er woon begeevende, een gedeelte van hun goed hebben moeten geven ten behoeve dier Steden en plaatzen welke zy verlieten, bekend onder het recht van *Exue* of *Issue*, om te vergoeden de schade, die de Steden en plaatzen door het vertrek van zodanige ingezetenen kwamen te lyden. Doch vooral wierdt hier gebruik van gemaakt omtrent uitheemsche erfgenamen, die van de geërfde goederen een gedeelte moesten overgeven. Het blykt uit deze overdracht dat dit recht hier ook plaats heeft gehad. Keyzer Karel heeft den 31. Maart 1530. dit recht goetgekeurt, doch bepaald, zoo dat die van *Utrecht* zullen zulk recht van besterfemissen ofte *Exue* mogen gebruiken jegens poorteren en inwoonders van andere Keyserlyke Majesteits Steeden in deze Nederlanden leggende, als men aldaar

ken hebben laten af kondigen, dat alle, die gemelden Heer *Willem* voor de poorten vernamen, en niet afkeerden, en die geene welke gelaft waren hem te wederstaan, en zulks niet deden, als mede die geene, welke hem huisden of hoofden, voor hun leven uit de Stadt zouden gebannen worden. Ook heeft de Raadt, om krachtiger tegenstand aan hunne vyanden te kunnen doen, het getal der Schutten vermeerdert, en de Hopmans derzelve toegestaan noch negen nieuwe Schutten aan te nemen.

Schoon de Bisschop zich gevoegt hadde by den Raadt dezer Stadt, en een verbodt laten uitgaan, van geene gemeenschap met *Willem van Montfoort* te houden, of hem in eenige steden of sloten des Gestichts in te laten, zoo waren'er echter verscheide menschen, zelfs in deze Stadt, die het met hem hielden, waarom de Raadt hunne vooroverdrachten hier op gemaakt, op het krachtigste heeft vernieuwt.

Al-

aldaar tegens *benluyden useert*. By vervolg van tyden zyn veele Steeden met den anderen over een gekomen het recht van *Exue* van elkanders inwooneren niet te vorderen. Die meerder onderrichtinge van dit recht van *Exue* begeert, kan daar van nazien 't geen de Professor Voet ad tit. ff. de Judic. no. 99. en Zurk in zyn Codex Batavus op het woord *Exue* daar van aangetekent hebben. In Gelderland, en voor al in de Veluwe, nam de Graaf naar zich uit de nalatenschap van *Keurmedige*, dat is van dienstbaare, bastarden en vreemdelingen, aldaar gestorven, het beste stuk der roerende goederen, welk recht de Steden Amersfoort en Rheden ook tegens de Gelderschen geoeffent hebben, en eerst onlangs in den jare 1745. met wederzydsche toestemminge der Staten van Gelderland en Utrecht voor altoos is vernieticht. Ziet hier van Matthaeus in Praefat. lib. III. de Nobilit. en den Heer Schraffert in Comment. ad Jus Vefaviae cap. xxxi. art. 2. no. 3. en in Codice Gelr. Zutph. voce keur §. 1.

Alhoewel de Borchgraaf van Montfoort en zyn broeder in die tyden vermoogende edelluiden waren, zoo was echter hun macht zoo groot niet om de Stadt Utrecht den oorlog aan te doen. Het komt my waarfchynelyk voor, dat Hertog *Philips van Bourgondien*, jaloers over het welvaren der Utrechtenaars, de Heeren van Montfoort hier toe aangezet, immers gestyft zal hebben in hun kwaad voornemen; dewyl die niet alleen met hem en alle die edelluiden, die hen in den bloede nabestaande waren, als die van *Myn-den*, *Cronenburch*, *Zuilen* en anderen, maar ook met de Stadt *Amersfoort* den *xxi. May* dezes jaars, een verbondt heeft aangegaan van onderlingen bystand. (1) Dus heeft die looze Vorst al overleg gemaakt, om aan de Stadt Utrecht vyanden te verwekken, op hope van haar te verzwakken, en zoo met 'er tydt meester te worden van dien vetten buit, waar op hy loerde.

In het Buurspraakboek des Manendaghs na Oudulphi staat ter klokken afgelezen te zyn: *Also der een groet gezelschap te samen geslagen is om alle deze Nederlanden te overvallen ende te verwuesten, so is onse gnedige Heer van Utrecht te rade geworden, dat hi mit syns selfs live mit anderen Vorsten, Heren ende goede steden, die daer opverbonden syn, dat voerscreve geselschap wil helpen bi der hulpe Godes wederstaen, ende sel bidden in onser staet ende in den lande hem te volgen. Daerom laet die Raedt out ende nye enen ygelicken weten, dat hi syn barnasch rede ende schoen make, om off hi gebeden worde, dat bi onsen gnedige Heer dienen mochte.*
Want

(1) De brief kan gelezen worden by *Matthaeus de Jure Gladii cap. xi. p. 173.* en *Rer. Amersf. Scriptor. p. 298.*

Want die Raedt oudt ende nye overdragen is, dat men onsen gnedigen Heer ter bede dienen fall. Uit een Raadtsbesluit van dit jaar (1) blykt, dat die van Overyffel zeer bekommert zyn geweest voor dit volk, die aldaar *Drawanten* genoemd worden, en dat zy eenige uit den hunnen afgezonden hebben naar Utrecht, om van den Bisschop en de Staten bystand te verzoeken, indien zy daar wilden invallen. Dat dit ongebonde volk dezelve zyn geweest, die de wegen onvry maakten en op roven toeleiden, tegen welker komst Slichtenhofst (2) verhaald, dat de Keurvorsten van Mentz, Keulen, Trier en van de Paltz den Hertog van Gelder gewaarschouwt hebben, is waarschyglyk. Doch de vrees voor den inval dezer gasten is verdweenen, door dien *Diderik van Meurs* Keurvorst van Keulen dezelve in zynen dienst nam, en tegen de Heeren van der Lippe gebruikte, zoo als men lezen kan in de Munstersche Chronyk van Aernout de Bevergerne (3) alwaar zy *Dreyvanten* genaamt worden.

Dewyl de Heer *Willem van Montfoort* en zyn broeder de Borchgraaf veel volks te Montfoort vergaderden, en in de Stadt Utrecht eenige bezingelen van oneenigheden tusschen den Bisschop en de Regeerders zich openbaarden, heeft de Raedt, voorziende het gevolg der zelve, des saturday na onser Vrouwen conceptio, ter verzeeking van haare Stadt gelast, dat 'er des nachts

(1) Te vinden by Matth. lib. II. de Nobilit. cap. 15. p.

317.

(2) Slichtenh. Gelders. Gesch. IX. boek bladz. 240.

(3) By Matthaeus tom. VIII. Analect. p. 117. By Tefschemaker in Annalib. Cliviae &c. p. 301. worden zy Bohemers gezegt te zyn geweest.

nachts eene wacht van vyf en twintig mannen met twee Homannen op Hazenberch zoude zyn , en dat des daaghs twee Leeden van den Raadt zouden zitten voor de poorten, om acht te geven op die geene , dewelke in de Stadt kwamen , en uit dezelve gingen ; en dat voorts by het Capittel van den Dom vervolgt zoude worden , dat de Canonik *Rover van Winsen* uit de Stadt zoude gaan , om alles besten wille , ende rust ende vrede in de Stadt te houden , ter tyt toe die saken tusschen onsen gnedigen Heer van Utrecht ende der Stat bem bet maken . Waar uit ik niet anders kan besluiten , dan dat die *Rover van Winsen* een ieverige voorstander van den Bisschop zal geweest zyn , en misschien sterke uitdrukkingen tegen de Stadts Regeerders zal gebruikt hebben .

Wanneer de Raadt dit besluit genomen hadt , kwam 'er terstond eene groote vergaderinge van volk , waar van veele met wapenen voorzien waren , aan het huis van *Rover van Winsen* , hem willende beletten uit de Stadt te gaan , en nootzaken hier te blyven . De Raadt hier van kennisse krygende , heeft tydig dezen kwaden toeleg gestuit , en zommige der genen , die zich tegen de Regeeringe hadden verzet , uit de Stadt doen gaan , andere geldboetens opgeleit , en uit den Raadt gezet *Goedtscalc van Winsen* , *Jonge Jan die Coninc* , *Reyner van Oestrum* , *Evert van Vosculen* , *Claes van Zevender* , *Gysbert van Vlueten* , *Jan van Drakenborch* , *Jan die Coninc* , *Eerst Taets van Amerongen* , *Matthys van Vosculen* , *Evert van Voerde* , *Lubbert die Wael* , *Eerst van Herdenbroeck* , *Claes Scout* , en *Pouwels Scroyken* , welke zich mede in die vergaderinge hadden begeeven .

De verschillen met den Bisschop , schoon He-

da die op dit jaar brengt, zal ik in navolginge van Veldenaar op het volgende jaar verhaalen. Te meer, om dat ik op S. Thomas avond, en dus op het einde van dit jaar ter klokke afgekondicht vinde mede op den naam van den Bisschop (ten blyke dat hy te dier tydt de Stadt noch niet verlaten hadde, en met den Raadt, ten minsten voor het uitterlyke, noch eensgezint was) dit navolgende: *Wart over een gedragen by onsen Heer den Bisscop van Utrecht, by out Rade ende by nye, ende by gemeenre morgensprake van allen gilden, oft gevele, dat die Raet van Utrecht, die ware in der tyt, ende opt buys zaten, van der meenre gilden wegen, enigerbande zaken overdroegen, om der Stadt oirbair, welke zaken den Rade voerscreve geboerden te berichten, na der gewoente der Stadt van Utrecht; so wie hem dair tegens versette, dat mit geweld te keren, dat soude men rechten an syn lyff, ende wair oec yemant dair by, die dair toe geyschet worde om den Raet te beschermen, ende om dat recht te starcken, ende dair vechtende worde, ende dair yemant quetsede, off dootsloege van den genen, die hem tegens dat recht versetten, dair in soude by syn lyff, noch die Stat van Utrecht, niet om verboeren.* Welke de reden geweest is, waarom de Bisschop hier mede in gemeld wordt, is my onbekent, dewyl my niet voorstaat zulks in diergelyke gevallen gevonden te hebben. Deze overdrachte is in den jare 1468. des donderdaghs na Ponciani nader bevesticht.

Eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik noch melden de stichtinge van eene Vicarye in de Domskerk door den Canonick *Januten Elswert* (1),
als

(1) Ziet matth. lib. 1. Fundat. Eccles. cap. 1. p. 27.

als mede dat de Biffchop met toeflemminge der vyf Godshuizen heeft verwiffelt met den Prior en 't gemeen Convent des Clooflers der Regulieren in S. Agnete berge by Zwolle het goedt geheeten dat *Zielhuis*, by Zwolle gelegen, voor zekere renten uit andere landgoederen jaarlyks komende. (1)

1 4 4 8.

De Regeering dezer Stadt is in den jaare 1448. aldus veritelt:

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen.
Jan van Lichtenberch van Lanscroen.
Jan Sloyer.
Jan van Jutfaes.
Roetart van Lanscroen.
Jan die Wael.
Roetart Proys, Borgermeester.
Jan over die Vecht.
Lubbert van Alendorp.
Jonge Adriaen van Lanscroen.
Henric van Zandenborch.

Raden.

Henric van Scerpenborch.
Henric Knoep.
Jacop Mertens zoen.

Hil-

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matth. lib. III. de Nobil. 1. p. 771.

Hilbrant Dircs zoen.
 Jan Lambert Ludekyns zoens zoen.
 Jan van Raephorst.
 Lubbert van Groenewoude.
 Willam Holl.
 Jan Heerkyn.
 Jan van Tyell, Borgermeester.
 Geryt die Craen.
 Gysbert Florens zoen.
 Jan Goes.
 Lutgen Korskyns zoen.
 Henric Block.
 Jan Noeteboem.
 Weerner Braem.
 Jacop Pott.
 Henric van Damassch.
 Eerst Jans zoen.
 Jan Rwsch.
 Henric die Haze.
 Dirc die Jonge.
 Gysbert van Herdenbroeck.

Oudermannen.

Herman Wonder. } Wantfnyders.
 Dirck van Stekel. }
 Jan Knyff, Overste Ouderman. } Snyders.
 Gysbert van Ruweel. }
 Jan die Lange. }
 Jan die Wael Claes zoen. } Backers.
 Henric Stevens zoen. } Molenairs.
 Egbert Claes zoen. }
 Gysbert Goderts zoen. } Lynnewevers.
 Symon Jans zoen. }

- Jan Deell. }
 Willam Jacobs zoen. } Brouwers.
 Dirck Heer. }
 Thomas Pilgrums zoen. } Vifchcopers.
 Willam Claes zoen. }
 Wilboirt Korskyns zoen. } Louwers.
 Aernt Lieboirt. }
 Jan Key. } Wollewevers.
 Wouter van Vyanen. }
 Adryaen die Jonge. } Marfluden.
 Bertelmeeus van Deyll. }
 Henric van Malfen. } Botterluden.
 Roelof uten Elswert. }
 Gysbert die Wolff van Hamelenberch. } Cordewa-
 niers.
 Aernt Egberts zoen. }
 Jan Robberts zoen. } Oudecordewaniers.
 Willem van Snellenberch. }
 Hubert van Pallaes, Overfte } Corencopers.
 Ouderman.
 Reyner Modde. }
 Tyman Deell. } Oudewantsnyders.
 Aelbert Bertelmeeus zoen. }
 Willam Thonis zoen. } Steenbickers.
 Symon van Teylingen. }
 Jan die Kraen. } Graeuwerkers.
 Gysbert Louwerens zoen. }
 Godert Claas Folpers zoens zoen. } Ryemsnyders.
 Willam Arnts zoen. }
 Splinter Egberts zoen. } Bylhouwers
 Bertelmeeus Schott. }
 Jan der Haer. } Smeden.
 Geryt Mathys zoen. }
 Ghysbert Zalm. } Zadelairs.

Even voor het veranderen van de Regeering,
hadt

hadt de Raadt, om de rust van haare Stadt, zoo veel mogelyk was, te verzeekeren, des dingsdaghs na Conversionis Pauli dit besluit genomen: *Overdroegen die Rade oudt ende nye, dat niemant mede te lote gaen en sell, die van buten ingecomen is, off noch incomen sell, van den genen die verdreven off voeroluchtich geweest hebben, off die in tiden voerleden om der vergaderings wille tot Her Rover van Winsen gecorrigiert syn, ter tyt toe die Raet out ende nie anders te rade wert.*

In het voorige Jaar was 'er wederom een Mergengelt ingewilicht, en, dewyl dit middel veel geldts opracht, heeft de Bisschop onderzoek willen doen naar het gebruik van de penningen, welke wegens die schattinge opgebracht wierden. Dit heeft oorzaak gegeven tot onmin tusschen den Bisschop en de Stadt, dewyl een groot gedeelte van dit geldt ten behoeve dezer Stadt was gegeven, ter betalinge der schulden, uit den vorigen oorlog gesproten, als mede om de gemeente door het verminderen der excynsen te verlichten. De Bisschop hier over sprekende met *Johan Proeis Domdeken*, broeder van den Borgermeester *Roertart Proeis*, waren zy te zamen in woorden geraakt, die zoo verre gingen, dat de Deken hem Bisschop al dreigende zeide, zoo hy op dien voet wilde voortgaan, hy mochte toezien om den Bisschoppelyken stoel te behouden, hy zelve zoude wel Deken blyven, en scheidden dus van den anderen in euvelen gemoede. De Bisschop, vergramt over de weigeringe, dede zyn paard zadelen, en verliet de Stadt, zich begeevende naar Amersfoort en het Kasteel ter Horst, gedurig in gedachten houdende de voorgeselde woorden van den Domdeken, en overleggende op wat wy-

ze hy best van die geene, die hem tegen waren, wrake zoude kunnen neemen. Dus, schoon Bisschop *Rudolph* zyne bevordering tot het Bisdom meest verschuldicht was aan het geslacht der *Proeisen* en *Lichtenbergen*, wierdt hy thans hunnen bitteren vyand: en, alhoewel hy, zoo als wy op het voorgige jaar gezien hebben, zich tegen den Borchgraaf van Montfoort ten voordeele der Utrechtenaars hadde verklaard, zoo maakte hy thans, om zich van zyne hulp en bystant te bedienen, met hem vriendschap, hem vergeevende zynen misdaadt omtrent zynen Vader *Joban* gepleegt, welken hy tot het einde van zyn leven, voorgevallen in het begin van dit jaar, te weten op S. Anthonius dagh, (1) opgesloten gehouden hadt. Dus wierdt deze ontaarde zoon ontheft van den kerkelyken ban, en door dezen Geestelyken Kerkvoogdt, alleen met opbrenginge van eene merkelyke geldboete, (2) vry verklaard, en deze onnatuurlyke gruweldaadt hem kwytgescholden.

Deeze verzoeninge van den Bisschop met den Borchgraaf heeft de gemoederen der Utrechtenaars zeer verbittert, weshalven zy overleg maakten, om Bisschop *Rudolph* te verstooten, en *Walraven van Meurs* in de Stadt te brengen, en voor hunnen Geestelyken Heer aan te neemen (3), te meer, dewyl zyne verkiesing thans door den Roomschen Stoel was bevesticht. En dat *Walraven*, die zich

(1) Ziet Drakenb. Aanhangel op de Kerkelyke Oudheden van Nederland bladz. xxviii.

(2) Naar de gewoonte van dientydt. Ziet Brandt Histor. van de Reformatie I. Boek bladz. 39.

(3) Ziet Heda p. 287.

zich eenige jaren stil gehouden hadt, door dien hy onmachtig was zyn gewaand recht tegen Biffchop *Rudolph* te doen gelden, het hoofd wederom heeft beginnen op te fteeken, fchynt my toe uit het verdrag, 't welk hy nevens *Otto* Heer tot Bronchorft en Borkulo, en *Remolt van Homoet* Heer tot Dorewaart, in dit jaar op Laurentius dagh met de vier Steden van de Veluwe *Harderwyk*, *Wageningen*, *Hattem* en *Elburg* heeft aangegaan, om den anderen tegen alle overlast en bezwaar, die hen tegens ftadt of landrecht zoude worden aangedaan(1), byftant te doen.

De Regeerders dezer Stadt vernomen hebbende, dat *Willem van Montfoort*, met eenige gewapende mannen te paerd, zich dicht by de Stadts muuren hadde vertoond, op hoope, dat door zyne aannadering opfchuddinge onder het gemeen verwekt, en hy daar door lichtelyk meester van de Stadt zoude worden, hebben ordre gefteft ter verzekeringe van hunne Stadt, en ook de borgers in de wapenen gebragt, om den Heer van Montfoort te wederftaan, en zelfs tegen hem uit te trekken, en ten dien einde tot Hoofdmannen aangefteft *Jan Proys van Lichtenberch*, en *Hendrik Jacobs zoon*, met ernftig gebodt aan de gewapende manschap hunne voorgangeren in alles te gehoorzamen, en bedreiginge van zwaare ftraffe aan die geene, welke niet nakwamen het geen hen door de zelve zoude bevolen worden.

Den Biffchop wierdt dus door die geene, welke thans het bewind in de Stadts Regeeringe hadden, uit de Stadt gehouden, zonder dat de Kardinaal

(1) Ziet den Heere Schraffert in zyne Befchryvinge van *Harderwyk* II. Deel bladz. 38.

dinaal *Nicolaas de Cusa* (1), door zyne opentlyke predikationen, door welke hy de Utrechtenaars op het

(1) Zoo verhaald Heda p. 287. andere stellen zyne komst in deze Nederlanden eerst op het jaar 1450. doch d'Attichy, die zyn leven beschreven heeft in zyn boek, genaamt *Flores Historiae Cardinalium* tom. II. p. 191. & seqq. getuigt, dat hy in dit jaar, en naderhand voor de tweede maal in 't jaar 1450. door den Paus tot deeze landen is afgezonden. Deze was geboren in het gebiedt van het Keurvorstendom Trier van gemeene Ouders, en hadde de gronden van geleerdheit in zyne jeugt op de Schoole van Deventer gelegd, en konde dus in de Nederduitsche tale alhier prediken. Hy wordt wegens zyne ervarenheit in de Latynsche, Grieksche en Hebreewsche talen zeer geroemt. Het geestelyk leven verkoren hebbende, is hy gevordert tot Canonik en Deken van Florinus te Coblents, en was een ieverig voorstander geweest van de besluiten der Bazelsche Kerkvergadering tegens den Paus, doch naderhand te Regensburg op de Ryksvergadering, in tegenwoordigheid van Keizer *Frederik*, door zyne welsprekenheit de meeste Vorsten van het Duitsche Ryk afgetrokken hebbende van hunne aankleving aan den door die Kerkvergadering verkoren Paus *Amadeus*, en overgebracht hebbende tot erkenning van de wettelykheit des Opperhoofdschaps van den Paus *Eugenius*, is hy door dien Opperkerkvoogd met verscheidene geestelyke waardigheden begifticht, en in het begin van dit jaar door Paus *Nicolaas* den vyfden tot het purper verheven, en door denzelven afgezonden naar verscheide deelen van Duitschland en de Nederlanden, om de kloostertucht te verbeteren, en in het jaar 1451. wederom hier gekomen om de aflaten van het Jubeljaar te verkondigen en te verleenen. Ziet *Chronicon Cornelii Zantfliet* apud *Martene* tom. v. *Collect. Script. & Monument. Veter.* p. 475. Schoon hy een afgezant van den Roomschen Stoel was, zoo heeft hy echter veele mislagen in die kerk gezien en erkent, en ook veele gewoontens en gebruiken afgekeurd, zoo als in het breede verhaald *Boxhorn* in zyne *Nederlandsche Historie* bladz. 184. en vervolgens, en uit denzelven *S. van Leeuwen Batavia Illustrata* bladz. 426. en 603. Ziet ook *Brandt Historie van de Reformatie* I. Boek bladz. 39. Dat hy een gelettert man geweest is, getuigt met verscheide Schryvers *Buchel* ad *Hedam* p. 290. en *Revis* in *initio lib. II. Histor. Daventr.* die ook eene lyst opgeeft van zyne geschreve werken.

het nadrukkelykste vermaande tot verzoeninge met hunnen Biffchop, iets heeft gevordert.

In dit jaar zyn 'er veele muizen, ja zelfs rotten in het land geweest, dewelke groote fchade aan het koorn en veltgras toebachten, en dewyl de Wezelen, Hermelen en Buntzingen dat ongedierte opeeten, heeft de Raadt dezer Stadt verboden alle borgeren en ingezetenen die fcherpe dieren op te vangen, en de Bontwerkers gelaft, zoo als hen die dieren te koop gebracht zouden worden, daar van kenniffe te geven, op de verbeurte van een pond. In het begin van het volgende jaar het land bevryd zynde van die plage, is den volke by klokluidinge bekend gemaakt, dat het hun geoorloft was, de voorgemelde dieren te vangen en te dooden, en de Bontwerkers toegestaan die te kooplen zonder eenig verbeuren.

In de maand September van het volgende jaar de muizen zich wederom in eene groote meenigte op het landt vertoonende, heeft de Raadt het zoo evengemelde befluit vernieuwt, en by hunne verdwyninge wederom oorlof gegeven aan de Bontwerkers, om de voorgenoemde fcherpe dieren, hen te veil aangeboden wordende, te kooplen.

1 4 4 9.

In het jaar 1449. zyn verkooren tot

Schepenen.

Godert die Coninck.
Lodewyck die Waell.
Henric die Wit.

Vre.

Vrederic van Drakenborch.
 Willam van Lochorft.
 Jan Rwfch Peters zoen.
 Jan van Hamerstein.
 Herman van Lewenberch.
 Jan Trinde.
 Braem van Lichtenberch.
 Jan Grawert Hugén zoen.
 Peter Grawert, Borgermeeſter.

Raden.

Jan Zittert.
 Hüge van Gruenenberch.
 Splinter Taets.
 Jonge Jan die Coninc.
 Aernt van der Horft.
 Jan die Wilde.
 Jonge Eerſt van Herdenbroec.
 Geryt Weffels zoen.
 Wouter Stevens zoen.
 Claes van der Zevender.
 Tyman Nypyſer.
 Geryt die Haen.
 Peter Jans zoen.
 Jan Jacop Peters zoens zoen.
 Godert Deell.
 Geryt Goes.
 Daem van Bloemenweerde.
 Godſcalc van Winſen.
 Godert Bott.
 Aernt Gysberts zoen.
 Wouter van der Eem.
 Henric van Nyevelt, Borgermeeſter.
 Peter Rwfche.
 Henric Braem.

Oudermannen.

- Bertelmeeus Zouidenbalch. }
 Vrederic die Voecht. } Wantfnyders.
 Geryt Knyff.
 Jacob Wouters zoen. } Snyders.
 Willam Proeft. }
 Splinter Wyc. } Backers.
 Beernt Hazert. }
 Tyman Hackert. } Molenairs.
 Henric Marre.
 Andries Jans zoen. } Lynnewevers.
 Jan van Cleve. }
 Tyman Deell. } Brouwers.
 Eerst van Herdenbroec. }
 Cornelis Aelbert Staden zoen. } Vifchcopers.
 Dirc Taets. }
 Ghysbert van der Ae. } Louwers.
 Henric Jacob Dircs zoens zoen. }
 Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
 Godert Coninc van Voirde. }
 Dirc Everts zoen. } Marfluden.
 Jacob van Winfen. }
 Claes van Zyll. } Botterluden.
 Jacob Veen. }
 Jan Jans zoen. } Cordewaniers.
 Henric Buddinck. }
 Henric Koirnkyn. } Oudecordewaniers.
 Braem van Luttikenhws. }
 Vranck die Haze. } Corencopers.
 Dirck Block.
 Werner de Metselair. } Oudewantsnyders.
 Peter Willams zoen. }
 Steven van der Brug. } Steenbickers.

Willam Scrodekyn. } Graeuwerkers.
 Henric die Goyer. }
 Willam van Gent. } Ryemfnyders.
 Claes Folperts zoen. }
 Eerst Taets van Amerongen. } Bylhouwers.
 Henric Peters zoen. }
 Geryt Grawert. } Smeden.
 Wouter van Teylingen. }
 Willam Jans zoen. } Zadelairs.
 Dirc die Goutflager. }

Voor het veranderen van de Regeering, te weten des Donderdaghs na dertienden dagh, heeft de Raadt zich noch standvastig getoont tegens haren Biffchop, en tot dat einde dit volgende ter klokke doen afkondigen: *Overdroegen die Raede oudt ende nye eendrachtelic mit gemeene morgenspraeck van allen gilden, dat men die begonnen Cappittel op onsen Heer van Utrecht, van de gebreke diet gemene lant ende onser Stat andragende syn, ende sonderlinge der heerlicheit van Montfoerde, voert vervolgen sell na den rechten slants, die onse Heer beloest heeft: ende so wes daer van coempt, dat sy dat mit der Stadt ende den gemenen gilden samentlic ende mit malcander truwelic wt sellen helpen dragen.*

Ende op dat wy in onser Stadt ymmer bi goeder eendrachtte bliuen mogen, als wy van Godes genade nu syn, ende niet in twidrachten vermoit en werden, so gebiet die Raet out ende nye, dat niemant enige brieven ofte boetscappen en seinde, of en brenge, an onsen Heer van Utrecht, den sinen, of die bi tot hem heeft, noch oec weder en ontfange, buten weten ende consente van onsen Oversten, bi enen koer van tien jaer wter Stadt te wesen, ende daer toe bi

bi rechtinge tottes Raets goetduncken, nadien men vynt dattet die boetscappen ofte brieve in hebben.

Die Raet gebiet enen ygelicken in onser Stat ende stat vryheit geseten, dat niemant enige personen, vrouwen ofte mannen van Montfoerde, of wt den kerspel van Montfoerde, en huse, of en bove, bi dage of bi nachte, op een jaar wt der Stadt te wesen.

Niet tegenstaande deeze voorzorge, is kort daar na eene wonderlyke en spoedige omkeeringe van zaken gebeurt, dewyl de Bisschop, tot nu toe uit de Stadt Utrecht gehouden, middel heeft gevonden om de Stadt in te krygen. (1) De uitvoe-

(1) Volgens het schryven van Heda, hadt de Cardinaal *de Cusa*, te vergeeffsch getracht hebbende de Utrechters met hunnen Bisschop te verzoenen, zynen vlyt aangewend ter bevrediging van den Bisschop met *Walraven van Meurs*, met dat gelukkig gevolg, dat zy het met den anderen eens geworden waren. *Matthaeus Rer. Amersfort. Scriptor. p. 304.* getuigt, dat *Rudolph* nu niet meer te vreezen hebbende van *Walraven*, zyne gedachten heeft laten gaan, hoe hy best de Stadt Utrecht zoude inkrygen, en zyn oogmerk bereikt heeft. Ik vinde nergens eenen brief van deze overdracht, en uit Heda, Veldenaar en andere schynt het verdrag eerst gemaakt te zyn na de verkiezing van *Walraven* tot Bisschop van Munster, die door het Capittel verkoren, en door den Paus bevestigd, uit de bezittinge wierdt gehouden door den Grave van der Hoeye en de Stadt Munster, waar van ik in het vervolg meldinge zal doen. En schryft *Matthaeus* zelfs tom. viii. *Analect. p. 158.* dat *Walraven* eerst te dier tydt zyn recht op het Utrechtsch Bisdom aan *Rudolph* heeft overgegeven. Ik stelle echter vast, dat Bisschop *Rudolph* te dezer tydt, en voor de inneming van de Stadt Utrecht met *Walraven van Meurs* zal over een gekomen zyn, om dat ik niet vinde, dat *Walraven* eenige beweginge gemaakt heeft, om de Utrechters, thans zoo verbitterd op hunnen Bisschop, bystandt te bieden, of zyn gewaand recht op den stoel te doen gelden, waar toe de tegenwoordige omstandigheden hem anders zeer gunstig waren. Waar by komt, dat ik in het Buurspraakboek van dit jaar

voeringe van dezen aanflag was bestemt op S. Blasius nacht, zynde des fondaghs, welke tydt daar toe de geschikteste voorkwam, om dat daaghs te voren de Regeering zynde verzet, het volk gewoon was dien avond en een gedeelte van dien nacht met eeten en drinken, zelfs tot dronkens worden toe, door te brengen. De Bisschop, met den Heer van *Montfoort* en *Sweder van Cuylendorch* en zyn broeders zoon *Coenraat van Diepboft*, Prooft te Osnabrug en te Deventer, en andere, is dien nacht in alle stilte tot de Stadt genadert, en eenig volk in veenschouwen, die dien avond door die geene, met welke hy binnen de Stadt kennisse hield, in de gracht gebragt waren, overgezet zynde, is die manschap door een gat, gegraven onder eenen boog van de Stadts muur, tusschen de Wittevrouwe poort en den Plompen toorn, door de verstandhouders van binnen gegraven, een voor een gekropen, en in de Stadt gekomen, welke aanstonds naar de Wittevrouwe poort getrokken zynde, die poort heeft opengebrouwen. De Bisschop hier van kennisse krygende, is daar op de Stadt ingetrokken, onder een gestadig geroep van zyn byhebbend volk *die slyfen af, en die weyde vry* (1), trachtende daar door aanhang en by-

jaar leeze, dat *Walraven van Meurs* na become vry geleide even voor Hemelvaartsdagh, met een gevolg van vyf en twintig personen in de Stadt Utrecht gekomen is. 't Welk niet geschiet zoude zyn, indien hy niet met Bisschop *Rudolph* bevreedicht was geweest. Ook heeft *Walraven van Meurs* de onderstandpenningen, die hy uit het Utrechts Bisdom zoude trekken, in het volgende jaar geeischt, zoo als wy daar zullen aantekenen.

(1) Gevende hier door te kennen, dat de vermeerderde en nieuw opgezette excynsen afgestelt, en de verkochte Stadts Weyde wederom aan de Stadt komen moesten.

byftandt te verkrygen. Die van binnen verneemende, dat de Biffchop met zyn volk in de Stadt was, hebben de klokke doen trekken, en zyn, zoo fpoedig hen doenlyk was, in hun harnafch op de Plaatzē gekomen, en om te beletten, dat de Biffchop, die reets met zyn volk aan de Neude was gekomen, niet door de Schoutenfteeg en Ganzemerkt zoude trekken, ter inneeminge van de Plaatzē voor het Raadthuis, hebben zy zich aanftonts naar de Ganzemerkt begeven, en getracht in de Schoutenfteeg, tot welke het Biffchops volk genadert was, den vorderen voortgang te ftuiten. Dus viel hier een bloedig gevecht voor, vallende die van binnen als leeuwen met eene verbaazende kloekmoedigheid op des Biffchops volk aan, en nootzaakten hen wel vier a vyf roeden achterwaarts te wyken, wordende de Biffchop zelfs in zyn been (1), en ook de Heer van Montfoort gekwetft, en zy zouden naar alle waarfchynlykheit de overwinninge behaald hebben, zoo niet gedurende dit gevecht eenige Amersfordenaars, de Minnebroeder ftraat ingetrokken zynde, op de Utrechtēnaars waren aangevallen, waar door

(1) In het dootvonnis van *Aernt van Amerongen* en *Henrick Jacobs zoen*, te lezen in het Buurspraakboek des donderdaghs na Scolastici, wordt de Biffchop gezegt *ter doot toe gewont te zyn*. Het zelve wordt ook getuigt in zeker Memorial, te vinden by Matth. t. 11. Anal. p. 491. Heda verhaald, dat hy gekwetft zynde van het paard is afgevallen, en Veldenaar, dat hy aan zynen enkel gewond zynde onder de voet is geraakt, en dat hy van dien tydt tot zyne doot toe het rechte gebruik van dat been niet heeft gehad, maar eenigzins mank gegaan, meld Herm. Erdmannus in Chron. rer. Osnabr. apud Meiboom tom. 11. Rer. Germ. aangehaald by Matth. t. 1x. Anal. p. 436. In het Chronicon Magnum Belgicum p. 375. wordt gewag gemaakt van twee wonden, een aan het hoofd en een aan den enkel.

door een gedeelte des volks , op de Ganzemerkt staande , in wanordre gebracht , genootzaakt wierdt te wyken , en te verlaten die geene , dewelke in de Schoutensteeg dapperlyk vochten. Deeze , ontzet van hunne achterhoede , waren niet machtig om den aanval van voren en van achteren te wederstaan , en wierden meest gedoodt , gekwetst of gevangen genomen ; en des Bisschops volk dus eenen vryen doorgang gekreegen hebbende , trok naar de Plaatze , en die ingenomen hebbende , wierdt meester van de Stadt. De Burgermeester *Jan Proeys van Lichtenberch* , *Roetaart Proeys* en *Hendrik van Damasch* , in dit gevecht zwaar gewond zynde , zyn kort daar na overleeden , eenige zyn ontvlucht , en veele gevangen genomen. Aanstonts , te weten des maandaghs na Maria Lichtmisse , wierden die geene , dewelke voorleede jaar met *Jan* en *Berent Grawert* ; om het bywoonen van de vergaderinge ten huize van *Rover van Winsen* uit den Raadt en de Stadt waren gezet , weder in den Raadt aangenomen , en op dat de voornaamste tegenstanders van den Bisschop , die zich gewapent tegen hem hadden gestelt , niet ongestraft zouden ontvluchten , of zich by iemandt verschuilen , is ten zelve dage by klokluidinge dit navolgende den volke angekondicht : *Want onse genedige Heer van Utrecht mit groter logentael wt synre Stadt van Utrecht getogen is , om des wille , dat by vuel rusten ende vuel vrede in synre Stadt , ende in allen sinen landen , ende omtrent synre stat gemaect heeft , dat sommige luden leet is geweest , totten rusten ende totten vreden , die onsen genedige Heer van Utrecht gemaect heeft ; mit namen Heren JAN PROYS Domdeken , AERNT VAN AMERONGEN , HENRIC JA-*
COBS

COBS ZOON, JACOB VAN AMERONGEN, WILLEM AERNTS SOON, ROETART PROYS, JAN PROYS VAN LICHTENBERCH, JACOB PROYS, JAN VAN TYELL, VREDERIC VAN RYNESSE, JAN VAN RYNESSE, JAN VAN NYENRODE, ende SPLINTER VAN NYENRODE, alle mit hoeren kynderen ende dienren, PHILIPSVANGRUENEVELT, HENRIC VAN DAMASCH, VREDERIC VANDAMASCH, DIRCK VANDER STEKEL, JANSCHOT, JAN AERNT PROYS SOON, HERMANNUS VAN DER MEER, GERT FOEYT, mit sine twee zonen, om des will, dat sy onsen genedigen Heer van Utrecht so swaerlicken belogen hebben, dairom gebiet onse genedige Heer van Utrecht mitten Rade oudt ende nye eendrachtelic, dat nyemant de voirscreve personen en buse noch en bove binnen sine Stadt ende in alle syn Gesticht op boir lyff. ende wair dat zaek, dat sy yemant dair en boven brwsden, off boesden, dat woude onse genedige Heer van Utrecht mitten Rade oudt ende nye terstont rechten eendrachtelic mitten zweerde an boir lyff; ende yemant die de voirscreve personen te voirschyn brachte, enich van de personen bysonder, die soude hebben hondert oude scilde.

Kort daar na is om het gemeene volk genoeg te geven, en om den haat tegen de voorige Regeerders te vermeederen, den hoppensys, die wegens de bieren betaald wierdt, voor de helft vermindert, en de Beestsys en Ooftsys geheel afgezet.

Onder de voornaamste gevangene, bevonden zich Jacob van Gaasbeek, Heer van Abcoude, Wyck te Duursteden, Putten en Stryen, Jonker Arent van Sevenbergen, en Frederik van Renesse van Wulven met zynen broeder Jan. De Jonker

van *Sevenbergen* wierdt na gedane oervede en belofte van nooit tegens den Biffchop, de Stadt Utrecht en het Sticht iets vyandyks te zullen onderneemen, op vrye voeten gefelt, doch de andere kwamen 'er zoo gemakkelyk niet af. Om het ontfag van den Baron van *Gaasbeek* te bevorderen, kwam na verkreege vrygeleide voor hem enj vyftig perfoonen, de Heer *Jan van Lannoy*, Stedehouder van Holland en Zeeland, in de Stadt Utrecht, dewelke door zyne tuffchenspraak den gemelden Baron verzoende met den Biffchop en de Stadt Utrecht; (want door den gewapenden tegenftand aan den Biffchop in de Stadt gedaan, hadde hy, volgens de manier van zeggen van dien tydt, *gebreekt tegen de Stadt*; waarom ook de Raadt des woensdaghs na *Valentini* haare Overften, oudt en nieuwe, macht gegeven heeft om by den Biffchop te dedingen van het geene hy verbeurd hadde aan de Stadt, met hem te ftellen tegens den Biffchop, om hem uit de Stadt en den lande van Utrecht te keeren.) doch niet dan met afstand van zyne heerlyke goederen in het Sticht aan deze zyde van den Yffel gelegen, behoudende alleenlyk daar aan het vruchtgebruik zyn leven lang geduurende. Heda en Veldenaar getuigen, dat hy behalven het vruchtgebruik noch twaalf duizent Rhynfche guldens zoude ontfangen hebben. Zommige Schryvers verhalen, dat hy kort daar aan het vruchtgebruik zoude hebben verkocht aan het Sticht. (1)

Schoon

(1) Verhoeven in zyne befchryvinge van Amersfoort, uitgegeven door Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. c. fchryft, dat hy daar voor ontfangen heeft dertien duizent guldens, en dat hy binnen het jaar overleden is, 't welk een groove miffag is, vermits hy geleefd heeft tot den jare 1459. volgens Heda p. 293. doch op dien Schryver kan men niet veel ftaat maken,

Schoon ik in den brief van overgifte geene melding vinde van die twaalf duizent guldens, zoo is het echter waar, dat hy die penningen bedongen heeft. Zulks blykt klaar uit het verhaal, 't welk de Overstens volgens de volmacht, zoo even gemeld, aan den Raadt gedaan hebben van hunne verrichtingen, vervat in des Raadts dagelyks boek des donderdaghs na S. Mathys dagh, en dewyl daar in ook gewag gemaakt wordt van het geene aan den Heer *Lannoy*, Stadhouder van Holland voor zyne moeite in dezen aangewend, toegeleit is, achte ik niet ondienstig het Raadtsbesluit hier woordelyk mede te deelen. *Die Oversten oudt ende nye, hebben aangebracht den Rade oudt ende nye, dat sy by ons Heren Genade ende vrienden, na den bevele hem gedaen, gededinct hebben mitten Jonckbeer van Gaesbeeck, alse dat die Stad van Wyck, ende dat slot tot Duersteden, ende dat slot tot Abcoude, mit boeren heerlicheden, gerechten ende toebehoren, terstont comen sell an der kerken ende Gestichte*

ken, verhalende hy mede op die zelve plaats, dat Bisschop *Rudolph* bezig zynde met het beleg van Munster tot dit jaar toe uit deeze Stadt is gehouden, schoon deeze belegering later is voorgevallen, zoo als wy in het vervolg zullen zien. *Matthaeus lib. III. de Nobil. cap. 1. p. 802.* schryft, dat de Heer van Gaasbeek kort na de overgifte het vruchtgebruik aan de Staten heeft verkocht, en de *Jure Gladii cap. xxiv, p. 414.* dat daar voor betaald zyn veertien duizent guldens. Niet tegenstaande hy even te voren p. 411. hadde gezegt dat de Heer van Gaasbeek de bezittinge hadde behouden zyn leven lang gedurende. En dit is het waarschynlykste, indien wy acht geven op den brief, dien dezelve *Matthaeus* op het volgende bladt 412. te voorschyn brengt, gegeven in het jaar 1457. waar by de Heer van Gaasbeek eenige weder-spannige borgers van Wyk hunne begaane misdaden vergeeft. Waar uit men moet besluiten, dat hy ten minsten in het jaar 1457. het vruchtgebruik noch gehadt heeft.

stichte van Utrecht ; behoudeliken minen Jonchere voirscreve synre lystochte dair an , mit meer vorderden , na inbout der brieven , die dair off syn. ende des soude myn Joncheer van Gaesbeec weder hebben ene somme gelts van twaelf dusent rynsche gulden , binnen jairs te betalen : ende die Statbouders van Hollant voir sinen cost ende arbeit van dat byt gededint beeft , dusent Rynse gulden , terstont te betalen , twelcke den Rade oudt ende nye geliefde , ende hebben dair op voirt den Oversten oudt ende nye macht gegeven voir den Joncheer ende Statbouders wisheit ende betalinge te helpen doen voirt voirscreve gelt , ende brieven daer off te geven na der formen des ontwerps , dat dair off gelezen wairt in den Rade oudt ende nye voirscreve. En heeft de Raadt by een volgend besluit , des manendaghs na Invo-camus , de Overstens macht gegeven , om met den Bisschop en de Capittelen middelen uit te denken ter verkryginge van dat geld. Matthaeus (1) heeft den brief van overgifte te voorschyn gebracht , en zoude ik konnen volstaan met den Lezer tot hem te wyzen , doch dewyl dit een zeer merkwaardig geval is , waar door de Stadt Wyck , met het geen daar onder behoorde , en Abcoude aan het Nedersticht gekomen is , zoo heb ik niet ondienstig geoordeelt den brief zelfs , zoo als ik die geleezen heb , en dezelve noch op ons Stadthuis en in het Capittel van Oudmunster bewaard wordt , alhier mede te deelen.

„ Wy JACOB Heer van GAESBEEK ,
 „ van Abcoude , van Putten , ende van Stryen ,
 „ doen cond allen luden , die desen brieff zullen
 „ zien , off hoeren lesen , dat wy mit onsen ripers
 „ en-

(1) Lib. III. de Nobil. cap. 1. p. 803.

„ ende gueder voirsienicheit , ende voordachten
 „ zinnen , mit onsen genedigen Heer *Roedolpb*
 „ Bisscop tot Utrecht een minlike en vriendeli-
 „ ke dedinge overcomen syn , ende gefloten alle
 „ alzulcke punten , overdrachten ende voirwer-
 „ den , alse hier na bescreven staen.
 „ In den yersten zo zellen wy JACOB voir-
 „ screven terstont overgeven onsen genedigen
 „ Heer van Utrecht voirgenoemt , tot behoef
 „ der kerken van Utrecht , die Stede van *Wyck* ,
 „ dat slot tot *Duersteden* , ende dat slot tot *Ab-*
 „ *coude* , mit zamen alle gerechten ende heer-
 „ ligheden , mit hoeren toebehoeren , arflicken
 „ aen , ende totten Gestichte van Utrecht te bli-
 „ ven , mit hoeren geestelicken beneficien , weer-
 „ licken lenen ende manscappen dair toe behoe-
 „ rende. Ende die Stede van *Wyck* sal terstont
 „ myns Heeren Genaden ontfangen voir hoeren
 „ Heer , ende sinen Genaden arflic hulden totten
 „ kerken behoeff voirscreven. Ende myns Heeren
 „ Genaden fall terstont sine amptluyden setten op
 „ beyden sloten voirgenoemt. Ende die ampte-
 „ naren van *Abcoude* , die myn Heer nu setten sal,
 „ die sal Baelyu ende Rentmeyster wesen vanden
 „ lande van *Abcoude* mit hoeren toebehoeren ,
 „ behoudelic dat hy ons JACOB voirscreven
 „ jaerlics goede rekeninge doen zall , duerende
 „ ons leven langende niet langer. Ende die Ampt-
 „ man , die *Duersteden* besitten zall , die sal me-
 „ de zulke profyt hebben , als ander Castellei-
 „ nen dair to gehad hebben dat huys te bewa-
 „ ren. Ende ons Heren Genaden sal dair enen
 „ Castellein off Amptman zetten , die hem ge-
 „ nuecht ende gelieven zall. Ende want die pro-
 „ fiten van beyden sloten tot haer toe te clein

„ geweest zyn, zo zellen wy JACOB voirscreven
 „ tot elken van de sloten voirgenoemt jaerlix meer
 „ geven vyftich Rynsche gulden onse leven lang.
 „ Ende om dat dit noch te cleine is, die sloten
 „ voirscreve in reke te houden ende te bewaeren,
 „ so sal onse genedige Heer voirgenoemt dat voirt
 „ besorgen, wes dair meer toe behoeven fall.

„ Ende dit aldus gedaen als voirscreven is, so
 „ fall ons Heren Genaden van Utrecht ons ter-
 „ stont mit zinen vyff Goytshuysen tot Utrecht
 „ weder maken die Stede van *Wyck* mit beyde slo-
 „ ten, mit hoeren toebehoeren voirgenoemt tot
 „ rechter lyfftochte te gebruyken, duerende on-
 „ se leven lang; behoudeliken den Casteleinen
 „ off Amptluden van de twee sloten voirscreven
 „ hoire pensien, elx vyftich Rynsche gulden des
 „ jairs voirscreve: ende na onser doot so sal die
 „ stede van *Wyck*, dat huys tot *Duersteden* ende
 „ dat huys tot *Abcoude*, mit allen hoeren gerech-
 „ ten ende toebehoeren, ewelicken ende arfflic-
 „ ken bliven aen der kerken ende Gestichte van
 „ Utrecht, in allen manieren ende voirwerden
 „ voirgenoemt.

„ Ende wy JACOB voirscreve zellen ende
 „ mogen in die stede van *Wyck*, ende op die slo-
 „ ten, varen, wesen ende comen onse leven
 „ lang vrylicke die te gebruyken; mer niet ge-
 „ henghen, dat men myns Heren Genaden, den
 „ Stichte, der Stat van Utrecht, off yemant an-
 „ ders, dair wt bescadigen off hinderlic wesen
 „ zall in eniger wys. Ende die Amptlude van
 „ beiden sloten voirscreven zellen zweren ons al-
 „ tyt dair in ende wt laten te comen, als ons dat
 „ genuegen zall. behoudelic off ons Heren Genaden
 „ voirscreve, die kerke ende Gestichte van
 „ Utrecht,

„ Utrecht , enich van dezen stede ofte sloten by
 „ ons , off by ons toedoen , in eniger wys ver-
 „ vreemt worden , dat God verhueden will , so
 „ bekennen wy ende belien mit desen onser brie-
 „ ve , dat wy dese voirscreve overgegeven goede
 „ terstont claerlicken versuymt ende verboert
 „ hebben aan handen ons genedichs Heer , der
 „ kerken ende Gestichte voirscreve , ende mede
 „ dair toe alle ander goede , eygen ende leen , so
 „ wair die gelegen zyn in den Gestichte voirscreve ,
 „ die wy nu hebben op date des briefs , oeck ver-
 „ boert te hebben aan handen als voirscreven staet .

„ Ende wy J A C O B voirscreve zellen onse
 „ genedigen Heer voirgenoemt , den Süchte , en-
 „ de Stat van Utrecht voirtan goede gunst ende
 „ vrientscap bewysen tot alre tyt , so dat onse ge-
 „ nedige Heer , die Ecclesie ende die Stat van
 „ Utrecht ons mogelicken dair van bedancken
 „ zullen , ende hebben hier om vorder geloest
 „ ende geloven , nummermeer te doen , ofte te
 „ doen doen , tegens onsen genedigen Heer , der
 „ Stat van Utrecht , ende dien genen , die mit
 „ onser genedigen Heer van Utrecht op ten zon-
 „ nendach , op onser lieven Vrouwen dach te
 „ lichtmisse , des nachts ingecomen zyn , ende
 „ die stat voirscreve in horen handen genomen
 „ hebben , noch hoeren dienre te misdoen , of
 „ doen misdoen in eeniger wys van deser voirge-
 „ ruerde zaken wegen , met hem truwelicke en
 „ gunstelic by te bliven , ende hem altyt goede
 „ gunst ende vrientscap te bewysen .

„ Ende alle dese voirscreve punten ende voir-
 „ werden hebben wy J A C O B voirscreve geloest ,
 „ ende geloven voir ons , onser erfgenamen ende
 „ nacomelingen , by onser eren , truwen ende

„ zekerheden nummermeer in eniger wys te doen,
 „ of te doen doen tegens enige der punten voir-
 „ screven , alle dinck zonder argeliste.

„ In kennisse der waerheit, so hebben wy JA-
 „ COB voirscreve , om dat wy willen, dat alle
 „ dese punten voirscreven then ewigen dagen vast
 „ ende stade bliven zellen , onse zegel by onser
 „ rechter wetentheit aen desen brieff doen han-
 „ gen. Ende om der meerre zekerheit ende ve-
 „ stenisse wille , so hebben wy gebeden den ge-
 „ boirtigen ende vromen Heren JOHAN Heer
 „ van LANNOY, van Furnes ende van Bouf-
 „ fut, Raet ende Camerlinc myns genedichs He-
 „ ren van Borgundien , Stadhouder zynre lande
 „ van Hollant, Zelant ende Vrieslant, ende me-
 „ de den Schout, Borgermeisters ende Scepenen
 „ der Stede van Wyck desen brieff mede onder
 „ ons te besegelen. Ende wy JOHAN Heer
 „ van LANNOY &c. hebben onse zegele, en-
 „ de wy Schout, Borgermeysters ende Scepenen
 „ der stede van Wyck hebben der Stede zegel
 „ van Wyck voirscreve mede aen desen brieff ge-
 „ hangen, om bede will ons liefs neve ende Jonck-
 „ heer JACOBS voirscreven. Gegeven int jair
 „ ons Heren mcccc ende XLIX. op sinte Mathys
 „ avont Apostels.

Hier op heeft de Bisschop de rechten en privile-
 gien der Stadt Wyck bevesticht , en verklaard, dat
 die Stadt een lidt van het Gesticht zoude zyn, en dat
 hy daar geen Schout zoudé zetten dan eenen ge-
 booren poirter, of die ten minsten tien jaren poir-
 ter zoude geweest zyn. (1)

Frede-

(1) Ziet Matth. de Nobil. lib. III. cap. 1. & de Jure Gla-
 dii p. 409.

Frederik van Renesse en zyn broeder (1) *Jan* hebben hunne vryheit, niet dan onder zeer lastige voorwaarden kunnen bekoomen, en voor hunne loslatinge tien duizent Rhynsche guldens moeten betalen. Vorders heeft *Jan van Renesse* zich verbonden, om met zyne vrouw en kinderen in ballingschap te gaan naar het land van Vollenhoven in Overyffel, en daar te zullen verblyven zyn leven lang gedurende, en nevens zynen broeder *Frederik* afftant gedaan van alle recht, 't welk zy na het overlyden van Jonker *Jacob van Gaesbeek*, hunnen neef, op zyne nalatenschap zouden mogen hebben. (2)

Heda,

(1) Deze wordt van Veldenaar genoemd *Heer Johans kinder*, en in de Latynsche vertaalinge van Veldenaar by Matth. t. ix. Anal. p. 70. (zoo als ze te recht bestempeld wordt door den Heer Drakenborch in zyn Aanhangel op de Kerkelyke Oudheden bladz. xxx.) wordt *Jan* gezegt de zoon van *Frederik*, doch in eenen brief, te leezen by Matth. de Jure Gladii cap. xxiv. p. 411. worden zy broeders genoemd. In het Chronicon Osnabrugense, aangehaalt by Matth. t. ix. Anal. p. 437. wordt getuigt, dat *Frederik van Renes* en zyne broeders, zoons van *Jan van Renes*, zich zouden vrygekocht hebben.

(1) De brief daar van heeft Matthaeus te voorschyn gebracht de Jure Gladii cap. xxiv. p. 410. Matthaeus tom. ix. Anal. p. 438. twyffelt of deeze *Johan* dezelve geweest is, die in den jare 1426. de Stadt Utrecht ingenomen hadt, waar van ik op dat jaar gewag heb gemaakt. Doch in het geslachtregister van dit aanzienlyk huis, te vinden in het Groot Algemeen Woordenboek van Hoogstraten, leeze ik, dat die *Johan* is gestorven den 17. Maart 1438. en dat hy de Vader geweest is van deezen, hebbende uit zyne huisvrouw *Rene van Zuylen van Natewisch* nagelaten drie Zoonen, *Frederik* Heer van Rynauwen, *Johan* Heer van Wulven en *Johan* Heer van Vinningen. Matthaeus tom. ix. Analect, p. 439. brengt noch eenen brief te voorschyn van eenen *Johan van Renesse*, gegeven in dit jaar den 12. December, waar by hy, schoon zich onschuldig kennende aan het opzet tegens den Bisschop, aanneemt in ballingschap te gaan naar Overyffel, of Duitschland,

en

Heda, Veldenaar en alle Schryvers, die hen navolgen, getuigen eenparig, dat *Frederik* en zynen broeder *Johan* gevangen genomen, en hunne vryheit niet bekomen hebben dan met voldoeninge van het bovengemelde losgeld, en voorts in ballingschap zich hebben moeten begeeven: ook dat het huis Rynauwen, waar van *Frederik* bezitter was, is omverre gehaald en afgebroken. De opsteller van het Geslachtregister der *Renessen* in het Groot Woordenboek, schryft, dat het huis van Rynauwen, dicht by de Stadt Utrecht leggende, meermalen gediend hadde aan die van *Renessen*, om aldaar by ontyde te vergaderen, en den Bisschop nadeel toe te brengen, en daarom door den Bisschop is verbrand. Doch op het volgende

en zich verbind niet te wonen of zyn verblyf te zullen houden in Brabant, Gelderland, Vlaanderen, Artois, Henegouwen, Holland, Zeeland, Vriesland, Cleefslant of te Namen, en nooit iets vyandyks te zullen ondernemen tegens den Bisschop, zyne navolgeren, de Stadt van Utrecht of haare Regeerders, op verbeurte van alle zyne goederen, die hy in het Sticht hadde, ten behoeve van den Bisschop en de Stadt Utrecht. Dat deeze *Johan* onderscheiden is van den eersten *Johan*, is klaar te merken uit den inhoudt van die twee brieven, verplichtende zich den eersten te Vollenhoven te zullen verblyven, en de tweede niet te Vollenhoven te zullen komen. *Matthaeus* getuigt, dat de tweede in het handschrift genoemd wordt *Johan van Renesse van Zuylen*, en vermeent dat 'er moet gelezen worden niet *van Zuylen*, maar *van Wulven*, doch het komt my voor, dat hy zich vergist. Want de eerste *Johan* is de eerste zyns geslachts Heer van Wulven geweest, wegens zyn eerste huwelyk met *Ludgarda van Buren*, dochter van *Balthazar van Buren* en *Clementia van Wulven* Vrouwe van Wulven. Dus is het waarschynelyk, dat door den tweeden *Johan* moet verstaan worden zynen jongsten broeder, in onderscheidinge van den eersten genoemd *van Zuylen* naar zyne moeder, die, schoon getrouwt, zonder kinderen is overleden.

gende jaar zal ik uit ons Raadtsboek aantekenen, dat het huis Rynauwen op bevel van den Raadt dezer Stadt is aangestoken en verbrand. Opmerkelyk is het, dat ik nergens vinde, dat deze *Frederik* zich verbonden heeft, om in ballingschap ergens naar toe te trekken, of oervede gedaan heeft, en by eede beloofd in het vervolg niets tegens den Bisschop of de Stadt Utrecht te zullen ondernemen, gelyk beide zyne broeders gedaan hebben. Zyn tweede broeder *Joban* ziet wel af in zynen brief voor hem en zynen oudsten broeder *Frederik* van alle recht, 't welk zy na het overlyden van *Jacob van Gaasbeek* mochten hebben op zyne nalatenschap, doch van *Frederik* vinde ik zodanigen brief niet. Ook zullen wy zien, dat *Frederik* in het volgende jaar met eenig gewapend volk getracht heeft de Stadt Utrecht in te nemen, en 't is niet waarfchynelyk, zulks door hem ondernomen te zyn, indien hy, zoo wel als zyne broeders, oervede gedaan hadde. Dit doet my denken, dat hy alleen maar de Stadt is uitgezet, en dat hy geweigert heeft oervede te doen, gelyk ook andere, of dat hy uit zyne gevangenisfe zal zyn ontvlucht. Immers het is zeker, dat hy de Stadt heeft geruimt.

Dus wierdt een der aanzienlykste en vermogenste Edelluiden benevens zyne broeders in ballingschap verzonden, welke in voorige tyden veele trouwe diensten aan het gemeen, jaa aan den Bisschop zelfs gedaan hadden. Het fchynt my toe, dat de Bisschop daar toe gekomen is door eene opgevatte vreeze, en bekommering, dat de Heeren van *Renesse*, als nabestaande, en mogelyk wel de naaste in den bloede, van den Baron *Jacob van Gaesbeek*, by zyn affterven, de heerlyke goederen,

ren, door hem bezeten, zich zouden toeëigenen. Want dat zy beweerden daar toe recht te hebben, en ter verkryginge der zelve aanzoek tot hulpe by de voorgaande Regeerders der Stadt Utrecht gedaan, en van dezelve verworven hebben, geeven niet duister te kennen de woorden, die wy vinden in den brief, waar in *Johan van Renesse* voor zich zelfs, en voor zynen broeder *Frederik*, afstand doet van alle recht, 't welk hy op de gemelde nalatenschap zoude mogen hebben, waar van ik zoo even gemeld hebbe. Welke woorden aldus luiden: *Voort, alwaert saeke, dat ick of Frederick myn broeder, ons wouden laten duncken, seggen, off voortsetten, dat wy na doode Jacops Heere tot Gaesbeeck, dan enich recht souden seggen te hebben tot Wyck te Duersteden ende Abcoude, mit enigerbande brieven off bethoonen, die voor desen tyt tot onser beyde, ende elcx bysonder, off onser erven beboeff, gemaect, vercregen, off enichsins verworven mochten wesen, het waer oock van den genen, die onlangs voer desen tyt die Stadt van Utrecht te regieren gebadt hebben, van daar in ons behulpich of bystandich te wesen, boe dat het wesen mochte, soe bekenne ick my hier mede daer of quyte, ende vertye voer my ende mynen erven alles rechts ende toefeggen, tot ewigen dagen, geloovende ende sweerende byflick ten heyligen nimmermeer daer nae te pogen noch nae te staen, ende dat sulcke brieven, worden sy bevonden, doot, van geenre weerden, ende te niet wesen sullen.*

Indien de Heeren *van Renesse* deze aenzienelyke erffenisse in hun geslacht hadden kunnen brengen, zouden zy zeer machtig, ja zelfs in staat zyn geweest, om de Bisschoppen, als zy het goedt vonden, te kunnen wederstaan, waarom de Bisschop
geen

geen gepaster middel, om hen van deeze ryke erfenis te ontzetten, gebruiken konde, dan hen, door het verzenden in ballingschap, buiten staat te stellen om hun recht, by het afsterven van den Heer van *Gaesbeek*, op zyne nalatenschap te doen gelden.

Met de andere gevangene is verscheidentlyk gehandelt. Twee der zelvê, te weten *Aernt van Amerongen*, en *Henrik Jacobs zoon*, zyn onthooft. Uit het geen ik in het Buurspraakboek des donderdaghs na *Scolastici* leeze, komt het my waarschynelyk voor, dat zy die geene geweest zyn, die de wonde aan den Bisschop hebben toegebracht, en dat dit ook de reden zal geweest zyn, waarom zy zwaarder dan andere zyn gestraft, en hunne misdaadt met de doot hebben beboet. Hun vonnis staat aldaar met deze woorden uitgedrukt: *Want AERNT VAN AMERONGEN ende HENRIC JACOPS SOON hem geset hebben tegen onsen genedigen Heer van Utrecht, om den wt synre Stat ende lande te houden, ende hebben hem oec mit gewapender hant gestarct, ende onsen Heer ter doot toe gewont, om dat selve hoir werck te volbrengen, so selmen dairom dat rechten mitten zweerde an boeren liven.* Erdmannus in zyne *Osnabrugfche Chronyk* (1) getuigt, dat *Coenraad van Diepholt*, de neef van onzen Bisschop, hem verhaald heeft, dat tegens zynen zin door den Heer van *Montfoort* (die gedurende de bedlegeringe van den Bisschop van wegens zyne bekomene wonde, het gebiedt in de Stadt hadde) dit doodvonnis was doorgedrongen. En dit is wel te begrypen,

(1) Aangehaald by Matth. t. ix. Anal. p. 438.

pen, dewyl hy al lang te voren, zoo als wy hier boven gezien hebben, op zyn leven hadt toegeleit. *Henrik Jacobszoon* wordt van Verhoeven (1) gezegt de zoon geweest te zyn van *Jacob van Gaasbeek*, doch verkeerdelyk, dewyl de Heer van *Gaasbeek* te dezer tydt geenen zoon hadde.

Op het voorgige jaar hebben wy gezien, dat hy was aangesteld tot eenen Veldoversten over het volk, dat den Heer van Montfoort zoude tegengaan.

Ook wordt verhaald (2), dat deze beiden in voorige tyden voorgenomen hadden *Sweder van Cuylenborch* te vergeeven, en dat daarom *Johan* Heer van Cuylenborch zich naar Utrecht begeeven heeft, en uit een venster van het Raadthuis den uitvoer van dit dootvonnis zoude hebben aanschouwt.

Johan Proeys de Domdeken, met wien de Bisschop te vooren harde woorden hadde gehad, zoo als ik hier boven aangetekent hebbe, heeft de Stadt moeten ruimen, en is ontzet van alle zyne geestelyke bedieningen, als van de Dekanie en Prebenden, zoo in den Dom, als in S. Jans en Marie kerken, en heeft het Capittel van S. Jan op verzoek van den Bisschop zyne Prebende gegeven aan *Johan van Wyc*, en het Capittel van den Dom, op het voorstel van den Bisschop, tot Deken aangesteld *Willem van Heze*, en heeft de Bisschop aan beide die Capittelen uitgelevert eenen brief, waar by hy hen belooft en toezegt, indien hen in het vervolg hier over eenige moeite wierde aangedaan, schadeloos te zullen houden. (3)

An-

(1) By Matthaëus Rer. Amersf. Script. p. c.

(2) Ziet by Matthaëus tom. vi. Analect. p. 292.

(3) Beide deze brieven zyn uitgegeven door Matthaëus lib. 11. de Nobilit. cap. 48. en Rer. Amersf. Scriptor. p. 303.

Andere gevangene zyn vrygekomen met betaalinge van zekere geldboete, naar mate van hunnen staat en bezittingen. Doch die geene, die de geëifchte losgelden niet wilden betaalen, zyn gevangen gebleven. En dewyl die alle in de gemeene gevangenhuisen binnen de Stadt Utrecht niet wel konden bewaard worden, heeft de Raadt dezer Stadt toegestaan zommige der zelve te doen overbrengen op eenige sloten van het Gesticht aan deze zyde van den Yffel, onder beding, dat zy van dezelve niet zouden worden vry gelaten, ten zy de Raadt oud ende nieuwe daar in bewilligde. Dus zyn *Jacob Proeys* en *Hubert van Pallaes* gevankelyk naar het kasteel ter Horst gevoert, welke een middel gevonden hebben om daar uit te breeken, en ontvlucht zyn.

De Raadt dezer Stadt heeft alle hare voorige overdrachten, waar by geldt op het lyf van den Ridder *Willem van Montfoort* gesteld, en hem de Stadt verboden was, (waar van wy hier bovengewag hebben gemaakt) vernietigt, hem stellende in dien staat, in welken hy voor dezelve was: en willende kennen alle die geene, welke mede de wapenen tegens hunnen Bisschop hadden opgevat, heeft de Raadt by openbaare klokluidinge doen aanzeggen alle, die hier in medeplichtig waren geweest, zich aan te geven, en hunnen naam bekend te maken, aan twee uit den Rade daar toe geschikt, op verbeurte van by verzuim zwaarlyk gestraft te zullen worden. Doch om het volk alle vrees voor straffe te beneemen, heeft de Raadt eene algemeene vergiffenisse over het voorgevalle by klokluidinge doen bekend maken, welke aldus in het Buurspraakboek aangetekend staat, *Tertia post ascensionem Domini: Omme*

xuste ende vrede ymmer te houden bynnen onser Stadt, ende dat nyemant after deser tyt voert geen afterdencken en hebbe, noch beducht en sy van enige scatinge ofte correxie van des geveerts wille, dat onse genedige Heer van Utrecht mit geweld, raets ofte daets, wt synre Stat gebouden ende gekeert is geweest, hier omme laet die Raet out ende nywe weten enen ygelicken, ende sonderlinge allen den genen, die nu tot onser Vrouwen te Lichtmisse laetste geleden des nachts in boeren barnas, ofte anders, tegens onsen genedigen Heer enige toeloep gedaen hebben, beymelic ofte openbaer, dat onse genedige Heer ende die Raet out ende nywe dat mit ganser truwen, ende wt goeder berten vergeven hebben ende vergeven, ende dair geen meer afterdencken op hebben en willen; gesondert den genen, die onse genedige Heer ende die Stadt noch in hoire vangnisse ende sekerbeyt hebben, ende voervluchtich wt der Stadt zyn. beboudelik, dat alle die gene, die van den toeloep voirscreve den twee van den Rade dair toe geschiet op ter Statbuïs hoir broeken hier van te kennen gegeven hebben, dat die onsen genedigen Heer ende den Oversten out ende nywe vergiffenisse bidden zellen, als hem des vermaent wert.

Na gedane oorveede, en behoorlyke uitleveringe van brieven daar van aan den Bisschop ende de Stadt Utrecht, zyn vrygelaten *Jan van Hamelenberg, Aernt van Tiell, Vrederik van der Masch, Reyer Aernt zoon, Gysbert van Hamelenberg, Jan van Schoerle, Henrik van Velde, Gysbert Florens zoon, Bertelmeus Schot en Bertelmeus van Deyll*, welke alle voortyds in den Raadt dezer Stadt hadden gezeten.

De Bisschop, tot erkentenisse van den goeden dienst en bystandt, die de Amersfoordenaars in het beha-

behalen der overwinninge hadden toegebracht , heeft hen vergeeven alle breuken en misdaden , die zy in voorige tyden hadden verbeurd en bedreven , en hen daar van volkomen kwyt gescholden. (1)

De Raadt dezer Stadt heeft des manendaghs na Petri ad vincula voor eeuwig de Stadt verboden op verbeurte van hun leven *Jacob Proeys*, *Hubert van Pallaes*, (die uit hunne gevangeniſſe , in het Kasteel ter Horſt, gevlucht waren) *Willem van Cronenborch*, *Jan van Juiſaes*, *Dirk van der Stekel*, *Jan Scot*, *Roelof uten Elſweerd*, *Hermanus vander Meer*, *Jan Aernts zoon*, *Aernt Liebert*, *Folpert van Raepborſt*, *Wigger Preuyts zoon*, *Albert Vrederiks zoon*, en *Alert Bot*; en zyn by klokluidinge alle borgeren en ingezetenen verboden met eenige der ballingen of voorvluchtige te ſpreken of gemeenſchap te hebben, veel min hen te huizen of te herbergen , op verbeurte van vyf jaren uit de Stadt te zyn. En ik vind, dat in dit zelve jaar *Wendelmoes Jan Huberts wyf* de Stadt voor vyf jaren ontzeit is, om dat zy de huisvrouw van een der ballingen, *Yeſebeel Jan Aernts zoons wyf*, huisveſtinge verleend hadde. Waar uit ik moet beſluiten, dat niet alleen de voorgenoemde, maar ook hunne vrouwen en kinderen dit banvonnis hebben ondergaan, 't welk ook uitdrukkelyk Veldenaar getuigt.

Ook zyn noch in dat zelve jaar *Gysbert Taets* en *Beernt* de Timmerman, voor vyf jaren gebannen, om dat zy met ballingen geſproken hadden. En, overmits veele dezer ballingen zich te Vianen ont-

(1) De brief daar van is te leezen by Matth. Rer. Amersſ. Scriptor. p. 303.

onthielden, heeft de Raadt fcherpelyk de borge-
ren en ingezetenen verboden te Vianen, of in
den lande van Vianen te komen, en niemand van
Vianen, of uit den lande van Vianen te huisve-
ften, of daar meede te fpreken, zoo lange als
de ballingen aldaar hun verblyf hielden, op ver-
beurte van vyf jaren deze Stadt te moeten ruimen.
Vervolgens heeft de Raadt omtrent het einde van
dit jaar nader doen afkondigen, dat niemand *Wil-
lem Aernts zoon, Jan en Splinter van Nyenrode,
Philips van Groenevelt, Vrederik van Damafch,
Dirk van der Stekel, Jan Scot, Jan Aernt Proeys,
Hermannus van der Meer, en Geryt Foeyt* met zy-
ne twee zoonen, zoude huizen of hoven, op ver-
beurte als boven.

De Raadt heeft ter verzekering van de gemeene
rust, en om allen opftandt, die in de Stadt
mochte ontftaan, bekwamelyk tegen te kunnen
gaan, hare voorige overdrachten, waar by de
Stadt verdeeld was in vier deelen, vernieuwt, en
aangewezen de vergaderplaatzen, waar een ieder
zich in tydt van noodt zoude hebben te begee-
ven, en des manendaghs poft Petri ad vincula
den volke by klokluidinge bekend gemaakt dit
navolgende: *So die Stadt van Utrecht van outs ge-
deylt is aen vier vierdelen, alse finter Claes ende finter
Geerden Kerspell een vierendeel, Buerkercke Ker-
spell twe vierdell, ende finte Jacobs Kerspell dat
vierde vierendeell, fo verniwet die Raet oudt ende ny-
we boir voir overdrachten, ende fyn overdragen en-
de laten weten enen ygelicken, wairt dat binnen
onfer Stadt enich rumoer geviel by dage ofie by nach-
te, fo sellen die Homans (1) van finte Claes ende
van*

(1) Alle jaaren even na het veranderen der Regeeringe,
wier-

van sinte Geerden Kerspell, alse GOERT CONINC VAN VOERDE, ende DIRCK HACK vergaderen op sinte Geerden brugge, ende dair sellen die buer bycomen, ende malcanderen toespreken, elc by eenen koer van vyftich ponden, ende daer toe tottes Raets goetduncken. (1) Desgelyx sellen die Homans van den anderen vierdeel, alse GOERT DIE CONINC ende BRAEM VAN LUTTIKENHUYS, vergaderen op die Roderbrugge, ende dair sellen by comen by den kuer voirscreve alle die genen, die in Buerkerker Kerspel woenen boven die Plaetsen: ende die Homans van den derden vierendeel, alse GOETSCALC VAN WINSEN ende JAN VAN DRAKENBORCH, sellen vergaderen op ter Backerbrugge, ende dair sellen by comen bi den voirscreven kuer, die gene, die in Buerkerker Kerspel woenen beneden der Plaetzen. ende die Homans van den Nedereynde, alse BERTELMEUS VAN NYEVELT, ende GERT WESSELS zoen zellen vergaderen op sinte Jacobs brugge, ende dair zellen by comen die gene, die in sinte Jacobs Kerspel woenen, ende aldus vergadert en zellen zy niet sceyden, dan by den Oversten. (2)

Item des gelycs sellen die Homans ende boir buer vergaderen by den voirscreven kuer, oster enich brant geviell, gesondert dat vierdeel, dair die brant in viell, die sellen onverbonden wesen, want die brant geleschet moet wesen.

Ook

wierden acht Homans, twee over ieder vierendeel aangestelt. Ziet het geene ik aangetekent hebbe in het 1. Deel bladz. 572.

(1) Dat is te zeggen, dat zy boven de boete, noch strafbaar zullen zyn naar het goetduncken van den Raadt.

(2) Dat is te zeggen, dan op bevel, ordre en goetduncken van de Overstens.

Ook heeft de Raadt ten zelven dage schikkinge gemaakt omtrent de nachtwaak, en verstaan, dat alle nachten een der Oudermannen met eenige hunner Gildebroederen op de Plaatzte zoude waken, en dat die buiten de poorten in de Stadts vryheit woonden, toezicht zouden hebben, dat niet by nacht de Stadt beklommen of overvallen wierdt, en ten opzichte van het laatste dit besluit genomen, en opentlyk den volke bekend gemaakt: *Item sellen die uten Weerde alle nacht wtmaken mit Lauwenrecht ende den Oert vier man, ende die van buten Wittevrouwen een man, die Tollenstegers mit Abstede drie mannen, ende die van buten sinte Katherine twee man, ende dair sell die Stat by scicken zes man alle nacht. Dese sestien man zellen wesen gedeylt aen vieren, alse voer elke poerte, beyde Tollensteger poorten gerekent voir een poerte, vier man. ende van desen vieren sellen altoes gaen die twee den enen wech van der poirten den singel omme, ende die ander twee den anderen wech van den singel, ende desgelycs die anderen voir den anderen poirten, also dat sy altoes malkanderen moeten zullen, ende voirt toespreken allen den wakeren op ten poirten ende toirnen.*

Deeze voorzorg is zeer nodig geweest, dewyl de Stadt niet ten eenemaal gezuivert was van die geene, welke de voorige Regeering gunstig waaren. Deze hebben ook niet stil gezeten, maar getracht eene bekwame gelegenheit waar te nemen, om de ballingen en uitgewekene wederom binnen te brengen. Om dit te vermoeden geeft my aanleidinge het geen ik in het Buurspraakboek des Maandaghs na S. Katrine dagh aangetekend vinde: *Want bier een opset geweest is, dair lude om gewont zyn, dair omme laet die*
Raet

Raet enen ygelicken weten, wairt dat yemande van den opsette wiste, dat by dat te kennen geve GOERI DE KONINC ende EERST VAN HERDEN-BROECK tusschen nu ende morgen avont, of men selt dair en tende rechten mitten zweerde an boren liuen. ende zo wie dat te kennen gawe, die zel dair of vry wesen. Welke laatste woorden zeer aanmerkelyk zyn, om dat zy bewyzen de macht, die de Raadt dezer Stadt hadde, en ook oeffende, van te belooven en toe te zeggen verschooninge en vryspreekinge van begaane misdaden aan medeplichtigen, indien zy behoorlyke ontdekkinge deden.

By de borgers die zich gewapender hand tegens den Bisschop hadden gestelt, hadden zich zommige landlieden gevoegt, en dewyl zy daar door verstaan wierden, niet alleen tegens den Bisschop, maar voor al tegen de Stadt misdaan te hebben, in welke zy deeze euveldaadt hadden begaan, heeft de Raadt des Saturdaghs na S. Gelis dagh besloten, die landlieden alleen te doen schatten by den ouden en nieuwen Raadt, en ik lees des Vrydaghs na Martini, dat die van Maarssen, Maarssenveen en Breukelen zich aan den Raadt hebben aangegeven, en de uitspraak van hunne verbeurde breuken aan dezelve verbleven.

Een der voornaamste beschuldiginghe door den Bisschop tegen de voorige Regeerders ingebracht, was, dat zy veele onnodige onkosten gedaan, Stadts geldt in veele gevallen onnut verspild, daar door Stadts schulden zeer vermeerderd, en de goede gemeente met zwaare lasten gedrukt hadden. Weshalven de Raadt, de gemeene Stadts zaken op eenen beteren voet willende brengen, eene nieuwe Ordonnantie, hebbende tot opschrift *van Sparen*, gemaakt en vastgesteld heeft. Welke

fchoon reets door den Heer van de Water (1) in het licht gebracht, ik al te aanmerkelyk gevonden heb om hier over te slaan, en geoordeeld hier te moeten plaatzen, zoo als ik dezelve uit het Raadsboek heb uitgeschreven, dewyl ze tot beter verstandt eenige opheldering nodig heeft, en men daar uit een begrip kan krygen van de verkiezinge der beide Cameraren, en van hun ampt, en hoe die, als mede andere van den Raadt, hunne bedieningen moesten waarnemen; als mede van de middelen, welke in dien tydt tot herstel der vervalle Financie van de Stadt zyn beraamd, en gebruikt.

” Dit nabescreve is die nye Ordi-
 ” nantie van den Sparen, over-
 ” dragen by den Rade oudt en-
 ” de niwe, in den jare ons He-
 ” re MCCC ende XLIX, des ma-
 ” nendachs na sint Martyns
 ” dach in den Wynter.

” In den yersten so selmen op onser Vrouwen
 ” avont te Lichtmisse, terstont als die Borger-
 ” meysters gecoren zyn, die Cameraars kiesen na
 ” der ordinantie, ende lotinge hier na bescreven,
 ” ende hier tegens zelmen ter goeder tyt opt huys
 ” geboden ende vergadert hebben die nye Scepen-
 ” nen, Rade ende Oudermannen.

” Item alse die nye Scepenen, Rade ende Ou-
 ” dermannen aldus op ten huise vergadert zyn,
 ” zo zellen die vier nye Overste dan in der tyt,
 ” vier goede mannen wten Rade, die hore enich
 ” van

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatboek III. Deel bladz. 72.

" van de vier Oversten afterskynt, of nare maech
 " niet en zyn, haren ende nomen (1), die hem
 " bequaem duncke te wesen tot den Oversten Ca-
 " meraer. ende so selmen elke Scepen, Rade en-
 " de Ouderman, die dair tegenwoirdich is op ten
 " huse een boen in die hant geven; ende so sel-
 " len daer vier Overster Stat dienres om die kist
 " staen, die elx een muts tusschen hoire handen
 " hebben zellen, ende aen elker muts fell een syn
 " name van desen vier goede mannen, die de
 " Overste aldus gehaert ende genoemt zellen heb-
 " ben, gescreven staen, ende so selmen dan el-
 " ke Scepen, Raet ende Ouderman voirscreve
 " by ordinantien op roepen, ende zo sellen zy
 " comen, ende in elk muts hoir hant mit boen
 " steken, ende wien zy voir nutscap ende oirber
 " der Stat van Utrecht totten Oversten Cameraer
 " kiesen willen, dair zellen zy hoir boen dan in
 " laten vallen, ende als die Rade aldus weder elx
 " op hoir stede zyn gaen zitten, so zelman die
 " mutsen bezien, ende wair dan dat merendeel
 " van die bone in is, die zel die Overste Came-
 " raar dat toecomende jair wesen.

" Item desgelycs zelman op ten zelve dach
 " voirscreve tot den lege Cameraer vier goede
 " mannen haren ende nomen, by den vier Over-
 " sten, ende dan voirt mitt lotinge kiesen als
 " voirscreven is. ende dit also geschiet, so selmen
 " terstont kiesen eer die Raet van den huse gaet
 " die Vive, den Heemraet op ten Dyck, Bus-
 " meysters, Libelmeysters, Begynmeysters, en-
 " de alle andere officien onser Stat na der ouder
 " gewoente.

" Item

(1) Dat is *noemen*.

” Item fell die Overfte Cameraer in der tyt die
 ” lofte (1) ontfangen by den Rade van alle der
 ” Stat fyfen ende goede, ende die inmanen ende
 ” opboren na der ordinantie hier na befcreven.

” Item fo wie enige onfer Stat jaerfyfen coept,
 ” die men by den hele jare te verpachten pleecht,
 ” die zell den Overften Cameraer in der tyt beta-
 ” len, die eene helfte binnen eenre maent na finte
 ” Jacobs dach, mit ponden of renten van de Stat,
 ” die op finte Jacobs dach, off dair voir in den felven
 ” jaer verfcenen zyn, ende die ander helfte tot Pae-
 ” fchen mit ponden ofte renten, die in den zel-
 ” ven jaer voir Paefchen verfcenen zyn. Ende
 ” wairt zake dat hy niet en betaelde tot elke ter-
 ” mine voifcreve, alfe voifcreven is, fo zoude
 ” hy betalen mit gelde, ende mit gene renten,
 ” ofte ponden (2) betalen mogen. Ende dede hy
 ” des

(1) Dit betekent, dat de Raadt hem zal opgeven de fom-
 men, die door de Pachters beloofd zyn aan de Stadt op te
 brengen, en waar voor zy Stadts excynfen hadden gepacht,
 op dat de Overfte Cameraar die beloofde pachtpenningen
 zoude konnen inmanen en ontfangen.

(2) De reden, waarom het voordeeliger was met ponden
 of renten, dan met gereet geld de beloofde pachtpenningen
 te voldoen, fchynt duifter te zyn, en eenige ophelderinge
 nodig te hebben. Wat aanbelangt de *ponden*, zoo moet men
 weeten, dat alle Stadts rekeningen wierden gedaan by pon-
 den. Een *Stadt pond* was geen vaste muntpenning, maar
 derzelver gefelde waarde wierdt meest jaarlyks even na de
 verandering van de Regeering den volke opentlyk bekend
 gemaakt, en op een uithangend bordetje voor het Raadt-
 huis een papier aangeplakt, waar in uitgedrukt ftond,
 hoe veel cromferten, of andere muntpenningen, dat jaar
 een Stadts pond zouden uitmaken, waar na de Cameraars,
 en andere, die verantwoordinge aan den Raadt fchuldigh
 waren, hunnen ontfang en uitgaaf zouden richten. Als de
 Stadt geld nodig hadde, was de gewoonte der Regeerders
 penningen van hunne borgers en ingezeetenen te leenen, ja
 zelfs dezelve naar mate hunner bezittinge te gelaften eenige
 pon-

” des noch niet, so fell die Cameraer voirscreve
 ” denselven ende syne borgen elx wtpanden ten-
 ” dens die veertien dage, nadien hy betaalt zou-
 ” de hebben, ende niet betaelt en hadde, elx da-
 ” ges dair na twintich stat ponden, also lange en-
 ” de ter tyt toe sy vol ende al betaelt hebben, als
 ” voirscreven is. ende die ene helfte totter Stat
 ” behoef van Utrecht, ende die ander helfte tot
 ” des Cameraers behoeff voirscreven, des hy nye-
 ” mant verdragen en zell by zyne ede.

” Item desgelycs so zellen alle die gene, die
 ” enige onser Stat jairsysen copen, te weten, die
 ” men tot elken fysoen (1) te vercopen pleecht,
 ” beta-

ponden aan de Stadt op te schieten, waar van ik eenige voor-
 beelden gevonden heb. Op dat nu deeze leenders niet al-
 leen schadeloos zouden gesteld worden, maar ook eenen matigen
 winst zouden doen, beloofde de Raadt, by voorbeeldt
 als ieder pond was gesteld op twaalf stuivers, de aflossinge
 te doen met veertien of meerdere stuivers, naar mate van de
 verlegenheit, in welke de Stadt was. Dewyl het gereet geld
 in die tyden schaars, en niet dan voor zeer hoge renten te
 bekomen was, zoo wordt alhier de Pachters vergund hunne
 uitgeloofde pachtpenningen op den bestemden tydt te voldoen
 met zodanige geleende ponden, tegen den meerderen prys ge-
 rekent. Door *renten* moeten alhier verstaan worden de ver-
 schuldigde en onbetaalde renten, die de Stadt aan de Rent-
 heffers, tot den tydt alhier bepaald, betalen moest. Dus
 konde een Pachter, renten tot laste van de Stadt te eischen
 hebbende, die renten in betalinge zyner beloofde pachtpen-
 ningen doen verstrekken. Ik twyffel niet, of de Leezer
 zal nu wel kunnen begrypen, dat het den Pachter voordeeli-
 ger was, de pachtpenningen te voldoen met ponden en ren-
 ten, dan met gereet geld.

(1) Dat is alle drie maanden. De jaarsysen waren de Bo-
 tersys, de Marsys, Grauwerkers sys, Hudesy, Oudewantsys,
 Houtsys, Vischsys, Torffsys, Soutsys, en voorts wierden mede
 hier onder gerekent de Waag, de Gansbanken, de Kraan,
 en het Besienampt der verkens. De Maantsysen, waren de
 Wynsys, Hoppenys, Tonnengelde, Inbrouwenys en de
 Molenys.

” betalen binnen tien weken, na dat dat fysoen
” omme gecomen wair, mit ponden ofte renten,
” die binnen die tien weken voirscreve, ofte dair
” voir in den zelven jaer verscenen waren, off
” dair en tendens zelmen mit gelde betalen, en-
” de mit gene ponden noch renten betalen mo-
” gen. ende en dede men des niet, so fell die Ca-
” meraer in der tyt denselven ende zinen borgen
” elx wt doen panden tendens veertien dagen,
” nadien hy betaelt zoude hebbe, ende niet be-
” taelt en hadde, elx dagen dair na twintich pon-
” den, alse voirscreven, half tot Stat behoeff,
” ende half tot onser Camerairs behoeff voirscre-
” ven, als voirscreven is, des hy oec nyemant
” verdragen en fell by zinen ede.

” Item so wie enige onser Stat maentfysen coept,
” die zell den Cameraer betalen binnen tien we-
” ken, nadien dat dat fysoen omme gecomen is,
” mit ponden ofte renten, die binnen die tien
” weken voirscreve, off dair voir, in den zelven
” jaer verscenen zyn, off dair en tendens zelmen
” mit gelde betalen, ende mit gene renten noch
” ponden betalen mogen. Hier in zyn gesondert
” die wynsfs, ende de hopenfs, want men die
” op ten termyne voirscreve betalen zell, dat
” derdendeel mit reden gelde, ende die twe de-
” len mit renten off mit ponden, die voir de voir-
” screve termynen in den zelven jaer verscenen
” zyn. Ende waert dat men niet betaelt, alse voir-
” screven is, so zelmen betalen al heel mit gelde,
” ende mit gene ponden noch renten. Ende en
” dede men des noch niet, so zel die Cameraer
” voirscreve den zelven ende zinen borgen elx
” dages elken doen panden twintich ponden, als
” voirscreven is, half tot Stat behoeff van
” Utrecht,

” Utrecht, ende halff tot des Cameraers behoeff
 ” voirscreve, zonder yemant des te verdragen bi
 ” zinen ede.

” Item zo wanneer men die zysen after deser
 ” tyt opset te vercopen, alse gewoonlic is, so en
 ” selmen geen treggelt op ten jaersysen leger leg-
 ” gen, te weten, die men by den helen jaer ver-
 ” copen zell, dan tien ponden, twee ponden;
 ” ende oec desgelycs op ten jaersysen, die men
 ” by den maenden vercopet, ende op ter Stat
 ” maentsysen en zelmen geen treggelt leger leg-
 ” gen dan tien ponden, drie ponden.

” Item alle andere renten ende opcominge, die
 ” de Stat van Utrecht nu heeft, off hier namaels
 ” noch vercrigen mach, selmen betalen mit pon-
 ” den off mit renten, die voir sinte Viçtoers dach
 ” in den zelven jare verscenen zyn, die eene helf-
 ” te, ende die ander helfte mit ponden ofte ren-
 ” ten, die in den zelven jare voir Paschen versce-
 ” nen zyn. Ende en dede men dat niet, zo zel-
 ” men betalen mit gelde, ende anders niet.

” Ende die Overste Cameraer in der tyt, die
 ” sel hier van wederom betalen jaerlix aller onfer
 ” Stat schulde, alse van lysfrenten, erfrenten en-
 ” de oude schilden, in der manieren hier na be-
 ” screven.

” Item so sel die Overste Cameraer jaerlix be-
 ” talen enen ygelicke die lysfrenten, erfrenten,
 ” ofte anders aen de Stat van Utrecht heeft,
 ” mit overscriven ofte mit gelde, binnen ene half
 ” jaar na elke verscine termyne, te weten hy sel
 ” betalen voir sinte Viçtoers dach die renten, die
 ” tot Paeschen dair voir verscenen syn, ende al-
 ” so voirt na beloep van alle andere termynen.
 ” Ende so wes die Cameraer voirscreve tenden dat
 ” hal-

” halven jaer voirscreve den gueden luden niet
 ” overgescreven, noch aen gelde betaelt en heeft,
 ” dien zel hy betalen mit gelde binnen eenre maent
 ” dair naestcomende, zonder enich langer ver-
 ” treck bi zinen ede.

” Item so sel die Overste Cameraer in der tyt
 ” den legen Cameraer aenstont weder wtreyken
 ” dat derde deel, dat jaerlix van den Hoppenfys
 ” aen gelde coemt, ende dair toe zel die lege
 ” Cameraer voirscreve jaerlix opboren alle die
 ” broken, die onder den Rade oudt ende nye,
 ” ende oec onder die Oudermans comen ende ge-
 ” fleten zellen werden, ende daer toe all dat
 ” van den niwe borgeren comen zell, ende alle
 ” andere opcominge, die der Stat aencomen mo-
 ” gen.

” Voirt so zell dese lege Cameraer voirscreve
 ” alle die vechtkoren inmanen; mer men zel hem
 ” tot elker maent twee van den Rade byscicken,
 ” na der waeck ommegeande, dair hy de tu-
 ” ge ende bewys by horen zell. ende hier voir so
 ” sellen die lege Cameraer, ende die twee van
 ” den Rade, die hem bygesciet werden, hebben
 ” voir hoire arbeit den vyften penninc, die sy
 ” aldus wtgaen, ende den Rade bybrengen, en-
 ” de die Stat dat anderdeel. Ende so wat coren
 ” in der eenre maent verduyftert ende niet wtge-
 ” gaen, noch aengebrocht en werden, die mach
 ” men in andere maenden daer na allikewel wt-
 ” gaen, ende den Rade aenbrengen.

” Item so selmen voirtan alle broke ende coren
 ” fliten te betalen binnen zes weken, nadien zy
 ” wtgegaen ende aengebrocht werden, off die
 ” Cameraer felse daern tendens wtpanden sonder
 ” verdrach.

” Item

” Item so sel die Lege Cameraer voirscreve
 ” hier van weder wtreiken ende betalen allen den
 ” dagelix cost, alle reysen die in zinen jaer ge-
 ” scien zellen, die pensie van Hollant (1), die
 ” Haver van sinte Jan (2), den wyn die menden
 ” Heer ende den goede luden scencken zell (3),
 ” de wyn Papegay (4), Sacramenti ende Magda-
 ” lene (5), die men den Oversten oudt ende nye
 ” ge-

(1) Ziet van deze pensie het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 186. en 187.

(2) Hier van heb ik verslag gedaan in het eerste deel bladz. 355. en volgende.

(3) Het was de gewoonte, wanneer aanzienlyke luden in deze Stadt kwamen, aan hen Stadts wegen eenige wyn te vereeren.

(4) Eenmaal des jaars schooten de Schutters in den Doelen naar de Papegay, op welken tydt ieder Schutter van de Stadt wierdt beschonken met een mengel, en de Koning der Schutters, de twee Overste Homans, de twaalf Nederhomans, en de twee Panyoendragers ieder met eene halve take wyns.

(5) Op deeze twee dagen wierden statelyke omgangen van Stadts wegen gevierd, waar van ik hier boven bladz. xxxii. meldinge hebbe gemaakt, en wierdt aen ieder, die dezelve bywoonde, door de Stadt wyn gegeven. Dit is al van oude tyden in gebruik geweest, doordien ik in het boek *Hirsutus* genaamt, hier van deze Overdracht des Raadts gevonden heb des Vrydaghs na Paaffchen 1367. *Item van wyn, als men Sacrament draghet, selmen geven den Prelaten, die daer mede ommegeen, elken twee kannen wyns, den Priesters, Dyaken, Subdyaken, diet Coer verzien, die vier diet Sacrament draghen, ende die vier Oversten elc een take wyns. Item Magdalene, als men dat heylighdom draghet, zel men wyn geven, als men doet Sacramenti, maer die genen die de tassen* (deze waren de kassen, waar in de zoogenaamde reliquien der Heyligen bewaard wierden) *draghen, sel men gheven elc een halve take wyns.* Na dien tydt vinde ik uit der Cameraaren rekeninge, dat meerder wyn door de Stadt in deze gelegenheden is gegeven. By voorbeeldt in de rekening over den jare 1427. is, behalven aan die geene, welke zoo even genoemt zyn, de Postulaat *Rudolph van Diepholt*, deze plecht-

" geven zell, ende anders niemant van den Ra-
 " de, ofte van de dienres, der knechts maent-
 " gelt, der knapen pensie, der wakeren loen,
 " ende poirteren, die dachwairders voir die poir-
 " te, die renten wten rolle, der knechten cle-
 " deren, steengelt, ende des Bollerts (1) loen
 " ende arbeit. Ende dese lege Cameraer voir-
 " screve, die zel oec bewaren die scutterie der
 " tymmeringe; mer hy en zel geen werck tym-
 " meren, noch doen maken, dan by den Over-
 " ften in den tyd, ende so werck twintich ponden,
 " of daer en boven costen zell, dat zellen die
 " Overste dan yerste in den Rade brengen, zo dat
 " die Raet dat yerst gemeenlic consentieren zell.
 " Ende wairt dat die Cameraer hier en boven
 " enich werck dede maken buten den Rade, dat
 " tot twintich ponden toe beliep, off dair en bo-
 " ven, dat zoude hy van zyns selfs, ende niet
 " van der Stat goede, betalen.

" Item so sell dese Cameraer voitran tot alle vier-
 " deeljaers, in tegenwoirdicheit sRaets, op ten
 " huse rekeninge doen van tselve hy van den ni-
 " we borgeren opgeboert heeft, ende van allen
 " coren

tigheid bywoonende, beschonken met acht Stadts kannen:
 de Ridderen en knapen, achter welke de Hoofdschout vol-
 gde, als mede de Oversten, zoo oude als nieuwe, ieder met
 een taak, de leeden van den Raadt ieder met een hal-
 ve taak, de Schutmeeften, en die de Ecclesien tot desen
 omgang genodicht hadden, als mede twee Advocaten, die
 de Stadt tegens *Sweder van Kuylenborch* gediend hadden, ie-
 der met een taak, en de Deurwaarders, Boden en Speellie-
 den ieder met een halve taak wyns. Twee gemeene kannen
 maakten uit drie taken. Doch wanneer van Stadts kannen
 gewaagd wordt, welke gemeenlyk gezonden wierden aan
 aanzienlyke Heeren, in deze Stadt zich voor zekeren tyd be-
 vindende, bedroeg ieder Stadts kan drie gemeene kannen.

(1) *Bollert*. Hier door wordt verstaan de Scherprechter.

” coren ende broken, die hem in dat vierendeel-
 ” jaers toegesleten zyn, ende zyn wtgeven van
 ” den dagelixsche costen, ende anders dair te-
 ” gens. ende dese voirscreve rekeninge, die
 ” zelmen tot elker reyse twe van den Rade beve-
 ” len, diese doir zien ende bewaren zellen totter
 ” laetster zynre groter rekeninge toe, omme te
 ” bezien, dat dan die voir rekeninge mitt laet-
 ” ster gelyc wtkomen zellen.

” Item zo en zellen die Busmeysters van den
 ” Rade, noch van den Oudermans, niet meer
 ” hebben dan hoir teykengelt, ende dat butken,
 ” daer zy die luden toe vervolgen, ende nyet
 ” meer. ende so wat bode aen yemant vorder ver-
 ” volcht wert by vyf ponden, by tien ponden,
 ” by twintich ponden, ofte meer, die zellen der
 ” Stat knapen, als sy die wete gedaan hebben, al-
 ” le weeck den legen Cameraer bybrengen op ho-
 ” ren dienste, also dat die lege Cameraer den Bus-
 ” meysters dair van bevelinge doen zell, dat voir
 ” wt te panden den gene, die dese bode aldus ver-
 ” feten hebben. (1) ende hier van zellen die lege
 ” Cameraer, ende die Busmeysters hebben die
 ” vierde penninc, ende die Stat van Utrecht dat
 ” ander deel. ende die voirscreve Busmeysters die
 ” en zellen niemant enige coren off halen ofte
 ” wtpanden, sy en hebben die voirste ende die
 ” minste coren yerst in gewonnen.

” Item

(1) Dit wil zeggen, dat Stadts Deurwaarders of Boden zullen gezonden worden aan de huizen der geene, die voor den Raadt of Oudermans, op verbeurte van vyf ponden en vervolgens, gelaft waren te verschynen, en in gebreken bleven van te komen, om hen daar voor uit te panden, of, om klaarder te spreken, om van hen te nemen, zoo veele goederen in pandschap, als de opgeleide boete bedroeg.

II. Deel.

L

' Item so en sellen die Overste, alse die twe
 " Borgermeesters, ende die twe Overste Ouder-
 " mans in der tyt, hebben voir hoir pensie, en-
 " de voir hoir zulveren covels (1), die twe pon-
 " den, die in horen jaer opt kisten (2) voir den
 " Rade, ende voir de Oudermans van den an-
 " spraek geleit wierden. Ende wairt oec, dat
 " zy hier van hoir zulvere covels niet en dede
 " maken in die eer der Stat van Utrecht, so en sou-
 " den sy van de voirscreve ponden niet hebben,
 " ende anders en zellen sy van der Stat goeden
 " in horen jaer niet genieten noch hebben in eni-
 " ger wys, (3) het sy oeck van gelage, van te-
 " rin.

(1) De Oversten droegen eenen schoudermantel van rood la-
 ken, behangen met zilvere bellen, welk een *zilvere covel*
 genoemd wierdt. De afbeeldinge hier van kan gezien wor-
 den by Matthaeus lib. iv. de Nobilit. cap 31.

(2) In de Raadtkamer stonden twee kisten, in de eene wier-
 den bewaard de papieren, die van aangelegenheit waren,
 als privilegien, verbonden en diergelyken. In het boek ge-
 naamd *Liber Albus*, leeze ik van het ampt der Borgermee-
 steren dit aangetekend: *De Borgermeysters van der Stat syn,*
sellén houden der Stat kiste, mit horen brieven, mitten se-
ghel, tgewichte ente elne, ente reep ende mate, ende se sellen
der Stat woerd houden. In de andere wierdt het geldt, ko-
 mende van boeten en breuken, waar in iemand door den
 Raadt veroordeeld was, gestoken en geborgen. Volgens
 eene overdracht des donderdaghs op dertiende dagh 1373. te
 lezen in het boek *Liber Rufus* genaamd, mochte niemand
 van den Raadt by die kiste zitten, dan alleen Stadts Ge-
 heimschryver ende Cameraars, wanneer 'er omvraginge ge-
 daan wierdt, op verbeurte van twee schellingen, ten be-
 hoeve van de Oversten in der tydt. Op der Oudermannen
 kamer was mede eene kiste geplaatst, tot het zelve gebruik.
 Alle die voor den Raadt of Oudermannen iemandt dachvaar-
 de of recht begeerde, moest twee ponden op die kiste leg-
 gen, wilde hy zynen aanspraak vervolgt hebben, welke
 twee ponden by deze ordonnantie de Oversten toegeleit
 worden.

(3) Tot hier toe hadden de Oversten voor hunne wedde
 jaar.

" ringe ofte anders, ten wair dat sy van der Stat
 " wegen reysden, so soude die Stat horen costen
 " gelden, ende anders niet. Ende hier op zellen
 " zy horen eet doen op ten Raethuise, als'zy yerst
 " gecoren zyn, als dat zy der Stat goede van
 " Utrecht in horen jaer niet anders genieten en
 " zellen, dan alse voirscreven is. Ende zy zel-
 " len oeck zweren, dat zy de Cameraers in der
 " tyt in hoire jaer niet verder belasten en zellen
 " noch beswaren van enige sculden der Stat aen-
 " dragende, dan dair die Cameraers horen eet
 " oeck op doen zellen, ende hier na bescreven
 " staet.

" Item so sellen oeck die vier Overste voirscre-
 " ve, ende die Cameraers in der tyt, als zy yerst
 " gecoren zyn, zweren in tegenwoirdicheit des
 " Raets op ten huis, dat zy, derwylen dat zy
 " Overste zyn, out ofte niwe, ofte Cameraer
 " out ofte niwe, geen onser Stat sypen copen,
 " noch vennoitscap dair aen hebben en zellen.
 " ende wairt dat yemant hier in brokich gevonde
 " werde, den zoudemen terstont meenedich ter
 " clocken wtluden, ende hy en zoude oec nim-
 " mermeer in der Stat Rade gecoren mogen
 " werden.

" Item die Overste Cameraer in der tyt, die
 " zel hebben voir zine pensie twee hondert pon-
 " den, ende, als hy gecoren is, so sel hy ter-
 " stont in tegenwoirdicheit sRaets op ten Raet-
 " huise zinen eet doen, dat hy der Stat goede in
 " zi-

jaarlyks genoten van de Stadt twee en vyftig ponden, te
 weten de Oversten van den nieuwen Raadt, want die van
 den ouden Raadt niets trokken, en dus spaarde de Stadt
 hier door jaarlyks twee hondert en acht ponden.

” zinen jaer van zynre Cameraerscap niet meer
” genieten en zell, dan zine pensie voirscreve,
” ende dat hy van der Stat goede opboren ende
” wtgeven zell, alse voirscreven is. Oec sel die
” Overste Cameraer voirscreve zinen eet doen,
” dat hi hem van den Oversten in der tyt van ge-
” nen sculden vorder belasten noch opleggen en
” zel laten, dan dat zelve van de Stat goede op te
” boren, ende weer wt te geven, als hier voir
” bescreven is, zonder yemant des te verdra-
” gen.

” Item so sel die lege Cameraer hebben voir
” zine pensie in zinen jaer hondert ponden, en-
” de hy zel oeck des zelve dages, als hy gecon-
” ren wert, zinen eet doen in tegenwoirdicheit
” sRaets, op ten huise, dat hy des Stats goede
” in zine jaer van zynre Cameraerscap niet meer
” genieten en zell, dan zine pensie ende profiten
” voirscreven, ende dair toe alsulcke teykengelt,
” alse den Scutterie van den steenoven toebe-
” hoert: ende dat hy oec niemant versconen en
” sal, groet, ofte cleyne, hy en zal deze coren
” ende broken voirscreve inmanen ende opbo-
” ren, ende den dagelixe costen hier van weder
” betalen, als voirscreven is. Oec so fell dese
” lege Cameraer zweren, dat hy hem van den
” Oversten in der tyt van gene sculden vorder en
” zel laten belasten, noch opleggen, dan tzelve
” dair hy zinen eet op gedaen heeft.

” Item niemant van den Oversten out ofte ny-
” we, noch niemant van den Rade, ofte dien-
” res, en zellen van Stat wegen hebben noch
” wyn Martini, wyn Cersavont, noch wyn Ag-
” netis.

” Item zo en zellen die Heemraets op ten
” dyk

” dyk (1) van onser Stat wegen geen pensie after
” dese tyt hebben.

” Item so en selmen voirtan tegens finte Mar-
” tyns schuddekorfs dach (2) niet dan veertich
” mud weyts aen brode doen backen, ende dat
” selmen geheel den armen deilen, alse ge-
” woenlic is, sonder den Oversten, ofte yemant
” van den Rade ofte dienres yet daer van te heb-
” ben.

” Item

(1) De Stadt hadde twee Heemraden op den Lekkendyk, eenen van den ouden en eenen van den nieuwen Raadt, als uitdrukkelyk gezegt wordt in de ordonnantie op Stadts Schutmeesters van den jare 1445. te vinden in het Utrechtsch Placcaatboek III. Deel bladz. 240. Deze hadden tot nu toe gehadt eene jaarlyksche wedde van zestien ponden.

(2) De benaminge van *Schuddekorfsdach* heeft zynen oorspronk volgens den Heer van Loon van de Hollandsche merken en Kermiffen bladz. xvii. ter oorzake de gezamentlyke Buurkinderen op dien avondt, vermits Sint Meerten de beschermheilig van het Utrechtsch Bisdom was, over het ontstooke finte Martens vuur eene mande verbrandden, in welke Appelen, Kastanjes, Nooten, Prikken en Mispelen waren, en welke korf by het verbranden steeds geschud wierdt, om de daar in zynde vruchten te eerder te doen uitvallen, en vervolgens onder 't grabbelen zoo door den eenen als den anderen opgeraapt te worden, onder een gestadig gezang der jongens rondtom het brandende vuur, *stookt vyer, maakt vyer, sint Marten komt hier, met zyne bloote armen, by zoude hem geerne warmen.* Op dien dagh wierdt aan eenige armen door de Stadt brood uitgedeeld volgens eene oude gewoonte, waar van ik in het boek *Liber Albus* dit aangetekend vinde: *Men sell alle jaer gheven van der Stat goede op S. Martyns Schuddekorfs daghe elken erme mensche die daer coemt, enen Hollantschen penninc, of een Hollantsch penninc broed, voor alle plaghen die der Stat ghevallen moeghen, ende dit sel ewelic staen, ende hier mede en selmen ghene heylghen wegghen. ende so wie hier yet toe gheven wil, die comen aldaer, ende ghevet selver mitter hant. ende dit selmen jaerlix cundighen mitter clocken, dattet die arme luden weten moegen.* Waar uit men bespeurt, dat deze gewoonte uit bygeloof gesproten is, om door dat goede werk S. Meer-

tens

" Item die Vive, (1) als zy yerst gecoren wer-
 " den, so sellen zy in tegenwoordicheit sRaets
 " op ten Raethuise ten heiligen zweren, dat zy
 " geenrehande zaken, zy syn groot ofte cleine,
 " die hem zamelic, ofte yemant van hem aenco-
 " men, dair die Stat broken aen hangen, by
 " hem zelven en zellen laten verduyfteren, noch
 " dedingen; mer die gehelike, gelyc sy hem
 " aencomen, den Rade aenbrengen op ten huise,
 " alse die Raet fit. ende so wes hem die Raet dan
 " offlyt, dat zell die lege Cameraer dan inmanen
 " ende opboren, ende hier van zel hy den Viven
 " die ene helfte van wtreiken, voir horen coste,
 " ende die ander helfte zel die Stat hebben.

" Item so sellen die Vive noch hebben van de
 " Stat tot elken half jair voir was, voir steen,
 " ende voir allen costen, ende arbeit, dien zy
 " binnen onse Stat doen zellen, hondert ponden;
 " ende so wes zy werven ende crigen van over-
 " decken, dat zullen zy alleen hebben, alse dat
 " van outs gewoenlic is geweest.

" Item so selmen voitran die Vive alle halfjaer
 " versetten ende verniewen, te weten die Vive,
 " die men kiest op onser Vrouwen dach te Licht-
 " misse, Vive wesen sellen tot sinte Jacops dage
 " toe,

tens voorspraak ter afweeringe der plagen over de Stadt te
 winnen. Wordende hy door de Schryvers van zyn leven en
 daden zeer geroemd wegens zyne mededogenheit omtrent den
 armen, en daarom ook by uitstek genoemd *de milde S. Mar-*
zen. Van dezen Utrechtschen beschermheilig, en de feestda-
 gen hem toegewydt, en de plechtigheden op die dagen ge-
 bruikt, verdiend gelezen te worden, het geen onze zeer ver-
 maarde Utrechtsche Godsgeleerde, de Heer Gysbert Voet
 geschreven heeft tom. III. Disputat. Theologicar. p. 448.
 & seqq.

(1) Ziet van deze Magistraat hier boven bladz. xvii. en xviii.

” toe, ende niet langer; ende dan so selmen
 ” weder andere Vive kiezen, ende die sellen
 ” Vive wezen tot Lichtmisse toe, ende men
 ” sel altyt enen Borgermeyster van den Vi-
 ” ven kiezen wt den Scepenen na der ouder ge-
 ” woente.

” Ende wairt sake, dat die Vive, ofte ye-
 ” mant van hun enigerhande saken, daer der
 ” Stat broken aen hangen, onder hem selven
 ” verduyfterde, ofte dedingen lieten, dat sou-
 ” de wesen op tien jaer wter der Stat Rade
 ” te wesen, zonder oec yemant des te verdra-
 ” gen.

” Item enich man ofte wyff, die after deser
 ” tyt voirt yemant voir onse Rade ofte Ouder-
 ” mans besprake, so dat die zake aen den Rade
 ” ofte Oudermans gebleven worde, so zellen die
 ” gene, die van den Rade ofte de Oudermans tot
 ” dier zake geset worden, binnen twee maenden,
 ” nadien zy die zake aennamen, de Rade weder
 ” aenbrengen op ten huise, ende die eynden so
 ” verre, dat sy van den partijen daer omme ver-
 ” volcht ofte versocht werden. ende en deden
 ” zy des niet, zo zellen hem die Borgermeysters,
 ” ofte Overste Oudermans in horen huise gebie-
 ” den te bliven by horen ede, ter tyt toe, dat
 ” zy die zake den Rade aenbrengen, ende eyn-
 ” den als voirscreven is, op dat die pertien te bet
 ” ontcommert mogen werden.

” Item so en zelmen after dese tyt voirt nie-
 ” mant in onser Stat Rade kiezen, gefondert die
 ” gene, die eenlopen is, hy en waer yerst mit
 ” wive ende mit kynderen, ende mit zynre
 ” hoechster weer twee maenden voir onser Vrou-
 ” wen dach te Lichtmisse binnen der Stad van

" Utrecht geweest (1); ende die aldair dan in den
 " Rade gecoren wert, die zel dat heel jaer mit
 " zynre hoechster weer binnen bliven, alse voir-
 " screven is, by een coer van vyftich ponden,
 " sonder yemant des te verdragen. ende men sel
 " oec niemant in der Stat Rade kiesen, die der He-
 " ren of Joncfrouwen clederen dragen na der ou-
 " den gewoente.

" Item so sel die Cameraer van onfer Vrouwen
 " dach te Lichtmisse nu naestcomende, ende vier
 " jaer lanck daer naest durende, omme onfer Stat
 " sculden te bet te vervallen ende te betalen,
 " niet meer geven voer elk Stats pond, het sy
 " lyfrenten ofte erfrenten, dat die Stat sculdich
 " is, dan ses Cromsterten, ende voir elke vyf
 " oude scilden, vier oude scilden (2), ende so
 " voirt na beloep; mer die Cameraer die sell we-
 " der

(1) Hier van is kort daar na, te weten des Woensdaghs
 na conversionis Pauli 1450. onthest *Jacob van Amerongen*,
 dien toegestaan is in den Rade te komen, niet tegenstaande
 zyne huisvrouw noch niet met 'er woon ingekomen was.

(2) In des Cameraars rekeninge van den jare 1429. vinde
 ik, dat ieder oude schild bedroeg zes Stadts ponden, en in
 de rekeninge over dit jaar wordt ieder schild geschat op acht
 en veertig Cromsterten. Uit welke ik ook leere, dat deeze
 verminderinge van renten alleen maar plaats gehadt heeft
 over de ingezetenen dezer Stadt, en dat de buiten lieden,
 niet te vreden zynde met deze betalinge, tot vier en dertig
 toe, welker namen in die rekeninge uitgedrukt staan, voor
 ieder pond negen wit meerder hebben ontfangen, dan Stadts
 inwooneren, 't welk bedragen heeft eene somme van vyf
 hondert een en tachtig ponden, dertien stuivers negen dui-
 ten. Waar uit ik opmake, dat de Regeerders van dien tydt
 hebben begrepen, dat de macht die zy over hunne borgeren
 en onderzaten oeffenden, zich niet uitstreckte over vreem-
 den, en dat deze belastinge alleen maar treffen moest die ge-
 ne, welke daar voor de bescherminge hunner vryheit en
 bezittingen genoten.

" der van der Stat goede ende renten buerenach-
 " te Cromsterten, als hy tot hier toe gedaen heeft.
 " behoudelicken, dat onse borgeren ende onder-
 " faten malcanderen geven, ende nemen zellen,
 " alfulcke erfacht ponden, ende oec andere ren-
 " ten, die tot ponden staen, gelyc die Stat nu op
 " hoire goede neemt. Hier inne syn gefondert
 " die gene, die enige goede van onse Stat in hu-
 " re off in pacht hebben, ende behouden zellen
 " na Lichtmisse, die zellen haer ponden, die zy
 " hebben, ofte krygen konnen, tot sulke somme
 " toe, als zy behoeven haer huer ofte pacht me-
 " de te betalen, verstrecken volle ponden, te
 " weten acht Cromsterten van het pond.

" Ende tenden dese vier jaren voirscreve, so
 " fell die Stat van Utrecht die ponden ende oude
 " scilden voirscreve weder betalen, als men tot
 " hier toe gedaen heeft, mit vollen gelde.

" Item tot wat tyden yemant van onsen Over-
 " sten ofte Raden van onser Stat wegen wtgereift
 " zyn geweest, so sellen zy des yersten sitteldages,
 " als die Raet sit, ende op ten huise is, nadien
 " zy thuis gecomen zyn, hoir relatie openbaeric
 " op ten huise doen, ende den Rade te kennen
 " geven, hoe vele dat zy verteert hebben, so dat
 " die gemeen Raet dat weten mach.

Eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik
 melden, dat *Jacob van Lichtenberch* Prooft van
 S. Pieter, aan die van Amersfoort heeft uitgele-
 vert een Vidimus van eenen brief van Hertog *Wil-*
lem van Beyeren, gegeven in het jaar 1413. we-
 gens haare tolvryheit. (1)

(1) Die brief is te leezen in het Aanhangzel op de Kerkel.
 Oudheden bladz. 368.

1450.

In het jaar 1450. zyn geweest

Schepenen.

Jan Sloyer.

Jan van Drakenborch.

Jan de Koninck.

Lubbert de Waell, Borgermeyster.

Henric van Gent.

Jan Grawert.

Geryt van Culenborch.

Eerst van Drakenborch.

Jan de Wit.

Jan van der Horst.

Gisbert van Herdenbroek, Eerst zoen.

Huge Vustinck.

Raden.

Wouter Ysbrants zoen.

Peter van Vosculen.

Pouwels Scroyken.

Jacob van der Horst.

Symon Dircs zoen.

Dirck Heer.

Alfer Alfes zoen van Lichtenberch.

Jacob Henric Jacobs zoens zoen.

Joest van Bueren.

Peter Boyen.

Bertelmeus van Lochorst.

Henric de Lese.

Steven van der Horst.

Jan van der Anxter.

Reyer Modde.

Jan van Zulen, de Glasemaker.

Volkert van Baern.

Jacob Pot.

Beernt Grawert, Borgermeyster.

Eerst Jans zoen.

Willem Jacobs zoen, Mesmaker.

Evert van Benscoep.

Jan Knyff.

Geryt van Zulen Lamberts zoen.

Oudermannen.

Dirc van Zulen. } Wantfnyders.

Gofen van Brienem. } Wantfnyders.

Jan van Zulen van Blickenberch. } Snyders.

Willam Geryt.

Jan Claes Geryts zoens zoen. } Backers.

Rycout van den Velde.

Jacob Schout. } Molenaers.

Henric Stevens zoen. } Molenaers.

Jan Louwens zoen. } Lynnewevers.

Aernt Peters zoen.

Claes Symens zoen. } Brouwers.

Gysbert Kutert.

Gysbert Claes zoen.

Maes Willam Peters zoens zoen. } Vifhcopers.

Aernt Claes Steffens zoens zoen. } Louwers.

Pouwels Gysberts zoen.

Jan Kye de Hoymaker. } Wollewevers.

Peter Faes.

Geryt Voern de Waell. } Marfluden.

Evert van Voerde.

Peter van Valkendael.

Jan van Oudewater, Overfte } Botterluden.

Ouderman.

Jan van Lochorst.	}	Cordewaniers.
Willam Egberts zoen.		
Aernt Egberts zoen.	}	Oudecordewaniers.
Geryt Schout.		
Evert van Vosculen.	}	Corencopers.
Matheus Gysberts zoen.		
Tyman Dedell.	}	Oudewantfniders.
Henric Block.		
Roeloff de Craen.	}	Steenbickers.
Willam Teunis zoen.		
Symon van Teylingen.	}	Graeuwerkers.
Jan Knoep.		
Gysbert Lourens zoen ,	}	Over- ste Ouderman.
ste Ouderman.		
Gysbert van Vlueten.	}	Ryemfniders.
Claes Schout.		
Evert Claes zoen.	}	Bylhouters
Bertelmeus van Nyevelt.		
Aernt Oge.	}	Smeden.
Dirck Hack.		
Jan die Haze.	}	Zadelaers.

Aan *Peter Grawert*, Hoofdschout dezer Stadt, is toegestaan dit jaar, als oud Schepen Borgermeester in den Raadt te komen; doch tevens heeft de Raadt verstaan, dat hy na dit jaar, zoo lang hy Schout zoude zyn, tot geen lidt van den gemeenen Raadt verkiesbaar zoude zyn, of zittinge in den Raadt zoude hebben. (1)

Alle

(1) Ziet het Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 204. Uit de lyst der Hoofdschouten in dat zelve Placcaatboek bladz. 215. blykt, dat hy voor dezen tydt al Schout geweest is, doch door de voorige Regeerders verdreven, schynt hy nu wederom in die bedieninge hersteld te zyn.

Alle die geene, die door de voorige Regeringe, om het voorgevallene aan het huis van *Rover van Winsen*, in ballingschap verzonden waren, voor het grootste gedeelte met den Bisschop, en kort daar na wederom in de Stadt gekomen zynde, heeft de Raadt verklaard, dat zy bevrydt waren van de vonnissen tegens hen geveld, en verstaan wierden te zyn in dien zelve staat, in welken zy waren, eer zy uit de Stadt verdreven wierden.

Om te voldoen detwaalf duizent Rhynsche guldens, die den Heer van *Gaesbeek* toegezeit waren, wierdt 'er geen beeter middel gevonden, dan het uitzetten van een gemeen Mergengeld voor drie jaren, waar door ieder mergen lands bezwaard wierdt met vyf swerte stuivers, waar van in het eerste jaar twee, en in ieder der twee volgende jaren een en een halve stuiver betaald zouden worden; en zouden de landzaten daar van een vierde, en de landheeren de drie andere deelen moeten opbrengen. In deeze belastinge heeft de Raadt dezer Stadt bewilligt, onder voorwaarde, dat de Bisschop op zich zoude nemen de Stadt te ontheffen van deze schult, wordende aan hem overgelaten de invordering van alle het geene noch onbetaald was van het voorige mergengeld, zoo echter, dat de Stadt de twee deelen, die haar daar in toegestaan waren, zoude genieten van dit nieuwe Mergengeld, en dat de Stadt den Bisschop voor tien maanden uitsfel van betalinge zoude geven, van het geene hy noch aan de Stadt schuldig was.

Dewyl de Geestelykheit misbruik maakte van de vryheit der wyn zysen, heeft de Raadt verstaan haar niet meerder te doen genieten, dan in
vori-

vorige tyden toegestaan was: Te weten dat zy vry wyn mochten kopen en drinken, zoo veel hen luste, zonder *openbaer taverne*, dat is, mits die niet verkopende, of om geld verschenken-
de. (1)

De Raadt heeft alle de borgeren en inwooneren dezer Stadt verboden naar Gornichem te reysen of aldaar te komen, zoo lange de ballingen zich daar onthielden, op verbeurte van vyf jaren uit de Stadt te blyven. En korten tydt daar na noch nader verstaan, dat niemand met eenen der ballingen zoude mogen spreken of eenige gemeenschap met hen houden, jaa zelfs de Oversten afgenomen de macht om daar toe vergunninge te verleenen, en dat niemand zulks geoorloft zoude zyn, dan by bewilliginge van den gemeenen Raadt.

Om deze Stadt te verzekeren van onvoorziene overvallen, en te voorkomen alle opstanden, die tot nadeel van de tegenwoordige Regeerders zouden mogen verwekt worden, en andere voorvallen, waar door de gemeene rust en veiligheid zoude worden gestoort, en in gevaar gebracht, heeft de Raadt deze ordre beraamd: *Overdroegen die Rade out ende nywe, oft noyt waer, bet wair geruste van vianden, ofte van clockenstage, ofte van brande, ofte toeloep van vechtelic, dat een ygelic man terstont comen zell by zyn Homans in dat vierdeel, dair hi boert, ende dat in dezer manieren.*

Item so sellen een igelicke twe Homans in boir vierendel in allen straten ende gebuerten gaen, ende in elke strate bekenlicke geloeflicke Onderbomans setten, na dat dair mannen in woenede zyn.

Wair

(1) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 198.

Wair hondert mannen , off luttel myn off meer , in eenre buerte off strate woenende zyn , dair selmen drie ofte vier Onderbomans setten , ende so wair zeventich ofte zestich zyn , dair selmen twe ofte drie Onderbomans setten , ende wair vyf en dertich ofte vyf en twintich zyn , dair selmen een ofte twe Onderbomans setten. ende die twe Overste Homans , die sellen dan mit die Onderbomans , die zy aldus in die strate geset hebben , van huse tot huse gaen , ende gebieden ende bevelen van wegen des Raets out ende nieuwe enen ygelicken , alse tot wat tyde enich last ofte noet gebuerde , het wair geruste van vianden , ofte van brande , ofte dat men die clock sloege , off dat enige vergaderinge in onser Stat geschiede tegens den Rade , als die Raet op ten huse wair , ofte dat enich toeloep geviel tot groten vechtelic , het wair by nachte ofte by dage , so sellen die twe Overste Homans van elken vierendeel die Onderbomans in allen straten die wete doen , dat zy boir buer toespreken ende aencloppen. ende so zellen dan alle die Onderbomans alle boir buer toespreken ende aencloppen terstont , dat zy hem reckeloes rede maken , ende mit hem gaen by den tween Overste Homans op tie stede , die in elke vierendeel dair toe geordineert is. Ende so wie hier overborich in worde , ende dit een halve ure versciete , nadien by aldus aengesproken worde , ende by de Overste Homans op tie stede voirscreve niet en quame , die zoude verboren vyftich ponden.

Item so sellen die Onderbomans boir buer , die boir huse gesloten waren , het wair by nachte off by dage , eenwerff , anderwerff ende derdewerff , berde aencloppen , ende dat die buere dan ten laetsten cloppen niet en antwoirden , die soude verboren vyftich ponden , ende nochtans souden zy staen tot correxie

correxie sraets tot boren goetduncken. Ende wairt dat die Onderbomans tot yemant der bueren aenclopte ofte aensprak, ende men hem dan antwoirde, dat die man wt wair, ende men dair en boven ter wairheit ondervonde, dat by doe in huis geweest hadde, die soude oec verboren vyftich ponden, ende nochtans soude by staen tot correxie des Raets tot boer goetduncken. Ende men sell alle die Onderbomans eden, dat zy niemant in den aencloppen ofte aenspreken verschonon, noch overzien en zellen, ende dat zy se den Rade aenbrengen zellen, die hier in brokich werden zellen. Ende die Onderbomans zellen van alle broken, die hier inne verboert werden, den vierden penninc hebben. Ende hier inne zyn gesondert die zieken, die bewysen mogen, dat zy voirdier tyt van ziekte in huis gebleven zyn, die en zellen niet verboren.

Item alse die vierdelen dan aldus beset zyn, alse voirscreven is, so mach men dat opstaen, ende oec der Gilden waec in Hasenberch wel ontberon; mer elke waec zel houden voirtan an die muer op ten toernen, dair mense voirt nutste wysen fall, alle nachte twe geloefflicke wakers, die elke den halve nachte waken zellen. ende wanneer men die wakers oec op ten poirten ende op ten toernen leggende bout, so selmen over den anderen toern twe wakeren leggende hebben, ende die een zel waken des voirmidnacht, ende die ander den namidnacht, ende sellen wtsiende leggen, ende hebben een cleppe in die hant, ende, zonder rusten, boiren halven nachte cleppende wesen. behoudelic dat die twe boire waeck allikewel houden zellen gelyc zy plegen. Ende oec mede sellen alle nacht van der Plaetse gaen drie paer omgaende wakers, ende elc paer sell snachts twe wakers omme gaen, ende die wakers op tie muer toespreken

ken, ende zo wie zy vinden, die mitter cleppe niet en clepten, die zellen zy tot elker reyse becoren van vyff ponden, ende dat sellen die wakers half hebben. ende die Cameraer sel den wakeren dan de helfte aen zyn loen offslaen. Ende dat yerste paer van den ommegangers sellen van der Plaetse gaen des avonts, als die clocke negen slaet, dat ander paer, als die clocke tien slaet, dat derde paer, als die clocke elf slaet, ende dat yerste paer dan wederom, als die clocke twaelf slaet, dat ander paer, als die clocke een slaet, ende dat derde paer, als die clocke twe slaet. Ende waer enich van dese drie paer Ommegaenders, die boren ommegang niet en bielden, als voirscreven is, dat zoude die wakers op tie toeren wel weten, die soude die Wakers des anderen dages de Cameraer aenbrengen, ende die Ommegaenders zouden verboren tien ponden, ende dat zoude die waker, diet den Cameraer aenbrochte, halff hebben. Ende omme dan aldus die wake in der ordonnantie voirscreve te houden, so sellen alle nacht aen der Plaetse waken twe van den Rade out ofte niwe, die dese Ommegaenders bestueren zellen, ende dit zel omme die tien weken eens omme comen. Ende wairt zaec, dat yemant van den twe van den Rade boir nacht aldus niet en bewairde, off dat zy niemant anders van den Raide in boir stede geset en hadden, dien zoude die Vise off panden een pond, sonder yemande des te verdragen. Ende die Onderbomannen van den Gilden, die tot ene wake boren, die zellen boir wakers op ten toeren op 't lichste winnen by twe van den Rade, die men dair toe scycken zell, ende dese twe van den Rade zellen elke wake boir waken op ten toirne helpen bogen, etc in boir slach ende op boirs selfs toeren,

nen (1), *dairt men doen mach, ende dairs te doen is.*

By den ouden en nieuwen Raadt, en gemeene morgenspraak van alle gilden is een nieuw voorschrift gemaakt, waar na by het lot de gemeene Raadt, en Borgermeesteren, en Overste Oudermannen in het vervolg zouden verkoren worden, en de Raadt hare flytingen en overdrachten, indien dezelve niet eenparig konden genomen worden, by raminge tot besluit zoude brengen. Deze ordre is is wel waardig om gelezen te worden, doch te lang om hier te plaatzen, te meer slaa ik die over, om dat ze te vinden is in het Utrechtsch Placaatboek. (2) By dezelve is, onder anderen, verstaan, dat niemand, welken het borgerrecht gegeven was, of die het om geld gekocht hadt, in het toekomende tot Borgermeester, Overste Ouderman, of Cameraar verkiesbaar zoude zyn; en de oude overdrachte van den jare 1361. vernieuwt, volgens welke de vier Overstens en ieder Schepen een paard moesten houden, 't welk ten minsten twaalf oude schilden waardig was. (3)

Tusschen de Geestelyken moeten te dezer tydt heevige verschillen zyn ontstaan, om dat ik vinde, dat de Raadt woensdaghs na Inventio Crucis de overdrachte van den jare 1439. (4) heeft vernieuwt, en op dat de rust in de Stadt daar door niet zoude gestoort worden, scherpelyk alle borgeren

(1) Van de Toornen, die op de Stadts wallen stonden, en des nachts tot wachtplaatzen verstrekten, zal ik naderhand gelegenheit hebben om meerder bericht te geven.

(2) III. Deel bladz. 75.

(3) Ziet Matth. III. de Nobilit. p. 901. en Utrechtsch Placaatb. III. Deel bladz. 69.

(4) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 510.

geren en inwooneren verboden zich daar mede te bemoeven, en de eene of de andere partye by te staan, of tegen te gaan.

Veel oplettenheit heeft de Raadt ook gebruikt om te weten en te kennen alle, die van buiten in de Stadt zouden komen, en daarom hare oude overdrachten vernieuwt, en ter klokke laten afkondigen, dat niemand, van wat rang of staat hy was, geestelyk of weereltlyk, zonder be- komen vry geleide, en zonder opgave van zyn by- hebbend volk, in de Stadt zoude worden toege- laten, uitgezondert alleen *Hendrik* en zyn zoon *Gysbert* van Montfoort.

Cornelis van Drakenborch gewapend op de Plaat- ze voor het Raadthuis, de Overstems kwalyk be- jegenit hebbende, is, vermits hy deeze euveldaadt in dronkenschap begaan hadde, op verzoek van den Bisschop en zyne nabestaande het leven door den Raadt geschonken, en op deze wyze gevon- nist: dat by in hembde en in broeck voir die cloc- ke comen sel mit enen bloten zweerde, ende beken- nen zyn lyff verboert te hebben, ende bidden den Ra- de vergiffenisse; ende dair en tendens sell by leggen int *Paradys*, off *sinte Katrinepoirt*, ende eten wa- ter ende broet, ter tyt toe by den Rade goede bor- gen geset heeft, dat by binnen den eersten jair, na dien by van de poirte gaet, een bedevaert tot *Roe- men* ende *sinte Jacob* doen sell, ende daer van be- toen doen, dat by die gedaen heeft, ende dair en tendens tien milen weges van der Stat van *Utrecht* blioven tien jair lang dair naest geduerende. Ende bier op sell by der Stadt van *Utrecht* oirvede doen in brieven, ende borchtocht dair voir stellen, by een- re penen van twee hondert oude scilden, dat by dis voirgeruerde doen ende volbrengen sell, ende oec nye-

mant misdoen in woirden noch in werken om der saken wille voirgeruert op syn lyff. Ende hier toe neemt hem die Raet zyn borgerfchap, ende en sell nimmermeer, om nyemants bede, off om geenre zaken will, borger weder worden mogen, noch met geen nywen Heer weder incomen. Ende dese overdrachte en selmen tot gene tyden om nyemants bede will, noch anders verlichten, noch breken mogen. Dit vonnis heeft de Raadt ter klokke laten afkondigen, en daar noch bygevoegd: Voirt so vernywet die Raet oudt ende nye boir voir overdrachten, ende waernen enen ygelicken, waert dat enich man after deser tyt voirt, het wair by dage off by nachte, enich vechtelic off oploep maecte op yemant van onsen Rade, off der Stat dienren, dat men dat terstont an hem rechten sell mitten zweerde an sinen live, sonder yemant des te verdragen.

In den zomer van dit jaar heeft de pestziekte veele menschen in deeze Stadt het leven benomen. Verscheide Leeden van den Raadt hadden zich, om deeze bezoeking te ontgaan, buiten de Stadt begeeven. Doch dewyl de Stadt in zulke tyden ten hoogsten nodig heeft het bestier der Regeeringe, om op alles goede ordre te stellen, heeft de oude en nieuwe Raadt des vrydaghs na Margrete overdragen, dat niemand van den Raadt buiten de Stadt zoude gaan en daar buiten blyven langer dan acht dagen achter den anderen, en dat alle die buiten waren, binnen drie weeken weder in de Stadt zouden komen, op verbeurte van twee jaren uit de Stadt te zyn, en nimmermeer wederom tot een lidt van den Raadt te worden verkoren. Ik vinde niet, dat ter weeringe van den voortgang der besmettelykheit dezer ziekte, eenige andere voorzorge gedaan is, dan

dan alleen , dat aan alle, die eet of drinkwaren verkochten , zoo iemandt in hunne huizen van deze droevige kwaal was aangetast, of door deszelfs woede gestorven, verboden was iets te verkopen, op verbeurte van vyf ponden.

Frederik van Renesse, dien wy op het vorige jaar ondersteld hebben , door de vlucht ontkomen te zyn , heeft met eenige ingezetenen dezer Stadt gemeenschap gehouden, en getracht door derzelver hulp en bystandt wederom in de Stadt te komen , en de oude Regenten te herstellen. Ter bereiking van dit oogmerk , heeft hy enig volk by den anderen verzameld, en is met dezelve de Stadt genadert : doch deeze toeleg is ontdekt en mislukt. Twee dezer Stadts inwooneren van dezen aanslag kennisse gehad, en aangenomen hebbende dezelve te begunstigen, zyn met de doot gestraft, en is de eene, genaamd *Wouter Peters zoon*, gevierendeeld, en ieder deel zyns lichaams voor de vier poorten ten toon gestelt, en de andere *Gelis Pourwels zoon* gerabraakt.

De Raadt dezer Stadt heeft des Vrydaghs na S. Elisabeth besloten het huis te *Rynouwen* ten gronde toe te verbranden , na dat alvorens eenige bergroeden, en eene groote boom van daar gehaald, en gebragt was aan de Vaart, alwaar het groote hoofd in dit jaar gemaakt, en de spuyen met planken zyn bezet. Ik vind in de rekening van den tweden Cameraar, dat deze bergroeden in de spuy zyn ingeheit, en met het hout van den afgehakten boom gezweept en geankert. Het schynt my toe, dat de Raadt dezer Stadt de afbrandinge, en dus de geheele vernietiginge van het huis *Rynouwen*, (waar van *Frederik van Renesse*

se Heer (1) was,) bevolen heeft uit weerwraak van dezen gesmeeden aanslag.

Hendrik van Meurs, Bisschop van Munster is in dit jaar overleden. *Rudolph van Diepbolt*, onze Utrechtsche Myterdrager, hier van bericht bekomen hebbende, is met een groot gevolg van Edellieden gereist naar Munster, om de stemmen der Canoniken te vragen voor zyns broeders zoon *Coenraad van Diepbolt*, die op zyn achtiende jaar al tot Prooft van S. Marie was verkoren, en thans Prooft van S. Lebuinus kerk te Deventer, en Prooft te Osnabrugge was. De mededingers tot die hooge waardigheid waren *Walraven van Meurs*, broeder van den overleden, en *Erik van der Hoey*, wordende de eerste door zynen broeder *Dirk van Meurs*, Keurvorst van Keulen, en de tweede insgelyks door zynen broeder *Grave Jan van Hoey*, ernstig der Canoniken gunst aanbevolen. Na dat onze Bisschop te Munster eenigen tydt zich opgehouden, verscheide kostbaa-

re

(1) *Johan van Renesse*, Grootvader van dezen *Frederik*, hadde in Huwelyk gehadt *Alyd van Lichtenberch*, zynde eene erfdochter, waar door in het geslacht der *Renessen* gekomen zyn de aanzienelyke goederen, voortyds door die van *Lichtenberch* bezeten, en onder dezelve het huis *Rynouwen*. In de verantwoordinge die de Regeerders naderhand hier van gedaan hebben, te vinden by *Matthaeus* tom. 11. *Analect.* p. 242. wordt gezegt deze verbrandinge geschied te zyn op bevel van Bisschop *Rudolph* en den Raadt dezer Stadt, om dat die van *Renesse* hunne oirvede hadden gebroken, en dat de weduwe van den Heer van *Renesse* met hare kinderen voor die schade naderbant is toegeleit 1400. ponden lyfrenten. 'T welk schynt te stryden tegen het geene ik hier voor hadde aangetekend, te weten dat ik niet gevonden hadde, dat *Frederik van Renesse* oirvede gedaan hadde; en daarom daar aan twyffelde; doch hier wordt niet *Frederik van Renesse*, maar in het gemeen die van *Renesse*, dat is die van het geslacht van *Renesse* genoemd.

re gasterijen aangerecht, en veel gelds verspild hadde, is hy, zonder zyn oogmerk bereikt te hebben, wederom van daar vertrokken.

By het verdrag tusschen Bisschop *Rudolph* en *Walraven van Meurs* aangegaan, was aan *Walraven*, voor den afstandt van alle recht op het Utrechtsch Bisdom, toegezeit een jaarlyks inkomen, en volgens het getuigenis van *Veldenaar*, den tienden penning van de Geestelykheit van het *Crisdom t'Utrecht*, zoo dat de Geestelykheit hem jaarlyks zoude uitreiken het tiende gedeelte harer opkomsten. Dit heeft de Paus goetgekeurd, en daar van brieven uitgeleverd, en den Bisschop van Luik tot uitvoerder gesteld. Welke, op verzoek en vervolg van *Walraven van Meurs*, de Utrechtsche Geestelykheit de opbrenginge van die schatting heeft bevolen, onder bedreiginge en verbeurte van den ban by weigering. De vyf Godtshuizen en het Capittel van *S. Lebuin* te *Deventer*, dezen last zeer zwaar en ondraagelyk oordeelende, hebben de betalinge geweigert, en zich zeer nauw vereenigd, en verbonden om op gemeene kosten van dit bevel des Luikschen Kerkvoogdts beroep te doen op het Roomsche Hof (1). Vervolgens hebben zy aan den Bisschop geschreven, en verzocht dat hy zynen transfix brief, gestoken door den brief van den Bisschop van Luyk, wilde intrekken, en hen bystandig wezen in hun beroep op den Roomschen stoel (2), tot eene drangreden gebruikende, dat hy voortydts by eenen bezegelden brief beloofd hadde, alle zaken, zyne verkiezinge en aanstellinge tot Bisschop betreffende,

op

(1) Ziet *Matthaeus* tom. ix. *Analect.* p. 424.

(2) *Matth.* d. i. p. 428.

opzyne eigene kosten te zullen vervolgen. (1) Ook hebben ze geschreven aan den Bisschop van Luik, verzoekende ontheffinge van de beveelen. (2) Doch te vergeefs, waar door groote oneenigheid tusschen den Bisschop en de Geestelykheit ontstaan is.

1 4 5 1.

In het jaar 1451. is de Regeering aldus verzet.
Schepenen.

Geert de Coninck, Borgermeester.

Henric de Wit.

Henric van Nyevelt.

Willam van Gent.

Jan Trinde.

Herman van Lewenberch.

Claes van den Zevender.

Geryt Grawert.

Jan de Coninck de Jonge.

Jan Rwsch Peters zoon.

Jan Dedel.

Lubbert van Alendorp.

Raden.

Bertelmeus Zoudenbalch.

Jacob Wouters zoen.

Wouter van Catwyck.

Geert Snell.

Jan

(1) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 473.

(2) Matth. d. l. p. 429.

Jan de Wilde.
 Tyman van Oudenkoep.
 Willam Claes Steffens zoens zoen.
 Henric Jacob Dircs zoens zoen.
 Loyck de Wael, Borgermeester.
 Jacob van Winfen.
 Geryt de Haen.
 Jan van Mastwyc.
 Braem van Luttikenhuys.
 Goert Dedel.
 Dirck Block.
 Peter van Well de Leydecker.
 Willam Scroyken.
 Jan Thomaes zoen.
 Henric Peters zoen.
 Steven Claes zoen.
 Jan van Benscoep.
 Willam Jans zoen van Scerpenborch.
 Tyman Nypyfer.
 Dirck van Waell.

Oudermannen.

Jan Zittert.
 Vrederic die Voecht. } Wantfniders.
 Geryt Knyff.
 Huge van Gronenberch. } Sniders.
 Aernt van der Horst, Overste Ouder- }
 man. } Backers.
 Willam Proeft.
 Tyman Hackert. } Molenaers.
 Beernt Hafert. }
 Andries Jans zoen van Coten. } Linnewevers.
 Henric Merre. }
 Willam van Lochorst. } Brouwers.
 Ariaen van Cleve. }

Eerst van Herdenbroec.	} Vischcopers.
Ector Hafert.	
Geryt Wessels zoen.	} Louwers.
Geryt Steffens zoen.	
Aelbert van Angeren.	} Wollewevers.
Jan Willams zone.	
Goert de Coninck van Voerde.	} Marsluden.
Michiel Roelofs zoen.	
Jan van Zyll Roelofs zoen.	} Botterluden.
Jan van Valkendael.	
Jan Jans zoen.	} Cordewaniers.
Rutger Peters zoen.	
Henric Koeniken.	} Oudecordewaniers.
Jan Robberts zoen.	
Jan Grawert Hugen zoen.	} Coerncopers.
Cornelis Walichs zoen.	
Willam Block.	} Oudewantfniders.
Geryt van Oeftrum.	
Geryt Bollitgen.	} Steenbickers.
Jan Vrancken zone.	
Goetscalc van Winfen.	} Graeuwerkers.
Henric de Goyer.	
Goert Bot.	} Riemsfniders.
Claes Folperts zoen.	
Geryt Fasse.	} Bylhouwers.
Vrederic Gysberts zoen.	
Wouter van Teylinge, Overste	} Smeden.
Ouderman.	
Peter Rwfch.	
Henric de Hafe.	} Zadelairs.
Adriaen van Wefel.	

Ter behoorlyke onderhoudinge van den Lek-
kendyk, heeft de Raadt dezer Stadt bewilligt in
eene nitzetting van een halve witte stuiver op ie-
der mergen lands.

De

De Raadt dezer Stadt, ondervindende dat het maandelijks aankomen van twee nieuwe Keurmeesteren nadeelig was, en de verbeurde keuren niet naar behoren wierden ingewonnen, heeft verstaan, dat in het vervolg alle jaren, even na het verzetten van de Regeering, twee mannen uit den Raadt zouden worden aangesteld, welke het geheele jaar door die bediening zouden waarnemen.

Gerrit van Hogehuizen is te dezer tydt aangesteld tot geheimschryver van de Oudermannen, met bevel van zich naar dit voorschrift te gedragen: *In den yersten sel Geryt van Hogehuizen altoes, als die Oudermans op ten huise sitten, dair by sitten, gelyc een Stat Clerc voir de Rade, ende aldair scriuen alle zaken van overdrachten, gebliven, slitingen ende wilcoren, die voir de Oudermannen vallen ende geschien zullen. Ende dat boec, dair mede deze overdrachten, gebliven, slitingen ende wilcoren in sel scriuen, zel so groet wesen, alst voir den Rade is, so dat ment van jaer tot jaer niet verniwen en derff. ende hier off zel die Clerck hebben voir zyn loen van elke wilkoer, het sy dat die verwilcoert wert tot enen termyne, off tot meer termynen, een out botken, off die weerde dair voir aen anderen gelde, ende van eenre slitinge te teykenen vyf stuivers; ende die zell die gene wileggen, die de zake voirgaet, ende die gene, die in den onrechte vallen, selt hem weder geven. Ende anders en zel dese voirscreve Clerck geen loen hebben (1), ten wair off yemant slitinge off wilcoren wten boeken getey-*

(1) In het volgende jaar des dingsdaghs na Crispini, is der Oudermannen Clerck toegelegd zoo veel te hebben van de nieuwe borgers, als de Stadts Clerck daar van genoot.

teykent woude hebben, des dat by dair off nemen mach van eenre stinginge vyf stuivers, ende van eenre wilcoer een botken. Ende so wie dat enige stinginge ofte wilcoeren van hem begeert te hoeren, dien sel byt lesen wten boecke, so dicke dat yemant begeert, zonder yet daer van te nemen by zinen ede.

Item dese Clerck voirscreve sell den Overste in der ryt, ende zonderlinge die Overste Oudermans, in redelicken zaken geboersaem wesen, ende by zel der Stat in stacie dienen, gelyc der Stat ende der Scopen Clerck, met dewelke by mede vercleet zel wesen. De voornoemde Hogenbuisen heeft by eede beloofd dit te zullen nakomen.

De ballingen hebben wederom eenen aanslag gemaakt, om des maandaghs 's nachts voor Palmen de Stadt te overvallen, en by verraffinge in te krygen; doch dit voornemen is hen mislukt, en zyn Jan Everts zoon, Geryt Gelis zoon, en Wynant Jans zoon, die der ballingen oogmerk aangenomen hadden te begunstigen, met den zweerde ter doot gestraft.

By openbaare klokkluidinge heeft de Raadt dezer Stadt des maandaghs na S. Jans dagh decollatio aan de Carthuisers, in het Sartroyen klooster, ook Bloemendaal (1) genaamt, gelegen buiten de Weerdpoort in Stadts vryheit, zich onthoudende, als mede aan hunne huisgenoten, verboden in de Stadt te komen, en ernstig gelaft de borge ren en inwooneren dezer Stadt zich te wachten, van zich by hen te begeven, of eenigen omgang met hen te hebben, op verbeurte van vyf jaren
uit

(1) Van dit Klooster, en deszelfs stichtinge kan gezien worden de Heer Matthaeus lib. 11. Fundat. Ecclesiar. 3. p. 419.

uit de Stadt te blyven , om dat zy *met leugentaal onze Stadt aan den Rade van Holland badde beswaart* , zullende dit verbodt stand grypen , ter tydt toe zy die beswaarnisse afgedaan , en de Stadt hunne breuken gebetert hadden. Waar in dit bezwaar en de leugentaal bestaan heeft , hebbe ik niet gevonden.

Volgens de oude keuren was het aan de leeden van den Raadt niet geoorloft in des Raadts vergaderinge tegenwoordig te zyn , noch te stemmen , wanneer in dezelve zaken , hunne nabestaande aangaande , voorgebracht wierden ; maar waren zy verplicht in dat geval op te staan ; doch te dezer tydt is men eenigzints daar van afgegaan , en verstaan , wanneer in den Raadt gehandelt wierdt van die geene , die in het jaar 1449. gebannen , of uit de Stadt gevlucht waren , dat ze in dit geval niet van het Raadthuis zouden mogen gaan , schoon onder die ballingen en voorvluchtigen hunne bloedverwanten , jaa zelfs zwagers , zich bevonden.

Om , zoo veel mogelyk was , te beletten de fluykeryen op den wyn excyns , heeft de Raadt des dingsdaghs na S. Jacobs dagh , dit volgende overdragen , 't welk ik al te opmerkelyk gevonden hebbe om hier over te slaan , dewyl men daar uit gedeeltelyk zien kan , op wat wyze de Wynneeringe in dien tydt alhier geoeffent , en hoe de fys ingevorderd en betaald is. *Overdroegen die Rade out ende nie , dat after deser tyt voirt , niet dan tot vier personen toe in den vennoetscap van den wynsys en zellen wesen , die mitter wynering omme gaen , off die dair aen winnen ofte verliefen ; mer oft hem gelieft , so mogen zy wel tot hem nemen in den vennoetscap voirscreve noch tot vieren toe ,*
ende

ende niet meer, die mit de wyneringe niet omme en gaan, noch oec dair aen en winnen, nochte aen en verlieſen.

Item ſo en ſelmen voirtan niet dan eenrebande Rynſch wyn in eenre kelre, ende oec niet dan een vat teffens opſteken, ende tappen, by zy root wyn ofte blanck wyn, ende terſtont als dat vat opgeſteken is, ſo iſt ſysber. Ende iſt dat enich wynman in den zelven kelre anders enige wine opſtake, dan te tappe liep, off wechgave, dat vat ſoude terſtont oec ſysber weſen, ende dair toe ſoude by verboren vyftich ponden, half totter Stat beboeff van Utrecht, ende half totter Sysmeysters beboeff in der tyt. ende dit ſellen hem die Busmeysters van den Rade wtpanden, zonder verdragen.

Item ſo ſelmen voirtan alle Suders ofte Weſters wine, die opgeſlegen zyn, ofte die binnen onſer Stat comen, ende opgeſlagen zullen werden, opſcrieven by den Sysmeysters in der tyt; ende men en ſell oec van de voirſcreve winen niet buten onſer Stat ſenden noch vueren, men en beeft yerſt een teyken van de Sysmeysters. ende die voirſcreve wine, als men die wiſeinden ſel, zo ſel men ſe den Sysmeysters yerſt geven te drincken, off zys begeren, omme te weten wat winen men wtzeynden zell.

Ende wairt oeck dat enich man enige van de voirſcreven winen wtzeinde zonder teyckente hebben van de Sysmeysters, ofte oec inſloege, eer dat ſy van de Sysmeysters opgeſcreven waren, die verboerde vyftich ponden, alſo dicke als byt dede, half tot beboeff der Stat van Utrecht, ende half tot der Sysmeysters beboeff in der tyt, dat hem die Busmeysters van den Rade wtpanden zullen, zonder yemant des te verdragen, ende dair voir hebben enen pont.

Ende wairt oec dat die wynluden als zy aldus boir

hoir winen wtzenden willen, die Sysmeysters niet by buis en vonden, omme een teyken van hem te nemen, zo mogen zy hoir winen wtzenden zonder verboren, by een van den Rade, ofte by twe van boren buerluden, die zy dan by nemen zullen. behoudelicken nochtans, dat men den Sysmeysters dan des zelven dages, ofte tierste zy thuis gecomen waren, te kennen geven zel, wat winen, ende hoe veel men wtgezent heeft, byt verboren van de vyftich ponden voirscreve.

Item wairt zaek, dat die wynluden tot eniger tyt onversien scade aen bore winen in die kelders leden, den scaye zellen zy terstont den Sysmeysters laten bezien, ende dien scayen zelmen hem dan corten aen boren sjs. ende dede hem die Sysmeysters dan weygeringe dair van, ofte dat zy niet thuis en waren, so mogen die wynluden den scaye laten besien by twe van boren buerluden, off by enen van den Rade, ende dair by zelmen dan de scade groten, ende dit selmen de Sysmeysters te kennen geven des zelven dages, als die scade aldus besien ende gegroet is, ofte tyerste die Sysmeysters thuis gecomen syn. Ende wairt zaeck, dat men des niet en dede als voirscreven is, so en derven hem die Sysmeysters den scaye niet corten.

Item yemant, die enige van de winen voirscreve insloege, eer die van den Sysmeysters opgescreven ende geroyt wair, die verboerde tien ponden van elcken stucke wyns, so dicke als byt dede, die een helfte tot der Stat behoeff ende die ander helft tot der Sysmeysters behoeff in der tyt, dat hem die Busmeysters van den Rade wtpanden zellen, als voirscreven is.

Item die Wynroeder (1), also by die voirscreve

winen

(1) Deze wordt elders genoemd des Stadts Vergier, van het

winen aldus roeden sall, dat en sal by mit gene crichte opscriven, mer by zall mitter baeck trecken opt vat, so dat ment zien mach.

Item alse die Sysmeysters aldus omme zellen gaen scriven, so sellen die oude Sysmeysters mit hem gaen, ende al in allen kelres, dair zy die voirscreve winen opgescreven hebben. Ende wairt zaeck, dat die Sysmeysters hier na enige winen vonden, die zy niet

het Latynsch woord *virga* eene roede, war mede de wynvaten geroeit worden, gelyk noch hedendaags geschiet. Deze ordonnantie op de Sysmeysters en Wynkopers is de eerste niet die door den Raadt dezer Stadt is beraamd. Ik hebbe noch eene oudere gevonden van het jaar 1388. des vrydaghs na S. Remey's (dat is Remigii) dagh. Welke ik dienftig achte hier op te geven, om dat wy daar uit zeker bericht kunnen bekomen van het geen de Wynkopers toegelaten en verboden was, en hoe zy die neeringe in oude tyden alhier hebben geoeffent:

Van den Wynsys.

Overdroeghen de Raet out ende nye, zo wanneer de wynsys wtgaet, dat men alle wine, die ghewaent syn, tappen mach twe daghe lang na dien daghe, dat de wynsys wtgaet. ende wes wine binnendien zelven tweend daghe nyet ghetappet en zyn, die mach die ghene, die de wyn zyn is, wlaten of hi wil, of hi waer sysbaer den nywen Sysmeysters. ende wes wine niet ghetapt en waer, ende de zi voert tappen wouden, die zoude der Stat Vergier roeden bi zinen ede, ende daer zouden hem de nye Sysmeysters of lonen. Ende de ghene de wyn opsteken ende tappen, die zellen den achsten penninc, daer zyt voer opsteken, wtgenomen Vernaets, Malevizie ende Romanje, zo wes yemant daer of waende en opstake in enich Sysmeysters tyd, dat zoude hi versisen van also veel, alse hys tappede, ende nyet meer in des Sysmeysters tyt voirscreve. Ende so wes si daer of behouden, ende nyet ghetappet en hadden, dat soudent zi elken toecomenden Sysmeysteren versisen van also veel, alse zys tappeden ende nyet meer. Ende elc Sysmeyster die zelt doen vergieren, op dat hi weten mach hoe veel dat mens tapt in zynre tyd, daer hi sinen sys of eyschen ende hebben mach; ende so voert van Sysmeysteren tot Sysmeysteren op allen toecomenden Sysmeysteren cost. Ende die

niet opgescreven en hadde, noch die hem oec die oude Sysmeesters niet geweten en hadde, so sullen die oude Sysmeesters verboren tot elken reyse vyftich ponden, half tot der Stat beboeff, ende half tot beboeff der Sysmeesters in der tyt.

Item alse die Sysmeesters omme gaen scriven, so mogen sy mitten Busmeesters van den Rade alle die wynluden ende tappers eden, dat sy geen suyers off
Wes-

die Sysmeesteren moghen die ghene eden, die die Vernaets, Malevisie ende Romanje voerscreven tappen, dat si ghene andere wine doer die drie winen voerscreve ghetoghen en hadden, na overdracht des Raets van de Stat out ende nye, zonder enich arghelift.

Van den Wyn ende Wynluden.

Die Wyntapper, wert hi begrepen mit waenve mate (1), daer zel gelden vyf scillinge, also dicke als ment vint.

Die wyn met zonder mate, gheteykent mitter Stat teyken, die zel ghelden een pond, ende woert also dicke als men hem daer mede begrypt.

Die wyn gheeft om ghelt, ende mit enen craen wtleyt in enen anderen vate daer in, die verboerde drie ponden.

Gheen zamencopers en zellen Comans wezen van dien ghoede, daer zi zamencopers of zyn, voert te vercopen dat ghoet bi enen koer van twe ponden off hi verboerde een jaer zyn ambocht.

Nyemant en zel zine taveerne van wine vorder oefenen dan op sinen kelnaer, bi enen koer van enen ponde, zonder tapper of roeper, die moghen gaen, maer ghenen wyn mit hem draghen van der taveerne bi enen ponte ofte scuppen.

Waer yemant, die enighen wyn tappende binnen onser Stat duerre, dan de Stat ghezet hadde, die verboerde drie ponden, ende dair toe den fys, ende die Stat soude woert doen tappen voer dat ghelt daer hi voer ghezet waer.

Waer yemant die wyn vercofte, die men tappede onder die Ecclest, die zel der Stat horen fys gheven, ghelike of biet zelve tappede.

Voert

(1) Dat is, werdt hy betrapt in geene goede mate zynen wyn te tappen en te leveren.

Westers winen meer en hebben dan zy aldair tonen, ende te voirsine brengen in vaten, in cruken noch in kannen. Ende wairt dat hier in yemant brokiche gevonden woirde, den zoudmen meenedich ter clocke wtkundigen, ende dair toe zoude hy verboren vyftich ponden, half totter Stat beboeff, ende half tot der Sysmeysters beboeff voirscreven, dat hem die Busmeysters van den Rade wtpanden sellen, alse voirscreven is. Item

Voert zo wie den andren, die wyn tappen woude, zyn taveerne verbade, of daer om dobbelde, ofte op ten besten wyn liete, ofte enigherhande dinghe daer om dede, daer die ander taveern mede after bleve, die verboerde vyf ponden, also dicke alse hyt dede, ende die ghene, die zyn taveern daer mede af ter liete, die verboerde oec vyf ponden.

Die Zuderschen wyn verlaet in Rynsche waten, die verboert van elc stuc, ist groot, ist cleyn, tien ponden. Voert die Zuderschen wyn menghet in Rynsche wyn, of anders enighe wine, Malernizey ofte Claret, of hos hi genoemt waer, die verboerde oec tien ponden.

Voert zel Zudersche wyn legghen in zinen zonderlinghen kelnaer, daer anders ghene winen in legghen, dan Zudersche wine, die anders dede die verboerde vyf ponden.

Voert en zel nyemant meer dienres hebben dan een hooftroeper ende enen knecht op ten kelnaer. (1) maer die hooftroeper mach gaen dienen daer hi wil.

Voert waer enich man, die de taveerne zyn waer, die dit verbrake heymelic of openbaer, die verboerde ene maent de Stat ende ene mile daer of.

Waer enich Wynroeper, die enighen wyn prysde, alse die ghenen dienst en hadde, ofte lakede, alse hi ghenen dienst en hadde, die verboerde een maent de Stat ende ene mile daer of.

Voert waer yemant die een legbel wyns ofstake, ende dat

pro-

(1) In een besluit des Raads genomen des vrydaghs na onser Vrouwendagh Lichtmissie in het jaar 1374. leeze ik: En zel ghene wynman meer dienres hebben dan een, ende die en zel niet vorder dienen nochte gaen dan op ten kelnaer, daer men dien wyn tapt. ende enich knecht, die dat verbrake, die zel een maent lang leggen in den roden toerne. Ende enich wynman, die dit verbrake, die verboerde vyf ponden, also dicke als hyt dede, ende die zallen die Koermeysters in der tyt opboeren op ter Stat kiste bi horen etc.

Item so zellen die Systeemsters ten beiligen zweren in tegenwoerdicheit sraets opten huize, als zy baren sjs besetten na der gewoente, dat zy dese overdrachte voirscreve houden ende voldoen zellen boren sysoen wt, ende dat zy oec geen wynluden noch tappers, die enige der punten voirscreve brokicb gevonden woirde, mit hem en zullen laten dedingen, beimelic noch openbaer, in eniger wys; mer hoir volle

ven liete op ter straten, of dat hi daer wt ghetappet hadde den lude om hoer ghebt, ende dan in enen andren legbel voer, dat crancker wyn waer, die verboerde tien ponden, ende dair toe zoude de Stat dat eerste legben op doen steken ende tappent voert wt.

Voert waer enich wynroeper of wyn knecht, de wyn prysde voer verwe te houden, ende gheen verwe en hielde, zo verboerde die hooftroeper ene maent de Stat, ende den knecht soudemen scuppen, off hem hoer meysters nyet en stonden.

Ende waer yemant de wyn dede roepen voer dat hi verwe houden zoude, ende hi ghene verwe en hielde, die verboerde tien ponden, ende die zoude hi brenghen bloots hoefst ter klokken van den kelnaer, daer die wyn gelopen hadde. ende de wyn, die men roept voer verwe te houden, die zel twalef uren lang verwe houden.

Voert meer en zellen nyet meer weynoots wesen aen winen, dan vier mannen in enigher weynootscappen, ende yemant, die meer weynoten hadde, ofte loste, ofte vorwaerden mit yemant, dat in enigher wyn te win of te verlieze droeghe, die verboerde vyftich ponden, also dicke alse hyt verbrake. ende hier zellen die Keurmeysters maendelix onderzoek of doen, ende eden elken persoon bi hem. ende die zal zweren, dat hi daer in nyet gebroect en heeft, noch nyemant dat hi weet, zint dier tyd, dat dit punt eerst overdraghen wart. ende die koeren zellen hebben half de Stat, ende half die Koormeysters.

Voirt waer yemant, die wyn makede, ofte dede maken mit crude, of mit anders enigherhande zaken, om des wil, dat si bereyt souden warden, ten waer hi den Rade van der Stat, die daer toe ghezet waren, die zoude brenghen vyftich ponden aen hemde ende aen broeke ter klokken, ende bidden den Rade verghifnisse, ende daer toe en zoude hi, nochte zine weynoten binnen een jaer daer na gheen wyn tappen.

volle koren opnemen, zonder yemant des te verdragen, by meenedich ter clocke wtgekundicht te werden, ende dair toe opt verboren van vyftich ponden, half tot der Stat beboeff, ende half tot des genen beboeff, diet den Rade bybrochte. Ende yemant, die aldus tot eniger tyt brokich gevonden wert, ende die dan dair voir bidt off spreekt, tot verlichtenisse of quytsceldinge zynre broken, die zel verboren vyf en twintich ponden, so dicke als by dat doet, tot beboeff der Sysmeysters in der tyt. Ende wairt oec zaeck, dat enich Sysmyster tot eniger tyt brokich gevonden worde in enige punten voirscree, ende dit dan dair voir sprake ofte bade tot verlichtenisse ofte

tot

Voert waer yemant, die een stuc wyns opstake, ende dat wtloopt, ende hi een ander op dede in dien kelnaer van dien zelve daghe ofte avont, zo zoude hi enen hoep wthanghen van enen wynlegel, ende anders nyet, also langhe als dat legbel liepe, tot enen teyken, dat dat syn ander waer, hi enen koer van vyf ponden, ende daer toe zoude de roeper gaen tusschen den tweeen bruggen der beyde siden van der grafte, ende roepen, dat dat syn ander is, by enen koer van enen ponde.

Voert so en zellen nyet meer dan twe weynootscappon van den wynluden te gader den wyns hebben moghen, ende oec nyemant mit hem, so dat si daer aen winnen of verliezen moghen. ende enich man, die dit verbrake, die verboerde vyftich ponden. ende hier zelmen onderzoec of doen binnen vier-tien daghen na elker tyd, als men den sjs vercoft heeft. ende dat zellen die Koermeysters doen, de in der tyd syn, als men den sjs vercoopt.

Voert so wanneer de Overste nye Koermeysters setten, zo zellen zi hem zonderlinge bevelinge doen bi horen ede, dat si die koeren van den wine verwaren zullen, also als boec inhoud, endedie koeren zel die Stat half hebben, ende die Koermeysters half.

Voert so zel de Raet setten vier mannen van horen Rade, die al de winen bezien zullen, die hier binnen in kelnaven legghen, tusschen den tweeen onser Vrouwen daghen, ghe-noempt *assumptio & natiuitas*, ende wat si dan ontidich vinden,

den,

tot quytsceldinge boire broken, die verboerde oec vyf en wintich ponden, so dicke als byt dede, tot beboeff der Stat van Utrecht, ende dat zellen hem die Busmeysters van den Rade wispanden als voirscreven is.

De oneenigheden tusschen den Abt van S. Paulus en zyne kloosterbroederen zyn zeer hoog gerezeezen, en de Raadt dezer Stadt niet willende, dat de borgers en ingezetenen zich daar mede zouden bemoeyen, heeft by klokluidinge, dezelve op zware straffe doen verbieden te komen in het klooster, om den Abt tegens de Monniken, of de Monniken tegens den Abt te

sty-

den, die zellen zi taken, ende in scrifte nemen, ende zegghen den ghenen, die de wine zine zyn, dat hy die wine nyet en bruke, nocte weerloos en warde, ten zi bi consente des Raats van der Stat, bi enen koer van vyftich ponden. ende na zinte Martyns daghe zo zellen die zelve vier, of die ghenen, die de Raet daer toe zet, de wyn bezien, de zi ghetaket ende in scrifte ghenomen hebben, ende vonden zi yemant daer in brokich, dien zouden zi horen koer ofnemen, als voirscreven is. Ende wat winen, de nyet wederghewonen waren, die zoude voert bliven legghen; bi zulken koer als zi voer ghelegghen hebben, totter tyd toe, dats hem die Raet oorloff ghegheven hadde, ende watter vuyl is, dien zellen zi den bodem inslaen.

Men kan onder anderen hier uit opmaken, dat al van oude tyden de wynkopers gewoon zyn geweest hunne wynten te mengen met andere wynten, en met kruiden en andere waaren dezelve te bereiden, en dat de Raadt daar in heeft getracht te voorzien, en te beletten het brouwen, zoo men het thans noemt, der Wynkopers. In onze tyden is dit zoo gemeen, dat genoegzaam geen wyn, zoo als ze natuurlijk uit de wynpersse komt, gedronken wordt, dewyl ze aan de smaak niet voldoedt. Voorts moet ik noch berichten, dat de excyns van de wynten betaald wierdt naer de waarde van dezelve, den tienden, twaalfden, of meerder of minderen penning, naar mate dat de excynsen verhoogt of vermindert waren

styven , of eenige hulpe toe te brengen.

Op dat de Stadts grachten niet zouden vervuild worden , en het water zyne zuiverheit behouden , heeft de Raadt eerst gewilt , dat de Vleyshouders de pensen en darmen niet zouden waschen en schoonmaken , dan op de trap voor den Plompentoorn ; doch deeze plaatze te klein zynde , heeft ze kort daar na verstaan , dat by dage dit werk alleen verricht zoude worden in den borchwal buiten de Wittevrouwe poort aan de noordzyde , en des nachts op den styger by de Weerdpoort.

Bisschop *Rudolpb* hadde , om de Geestelykheit , niet zeer te vreden zynde , over zynen handel met *Walraven van Meurs* , zonder hunne kennisse aangegaan , eenichzints te believen , aan haar eenen brief geschreven , en daar by verleend vrydom van excynsen . Dit ter kennisse der Oversten gekomen zynde , hebben die den Raadt by den anderen geroepen , en hebben zy , als mede alle de leeden van den Raadt verklaard , noch *raats noch daats te zyn* van dien brief , en dat de Bisschop dien brief hadde gegeven buiten wil of weten van den Raadt . Zekerlyk heeft de Raadt deze verklaringe gedaan , om te toonen dat het in des Bisschops macht niet was , de Geestelykheit zodanig een voorrecht te vergunnen buiten hare bewilliginge , tot nadeel van Stadts inkomen.

Op de klachten van den Commandeur der Duitsehe ordre over *Gerrit van Wezel* , die de ordre hadde verlaten en zich begeven by de Carmeliten te Haarlem , heeft de Cardinaal *de Cusa* , afgezant des Paus , eenen brief geschreven aan den Bisschop en Proost t'Utrecht , hen bevelende dien Ridder weder te doen komen in zyne ordre en
de

de Carmeliten te gebieden, dat zy denzelven niet zouden ophouden of styven in zyne ongehoorzaamheit. (1) Welke Cardinaal ook in dit jaar eenen brief heeft uitgegeven aan het Capittel van S. Marie over de Vicarifen in de kerk te Harderwyk. (2)

Dewyl eenige ballingen en uit de Stadt gevluchten, dewelke geene oorvede hadden willen doen, of dezelve gebroken hadden, veele borgeren en ingezetenen, buiten de Stadt op andere plaatzen ontmoetende, mishandelden, en dagelyks aanslagen smeeden om de Stadt te overrompelen, heeft de Raadt, op hoop van hen de verdiende straf daar voor te doen gevoelen, of ten minsten tot afstand van zulk een kwaadt gedrag te brengen, op het einde van dit jaar dit navolgende by klokluidinge doen afkondigen: *Want deze nabescreve personen, onse ballinge ende voirluchtige, geen oorvede en hebben willen doen, ende oeck die zommige boir oorvede gebroken hebben, oeck die sommige van bem van zwaere opsette bezeit zyn, ende onse borgeren geant, ende oec enen onsen borger moerdadelic geslagen ende gewont hebben in den vrier jaer-marcten tot Antwerpen; hier omme zyn die Rade out ende niwe eendrachtelic op tie ballingen ende voirluchtigen voorgeruert, hier na bescreven, overdragen deze punten.*

*In den yersten so wye WILLEM VAN CRO-
NENBERCH, JACOB PROYS, JAN WOUT-
MAN, ofte HERMANNUS VAN DER
MEER*

(1) De brief kan gelezen worden by Matthaeus lib. iv. de Nobilit. cap. 14.

(2) Ziet den Heer Schraffert in zyne Beschryving van Harderwyk-bladz. xxxv.

MEER venge, ende onser Stat levendich brochten, die zoude ten yersten of yemant onse Stat verboden wair, vry weder in onse Stat wesen methten; beboudelic wairt dat zy van enige doetslagen wtgeweest waren, die zouden des doden magen zoenen by onsen Rade. ende hier toe zouden zy hebben van onser stat van enen ygelicken, die zy aldus binnen onser Stat levendich brochten, dusent ons Heren gulden van Utrecht. ende wairt oec, dat yemant van den ballingen voirgenoomt aldus in den aentasten doot blive, dat Got verbuede, so zoude die gene, die aldus dair over ware, allikenwel onze Stat van allen zaken vry weder hebben, gelyc voerscreven is, zonder enich gelt dair van te hebben.

Ende desgelycs so wie *FOLPERT VAN RAEPHORST*, *JAN SCHOT*, *JAN AERNTS ZOEN*, *AERNT WILLAMS ZOEN*, *SPRONK JANS ZOEN*, ofte *ALBERT FREDERICS ZOEN*, ofte yemant van hen, venge, ende levendich binnen onser Stat brochten, die zouden tot zes personen toe, ende dair en boven niet, oec onser Stat weder hebben, in alle manieren voirscreven, ende dair toe zellen zy van onser Stat hebben van enen ygelicken, die zy aldus levendich binnen onser Stat brochten, als voirscreven is, drie hondert ons Heren gulden van Utrecht.

Voirt wairt zake, dat yemant van de ballingen ende voirluchtigen voirgenoomt tot eniger tyt oirvede doen wouden, by goetduncken des Raets out ende niwe, ende dat aen onser Stat van Utrecht zochten ofte zoeken deden, die zullen, nadien zy dat verzueck gedaen hebben, wt deser overdrachte voirscreve gefondert ende onbelast wesen.

Hier by is noch gevoegd een verbodt van eenige goederen der ballingen of voirluchtigen te
koo-

koop en, of te beleenen, op verbeurte van de Stadt.

Op dat alle de inkomsten van de Stadt, 't zy van keuren, breuken, excynsen of andere goederen, dewelke in de laatste rekeningen der Cameraars als onbetaald aangetekent waren, met het eindigen van dit jaar zouden worden ingevordert, heeft de Raadt des dingsdaghs na S. Lucie dagh verstaan, dat alle dezelve voor den aanstaande nieuw jaars dagh zouden worden voldaan, en omtrent de straffe wegens wanbetalinge dit onderscheit gemaakt: dat leden, zoo van den ouden, als nieuwen Raadt, dit besluit niet nakomende, zouden worden ontborgert: dat nalatige borgeren hun borgerfchap zouden verbeuren, en de schult dubbelt moeten voldoen: en dat ingezetenen hier in verzuimig zynde, vyf jaren uit de Stadt zouden zyn, en in dezelve niet weder mogen inkomen, ten zy hunne schult dubbelt betaald hadden: en, 't geen zeer opmerkelyk is, dat indien Stadts schuldenaren, buiten de Stadt en haare vryheit, doch binnen het Gesticht, woonden, de namen derzelve in schrift zouden worden toegezonden aan de Schouten van die gerechten, waar onder zy hun verblyf hadden, om hen kennisse te geven van dit Raadts besluit, op verbeurte, indien zy achterbleven, van de schult dubbelt op te brengen met de kosten daar op gevallen; en indien de Schouten hen daar niet van verwittigden, dat dan aan hen zouden verhaald worden de dubbelde schult met de kosten. Deze tydt wat kort gestelt zynde, hebbe ik in het volgende jaar nu en dan dezelve verlangd gevonden, tot dat eindelyk de zaak ter uitvoer is gebracht, en verscheiden, wier namen in het Buur-

spraakboek aangetekent staan, volgens het voorschrift van het Raadtsbesluit, zyn veroordeelt.

1 4 5 2.

In het jaar 1452. is op den gewoonen tydt de Regeeringe aldus verzet:

Schepenen.

Lubbert die Waell.
 Beernt Grawert.
 Jan Sloyer.
 Gysbert van Vlueten, Borgermeyster.
 Henric van Gent.
 Jan van Drakenborch.
 Gysbert van Herdenbroec.
 Jan van der Horst.
 Gysbert Eerts zoen van Herdenbroec.
 Huge Vuystinc.
 Willem van Culenborch.
 Dirc van Zulen.

Raden.

Jan die Wael.
 Jan Knyff.
 Pouwels Scrodekyn.
 Jan Butendyc.
 Symon Dircs zoen.
 Cornelis Aelbert Scaden zoen.
 Dirc Taets.
 Gysbert Pauskyns zoen.
 Joest van Bueren.
 Peter van Valkendael.

Bertelmeus van Lochorst.
 Henric die Loze.
 Matheus Gysberts zoen.
 Geryt van Winsen.
 Reyner Modde.
 Jan van Zuylen van Amerongen.
 Symon van Teylingen.
 Jacob Pot.
 Claes Schout.
 Bruninc Gysberts zoen.
 Bertelmeus van Nyenvelt, Borgermeyster.
 Aernt Oge.
 Peter van Vosculen.
 Peter Boydyn..

Oudermannen.

Wouter Ysbrants zoen. } Wantfnyders.
 Goessen van Bruninc. }
 Steven Tyelmans zoen. } Snyders.
 Jan Dircs zoen. }
 Jan die Wael Claes zoen. } Backers.
 Ricout van Velde. }
 Mathys Jans zoen. } Molenairs.
 Jacob Schout. }
 Jan Louwens zoen. } Linnewevers.
 Symon Jans zoen. }
 Tyman die Edell. } Brouwers.
 Claes Symons zoen. }
 Meyster Jan. } Viscopers.
 Maes die Wilde. }
 Pouwels Gysberts zoen. } Louwers.
 Aernt Claes zoen. }
 Peter Faes.
 Jacob Henric Jacobs zoens zoen. } Wolleweyers.

Geryt van Zulen Lamberts zoen.	}	Marsluden.
Evert van Voerde, Overste Ouderman.		
Jan van Oudewater.	}	Botterluden.
Jan die Wit.		
Geryt Wouters zoen.	}	Cordewaniers.
Willam Egberts zoen.		
Herman Passert.	}	Oudecordewaniers.
Peter Maech.		
Evert van Vosculen, Overste Ouderman.	}	Corencopers.
Vranck die Haze.		
Henric Block.	}	Oudewantfnyders.
Gysbert Jans zoen.		
Aelbert Bertelmeus zoen.	}	Steenbickers.
Gelis van Eyck.		
Volcken van Baern.	}	Graeuwerkers.
Jan Walmer.		
Gysbert Louwerens zoen.	}	Ryemfnyders.
Jan Luytkyns zoen.		
Eerst Jans zoen.	}	Bylhouwers
Willem Herman Grawerts zoen.		
Henric van Zevenhufen.	}	Smeden.
Aernt die Brwn.		
Dirck Hack.	}	Zadelairs.
Hendrik Sanders zoen.		

In de Buurkerk, onlangs vermaakt, waaren verscheide gestoeltens, banken en Capellen gestelt, waar door veel ruimte in die kerk benomen wierdt, waarom de Raadt des woensdaghs na dertiende dagh besloten heeft, die alle, uitgenomen der Oversten capel (1), te doen afbreeken, en

(1) Daar van kan nagezien worden Matthaeus lib. 11. Fundat. Eccles. 6.

en dat in het vervolg noit enige gestoeltens, banken of capellen in die kerk zouden worden gemaakt, dan met toestemminge der Kerkmeesteren en van den Raadt dezer Stadt.

De oneenigheden tusschen den Abt en de Monniken van S. Paulus dagelyks meerder wordende, heeft de Raadt hare overdrachte, in het voorleede jaar genomen, vernieuwt, en daar noch by gevoegt een verbodt aan alle borgeren en ingezetenen dezer Stadt, van zich niet te laten gebruiken tot Rentmeesters, of de beheeringe van de goederen des kloosters op zich te nemen: als mede, dat geene Vrouwen, by dage of by nachte, in het klooster zouden komen, ten zy met toestemminge van den Abt. Om eens een einde van dien tweespalt en onmin te maken, heeft de Cardinaal *de Cusa*, aan wien de Paus bevolen hadde nauwkeurig onderzoek te doen op het gedrag der kloosterlingen, en hunne levenswys te verbeeteren, den Abt *Willem van Heuckelum* afgezet, en eenen anderen, genaamt *Jacob van Poelgeest*, met die waerdigheid voorzien.

Te dezer tyd is er ook een hevig verschil geweest tusschen den Abt van S. Paulus, en de Heeren van den Dom over zekere tiende, gelegen by de Stadt Amersfoort. De Raadt dezer Stadt, niet willende, dat de borgers en ingezetenen zich daar mede zouden bemoeien, heeft hen verboden die tiende te kopen, of zich in enige manieren deze zaak aan te trekken, op verbeurte van vyf jaren de Stadt te moeten ruimen.

Den vier en twintigsten May dezes jaars is te Amsterdam eene groote brand ontstaan (1) zo dat de

(1) Van dezen brand maakt gewag Pontanus lib. II. Histor. Am.

de halve Stadt byna door de vlamme verteert wierdt.

De Raadt dezer Stadt heeft niet nagelaten haare bereytwilligheit te toonen om haare nabuuren in deze beklagelyke omftandigheit te gemoet te komen, en ten dien einde alle de poorteren en inwooneren van die Stadt vry geleide gegeven voor eenen zekeren tydt, welke meermalen verlanght is, en onder anderen toegestaan uit de Stadt Utrecht te halen, het geene zy tot optimmeringe van de afgebrande Stadt, als anderzints nodig zouden hebben, en ten dien einde dit navolgende des Manendages na Magdalene ter klokke doen afkondigen: *Want die stede van Amsterdam, Got betert, grote scade van brande gebat ende geleiden heeft, so wil die Raet van onser Stat, aensien de armoye ende onverwinlicke scaye der poirteren ende stede voirscreve, gunnen ende believen allen den poirteren ende inwoenres der stede voirscreve binnen onse Stat ende Stat vryheit te comen, ende te marren, ende te te verkeren, ende hoir goede binnen onser Stat te brengen, te gebruiken ende weder van hier te halen, des hem tot hoire tymmeringe ende anders behoeff is.*

In de Godshuizen en ten behoeve van geestelyke perzonen, wierden veele werken gemaakt door die geene, welke geene Gildebroeders waren, ook verkochten de Geestelyke zommige waaren van elders gehaald, waar door de gilden in hunne rechten zeer wierden verkort, en de neeringe der borgeren veragtert. Om dit kwaad te stuiten, heeft de Raadt dezer Stadt des Woendaghs

Amstel. cap. 18. als ook Commelin in zyne Beschryvinge van Amsterdam vi. Boek.

daghs na S. Lucas dagh een besluit genomen, 't welk ik hier zal invoegen, om dat wy uit dezelve niet alleen bericht konnen krygen van de zorge en oplettenheit der Regeerders van dien tydt voor het welzyn der gilden, maar voor al van de middelen, die zy in het werk stelden, om de Geestelykheit te beletten geen nadeel aan de borge-rye toe te brengen. *De Raet out ende niwe zyn eendrachtelic overdragen, wairt zake, dat after deser tyt voirt enich man ofte wyff, onse borge-ren, ofte ondersaten, enigerhande werk bestade, ofte maken liete in enige Cloesteren, Zusterhuizen, ofte Begynhuizen, ofte aen enige andere geestelicke personen, die des ambochts geen volle gildebroeder waer, vermits welker enige onser Stat gilden, ofte ambochten mede vercort ofte verastert waer, die sel verboren tien dusent steens, also dicke ende also menichwerve, als byt dede, ende men dat ter waerheit vande, die ene helst tot onser Stat beboeff van Utrecht, ende dander helst tot beboeff der gilden (1), die by dit voirscreve werk vercort ende verastert waer.*

Item wair yemant van buten, die in enige Cloeste-

(1) Het gildgeld moest aangeleit en besteed worden tot nut en voordeel der gilden, en was het niet geoorloft dat geld te verdrinken, weg te geven of te verdeelen. Zulks was al van oude tyden verboden, hebbende ik hier van in het boek, genaamt *liber hirsutus*, dit aangetekent gevonden: *Int jaer ons Heren 1370 op ten Jaers avont, droeghen de Schepene, Raet ende Oudermanne ghemeenliken over een, wantet voertyts overdraghen was, dat men der ghilden ghelt niet verdrinken, noch wech geven en zoude, maar dat ment houden zoude totter ghilden orbaer, dat men dat voertaen ghebouden wil hebben, ende waar enich Ouderman, die horen ghildebroederen wyn, ofte ghelt gewe, ofte in eniger maniere deylen, van dezer tyt voirt, dan in hoers ghemeene ghilden orbaer, die zoude vier jaer uter stat rade wezen.*

steren ofte Begynbuisen, binnen onser Stat ofte Stat vryheit, enich ambecht vuerde, hoewel nochtans dat werck, dat by dair wrochte, den Cloesleren ofte Begynbuisen toebehoirde, ende by voir die tyt syn stedige woenstat alsdan niet gebat en hadde, den mogen die Oudermans van den gilde, dat by vuerde, buten der vryheit der Cloesters ofte der Susterbuis wachten, ophouden ende ofnemen tien dusent steens, tot hoirs gilden beboeff.

Item wair dat zake, dat enich geestelic persone after deser tyt voirt enigerbande goet in manieren van coopmanscappen van buten binnen onser Stat brochte, haelde ofte comen liete, ende dat goet onder andere geestelicke personen om gewin an penwairden weder wstete, dat zelmen van onser Stat wegen zinen Overste, ofte zinen Capittel, dair by onderhoirde, te kennen geven, omme hem te onderwyfen ende te berechten. dat byt asliete, ende by niet meer en dede. ende dede byt noch hier en boven. so selmen de Stat verbieden twe jaer lang. Ende wairt zake, dat yemant van onse borgeren ofte onderfaten, by zy wyff, ofte man, die aldus tegens (1) enige geestelicke personen enigerbande goet ofte waer coste, ofte ontfenge, dair onse Stat gilden by verastert waeren, die sel verboren tien dusent steens, so dicke als byt dede, die ene helfte tot onser Stat beboeff, ende die ander helfte tot des ghilde beboeff, die daer by verastert wair.

Item wairt zake, dat after dese tyt enich geestelic persoon, isy onder die Ecclesie ofte anders, die enich ambecht vuerde, ofte enyge dede in enige Kerken ofte Kloesteren, mit stalkeerse (2) lich.

(1) Dat is van, wegens.

(2) Stalkeerfen waren lange waskeerfen, die op het autaar geplaatst wierden.

lichte , dair by loen ofte nuede (1) van name , ende die Raet dat ter waerheit ondervonde , so sel die Raet van der Stat zinen Capittel ofte zinen Overste , dair by onder boirde , te kennen geven , omme den selven also te onderwysen , dat by afliete , ende bys niet meer en dede. ende dede byt noch hier en boven , so selmen hem die Stat verbieden twe jaren lang.

Item so en sellen die Waskeersmakers voirtan niemande bescatten ofte meer off nemen van de dooden te lichten , (2) dan zy over veertig jaren , of dair en boven , na der wasse ofte payement te rekenen , te nemen plagen , ofte in andere Steden hier omtrent , na gelykenisse des was , dair off neemt. Ende wairt zake , dat zy yemande hier en boven vorder offnamen , ende die Raet dat ter waerheit ondervonde , so zouden zy tot elken reyse verboren tien dusent steens tot onser Stat beboeff.

Item en sel geen gildebroeder hem verbynden , noch composiitien maken mit den anderen , dair yemant anders van den zelven gilde mede verastert wert , by zwaere correxie des Raets tot boir selfs goetduncken.

De Ridder Hendrik van Cronenborch heeft aan Bisschop Rudolph zes duizent guldens opgeschoten , die voor dezelve zyne tafelgoederen en den tol te Rhenen heeft verbonden , en is , ter meerder vestenisse aan den gemelden Ridder dezen Brief gegeven:

Ru-

(1) Dat is nutfel.

(2) Dat is van de waskeersfen , die om het doode lyk , zoo lang het zelve boven aarde staat , gezet worden , volgens het gevoelen der Roomsche Kerk , ter afweeringe der booze geesten , en voor al van den Satan , die een vyand des lichts is.

„ RUDOLPH, by der genaden Goyts Biffcop
 „ tUtrecht, bekennen mit defen tegenwoirdige
 „ brieve, dat wy den jongen Heer HENRIC VAN
 „ CRONENBOIRCH, Ridder, fculdich fyn fefs du-
 „ fent onfer gulden, gelyc die brief, den wy hem
 „ dair op befegelt hebben, innehout in welke brief
 „ wy geloeft hebben die fefs dufent gulden te be-
 „ talen binnen tien jaren naeftcomende wt onsen
 „ tafelgoede ende toll van Renen, gelyc die voir-
 „ fcreve brief dat begrepen heeft. Ende in de-
 „ fe tien jaer een lange tyt is, ende wy al-
 „ le fterflicke fyn, ende oec binnen defen ja-
 „ ren voirscreve wael affivich werden mochten,
 „ ende Heren HENRIC voirscreve dan fyns gelts
 „ voirscreve niet vast en were, dair omme heb-
 „ ben wy onsen lieven neve, ende getruwen
 „ HENRIC Borchgreve van Montfoirde, ende
 „ Heer van Purmerende &c. ende voirt allen
 „ onsen anderen Ridderen ende Cnapen, Steden
 „ Utrecht, Amersfoirt ende Renen gebeden, dat
 „ fy Heren HENRIC voirscreven mede loven wil-
 „ len, of wy offivich woirden, binnen den tien
 „ jaeren voirscreve, geen Heer te willen hulden,
 „ noch aennemen in geenre wys, ten wair dat
 „ hy beliefte ende mede befegelde alfulke renten
 „ Heer HENRIC voirscreven te willen laten vol-
 „ gen wt den goeden voirscreve, na wtwyfen
 „ fyns briefs. Ende want wy dit by goetdunc-
 „ ken onfer Ridderfchap ende Steden voirge-
 „ noemt, die dit mede verdedinft hebben, Heer
 „ HENRIC voirscreven gedaen ende belieft heb-
 „ ben, gelyc fyn brief voirgenoemt dat wtwyft,
 „ fo hebben wy hem, ende enen ygelicken by-
 „ sonder, gebeden defen brief mede te willen
 „ befegelen, ende hulpe doen na horen vermo-
 „ gen

„ gen, off Heer HENRIC voirscreve tot eni-
 „ ger tyt geen betalinge en krece, als zyn brief
 „ inhoud ende wtwyft, den wy hem dair op
 „ gegeven hebben. Ende so ist dat wy HEN-
 „ RIC Borchgreve van Montfoirde, JAN VAN
 „ BOECHOUT, DIRCK VAN ZULEN van den Ze-
 „ vender, ALFER VAN DER HORST, STEVEN VAN
 „ ZULEN van Nyevelt, Willams sone, ende
 „ JOHAN VAN ZULEN van Nathewishe, van
 „ den gemenen Ridderfchap wegen: ende voirt
 „ Burgermeyfteren, Scepenen ende Rade van
 „ Utrecht, Amersfoirt ende Renen, bekennen
 „ elx bysonder, dat wy om bede wille ons ge-
 „ nedichs Heren, ende oirber ende nutfchap
 „ wille des Gestichts voirscreve, geconcen-
 „ tiert ende belieft hebben, concentieren en-
 „ de believen alzulke brief, als onse genedige
 „ Heer voirscreve Heren HENRIC voirscreven
 „ gegeven heeft op zine tafelgoeden ende toll
 „ voirgenoemt, op ses dufent fynre genaden gul-
 „ den, na wtwyfinge Heren HENRIX brief, den
 „ zine Genade hem dair op gegeven hebben,
 „ ende fyn des contente ende te vrede, ende
 „ geloven famentlic, ende elx bysonder mits de-
 „ fen felven tegenwoirdigen brief Heren HEN-
 „ RIC voirnoemt, ende zine erfgenamen, ge-
 „ brake fyns, ofte onse genedige Heer voirs-
 „ screve, binnen dese tien jaeren voirscreven,
 „ offivich worden, dat wy dan genen Heer aen-
 „ nemen noch hulden en sellen, hy en heb-
 „ be yerft belieft, geconfirmiert, ende befegelt
 „ mit finen transfixbrieff doir ons genedigen
 „ Heren brief voirscreve gesteken, zulke ge-
 „ lofte, als ons genedige Heer hem dair in ge-
 „ daen heeft; alzo dat Heer HENRIC voirnoemt,

„ ofte zine erven , gebraken fynre , gevesticht
 „ zullen bliven , ende die renten voirscreve ful-
 „ len bueren die tien jaer lang ter tyt toe , dat
 „ Heer HENRIC voirscreve , off zine erfnamen ,
 „ gebrake zynre , betaelt waeren , als Heer HEN-
 „ RIX brief inhout , die hy dair off heeft van on-
 „ sen genedigen Heer voirscreve. Ende wair dat
 „ sake , dat Heer HENRIC , ofte zine erven voir-
 „ genoemt , tot eniger tyt geen betalinge krigen
 „ en konden , so geloven wy alle gemeinlic ende
 „ elx byzondere , dat wy Heren HENRIC voir-
 „ screven , ende zinen erven , wair hy doot , hulp
 „ ende bystant na onsen vermogen doen zullen ,
 „ dat hy betalinge krige , als voirscreven is , vant
 „ selve hy ten afteren wair , zonder argelift. En-
 „ de so wy ROEDOLPH Bisscop voirscreve , onsen
 „ lieven neven ende getruwen vrienden , Rid-
 „ derscap ende steden gebeden hebben , als voir-
 „ screven staet , dezen brief onder ons ende mit
 „ ons te willen besegelen , want wy Heer HEN-
 „ RIC voirscreve denken te houden , als wy hem
 „ gelooft hebben , ende dat oec so gehouden wil-
 „ len hebben , so hebben wy desen brief mit on-
 „ sen Zegel doen besegelen. Ende want wy Rid-
 „ derscap ende steden hier na bescreven , om
 „ bede wille ons genedichs Heer voirscreve , en-
 „ de om nutscap ende oirbaers wille sGestichts
 „ voirnoemt , denken alle dinck na onsen vermo-
 „ gen te houden ende te voldoen , so hebben wy
 „ HENRIC Borchreve van Montfoirde , Heer van
 „ Purmereynde , ic JOHAN VAN BOECHOUT , DIRCK
 „ VAN ZULEN van den Zevender , ALFER VAN
 „ DER HORSTE , STEVEN VAN ZULEN van Nievelt
 „ Willams sone , ende JOHAN VAN ZULEN van Na-
 „ tewilche , van de gemene Ridderfchap wegen ;
 „ Bor-

„ Borgermeiftern, Scepenen ende Rade der Stat
 „ van Utrecht, van Amersfoirde, ende van Re-
 „ nen, onfe, ende onfer fteden, zegelen hier
 „ aan gehangen. Gegeven int jaer ons heren du-
 „ sent vier hondert twe en vyftich op Sinte Jans-
 „ dach te midfomere.

Men moet zich niet verwonderen, dat hier
 maar meldinge gemaakt wordt van de Ridderfchap
 en Steden, en niet van de Geestelykheit, zyn-
 de de eerste ftaat des Gestichts, dewyl de Bis-
 fchop of haar daar toe niet zal verzocht hebben,
 of, het geen waarfchynelyker is, hare toestem-
 minge niet heeft konnen verkrygen, ter oorzake
 van de verwyderinge over de buitengewoone be-
 den, die hy van haar eifchte, waar van wy op het
 volgende jaar meerder verflag zullen doen.

Ter bevordering van den koophandel binnen
 deze Stadt, heeft de Raadt eenige voorrechten
 vergunt aan de kooplieden van de Hanfe Ste-
 den, (1) en hen dezen brief uitgelevert: „ Wy
 „ Borgermeyftern, Scepene, Rade, ende ge-
 „ mene Oudermannen van den ouden Rade ende
 „ van den nywen der Stadt van Utrecht doen
 „ kont allen luden, dat wy, aenfiende ende voir
 „ ogen hebbende welvaeren onfer Stadt ende des
 „ gemenen coepmans, ende oirbair ende profyte
 „ on.

(1) Met deze hadden de Hollanders en Zeelanders een be-
 standt aangegaan in den jare 1441, het welk kan gelezen
 worden by Aitsma in zyn tweede boek van Zaken van Staat
 en Oorlog, by wien men ook in het xv Boek zien kan eene lyst
 dier fteeden, welke *Hansefteden* genoemd wierden wegens
 der zelve gelegenheit aan de Zee, of wel van het oude
 Duitfche woord *Hanse*, 't welk een verbond betekent wegens
 hun onderling verdrag en maatschappye tot het dryven van
 koophandel gemaakt. Ziet Leibnitii *Collectanea Etymolo-*
gica p. 1. pag. 20.

" onser borgeren ende inwoenres, mit ryphen ra-
 " de ende voidachten sinnen, eendrachtelic o-
 " vercomen ende gefloten zyn mit den Alderlu-
 " den ende gemenen coepluden van den Hense-
 " steden des heyligen Roemfchen Rycs, omme
 " die comanscap binnen onzer Stat te vermee-
 " ren, alsulcke punten, privilegien, vryheden
 " ende statuiten, als hier na volgen.

" In den eerften fo fell die coopman also ge-
 " vryet, geveylicht ende bescermt wesen, li-
 " ves ende goedes, over al binnen onfer Stat,
 " Stat vryheit ende gebieden, by also, dat nye-
 " mant voir des anderen schult, off misdaet, ge-
 " toeft, noch gehouden en fell werden vorder,
 " dan alene voir sine eygene proper schult off
 " misdaet, ofte hy en wair kenlic borge.

" Item fo fell die coepman gemeenlike mogen
 " copen ende vercopen mit wien dat hy will, en-
 " de syn schoenste ende beste doen mit synen
 " goede, dat sy in groten ofte cleynen perselen
 " tot synen profyte fo waell buten markeden, (1)
 " alse binnen markeden, sonder an cleynen pen-
 " warden wt te sliten, dair onfer Stat ghilden
 " mede veraffert mochten werden: und alsoda-
 " nege gued, alse hy nicht vercopen en can, off
 " en will, vry, veylich, ongelettet, und onge-
 " hindert, weder ute der stede, und land mogen
 " vueren, waer dat hy wille, te water off to lan-
 " de, by dage oft by nachte, betalende dair off
 " enen redeliken toll.

" Item men fell den coepluden recht doen van
 " bekenden off bewysliken schulden, binnen den
 " derden, ofte, ten langsten, binnen den achte-
 " den

(1) Dat is *merkidagen*.

” den dage, dair die dach der betalingen van ver-
 ” schenen und vervallen is, sonder vorder ver-
 ” treck off wistell dair in te doen.

” Item elc coepman mach besceiden in synre
 ” comanscap alreleyde gelt, dat eine evene co-
 ” met te geven und te nemen, so wall int verco-
 ” pen, als int copen.

” Item zellen die voirscreve coepluden binnen
 ” der stede, dair sy liggen, mit eren (1) gefels-
 ” cappe gemene vergaderinge openbaerlike mo-
 ” gen hebben, also dicke, als se willen, omme
 ” na eren gewoente et recht te holden, te ordi-
 ” nerene, und te corrigieren alle vorwarden, und
 ” ordinancien under en gemaect, und to punie-
 ” ren alle misdaden, die under en luden geval-
 ” len, na eren ordinancien, beholden, und wt-
 ” ghescheiden der misdaet, die strecket to live
 ” off lede te verlezene.

” Item sell die Stat, alse der behoeff is, ere
 ” dienere und vangnisse lenen den coepmanne,
 ” omme die ongehoirsam van der Henze to cor-
 ” rigieren, und to straffen.

” Item so zell die Coepman mogen hebben al-
 ” rehande vitalie, und dranck binnen synre her-
 ” bergen off masscap, dair hy licht, te verte-
 ” ren, mitgaders synen dienres sonder axise dair
 ” off te geven, sonder enigen dranck te verco-
 ” pen.

” Item so wat guede, dat na doder hant bli-
 ” ven, sellen die Alderluden in bewaringe mo-
 ” gen holden jair und dach tot der erfnamen be-
 ” hoeff. und by also dat dair bewys off comet,
 ” dat sy dan den erfnamen dat mogen to leveren
 ” by

(1) Dat is met *hunne*.

" by weten der schulten, off der Stat, sonder
" wederseggen.

" Item so wat huse of kelrers die Coepluden
" hueren, en selmen hem niet verdriven mogen
" den tyt lang hoere hueren geduerende, ten sy
" dat die voirscreve huse ofte kelres binnen den
" tyt ere hueren witteliken vercoft worden; en-
" de dan zellen die voirscreve coeplude die voir-
" screve huse ofte kelres nochtans een jair lang,
" na dien die coep gegaen wair, in hoerre huer-
" ren behouden, ende niet langer, ten sy by wil-
" len des huysheren. Ende oec mede sellen die
" voirscreve coeplude die huse ende kelres voir-
" screven, tendens hoeren jaren, als die huer wt
" is, voir yemant anders mogen hueren, ende
" behouden voer tselve gelt, dattet een ander
" ter witliker wairheynt dan voir geven will.

" Item die Coepman sell gemeenlike van alle
" lasten und bezwaringen, als van waken, off
" anderen, die men, na gewoenten der stede,
" op syn lyff off gued brengen ende setten mach,
" vry wezen, ende beschermet.

" Item worde enich man, omme syner misdaet
" willen, an syn lyff gericht, des mans gued en
" fall dair omme nicht verboert wesen, mer sy-
" ne neyeste erven sullen des doden mans gued
" aantasten und beholden.

" Item en sel geen knecht syns Heeren off
" meysters gued verspelen, verdobbelen, bezae-
" ten, belasten, noch verboeren mogen mit ge-
" nen spele, broke off misdade.

" Item so wat guede die coepluden den wage-
" nairs, scipluden, off anderen arbeyders toe le-
" veren, off bevelen, dat sy by getale off son-
" der getall, dat sy hem dat al heel und gans
" we-

” weder sullen antwarden , und te leveren.

” Item selmen den coepluden gereescap doen
 ” in den Wagehuse , dat gemeene wesen fall , dat
 ” men alreleyde guet dair inne mach wegen , wol
 ” zwaer dat is , dat is , sunder die stucke untwee
 ” te slaen , ofte snyden.

” Item so zell elc wegen voir den Rade finen
 ” eedt doen in jegenwoirdicheit der Alderlude ,
 ” elken recht te wegen , sonder lose behendic-
 ” heyt , so wal den copper als den vercopper , und
 ” die hant te holden van den scalen.

” Item so en selmen genen Coepman , off sine
 ” knapen in vangnisse leggen noch holden , om-
 ” me geenrehande schult , dair gene Scepenbrie-
 ” ve off gemaket en syn , also lange als hy wy-
 ” sen mach binnen der Stadt also vele fines gues-
 ” des , alse die scult draget , voir em te stene
 ” rechts te plegen , off tuighastige personen , die
 ” em verborgen rechts te plegen.

” Item wert is , dat enich Tolnair , off yemand
 ” anders , die voirscreve coeplude veronrechten
 ” wolde , dat sell die Raet althant beteren und
 ” off doen.

” Item so sellen die voirscreve coeplude ere se-
 ” pulture mogen kiesen , wair dat se willen , be-
 ” holden der Perrochien er recht , dair enich
 ” coepman inne stervet.

” Item wairt sake , dat den Coepman by crach-
 ” te , ofte by dade , syn gued genomen , ge-
 ” roeft , ofte gestolen worde , heymelic off open-
 ” bair , ende he dat gued weder vonde binnen
 ” onsen gebiede , ende bewysen ende goet doen
 ” konde mit sinen merke , off andersins by goe-
 ” der informacien , dattet syn goet waer , dat
 ” men dat den Coepmanne weder toeleveren en-

" de doen hebben fall. behoudeliken des waert
 " so, dat enich man dat voirscreven genomen,
 " ofte diefflic goet witteliken ende sonder fraude
 " gecoft hadde, ende oec niet dair van geweten
 " en hadde, dattet diefflic ofte genomen gued ge-
 " weest wair, dat dan die Coepman den voir-
 " screven copere weder geven soude so vele gel-
 " des, alse dair hyt ter wittastiger wairheit om-
 " me gecoft hadde, ende so mochte die voirscre-
 " ve Coepman sine goet na hem nemen, sonder
 " wederseggen van den copere.

" Item wert oec fake, dat yemant van den
 " voornoemde coepluden vermoedet, gewon-
 " det ofte gelemmet worden, off dat en yemant
 " et guet gestolen hadde, off stelen woude, so
 " sellen se de off den misdader sonder broke mo-
 " gen antasten und holden, so lange, dat die
 " Sculte, off dienres van de Stat dair by comen,
 " omme recht dair off te geschien.

" Item wert so, dat enich scip brokachtig wor-
 " de in der Zee, off in verschen wateren, ende
 " dat die gene, die dat gued gevisschet ende ge-
 " bercht hadde, ende so binnen onser Stat ge-
 " biede brochte ende bergen woude, dat gued
 " selmen den voirnoemde coepluden weder tole-
 " veren, omme redelic arbeydes loen, by over-
 " stane van den Rade, so verre die Coepman dat
 " mach gued doen, so voirscreven is, mit sinen
 " merke, off by gueder onderwysinge, dattet syn
 " gued, off syner vrienden gued is, in de voir-
 " noemde Henze behoerende. und nyemant en
 " fall noch en mach in achterdeel des Coepmans
 " alsodanige gued copen noch behalden.

" Item wert so, dat enige van der Henze on-
 " der malkanderen buten landes gevochten had-
 " den,

” den, also dat erer een den anderen gewon-
” det, ofte leemte van lede gedaan hadde, und
” dair na in onser Stadt off gebiede quamen, die
” Raet, Richter, ofte Schulte en sullen dair off
” geen recht doen, noch verhalen, dat en sy by
” clachten van den Alderluden in den name van
” den gemeenen coepmanne.

” Item wert oec fake, dat die voernoemde
” Coeplude, off ere cnapen, in redeliken und
” temeliken faken onser Stadt hulpe ende bystant
” waer toe behoven, dair inne sellen wyse mit
” rade und dade behulpelic und vordelic wesen,
” na onsen vermogen, het zy by zendenen, of
” in scrivene, so, en des, na legentheyte der fa-
” ken, fall behoeff und van noden wesen.

” Item so sellen wy besorgen een wiffelle of
” twee, eder drie, ende dair off alsodanige se-
” kerheyt nemen, dat die Coeplude voirscreve
” bewaert sellen sijn, ende des in genen scaden
” comen en sellen mogen.

” Ende want wy Borgermeystere, Scepenen,
” Rade ende gemene Oudermanne van den ou-
” den Rade ende van den nywen der Stadt van
” Utrecht voirscreven, dese voirscreve punten,
” ende elcs bysonder overdragen, ende mitten
” Alderluden ende gemene Coepluden van den
” Hansesteden des heiligen Roemschen Rycs voir-
” screven overcomen sijn, soe hebben wy hem
” geloest, ende geloven van onser Stat wegen,
” dat wy hem alle die voirscreve punten, sa-
” mentliken ende elcs bysonder, volcomelic hou-
” den, volgen ende gescien sellen laten, elcs als
” sy voir bescreven staen, sonder enich gebreck
” dair inne te laten vallen off geschien, ofte weer-
” dair tegen te zuecken, in enich sins, alle ar-
” ge-

” gelift wtgefceyden. In kenniffe hier of fo heb-
 ” ben wy onfer Stat Segell secreet aen defen
 ” brieff doen hangen. Gegeven int jair ons he-
 ” ren dufent vier hondert twee ende vyftich op
 ” onfer liever vrouwen avont conceptio.

In dit jaar is, volgens het Schryven van Heda, een swaren oorlog in het Munstersche ontstaan over de verkiezing van enen Biffchop. Ik hebbe hier boven bladz. 182. en 183. verhaald, dat onse Utrechtsche Biffchop naar Munster was gereift, en veel gelts aldaar te vergeefs hadt verfpijt, om dien zetel voor zynen neef te verkrygen. *Dirk van Meurs*, Keurvorst van Keulen, zynen broeder *Walraven van Meurs* tot die waerdigheid de Canoniken willende aanbeveelen, hadde vry geleyde om te Munster te komen verzocht; doch die van de Stadt Munster hebben hem zulks geweigert. De meeste leden van het Capittel hebben, ter bevordering van de vryheit hunner verkiezing, zich uit de Stadt begeven en te Dulmen hunne byeenkomst gehouden, en aldaar *Walraven van Meurs* tot Biffchop verkoren; doch die van de Stadt Munster, willende tot hunnen heer hebben *Erik van der Hoeye*, hebben zich tegens het Capittel gestelt, en *Jan Grave van der Hoeye*, broeder van *Erik*, tot hunnen beschermheer aangenomen, die zich aanstonts van de meeste sloten en sterkens van Munsterland meester maakte. Die van de Stadt hebben van deze verkiezing, door het Capittel gedaan, zich beroepen op het Roomsche hof, voorwendende, dat het Capittel wel de macht hadde om eenen Biffchop te verkiezen, doch dat het aan het volk stont daar in hare toestemminge te geven, zonder welke de verkiezing niet bestaan konde. *Walraven*, schoon hy de
 be-

bevestiginge van den Paus verkregen hadde, wierd uit Munster gehouden, waar om hy genootzaakt was krygsvolk te vergaderen en bystandt van andere Vorsten en Heeren te verzoeken, en heeft hy onzen Utrechtschen Bisschop mede in zyne belangens gekregen, die met eene groote krygsmacht hem te hulpe is opgetrokken. Bisschop *Rudolph* wende veele moeyte aan om die van Overyffel in dezen oorlog in te wikkelen, tot voorwendzel gebruikende, dat de Munstersche in het Twent eenen roof gedaan en eenig vee mede genomen hadden, welke schade hy zeer vergroote, en trachte hen te overreeden, dat zy dit aangedaan ongelijk niet ongestraft moesten laten. De Munstersche dit vernomen hebbende, schreven aan de Overyffelsche Steden, verschoonden het voorval in Twent, en verzochten vrede, tot welke *Johan* Hertog van Cleef hen mede aanmaande. Welke steden aan den Bisschop verklaarden, dat zy geen verschil hadden met de Munstersche, en dat zy zich in dien oorlog mengende niet dan schade te wachten hadden, en schoon veele Overyffelsche edellieden met den Bisschop optrokken, weigerden zy volstandig daar in deel te nemen. (1) De geschiedschryvers, in navolginge van Heda, getuigen, dat, dewyl de Stadt Munster halstarrig weigerde eenen Heer uit het geslacht van Meurs te ontfangen, onze Bisschop, door tusschen komst van den Cardinaal *de Cusa*, met *Walraven van Meurs* zoude over een gekomen zyn, indien de Stadt Munster door de wapenen wierdt vermeestert, dat dan *Walraven*, onder beding van een jaarlyk sch

in.

(1) Ziet *Henrici Brumani res Transsylvanicae apud Dumbar tom. 11. Anal. pag. 189 & seqq.*

inkomen uit het Bisdom van Munster, zoude afstaan van zyn recht, door de verkiezinge bekomen, ten voordeel van *Coentraad van Diepholt*, neef van onzen Utrechtschen Kerkvoogd, en doen die Schryvers daar dan by, dat op dien zelve tydt Bisschop *Rudolph* aan *Walraven* zoude toegestaan hebben de tienden der inkomsten van de Utrechtsche Geestelykheit, en dus vermengen zy beide deeze overeenkomsten, zynde de laatstgemelde reets te voren geschied voor *Walravens* afstand van het Utrechts Bisdom, zoo als wy hier boven gezien hebben.

Walraven heeft aan het Capittel te Deventer kwyt gescholden de geëischte onderstandgelden (1) van welke ik bladz. 183. gewag gemaakt hebbe.

De Capelle te Wulpoert by Dordrecht is door het Capittel van S. Jan, met toestemminge van den Bisschop, tot eene Parochiale kerk verheven. (2)

Voor en al eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik berichten, dat de Heer *Gerrit van der A* zynen watergang van der A overgegeven en verkocht heeft aan Dykgraaf en Heemraden van de Langevliet, om die te mogen diepen, graven en schouwen, en belooft heeft by den Bisschop de goetkeuringe van dien koop te verzoeken, hebbende in het volgende jaar zyn broeder *Hendrik van der A* deze verkopinge toegestemt. (3)

(1) De brief is te lezen by Matthaeus tom. VIII. Analect. p. 188.

(2) Ziet de brieven by Matth. III de Nobilit. I. p. 778 en 779.

(3) Ziet Utrechtsch Placaatb. II. deel bladz. 132. en 133.

1453.

In het jaar 1453 zyn verkoren tot

Schepenen.

Godert die Coninc.
 Lodewyck die Waell.
 Henric die Wit.
 Jan Trinde.
 Godscalc van Winsen, Borgermeyster.
 Wouter van Teylingen.
 Geryt Knyff.
 Eerst van Drakenborch.
 Jan Grawert, Hugon zoen.
 Lubbert van Alendorp.
 Herman van Lewenberch.
 Jan die Coninc.

Raden.

Jan Sittert.
 Hüge van Gronenberch.
 Wouter van Catwyck.
 Jacob van der Horft.
 Willam van Lochorft.
 Tyman van Oudencoep.
 Geryt Steffens zoen.
 Henric Jacob Dircs zoens zoen.
 Jan Rwfch.
 Jan van Valkendael.
 Roeloff de Haen.
 Jacob Veen.
 Goert de Edel.
 Steven van der Horft,

Ge-

Geryt van Oeftrum.
 Roeloff de Craen.
 Jacob Tymans zoen.
 Willam van Gent, Borgermeyfter.
 Herboert Aernts zoen.
 Geryt Sas.
 Geryt Grawert.
 Jan van Benscoep.
 Tyman Nypyfer.
 Dirck van Wael.

Oudermannen.

Bertelmeus Soudenbalch. } Wantfniders.
 Peter van Zulen. }
 Jacob Wouters zoen. } Sniders.
 Willam Geryt. }
 Aernt van der Horft. } Backers.
 Willam Proeft. }
 Henric Stevens zoen. } Molenaers.
 Tyman Huckert. }
 Henric Marte. } Linnewevers.
 Marten Henrics zoen. }
 Jan Dedel. } Brouwers.
 Ariaen van Cleve. }
 Eerft van Herdenbroeck. } Vifchcopers.
 Claes Gysberts fone. }
 Geryt Weffels fone. } Louwers.
 Gysbert van der Ae. }
 Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
 Henric Jans zoen de Hoedemaker. }
 Coninck van Voerde. } Marfluden.
 Jan Heerken. }
 Claes van Zyll Roeloffe. } Botterluden.
 Jacob van Winfen. }

Meyns

Meyns Roeters zoen.	}	Cordewaniers.
Huge Jans zoen.		
Henric Coerntgen.	}	Oudecordewaniers.
Jacob die Vrese.		
Braem van Luttikenhuise.	}	Corencopers.
Cornelis Walichs zoen.		
Willam Block.	}	Oudewantsnyders.
Dirck Block.		
Roloff Dircs zoen.	}	Steenbickers.
Geryt Herboert.		
Willam Scroyken.	}	Graeuwerkers.
Mathys van Vosculen.		
Goert Bot, Overste Ouderman.	}	Ryemsnyders.
Claes Folperts zoen.		
Henric Peters zoen.	}	Bylhouwers.
Elis van Zanten.		
Henric van Nievelt, Overste Ouderman.	}	Smeden.
Geryt van Boemel.		
Henric de Hafe.		
Herman van Huemen.	}	Zadelairs.

De Utrechtsche Bisschop heeft, ter bevordering van zynen neef tot den Munsterschen stoel, noch moeite noch kosten gespaard, om die van Munster tot gunstige gedachten te brengen. Ten dien einde is hy met eene aanzienlyke krygsmacht getrokken naar Munsterland, en op onser lieven Vrouwen dagh (1) gekomen voor Munster, doch door

(1) Volgens het verhaal van Arnould de Bevergerne in zyne Munstersche Chronyk by Matthaecus tom. viii. Analect. De naamloze Schryver van de Munstersche Chronyk by den zelve Matth. t. viii. Anal. p. 180. brengt deze komst voor Munster op het voorgaande jaar.

door den wakkeren tegenstand der stedelingen, is hy genootzaakt geweest af te trekken, en heeft niet anders kunnen uitrechten, dan eenige plaatsen in dat land te verwoesten, en de inwooneren van het hunne te berooven. Bisschop *Rudolph*, een hoogmoedig man zynde, en niet konnende dulden den wederstandt van die van Munster, heeft alle zyne schatten en goederen aangeleid, om zyn oogmerk te bereiken, en heeft in dezen oorlog niet alleen zyne lichaams krachten verzwakt, maar ook alle zyne goederen verspild, zoo dat hy van een ryk een arm Heer geworden is. Om deze kosten enigzints goet te maken, en het begonne werk niet te laten varen, heeft hy van de Utrechtsche Geestelykheit buitengewoone beden geëischt, welke de opbrenginge geweigert heeft, waar door in het vervolg groote beroertens en opschuddingen in de Sragt Utrechtzyn ontstaan, dewyl de Regeerders den Bisschop tegens de Geestelykheit begunstigten.

Het eerste, waar mede de Geestelykheit begon, was de ophoudinge van den openbaren Godsdienst, en voor al van den morgen en avond zang. En niet tegenstaande de Bisschop ter bede en verzoek van de Ridderfchap, de Stadt Utrecht en de Steden Amersfoort en Rhenen, zoo als uitdrukelyk getuigd wordt in des Raads besluit genomen donderdaghs na S. Marcus dagh, *hem genoech overbeden heeft. te weten, dat sine genade de voirscreve vyf Goitsbuisen geboden heeft te vrien van die veertiende penning (1) die onse heilige Vader*

(1) Wy hebben hier boven gezien, dat in het verdrag tusschen Bisschop *Rudolph* en *Walraven van Meurs*, de laatste bedongen hadde den tienden penning van de inkomsten der Utrecht-

der den Paeus Heer Walraven van Meurs gegonst ende beliest heeft, ende dair toe boir genome goede omme deser sake wille, weder te doen geven; zoo hebben zy echter den Bisschop nergens in te wille gestaan, en geweigert iets toe te geven. Ende want dan (zoo luiden de woorden in dat zelve Raadsbesluit) onse genedige Heer mit gene glimpe van synre ecclesien comen en kan noch en mach, so syn die Rade out ende niwe eendrachtelic overdragen, dat sy onsen voirscreve genedigen Heer na allen onsen vermogen bystant doen willen tot zine rechten tegens der voirscreve ecclesien, ende synre genade helpen bescudden ende bescbermen voir alle lasten, beswaringe ende processen, die de voirscreve ecclesien op onsen genedigen Heer voirscreve, ende zinen goeden vorder mit onrechte hier van opleggen mogen, ende opleggen willen. Ende om alle onrust in de Stadt te voorkomen, heeft de Raadt ten zelve dage by klokluidinge doen verbieden alle de borgeren en onderfaten, mannen en vrouwen, zoo geestelyke als wereldlyke, dat niemant onredelicken van desen en spreke, dair onruste en onvrede binnen onser Stat van comen mochte; mer dat een ygelick hem deser zake ledich boude, by zwaer correxie sraets tot boren goetduncken. Ende wair yemant die

trechtsche Geestelyken, waar van, volgens het getuigen van Veldenaar, de Bisschop mede een gedeelte zoude hebben. Ook hebbe ik verhaald, dat de Paus dit verdrag goetgekeurd hadde, en dat de Bisschop van Luik, aan wien de Paus de uitvoeringe hadde aanbevolen, daar op brieven hadde verleend, by welke de Geestelykheit ter opbrenginge van die belastinge wierde aangemaand. Doch nergens hebbe ik konnen vinden de juiste somme, welke *Walraven* voor zich eischte, dan alleen in dit Raadsbesluit, in welke dezelve op den veertienden penning gesteld wordt.

die enige onredelicke sprake van yemand hier van boirde, dat by dat terstont, alse byt geboirt bad, onsen Oversten by brenge, ende te kennen geve, oec by zwaer correxie sraets, tot boren goetduncken.

Dus verklaarde zich de Raadt voor den Biscop, waar door groote onmin en oneenigheid tusschen hen en de Geestelykheit is ontstaan. Welke zoo verre gegaan is, dat, wanneer by gelegenheit van den twist tusschen de Heeren van den Dom en den Abt en het klooster van S. Paulus, de Heeren van den Dom brieven verworven hadden, die tot bezwaar van de gemeente strekten, zoo dat niet alleen in de Stadt en Stadts vryheit de zang was nedergeleit, maar zelfs aan zieken geene laatste kerkgerechten zouden worden toegebracht, geene doden begraven, geene kinderen gedoopt, en diergelyke Kerk en Godsdienst plichten niet meerder zouden worden verricht, de Raadt besloten heeft de Heeren van den Dom aan te zeggen, den stilstandt van den dienst op te heffen, en met gene processen of brieven de gemeente te vervolgen; en indien zy zich hier niet naer wilden gedragen, en de gemeente hier door in zwarigheid mochte komen, dat dan beide partyen terstont uit de Stadt zouden vertrekken. Dit besluit, genomen dingsdaghs na translationis Martini, levert een staaltje uit van de grootmoedigheid der Regeerders dezer Stadt, en van hunne macht, om de Geestelyken, de borgeren en inwooneren nadeel toebrengeende, te beteugelen, en te beletten, dat hunne onderlinge verdeeltheden geene storinge aan de gemeene rust zouden veroorzaken.

Dat de ballingen te dezer tydt wederom eenen aanflag hebben gemaakt, om de Stad te overval-
len,

len, blykt my uit een doodvonnis, aangetekend in het Buurspraakboek maandaghs na Palme, 't welk geveld en ter uitvoer is gebracht aan *Vaelric Lieber* en *Hendrik van Reningen*, om dat zy niet alleen van dit voornemen kenniffe hadden gehad; maar ook aangenomen het zelve te helpen uitwerken; en vinde ik in het Raadtsboek van het volgende jaar, dat aan eenen *Dirk de Koekebakker*, die wegens eenen doodslag, binnen de Stadt aan eenen borger begaan, de Stadt hadde moeten ruimen, toegestaan is wederom binnen de Stadt te komen en aldaar te verblyven, mits zoenende de nabestaande der nedergeslagene, *overmits by in stilte de Oversten te kennen gegeven hadde den opset, dair Vulric Lieber en Henric van Reningen om gerecht zyn.*

De menigvuldigheid der honden veel geraas en getier op de straat gevende, heeft de Raadt dezer Stadt *Jan de Coster van der Sluys* aangesteld en gemachtigt, om alle honden, die hy op straat zoude vinden, uitgenomen *windbonden, baasbonden, dierbonden, maralenbonden, en der Louwersbonden*, doodt te slaan, met verbodt aan een iegelyk van hem in de oeffeninge van dit werk te wederstaan, of met woorden of werken te misdoen of hinderlyk te zyn.

Het geschil tusschen den Landcommandeur der Duitfche ordre t'Utrecht en den Stadhouder der Balye van Westphalen, over de Tielsche en Otmarfche Commanderye, is in dit jaar vereffend, en de eerste aan de Utrechtsche, de laatste aan de Balye van Westphalen toegevoegd. (1)

(2) Ziet Matthaeus tom. x. Analoc. p. 308. & 312.

1454.

Tot de Regeeringe voor het jaar 1454. zyn
verkoren

Schepenen.

Jan die Waell.
Jan van Drakenborch.
Gysbert van Vlueten.
Lubbert die Waell, Borgermeester.
Henric van Gent.
Jan die Wit.
Jan van der Horst.
Jonge Gysbert van Herdenbroec.
Huge Vuyftinc.
Gysbert van Herdenbroec.
Symon van Teylingen.
Evert van Voirde.

Raden.

Goessen van Brienen.
Henric Knoep.
Pouwels Scrodekyn.
Jan Butendyc.
Symon Dircs zoen.
Gysbert Thomaes zoen.
Jan van Rietvelt.
Gysbert Pouskyns zoen.
Wouter van Vyanen.
Peter Boudyn.
Bertelmeus van Lochorft.
Henric die Loze.
Matheus Gysberts zoen.

Vranc

Vranc die Haze.
 Reyner Modde.
 Aelbert Bertelmeeus zoen.
 Volken van Baern.
 Jacob Post.
 Eerft Jans zoen.
 Bruninc Ysbrants zoen.
 Willam Zaall.
 Dirck Hack.
 Beernt Grawert, Borgermeester.
 Jan van Oudewater.

Oudermannen.

Dirc van Zulen. } Wantfnyders.
 Wouter Ysbrants zoen. }
 Jan Knyff. } Snyders.
 Peter van Vosculen. }
 Jan die Waell Claes zoen. } Backers.
 Ricout van Velde. }
 Beernt Hafert. } Molenairs.
 Jacob Schout. }
 Symon Jans zoen. } Linnewevers.
 Evert Henrics zoen. }
 Tyman Deell. } Brouwers.
 Claes Symons zoen. }
 Maes die Wilde. } Vifchcopers.
 Willam van Mairfen. }
 Jan Moirkyn. } Louwers.
 Willam Claes zoen. }
 Jan die Verwer. } Wollewevers.
 Lambert Mouweris zoen. }
 Geryt van Zulen. } Marfluden.
 Henric Pyll. }

Peter van Valckendaell, Overste Ouderman.	}	Botterluden.
Willam van Zyll, Overste Ouderman.		
Jan Sloyer.	}	Cordewaniers.
Jan van Velpen.		
Jan Robberts zoen.	}	Oudecordewaniers.
Claes Mathys zoen.		
Claes Deell.	}	Corencopers.
Jan Jacob Peters zoens zoen.		
Henric Block.	}	Oudewantsnyders.
Weerner Jans zoen.		
Willam Thonis zoen.	}	Steenbickers.
Gysbert van Boelre.		
Jacob van der Horst.	}	Graeuwerkers.
Henric van Alffen.		
Gysbert Louwerens zoen.	}	Ryemsnyders.
Willam Gysberts zoen.		
Claes Schout.	}	Bylhouwers.
Volken Jans zoen.		
Bertelmeus van Nyevelt.	}	Smeden.
Claes van Bredae.		
Geryt Mathys zoen.	}	Zadelairs.
Henric Sanders zoen.		

In den Jare 1449. waren by de ordonnantie *op den Sparen* de vier Oversten toegeleit de twee ponden, die op de kiste moesten gelegd worden van die geene, dewelke iemand voor den Raadt en Oudermannen riepen, en hunne zaak aan hunne uitspraak overlieten, waar voor zy buiten kosten van de Stadt hunne zilvere covels moesten maken. Hier van is de Raadt in het begin van dit jaar afgegaan, en heeft verstaan, dat die twee ponden zouden worden ontfangen by den legen Came-raar,

raar , en door den zelven in zyne rekeninge ten voordeel van de Stadt verantwoord worden , en dat de vier Overften en de twee Cameraars van de Stadt zouden genieten ieder twee mark zilvers , en daar voor maken hunne covels ; als mede dat de Overften ieder een pond groot zouden hebben , ter onderhoudinge van een peerd.

Op de klachten van *Daniel van Niewael* Schepen Clerk , dat de Busmeesteren van den Rade zaken onderwonden , waar door hy beschadicht , en hem de voordeelen , tot zyn ampt behorende , wierden ontnomen , heeft de Raadt , geene verandering in het bestier der Busmeesteren willen maken , hem ontheven van de jaarlyksche uitkeeringe van een honderd ponden , die hy , zoo als wy op het jaar 1440. hebben aangetekend , jaarlyks moeste aan de Stadt goet doen ; onder voorwaarde , dat hy op zyne kosten leveren zoude alle groen en en rood wasch ter bezegeling der brieven nodig , zoo dat het wasch goet , en de bezegeling zoo dik van wasch moest zyn , als behoorde en vereischt wierdt , om dezelve wel te kunnen bewaren , op verbeurte , indien hy zulks niet wel bezorgde , van vervallen te zyn van deeze gunst , en wederom , als voorheen , de honderd ponden aan de Stadt te betalen. Niet lang heeft hy dit voordeel getrokken , zynde hem in het begin van het volgende jaar wederom de uitkeeringe van een honderd ponden opgeleid. Dit Schryvers , of zoo wy het nu noemen , Secretaris ampt van het Gerecht , moet voordeelig geweest zyn , dewyl deze *Daniel van Niewael* het zelve van de Stadt gekocht hadde voor 3850. ponden Stadts pay , en als men begrypt , dat hy niet alleen zonder eenige jaarlyksche wedde , maar

zelfs met eene jaarlyksche uitkeeringe van een honderd ponden belaft, 't zelve heeft waargenomen, kan men niet anders besluiten, als dat de inkomsten deszelfs niet gering moeten geweest zyn. Deze *Daniel van Niewael* is ook geweest bezitter van het huis te Reinestein by Cothen, en is hem in den jare 1456. dit ampt ontnomen, vermits hy *David van Bourgondien* tegens *Gysbert van Brederode* aankleefde. (1)

In dit, en in het volgende jaar, zyn groote opschuddingen in deeze Stadt ontstaan, hebbende de oneenigheden tusschen den Bisschop en zyne kerk daar toe gelegenheit gegeven. De Geestelyken weigerden standvastig de geëischte beede aan den Bisschop toe te staan, om dat hy zich in dezen Munsterschen oorlog hadde ingewikkeld zonder hunne toestemminge, en alle de groote kosten door hem niet tot welzyn, of voordeel van de Utrechtsche kerk, die in de verkiezing van eenen Munsterschen Bisschop geen belang hadt; maar alleen ter bevordering van zynen neef, en dus uit eigen inzichten, waren gemaakt, wienshalven zy zich ongehouden achteten daar toe iets op te brengen. In de Stadt Utrecht deden zy, uitgenomen alleen de Jacobinen, of Predikheeren, alle opentlyke oeffeninge van Godtsdienst ophouden, jaa lazen zelfs dagelyksch de vervloekingte tegens die geene, welke hen vervolgden. Heda, Veldenaar, en die hen gewoon zyn na te schryven, verhalen, dat de vyf Godtshuizen en de vier Parochiekerken, bericht bekomen hebbende van het voor-

nee-

(1) De klachten over de mishandelingen hem aangedaan, konnen in het brede gelezen worden by *Matthaeus* tom. 11. *Analect.* p. 225. & seqq.

neemen des Biffchops, en die hem begunftigden, om met geweld deze bede in te vorderen, en ten dien einde zommige van hen te vangen, en dus tot de opbrenginge der beede te dwingen, hen op het nauwfte hebben verbonden, om den uitvoer dezer dwangmiddelen tegen te gaan, en ten dien einde over een gekomen zyn, alle nacht wake te houden in hunne kerken, met affpraak van de klokke te luiden, als 'er onraat was, en den anderen ter byftandt toe te fchieten: dat de Biffchop, ziende zyn oogmerk verydelt, de Stadt verlaten, en zich naar het flot Ter Horft begeven hadde, en dat die van den Raadt dezer Stadt by de Geestelyke aangehouden hadde, om hunne waak af te ftellen, en zelfs alle wereldlyke, met bedreiginge van ftraffe, verboden by hen te waaken. Ik vinde noch in het Raadsboek noch in het Buurspraakboek eenige meldinge van deze waak, noch van het zoo even gemelde verbodt des Raads.

De Raadt heeft even voor het verzetten van de Regeeringe verftaan, niemandt tot Cameraar te verkiezen, die eenig deel hadde aan de verpachtinge van Stadts excynfen (1), en de Vyven is voor hunne wedde toegeleid alle half jaar drie honderd guldens. (2)

Aan de Keurmeesters der Vechtkeuren is voorgeschreven dezen eedt: „ Dat zweer ic, dat ic „ van dese tyt voort alle die vechtkoren, die van „ defer tyt voort tot Lichtmiffe toe naestcomende verfcinen zellen, nu niet wtgegaan, noch „ den Rade aengebrocht fyn, die wy ondervyn- „ den zellen connen, truwelic wtgaan, ende „ den

(1) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 78.

(2) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 249.

„ den Rade op den Raethuse bybrengen zellen ,
 „ zonder enige coren heymelicke te verduyfte-
 „ ren , oec zonder yemant des te verdragen , off
 „ dair in te verschonen. des en fel ic laten om
 „ lieve , noch om lede , om maefchap noch om
 „ zwagerfchap , noch om anxt van mynne live ,
 „ noch om anxt van myne goede , noch om geen-
 „ rehande zake. Dat my Got fo help ende fyn
 „ heiligen!

Ook zyn Stadts ponden , die in den jare 1449. op zes Comsterten gebracht waren , gestelt op zeven en eene halve Cromftart.

Heda (1) verhaald , dat in den jaare 1451. op de rivier de Lek , onder het gebiedt van Holland , door de Utrechtenaars gegrepen , en gevangen naar Utrecht is weggevoert *Dirk van Hagenouwe* , afgezonden (2) door den Prooft van den Dom *Gysbert van Brederode* , en dat hy te Utrecht op S. Meertens dagh is onthalt : dat tot weerwraak in den volgenden winter , door toedoen , of liever opruijing en aanhizing van den gemelden Prooft , op de Vaart zyn gevangen geworden de Dykgraaf en Heemraden van den Lekkendyk , welke hunne vryheit niet dan met betaling van groot losgeld hebben bekomen : dat de Hollanders zich niet hebben bemoeit , of zich willen ingeven in dat laatste voorval ; maar zeer euvel hebben genomen de vervoeringe van den voornoemden *Dirk van Hagenouwe* van hunnen grond : dat hier over eene byeenkomst is beleid op de Putkop , en aldaar verschenen zyn de Utrechtsche Biffchop , en de Heer

(1) Hiftor. Ultr. p. 287.

(2) In het Latyn staat *missus* , 't welk eene Boode kan ver-
 taald worden. Ziet Matth. t. 1. Analect. p. 482.

Heer *van Lalain*, Stadthouder van Holland: dat de laatste en de Hollandsche Heeren, die hem aldaar verzelden, deze zaak zoo hoog hadden opgenomen, dat zy zelfs zich niet hadden onthouden om dreigementen te doen, indien hen geene genoegzame voldoeninge wierdt gedaan: dat door den Bisschop volgens zyne gewoone grootmoedigheid, daar op zoude geantwoord zyn, hebben wy eenen doodschuldigen op uwen grond gegrepen, neemt vry in zyne plaats uit ons rechtsgebied twee deugenieten of schelmen, wy mogen dat wel lyden; doch indien dat u niet behaagt, ziet toe voor het uwe, wy zullen acht nemen op het onze: en dat dit stout antwoord die uitwerking hadde, dat de verschillen in der minne wierden vereffent. Ik vinde noch van de wyse, op welke deze *Dirk van Hagenouwe* is gevangen, noch van den dagvaard op de Putkop, by iemand elders' gewag gemaakt, ook niet in het Raadt of Buurspraakboek van dat jaar; maar van het vonnis en doodsstraffe, welke de gemelde *Dirk* heeft ondergaan, niet in het jaar 1451, als Heda schryft, maar in dit jaar leeze ik in het Buurspraakboek op S. Martyns dagh translatio, dit navolgende; *Want Dirc van Hagenouwen hem verstellt heeft mit onse ballingen, mit de welke by daer na gestaen heeft mit opsette, rade ende dade, toe te brengen, dat onse Stat overvallen soude geworden hebben. oec heeft by opsette helpen maken, ende arbeit daeromme gedaen, omme onse borgeren buten te helpen vangen ende slaen, ende onse markt-scepe mit crachte en wech te vueren, ende oec opsette van moerdbrant heeft helpen maken, ende daeromme selmen dat rechten mitten zweerde aen zyn lyff.* En dat dit vonnis ter uitvoer is gebracht,

na dat hy noch andere medeplichtigen hadde ontdekt, blykt uit het geene op dit jaar in het zelve Buurspraakboek des dingsdaghs na S. Margrieten dagh aangetekend staat. *Want Dirc van Hagenouwen, saliger gedachten, enige buten onser Stat geseten, beyde geestelic ende weerlic, in zynre belidinge, daer by ander dages alhier op gericht ende gestorven is, bezeit ende bezwaert heeft van opsetten onse Stat te overvallen, ende andere daer sy van geweten hebben, ende helpen maken, bieromme so gebiet die Raet out ende nywe enen ygelyck, by sy man ofte wyf, geestelic ofte weerlic, dat niemant met die bezeide en rune noch en spreke, ete of drinke, of conversatie boude &c.* Waar uit men kan opmaken zyne misdaden, en dat hy wel en wettig ter doot is gebracht.

Ten voordeele van den koophandel, zyn gewoore Wiffelaars aangestelt, en alle andere borgeren en ingezetenen verboden te wiffelen om geld, of eenig genot daar van te nemen.

Ook is 'er eene loterye uitgeschreven, in welke den inleg was vyftien kromstaarten aan gereet geld, of twee ponden aan renten, die de Stadt zedert den jaare 1440. tot nu toe de renthefferen schuldig was. Dien de hoogste prys te beurt viel, zoude het verkoopampt van de huizen en huisraden bekomen, dat is, die zoude Stadts Erfhuismeeester zyn. Voorts waren noch andere pryzen als geldpryzen, zilvere kruizen en zilvere lepelen in deze loterye te trekken.

Bisschop Rudolph heeft met veel iever den Munsterschen oorlog voortgezet, en nevens *Dirk en Walraven van Meurs* des vrydaghs voor S. Marie Magdalene dagh by Waerle op de heyde de Munster-

stersche flag geleverd, en de overwinninge op hen behaald. (1)

Volgens eene oude keur (2) verviel de eigendom van het huis, waar in eene Begyn stierf, aan het Begynhof, immers was het haar niet geoorloft by uiterste wil dezelve te maken aan iemand buiten het Begynhof wonende. En indien eene Begyn zich schuldig gemaakt hadde aan ongehoorzaamheit tegens hare meestresse, en uit het Begynhof geweken was, konde zy dat huis niet overgeven aan eenen anderen, maar moest het zelve overlaten ten voordeele van het Begynhof. Deze keur was zedert eenigen tydt niet nagekomen, waar door veroorzaakt was, dat de huizen waren gekomen in bezittinge van andere menschen, die in dezelve veeltydts een wereldsch leven

(1) Ziet Arnoldi de Bevergerne Chron. Monaster. by Matth. tom. VIII. Anal. p. 161.

(2) Deze keur kan gelezen worden by Matth. lib. 1. Fundat. Ecclesiar. 32. p. 379. die ze brengt op het jaar 1384. in welk jaar niet *Dirk Vrencke*, maar *Jacob van Lochorst* Schout dezer Stadt is geweest. Ten zy men stelle, dat het eene drukfout is, en het jaar stelle op 1284. in welke deze *Dirk* het Schoutampt heeft bekleedt. Ziet het Utrechtsch Placcaatb. III. Deel bladz. 214. Van deze Begynen en haar leven kan men omstandig bericht krygen in die aangehaalde plaats van Matthaëus. Waar by ik maar alleen voege, dat een testament van een Begyn gemaakt voor de Meestresse van waerde was, waar van tot voorbeeld kan strekken het geene ik in het Raadtsboek van den jare 1460. des woensdaghs na Servatii geboekt vinde: *Claerden Scepenen, Rade ende Oudermans, dat sulke gifte ofte make, als Joncfrou Janna van den Velde gegeven ofte gemaiet heeft voir de Meystersche op ten Begynhove, op enen huse binnen den voirscreve hove gelegen, alse twe goude Aernhemse gulden, ende twee quaerte ryns wyns sjairs, tot enen ewigen testamente, dat dat van weerden wesen sell, want men sulcs van ouden gewoenten op ten hove voirscreve voir der Meystersche geplegen heeft.*

ven leiden tot groote ontstichtinge van deze Susteren. Waarom de Raadt dezer Stadt des donderdaghs na S. Gelis dagh verstaan heeft, dat in het vervolg geene overgiften van huizen, staande binnen de vryheit van het Begynhof, van waerde zullen zyn, ten zy die geschieden voor de Meestresse, en alleen aan gefalide Begynen, en dat de brieven van overgifte bezegelt zullen wesen met het zegel van het Begynhof: ook dat geene bezitters der huizen aldaar gelegen, dezelve aan iemand zullen mogen verhuuren, of in dezelve laten woonen, ten zy de Meestresse in der tydt 't zelve toelaten.

In dit jaar is gesticht het Gasthuis van S. Meerten buiten de Weerdpoort. (1) Ook heeft Bisschop *Rudolph van Diepholt* twee Vicaryen gesticht in de Domkerk, in die Capelle, welke hy tot zyne begraafplaats hadde afgezondert. (2) Welke Bisschop ook uitgegeven heeft eenen Dykbrief, volgens welkers voorschrift de Leckendyk beneden dams zoude worden beheerd. (3) Voorts is in dit jaar door de Commandeurs van Tiel en Outmarsen voldaan aan de uitspraak, waar van ik op het voorige jaar gewag hebbe gemaakt. (4)

Willem Arents zoon, poorter van Antwerpen, hadde in die Stadt beslag geleit op eenige goederen, toebehorende aan Utrechtsche borgeren, om daar aan te verhalen het geene hy van de Stadt

Utrecht

(1) Ziet Matth. 11. Fundat. Eccles. p. 501.

(2) De Stichtinge is te vinden by Matth. 1. Fund. Eccl. i. p. 29.

(3) Ziet Utrechtsch Placcaatb. II. Deel. p. 109.

(4) Ziet Matth. tom. x. Analect. p. 317.

Utrecht te eiffchen hadt. Ter wegnemingē van deze gefchillen is eene zamenkomst van der beide Steden afgezondenen beraamd en gehouden te Dordrecht, en kort daar aan van het verhandelde, en waar in zy overeengekomen zyn, te Vianen gemaakt en getekend door de geheimschryvers der voornoemde Steden dit geschrift, 't welk ik op ons Stadthuis gevonden hebbe.

" Op die geschele, wesende tusschen die Stadt
 " van Antwerpen ter eenre zyden, ende die Stadt
 " van Utrecht ter ander, overmits een restament
 " gedaan in der Stadt van Antwerpen op sekere
 " penningen, toebehoerende eenegen personen,
 " borgeren der voirscreve Stadt van Utrecht, ten
 " versueke *Willams Aernts zoen*, nu ter tyt poer-
 " ter tAntwerpen, mids alderhanden gebreken,
 " die hy seegt te hebbene aen die voirscreve Stadt,
 " van Utrecht. So is, omme die oude ende ge-
 " woentlike gunst ende vruntscap te onderhou-
 " den, ende alle onleden ende ongunsten te ver-
 " hueden, tot deser dachvaert gehouden in der
 " Stad van Dordrecht op ten vyfsten dach der
 " maent van Julio anno XIIIIC. LIII. daar na vele
 " handelingen dair off gehadt tusschen den Gede-
 " putierden van den voirscreven twe steden, te
 " weten by *Jane Noyts*, Borgermeester, *Willeme
 " de Moelnen* Scepen, ende Meester *Peter van der
 " Voert*, Secretaris der voirscreve Stadt van Ant-
 " werpen: ende by *Gysbrechte van Vlueten* Sce-
 " pen, *Jan Sloyer* Overste Ouderman, ende *Ry-
 " cout van der Horst*, Secretaris der voirscreve
 " Stadt van Utrecht, in den namen van den sel-
 " ven tweek steden, vercalt, gededingt ende ge-
 " raempt, by advise ende goetduncken van Mee-
 " steren *Clause Clopper* Raet, ende *Laurense van
 " II. Deel.* Q " *Wachel-*

" *Wachelghem*, Secretaris des hoechgeboerne ver-
 " moegende Vorst ende Prince des Hertogen van
 " Burgoendien ende van Brabant, ter begeerten
 " der voirscreve Stadt van Antwerpen: ende *Ste-*
 " *ven van Zuylen van Nieveld Willems zoon*, ende
 " *Gysbert die Gruter*, raden des hoichweerdigen
 " Vorst ende vaders in Gode, des Bisscops van
 " Utrecht, ter begeerten der voirscreve Stadt
 " van Utrecht. dair by geschiet tgene, dat hier
 " na volcht, alles op een verhaell van beyden sy-
 " den.

" In den eersten, dat die voirscreve van Ant-
 " werpen ofdoen sellen tvoirscreve arreste, also
 " dat die voirscreve penningen sellen mogen vol-
 " gen, vry ende onbecommert den voirscreven
 " borgeren van Utrecht, dien die toebehoerden,
 " sonder argelift.

" Item dat die voirscreven van Utrecht den
 " voirscreve *Willeme* ofdoen zellen alsulke belet,
 " als sy gedaen hebben in de segelingen van enen
 " brieve, dair mede hy overgegeven heeft, off
 " van sinen wegen overgegeven syn, den Goyds-
 " huisen van Facons binnen den voirscreven Stad
 " van Antwerpen twee en dertig mergen lants,
 " gelegen tot Weyen, ende den selven brieff
 " doen oft laten besegelen, ende besegelt over-
 " leveren den voirscreve van Facons, also dat sy
 " dair mede te vreden syn, behoudelic dien dat
 " *Dyewer*, des voirscreve *Willams* wyfs suster,
 " sal houden ende hebben haer leven lang thiene
 " van de voirscreve twee en dertig mergen lants,
 " ende dat *Gysbert van Lent* sal behouden syn
 " pachtinge, die hy dair off gedaen heeft jegens
 " die selve *Dyewer* sinen termyn duerende, op dat
 " sy alsoe lange leeft.

" Item

" Item dat die voirscreve van Utrecht sellen
 " doen ende laten gheschieden des voirscreve
 " *Willems* gemachtiden, ende all in den den Sticht,
 " ende in der Stad van Utrecht, goet volcomen
 " recht tegen alle die gene, dair jegens hy des
 " begeren fall, sonder enige fraude ende arge-
 " list, ende sonder enich verbot dair jegens te
 " doene.

" Item als van den vier hondert Rynsche gul-
 " den, die die voirscreve Stad van Utrecht tou-
 " den tyden den voirscreve *Willeme* sculdich is
 " geweest, soe by verschenen lyfrenten, erfren-
 " ten, geleenden gelde, soe anders, ende die hy
 " in synre rekeninge geset ende bewesen heeft,
 " op sekere andere persoenen, en onder dand-
 " ren op *Dericken den jongen* vyf hondert seven
 " en veertich pont Utrechts, als hy seegt, dat
 " die voirscreve Stad van Utrecht den selven *Wil-*
 " *leme*, mits sine oversettinge dair af niet scul-
 " dich en is te verantwoirdene in sinen persoen;
 " mer dat sy den ghenen, dair op de voirscreve
 " somme geset is, dair off doen sellen, ende hem
 " dair mede laten behelpen, gelyc anderen bur-
 " gheren der selver Stad, die gelike schult heb-
 " ben, sonder hem enich belet dair in te doene
 " in enigherwys.

" Item dat die voirscreve *Willam* sal moegen
 " volgen tallen tyden, alst hem gelieft, ende so
 " dat behoert, asfulken lyftocht, als hy heeft op
 " die Stad van Utrecht voirscreve, staende tot
 " anderen leven, dan totten sinen, dair hy hef-
 " fer off is, na wt wysen van den brieven, die hy
 " dair of heeft; mer want die van Utrecht seg-
 " gen, dat hem die voirscreve *Willam* geloefte-
 " de verborcht heeft dair off quyt te houden, dat

" sy dair off sellen mogen vorderen hoer recht op
" tie borgen, also behoeren fall.

" Item dat des voirscreve *Willams* wive, ende
" synre moeder, sellen volgen alfulke lyfrenten
" mitten afterstalle dair op verlopen ende ver-
" schenen, als sy hebben op die voirscreve Stad
" van Utrecht, ende ingelycx hoir erfrenten na
" wtwysingen huere brieven, sonder enigen hin-
" der oft belet.

" Item dat die voirscreve van Utrecht den voir-
" screven *Willem* sellen doen gheschieden beta-
" linge van *Dericken den Jongen*, van den hon-
" dert ende zes ende sestetich Aernemesche gulden,
" te vyftien cromstert stuck, die hem die selve
" *Dierick* tanderen tyden bekent heeft sculdich
" te syne voer die Gedeputierden beyde der voir-
" screven steden, ende dat hem deselve *Willam*
" geven sal volcomen quitansy dair of: ende eest,
" dat die voirscreve *Willam* dair en boven yet
" eysschen will den voirscreven *Dericken* by rede-
" nen van den voirscreven lyfrenten, ofte oec
" van der somme van drie hondert negen en veer-
" tig ponden twe stuvers, biden verschenen anno
" negen en veertich in jair, dair af tan-
" deren tyden rekeninge geschiet syn soude in
" presentien van de Gedeputeerden beyden des
" voirscreven steden, off anders, dat hem die
" voirscreve van Utrecht dair aff sellen doen en-
" de laten geschieden goet onvertogen recht, son-
" der argelift.

" Item dat die voirscreve van Utrecht onge-
" houden sullen bliven van den drie marck silvers
" van enen Capruyne, die de voirscreve *Willam*
" geeyfcht heeft, ende oec van de seventien Ryn-
" sche gulden, die sy hem ofgenomen hebben voer
" den

" den cost van de Gedeputeerden, diet tAntwer-
 " pen gecomen waeren. Item als van den vyfen
 " tachtich Rynsche gulden, ende tien Burgoen-
 " sche schilde, die de voirscreve *Willam* eyscht
 " der voirscreve Stad van Utrecht van den fluys-
 " gelde &c. dat die selve *Willam* te vreden sal
 " moeten syn ende bliven mitten voirwaerden,
 " die daer of tanderen tyden gemaect syn tusschen
 " hem ende die selve Stad van Utrecht, ende
 " metten brieven, die hy dair off heeft; ende
 " dat die van Utrecht voirscreve hem dair of
 " zellen doen ende laten gheschieden betalinge,
 " gelyc den anderen ingefetenen der voirscreve
 " Stadt van Utrecht, die gelike schult hebben,
 " ende dat sy hem dair inne geen belet doen en
 " sullen, mer vordernisse, gelyc anderen voir-
 " screven.

" Item al van den achterstalligen renten uyt-
 " staende den voirscreve *Willamme*, sinen wive,
 " off synre moeder, van den jairen van drie en-
 " de vier ende dertich, dat die selve *Willam* dair
 " mede fall verbeyden, gelyc den anderen bur-
 " geren der voirscreve Stad van Utrecht gelike
 " achterstalle hebbende, ende dat men hem dair
 " af doen fall gelyc den anderen, sonder arge-
 " list.

" Behoudelic, dat de voirscreve *Willam* sal bli-
 " ven staende in sinen rechte van der questien nu
 " tusschen de voirscreve Stad van Utrecht, en-
 " de der voirscreve Stad van Antwerpen heeft
 " geweest, weder die voirscreve *Willam* syn voir-
 " screve goede soude mogen vercopen off niet.

" Alle welke voirscreve punten ende artikelen
 " gesloten warden binnen der stede van Vyanen
 " by meester *Peter van der Voert*, Secretaris der

" voirscreve Stad van Antwerpen, ende *Rycout van*
 " *der Horst*, Secretaris der voirscreve Stad van
 " Utrecht, dair toe geordoneert ende gedepu-
 " teert by den voirscreve twee steden. Van wel-
 " ken punten voirscreven in kennisse der wair-
 " heit gemaect syn twee geschriften alleens spre-
 " kende, dair of deene heeft de voirscreve Stad
 " van Antwerpen, gescreven ende geteykent by
 " *Rycout van der Horst* voirscreve, ende dander
 " heeft de voirscreve Stad van Utrecht, gescre-
 " ven ende geteykent, by den voirscreven Mee-
 " ster *Peter*. Ende oic so salmen alle deselve pun-
 " ten setten ende stellen in den registeren van
 " beyde den voirscreve steden, in sterkenissen van
 " allen tykene des voirscreven is. Actum bynnen
 " der voirscreve Stede van Vyanen, in den jaer
 " MCCCCLIII, een en twintich dage in Augusto.

1 4 5 5.

Alvorens ik de lyst der Schepenen, Raden en
 Oudermannen van het jaar 1455. opgeeve, achte
 ik het nodig te verhalen het geen voor de verzet-
 ting van de Regeering voorgevallen is.

De oneenigheden tusschen den Bisschop en de
 Geestelyken hebben te dezer tydt groote bewe-
 gingen in de Stadt, en veranderingen in de Re-
 geering van Utrecht gemaakt. Ik heb op het
 voorige jaar gemeld, dat die het bestier van Stadts
 zaken in handen hadden, den Bisschop gunstig
 waren, en besloten hadden hem bystant te doen
 tegens de Geestelykheit, en dat zy t'onvrede wa-
 ren over de nachtwake, die in de kerken gehou-
 den wierdt, en alle wereldsche menschen in de
 Stadt wonende, verboden hadden die wake waar
 te

te nemen. Dit heeft niet kunnen uitwerken, dat de Geestelyke afgegaan zyn van hunne genomene besluiten; maar in tegendeel hebben zy zich te sterker verbonden, en middelen beraamd, om hunne personen veilig te stellen tegens allen overlast, die hen door den Raadt dezer Stat mochte worden aangedaan. De Regeerders eenen dienaar der Geestelyken genaamd *Marten* in de gevangnisse hebbende doen brengen, hadden voorgenomen hem, ten afschrik van andere, te laten onthoofden. De Geestelyken, hier van bericht ontfangen hebbende, zyn gegaan naar den Dom, en hebben aldaar eene groote vergaderinge gehouden op S. Ponciaans dagh, in welke zy gewapend met harnassen en panziers, om zich tegens alle overvallen te dekken, verschenen zyn, met een vast besluit, om liever te sterven, dan hen te laten dwingen, en om dus geweldt met geweldt te keeren. De gemeente, dit vernemende, is met veel drift tot die vergadering gelopen, en verzeerde de Geestelyken, als van welke haar voornaamste bestaan en broodwinninge voortkwam, van haare hulpe, en met hen te willen leven en sterven, met uitbrakinge van scheldwoorden tegens de Regenten, dezelve beschuldigende van eenen verregaanden hoogmoedt, dien zy niet langer konden of wilden dulden. De Raadt, om, was het mogelyk, dezen toeloop te beletten, liet de klok trekken, op dat de borgers en inwooneren zich by hen op de Plaatsse zouden vervoegen, en deden eenige buffen stellen tegens de Domskerk. Doch de toevloedt van het gemeen grooter zynde by de Geestelyken, dan by den Raadt, zyn de eerste, gesterkt wel door vier a vyf duizent koppen van het gemeene volk, uit de Domskerk getrokken,

ken, met een vast voornemen, om die van den Raadt, en die by hen waren, aan te tasten. Weshalven het geschapen stondt, dat de Stadt in een bloedbadt zoude verandert worden, indien niet *Willem*, broeder van de Burggraaf van Montfoort, tusschen beiden was gekomen, ende Geestelyken hadde staande gehouden op S. Meertens brug, en over en weer gaande, den Raadt hadde bewogen om den gevangene los te laten. De Raadt merkende de overmacht van hare wederparty, heeft zich moeten schikken naar den zin van de gemeente, en zich begeven naar het Cappittel van den Dom, en moeten toestaan alles 't geen de gemeente begeerde. De Prelaten met de Borgermeesteren gingen op het oxaal van den Dom, alwaar zy den volke bekend maakten, hoe in het vervolg de zaken zouden geschikt en bestierd worden, en van daar naar het Stadthuis, in het welke de Prelaten in hun geestelyk gewaad nevens de Borgermeesters en den Raadt uit de vensters lagen, wanneer in tegenwoordigheid van de gemeente de Raadt by klokluidinge hare vorige overdrachten heeft vernietigd, en op dezelve wyze alles, 't geen de gemeente goet dacht, doen afkondigen. Waar van het eerste was, dat geene der borgeren en ingezetenen, die zich by de Geestelykheit, tegen het verbodt des Raadts, hadde vervoegt, zoude strafbaar zyn, met verbodt van die deswegen iets te miszeggen of te misdoen. Ook is aldaar op het aanroepen der gemeente in hare tegenwoordigheid het Stadts secreete Zegel aan twee gebroken, en op den dagh van Paulus bekeeringe afgekondigd, dat in het vervolg de Oudermannen niet meer zouden zitten in den Raadt, en dat de Gildebrief, vol-

volgens welke zy leden van den gemeenen Raadt waren, in alle de Gilden zoude worden gescheurd en vernietigd. Men moet niet denken, dat de Oudermannen afgezet wierden, maar de gemeente, naar alle waarschynelykheit zich verbeeldende, dat de Oudermannen dikwerf door de Schepenen en Raden belet wierden naar hare bevattinge de zaken te besluiten, wilde niet, dat zy in het vervolg met de Schepenen en Raden zouden vergaderen, vermeenende dat de gemeene zaken beter zouden bestierd worden, als die overgelaten wierden aan de beheeringe der Gilden. De Oudermannen derhalven moesten uit den Raadt blyven, en alleen maar by hunne Gildebroederen komen, en by gemeene morgenspraken hunne besluiten nemen, welke voor wetten doorgingen. De gemeente dus meester geworden zynde heeft alle de macht van de Regeering aan de Gilden gebracht, en donderdaghs voor Maria Lichtmisse eenen nieuwen gildebrief gemaakt, volgens welke in het vervolg de bestellinge van de Regeering en der gemeene zaken zoude verricht worden.

Schoon ik tot noch toe de gewoonte gehadt hebbe, als diergelyke brieven reets gedrukt zyn, om deze Jaarboeken niet te verre te doen uityden, de Lezers te verzenden tot dien Schryver, welke dezelve in het licht gebracht heeft, en deeze Gildebrief door de onvermoeide neerstigheit van den Heer van de Water in het derde deel van het Utrechtsch Placaatboek bladz. 78. te vinden is, zoo hebbe ik echter geoordeeld dezen, als eene zeer merkwaardige veranderinge bevattende, en waar uit men op kan maken de bezwaarnissen, die de Gemeente tegens de Regeerders gehadt heeft, alhier niet te moeten overslaan; te meer, om

dat ik, zedert den uitgaaf van het eerste deel dezer Jaarboeken, meer dan eens berispt ben, over het wyzen van de Lezers naar ons Utrechtsch Placaatboek, van welk treffelyk werk de minste voorzien, en derhalven buiten staat zyn, om de aangehaalde plaatzen na te zien. Alvorens ik den zelve opgevee, moet ik den Lezer berichten, zich niet te moeten verbeelden, dat die Gildesbrief een opstel en werk van de gemeente was. By haar was wel eene drift en onbezonne yver naar veranderinge, en de wil en lust tot verwekkinge van opschuddinge, maar geene bedaartheit of verstandt genoeg, om een goet voorschrift op te stellen, volgens welke Stadts zaken moesten geschikt worden. Doch, gelyk het dikwils in burgerlyke beroertens gaat, andere, meer kundige en aanzienlyke luiden, t'onvreede op de Regeering, hebben ter bevordering van hunne eigene inzichten en belangens, de gemeente met raad by gestaan, en opgegeven, hoe het bestier in het vervolg wezen moest. Immers in een zeker geschrift (1), 't welk geloofst wordt ten tyde der geschillen tusschen *David van Borgondien* en *Gysbert van Brederode* uitgekomen te zyn, leeze ik deeze woorden: *Die Ecclesie ende Paepscap in de Stadt van Utrecht, by raet, consent ende bystant des Domproost* (te weten *Gysbert van Brederode*, die uit den Haag ontboden was) *ende Heer Reynout van Brederode, ende Heyrichs Borchgrave van Montfoirt, verkeerde dat regiment, ende Raet ende Scependom van Utrecht tot boiren wille, ontfettende die geene, die aldaer doe Borgermeesteren, Scepenen ende Raet waeren,*
ende

(1) Te vinden by Matth. tom. II. Analct. p. 492.

ende togen die gilden ende gemeynte van Utrecht boven die Raet ende Scependom voernoemt.

„ Des donredages voir Lichtmiffe by
 „ morgensprake van den gemene
 „ Gilde.

„ In den yerften zyn gezet die veertien hoeft-
 „ gilden op twaelf gilden , te weten , elc gilde
 „ blyft alft is , gefondert die Wantfnyders en-
 „ de Snyders zyn tot ene gilde gefet , foet een
 „ waeck is , ende fel heten der Wantfnyders gil-
 „ de. Ende die Viscopers ende Brouwers fyn
 „ oeck tot een gilde gefet , ende fall heten der Vis-
 „ coper gilde , ende elc van defen twaelf hoeft-
 „ gilden (1) fel hebben enen Scepen , twee Ra-
 „ den ende twee Oudermannen.

„ Item des daegs voir onfer Vrouwen avont te
 „ Lichtmiffe , felmen voirtan den nyen Raet kie-
 „ sen , ende dat in manieren , als nabefcreven
 „ ftaet.

„ In den yerften fo fellen te lote gaan die twaelf
 „ hoeftgilden , fo die nu te famen gefet fyn , elx
 „ tot eenre bequame ftede , ende aldair fellen fy
 „ elcs in hoire gilde loten na der ouder gewoen-
 „ ten , ende men fall maken in elke gilde acht
 „ fonderlinge loeten , ende die gene , die de
 „ acht lote crigen , fell noemen ende haren tot
 „ enen Scepen elc enen man , fonder beraet on-
 „ der malkander , wt horen gilden ende niet wt
 „ hem

(1) De twaalf hoofdgilden waren de Wantfnyders, Bakkers, Viskopers, Louwers, Marsniden, Botterluiden, Cordewaniers, Koornkopers, Graeuwerkers, Riemfnyders, Bylhouwers en Smeden.

" hem felven , die boven dertich jaren out fyn ,
 " ende dan zalmen hebben acht mutsen , alse van
 " elken gehouden een muts , ende dan sellen die
 " gemene Gildebroeders in elke mutse hoir hant
 " steken , ende een boen in hore hant hebben , die
 " men elken leveren fall , ende sy moegen die
 " boen laten in wat muts se willen , ende die dan
 " alre meest bonen heeft , die sell de Scepen van
 " horen gilde wesen .

" Item als die Scepen gecoren is , sel die gene,
 " die den Scepen gehairt hebben , enen anderen
 " weder in der stede haren , ende dan sellmen bo-
 " nen uten by gehairden voirscreve die niet ge-
 " worden en fyn , ende wt ten enen nywen ge-
 " hairde kiesen twe Raden , ende welke mutsen
 " dan meeste bonen crigen soudendie twee Raden
 " wesen .

" Item als die acht loten gegaen fyn , so sel-
 " men eden die gene , die de loten gecregen heb-
 " ben , na behoeren , ende als sy geëedt fyn , so
 " sellmen hem vragen van voiran , na dat die lo-
 " te gevallen fyn , wien sy haren int openbair ,
 " ende die sellmen dan scriven , ende dit zal al
 " geschien sonder enich runen (1) , ofte rade van
 " den genen , die de lote gecregen hebben , ofte
 " oec yemant mit hem sprake te hebben .

" Item alse dan die voirscreve twe Rade wt de
 " voirscreve gehairden gecoren fyn , so sellendie
 " twe , die de Rade gehairt hebben elx enen an-
 " de-

(1) Ziet van dit woord het eerste deel dezer Jaarboeken
 bladz. 171. waar by noch tot nadere opheldering kan ge-
 voegd worden , dat *ruunen* in het Hoogduitsch betekent ,
 de hoofden by den anderen te stecken , en dus te overleg-
 gen , en met den anderen te spreken , en mompelen. Ziet
 Leibnitii Collect. Etymol. p. 11. p. 146.

" deren weder in der stede haren, ende dan sal-
 " men bonen, als voirscreven is, van voirscreve
 " sessen, die niet geworden en syn, ende tot Ra-
 " de gehairt syn, ende wt den tween nywen ge-
 " hairden twee Oudermannen, ende welke twee
 " mutsen, ofte meer, even veel bonen cregen,
 " so soudmen die namen scriven van den geliken
 " bonen in een cedelken, ende werpense in een
 " mutse, ende dan soude die outste persone van
 " den ouden Rade, die de loten maken zellen,
 " dair uit nemen een cedelken, ende die dan yer-
 " ste wtquame, soude die Scepen, Raet ofte Ou-
 " derman bliven.

" Item die acht lote, die die haringe in den
 " twaelf hoeftgilden crigen, en sellen nyemant
 " haren, sy en syn gegoet tot vier hondert Ryn-
 " sche gulden toe, off dair boven, na horen vyff
 " sinnen, ende by horen ede.

" Item die lege gilden sellen loten na der ou-
 " der gewoenten mit vive sonderlinge loten, en-
 " de die vive loten sellen elcs vive anderen ha-
 " ren boven dertich jaren out, ende dan sellen
 " die Gildebroeders gemeenlicke bonen een yge-
 " lic in sinen gilde, ende welke twe mutsen dan
 " meeste bonen hebben, die sellen die Oudermans
 " bliven.

" Item den eersten coer, die men nu doen
 " zall, selmen wel noemen mogen ongehylicte
 " personen, behoudelic der ouder van dertich
 " jaren; mer then naesten jair, ende so voirtan,
 " en selmen niemant kiezen voir Scepen, Rade
 " ofte Ouderman, hy en sy gehilicte, ofte hy zy
 " weduwer.

" Item als die Scepen, Rade ofte Ouderman-
 " nen nu gecoren syn, selmen die Oudermannen
 " bren-

” brengen opt Raethuis, ende dair selmen se ee-
” den by den ouden Rade, ende dan sellen die
” Oudermannen voirt opt Oudermans huis gaen,
” ende aldair om hoir Overste Oudermannen lo-
” ten mit vive man te haren wt de twaelf hoeft-
” gilden, ende dair mitter boen wt te kieser on-
” der hem selven twe Overste Oudermannen.
” Ende dat gedaen, sellen sy van den huse gaen,
” ende regieren hoir gilden, en dair op niet we-
” der comen te rade.

” Item als die Oudermannen voir geeedt syn,
” ende after gaen, zellen die Rade opt huis oec
” geeedt werden van den ouden Rade, ende dan
” onder hem vier en twintig loten mit vier son-
” derlinge loten, dair sy wt bonen sellen twe
” Borgermeysters, ende die outste van jaeren zell
” die woirde vuiren, ende die vier, die de ha-
” ringe gedaen hebben, mogen wel mede bo-
” nen. Dat gedaen, sell die oude Raet off
” gaen, ende niet weder in den Rade comen,
” then wair off sy tanderen tyden dair gecoren
” waren.

” Item die Borgermeysters selmen alle drie
” maenden, te weten des dages, als men die sy-
” fen vercoept, vernywen, ende een ygelic Raet
” mach men kieser voir enen Borgermeyster.
” ende wie eens Borgermeyster geweest is, en
” selmen in dat selve jair niet weder kieser tot
” enen Borgermeyster; mer als hy weder te
” Rade gecoren wert over tjair, mach men hem
” weder Borgermeyster kieser.

” Item twe broeders, noch die Vader met den
” kynden en sellen te samen niet sitten in den Ra-
” de voir Scepen, Rade, off Ouderman. ende
” die Borgermeysters, noch Overste Oudermans
” en

" en sellen malkander geen afterfusters kynt,
 " noch naire maech wesen. Ende off hier gebreck
 " inne viel, so soude de geene, die de eerste opt
 " Raethuis te Rade quame, bliven, ende die an-
 " deren soudmen verkiesen.

" Item alse dan die Raet geeedt is, selmen die
 " Scepen in den Rade oec eeden, ende dan van
 " den huse gaen opt hoff (1) ende dair dan eede
 " doen, ende niet weder opt huis comen, then
 " sy dat sy dair geeyfcht werden, omme over
 " den blode (2) te sitten, ende anders niet.

" Item nyemant en fell in den Rade sitten voir
 " Scepen, Rade ofte Ouderman, hy en zy ge-
 " boere borger, off hy en hebbe tien jair borger
 " geweest, sonder ferpell, ende fall men niemant
 " geboren borgerfchap geven.

" Item niemant en fell in den Rade sitten voir
 " Scepen, Raet ofte Ouderman, die aen den fy-
 " sen, ofte eniger der Stat goede, winnen ofte
 " verliefen fall, ofte vennoitschap dair aen heb-
 " ben in dat jair, dat hy te Rade sitten fell op
 " tien jair uter Stadt te wesen.

" Item zelmen tot allen zyfoenen rekenen van
 " de onfekere oncoften binnen veertien dagen na
 " wtganc des fyfoens, ende nochtans rekenen van
 " als tenden jairs, alse die Overfte Camerair syn
 " rekeninge doen fell.

" Item die Camerairs en selmen niet te Rade
 " kie-

(1) Dat is, op het Biffchops hof, alwaar de Schout, door den Biffchop aangesteld, hen in den eedt nam. Van welken eedt, die alleen maar eershalven voor den Biffchop, die geene macht hadde om Schepenen aan of af te stellen, verdient gelezen de worden 't geen de Heer Matthacus lib. 11. de Nobilit. cap. 47. aangetekend heeft.

(2) Dat is bloede, of halsrecht.

” kiefen voir Scepen , Raet off Ouderman, ende
 ” fy sellen hoir rekeninge doen op ten Raethuife
 ” voir Scepenen , Rade ende Oudermans mit
 ” open doren ; ende dese Camerairs sellen vier
 ” jair lang Camerairs bliven, ende die en sellen
 ” dair en binnen geen fyfen, noch Stad goede
 ” copen , noch dair an winnen nochte verliefen,
 ” noch vennote dair an wesen. Ende off de Ca-
 ” merairs onredelicke rekeninge deden, dair den
 ” Rade , noch der gemeenten , niet aen en ge-
 ” nuechde, so selmenfe verfetten, ende fy fellet
 ” dair toe beteringe doen by den Rade.

” Item *Jacob Pot* is Camerair gecoren van den
 ” fack , ende fal hebben sjairs twee hondert
 ” ponden.

” Item *Claes van Syll* is lege Camerair, ende
 ” fall mede inmanen die coren ende onseker goe-
 ” de, ende fall hebben sjairs hondert ponden.

” Item *Zweder van Denemarken* is Schutmey-
 ” fter, ende fall hebben sjairs hondert ponden.

” Item nyemant en fall hem weren gecoren te
 ” werden (1), als voirscreven is, op tien jair uter
 ” Stat te wesen.

” Item want die sommige, vermits overdrach-
 ” te sraits, buten consente der gilden ingecomen
 ” zyn van dootflagen (2), boven onsen burger-
 ” rechten ende vryheiden, by den gemeenen gil-
 ” den overdragen, so zellen die selve persoenen
 ” weder uytter Stadt gaen binnen drie dagen,
 ” ende men zal die overdrachten van den doot-
 ” flagen voirtain volcomelic houden. (3)

” De-

(1) Ziet hier van het geene ik in het voorbericht van het eerste deel geschreven hebbe.

(2) Dat is, die schuldig waren aan dootflagen.

(3) Ziet het geen ik hier van aangetekent hebbe eerste deel bladz. 121. en 122.

” Deze zysen hier na bescreven sellen
 ” off wesen , die Bottersys (1) , die Mars-
 ” fys

(1) Tot de Bootersys behoorden veele waren , welker op-
 tellinge ik in eene oude overdracht van den jare 1375. aldus
 vinde: „ Tot den Bottersys behoert in den eersten Drent-
 „ sche wolle , Eemsche wolle , Woysche wolle , ende alle
 „ wolle de in der Stat vrieden valt , daer men fys gheeft ,
 „ de van horen scapen valt , die zellen die lude versizen ,
 „ ghelyc of si binnen Utrecht woenden , oec weder zize
 „ zelve ryeden off niet en reyde , ende alle die wolle die in
 „ den zesys nyet en hoort van elken pont grote vyf stu-
 „ vers.

„ Item oly van elken vate een groten , ende enen halven
 „ vate een halve grote , ende van enen vierendeel vaets enen
 „ Brabantschen , het si dat ment by vaten vercoopt of bi can-
 „ nen , alse elc vat vyftien kannen gherekent , ende voert
 „ na den belope ten vierendeel vaets toe.

„ Item van Hooninch van elken vate een grote , van enen
 „ halve vate een halve grote , ende van enen vierendeel een
 „ Brabantsch , het si dat ment vercope bi vaten of bi vieren-
 „ delen.

„ Item van den Boter van elken vate een grote , van enen
 „ halven vate een halve grote , ende van enen vierendeel
 „ een Brabantsch , van een half vierendeel enen Hollants.

„ Item elc pont casen een grote , van een half pont casen
 „ een halven grote.

„ Item al yzer ende koepdrade , staal ende yserdraet ,
 „ zonder dat in de zesys hoert , van elken pont grote vyf
 „ stivers.

„ Item van vederen ende van plumen van elken pont gro-
 „ te vyf stivers.

„ Voert van allen anderen goeden , dat in den Bottersys
 „ hoert , van elken pont grote vyf stivers.

„ Item Hoppe , Spec ende Roezel , dat over die zee nyet
 „ en coomt . dat binnen dunen valt , want geen zee en is ,
 „ dan buten dunen.

„ Item zweerden , zichten ende al heernasch , dat van
 „ buten coomt.

„ Item Hennip , weer , ende wouten , ende alle houtene
 „ koolvaten , ende al Hamborcher hout.

„ Item alle onghel , ghesmouten ende onghesmouten , dat
 „ over de zee nyet en coomt.

II. Deel.

R

„ Item

- " fys (1), die Houtfys (2), die Grauwerkersfys,
 " die Hudefys. (3)
 " Item alle giften ende kledinge, ende officien
 " in desen jaire gegeven van der Stadt wegen,
 " zellen off wesen, als Meystet *Bertout*, *Victor*,
 " *Wouter* van der Hoeve, *Jacob* de Lepelmaker,
 " alle dienst, pensie ende covels off.
 " Item want der Stadt Chirurgyns geen pensie
 " te

„ Item alle zweertspanen, randen van teenfen, hersfe en-
 „ de gaghel.

„ Item steencolen, ende smedecolen, ende alle gaghel
 „ ende hoppe, de in der Stat vrihede nyet en wasset.

(1) Van de Marsfys vinde ik in die zelve overdracht alleen
 maar aangetekent. *Item de Marsfys daer zelmen off geven
 van elke pont grote vyf stuvers, het zi dat zyt vercopan, of
 zelve bezighen. zonder byvoeginge der waren, waar van die
 zys gevorderd wierdt. Dezelve woorden staan'er ook van de
 Graeuwerkersfys, sonder meldinge der waaren, die dien zyt
 onderhevig waren.*

(2) Van de Houtfys, wordt in die zelve overdracht ge-
 zegt: *Dit is dat ghoet dat toebehoren zal den Houtfys: In
 den eersten al hout, oec waent coemt, oec waert het voertyds
 fys in ghegheven heeft, dat in der Stat ofte in der Stat vri-
 hede nyet ghewassen en is, dat syn die ghene die der Stat te
 dienen pleghen, ende die mitter Stat greven ende last dra-
 ghen. ende daer toe zel horen in den houtfys alle teen vanel-
 ken pont grote vyf stuvers, wtghenomen Berninchout, Briz-
 lienhout, Hefhout, ende alle hote houten vaten.*

(3) Van de Huidenfys, wordt op dezelve plaats getuigt:
*Al hude, wt wat lande dat si comen, zi zyn ghegherwet of-
 te ongherwet, ofte geloot, ende de hier in de Stat ende in
 den lande vallen, zellen gheven van elker huyl, die een pont
 ghelt, of daren boven, vyf groten. enae alle Cordewaen,
 daer dat stuc vyf stuivers, of ghelt. of daren boven bi der Da-
 ken. ende Broeselsche ruggen zellen horen in den Hudenfys.
 In welke plaats door Cordewaen verstaan moet worden Spaansch
 leer, genoemd naar de Stad Cordua in Spanjen gelegen, van
 waar het beste Spaansche leer kwam. Hier van daan ook *Cor-
 duwaniers* genoemd de Schoenmakers, en *Oude Corduwaniers*
 de Schoenlappers. Ziet Matth. t. 1. Analect. p. 476.*

" te hebben en plagen, dan Meyfter *Henric* alleen, dat die soen van sinen doden vader was, so zellen die pensie van Meyster *Claes* ende Meyster *Gysbert* off wesen, mer sy zellen voirtan hoir covels van der Stadt wegen behouden.

" Item want er deser tyt geen ure clock en is te Buerkerck, so zal die pensie van *Voire* of wesen, mer hy zal syn Stad covel behouden.

" Item die wakers die des dages op ter schotdoren sellen off wesen.

" Item zellen zyn mer vier leege knapen, ende niet meer na der ouder gewoenten.

" Item sellen die Camerair voirtan by hem sellen begaen by horen eden, sonder oncoste te bedingen van der haver tsinte Jan, dat Schuddekorfsbroet te besteden, ende der Schutter wyn (1) te geven, sonder yemants vorder be wynt ofte seggen dair in te hebben.

" Item die *Vive* sellen hebben elx halve jairs twee hondert pont, ende niet meer.

" Item en sell nyemant Heemraet op tie *Lec* kendyck wesen, hy en zy dair onder gegoet toe twee hoeven lants toe, die zyn selfs syn, sonder ferpell off argelift.

" Item *Rycout van der Horst* (2) sell voirtan min hebben vyf pont ter pensie sjairs, dan hy gehadt heeft, ende *Daniel* (3) sell de Stadt ge
" ven

(1) Jaarlyks by het schieten van de Papegay, wierdt door de Stadt aan ieder Schut een mingelen wyns, aan den Koning der Schutten, die de Papegay geschoten hadde, aan de twee Overste Homans, de twee Panjoendragers en de twaalf Nederhomans elk een halve take wyns gegeven.

(2) Secretaris van de Stadt.

(3) *Niewael* Secretaris van het Gerecht.

” ven na der oude gewoente hondert pont sjairs
 ” wt sine ampte, ende die Stad sal het roode was
 ” weder betalen.

” Ende *Hogebufen* (1) sell hebben ter pensie voir
 ” sine schade, omme dat die Oudermans of gezet
 ” zyn, sjairs twee ende vyftich ponden ende dair toe
 ” die twee ende vyftich ponden sjairs die hem te
 ” voren ghegont waren, ende dat gewoenlicke gelt
 ” van den rekeningen, ende anders syn onseker
 ” verval, ende fall der Stadt dienen mit der Stadt
 ” Clerck, mit den welken hy vercleet wezen zall,
 ” ende hy sell der Cameraers lyfrenten boeken, en-
 ” de erfrenten boeken jairlix scriven sonder loen.

” Item en zal nyemant voirtan den Bottermar-
 ” ten enich meer gelt van der schoppen op ter
 ” Bottermarckt geven, ten wair dat hy die boter
 ” gemeten woude hebben, ende anders niet.

” Item alle der Stadt officien, alse Busmeysters,
 ” Vive, Libelmeysters, Coermeysters, Heem-
 ” raets, Baghynmeesters, ende voirt alle des
 ” Raits ampten, dair men Rade toe te setten
 ” pleecht, dair salmen omme loten onder den
 ” Rade mit vive sonderlinge loten, ende so wien
 ” die vive loten vallen, sellen alle die ampten in
 ” den Rade geven dat jair wt duerende, gefondert
 ” die Vive, ende sellen niet langer dienen dan een
 ” half jair, ende dan selmense weder op een nywe
 ” verkiefen mitten loten in der manieren voirscre-
 ” ve, ende of Borgermeyster worde gecoren van
 ” den gene, diedese officien cregen, so sel die Bor-
 ” germeyster syn beveell enen anderen overgeven
 ” van den Rade. ende nyemant en fall hem we-
 ” ren dese ampten aen te nemen ende te voeren,
 ” op tien jair uter Stadt te wesen,

” Item

(1) Secretaris van de Oudermannen.

" Item die Busmeysters syn, sellen mede Woe-
" kermeysters wesen.

" Ende dese overdrachte is gemaiet, behoude-
" licke andere alle overdrachten, slitinge, wilco-
" ren ende goede gewoenten in hoire volcomen-
" re machten te bliven.

„ *Dit is die verclaringe op tie voir-*
„ *screve overdrachte oec bi den*
menen gilden.

" Item so en sel die Raet van der Stad niet o-
" vergeven mogen enigerhande faken, die der
" Stad ende den menen gilden, ofter meenten
" aengaen, sy en sellent yerste te kennen geven
" den twee Overste Oudermans, ende die twe
" Overste Oudermans sellent voirt de gemene
" Oudermans te kennen geven, ende hoir mor-
" genspraec dair op hebben, wes hem dair in ge-
" boirt te antwoirden op tie zake, tot alre tyt,
" alst geboren sel, als voirscreven staet.

" Item voirt en selmen geen borgeren belasten
" in onse Stad van enige vangnisse, die men ver-
" borgen wil na der Stad rechte, men heeft den-
" zelve yerste tantwoird geset, ende dair na
" voirt te varen na der Stad rechte, gesondert
" van opzetten, moordadelicke faken ende on-
" daden. (1)

" Item wairt zake, dat enich borger wtreynde,
" daer hy te doen had, ende hy belast woird
" van de Stadt wegen, daer van sel hem die Stad
" vryen, ende brieven van behulp van geven op
" ter Stat cost.

" Item

(1) Ondaden zyn schelmstukken en misdaden, die aan den
lyve strafbaar zyn.

" Item die haringe voirscreve , daer men die
 " Scepenen , Raet ende Oudermans wt bonen sel,
 " is verclaert aldus : dat die acht loten elx enen
 " man haren sellen tot enen Scepen , die hem dair
 " nutte toe dunct te wesen , ende dair selmen wt
 " bonen enen Scepen , als voirscreven is. Ende
 " dat also gedaen , sellen die voirscreve acht lo-
 " ten weder op een nywe haren elx enen man,
 " die dair nutte toe is , ende dair selmen die twe
 " Raden wtbonen in manieren voirscreve. Dat
 " dan also gedaen , sellen die voirscreve acht lote
 " noch weder op een niwe haren elx enen man,
 " die dair nutte toe is , tot twee Oudermans , en-
 " de dan selmen dair twe Oudermans wt bonen ,
 " oec in der manieren voirscreve. ende men sel
 " weder haren mogen , die eens gehairt geweest
 " hebben , ende niet gewoirden en syn.

" Item , hoewel die overdrachte voirgescreven
 " hout so wel op tie Oudermans , als op Scepe-
 " nen ende Rade , dat zy gegoet wesen zellen tot
 " vier hondert Rynsche gulden toe , so sel die eed
 " nochtans dair van aff wesen , van so vele dat de
 " Oudermans aendraecht.

" Item die Raet en sal geen oirloge aennemem,
 " noch morgengelt , noch scatinge overgeven ,
 " noch geen sisen verfwaren noch verhogen , noch
 " geen verdrifte doen aen geestelicke noch aen
 " weerlicke , noch oeck geen renten vercopen ,
 " dan by consente van de gemeene gilden van
 " Utrecht.

" Item so selmen alle der borgers ende onder-
 " faten der Stad van Utrecht hoir goede rechten
 " ende vryheden voirtan vast ende stade houden,
 " sonder yet dair in te mencken.

" Item en selmen nyemant voirtan believen in
 " te

" te comen van den genen, die verdreven syn,
 " ofte voirvluchtich, buten consente van den ge-
 " menen gilden van Utrecht.

Hier op is gevolgt op Vrouw Lichtmisse dagh
 de verzetting der Regeering in dezer voegen.

Borgermeesteren van de eerste drie maanden,

Henric van Nyevelt.
 Braem van Luttikenhuse.

Van de tweede drie maanden.

Dirc Hoet.
 Reyer Willams zoen.

Van de derde drie maanden.

Roelof die Kraen.
 Wouter van Katwyck.

Van de laatste drie maanden.

Goert Egbertse.
 Hubert van Blohoven.

Schepenen,

Geryt Knyf.
 Eerst van Herdenbroeck.
 Willam van Steenre.
 Henric de Wit.
 Jacob van Winfen.
 Vranck van Yselftein.

Jan Mouwer.
 Weerner Braem,
 Willam van Ghent.
 Herman van Lewenberch.
 Wouter van Teylingen.
 Dirck van Oeftrum.

Raden.

Huge van Groenenberch.
 Dirck van Waell.
 Geryt van Mairfen.
 Wouter van Catwyck.
 Dirck Hoet.
 Willam van Lochorft.
 Geryt Jan Wessels zoen.
 Dirck Taets.
 Loyck de Waal.
 Goert de Coninck van Voerde.
 Macharus van Benthem.
 Herman Creeck.
 Jan over de Vecht.
 Jan Jans zone.
 Braem van Luttikenhuse.
 Goert Dedel.
 Goetscalc van Winsen.
 Jan Knoep.
 Lubbert van Alendorp.
 Claes Folperts zoen.
 Geryt van Ryn.
 Goert Egberts zoen.
 Geryt van Boemell.
 Willam Jacobs zoen.

Oudermannen.

- Jacob Wouters zoen. }
 Willam Geryt. } Wantfniders.
 Willam Proeft. }
 Jan Steen. } Backers.
 Henrich Stevens zoen. }
 Jan Wouters zoen. } Molenaers.
 Henric Merre. }
 Merten Henrics zoen. } Linnewevers.
 Jan Deell, Overfte Ouderman. }
 Dirc Heer Heyn Jongen zoen. } Vifchcopers.
 Gysbert van der Ae. }
 Willam Henric Lamberts zoens zoen. } Louwers.
 Dirc Aernts zoen. }
 Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
 Aelbert Rombouts zoen. }
 Jacob Wouters zoen van Vyanen. } Marfluden.
 Dirck de Vogelaer. }
 Jacob Jans zoen. } Botterluden.
 Geryt Wouters zoen. }
 Jacob Henrics zoen. } Cordewaniers.
 Henric Heernken. }
 Herman Jans zoen. } Oudecordewaniers.
 Jacob Backer. }
 Merten Jacob Peters zoens zoen. } Corencopers.
 Ghysbert van Helsdingen. }
 Elis van Werchoven. } Oudewantfniders.
 Peter Willems zoen de Rode. }
 Roeloff Dircks zoen. } Steenbickers.
 Claes Jans zoen. }
 Geryt uten Leen. } Graeuwerkers.
 Aernt Heer. }
 Peter Willams zoen. } Riemsfniders.

Geryt Zafs.	} Bylhouwers.
Wouter van der Eem.	
Elyas Riqwyns zoen, Overfte Ouder- man.	} Smeden.
Jan Korskyns zoen.	
Jacob de Beer.	} Zadelaers.
Ariaen van Wefel.	

Uit deeze lyst blykt, dat *Hendrik van Nyevelt* tot Borgermeester is verkoren, alhoewel hy niet gevonden wordt onder de genoemde Raden, ook niet onder die geene, die in het begin van May in dit jaar tot Raden aangesteld zyn, uit welke, en niet uit de Schepenen, de Borgermeesteren moesten genomen worden. De reden hier van is my onbekend, ten zy men dit toeschryve aan de verwerringe, veroorzaakt door de gedurige oproeren in dit jaar verwekt. En geen wonder! dewyl het onbezuisde volk, dan dit, dan wederom wat anders begeerde, en wegens onkunde in het bestier der gemeene zaken, dikwils niet wiste, wat tot haar beste strekte, en, gelyk het doorgaans in diergelyke omftandigheden gebeurt, zich geenen tydt gaf tot een bedaard overleg.

Alhoewel de gilden thans alle de macht van de regeering in hunne handen hadden, zoo is het echter licht te begrypen, dat de Biffchop en de vorige Regeerders niet ten eenemaal ontbloot zullen geweest zyn van eenige borgeren en ingezetenen, die hen aankleefden, en dat in de vergaderinge der gilden altydt de eensgezindeit geen plaats zal gehadt hebben, en hebbe ik nooit in een jaar meerder rechtsplegingen geboekt gevonden, dan in dit jaar, tegens menschen, die kwaadt gesproken hadden van den handel dier genen,

dewelke thans Stadts zaken bestierden , welker meesten bekeurt zyn , en aan welke opgeleit is , binnen zekeren bepaalden tydt , eenige roeden muurs aan Stadts wallen te maken ten kosten van hen , of voor elke roede te betalen vier Rudolphs guldens. Al het welk klaar bewyft de gedurige bewegingen en verdeeldheden , welke te dezer tydt in de Stadt zeer in zwang gingen. Om allen opftand , welke mochte voorvallen , zoo van buiten als van binnen , tegen te gaan en tydig te stuiten , is des maandaghs na S. Eegten (S. Agatha) dagh dit by klokkluidinge afgekondigt : *Die Raet van der Stat ende die gemeen Gil-den laten enen ygelicke weten , dat sy hebben offge-set ende verandert hebben die luidinge laetste geschiet (1) , van den Homans ende de vergaderinge in de vier vierendeelen , in manieren hier na bescreven.*

In den yersten so sel wesen een clocke , ende sel beeten die gemeente clocke. ende hier toe is geordineert die Raetclock. ende tot wat tyden men die selve clock slaet , sellen vergaderen alle die genen , van manne personen , die woenastich syn tusschen der Rodentoirnpoerte ende Rodenborchgerbrug ende dair en binnen also ommegeens , op tie Rodenborgerbrugge voirscreve mit boren barnasch. ende dair off zellen Homans wesen die Scepen , Rade ende Oudermans , die binnen der voirscreve plaetsen woenastich syn. Ende wair yemant die onverboirich hier in wirde , ende niet en quame als voirscreven is , sel verboeren een coer van vyf ponden , die men niemant verdragen en sel ; ende die vyf ponden sellen die Ouder-

(1) Te weten op Donderdagh dertiende dagh , wannecr de Ordonnantie yan den jare 1449. was vernieuwt.

dermans elken van boren Gildbroeders wtpanden sonder verdrach.

Item die gene, die woenaftich syn beneden de Rodenborgerbrug tot der Plaetse toe, die Plaetse mede ingerekent, ende dair en binnen ommegeens woenaftich syn, sellen comen ende vergaderen, als men die voirscreve clocke slaet, bi den voirscreven coer, op sinte Marien plaetse, ofte op tie Borchbrugge. ende die Scepen, Rade ende Oudermans, die dair en binnen ommegeens woenaftich syn, sellen die Homans dair off wesen.

Item die gene, die woenaftich syn beneden der Plaetse tot der Weerpoirte toe, ende also dair en binnen ommegeen, sellen comen, als men die voirscreve clocke slaet, by den voirscreven koer, in den Noden, ende dair of sellen die Homans wesen die Scepen, Rade ende Oudermans, die dair binnen geseten syn; then wair off yemant bi der Ecclesie quame, ende wair dat by bewisen mochte, die en soude niet verboren.

Item dese voirsz. Raet clocke, of Gemeen clocke, en selmen niet slaen, then sy last van vyanden van buten, ofte vergaderinge van binnen. ende oft zaek wair, dat men aen die Gemeentclock, oft geboerde, niet comen en mochte, so soudmen slaen onser Vrouwen clocke tsinte Merten, ende selmen vergaderen in maniere ende verbanden voirscreve, gelyc op tie Meenteclocke overdragen is. ende onser Vrouwen clock voirscreve en selmen oec niet slaen, dan in lasten van vianden off vergaderinge als voirscreven is.

Item of enich brant geviel, so selmen die clock slaen in den Kerken, ofte Cappellen, dair die brant naist gevallen wair. ende dan en is nyemant verbonde, by en mach zinen vrienden, die in laste

wae-

waeren, wel te hulpe comen, ende dien brant helpen lesschen, also lange als men die Gemeentclocke, ofte onser Vrouwenlocke isinte Merten, niet en slaet, so sel een ygelic comen op ten benoemden steden, als voirscreven is, by den voirscreven coer, gesondert die Pynres, die brant lesschen moeten, ende die buer, die geseten syn dair die brant viel.

Ende wairt zake, dat yemant anders hier en boven vergaderinge maecte, contrarie dese voirscreve overdrachte, dat woude die Raet rechten mit den zweerde aen syn lyff. Welke laatste woorden kort daer aan, te weten woensdagh na S. Mathys dagh, nader by den Raadt en de gemene gilden zyn verklaard, en aldus gestelt. *Waert dat yemant anders vergaderinge maecte contrarie der Ecclesien off den gemeenen gilden, dat men dat rechten sal mitten zweerde aen syn lyff.* Op welken dagh de Overste Oudermans met de Oudermans de Raden, op het Raadthuis zittende, hebben aangebracht, by de gemeene Gilden verstaan te zyn, dat de sleutels van Stadts poorten, Stadts bannier en wimpelen, voortaan zouden zyn in bewaringe der Overste Oudermans, en dus niet meer in die der Borgermeesteren (1), en dat alle brieven, die in het vervolg zouden inkomen, welkers inhoudt Stadts of der gemeene lands zaken betroffen, aan de gilden zouden moeten overgegeven worden, om aldaar in hunne morgenspraken gelezen te worden. En is Vrydaghs daar aan volgende verboden eenige ballingente ontbieden of in de Stadt te brengen, buiten toestemminge der gemeene gilden, op verbeurte van vyf jaren uit de Stadt te zyn.

Des

(1) Ziet den Heer Matthaeus tom, II. Analect. p. 356.

Des Saturdaghs daar aan volgende, is wederom eene andere ordre beraamd, volgens welke de inwooneren dezer Stadt in tyden van noodt zouden vergaderen, en is ingesteld een Bekkenflag, op welkers geluit ieder in de wapenen ter geschikte plaatzen zoude moeten komen. Dewyl Veldenaar en Heda hier van gewagen, achte ik het nodig, om een recht denkbeeld daarvan te kunnen maken, de woorden van dit besluit hier op te geven: *De Raet van der Stat laet weten enen ygelicken, dat de gemeen gilden van Utrecht overdragen ende geordineert hebben een Beckenslach, off men aen die clocke niet comen en konde, te slaen, en dat in desen manieren na beschreven.*

In den eersten so hebben zy geschickt tot vele steden geloeflicke personen, hier na beschreven, diet becken slaen zellen tot alre tyt, ende zellens hem niet weren mogen, elx by een coer van vyftich ponden ter Stad beboeff, des men nyemant verdragen en sell.

Voirt so en zellen die geordinierde tot de becken geen becken slaen, then coomt hem aen by warastige geruste off geachte personen, diet hem aenbrengen.

Item als enich man van de geordinierden totten becken in laste dat becken slaen sel, dat zel by doen binnen sinen buse, voir den veynster wt op tie straet, omme te verbueden, dattet hem niet gekeert en wert, ende op tie strate niet comen, eer syn buer gewapent by hem syn. ende als dan syn buer gewapent by hem syn, sel by dair mede gaen op syn gesette stede, so dat laetste wtgeluyt was, ende mit de gilden overdragen was.

Ende wairt zake, dat die gene, dient becken bevolen wair, dat becken niet en sloege, alst noot waer, ende dat warastig wiste, ende hem bygecommen

men wair , die sal comen ende verantwoirden bem voir de gemenen gilden van Utrecht , waer omme byt niet geslagen en bad , want men dat van bem soude weten willen.

Ende wairt oec zake , dat yemant becken sloege tot eniger tyt , diet niet bevolen en wair , dat zoude men terstont rechten mitten zweerde aen syn lyff.

Voirt wairt zake , dat enich van de geordineerde totten becken wtreynde , so sel by enen goeden buerman , na der weerden gebyc bem zelven , in syn stede setten , dat becken te slaen , in manieren voirscreve , oft van node wair.

Ende als dair enich last valt van geruste van Beckenslach van buten , off van binnen , so selmen mede slaen die clocken , te weten sinter Claes clocke , onser Vrouwen clock sinter Merten , of die gemeenteclock , ende sinter Jacobs clock , op dattet die lude buten onser Stad geseten boren mogen , so men die anders by nachte geen weet doen en kan , omme die te comen , dair sy geordineert sellen werden , alse voir die Weertpoirte , dair mense inlaten sal. En zyn 'er vier en veertig Bekkenslagers aangesteld , en zoo veel plaatzen bestemt , welke , als mede de namen der Bekkenslageren in het Buurspraakboek aengetekent staan. In dit zelve jaar , te weten Saturdaghs na midvaften en maandagh na S. Jacobs dagh , is eenige veranderinge gemaakt in de vergaderplaatzen , en verstaan dat by Bekken- of klokkenslag die van den Overeynde op S. Marijplaatze , en die van den benedeneynde op de Neude , en nergens anders , zouden by een komen , ook is in het volgende jaar des Sondaghs na Sacramenti , het getal der Bekkenslagers vermindert , en gebracht op veertig.

Korten tydt daar na , te weten omtrent het midden

den van de vasten, is een Bekkenflag en groot oproer in deze Stadt geweest, schynende de Bekkens niet door de daar toe gezette slagers, maar door andere, geroert te zyn. Het geval en de gevolgen van dien, staan in het Buurspraakboek des Saterdaghes na Midvasten aldus aangetekent: *Also nu een saterdach lefleden een groot beckengeslach, vergadering ende oploep binnen onser Stat geweest is, so ist, dat die Raet van der Stad, omme ymmer rust ende vrede te bet te houden binnen onser Stad, laet weten allen den genen, die op die tyt tbecken geslagen, ofte in den oploep ende vergaderinge geweest zyn, dat sy claerlicken van onser Stat wegen dair off gevryt ende ontbeven zellen bliven tot ewigen dagen, zonder enich asterdamcken dair op te hebben in enigerwys. In welke vergaderinge ende oploep van zommigen enige van onse Rade ende borgeren, mit een oproep van den meente op ter poirt geleit worden. Hier op is nu overdragen bi den gemenen gilden van Utrecht, dat die voirscreve onse Rade ende borgeren, op ter poirte wesende, terstont van der poirte vry gaen, ende bliven sellen, op zulke oervede ende borchtchte (1), die men yerste van hem nemen sel.*

Ende die Raet gebiet ende laet weten enen ygelicken, dat nyemant in zulken oploep, ofte diergelycken, den anderen op ter poirten en roepe, buten den Overste Oudermans mit die Borgermeisters, then sy dat by terstont selve by setten will.

Voirt

(1) Dit was eene gewoonte en recht der borgeren, dat zy in de gevangnisse zynde, op het stellen van eene genoegzame borgtocht, om te zullen voldoen aan den uitspraak, die over hunne misdaden en breuken zoude gedaan worden, niet langer opgesloten, maar ontslagen wierden.

Voirt gebiet die Raet dat nyemant den voirscreve onsen Rade ende borgeren op ter poirten, ofte in boren busen op tie tyt verskert wesende, en misdoo in woirden noch in werken op hoir live.

Het is opmerkelyk, dat in dit, en de volgende oproeren, in dit jaar verwekt, geene doodstraffe, uitgenomen in een geval, straks te melden, geoeffent is. Ik leeze in het Buurspraakboek, dat op dezen tydt eenen *Willem Stevensse*, veel moetwil op de Plaatze voor het Raadthuis bedreven, en eenen der Borgermeesteren onweerdiglyk bejegend, jaa zelfs al eenen pyl bereid hebbende om hem naar het aangezicht te schieten, gekomen is voor den Raadt, in hembd en in broek, blootshoofds, met een bloot zweerd in zyne hand, bekennde zyn lyf verbeurd te hebben, en biddende om genade en het leven, en dat de Raadt hem het leven geschonken heeft, alleenlyk hem zyn borgerrecht ontnemende. Ik vinde maar een doodvonnis, in den zomer van dit jaar geveld, in het Raadtboek des dingsdaghs na S. Jacob aangetekent met deze woorden: *Want Zweer van Tyenhoven een grote tessinge ende logentael (1) den goeden beren overgefeit ende versiert heeft*

(1) In een geschrift, opgesteld door eenen yverigen voorstander van Bisschop *David*, in het licht gebragt door den Heer *Matthaeus* tom. II. Anal. p. 216. & seqq. wordt getuigd, dat de Heeren van Brederode met den Borchgraaf van Montfoort, en andere, des nachts in eene byeenkomst hadden vastgesteld, alle de begunstigers van *David van Bourgogne* gewapender hand te overvallen, en dat deze *Zweder van Tyenhoven*, staande tusschen de deuren van het vertrek, in 't welk zy vergadert waren, dit hadde gehoord en alom door de Stadt verspreid; dat hy daar op in hechtenis gebracht, door de pynningen, hem aangedaan, beleden hadde het bovengemelde nooit gehoord, maar zelfs vergiert te

beeft binnen onfer Stadt, gelyc by hem felven belyt beeft, daer gefcepen was grote bloetftortinge binnen onfer Stat van te comen, hadde Got van hemelric mit finre bermberticheit niet verboet, hebben hier omme die Scepen ende Rade overdragen, dat men dat rechten fel mit een rade aen finen live; mer men zel hem gratie doen mit den zweerde, ende geven hem tkerchoff. Ik hebbe dit geval niet willen overflaan, om dat het een vol bewys uitlevert van het gezag, en de macht der Gilden in dezen tydt, zich aanmatigende en met'er daad oeffenende het recht, om een vonnis by Schepenen en Rade uitgefproken, te veranderen en te verzachten.

Ter beveiliging van de gemeene ftraten is aan de Vyven de macht gegeven, om onzedige menfchen, die zy des nachts op de ftraten en in de herbergen vonden, in eene verzeekerde plaats te brengen, om het oordeel van den Raadt over hunne misdaden te ondergaan, zoo nochtans, dat zy uit de gevangeniſſe zouden worden ontflagen, indien zy by borchftellinge zich onderwierpen aan het vonnis, het welk, naar mate der grootheit hunner misdryven, zoude geveld worden.

Nu zal het tydt worden om te melden het geen den Biffchop *Rudolph*, zedert zyn vertrek uit de Stadt Utrecht, wedervaren is. Heda verhaald, dat hy, op het ſlot Ter Horſt zyn verblyf heb-

bende,

hebben. Doch uit den ganschen inhoudt van dit gefchrift blykt klaar de eenzydigheit van den maker, welke, ingenomen met eenen bitteren haat tegens de Heeren van Brederode en hunne aanhangeren, hen veele wreedheden en gepleegde geweldenaryen te laſt leit, van welke alle de gefchiedſchryvers zwygen, en die geen het minſte geloof verdienen.

bende, zich bedroeft heeft over het ongelukkig lot zyner vrienden in de Stadt Utrecht, en, buiten staat zynde om hen hulpe toe te brengen, zynen toevlucht genomen tot den Hertog *Philips* van Bourgondie, en aangeboden heeft zynen Bifschoppelyken staf af te leggen; en dat Hertog *Philips* niet verzuimd heeft aanstonts zyne gezanten tot den Bifschop af te vaardigen om met hem te handelen; doch dat de Utrechtsche Kerkvoogd, gedurende dien handel, eer dezelve zyn volle beflag hadt, was overleden. Een ander (1) getuigt, dat hy in het begin van dit jaar door den Paus benoemd zynde tot het Bisdom van Osnabrug, voor den tydt zyner bezitneming, die kort na Paaffchen bestemd was, op Palmdagh gestorven is. Een derde (2) wil ons wys maken, dat hy tegenwoordig is geweest in de belegering der Stadt Vrede in het Munsterland, en aan zyne wonden, in dezelve bekomen, zoude zyn overleden. Veele schryvers stellen zyn sterfplaats op het slot ter Horst; doch het komt my het geloofwaardigste voor, dat hy het leven afgeleit heeft te Vollenhoven in Overyffel (3) op den vier en twintigsten Maart. Van welke plaats zyn doode lichaam is vervoerd naar Utrecht, en aldaar in de Domkerk begraven, met dit Latynsch Graffschrift, door *Rudolph Agricola* (4) opgesteld:

Con-

(1) Arnold van Bevergerne in zyne Munstersche Chronyk by Matth. tom. VIII. Anal. p. 162.

(2) Anonymi Chron. Monast. apud Matth. d. 1. p. 188.

(3) Ziet het geen de Heer Matthaëus daar van aangetekend heeft, op de zoo even aangehaalde plaats.

(4) Ziet Bockenb. Pontif. Traject. p. XLI. Dit graffschrift beantwoordt geenzins aan den grooten naam, die deze man by de geleerde wereld gehadt heeft, ten zy men deszelfs slecht-

*Conditur hic Praesul Rodolphus sanguine clarus
 Qui morum aequavit nobilitate genus.
 Qui populo tutela suo, terror fuit hosti.
 Illum tutatus, viribus hunc domuit.
 Huic Marti infestus, fidus pastor fuit illi,
 Plebejis gratus, Principibusque viris.
 Hic empti fundo Lagb condidit, abstulit hosti,
 Wyc, Abcoud, Duerstat contulit Ecclesiae.
 Aedibus Horst auxit, cinxit munimine Blancburch,
 Arx & ab hoc Vollenboe splendida facta nitet.
 Curia concilio cleri Procerumque celebris,
 Hujus magnifice est aedificata animo.
 Hunc genuit Diepholt domus incluta, sustulit atra
 Mors, quem syderio suscipe, Christe, solo.*

Dus

heit verschoonde wegens de jonkheit van den dichter, wiens
 geboortedagh gemeenlyk gesteld wordt omtrent het jaar 1442.
 weshalven, zoo het aanstonds na Bisschop Rudolphs afsterven
 voor den dag gekomen, en op zyn grafzerk gesteld is, Agri-
 cola nauwlyks den ouderdom van dertien jaren zal hebben
 bereikt. Hy was in de Ommelanden by Groningen gebo-
 ren, en was zyn vaders naam *Hendrik Huisman*, welken hy
 in *Agricola* verandert heeft. Conringius de Scriptor. post
 Christ. nat. sect. xv. cap. 5. getuigt, dat hy de eerste Duit-
 scher geweest is, die de Grieksche, Latynsche en Hebreeuw-
 sche taalen recht kundig is geweest, en Crenius Animadv.
 Phil. & Hist. part. iv. p. 25. zegt, dat hy de geleerdste Duit-
 scher van zynen tydt is geweest, noemende hem eenen *Duit-
 scher*, om dat hy te Heidelberg een zeer beroemd en vermaard
 Hoogleeraar geweest is. Erasmus geeft hem grooten lof,
 vooral in zyne Adagia, proverb. *quid cani cum balneo pag. 172.*
 't welk Valerius Andreas in zyne Biblioth. Belg. en gedeeltelyk
 Hamelmannus tom. 1. Oper. p. 106. opgeeft. Welke lof-
 gevinge de Roomsche onderzoekers der boeken kwalyk ge-
 nomen en afgekeurd hebben, zoo dat ze in de uitgaven der
 Adagia van Erasmus by Manutius gedrukt, uitgelaten is. ziet
 Append. ad Cave Histor. Liter. ad ann. 1474. Is iemand be-
 geerig dezès mans leven en zyne schriften na te gaan, die
 kan daar van onderricht krygen by Vossius lib. 111. de Hist.
 Latin.

Dus is deze Biffchop uit de wereld gefcheiden, die met veel kloekmoedigheid en beleit zyne tegenstanders overwonnen, het Sticht tegens machtige vyanden heldhaftig beschermt, deszelfs afgebrokene, en buiten staat van tegenweer geftelde floten opgemaakt en verbeterd, het Biffchops Hof in de Stadt Utrecht gierlyk opgebouwt, en veele voortreffelyke zaken heeft uitgevoerd (1), en zyne kerk benevens het gansche Sticht in eenen bloeienden staat aan zynen opvolger zoude nagelaten heb-

Latin. cap. 6. Boiffard. tom. 1. Icon. p. 173. M. Adam Vitae Philosoph. p. vi. Rollii decad. 1. Philosoph. n. 1. en de Schryvers aangehaald by Nicéron Memoires pour servir a l'histoire des hommes illustres tom. xxiiii. p. 180. Eenige byzonderheden zoude ik van dezès mans leven konnen aantekenen, indien dat hier de plaatze was, alleenlyk zal ik 'er maar by doen, dat onder zyne uitgegevene brieven eene te vinden is p. 183. waar in hy aan zynen broeder Jan fchryft, verzocht te zyn van den Keizer Maximiliaan aan zyn hof te komen, om het opzicht te hebben over zyne kinderen, doch zulks geweigert te hebben, om een ftíl leven te konnen leiden, met byvoeginge, zyn voornemen geweest te zyn, alhier t'Utrecht te komen wonen, indien de oorlog het niet hadde belet. Hy is overleden te Heidelberg den 18. October 1485. en aldaar begraven, hebbende Hermolaus Barbarus hem met dit graffchrift vereert:

Invida clauferunt hoc marmore fata Rodolphum

Agricolam, Frisi spemque decusque soli:

Scilicet hoc uno meruit Germania, quidquid

Laudis habet Latium. Graecia quidquid habet.

Ziet tom. 1. Delic. Poëtar. Italarum p. 334.

(1) In het Chronicon Magnum Belgicum p. 373. wordt hem dit getuigenis gegeven: *Rodolphus, licet fere fuit laicus, iam amator & defensor totius Cleri fuit & ecclesiasticarum personarum. insuper omnia castra diruta restauravit, ecclesias pulchris vitris ubique illuminavit, ac in morum honestate valde compositus, humilem se omnibus praebens, &, ut multa paucis verbis concludam, cum vicinis suis principibus pacificatus permansit.*

hebben, indien hy niet op het laatste zyns levens zich hadde ingewikkeld in den Munsterschen oorlog, alleenlyk ter gunste van zynen neef, om denzelven dien zetel te doen beklimmen. Waardoor hy alle zyne goederen en rykdommen heeft verfspild, zoo dat hy niet genoeg hadde tot onderhoudt zynere dagelyksche hofhoudinge, en dus genoodzaakt wierdt buitengewone beden te vragen, en de Geestelykheit met schattingen, welke zy ondraaglyk oordeelde, en daarom weigerde op te brengen, te bezwaren.

Des vrydaghs na Letare, is by klokluidinge afgelezen, by gemeene morgenspraak van alle de Gilden verstaan te zyn, dat alle ballingen vergund wierdt oorvede te doen, indien zy des begeerden, tot beloken Paasschen toe; welke behoorlyk verricht zynde, zy een myle van de Stadt voor als noch zouden blyven, doch gerechtigd zyn om hunne goederen te gebruiken, verkopen, verzetten, en met dezelve naar hun goetdunken te handelen. En om hen daar toe bekwame gelegenheit te geven, wierdt ten zelve dage bekend gemaakt, dat eenige geschikten uit den Raadt, Oudermannen en gemeente, zich donderdaghs daar aan volgende zouden begeven naar Schoonhoven en Oudewater, om op de eerste plaats, de ballingen en voorvluchtigen, die by gelegenheit van de inkomst van den Bisschop in het jaar 1449. de Stadt hadden moeten verlaten, tot het doen der oorvede toe te laten; en in de laatste Stadt, die geene, welke in het begin van dit jaar uitgeweken en verdreven waren, deze belofte en verbintenisse af te nemen.

Alvorens ik de verkiezinge van eenen nieuwen Bisschop verhaal, moet ik noch melden, dat de

gemeene gilden des maandaghs na Palmdagh noch eenen Gildenbrief (1) hebben gemaakt, in welke zy den voorigen Gildenbrief bevesticht hebben, en daar by noch gedaan, dat daaghs voor Lichtmisse de gemeene Gilden de regeeringe zouden bestellen, en uit ieder Gild een Schepen, twee Raden en twee Oudermannen by het lot zouden kiezen, welke alle moesten zyn van echte geboorte: dat de Raaden geene zaken zouden onderwinden dan geweld en onrecht te keeren, Stadts fysen en goederen te verkopen, welke zich aan wanbedryf schuldig makende door de gemeene Oudermannen by goetdunken der Gilden zouden worden bestraft: dat de Oudermannen met niemand te rade zouden gaan, dan alleen met hunne Gilden; dat de Gilden zoo dikwils hunne morgenspraken konden houden over zaken hunne Gilden betreffende, als hen zoude goetdunken: dat de gemeene morgenspraken op het Jans kerkhof viermaal des jaars, des daaghs na de verpachtinge der maandzysen, over zaken, die Stadt en Land raakten, zouden gehouden worden: dat voor het burgerrecht vyf oude schilden zouden worden gegeven, waar van de helft de Stadt (2) en de andere helft de Gilden zouden genieten; en dat geen nieuwe Bifschop zoude worden aangenomen, ten zy hy dezen Gildenbrief mede bezweerde. Als mede geen Gildebroeder in een Gilde, ten zy hy by eede beloofde

(1) Ziet dezen brief in het Utrechtsch Placaatb. III. Deel bladz. 80.

(2) Uit des Cameraars rekeninge over dit jaar is my gebleken, dat Stadts deel voor yder verkrege burgerrecht bedroeg achtien ponden zes stuivers en acht duiten, en dat in dit jaar de Stadt daar van genoten heeft acht hondert vyf en twintig ponden.

dezen Gildenbrief te houden en te helpen houden. En hebben de Borgermeesteren, Raden, Overste en gemeene Oudermans, nevens alle de leden van de gemeene Gilden gezworen dezen Gildenbrief eeuwig en onverbrekelyk te zullen onderhouden, zynde Stadts groote, en alle der twaalf Gilden zegelen aan dezen brief gehangen.

Door de vyf Capittelen is de dagh tot de verkiezinge van eenen nieuwen Bisschop gesteld op Maendagh na Paesschen, zynde den zevenden April, het welk door den Raadt by klokluidinge den volke is bekend gemaakt, met bevel aan alle wereldlyke personen, zich te wachten dien dagh te komen in de Domkerke of op het Kerkhof, op verbeurte van vyftig ponden. Ook is, naar gewoonte, afgelezen, dat alle vreemde Heeren, Vorsten en Ridders, des woensdaghs te voren uit de Stadt zouden gaan, en daar niet inkomen, voor dat de Canoniken hun werk verricht hadden, op dat dezelve onbelet van iemandt, te vryer de verkiezinge zouden kunnen doen. En dewyl den Raadt ter ooren was gekomen, dat'er veele harnassen van buiten in de Stadt waren gebracht, is aan ieder, en voornamentlyk aan de herbergiers verboden dezelve te bergen, op verbeurte der harnassen en twintig ponden, en eindelyk, alle vreemden gewaarschouwt, indien eenige opstand in de Stadt voorviel, zich daar mede niet te bemoeijen, of by het oproerig volk zich te voegen, onder bedreiging, van, indien zy zich hier aan schuldig maakten, met den zweerde te zullen worden gestraft.

Onder de vreemde Heeren, die te dier tydt zich in deeze Stadt ophielden, waren *Aarnoud Hertog van Gelderland*, en *Jan Grave van Nassau*,

fau , welke met een aanzienlyk gevolg van Edellieden en dienaren in de Stadt waren gekomen. De eerste trachte de gunst der verkiezers te winnen voor *Steven van Beyeren*, Canonik en Thefaurier te Keulen, broeder van den Paltsgraaf *Fredrik*, welke getrouwt was met eene dochter van den Hertog van Gelder, aanbiedende de Utrechters wederom te doen genieten alle de tolvryheden, hen voortyds wettig verleend, en naderhandt ontnomen. Deze wierdt ook door eenen brief van den Aartsbiffchop van Keulen aan de Capittelen (1) ter verkryginge van den stoel, zeer aangeprezen. De tweede, afgezant van Hertog *Philips van Bourgondien*, deede veel moeite, om den Biffchoppelyken muts op het hooft van *David van Bourgonje*, Biffchop van Terroane, natuurlyken zoon van Hertog *Philips*, geboren uit *Coleta Castellana*, gezegt van *Bosquiel* (2), te doen zetten. Hertog *Philips* toonde veel yver in dit werk, voorgevende, dat door deze bevordering de gedurige verschillen en oneenigheden, die zedert langen tydt tuffchen Holland en Utrecht waren ontftaan, en noch dagelyks, tot groot nadeel en verderf der beide landfchappen, te verwachten waren, zouden worden weggenomen en voorgekomen. Maar het waare oogmerk was, om het Sticht mede zyne heerschappye te onderwerpen, waar op zyne voorgangeren lang toegeleit had-

(1) Deze brief is uitgegeven door Matthaeus tom. 11. Analect. p. 460.

(2) Hertog *Philips* heeft veertien bastaard kinderen gehad, die opgenoemd worden by P. Heuterus lib. vi. Rer. Burgund. en by Vredius de Geneal. Com. Flandr. tab. xix. & Probat. p. 383. & seqq.

hadden, doch het welk naderhand aan het huis van Oostenryk eerst gelukt is.

Des maandaghs na Paasschen zyn de Canoniken in het Capittelhuis van den Dom by een vergadert, 's morgens ten zeven uren, en is by het opnemen der stemmen bevonden, maar twee voor *Steven van Beyerens*, en de overige alle, uitgenomen die van den Domprooft zelfs, die zyne stem gegeven hadde aan *Dionys de Monmorancy*, Canonik te Luyk, ten behoeven van *Gysbert van Brederode*, Prooft van den Dom, zoon van *Wakraven*, uitgevallen te zyn. De twee Canoniken *Gerrit van Damasch* en *Jan van Wittenborst*, welke *Steven van Beyerens* hadden benoemd, hebben, voor het scheiden van het Capittel, om de verkiezinge eenparig te doen zyn, hunne gegevene stemmen herroepen, en dezelve gevoegd by de anderen. (1) Bilyk konden de Canoniken het verzoek van den Hertog van Bourgonje van de hand wyzen, vermits tot den Geestelyken staat volgens het voorschrift der gemeene Geestelyke rechten, niemand van onechten bedde gesproten mochte verheven worden, en volgens de wetten der Utrechtsche Kerk verboden was, iemand tot eene Prebende toe te laten, ten zy hy van wettige geboorte was. Zy hadden ook redenen om *Steven van Beyerens* niet te verkiezen, dewyl Hertog *Philips* zeer euvel zoude genomen hebben, dat zy meerder gehoor hadden gegeven aan de voorspraak van den Hertog van Gelderland, dan aan de zyne. Om derhalven geen en dezer twee Vorsten te

(1) Hoe, en op wat wys deze verkiezinge is toegegaan, kan gelezen worden by *Matthaeus* tom. II. *Analect.* p. 432. & seqq.

te beledigen (1), en, was het mogelyk, hunne afgunft te ontgaan, hebben zy beide de vryers tot deeze aanzienlyke bruid voorby gegaan; en dezelve eenen derden toegeschikt. Welk gedrag der Canoniken zeer te pryzen was, dewyl *Gysbert van Brederode* van een zeer adelyken afkomst, met verstant begaafd, de wetten en rechten van de Utrechtsche Kerk zeer kundig was, en zy rechtmatige redenen hadden van hem te verwachten, dat hy hunne Kerk wel bestieren en regeeren zoude. Ook konden zy zich niet verbeelden, door deze verkiezinge den Hertog *Philips* te zullen vergrammen, dewyl *Gysbert van Brederode* aan zyn hof verkeerde, en zyn Raadtsman was, die hem noch onlangs zeer wezendlyke diensten in den oorlog tegens de Gentenaars bewezen hadt. Doch de uitkomst heeft geleerd, dat zy zich met eene ydele hoop gevleid hebben.

Deze verkoorene Biffchop is in het Biffchoppelyke Hof ingeleit, en zynen plechtigen eedt aan de kerk gedaan hebbende (2) heeft gezanten naar Rommen gezonden, by welke de Utrechtsche Kerk de hunne gevoegd heeft, ter verkryginge van de goedkeuringe dezer keuze. Zes aanzienlyke Heeren, te weten *Willem Paeds*, *Alfert van Montfoort*, *Evert van Zoudenbalch*, *Ludolph van Hoorn*, *Dirk Uiterweert*, en *Herman van Rbenen* (3) zyn ten dien einde naar Rommen gereisd.

De

(1) Ziet P. Heuterus lib. iv. Rer. Burgund. cap. 16.

(2) Het geene hy by eede aan de kerk beloofd heeft na te komen, kan gelezen worden by Matthaeus t. 11. Anal. p. 462. & seqq.

(3) Gouthoeven Chron. bladz. 468. In eenen brief van *Aernout Heymrik* Deken van Xanten, geschreven aan *Lodewyk de Venne* Domdeken, uitgegeven door den Heer *Dumbar*

De Cabeljauwsgezinden in Holland benydeden zeer deze verheffinge van *Gysbert van Brederode*, welkers voorouders altydt de hoofden der Hoekfchen geweest waren, waarom zy niet verzuimd hebben, middelen uit te denken, door welke hem de bezitneeming van den Utrechtschen stoel konde worden belet. Weshalven zy goedvonden eenige uit de hunnen af te vaardigen naar Hertog *Philips* te dier tydt zich te Brussel onthoudende. Deze, ter gehoor van den Vorst toegelaten zynde, hebben den zelve aangezet, om den voortgang van dit werk te stuiten, voorgevende, dat, indien *Gysbert van Brederode* het Bisdom verkreeg, niet alleen de vrede en rust, welke Holland nu eenigen tydt genoten hadde, zoude worden gestoort, maar dat de Hertog zelfs gevaar liep, het Graaffchap van Holland te zullen verliezen, nademaal *Reinout van Brederode*, broeder van *Gysbert*, die een machtig Heer was, en veele vrienden in Holland hadde, geholpen door het vermogen van zynen broeder, zich zoude trachten meester van het land te maken, beweerende daar toe recht te hebben wegens zyne hooge geboorte, als gesproten zynde uit het bloedt der oude Hollandsche Graven. By welk vertoog de gezanten noch voegden een aanbodt der Cabeljauwsgezinden van hulpe en bystand aan den Hertog, om *Gysbert van Brederode* uit den stoel te weeren.

De

bar t. 1. Analeff. worden de vier laatsten p. 397. genoemd, en hunne hoedanigheden beschreven. Van welken Deken, die een ieverig voorstander van *David* van Bourgonje is geweest, noch eenige met de hand geschrevene boeken in het klooster te Xanten overig zyn, volgens de getuigenisse van *Tesschemaker* in *Annalibus Cliviae &c.* part. 11. sect. 2. p. 289. en op andere plaatzen meer.

De Hertog, reets te onvrede over de weinige achtninge, welke de Utrechtsche Canoniken aan zyn verzoek betoond hadden, heeft dit aanbrenge geloofst, en is naar allen schyn verblydt geweest, dat hem gelegenheit gegeven wierdt, om dit werk niet te laten varen. Ter bereiking van zyn oogmerk was voor al en eerst nodig de gunst van het Roomsche Hof te winnen, waarom hy aansonts den Bisschop van Atrecht naar Romem gezonden heeft, met last om Paus *Calixtus den derden* te overreedem, ten einde hy zynen natuurlyken zoon *David* met het Bisdom wilde voorzien. Deze te Romem gekomen zynde, heeft niet alleen groote beloften gedaan uit Hertog *Philips* naam van aanzienlyke hulptroupen tegens de Turken te zullen zenden, maar ook zeer verheft de deugden van *David*, en zyne begaaftheden tot het bestier der kerke opgevyzelt, en daar en tegen met de uiterste verachting van *Gysbert van Brederode* (1) gesproken, voorgevende onder andere zyne ongeschiktheit tot de regeeringe van de Utrechtsche Kerk, als zynde een bloedtgierig man en onwaardig om tot het Priesterampt te worden toegelaten, dewyl hy noch onlangs in het jaar 1453. tegens de Gentenaars hadde gestreden. (2) Dit was het loon

(1) Pontanus lib. ix. Hist. Gelr. p. 505. en Slichtenhorst bladz. 245. verhalen, dat *Gysbert van Brederode* even na zyne verkiezinge door zyne ontydige strengheit zich vyanden zoude verwekt hebben, die den Hertog van Bourgonje zouden hebben aangezetz om hem uit de bezitting te weeren, en zynen natuurlyken zoon door het gezag des Paus in den Utrechtschen stoel te bevestigen. Doch dit verhaal verdient geen geloof, zoo als uit het vervolg blyken zal.

(2) Dit zag op de Kerkelyke wetten, verbiedende de Geestelyken den oorlog by te wonen. Waar van nagezien kan worden het geen ik in myne uitgegevene *Analecta de Hadriano* VI. p. 214. hebbe aangetekent.

loon en de dankbaarheid, met welke Hertog *Philips* de trouwe dienften, zoo onlangs bewezen, vergeldde. Alle de Hollandsche gefchiedfchryvers getuigen, dat *Reinout van Brederode* met zynen broeder *Gysbert*, ten verzoeke van Hertog *Philips*, met duizent soudeniërs op hunne eigene kosten, Hertog *Philips* ter hulpe gekomen, en tegens de oproerige Gentenaars opgetrokken zyn, welke zich in eenen ftrydt kloekmoedig gedragen, en eene heerlyke overwinninge behaald hebben. Deze merkelyke dienst en trouwe aan den Vorft betoond, verftrekte nu tot verwyt, en wierdt tot een middel gebruikt om *Gysbert van Brederode* van zyn recht, door eene wettige en eenparige verkiefing verkregen, te verfteken. *Alphonfus* Koning van Arragon liet ook door zyne gezanten by den Paus ten voordeel van *David van Bourgonje* aanhouden, en wierdt deze zoo genaamde heilige Vader overgehaald, om de voorziening tot het Utrechts Bifdom aan *David* te verleenen. De Utrechtsche Gezanten, niet twyfelende aan de toeftemminge van het opperhoofd der kerke, hadden reets de vier duizent dukaten, die het Hof van Romen voor de goetkeuringe op den naam van Annaten (1), gewoon is te ontfangen, betaald, en wierden met goede woorden gepaait; jaa zelfs hadde die zoo gezegde onfeilbare opvolger van S. Pieter hen, aandringende op

(1) Die begeerig is de reden van de benaminge, den oorspronk en de hoedanigheit van deze fchattinge te weeten, kan daar van in het breede bericht krygen by den Heer Ludwig, die gefchreven heeft de *Jure Annatarum*, te vinden in tom. II. Opuscul. Miscell. p. 886. & feqq. omtrent dezelve verdient ook gelezen te worden Wolfius tom. II. Lektion. Memorabil. p. 212.

op afdoeninge van zaken , verzocht , niet onge-
ruft , maar wel te vreden te zyn , zullende hen
eerftdaags getrooft naar huis laten keeren , met
verzekering , dat hy de Utrechtsche kerk nimmer-
meer zoude voorzien dan met vrede en zonder
fchande. Op deze wyze wierden de Gezanten op
eene fchandelyke manier bedrogen en om den tuin
geleid. Eenigen tydt daar na wierdt het niet al-
leen ruchtbaar te Romem , dat de Paus gunftig
was geweest aan *David van Bourgonje* , maar zelfs
te Utrecht , en wierden de Gezanten hier van
door brieven verwittigd. Waarom zy wederom
gehoor by het Roomsche Opperhoofd verzoch-
ten , en door den mond van *Ludolf van Hoorn* ver-
toonden het vertrouwen , 't welk zy gesteld had-
den op de trooftelyke woorden , hen voortyds
toegevoegd , waar mede zy niet konden over een
brengen het geen hen van alle kanten wierdt be-
richt , te weten dat Biffchop *David van Bourgonje*
de Utrechtsche ftoel was toegezeit , verzoekende
hen niet langer te willen ophouden , maar te ver-
klaren , of die geruchten waarachtig waren , of
valsch , Waar op de Paus in het bywezen van
veele Cardinalen en Biffchoppen erkende de voor-
gemelde woorden gefproken te hebben , beloven-
de niet tegen dezelve te zullen doen , met betui-
ging van verwondering , dat zy Gezanten meer
geloof gaven aan het zeggen van andere men-
fchen , dan aan zyne woorden.

Op deeze wyze wierden zy te Romem opge-
houden , tot dat zy eindelyk zekere tyding van
Utrecht ontfangen hebbende van den bedriegly-
ken handel des Paus , zich naar huis begaven , te
vergeefs verzocht hebbende de wederomgevinge
van de vier duizent dukaten. Belachelyk moet
het

het gehouden worden by alle luiden, die eer en deugd beminnen, dit verfoejelyk gedrag des Paus voor te spreken en te beweeren, dat het antwoord niet bedrieglyk, maar naar waarheit geweeft is, dewyl hy door het verkiezen van *David*, wiens bekwaamheden en talenten zeer hoog worden opgevyzelt, wezentlyk de kerk en het gansche Sticht getrooft hadde. (1)

Ook hadde *Gysbert van Brederode* Gezanten afgevaardigt naar Keizer *Frederik*, om het wereldsche rechtsgebiedt van hem te ontfangen, welke zyn verzoek aanstonts toestond. (2)

In het Raadtboek van dit jaar staat des vrydaghs na Inventionis Crucis aangetekend, dat daags te vooren eene groote beweginge in deze Stadt geweeft, en op het bekken geslagen is, vermits eenige menschen des middags na den eeten gewapend op de Plaatze gekomen zyn. Doch hun toelag mislukt zynde, zyn alle, op de Plaatze zich te dier tydt bevonden hebbende, uitgezondert die geene, welke by de Oversten gekomen waren om hunne hulpe tot wederstandt aan te bieden, gelaft in de gevangenissen te gaan, en in dezelve te verblyven, tot dat hunne zaak door den verkoorenen Bisschop, en zes en dertig mannen uit de gemeene Gilden daar toe geschikt, onderzocht en ten besluit was gebracht, onder bedreiginge van zware straffe aan de ongehoorzamen. Ik denke, dat deze opstandt gelegenheit gegeven heeft tot het verzetten van de Regeering, dewyl ik in het gemelde Raadtboek vinde, op denzelven dagh door

(1) Heimricius apud Dumbar t. 1. Analect. p. 403.

(2) Dit geschiede, om dat een Utrechts Bisschop ook Prins van het Ryk was. Ziet Matthaeus lib. 11. de Nobilit. cap. 44.

door de gemeene Gilden befloten te zyn , des maandaghs daar aan volgende te loten om nieuwe Raden en Oudermannen , naar het voorschrift van den laatsten Gildenbrief , te kiezen. Mogelyk zullen zommige der Raden en Oudermannen deel gehadt hebben aan dit oproer , waarom de Gilden nodig geoordeelt hebben , de Regeering te verzetten , het welk op S. Servaas dagh op deze wyze is geschiet.

Raden.

Jan Dircs zone.
 Loeff Berchmaker.
 Geryt van Mairfen.
 Wouter van Katwyck.
 Dirc Hoet , Borgermeester.
 Cornelis Albert Schaden zone.
 Dirc Taets.
 Jan Schinckel.
 Bertelmeus van Voernsweerde.
 Albert Ribouts zoen.
 Reyer Willams zoen.
 Jan van Valkendael.
 Jan Jans zoen.
 Geryt Wouters zoen.
 Braem van Luttkenhuse.
 Roeloff de Kraen.
 Dirc Schive.
 Roeloff Wouters zoen.
 Claes Folperts zoen.
 Willam Goyerts zoen.
 Goert Egberts zoen.
 Geryt Krieck.
 Pouwels Geryts zoen.
 Hubert van Blochoven.

Oudermannen.

Jacob Jacobs zoen.	}	Overste Oudermans.
Roeloff van Baerne.		
Egbert van Aemstel.	}	Wantfniders.
Lambert de Vlieger.		
Henric Stevens zoen.	}	Backers.
Evert Dircs zoen.		
Jacob Bos.	}	Vifchcopers.
Gerbrant Jacobs zoen.		
Gysbert van der Ae.	}	Louwers.
Aernt Claes zoen.		
Peter van Velde.	}	Merfluden.
Jan van Lewen.		
Jan Louwen zoen.	}	Botterfluden.
Aernt van der Meer.		
Geryt Jacobs zoen.	}	Cordewaniers.
Jacob Henrics zoen.		
Marten Jacobs zoen.	}	Corencopers.
Willam de Vos.		
Gysbert Jans zoen.	}	Graeuwerkers.
Bertelmeus van Baerne.		
Pet de Roye.	}	Ryemfniders.
Willam Thomaes zoen.		
Geryt Sas.	}	Bylhouwers.
Steven van Zulen.		
Yman Ysbrantfe.	}	Smeden.
Claes de Keyfer.		

De gemeene Gilden Stadts weyden, welke in den jare 1433. verkocht waren, wederom aan hen willende nemen, hebben by klokkluidinge des dingsdaghs na Hemelvaarts dagh doen afleezen, en gebieden ieder, zoo Geestelyk als Wereldlyk, die

die eenige gedeelte dezer weyden hadde, zyne brieven van verkregen eigendom te brengen in handen van *Jacob van Jutsaas*, en de zaak te verblyven aan de uitspraak van zes en dertig mannen uit de Gilden daar toe geschikt, met vorde- re bekendmakinge, dat de Gilden en gemeente van Utrecht de weyden, toebehorende aan die geene, welke geenen aanbrengh noch verblyf deden, zonder eenige verftoringe daar van te doen, naar zich zouden nemen.

Korten tydt daar na, te weten dingsdaghs na beloken Pinxteren, zyn wederom zommige borge- ren by een gerot, en met Stadts bannier gewa- pend op de Plaatzte gekomen. Ik moet geloven, dat zy niet van meeninge zyn geweest veel kwaadts uit te voeren, om dat in het vonnis over dezel- ve geveld, hen niets anders te laste wordt ge- leid, dan dat zy op de Plaatzte, welke *hoir gezette stede niet en was*, gekomen waren, en is de straf- oeffeninge ook niet streng geweest, zynde alleen- lyk om dit misbedryf het burgerschap benomen aan deze perzoonen, *Jan Dedel, Jan Claes zoen, Elias Rycouts zoon, Peter Leyen, Aernt Henrik- se, Lubbert van Alendorp, Huge van Gronenberch, Jan van Hamelberch, Jan, Henrik en Aernt Knoep, Evert die Jonge, Eggert Spierinck, Hen- rik van Duven, Goetscalc van Winsen, Henrik Speyert, Henrik Pyl, Willam Geryts, Tyman Nypyser, Gysbert van Gronenberch, Huge, en Jan Vustinck, Jan Butendyc, Jacob Janse de Glase- maker, Willem Proest, Jacob Janse de Snider, Gysbert van Hamelenberch, Willem van Zyll, Ge- rryt uten Leen, Willem die Clerc, Loeff van der Haer, Willem Jacobs zoon, Adriaen Wouden, Willem Jans zoon van der Meerne, Jan Bol,*

Beernt Krubert, Claes Blok, Gysbert van Gronenberch de Snider, Wouter de Brune, Gysbert Luytgens zoon, Wouter die Vrese, Jan Eggert zoon, en Willem van Borchsteden.

Om in 't vervolg te verhoeden, dat Stadts bannier noch der Schutteren wimpels by diergelyke voorvallen niet op de straat zouden gezien worden, is verstaan, zoo wel Stadts bannier, als der Schutteren rode en witte panjoenen, te bewaren in eene kist, welke gezet zoude worden in de Sacristie van de Buurkerk, en is voorts afgekondigd, dat iemand in het toekomende in eene vergaderinge met een nagmaakt bannier of wimpel verschynende, vryelyk, zonder eenige verbeurte, door een ieder zoude mogen geslagen en gevangen worden gehouden.

De gemeene Gilden hebben het niet laten beruften by het wederom eiffchen van de Stadts weyden, maar hebben des saturdaghs na translationis Martini besloten gebruik te maken van het geene de gemeene Raadt in den jare 1446. hadde goedgevonden omtrent het overbrengen van wereldsch goed in de geestelyke hand; (waar van ik op dat jaat verslag gedaan hebbe) en verstaan, dat alle die tegen die overdracht eenig goed aan Geestelyken hadden overgegeven, of ten hunnen behoefte ontfangen, binnen acht dagen daar van kennisse zouden geven, en in geschrifte stellen, welke die goederen, en op wat plaatze die gelegen waren, aan vier en twintig mannen, uit de gemeene Gilden daar toe geschikt, welke tot dat werk zich verledigen zouden in den Reventer (1) van der Minnebroe.

(1) *Reventer* wordt in een klooster genaamd de plaats, in welke de Monniken hunne middag en avondmalen hebben. Ziet Matth. t. 11. Analect. p. 548.

nebroeders kerk, onder bedreiginge, dat de onwillige en ongehoorzame zwaarlyk zouden worden bekeurd naar bevind van zaken. Het schynt my toe, dat de driftige gemeente niet te vreden zal geweest zyn over den langzamen voortgang van dat werk, om dat ik in het Buurspraakboek vinde des Sondaghs op onzer lieven Vrouwen avondt nati-vitas, dat eene groote menigte volks gekomen is in den zoo even gemelden Reventer, in welken de Overste Oudermannen met de gemeene Oudermannen te raden zaten, en van hen met onbetamelyke woorden en gebeerden geëischt hebben, aanstonds zonder tydts verzuim eenen gemeenen morgenspraak te beleggen, of dat zy anders de bekkens zouden doen slaan. En de woede van dit volk ging zoo verre, dat zy zich niet en ontzagen, volgens het verhaal van Heda, in de kloosteren te gaan, (het welk Veldenaar alleen maar bepaald tot de Susterhuizen), en kisten en kasten op te breeken, om te bezien de papieren en bewyzen tot hunne bezittinge behoorende, jaa zelfs dat zy zoo van Geestelyken als Wereldlyken wilden weten, op wat wyze zy aan den eigendom hunner goederen gekomen waren.

Dit gedrag van het gemeene volk verdroot zeer den verkooren Biffchop, (die, vermits de toestemming van den Paus achter bleef, door de drie Leden van Staat op den xvii. September tot Ruwaard en Beschermheer van het Sticht was aangesteld (1)) wel voorziende, indien deze gestadige onrust en verdeeldheit in de Stadt lang duurde, hy niet veel bystand tegens Hertog *Philips*, die zich gereedt maakte om in Holland te komen,

en

(1) Ziet Matthaeus tom. II. Analect. p. 471.

en zynen natuurlyken zoon *David* in den Utrechtschen stoel te zetten, van de stedelingen te verwachten hadt. Weshalven hy alle moeite aanwendde, om de gemeente, die genoegzaam dagelyks in hare Gilden morgenspraken hield, en veele onordentelykheden bedreef, tot bedaaren te brengen, haar voor oogen stellende het gevaar, waar in zy, door het woeden in haare eigene ingewanden, zich zelfs bracht, vermaanende haar alle partyenschappen af te leggen, en zich met hunne medeborgeren te verzoenen. En dewyl'er onder de geene, welke uit de Stadt voortyds verdreven, of uit dezelve gevlucht waren, verscheidde zich bevonden, van wier vriendschap hy verzekerd was, en op welke hy staat konde maken, werkte hy uit by de Gilden, onder eene ernstige betuiging van vredelievenheit, dat zy toestonden met de ballingen te handelen, en hen, onder belofte van zich wel te gedragen, en niemandt uit oorzaak van hun banvonnis te misdoen, toe te laten in de Stadt te komen. Om dit wel uit te voeren, wierdt'er by klokluiding des vrydaghs na S. Michiel voor het Raadthuis afgelezen, dat, om de partyen geheel en van alle zyden neder te leggen, belieft was alle de ballingen, zoo nieuwe als oude, uitgezonderd *Willem van Cronenborch*, en die geene, welke zedert Paasschen laatstleden de Stadt geruimd hadden, te laten inkomen, zynde vrye geleide verleend, om des woensdaghs daar aan volgende te komen te Sertrosen, (zynde het Karthuiser klooster buiten de Weerdpoort,) en in het Nonne klooster te Oudwyk, om aldaar in handen der geschikten uit den Raadt en die hun uit de gemeene Gilden bygevoegd zouden worden, af te leggen hunne oirvede. Zul-
lende

lende de nieuwe op de eerste, en de oude ballingen op de tweede plaats verschynen; met verbodt aan alle borgeren en ingezetenen te dier tydt op die bestemde plaatzen te komen, met de ballingen te spreken, te eeten of te drinken, op verbeurte van vyftig ponden. De ballingen, door hunne vrienden hier van verwittigd, hebben zich ter beraamde tydt en plaatze begeben, en behoorlyke oirvede gedaan, en zyn tot Stadts inwooninge toegelaten, waar van kort daar aan, zynde des saturdays na Victoris, aan het gemeen kennis gegeven is, met waarschouwinge aan alle borgeren en ingezetenen, deze nu ingekomene ballingen niet te misdoen in woorden of in werken, en is ten zelven dage opentlyk afgekondicht, dat de Raadt en de gemeene Gilden het verlorene en verbeurde borgerrecht wederom hadde gegeven aan deze nabenoemde personen: *Albert Proys, Jacob Proys, Braem van Lichtenberch, Philips van Groenevelt, Beernt Grawert, Gysbert van Vlueten, Gysbert Lourens zoen, Ariaen van Lantscroune, Jacop van Amerongen, Jan Woudman, Jan van Amerongen, Folpert van Raepborst, Geryt Foeck, Alert en Cornelis zyn zonen, Vrederic van Damasch, Henric de Bastert van Montfoirde, Jan Hermans zoen, Jacob van der Horst, Jan Aernt Proys zoen, Rycout van den Velde, Maes Willams zoen, Jan Zebeke, Albert Frederics zoen, Eerst van Gronenwoude, Aernt Botterman, Albert van Affengaet, Albert van Cavenbroeck, Ariaen Peters zoen, en Lambert Henrics zoen.*

Onder de aanzienelyke, die in den jare 1449. door Bisschop Rudolpb verdreven en uitgezet waren, en nu wederom in de Stadt kwamen, waren *Reinout van Brederode*, broeder van den Ru-

waard, *Jacob van Gaasbeek, Jan van Renes, Johan Proeys*, Domdeken, *Jacob Proeys* zyn broeder, en verscheide andere edellieden, op wier getrouwigheid en aankleving aan zyne belangens *Gysbert van Brederode* staat konde maken. De Ruwaard, om deze zyne vrienden veilig te stellen tegens het onbezonne volk, 't welk geweldig aan het hollen was, en om hun byzyn zich ten nutte te maken, deede eene vergadering beleggen, en in dezelve roepen de thans wederom in hun vaderland herstelden, en de scheurzieke gemeente, van hen, onder een nadrukkelyk verhoog van het nadeel, 't welk zy hun eigen zelve, het Sticht, en de Stadt Utrecht, door hunne verdeeldheden toebachten, begeerende, alle ongelijk, den anderen tot noch toe aangedaan, te vergeven en te vergeten, en als vrienden met den anderen te leven; en de voornaamste van hen ter maaltydt onthaald hebbende, overreedde hy hen tot aflegginge van allen twist, verschil en vyandschap. Hier op wierdt des woensdaghs na Simonis en Judae vanden Raadthuise afgelezen: *Sonnu, omme rust ende vrede by goetduncken ons genedichs beren ende van den menen Gilden, alle die ballingen out ende nywe verenicht ende ingecomen syn, dair die partien by der hulpe van Gode tot ewige dagen mede neder geleit sellen wesen, hier omme so verbiet die Raet ende menen gilden van Utrecht, enen ygelicken, dat niemant after dezer tyt voirt partie en nome, ofie van partiege zaken en spreke, op verbeurte van een roede muers tot elken reyse, die men de brokigen off nemen sal sonder verdrag.*

Wyffelyk hadde de Ruwaard dit begrepen, dewyl eene borgerye onder den anderen verdeeld, geen en tegenstand tegens eenen machtigen vyand,

van buiten tegens haar opkomende , kan bieden ; maar hem ten proye moet worden.

Ondertuffchen was Hertog *Philips* met eenen groten floet van Edellieden , en eenig krygsvolk in 's Gravenhage gekomen , alwaar hy het Feest van het goude Vlies prachtig gevierd , en overleg en toefstel gemaakt heeft , om in het volgende jaar met een machtig heirleger zynen natuurlyken zoon *David* in den Utrechtschen zetel te vestigen , waar van ik het gevolg op het volgende jaar zal verhalen.

Die van Amersfoort , begunstigers zynde geweest van den overleeden Bisschop *Rudolpb* en zyne aanhangeren , begonden zich te beweegen , en veele hunner verklaarden zich voor *David van Bourgonje* , welke tydinge ter kennis van den Ruwaard gekomen zynde , oordeelde hy het van de uiterste noodzakelykheit te zyn , de weinige vrienden , welke hy in die Stadt hadde , onderstandt te moeten doen , en te bezorgen , dat die Stadt van hem niet afviel. Dit smakelyk gemaakt hebbende by de gemeene Gilden van Utrecht , hebben die des maandaghs na S. Thomas den volke by klokluidinge bekend gemaakt , by hen dit besluit te zyn genomen : *Want onse genedige Heer ende onser Stat ende gemeenten bycomen is , dat nu te nacht lest verleden een groot opstal onderlinge binnen der Stat van Amersfoort geweest is , God betert , ende syn dairomme beducht die voirscreve Stat van Amersfoirde van den Gestichte van Utrecht vreemt te werden ; hier omme , ende omme die voirscreve Stat van Amersfoirde te bet te sterken , ende ymmer aen den Stichte van Utrecht te houden , syn onse genedige Heer ende die mene gilden op deser tyt overoomen ende overdragen , dat synre Genaden*

vriende mit vyftich man wt elken waeck, die men daer toe ordineren fel, terftont wt trecken zellen, ende gebieden hier omme alle die gene, die nu geordineert zellen werden, dat zy hem terftont remaken ende wttrecken, ende hem tſamen houden ende geboir geven den vier Homans van onſen genedigen Heer, ende der meente wegen dair toe geſet, alſe Her GYSBERT VAN VIANEN VAN RYSENBERCH, WILLAM VAN NIEVELT, JAN VAN LICHTENBERCH, ende BRAEM VAN LUTTEKENHUSE. Ende wair yemant, die de voirscreve Homans geen geboir en gawe, dat woude men terftont rechten mitten zweerde aen boren liven. Ik vinde niet, dat de Utrechtenaars binnen Amersfoort zyn gekomen, en aldaar iets verricht hebben, alleentlyk wordt in de Amersfoortsche Cronyk (1) getuigd, dat in dit jaar de Utrechtsche in de voorſtadt buiten de Utrechtsche poort eenige huizen hebben afgebrand, gebelgt zynde op die van Amersfoort over het innemen hunner ballingen; en dat zy op de aankomſt van den Biſſchop te rugge zyn gekeerd. Doch dit is later voorgevallen, en niet in dit jaar.

Dat de vyanden en tegenſtanders van *Brederode* het werk naar hun zin hebben geſchikt, zal blyken uit het geene ik op het volgende jaar melden zal.

Men moet geen geloof geven aan het ſchryven van Verhoeven (2) die ons wildiets maken, dat *Gysbert van Brederode* ſtrengelyk met de gunſtelingen van den vorigen Biſſchop *Rudolph* gehandeld, en

(1) By Matthaecus rer. Amersf. Script. p. 156.

(2) By Matthaecus rer. Amersfort. Scriptor. p. 101.

en dezelve in ballingschap verzonden heeft, welke zich naar Amersfoort begeven, en van daar eenige afgezonden zouden hebben naar den Bourgouner Hertog, om hem aan te zetten by den Paus *Calixtus* uit te werken, dat *David* met het Bisdome wierdt voorzien. Welk verhaal, ten deelen onwaar, ten deelen verward, uit het geene ik op het volgende jaar zal aantekenen, genoegzaam wederleid zal worden.

Alvorens ik dit jaar sluite, moet ik kortelyk aanhalen, dat in dit jaar, door toedoen van die van Swol en Campen, tusschen Amersfoort en Deventer een verdrag gemaakt is over den Kater-tol (1), als mede dat door het Convent van den Duitschen huize eenig land in erfpacht gegeven is aan *Gerrit Keyser* (2), en dat de Rentmeester van de Domeinen eenen brief uitgelevert heeft aan de vyf Capittelen, wegens den Tol in het Geyn (3), en eindelyk dat eene Vicarye in de Oudmunster kerk door den Deken *Wouter Grawert* is gesticht. (4)

(1) Ziet *Matthaeus* tom. vi. *Analect.* p. 64. In welk boek op bladz. 60. ik met de hand van den zeer geleerden Heer Monen, certydts bezitter van de deelen der *Analecta* van *Matthaeus*, (welke ik door koop verkregen hebbe, en gebruike) aangetekend vinde, dat deze tol gezegt wordt de *Katertol* of *Kotertol*, naar de plaatze op welke dezelve betaald wordt, genoemd *Katen* of *Koten*, alwaar een veer over de rivier den Yssel was, bekend onder den naam van *Kater* of *Koterveer*, en naderhand eene sterkte, geheten de *Kater* of *Koterschans*, gebouwt is.

(2) Ziet *Matth.* tom. x. *Analect.* p. 389.

(3) Deze brief kan gelezen worden by *Matth. de Jure Gladii* cap. xviii.

(4) Ziet *Matthaeus* tom. iii. *Analect.* p. 391. & seqq.

1 4 5 6.

In het jaar 1456. zyn op den gewoonen tydt
aangesteld tot

Schepenen.

Peter van Vosculen.
Jacob van Jutfaes.
Jan over de Vecht.
Jan van Veen.
Evert van Voerde.
Peter van Valkendael.
Jan Sloyer.
Willam van Snellenberch.
Willam Foyt.
Jan Luytgensze.
Geryt van Ryn.
Bertelmeus van Nievelt.

Raden.

Jan van Emmerick.
Tyman Cluetinc.
Claes Ketelaer.
Jacob Scout.
Willam van Lochorft.
Claes Symonsze.
Bertelmeus Zoudenbalch.
Henric Jacobsze.
Dirck Hack.
Lubbert Zwaencoert.
Henric Mar.
Jan van Oudewater, Borgermeester

Geryt de Craen.
 Jan van Velpen.
 Jan Jacop Petersze.
 Geryt Volkensze.
 Willam Scroyken.
 Volken van Baern, **Borgermeester.**
 Henric de Hafe.
 Volken Jansze.
 Eerst Jansze.
 Wouter van der Eem.
 Claes Hugensze.
 Cristoffel van Herlem.

Oudermannen.

Mattheus Gysbertsze. } Overste Oudermans.
 Jacob Tymansze. }
 Willam Bollingen. } Wantsnyders.
 Jan van Spyck. }
 Hilbrant Dircsze. } Backers.
 Beernt Hafert. }
 Aernt Sem. } Vifhcopers.
 Willam van Mairfen. }
 Cornelis Walichsze. } Louwers.
 Jan van den Sceel. }
 Jan Heerken. } Marsluden.
 Geryt Scay. }
 Jan van Blochoven. } Botterluden.
 Jan Goertsze. }
 Willam Egbertsze. } Cordewaniers.
 Meyns Roetersze. }
 Albert Bertelmeusze. } Coerncopers.
 Willam Thonisze. }
 Henric Braem. } Graeuwerkers.
 Peter de Goyer. }

Jan Thomasze.	}	Riemsniders.
Jan Mont.		
Herboirt Aerntsze.	}	Bylhouwers.
Vrederic Gysbertsze Rademaker.		
Goert Willamsze.		
Peter Kannemaker.	}	Smeden.

De nagedachten van *Ponciaan* en *Agnes*, door den Roomschen Kerkvoogd tot heiligen verklaard, wierdt gehouden den xiv. en xxi. Januarius, en wierden hunne overblyfzelen, onder de benaminge van *reliquien* bekend, voortyds door Bisschop Baldrik te Utrecht gebracht (1), zorgvuldig bewaard, ook wel in plechtige ommevangen gedragen, en het volk vertoond. Op de gemelde dagen wierdt het geheugen dier martelaren godvruchtig, naar het geloof der Roomsche Kerke, vernieuwt, en de avonden, ook zomtyds wel de nachten, immers een groot gedeelte der zelve, in veel vreugde met eeten, drinken, dansen, springen en vertooninge van veele zotternyen, doorgebracht. Voor al was het in deeze Stadt in gebruik, des avonds na den eeten eenige geschenken, onder het slaan op een bekken om te leiden. Deze gewoonte is in het begin van dit jaar afgeschafft, om redenen, vervat in het Buurspraakboek des manendaghs na dertiende dagh: *Want men altyt van oude bercomen over lange jaren tot hier toe op sinte Ponciaens dach ende op sinte Agnieten avonden, des avondes na den eten, dat*

(1) Het lichaam van deze *Agnes* is door Bisschop *Frederik van Blankenheim* in eene vergulde bewaarkas in de Domkerk geplaatst. Ziet *Chronicon Magnum Belgicum* ad an. 1418. p. 341.

dat becken gewoenlix te slaen pleecht, als men die presenten te dragen pleecht by der straten (1), ende nu een nye policie ende ordinancie by den menen gilden van Utrecht mit ryen rade op dat becken te slaen gemaect ende ordiniert is, ende dat in lasten of in noden onser Stat ende gemeenten aengaende, ende anders niet, hier omme so laet die Raet weten enen ygelicken, ende gebiet, dat niemant, by sy geestelic ofte weerlic, binnen ofte buten in onser Stat vryheit geseten, tavonde noch sinte Angnieten avont, noch oec tanders tot eniger tyt, dat becken en sla, noch becken gestach en make, gesondert die geordinierte tot den beckenlach, die tot alre tyt, alse bem warastige tydinge ende geruste van last ende van nede, onser Stat ende gemeente aengaende, aencomt, dat becken wel slaen mogen, ende oec gebouden syn te slaen, by boren ede sonder verboeren.

Om

(1) De reden van deze gewoonte is my onbekent, en hebbe ik dezelve uit Haracus de Vitis Sanctorum, in het leven van Ponciaan en Agnes niet konnen naspeuren, ook niet in de Acta Sanctorum, welkers opstellers gewag maken van dit gebruik om op S. Ponciaans dagh geschenken te geven, en dat die geene die dezelve op dien dagh ontfangen hadden, acht dagen daar na op S. Agnes dagh aan de vorige gevers wederom andere zonden ter vergelding, wordende deze daadt Poncen en Agneeten genaamd. ziet tom. 1. Act. SS. p. 935. Omtrent dezen tydt wierdt ook zekere dagh, zynde maandagh na drie Koningen in veel vreugde en dertelheit te Utrecht doorgebracht, genaamd verloove maandagh, op welke veel volks op stelten door de Stadt in allerhande gewaadt zich vertoonde, vragende aan de huizen, en ook ontfangende, kleine en geringe geschenken, voor al eet- en drinkwaren, welke zy des avonds met den anderen opaten en verdronken, en veele ongebondenheden bedreven. Waar van verdient nagezien te worden, het geen de beroemde Hoogleeraar Gysbert Voet tom. III. Disputat. Theolog. p. 1396. & 1397. heeft geschreven, en Olivarius Vredius Flandria Vetus p. 347.

Om het volk tot godvrucht aan te spooren, en den zegen van den hemel af te bidden, is vastgesteld des woensdaghs daar aan volgende het Sacrament om te dragen, en op dat geene onordentelykheden by die gelegenheit voorvallen, en die statelyke ommevang in goede ordre verricht zoude worden, is daaghs te voren van den Raadthuize afgelezen, dat niemandt, 't zy man, wyf of kind, mede zoude gaan, dan achter de Oversten en de Raden, en wierdt ieder gelaft de straten voor zyne huizinge te reinigen en schoon te maken, op verbeurte van vyf schellingen, waar van de Scherp rechter keurmeester zoude zyn.

Op het voorige jaar hebben wy gezien het wys overleg van *Gysbert van Brederode*, om allengskens en door zachte middelen de hollende gemeente aan het bedaaren te krygen, en dat daar toe zeer dienstig was geweest het wederom in de Stadt laten der ballingen. Door deeze versterkt, wierdt het gezag der geene, welke zedert eenigen tydt het gemeen gaande gemaakt hadden, en meesters van de Stadt waren geweest, zeer verzwakt. Ondertusschen maakte Hertog *Philips* groote toerustinge en vergaderde veel volks, om zyn voorneemen ter uitvoer te brengen. De Ruwaard, hier van verwittigd, zat meede niet stil, maar beraadde zich, hoe best dezen gedreigden aanval tegen te gaan, en zyn goedt recht, door eene wettige verkiezinge verkreegen, te handhaven; te meer, dewyl de Gilden dezer Stadt des maandaghs na S. Jans dagh by eenen gemeenen morgenspraak beloofd, en zich verbonden hadden, hem trouwen bystandt te doen. Doch dat hier door de rust binnen de Stadt noch niet bevestigd en de miltzieke geesten tot stilte waren gebracht,

toon-

toonde de daar op volgende S. Marcus dagh, zyn-
de den xxv. April, op welke het grauw, niet te
vreden, dat het zynen bozen lust niet genoeg
hadt, konnen boeten tegens veele gegoede en ry-
ke inwooneren dezer Stadt, op de been kwam,
de bekkens door de gansche Stadt deede slaan, en
de Neude tot hunne vergaderplaats verkoor. De
Ruwaard, dit gruwelyk opzet willende tegengaan,
zondt aanstonds boden naar Vianen en Mont-
foort, met verzoek aan zynen broeder *Reinout* en
den Borchgraaf, hem met eenig gewapend volk
spoedig te willen byspringen. Welke beide tydig
binnen de Stadt gekomen zynde, besloot hy de
oproerige gemeente met geweldt tot billyke on-
derwerpinge te brengen, en stelt zyne byhebben-
de manschap in goede ordre, ieder derzelve voor-
ziende met een strooytje, op dat zy door dat te-
ken kenbaar en onderscheiden zoude zyn van die
geene, welke zy te bevechten hadde, en trekt
wel gemoed door de Schoutesteeg naar de Neude.
De wilde gemeente, welke de Stadt met roof en
moord bedreigd hadt, ziende den Ruwaard zoo
onverzaagt op haar aankomen, wierdt met schrik
en groote vreeze bevangen, en veranderde schie-
lyk haare taal, staken de handen om hoog, en
verzochten vrede (1). De Ruwaard bewilligde in
haare beede, met last om de wapenen af te leg-
gen, en dat die geene, welke by hem wilden
blyven aan eene zyde zouden staan, en zich van
de anderen afzonderen, doch zy gingen meest
alle

(1) Zoo verhaald het Veldenaar, en Joh. a Leidis by Matth.
t. II. Analect. p. 356. Heda verhaald, dat Brederode onder
het volk heeft laten schieten, waar door veele gesneuveld
en de overige op de vlucht zyn gedreven.

alle tot hem over, met dierbaare betuiginge, van volftandig getrouw te zullen zyn.

De Ruwaard op deeze wyze het tomeloos volk getemd hebbende, beval aanftonds alle gevange- ne borgers, die door het gemeen in den kerker waren geleid, los te laten. En om alle wraak- neminge over het geene in vorige tyden gebeurd was, te beletten, wierdt op dien zelven dagh van S. Marcus by het luiden der klokke afgekondicht dit volgende: *Die oude ende nye ballingen zellen vry wezen van boerre oirveeden, beboudeliken wat an hem of den boeren gesciet is op sinte Blasius nacht anno 1449. doe Biffcop Roeloff inquam, ende mede op ten dach, doe Beernt Grawert wtge- fet wart, an verdriften, live, bloede ende goede, oec van wien hem dat gesciet is van binnen ofte buten, tſy die van Amersfoert, van Rbenen, off wie ſy ſyn, dat dat vry, qwyt, doot, ende an beyden ſyden be- ſoent ende qwyt geſchonden ſell bliven, ende wairt ſa- ke, dat yemant van hemluden bet contrarie dede, dat ſell die Raet rechten mitten zweerde an boeren live, ende hier in ſell myn genadige Heer ende die gilde den Raet ſtercken; mer wairt ſake, dat ſingulair perſo- nen, die een tegens den anderen te doen hadde van ſaken, dat van ſheren ofte ſtat wegen niet gesciet en wair, dat mogen ſy zuecken mit recht ende anders niet.*

Item desgelycs ſellen vry weſen van boerre oirveeden ende boir borgerſcap weder hebben alle de gene, die eerſte op ter poirten gelegen hebben, ende zulke gelden als ſy gegeven hebben, ſellen gegeven blyven ende qwyt weſen, ende ſy en ſellen om dier ſake wil- le op nyemant gene wrake doen op boir lyff, dat die Raet oec rechten ſell an den brokigen mitten zweer- de als voirscreven is.

*Item elc van de voirscreve perſonen ſellen weſen
ende*

ende dienen in den gilden, dair zy van outs in geweest hebben.

Voirt laet die Raet enen ygeliken weten, wes op buden gesciet is, dat die Raet op hem neemt, dat dairomme nyemant gene wrake en doe, want die Raet dat rechten zoude tot boers selfs goetduncken.

Veldenaar, Jan van Leiden en andere schryvers, getuigen, dat hy ook het houden van morgenspraken, en het slaan op de bekkens op den hals verboden, en de Regeeringe gezet heeft als ze van outs pleeg te wezen, en voegt 'er Veldenaar by, *aldus kwam dat gemeene spul of.* Ik vinde ook in het Raadtboek, dat op S. Marcus dagh de Regeeringe is veranderd, en dat nieuwe Raden by weinige, die aangebleven zyn, en vier en twintig Oudermannen, en dus twee uit ieder der twaalf hoofdgilden zyn verkoren, welker getal tot twee en veertig is vermeerderd, niet op dezen dagh, maar op S. Symon en Jude avondt, zynde den 28. October, op welken dagh eene nieuwe Gildebrief (1) is gemaakt, by welke de verkiezinge van Schepenen, Raden ende Oudermannen wederom op den ouden voet is gebracht. Ook moet men niet begrypen, dat alle morgenspraken der Gilden in 't gemeen, maar alleen zulke, welke zedert eenigen tydt in zwang hadden gegaan, en maar strekten tot verwekking van oproer, verboden zyn. Dit blykt uit den zoo even gemelden Gildebrief, welke door de gemeene Gilden eenparig is goetgekeurd, en door ieder Guild bezegelt, het welk niet heeft konnen verricht worden, dan in eene gemeene morgenspraak,

(1) Welke gelezen kan worden in het Utrechtsch Placaatb. III. Deel bladz. 85.

praak, en verscheide andere gevallen, van welke zommige in het vervolg gemeld zullen worden, toonen dit duidelyk. De gemeene Raadt is derhalven wederom gesteld als van oudts, en Schepenen en Oudermannen der een en twintig Gilden tot Leeden der zelve aangenomen. Ook is het Bekken slaan niet aanstonds in het geheel afgeschafft, maar eerst naderhandt, en naar alle waarschy nelykheit op den gemelden S. Simon en Judas dagh, op welken alles gebracht en hersteld is op den ouden voet. Want in het Buurspraakboek des Sondaghs na Sacramenti worden gemeld de namen van veertig Bekkenslaanders, op dien dagh aangesteld, met aanwyzinge van de plaatzen, op welke ieder van hen in tyden van noodt dezen dienst moesten waarneemen, zynde ter zelvertydt mede opentlyk afgekondigd, dat, indien iemandt buiten de aangestelde op het bekken floeg, zonder verschoning zyn leven zoude verbeuren.

Ik zal hier opgeeven de namen der geene, welke op S. Marcus dagh tot de Regeering zyn aangesteld, en achter de vier en twintig Oudermannen, op dien dagh verkoren, laten volgen die geene, welke den xxviii. October, ter vervulling van het gewoon getal daar zyn bygekomen. Waar omtrent ik den Lezer noch moet verwittigen, dat het getal der Raden geboekt staat op xxv. in plaatze van xxiv. en der Oudermannen op xli. en dus een minder, 't welk my doet denken, dat een der Oudermannen onder de Raden gesteld is. Uit deze verandering der Regeeringe besluite ik, dat 'er onder de voorige Regeerders verscheide zullen geweest zyn, die hunnen plicht niet betracht en met het gemeen geheuld hebben.

Van

Van deze verzettinge meld het Raadtboek aldus.

Op sinte Marcus dach

Die Scepen bliven als sy voir gecoren syn.

Raden.

Ryman Cluetinc.

Aernt Borre.

Wouter van Catwyc, Borgermeester.

Thomas Rutgersze.

Willam van Lochorft.

Herman Claesze.

Philips van Groenevelt.

Henric van Abcoude.

Adryaen van Wezell.

Wouter van Vyanen.

Jan van Oudewater.

Jan van Blochoven.

Geryt die Kraen.

Jan van Hamelenberch.

Henric Garftman.

Jan van Makener.

Goedscalc van Winsen.

Jan Foyt.

Henric die Haze.

Goessen van Schayk.

Jan van Loenen,

Willem Vogell.

Aelbert van Ryn.

Cristoffel van Harlem.

Folpert van Amerongen, Borgermeester. (1)

Over-

(1) In het Raadtboek op elf duizend maechden dag, staat

Overfte Oudermannen.

Mattheus Gysbertsze.

Jacob Tymansze. (1)

Oudermannen;

Wouter Ysbrantzze.

Jan Henricsze.

Beernt Hafert.

Henric Jan Lubbertze.

Aryaen van Cleve.

Henric Peter Tymans zoens zoen.

Jan van Scherll.

Claes Engbertze.

Geryt Scade.

Aernt Claesze in Galiffen.

Jan Godertze.

Wouter die Wolff.

Peter Jansze.

Dirc Claesze.

Aelbert Bertelmeusze.

Willem Hubertze.

Henric Braem.

Peter die Goyer.

Jan

aangetekend: De Rade hebben eendrachtelic gegont Folpert van Amerongen die Casteleynschap ter Eem. Deze, nevens Wouter van Catwyk, waren op dezen dagh niet tot Borgermeesters verkoren, maar Philips van Groenevelt, en Jan van Oudewater; doch vermits die beide uit de Stadt waren, en de Stadt niet zonder Borgermeesters konde zyn, zyn zy in hunne plaats aangesteld op den eersten May, en dus korte dagen daar na.

(1) Deze waren ook tot die waardigheit verheven op Maria Lichtmisse, en hebben dezelve behouden.

Jan Thomaesze.
 Gysbert van der Ae.
 Rutger Egbertsze.
 Herman Elyasze.
 Jacob Borre die Meslemaker.
 Pous Willamsze.

Behalven die Scepen, die te Lichtmisse gecoren werden, ende die Rade, ende Oudermans, die op sinte Marcus dach gecoren worden, so syn dese nabescreve personen noch Oudermans gecoren, op sinte Symon ende Juden dach, mitten welken die gilden vervult wierden, so der weder XXI. gilden syn, alst van outs geweest heeft.

Dirc van Zulen.
 Henric Knoep.
 Willam Proeft.
 Henric Stevensze.
 Henric Marre.
 Folpert van Raephorst.
 Claes Bloc.
 Claes Splinter.
 Henric Jacobsze.
 Aelbert Romboutsze.
 Willam van Zyll.
 Henric Boirnkyn.
 Jan Robbertsze.
 Tyman Dedell.
 Jan Reynersze.
 Lubbert Zwaenkert. (1)

Niet alle, zoo als Veldenaar, en andere Schryvers
 ver-

(1) Deze wordt op het vorige jaar genoemd *Zwaencoert*.

verhalen, maar wel het grootste getal van de oproerige gemeente, zyn tot *Brederode* overgegaan. Dit blykt uit het geene even na het voorgevalle ne op de Neude ter klokke is uitgeroepen, en in het Buurspraakboek aldus aangetekend staat: *Die Raet laet enen ygeliken weten, dat sy gesciët hebben die gene, die zedeliken ommegaen zellen om te zuecken die gene, die de onzedicheit ende moyterie op buden tegen onsen genedigen Heer den Elect, ende der gemeente van Utrecht, gemaiët hebben, ende laet vorder weten, dat nyemant en buse noch en bove die gene, die men nu zueckende sell werden, want die Raet dat rechten wil tot boers selfs goetduncken.* Veele zyn 'er gevluht, en de meeste zyn naar Amersfoort gegaan, welker Regeerders niet gunstig waren aan *Brederode*. Op den daar aan volgenden Meydagh zyn alle de uitgewekene ingedaagd, om binnen acht dagen zich te komen verantwoorden, op verbeurte, indien zy niet verscheenen, van hun borgerrecht, en dat hunne vrouwen en kinderen in de Stadt niet geduld, maar hen nagezonden, en alle hunne goederen tot Stadts behoef zouden worden aangeslagen. Dit is ook ter uitvoer gebracht, zynde dingsdaghs na Pinxteren de Stadt en het Land van Utrecht op hun lyf ontzeit, om dat niet ter antwoordt gekomen waren, aan *Peter uter Spyc, Loeff Berchmaker, Pouwels van der Horst, Egbert die Druechscheere, Aernt van der Horst, Ricout, Jacob, Jan en Geryt van Velde, Jan Zuter, Jacob Stevensze, Jacob Jan die Conincs knecht, Wouter Willemsze, Claes Noyensze, Jacob Borre, Jacob Petersze, Cornelis Walichsze, Jan van Heze, Aelbert Zoudenbalch, Gysbert Vogelcoop, Jonge Lodewyck die Wael, Steven Gerytsze van Zulen, Jacob Plaet,*

*Plaet, Jan van Holland, Thys Lagenoet, Henric Sandersze, Jan Herboirt, Pouwels van der Buiten, Geryt Jacobsze die Houwer, Jan Backer, Scapen Claesze, Willam Snebbert, Vrederic van Poll, Matbys Dirscze, Steven Egbertsze, Evert van Broechusen, Peter Maesfe in den Weerde, Claes Schout, Willam Dirscze, Gysbert van Beesde, Claes Hugensze van Bredae, Jacob Claesze, en Jan Matbysze van Herp; en zyn hunne goederen toegeslagen, en de vrouwen en kinderen gelaft by zonnenschyn noch ten zelve dage uit de Stadt te gaan, uitgezondert die Vrouwen welke van haare mannen gescheiden waren, en de kinderen, welke onder hunne ouders niet meer stonden, en tot mundige jaren gekomen waren, en is in eenige volgende dagen het zelve vonnis geveld over verscheide perzonen, die onwillig waren ter verantwoordinge te komen. Doch dewyl zy weigerden hunne verdediginge te doen voor den Raadt, en deszelfs besluit daar over zich te onderwerpen, is des maandaghs na Petri by den Raadt verstaan, hun banvonniss te verklaren voor hun leven lang te zullen duuren, en dat hen nooit zal worden toegestaan met eenen nieuwen Bisschop in te komen. Vervolgens zyn op dezelve straffe ter klokke uitgeluid *Jan Uter Spyc, Steven Hubertsze, Pouwels Scrodekyn, Aernt en Ricout van der Horst, Jan die Coninc, Gysbert Eertze van Herdenbroec, Jacob Jacobsze, Jacob van Galencoep, Peter van Zulen, Lubbert die Waell, Bertelmeus van Voirsverde, Joest van Bueren, Geryt van Zulen Lambertsze, Jan en Vrederic die Wit, Joannes Ponciani, Aernt van Culenborch, Jan Grawert Hugensze, Symon van Teylingen, Beernt, Pieter en Geryt Grawert, Dirc Grawert**

bastart, Heer Willem van Montfoirde, Melis van Mynden, Jan van Zulen van Natewisch, Geryt van Zulen van Blikenborch, Jacob van Zulen van Blikenborch, Godert Bot, Jan van der Horst, Daniel van Nyewael (1), Jan van Ryetvelt, Peter Boyden, Dirc Hack, Jacob van Doern, Bertrut Walmer, Heyn Bont, Gysbert Roversze, Jan Dircse de Spoermaker, Steven van der Horst, Walich van Loenen, Tyman van Kessel, Peter van Well, Heynken van Nefs, ende Maes Willamsze. (2)

De rust binnen de Stadt hersteld zynde, was het ernstig overleg om de Stadt te versterken en van volk te voorzien, ter wederstandt van den Hertog van Bourgonje. De Raadt en de Gilden toonden zich ieverig, en namen des Saturdaghs na onser Vrouwen dagh visitatio dit aanmerkelyk besluit: *Bevelen die gemene Rade ende Oudermans, opt verbeteren der gilden, den Oversten mitten Rade ende Oudermans hem bygesciët, dat sy by hem nemen sellen mogen die gene, die hem des verstaen, ende hem nutte dair toe dencken wesen, uten Scepen, uten Rade, uten Oudermans, off van der strate (3), mit hem te raden ende te daden, wegen te wynden om gelt ende volc te laten comen, zoudye te geven, vesten ende werck te laten maken, ende all dat te raden ende te daden, dairmen den Hertoge van Borgonje mede wederstaen, ende ons sterken mach. ende off sy in desen werken ten astieren*
gin-

(1) Deze was Secretaris dezer Stadt, ziet hier boven bladz. 259.

(2) In het geschrift by Matth. t. II. Anal. p. 222. staat, dat er drie honderd borgers uit de Stadt zyn gegaan, zommige in vrouwen klederen, andere als Monniken, welke zich naar Amersfoort hebben gegeven.

(3) Dat is, zy mochten zich ook beraden met luiden, die niet in de Regeering, of in eenige Gilden waren.

gingen , so dat men meer wtleyde , verloefde , ofte beboefde , dan hem te voren wigereyct werde , dat soude die Rade , Oudermans ende gemene gilden loven gelyc mit hem wt te dragen. ende off sy enig gelde van yemant leenden , dat men dien brieve wedergeven soude onder der Stat grote zegell. Welk besluit den volgenden dagh door alle de Gilden eenparig is goetgekeurd. En om de Stadt voor schieliken en onverwachten overval te verzekeren , is 'er ordre gesteld , om by de eerste waarschouwing de poorten wel te bewaren , en ten dien einde afgelezen : *Die Raet laet enen ygeliken weten , dat ons Heer Genade mitten Rade overcomen is , alst tot laste coempt van vyanden , ende dat men dat becken ende clocke sloegen , dat dan een ygelic comen ende vergaderen sel op ten steden nabescreven , te weten , alle die gene , die woenastich syn boven der Smedebrugge an beyde syden totter Stat mueren toe , voirt totter Rodetoirnpoirte toe , sellen comen ende vergaderen voir die Tollensleger poirte , ende doen dair igene hem bevolen sell worden van GOEDSCALC VAN WINSEN ende HENRIC VAN NYVELT , die dair Homans sellen wesen.*

Item voir sinte Katrinen poirte sellen Homans wesen ADRYAEN VAN LANTSCROEN ende HENRIC DIE HAZE , ende dair sellen bycomen alle die gene , die woenastich zyn tusschen de Backerslege ende Vyestege , ende dat all omme der oudergrafte tot an die muer toe , ende van den stapel , ende voirt tot sinte Katrinen poirte toe.

Item voir die Wittevrouwen poirte sellen Homans wesen WILLAM VAN STEENRE ende PETER JACOBSZE , ende dair sellen bycomen alle die gene , die van den Regenboge an woenen , ende voirt die Minrebroederstraet duerende , die Scoutenslege

stege mit die een syde van der Noede, ende voirt sinte Jansvelt langes tot Wittevrouwen poirt toe.

Ende voir die Weertpoirte sellen Homans wesen **WILLEM CLAESZE** ende **AERNT CLAESZE**, ende dair sellen bycomen all die gene, die woenen van der Backerbrugge ende voirt die een syde van der Noede langes tot an den Herdenboll, voirt in die Lowwerstraet thent an die Weertpoirte toe.

Ende wairt sake, dat yemant hier overborich in worde, dat woude die Raet terstont rechten mitten zweerden an boeren liven.

Item tot allen van dese voirscreve vier poirten sellen oec scicken hondert Stalbroeders (1), ende dat vierendeel van de pynres. (2)

Item alle die anderen, binnen onser Stat woenende, sellen vergaderen op boir oude gewoentlike steden, ende voirt doen, dat men hem bevelen sell, ende onse genedige Heer van Utrecht sel wesen mit sinen vrienden op ter plaetsen.

Om de Stadt in staat van tegenweer te stellen, wierden de poorten, muuren, en toorens op de wal-

(1) Mattheus tom. II. Anal. p. 7. wil, dat zy zoo genoemd wierden, om dat zy van denzelven stal waren, en Kilianus noemt hen ook *stalgezellen*, dat is, rotgezellen, *commilitones*, *contubernales*. Zy waren huurlingen, welke in tydt van noodt voor geld dienden, en, de zwaarigheid over zynde, afgedankt wierden. Deeze hadde de Ruwaert al gebruikt, volgens het verhaal van Veldenaar, op sint Marcus dagh, trekkende met hen op tegens de oproerige gemeente; en moet hunne soldye niet groot geweest zyn, als men aanmerkt hun getal, het welk ten minsten vier hondert zal belopen hebben, dewyl ik in des Cameraars rekeninge over dit jaar vinde, dat de Stadt aan de Stalbroeders ten dienst van *Gysbert van Brederode* heeft betaald twaalf hondert en twintig Beyers guldens, zeventien cromsterten en twee wit.

(2) *Pynres* zyn Stadts Speellieden, van welke ik hier boven reeds gemeld hebbe.

wallen versterkt , het volk met allerlei wapentui-
gen, in dien tydt gebruikelijk , voorzien , den uit-
voer van koorn verboden , en zorg gedragen voor
overvloedt van levensmiddelen , om eene lange
belegging te kunnen uitstaan , en door gebrek
van nodig voedsel niet gedwongen te worden zich
over te geven. (1)

Tusschen beiden moet ik melden het overlyden
van *Walraven van Meurs* te Arnhem. Omtrent
den dagh, op welke hy de wereld heeft verlaten,
verschillen de Schryvers : de eene getuigt, dat
zyn doot voorgevallen is des Sondaghs voor S.
Michiels dagh (2), de andere verzekert ons, dat
hy het leven afgeleit heeft daaghs na S. Fran-
ciscus. (3)

Na het verhaal van het geen binnen de Stadt
Utrecht is voorgevallen , zal ik nu overgaan tot
de verrichtingen van Hertog *Philips* en *David van
Bourgonje* ter bereiking van hun oogmerk. Vee-
le aanzoecken waren by den Bourgonjer Hertog ge-
daan , om hem te doen afzien van zyn voorne-
men , en *Gysbert van Brederode* te doen genieten
het recht , 't welk hy door eene wettige verkiezing
hadde verkregen , en was zelfs *Reinout van Bre-
derode* tot dat einde in den Haag geweest. (4)
Ook wendde daar toe veele moeite aan *Joban Her-
tog van Cleef* (5), als mede *Joban van Hensberch*,
Bif-

(1) Ziet Gouthoeven Chron. bladz. 469.

(2) Arnoldus de Bevergerne by Matth. t. viii. Anal. p. 168.

(3) Anonymi Chronicon by den zelve Matth. d. t. p. 189.

(4) Gouthoeven bladz. 469. verhaald , dat hy tweemaal in
den Haag is geweest , en dat hy gelukkig de lagen hem ge-
leid is ontsnapt.

(5) Den welken dingsdaghs na Pinxteren , met zyn gevolg
tot hondert personen , door den Raadt dezer Stadt vry ge-
leide was verleend.

Biffchop van Luik; doch alle hunne pogingen waren vruchteloos. De laafte hadde aan *Gysbert van Brederode* toegezeit, indien hy niet bevredigd wierdt met Hertog *Philips*, dat hy hem op zyne eigene kosten duizent ruiters ter hulpe zoude toezenden. Welk aanbodt hem zeer kwalik is bekomen, en zoo euvel genomen, dat hy gedwongen is geweest afstandt van het Bisdom te doen ten behoeve van *Lodewyk van Bourbon*, de zusters zoon van Hertog *Philips* (1) omtrent xxiv. jaren out zynde. (2)

Die van Amersfoort, in welke Stadt verscheide uit Utrecht gewekene zich onthielden, en die van Rhenen, hadden eenige uit hunne Regeering afgezonden naar den Haag, en aangeboden hunne poorten te openen voor *David van Bourgonje*, en hem voor Heer te erkennen. Hertog *Philips* verzuimde niet hier van gebruik te maken, en zond ylings *Adriaan van Borsselen*, Heer van Brighdam, die zyne natuurlyke dochter *Anna* ten vrouwe hadt, naar die Steden, welke dezelve bezettede. Kort daar na volgde *David*, nemende zynen reis over Gornichem en Thiel, en wierdt eerst te Rhenen en naderhand te Amersfoort plechtig ingehaald en als Heer gehuldicht. Ook wierdt het Kasteel Ter Horst, door den Kastelein *Eve-
rard*

(1) Want dat hy om heiliger en stiller te leven, zynen zetel zoude overgegeven hebben, zoo als in het Chronicon Magn. Belgic. p. 367. vermeld staat, vindgeengeloof. Knippenberch Historia Eccles. Ducat. Gelriae libr. III. cap. 8. getuigt: *incertum an verum pertaesus, aut Philippi Burgundi promissis, deposuit Episcopatum.*

(2) Corn. Zantfliet in Chron. apud Martene tom. v. Collect. Veter. Script. p. 489. getuigt, dat hy omtrent xviii. jaren bereikt hadt.

*rard van der Eys*t overgegeven, onder beding van zeven duizend Rynsche guldens, welke hy voorgaf daar op beleend te hebben.

De Bourgonjer Hertog heeft, na dat hy eenen algemeenen optocht door Holland en Zeeland hadde doen aanschryven, en de Stadt Leyden tot de vergaderplaats benoemd, zich uit den Haag naar Leyden begeven op S. Marie Magdalene dagh, in welke Stadt, na bekome vry geleyde, tot hem zyn gekomen *Reinout van Brederode*, *Hendrik de Borchgraaf van Montfoort*, *Jan van Renesse* Heer van Wulven, *Joban Proeys* (die in zyne kerkelyke waardigheden, van welke hy in het jaar 1449. ontzet wierdt, hersteld was) en zyn broeder *Jacob Proeys*, vergezeld door *Joban* Hertog van Cleef, welke getracht hebben den vergramden Vorst te overreeden tot het afleggen der wapenen, en te verzoenen met *Gysbert van Brederode* en de Stadt Utrecht. Doch huane voorlagen hebben te dier tydt geëeningang gevonden. Hertog *Philips* heeft acht dagen te Leyden vertoefd, en overleg gemaakt, hoe hy best de Stadt Utrecht ter overgave zoude noodtzaken, en zynen natuurlyken zoon *David*, met verwerpinge van *Brederode*, op den stoel zetten. De Hollanders en Zeeuwen hunnen aantal van manschap ter bestemder tydt en plaatze geleverd hebbende, is hy met dezelve opgetrokken naar Woerden, en van daar naar Yffelstein, alwaar zyne krygsmacht zeer vermeerderd is door de aankomst van verscheide groote Heeren (1), en gewapend volk uit Vlaanderen,

(1) Wier namen gelezen kunnen worden by Gouthoeven blad. 470. en by Jan van Leiden tom. II. Analect. Matthaci p. 360.

deren, Brabant, Artois en Henegouwen. De Hertog van Cleef (welke 's jaars te voren getrouwt was met *Elisabeth*, dochter van *Jan van Bourgouje*, Hertog van Nivers) ging als middelbaar tusschen den Hertog en *Brederode* over en weder. Welke laatste wel voorzag, dat hy zulk eenen vermogenden Vorst en zulken aanzienlyken krygsmacht niet lang zoude kunnen wederstaan, en daarom naar de voorlagen, welke door den Hertog van Cleef aan hem gedaan wierden, begon te luisteren, te meer om dat hy van de stedelingen niet konde verwachten, dat zy langen tegenstand zouden bieden, dewyl zommige zich verklaarden voor de gehoorzaamheit aan den Roomschen Stoel, willende ontheft zyn van den ban, en verscheide hunne geneigtheit openbaarden tot eenen vredehandel, om te voorkomen hun uitterste verderf en verlies van goederen en bezittingen, welke zy vreesden by eene inname en veroveringe van de Stadt te zullen ondergaan. Hy kende ook al te wel de Utrechtsche gemeente, welke zedert eenigen tydt zeer verdeeld was, en veele oproeren in de Stadt hadde verwekt, om zich te betrouwen op haare geduurzame standvastigheit. De iever der Geestelyken verflauwde ook, na dat Hertog *Philips* verboden hadde de pachten hunner goederen onder zyn gebiedt leggende te Utrecht te betalen (1), waar door zy van een gedeelte hunner inkomsten wierden ontzet. Waar by noch kwam de afval van Amersfoort en Rhenen. Om alle welke redenen hy oordeelde het oor te moeten leenen aan billyke
voor.

(1) Volgens het verhaal van *Matthaeus Rer. Amersf. Script.*
p. 308.

voorwaarden, en de zaak ter overweginge gebracht hebbende by de Geestelykheit, Ridderfchap, den Raadt ende Gilden der Stadt Utrecht, heeft hy met dezelve befloten, dezelve Heeren, die te Leyden te vooren geweest waren, naar Yffelstein af te zenden, alwaar het verdrag kort daar na gefloten en getekend is, en hebben *Johan Hertog van Cleef*, en zyn broeder *Adolpb Heer van Ravestein* zich voor de trouwe nakominge van het geene besproken was, borgen gesteld. By het zelve was bedongen, dat *Gysbert van Brederode* zoude afstaan zyn recht op het Bisdom ten behoeven van *David van Bourgonje*, welke door de Staten van het Nedersticht als Bisschop en Heer zoude worden erkend; en indien de Leden des Stichts, zoo boven als beneden den Yffel, hem weigerden aan te nemen, zouden de gemelde Staten den Hertog en *David* bystand doen, om hen tot gehoorzaamheit te brengen. Aan *Gysbert* wierden gelaten de Prooftdyen van den Dom en Oudmunster (1), en gegeven de Prooftdye van S. Donaas te Brugge (2), en wierden hem toegeleit jaarlyks uit de inkomsten van het Utrechtsch Bisdom vier duizent twee hondert Rynsche guldens, en zoude hem ter vergoedinge der onkosten, zoo te Romen als hier gevallen, uitgereikt worden vyftig duizent Lewen, en zoude boven dit alles hy Raadt van den Hertog van Bourgonje in Holland zyn. (3) Omtrent de ballingen zoude

ge-

(1) Ziet den Heer Drakenborch Aanhangel op de Kerkeleyke Oudh. bladz. 104.

(2) Opengevallen door de verheffing van Lodewyk van Bourbon tot Bisschop van Luik. Ziet Corn. Zantfliet Chron. apud Martene tom. v. Collect. Vet. Auctor. p. 489.

(3) Op eene dubbele wedde volgens Heda p. 292. en den

gevolgt worden het voorschrift der zoene in het jaar 1430. tusschen den Hertog, Bisschop *Rudolpb* en de Stadt Utrecht gemaakt. De Bourgonjer Vorst en Bisschop *David* zouden op hunne kosten te Rom en bezorgen de vernietiging van alle banen, en excommunicatien tegens *Gysbert van Brederode* en zyne aanhangeren utgesproken. Ook nam de Hertog aan ten zynen laste uit te werken, dat de Paus *David* zoude wettigen en ontheffen van de smet zynere geboorte, met verklaring, dat dit geval geen nadeel zoude doen in het vervolg aan de rechten van de Utrechtsche Kerk (1), en betuigde de Hertog te vergeven alles 't geen zoo door Geestelyken als Wereldlyken tegens hem misdaan was. En zoude de Hertog van Cleef de Vaart (2) bezetten, op dat *David* daar

Heer Paulus Voet Kort Verhaal der Heeren van Brederode bladz. 79. die 'er noch byvoegd, dat *David* zyn leven lang gedurende aan Brederode uit het Bisdom van Teruanen zoude betalen twee duizent Fransche guldens.

(1) Hier van heeft de Vorst eenen brief uitgeleverd aan de vyf Godshuizen, door *Matthaeus* in het licht gebracht *Manuductio ad Jus Canonic.* lib. 1. tit. 6.

(2) In het verdrag, te vinden by *Matthaeus Rer. Amersf. Scriptor.* p. 308. & seqq. en naderhandt verbeterder uitgegeven door den Heer *Drakenborch* in zyn *Aanhangzel op de Kerkel. Oudhed.* bladz. 369. staat, dat de Hertog van Cleve zoude inhebben het bolwerk op te *Waert*, welk bolwerk ik niet kenne, en weete ook niet ooit by andere Schryvers daar van meldinge gevonden te hebben. En twyffele ik niet, of voor *Waert* moet gelezen worden *Vaert*, zynde het zeer bekend, dat de *Vaert* gelegen aan de Lek over *Vianen* versterkt is geweest, om van het Kasteel *Ter Horst*, op 't welk zich *David* te dezer tydt onthield, volgens het geene wylezen by *Matthaeus tom. ix. Analect.* p. 77. was de naaste en gelegenste weg over de Vaart naar *Ysselstein*.

Heda verhaald, dat deeze onderhandelingen voorgevallen zyn buiten kennis van het Utrechtsch volk, 't welk daar over

daar over veilig tot zynen vader zoude kunnen komen, en naderhandt de Katharyne poort, door welke de Hertog met *David*, en zoo veel volks als het hem goetdacht, zynen ingang in de Stadt nemen zoude. En op dat zoo een groot getal volks behoorlyk gehuisvest zoude worden, zoude de Hertog zyne Fouriers in de Stadt zenden, dewelke nevens eenige geschikten uit den Raadt op de gevoeglykste wyze plaatzen zouden bestellen ter verblyf voor die geene, welke met paarden en wagens zouden inkomen, zullende de Archiers (1), en die te voet den Hertog zouden verzellen, in de Godshuizen, als in het Duitschen huis, S. Katharine, S. Paulus en in andere geherbergt worden. (2)

Op

begon te morren, en dat *Brederode* zich willende zuiveren, door het luiden van de klok den Raadt en het volk by den anderen geroepen, en verzekerd hadt, dat zy ten onrecht onvergenoegd waren, dewyl hy niet voortgesproten was uit bedrieglyk of verraderlyk bloedt, en daarom zoo wel, als zyne doorluchtige voorouders, zyne eer en goede naam zoude handhaven, en dat hy het volk te vrede hadde gefield. Door dit volk moet het gemeen of het grauw verstaan worden, en niet de Gilden, dewyl die 'er hun beraadt over gehadt hebben, en dat 'er al eenige zamenrottinge op de straat, en de Raadt dezer Stadt beducht geweest is voor opstandt, blykt uit het geen des maandaghs na Petri by klokluidinge is afgekondigt, en in het Buurpraakboek aldus aangetekend staat: *Die Raet verbiet, dat hem nyemant en wapen noch onsedicheyt en bedriue tegens onsen Heer den Eleet, noch tegens den Rade, off overdrachten der gilden, off die Raet wilt rechten mitten zweerden an hoeren liuen. Want die Oversten by onsen Heer ende den Staten gaen sellen, ende sluten tegene dair men, oft God will, mede tot ruste ende vrede comen sell, hier omme gae een ygelic thuyt ende doe tbeste.*

(1) Wie die waren, ziet by Matthaeus t. 1. Analect. p. 488. welke ook beschryft het ampt der Fouriers. Ibid. p. 462.

(2) Op dat de borgers en ingezetenen zich niet tegens deze inkwartiering stellen, en dezelve gewillig ondergaan zouden,

Op deeze voorwaarden heeft *Gysbert van Brederode* afftandt gedaan van het Bisdom, welke naar de tydts omftandigheden, in welke hy gesteld was, niet zeer nadeelig waren; doch dat dezelve niet alle zyn nagekomen, zal het vervolg leeren.

De Raadt dezer Stadt heeft zorge gedragen, dat by de inkomft van den Bourgonjer Vorst en den nieuwen Biffchop, alle wanorder geweerd, niemand der geene, welke hen verzelden, mishandeld of kwalyk bejegend zoude worden, en voor al, dat geene ballingen onder hun talryk gevolg in de Stadt zouden fluipen, en ten dien einde des donderdaghs na Petri doen afleezen: *Want die boechgeboere duerluchtige Vurste, die Hertoge van Cleve (1) seker punten versproken ende verdedinct heeft tusschen den boechgeboere, duerluchtige ende mogende Vorste den Hertoge van Burgonien, mit den eerweerdigen Vader in Gode heren DAVID van Burgonien Biffcop t Utrecht, mitten boeren, an deen syde, ende Heer GYSBERT VAN BREDERODE, ende der Stadt van Utrecht, an dan-*

den, heeft de Raadt des woensdaghs na Petri by klokkluidinge doen afleezen: *Want die boechgeboere, duerluchtige Vurft, die Hertoge van Burgundien incomen sell mit groten volke, zoe heeft hy zyn Foryers hier binnen gesciëft, om die herbergen in te nemen, ende wy hebben donse uten Rade gesciëft by den Foryers, die welke te samen omme sellen gaen, om die herbergen in te nemen, ende te bespreken; dairomme laet die Raet enen ygeliken weten ende gebiet, dat hem een ygelic gewuechlic hebbe in't gene van den Foryers ende onsen gesciëften bewolen sell werden, off die Raet wilt scerpeliken rechten tot hoeren goetduncken.*

(1) Dat de Hertog van Cleef *Gysbert van Brederode* tot het aangaan van dit verdrag aangezet en overreedt heeft, ge-
tuigt *Teffchemaker in Annalib. Cliviae &c. p. cccv.*

der syde ; op welke dedinge die voirscreve Vursten mit boren vrienden incomen sellen , dairomme laet die Raet enen ygeliken weten , ende gebiedt , dat nyemant en misdoe in woerden off in werken enigen van den genen , die mit den voirscreve Heren incomen sellen op boir lyff , gesondert die ballingen ende voirluchtige onser Stadt , so die wtgesondert syn.

Voirt laet die Raet enen ygeliken weten , dat ons Heer Genade van Cleve den slotell hebben zell van der Tollensteges poirte. (1) ende als die Hertoge van Borgonie ende onse Heer van Utrecht mit boere vrienden incomen sellen , so sell die Hertoge van Cleve voir der poirte wesen mitten Oversten onser Stadt , ende den genen , die hem bygevuecht sellen werden , in boir barnasch , om te wachten , an te tasten , ende te rechten die genen , die boven dese voirscreve dedinge incomen souden willen. ende dairomme gebiedt die Raedt , dat hem op tie tyden nyemant van onsen borgeren ende ondersaten en wapen , noch barnasch an en doen , dan die gene , die by den Hertoch van Cleve gesickt sellen werden ; noch dat hem nyemant en sterck , noch enich geveerde en make in enichsins , om hulpe off bystant te doen mit woerden off werken , enige van de ballinge of voirluchtige om die in te hebben. ende off bier yemant in broecte , dat selmen terstont rechten mitten zweerde , an hoeren liven , sonder yemant dair inne te versconen.

En op den volgenden dagh , even voor de inkomst , doen afkondigen : *Want onse genedige Heer*

(1) By het verdrag was de Katryne poort tot de intrede bepaald ; weshalven hier in veranderinge , naar alle waarfchynelykheit met wederzyds genoeg , zal gemaakt zyn. Ook was deze de naastgelegene van Yffelstein , en door welke de nieuwe Bisschoppen doorgaans gewoon waren in te komen.

Heer van Utrecht nu incomen sell, so waert die Raet enen ygeliken, dat nyemant van den wtwesenden of te ballingen mit onsen Heer. off mitter line (1) in en comen, want bem dat niet te bate comen en sell, men en sell dat rechten als dat beboert.

Ten zelven dage zynde vrydagh na Petri den zesden Augustus, hebben de Hertog, en zyn zoon *David* met eenen grooten sloop van voorname Heeren en Edellieden (2), en krygsvolk, hunne intrede in de Stadt Utrecht gedaan, nemende de Hertog zynen intrek by de Commandeurs van S. Katharine, en heeft *Brederode* statelyken afstandt gedaan van het Bisdom, en is *David van Bourgonje*, hebbende *Gysbert van Brederode* als Domprooft aan de rechter, en *Jacob Proeys* Domdeken aan de linker handt, gevolgd door de Geestelykheit, geleid in den Dom, en door dezelve gezet in den Bisschoppelyken stoel, alwaar hy als Bisschop en Heer gehuldicht en ontfangen is. Ook heeft hy ten zelven dage, naar gewoonte, beloofd en bezworen Stadts rechten en vryheden te zullen onderhouden. (3)

Alhoewel Hertog *Philips*, vergezeld van zoo veel krygsvolk, de Stadt Utrecht in zyne macht hadde, zoo heeft hy echter zyn woordt heilig nagekomen, en de Stadt in geenen opzichte verkort, ook door zyn volk eene goede krygstucht doen onderhouden. Een geval is'er maar gebeurd, t welk, indien daar in niet tydig was voorzien, veel wan-

or-

(1) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 315.

(2) Welker voornaamste genoemd worden door Veldenaar, ziet ook *Matthaeus* tom. 11. *Analect.* p. 360. & tom. 1x. p. 78.

(3) De brief daar van heeft *Matthaeus* uitgegeven lib. 11. de *Nobilit.* cap. 45. p. 714.

order en bloedftortinge zoude hebben kunnen veroorzaken, door toedoen van eenen Soldaat uit Picardien. (1) Deeze van eene groenvrouw appelen gekocht hebbende, weigerde dezelve te betalen. De Groenvrouw, deede, al kermende en schreyende, hier over haar beklag aan eenen Hollandschen krygsknecht, welke den Picard vasthield, en wilde hem noodzaken den bedongen prys te voldoen. De Picard eenige zyner landslieden by hem krygende, riep de Hollander om bystandt, waar op zommige Hollanders, Zeeuwen en Vriesen ter zyner hulpe toeschoten, bereidende zich beide de partyen ten strydt, en wordt 'er verhaald, dat de Utrechenaars zich met hun verschil niet bemoeiden, ja zelfs niet zonder genoegens aanschouwers waren. Het gerucht hier van kwam tydig ter ooren van den Hertog van Cleef, welke met eenige voornamen krygsoversten ylings te paard kwam aanrennen, de zamengerotte krygsknechten verstrooide, en dus het voornemen om den anderen te bevechten veydelde.

Na een verblyf van acht dagen (2) in deze Stadt, is Hertog *Philip* met zyne krygsmacht getrokken naar Deventer, en de nieuw gekoren Bisschop naar het Kasteel ter Horst (3), beveelende de bewaringe en bestieringe van de Stadt Utrecht

(1) Ziet Snoyus lib. x. Rer. Batavic. p. 151.

(2) Volgens Heda vyf dagen.

(3) Zoo getuigen de meeste schryvers. Het kan zyn, dat *David* zich eerst daar henen begeven heeft, doch hy moet er niet lang vertoefd hebben, dewyl hy met zynen Vader de belegering van Deventer bygewoond, ja zelfs een der drie hoofdkwartieren voor de Stadt betrokken en daar over het bevel gehad heeft.

Utrecht aan den Heer *van Brederode*, en zynen broeder den Domprooft.

De Overyffelsche, wars van de heerschappye des Bourgonjers, hadden zich ieverig getoond voor *Brederode*; doch, vernemende het geen te Utrecht voorgevallen was, waren wat aan de hand gekomen, en hadden aangeboden *David* voor Heer te zullen erkennen, onder voorwaarden, dat *Adolpb*, de zoon van *Aarnout* Hertog van Gelre, de eerste twaalf jaren over en neffens hem als Momber zoude gebieden. Welke voorflag door Hertog *Philips* is verworpen. De Overyffelsche, beweerende, dat de afstand van *Brederode*, door geweldt afgeperst, en dieshalven onwettig en strydig was tegens de Geestelyke en Wereldlyke rechten, namen voor, zich ten uittersten te verdedigen, weshalven *Philips* hen den oorlog aankondigde, en trok met zyne krygsmacht over de Veluwe, voor Deventer, en berende die Stadt. De Overyffelsche hebben, terwyl deze Stadt belegerd was, heimelyk een verbondt aangegaan met den Hertog van Gelder, by 't welk zy hem voor Heer aannamen, en verplichten zich aan den anderen kant de Hertog van Gelder en zyn zoon *Aarnout*, den oorlog den Bourgonjer te zullen verklaren; alle vreemd krygsvolk uit Overyffel te helpen weeren; geenen zoen of vrede met hunne vyanden zonder hunne toestemming aan te gaan; de gewoontens en rechten van Overyffel te doen onderhouden; hen naar hunne wetten te laten leeven; de wettige schulden door Bisschop *Rudolpb* gemaakt te betalen, de kasteelen open te laten voor de Staten, en niet toe te laten, dat uit dezelve eenig ongelyk de inwooneren wedervaare. Voorts was by 't zelve afgesproken, dat
zy

zy te zamen zouden trachten uit te werken by den Paus en den Keizer, dat Overyffel en Gelderland voor een landschap wierdt gehouden ; zoo nochtans dat Overyffel onder de beheering van den Hertog van Gelder zoude blyven , en dat hem niet vry zoude staan de Overyffelsche te begeven of te laten varen, en dat de Hertog van Gelder ook zorge zoude dragen voor de Geestelyken, en over hen een Suffragaan (1) stellen. (2) Dit verdrag, schoon niet ter uitvoering gebracht, bewyft de gemoedsgesteldheit der Overyffelsche, en den haat, met welken zy tegens den Bourgonjer waren ingenomen, willende liever onder den Gelderschen Vorst, welke, en voor al zyne voorgangeren, veelydts hunne bittere vyanden hadden geweest, staan, dan onder den Bourgonjer Bisschop.

Hertog *Philips* spaarde noch moeite noch kosten, om de Stadt tot de overgaaf te dwingen, en de belegerde daar en tegen verweerden zich dapper en manmoedig, tot dat door tusschenkomst van *Johan* Hertog van Cleef een verdrag gesloten wierdt, by welke de Overyffelsche Steden zich verbonden *David* voor Heer en Bisschop aan te nemen, onder belofte, dat alle hunne voorrechten en gerechtigheden ongeschonden zouden worden bewaard, en dat Hertog *Philips* met zyne krygsmacht Overyffel zoude verlaten.

De Schryvers verschillen omtrent den tyd, hoe lang

(1) Van de benoeming der *Suffraganen*, en hunne be- dieningen, kan men bericht bekomen in het Voorbericht op de *Batavia Sacra* blad. xxviii.

(2) Ziet *Henrici Brumani Res Transilalanae apud Dumbar t. II. Analect. p. 195.*

lang deze belegering geduurd heeft. Heda, Gouthoeven, als ook Revius (1) getuigen, dat *Philip*s daar mede acht weken heeft doorgebracht. Heymricius de Deken van Xanten (2) schryft, dat de Stadt zes weken de belegering heeft uitgehouden. Slichtenhorst (3) wil ons wys maken, dat'er negen weken zyn verlopen, eer het bestand getroffen is, en Henrik Bruman (4) verzekert ons, dat het reeds in de derde maand liep, eer zy het eens wierden. Doch als ik lette, dat die laatste schryver, als mede Revius, de tekening van het verdag brengen op den xvii September, en my erinnere, dat *Philip* en *David* den vi. Augustus te Utrecht hunne intrede hebben gedaan, en na acht dagen verblyf naar Deventer zyn verreisd, kan deze belegering niet meer dan vier weken geduurd hebben, waar by komt, dat volgens het eigen verhaal van Slichtenhorst Hertog *Philip*s met zyn leger den xvi. Augustus te Spankeren aan den Yffel is gaan leggen, en daar na Deventer berend heeft.

De Bourgonjer Hertog is aanstonds met zyn leger opgebroken en naar Brabant gekeerd, en Bisschop *David* is op eene statelyke wys te Deventer ingehaald, en als Heer gehuldicht (5), en van daar naar Campen gereisd. Voor welke Stadt hy door de Regeerders is opgewacht, en vertoefd, tot dat hy Stadts gerechtigheden hadde bevestigd. Welk verricht zynde, de Stadts poorten, die zoo lang

(1) Lib. 1. Hist. Daventr. p. 109. en Anonymi Chron. Brabantiae door Matthaeus uitgegeven p. 193.

(2) Apud Dumbar tom. 1. Analect. p. 411.

(3) Geldersche Geschiedenissen bladz. 246.

(4) Apud Dumbar tom. 11. Analect. p. 197.

(5) Ziet Dumbar tom. 1. Anal. p. 420.

lang gefloten waren, geopend wierden, en de Bifchop in S. Nicolaas kerk en van daar op het Stadthuis geleid, en als Heer erkent, en vervolgens op eene prachtige maaltydt onthaald wierdt. Op diergelyke wyze is hy ook te Zwol, en van de Ridderfchap en kleine Steden te Spolderberch, en in Drenth te Biffchopsburg ontfangen en ingehuldigd.

Na dit verhaal keere ik wederom naar de Stadt Utrecht, om te berichten het geen in dezelve na het vertrek van Hertog *Philips* en *David* naar Overyffel is voorgevallen.

De Raadt dezer Stadt heeft, op dat het getrofte verdrag heilig zoude worden nagekomen, des dingsdaghs na onzer Vrouwem dagh aflumptio opentlyk doen afleezen een verbodt aan alle borgeren en ingezetenen, van iets te verrichten, zoo met raadt als met daadt, het geen ftrydig zoude zyn tegens de gemaakte overeenkomst, of tegens eenige deelen des zelfs, en hen bekend gemaakt, dat de Overtreders, zonder eenige verfhoning, aanftonds met den zweerde aan het leven zouden worden geftraft.

By den gemaakten zoen was alle ballingen vryheit gegeven om wederom in de Stadt te komen, mits behoorlyke oirvede doende. Veele zyn halfterrigh gebleven, en hebben deze vergunning verfmaadt; doch andere hebben daar gebruik van gemaakt, als *Gysbert Volkensze*, *Jan van Middelwyc*, *Aernt Zwedersze*, *Jan Spoermaker*, *Jacob Keersemaker*, *Peter van Eten*, *Vrederic van Pall*, *Jan van Holant*, *Rutger Aerntsze*, *Jonge Gysbert van Herdenbroec*, *Loeff Berchmaker*, *Dirc Pouwelsze*, *Jan van der Eem*, *Heyn Bout*, *Steven van der Horst*, *Jan van Heze*, *Claes Hugensze*, *Henric zyn zoon*, *Gysbert*

bert Goertsze, Geryt Jacobsze, Vrederic, en Jan de Wit, Peter van Zulen, Pouwels Scrodekyn, Beernt van Killensteyn, Walich van Loenen, Jacob van Oploe, Jacob van Doern, Tyman van Kessel, Maes Willamsze; en Meyster Jan Ponciani.

Onder de gevallen, uit welke men kan opmaken de wyze en middelen, door welke de Stadt haare rechten heeft verdedicht en bewaard tegens de Capittelen, is ook te tellen, het geen in het Raadtboek op tes heylich Cruys avond exaltatio aangetekend staat: *Overdroegen die Rade opt Capittel van sunte Peter, ende allen boeren beren, dat men hem geen recht doen, noch gescien en sellaten, voir Scepen, noch in genen weerliken gerechten binnen der Stat vrybeden, om des will, dat sy den Rade op Heren CLAES VAN SPEREWOUDE niet en hebben willen rechten, ter tyt toe dattet Capittel den Rade recht an Heren CLAES voirscreve tgene by hem gebroect heeft. nyet min sel men nochtans panden an doeren, vensteren of ander ruerende goeden, an ende in den Vleyschuse, dair Heer CLAES die pandweringe gedaen heeft.* Dus wierdt het Capittel van S. Pieter, en alle die tot het zelve behoorden, benomen de macht, om, het zy voor Schepenen, 't zy voor andere dagelyksche gerechten in Stadts vryheit, tegens wereldsche, zoo borgeren als ingezetenen, rechtsvordering te eiffchen. Dit was een zeer gepast middel, om het Capittel te noodzaken, de Stadt recht te doen ervaren tegens eenen Canonik, die den Schout en Schepenen in het uitvoeren van een vonnis hadde belet, en om denzelven te doen betalen de breuken, die hy door dat wangedrag aan de Stadt hadde verbeurd.

Ik hebbe hier boven verhaald de veranderinge,
die

die in de Regeering op S. Simon en Jude avondt voorgevallen is, zynde de Oudermannen der een en twintig Gilden wederom als Leeden van den gemeenen Raadt toegelaten. Het gevolg hier van is geweest, dat alle Stadts zaken wederom op den ouden voet gebracht, en de besluiten by de gemeente genomen, vernietigd zyn, als by voorbeeld, het koopen van het borgerfchap is wederom gesteld als voorheen, op vier oude schilden en vier geteikende plakken, alleen tot Stadts behoef, zonder dat de gilden, die zedert eenigen tydt de helft daar van hadden genoten, eenig deel daar in zouden hebben, alleenlyk aan hen wordende overgelaten 't geen iemand, een Gild winnende, aan het zelve geven moest, eer hy tot Gildebroeder wierde aangenomen. Zoo is ook op S. Martens avond de nachtwaak wederom geschikt volgens het Raadtsbesluit, genomen in den jare 1449. des maandags na S. Peters dagh ad vincula, zynde daar noch bygedaan: *Dat men een opstaen hebben sell onder den Rade out ende nye, te weten, dat alle nacht op Hasenberch wesen sellen tot twaelf personen toe uten Rade out ende nye, behalven die sy nochtans waell by hem krygen sellen: ende dese twaelf, dient haer opstaen wesen soude, sellen op Hasenberch wesen des nachts voor een uren, by enen koer van een boddrager, ende dair bliven thent men vuyrop blaest, by den selven koer. ende desen koer sellen verteren die gene, die int opstaen comen, ende den brokigen wtpanden van den selven morgen, dat syt verboert sellen hebben, ende aldus sell dit om die twaelfde nacht ommecomen.*

Want die wege an den muiren so vuyl syn, dat die ommegangers an den mueren niet ommegaen en mogen, ende der Stat dat tot grote coste draecht, so syn die Raet out ende nye overdragen, dat men
die

die ommegangens off laten sell, ende dair volmen op ter Stat cost twee man te peeræ, die nacht omme ryden sell an den muiren, ende den straten, ter tyt toebentmen weder an deren omme gaen mach.

Item, off noet waer, het wair van gerust vyanden, brande, oplopen off vechteliken, da den Oversten noet dochte om dat te wederstaet te verbueden, den Raet out ende nye by een t. ben, ende sy die Raetclok deden luden ander op gewoenliken tyden, dair men tegen geboden de om opt buys te wesen na ouden gewoenten, len die Rade out ende nye terstont by den Ove comen an der Plaetse mit eenre langer were minsten, ende mede mit zulken barnasch, als s. terstont sonder tueven an, ofte mede, krygen r ten. Ende wie dan van den Rade out ofte ny an der Plaetsen en wair, als men die clocke die men niet dan een redelike poze luyden en se sell verboeren vyftrich ponden, die men nyeman dragen en sell.

Deeze zorg en toezicht ter bewaring va Stadt, en om dezelve tegens alle listige en or wachte overvallen veilig te stellen, was ten uiften nodig, ter verydeling der aanslagen van scheidde ballingen, liever buiten de Stadt willc blyven dan oirvede te doen. Deeze, met ee bitteren haat tegens de tegenwoordige Regeerd en voor al tegens de *Brederodes* ingenomen, dreven dagelyks ten platten lande veel gew en leiden toe, om de Stadt te vermeersteren wrake te nemen van het ongelyk, 't welk zy beeldden hen aangedaan te zyn. Een der z genaamd *Jan van den Velde*, *Gerrits zoon*, buiten de poort in Stadts vryheit gegrepen, i

halsd. De Raadt dezer Stadt heeft, om derzelver geweldenaryen te stremmen, en hen den verdienden straf voor hunne euvelheden te doen ondergaan, beslag op hunne goederen gedaan, en geld gesteld op de lyven, naar mate dat de een meerder en de ander minder schuldpligtig was, en heeft by klokluiding opentlyk doen afleezen, dat, indien iemandt *Henric* en *Jan Zittert*, *Aernt* en *Jan van der Horst*, *Jonge Lodewyck de Waell*, *Jan die Coninc*, *Geryt van Zulen Lamberts zoen*, *Jan Grawert*, *Hugens zoon*, *Berent*, *Peter* en *Geryt Grawert*, levendig de Stadt leverde, voor ieder der zelve zoude hebben vier hondert Beyersche guldens. Aan den genen, welke *Ricout* en *Jacob van Velde*, *Jacob Stevensze*, *Jacob Borre*, *Cornelis Walichse*, *Steven Gerytse van Zulen*, *Geryt Jacobsze die Howwer* en *Peter Boudyn* in handen van de Stadt levendig overgaf, zouden voor ieder van hen twee hondert Beyersche guldens worden uitgereikt. Voor het gevangen nemen en overleveren van andere wierden hondert Beyersche guldens toegezeit, te weten van *Peter* en *Jan uter Spyc*, *Pouwels van der Horst*, *Egbert die Drwehscheere*, *Wouter Willamsze*, *Gysbert Vogelcoep*, *Jacob Ploes*, *Thys Lagenoet*, *Henrik Sandersse*, *Scapen Claes*, *Claes van Loenen*, *Bertout Walmer*, *Peter van der Well*, en *Heynkyn van Nest*. Indien een der vernoemde ballingen, aangegrepen wordende, zich verweerde, en gedoodt wierd, zoude de aantaster niet alleen bevryd zyn van de woone straffe, maar zelfs de Stadt daar van zyn hoofdheer wezen. Ook is ieder, die eenige goederen of kleynoten van hen onder zich hadde, gelast, die voor den dagh te brengen, en aan alle, die eenige pachten of renten aan de gemelde

per-

personen schuldig waren , bevolen daar van be- hoorlyke kennis te geven , en voorts aan alle bor- geren en ingezetenen scherplyk verboden , der ballingen wyven of kinderen te huizen of te ho- ven , van welke alleen uitgezondert wierden die in kloosteren waren : ook was het niemant geoor- loft met hen te spreken , te eeten of te drinken , en brieven aan hen te zenden of van hen te ontfan- gen , en dus wierd alle gemeenschap met hen af- gesneden. Veele dezer luiden hielen zich op te Rhenen en voor al te Amersfoort , tusschen welke en de Stadt Utrecht , niet tegenstaande de laatste met Bisschop *David* was verzoend , de eenigheid noch niet bevesticht was. In tegendeel hadden die van Amersfoort , eenen aanslag gemaakt om het Blokhuis Ter Eem , in dit voorjaar door de Utrechters , ter beteugelinge der Amersfoor- ders gestelt , gewapender hand te vermeersteren , en af te breeken. Ook hadden zy getracht het slot Ter Horst in hunne handen te krygen. Dit gedrag der Amersfoorders is euvel opgenomen by de Regeerders van Utrecht , welke , om hen tegen te gaan , deeze navolgende besluiten heb- ben genomen , welke ik dienstig geacht hebbe hier woordelyk mede te deelen : des dinsdags na S. Franciscus dagh : *De Raet laet weten , ende gebiedt , dat nyemant 't Amersfoorde en trecke buten consente van den Rade , want wy niet en weten hoe wyt met die van Amersfoorde staende hebben , so sy boven allen geweld , die sy an onsen Borgeren keren , nu geweldelike boir bande mit gewapender hant slaen ant Bloebuys Ter Eem , om dat te bre- ken , dat die Stat ende gemene gilden tot groten co- ste gemaect hebben. Ende wair yemant , die hier in broecte , die soude verboeren telker reyse vyftich*

ponden, die men nyemant verdragen en sell. Op S. Meertens avond: De Raet laet weten ende gebiedt, wairt zake, dat yemant die van Amersfoirde sculdich waren, bet wair van pachten, renten, bier, offen, off enigerhande sculden, dat sy dat terstont te kennen geven onsen Raden dair toe geset, want men die sculden toegeslagen heeft. Des maandaghs na Wilbrordi. Want onse slot ter Horst, dat in woirryden van den Siichte ontvreempt wart, ende mit goede ende bloede weder angewonnen wart by der Stat ende Staten van den lande, in zulken schyn, dattet in der Stat bewaernisse bliven soude, zoe is dat selve slot, ende onse Casteleyn dair op wesende, in groten last, want bem die van Amersfoirde dair tegen gesterct hebben, om ons dat slot mit gewapender bant mit machten, crachtelic ende geweldigch te nemen, ende wthandich te maken. Ende om dat te wederstaen, so men van eren ende rechtswegen sculdich is te doen, so syn die Rade out ende nye overdragen, dat men dat selve slot mit enen clockenslage ontsetten sell, alst nutste is. Laten dairomme weten allen onsen borgeren ende ondersaeten, nyemant gesondert, die boven twintich jaeren, ende beneden zestich jaeren out syn, dat sy bem terstont rede maken in boeren barnasch, ende comen in der Noeden by den Oversten, die hoir Homians wesen sellen, alse *WOUTER VAN CATWYCK*, *WILLAM VAN STEENRE*, *HENRIC VAN NYVELT* ende *MATHEUS GYSBERTSE*, ende dien mit onser Stat bannier voirt volgen, ende geboirsam wesen int gene bem by den selven bevolen sell werden. Ende wairt sake, dat hier yemant overborich in worde, die sellen verboeren vyftich ponden, ende nochtans staen tot correctie 's Raets. Hier inne syn geson-

sondert die Scuts, die sellen volgen ende geboir geven boeren Homans. Ende alle die gene, die in oirvede staen, sellen mede wtreyfen, alse die gene, die Scuts syn, mitten Scutten, ende die gene Scuts syn, mitten gemenen hope, by den selven koer van vyftich ponden, ende nochtans staen tot correctie's Raets. Ende als men die clocke derde werve geslagen heeft, sell een ygelic op syn koeren in der Noede wesen. Ende wair yemant van onsen borgeren off ondersaten, die parlement off vechtelic onder malcanderen maecten in deser voirscreve reysen, off die boeren Homans niet geboirsam en waeren, dat soude men terstont in den velde rechten mitten zweerde an boeren liven; ende alle twydrachten, die niet geweeten syn, set die Raet in vrede, dese voirscreve reyse wtduerende. Het vervolg zal ons leeren, dat Bisschop *David* het met de Amersfoorders eens geweest is. Of op deeze wapenrusting eene uittocht gevolgt is, kan ik met geene zekerheit zeggen, dewyl in het Raadt- en Buurspraakboek daar niets van gemeld wordt. Goudhoeven verhaald wel, dat de Utrechtsche voor Amersfoort zyn gekomen, en eenige huizen in den brandt hebben gestoken, en op het aankomen van den Bisschop naar huis zyn gekeert; doch hy bepaald den netten tydt niet, in welken het is voorgevallen. De Amersfoortsche Chronyk brengt dit op het vorige jaar, zoo als ik daar aangetekent hebbe. Doch het is waarschynelyker, dat het op dezen tydt is gebeurt.

De Paus Calixtus heeft in dit jaar, op de klachten der vyf Capittelen, over het niet nakomen van de Interdicten, door de Predikheeren, Minrebroederen, en andere, zo Geestelyken als Wereldlyken, te Utrecht, den Egmonder Abt, en de

de Deekens van Emmerik en Leyden gelast, het geen Paus Clemens, zyn voorganger, ten dezen opzichte bevolen hadde, ter uitvoer te brengen. (1)

De gemeene Raadt heeft met gemeene morgenspraak der Gilden, alle vorige overdachten, de rechtspleginge betreffende, vernieticht, en een nieuw voorschrift (2) naer 't welk Schout en Schepenen het recht zouden bedienen en vonnissen wyzen, gemaakt en vastgesteld, en het zelve driemaal doen afschryven, en gewild, dat 'er een in Schepens kamer zoude zyn, het andere in de Buurkerk leggen, om van ieder borger en onderzaat dagelyks, des begeerende, te kunnen gellezen en nagezien te worden, ten einde zich naar het zelve te schikken, en dat het derde zoude worden opgesloten in Stadts kist. De dagh, op welken deze ordre is beraamd, staat niet uitgedrukt, doch het komt my voor, dat ze in het laatst van dit jaar zal gemaakt zyn, om dat ik in het begin van het volgende jaar, te weten des Saturdagh na S. Pauwels dagh conversio, in het Raadtboek aangeteekent vinde. *Die Rade out ende nye hebben toegelaten dat nye Scepenboec, ende dair selmen voirtan na rechten.* Doch het schynt, dat de Raadt enige bekommring heeft opgevat, of niet in dezelve iets gevonden wierdt, 't welk den Bisschop onaangenaam zoude voorkomen, want na de woorden, zoo even opgegeven, volgt 'er: *beboudelic ende wtgesondert, ofter enige*
pun-

(1) De brief daar van is door Matthaeus de Jure Gladii cap. xxxi. p. 501. uitgegeven.

(2) 't Welk nagezien kan worden in het Utrechtsch Placaatb. III. Deel bladz. 291. en volgende.

punten waeren, dair men onsen Heer in vercorten mochte, ende dair toe is gesciët om die punten wt te zuecken, ende onsen Heer om te verzuecken, ende onsen Rade out ende nye weder by te brengen.

Op welke wyze de Staten van het Nedersticht den Hertog van Cleef, die zich voor de nakoming van het verdrag borge hadde gestelt, onthefte hebben van zyne verbintenis, met betrekking tot de betaling der vyftig duizent Lewen aan *Gysbert van Brederode*, kan nagezien worden by *Matthaeus*. (1)

1 4 5 7.

In den jaare 1457. zyn benoemd tot

Schepenen.

Eerst van Herdenbroec.

Jan van Lichtenberch.

Jan Borre van Amerongen. (2)

Herman van Lewenberch.

Jacob van Winsen.

Jacob Proys, Borgermeester.

Jan van Hamersteyn.

Hendric van Sandenborch.

Jan van der Hair.

Dirc Taets.

Gysbert over de Vecht Jans zoen.

Henric die Wit.

Ra-

(1) Matth. tom. II. Analect. p. 487.

(2) Aan dezen is in het volgende jaar door den Raadt cendrachtig gegeven het Casteleinschap te Vreelant.

Raden.

Gysbert over die Vecht.
 Gysbert van Groenenberch.
 Jan Hermansze.
 Jan Butendyc.
 Jan Deell.
 Claes Gysbertsze.
 Aelbert Proys.
 Jan Willamsze.
 Jan van Tyell.
 Tyman Nypyfer.
 Jacob Veen.
 Bertelmeus van Lochorft.
 Vranc de Haze.
 Luytkyn Korskynsze.
 Reyner Modde.
 Roeloff de Kraen.
 Aernt Henricsze.
 Jonge Henric van Gendt.
 Jonge Geryt van Ryn.
 Gysbert Mattheusze.
 Henric van Nyevelt, Borgermeester.
 Hubert van Blochoven.
 Jan Rwfch.
 Jonge Aryaen van Lanfcoen.

Oudermannen.

Vrederic die Voecht. }
 Lambert Florensze. } Wantfnyders.
 Huge van Groenenberch. }
 Jacob Woutersze. } Snyders.
 Hildebrant Dircsze. }
 Henric die Lange. } Backers.

Jacob Scout.	}	Molenairs.
Jacob Cuper.		
Evert Henricsze.	}	Linnewevers.
Peter Musch Gelis zoen.		
Claes Simonsze.	}	Brouwers.
Gerbrant Jacobsze.		
Dirc Heer.	}	Viscopers.
Jan van Amerongen.		
Aernt Claesze.	}	Louwers.
Jan Schinckel.		
Peter Faeffensze.	}	Wollewevers.
Gysbert Pouskynsze		
Coninc van Voirde.	}	Marsluden.
Jacob Woutersze van Vyanen.		
Willam van Steenre , Overste	}	Botterluden.
Ouderman.		
Jan Jacobsze van Lichtenberch.	}	Cordewaniers.
Geryt Woutersze		
Jacob Henricsze.	}	Oudecordewaniers.
Jannes de Vriese.		
Herman Passert.	}	Corencopers.
Willam die Vofs.		
Jan Willamsze.	}	Oudewantsnyders.
Henric Bloc.		
Gysbert van Helsdingen.	}	Steenbickers
Henric Sandersze.		
Jorden Willamsze.	}	Graeuwerkers.
Geryt uten Leen.		
Peter Braem.	}	Ryemsnyders.
Peter Willamsze.		
Willem Thomaesze.	}	Bylhouwers.
Godert Egbertsze, Overste		
Ouderman.	}	
Eerst Jansze.		

Peter Rwsch.	} Smeden.
Pouwels Gerytze.	
Jan die Goyer.	} Zadelairs.
Dirc Heer Claes zoen.	

Op den dertienden avond heeft de Raadt doen afkondigen, dat, vermits alles op den vorigen voet, overeenkomstig de oude gewoontens en herkomen, heriteld was, wederom toegelaten zoude worden het plegen van vrolykheit, met het omdragen van vereeringen, onder het slaan op een bekken, op S. Agnes en Ponciaens dagen, blyvende op andere tyden het bekken slaan, op verbeurte van het leven, verboden. Ook heeft de Raadt daaghs voor het verzetten van de Regeering verstaan, dat op dien dagh in de Gilden geene brieven vertoond, of boodschappen ontfangen, maar alleen in dezelve gehandelt zoude worden van het geene de verkiezinge des Raadts betrof, en indien iemand het tegendeel deede, dat hy aanstonts met den zweerde zoude ter doot gebracht worden, moettende alle brieven en boodschappen overgegeven, en verricht worden aan de Oversten, en aan niemand anders, zoo als oudtyds altyt gebruikelyk was geweest.

De Heer van *Gaasbeek*, die, zoo als wy hier boven gezien hebben, het vruchtgebruik zyner Heerlykheden, en dus mede van de Stadt Wyck, hadde behouden, willende eenige verbeeteringe tot meerder sterkte aan de Stadt Wyck maken, hadde, om de kosten te vinden, bevolen eene omzetting over de gemeene poorteren te doen. De meeste toonden zich onwillig om deze schatting op te brengen, jaa zelfs kwamen zommige tot die buitensporigheit, dat zy niet alleen de

betalinge weigerden; maar zelfs de Schepenen in het afhalen van geld of panden, verhinderden, kwalyk en spytig bejegenden, en met geweld wederstonden. De Heer van *Gaasbeek* dit wangedrag niet konnende ongestraft laten, heeft eenige wederspannelingen, doen vatten en in de gevangenis leggen. Door deze misdaadt hadden zy het leven verbeurd; doch op voorspraak van den Bisschop, de drie Staten des lands, het Capittel van Wyk, en andere aanzienlyke Heeren, heeft de Heer van Gaasbeek het vonnis verzacht, en hen, onder oplegginge van zekere verbetering en het doen van bedevaarden, het leven geschonken. (1)

Bisschop *David* heeft na zyne te rugkomst uit Overijssel zich eerst op het slot Ter Horst, en naderhant te Amersfoort opgehouden, in welke Stadt de Utrechtsche ballingen meest hun verblyf en schuilplaats hadden, by den Bisschop hunne bescherming vindende. Veele en verscheide byeenkomsten zyn 'er in dit jaar gehouden, om de vyandlykheden tusschen de Steden Utrecht, Amersfoort en Rhenen te doen ophouden, en door een minnelyk verdrag uit de wereld te brengen; maar dewyl de Bisschop begeerde, dat de ballingen alle wederom zouden ingelaten worden, en die van Utrecht zulks volstandig weigerden, zyn dezelve vruchteloos afgelopen. Ook zyn te dezer tyt twee Staatsvergaderingen in de Stadt Utrecht gehouden, eendes saturdays na groote Vastenavondt, en een woensdaghs na Oculi, in welke, na verleende vrygeleyde de Raden der Steden
Amers-

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xxiv. p. 411.

Amersfoort en Rhenen zyn verscheenen; doch in dezelve geen overeenkomst hebbende konnen getroffen worden, zyn zy wederom naer huis gekeert.

Bisschop *David*, onmachtig om de Utrechtsche tot zynen wil te brengen, trok naer het hof van zynen Vader, naer alle waarschynelykheit, om te klagen over het gedrag der Utrechtsche, en die daar het bevel hadden, en hulpe tegen dezelve te verzoeken. Gedurende zyn afweezen wierden dagelyks veele buitensporigheden en geweldnaryen ten platten lande gepleegt, door welke ook de Geestelyken in hunne goederen zeer benadeeld wierden. Waarom zy dingsdaghs voor Hemelvaartsdagh eenen brief schryven aan Hertog *Philips*, by welken zy te kennen geven, gehoopt te hebben, dat de gemaakte vrede te Yffelstein rust aan het land zoude verschaft hebben; maar dat zy, tot hunne groote smerte, het tegendeel ondervonden, veroorzaakt door kwade en verkeerde aanbengingen der geene, welke tot geenen vrede raden: dat 'er wel verscheide daghvaarden met den Bisschop zyn gehouden om de geschillen te vereffenen, waar toe ook de Steden van Overijssel hun best hadden gedaan, doch zonder een gelukkig gevolg, zoo dat dagelyks de overlasten tot eene onverwinnelyke schade vermeerderden, welke, indien zy niet spoedig gestuit wierden, een overmydelyk verderf van het land zouden uitwerken. Om welke redenen zy ootmoedelyk verzochten, dat de Hertog wilde Bisschop *David*, die zich thans by hem onthield, overreeden tot het nakomen van het te Yffelstein bezegeld verdrag, en tot het nederleggen van alle tweedrachten, te meer daar de Domproost met de gemeene Staten des lands geneigt waren, het geen te

Yffelstein over een gekomen was, te achtervolgen. (1) Of op dit schryven antwoordt is gekomen, weete ik niet. Maar ik vinde in het Buurspraakboek, dat dingsdagh na S. Peters dagh ad vincula vry geleide is verleend aan den Heer *Lannoy* Stadhouder van Holland en Zeeland, *Jooft van Halewyn* en noch drie andere Raden van den Hertog van Borgonje, om te Wyck ter daghvaard te gaan, alwaar zekerlyk gehandelt zal zyn over de stilling der onlusten. Doch deze daghvaard is mede vruchteloos afgelopen. Alleenlyk is hier op gevolgt een streng verbodt des Raadts van Utrecht aan alle hare borgeren en ingezetenen, van geene onderdaanen des Hertogs van Borgonje, en in het gemeen van niemand, zonder uitdrukkelyk bevel des Raadts, te beschadigen, op straffe des doots. Misschien zal het voorgevallene aan de Bildt, het welk door den Schryver van de Amersfoortsche Chronyk, (2) en door Johan van Leyden (3) gebracht word op dit jaar, hier toe aanleiding gegeven hebben. De eerste Schryver verhaald, dat die van Amersfoort naar Haarlem tot den Bisschop hadden afgezonden den Borgermeester *Nicolaas Iper*, den Schepen *Gerard Noltwe*, en den Secretaris *Willem Pardis*, om van hem te verzoeken excyns te mogen vorderen van de Geestelykheit, en dat zy aan de Bildt by het steene kruis komende, waren aangetaft door *Walraven* den Bastard van Brederode, gebelgt over eenekwade bejegening door den Schout hem

(1) De brief is door Matthaëus uitgegeven tom. 11. Analect. p. 482.

(2) By Matthaëus Rer. Amersf. Scriptor. p. 156.

(3) By Matthaëus tom. 11. Analect. p. 362.

hem aangedaan, en de twee eersten gedood. Veel beter en netter wordt deze geschiedenis opgegeeven door Jan van Leyden, schryvende, dat *Reinout van Brederode*, bericht ontfangen hebbende, dat een Schotfch fchip, geladen met wol, geftrant was by Sandvoort, in de heerlykheit van Brederode, zynen bastard zoon *Walraven* naar die plaats afgezonden hadde, om zyn recht aldaar te bewaren; doch dat *Lubbrecht van Raepborst*, Schout te Haarlem met *Nicolaas van Yperen* en *Gerrit van Noortwyk*, vergezelt met eenige Haarlemsche Schutten, de geftrande wol, in weerwil van *Walraven*, onder toevoeging van veele spytigitte en onhebbelyke woorden, van daar gehaald en in Haarlem gebracht hadden: dat *Walraven*, deze overmacht niet konnende wederftaan, voorgenomen hadde zich van dit ongelyk te zullen wreeken, en kennis bekomen hebbende, dat de Regeerders van Haarlem, die met de Geestelyken van hunne Stadt dingplichtig waren voor den Biffchop over het betalen van den excyns, den Borgermeester *Nicolaes van Yperen*, den Schepen *Gerrit van Noortwyk*, en den Secretaris *Willem Paeds* (1) gefchikt hadden om naar Amersfoort tot den Biffchop te reizen, zonder weten van zynen Vader *Reinout van Brederode* hen aan de Bilt overvallen, en de twee eerftgenoemde het leven hadde benomen; en dat *Reinout* dit zoo euvel hadde opgenomen, dat *Walraven* eenen geruimen tydt in zyne tegenwoordigheit niet heeft mogen komen.

Des maandaghs na Buurkerkermis, zyn voor
een

(1) Deze word door Schrevelius in zyn *Harlemum* pag. XL. genoemt *Raets*.

een half jaar uit de Stadt gezet *Peter van Zulen*, *Gysbert van Herdenbroec*, *Pouwels Scrodekyn*, *Vrederic van Poll*, *Macharius van Benhem*, *Jacob van Doern*, *Aernt Aerntsze*, *Willam Jan Willamsze*, *Jan die Coninc die Goutfmit*, *Claes Folpertsze*, *Jan Grawert Woutersze*, *Reyner Franckensze*, *Godert Deel*, *Evert Borre*, *Claes Jan Blocs zoen*, *Geryt Delen*, *Geertruyt Grawert Lubbert van Alendorps wyff*, en *Jans weduwe van de Zevender*, zynde hen voor het ſcheyden uit de Stadt opgeleit oirvede te doen, en te beloven niet gedurende hun afwezen met Stadts balingen te ſpreken, of te Amersfoort of te Rhennen te komen, zullende hen, indien zy de oirvede nakwamen, en zich wyffelyk droegen, toegelaten worden na het verloop van een half jaar wederom in te komen. Waar in hunne misdaadt beſtaan heeft, wordt niet gemeld, alleenlyk ſtaat 'er zulks *om beſten wil* geſchiet te zyn.

Jan Grave van Naſſau hadde zich voor twee jaren borge geſteld voor zes duizent Rhynſche guldens, ten verzoeke van den Heer van Gaasbeek, den Heer van Brederode en den Borchgraaf van Montfoort, van welke zeffien hondert guldens waren afgeloſt; doch gemaand wordende ter betalinge van de overige vier duizent vier hondert guldens, heeft de Stadt Utrecht zich verbonden, indien die Heeren binnen den bepaalden tydt niet voldeeden, die ſchult af te zullen loſſen.

De brief daar van, myns wetens noch ongedrukt, is van dezen inhoudt: „ Allen den genen,
 „ die deſen brieff zullen zien, of horen leſen,
 „ Borgermeyſteren, Scepenen, Rade, Porteren,
 „ Ingeſetenen, ende alle die ghemeyne on-
 „ derſaten der Stadt van Utrecht, ſaluyt, met
 „ ken-

„ kenniffe der waerheyt. Wy doen te weten ,
 „ alse die edele ende mogende Joncker JOHAN
 „ Grave tot Nassauwe , tot Vyanden , ende tot
 „ Dyetze , Heer tot Breda , ontrent twee jaar
 „ geleden , ter beden ende liefsten van den ede-
 „ len JACOB Heer tot Gaesbeken , &c. Heeren
 „ REYNOLT , Heer tot Brederode &c. ende
 „ HENRIC Borchgreve tot Montfoorde &c ,
 „ hem verbonden heeft aan CLAEUSE VAN
 „ DRIELE van Bruessele te betalen , den zelven
 „ CLAEUSE sseffe dusent goede overlentsche
 „ Rynsche guldene , tot zekere termynen lan-
 „ ge overleden , van welcke noch wistae on-
 „ betaelde vier duzent ende vier hondert der
 „ voergenoemde guldenen , dair of onse voerge-
 „ noemde lieve Joncker van Nassauwe den voer-
 „ screve CLAEUSE te vreden moet stellen en-
 „ de vernuegen , waer by die selve onse lieve
 „ Joncker van Nassouwe onse voergenoemde
 „ lieve Jonckeren ende Heren van Gaesbeke ,
 „ van Brederode ende van Monforde , mit sinen
 „ openen brieven gemaent ende verfocht hadde ,
 „ dat sy den voergenoemde CLAEUSE van der
 „ voergenoemde somme , ende allen costen ende
 „ scaden , die daer op zyn gegaen , souden ver-
 „ nuegen ende betalen , of dat ygelic van hem
 „ mit syns selfs lyf , ende mit eenen zekeren ge-
 „ tale van luyden ende perden souden leyften (1)
 „ in

(1) Dit was een gewoon verband in de verplichtings brie-
 ven van deze tyden gestelt , om den schuldenaar ter beta-
 linge te noodzaken , welke op den bestemden tydt niet vol-
 doende , moefte gaan in eene zekere bepaalde Stadt , en zy-
 nen intrek nemen in eene herberg , en in dezelve op zyn
 eigen kosten in gyzeling blyven , tot dat de schuldeysfcher
 was voldaan. En dit wierd *leyften* genoemt.

„ in de stat van Antwerpen, ende aldaer blyven
 „ leyften in alle der maten, als die brieve, die
 „ fy daer af onsen voergenoemde Joncker van
 „ Nassow hebben gegeven, begrypen ende ver-
 „ claren. Ende want die selve onse lieve Jonc-
 „ ker van Nassouwe, om onser ernstiger beda-
 „ wille, beliest heeft ende geconsenteert, die
 „ voergenoemde maninge te laten staen, sonder
 „ meer vorderinge daer of te doen, tot Sunte
 „ Martens dach toe in den wynter naestcomen-
 „ de, ende dat hy die voergenoemde somme van
 „ vierenveertich hondert Rynsche gulden te co-
 „ ste ende met financien sel opbrengen, wer-
 „ ven ende gecrigen, ende den voergenoemde
 „ **CLAUSE VAN DRIELE** daer af betalen ten
 „ besten ende vuechlicxsten, dat hi sal connen,
 „ soe ist, dat wy Borgermeysters, Scepenen ende
 „ Porters, Ingsetene, ende alle die gemeynte
 „ ende onderfaten der Stadt van Utrecht voer-
 „ screven, geloest hebben, ende geloven, in
 „ goeden trouwen, voer ons, onse erven ende
 „ nacomelingen, dat wy alsoe vele zullen doen,
 „ dat onse voergenoemde Jonckeren, ende He-
 „ ren van Gaesbeke, van Brederode, ende van
 „ Montforde, tusschen dit voergenoemde Sinte
 „ Martens, onsen voergenoemde lieven Jonc-
 „ ker van Nassouwe, off sinen erven, waert
 „ dat syns gebrake, wael ende volcomelic zullen
 „ betalen die voergenoemde somme, ende oec
 „ allen costen ende schaden, die hy, of zyn er-
 „ ven, daerom zullen hebben gehad, gedaen en-
 „ de geleden, des hy mit sinen sympelen woor-
 „ den sal zyn geloest, zonder meer proeven off
 „ betoens daer af te dorven doen. Ende off des
 „ alzoeniet en gesciede, ende enich gebreck
 „ off

„ off vertreck daer inne viele, soe hebben wy
„ voert geloost, ende geloven mit desen onsen
„ brieve, voer ons, onse erven, ende na-
„ comelingen, als principale saecwalden ende
„ schulderen, alle gesamender hant, ende een
„ yegelic van ons bysonder ende voeral, dat wy
„ dan terstont onsen lieven Joncker van Nassou-
„ we, den voerscreve sunte Martens dach gele-
„ den, van der voergenoemde vier ende veer-
„ tich hondert Rynsche guldenen, ende van
„ allen costen ende scaden, by hem daerom ge-
„ daen ende geleden, des wy altyt sinen simpe-
„ liken woerden sullen geloven, sonder meer
„ proven of betoens daer of te doen, of te be-
„ gheren, wael ende volcomelic zullen vernue-
„ gen, ende hem die scicken ende doen leveren
„ in syn vry ende seker behout, binnen synder
„ stat van Breda, op onsen cost, anxst ende aven-
„ ture. Om welke onse geloefsten nacomelingen,
„ ende alle der voerscreve Stadt van Utrecht,
„ onse, onser erven ende nacomelingen, ende
„ elcker van ons, ende onse porteren goede, by-
„ sonder ende over al, haeffelic ende erfelic, te-
„ tegenwoordich ende toecomende, tot wat
„ plaetsen die gelegen syn, off bevonden zullen
„ mogen worden, dewelke onse voergenoemde
„ lieve Joncker van Nassouwe, alsoe verre, als
„ in der voergenoemde betalingen enich ge-
„ breck, of langer vertreck, viele, daer voer
„ sal moegen aentasten, houden, vangen, scat-
„ ten ende vercopen, na synder geliefte, mit
„ gerichte, of sonder gerichte, alsoe lange ende
„ veele, ende totter tyt toe, dat hy van den
„ principaale ende van allen costen ende scaden,
„ tot syn selfs seggens, wael voldaan, ende
„ vol-

„ volcomelic verneucht fal fyn, gelyc voerscreven staet.

„ Voert hebben wy gelooft ende ons verbonden, geloven ende verbynden mit desen brieve; dat wy ons tegen de voergenoemde oude geloofsten, noch tegen gheen poent in desen brieve gescreven, nimmermeer en zullen behelpen mit genen privilegien, vryheden off rechten, die wy hebben off gecrigen mogen, noch mit genen rechten, gheestelic, of weerlic, vertyende (1) ganselic op alle die selve privilegien ende rechten, ende voert op allen exceptien, faken ende vonden, die ons, ofte onse erven ende nacomelingen, in deser faken te hulpe, ende onsen lieven voergenoemde Joncker van Nassouwe, off sinen erven, te hinder ende tonscaden zoude mogen comen, alle argelift wtgesceyden. Ende des torconde hebben wy onser Stat groten segel aan desen onsen brieff doen hangen, die gemaect was int jaer ons Heeren duzent vier hondert zeven ende vyftich, op ten vyftenden dach in Junio.

In het begin van Oetober hebben de Utrechtsche wederom eenen uittocht gedaan tegens de Amersfoordsche, doch niets merkwaardigs uitgerecht.

Ter goetmaking van de onkosten, die in deze uittochten moesten gedaan worden, en voor al ter betaling der Stalbroederen, welke de Stadt in haren dienst hadde, heeft de Raadt dezer Stadt de oude ende nieuwe Oversten, en twaalf leden uit den Raadt macht gegeven, om de borgeren en ingezetenen, naer mate hunner vermogens te schat-

(1) Dat is afziende, en, zoo men thans zegt, renuntierende.

schatten, en te stellen ter levering van zeeken getal paerden en ruiteren, en ter leening van geld, en om aan die geene, dewelke penningen opschoten, behoorlyke brieven uit te geven.

Om de Stadt veilig te stellen voor allen overval, heeft de Raadt donderdaghs na alre heyiligen dagh dit besluit genomen: *Die elf waken sellen binnen mueren waken mit halver wake, ende sy sellen hebben in elker halver wake twintig man, gewapent met panfer ende yser boet, ende eenre langer weren ten minsten, ende Scepenen, Rade ende Oudermans des gilde, dient boir beurte is, sellen mede waken. ende als die clocke tien slaet des avonts, sellen sy wesen op ter wake, ende niet weder uter wake sceyden voir des morgens, dat die clocke zes geslagen heeft. Ende wie van den Rade ter voirscreve ure op ter wake niet en waer, off weder wech ginge, voer dat tie clocke zes sloege, die soude verbueren elcs twee Boddragers; ende wie van de Gildebroeders ter voirscreve ure op ter wake niet en ware, off weder wech gingen eer voirscreven is, die soude verbueren elcs enen boddrager.*

Ende die Raet beliefde mede, dat men mit vier peerden des nachts omme sell laten ryden ander Stat mueren.

In de maand December is, op verzoek van den Bourgonjer Hertog, een bestandt voor eenige weken getroffen, welkers aankondiging op onzer liever Vrouwen dagh conceptio, in deze woorden is gedaän: *Die Rade out ende nye laten enen ygeliken weten, dat een seker bestandt wt ernstelic verzuoc ende vervolch des mogenden Fursten sHertogen van Burgonien, tusschen den eerweerden in Gode, Heere D AVID van Burgonien onsen Heer, ende de Stadt van AMERSFOIRDE ende RENEN,*

ende boeren hulperen, ende hulpers hulperen, an deen syde: ende de Heeren GYSBERT VAN BREDERODE, Domproest tUtrecht, Proest tot sinte Donaes, tot Brugge, Erfcancellier van Vlaenderen, REINOLT Heer tot Brederode, ende tot Vianen, HENRIC Borchgrave tot Montfoirde, Heer tot Purmerende ende van der Linschoten; ende onser Stadt, ende hulperen ende hulpers hulperen an dander syde, nu rechtovoert ingaende ende duerende tot onser Vrouwen Lichtmisse toe naestcomende. welk bestant an beyden syden beloest ende bebrieft is te onderhouden. Ende oster yemant wair, oec wie by wair, die dat bestant brake, off niet en hielde, dat soudemen terstont rechten an boeren leven, als dat toebehoirt, indien men hem gekrygen konde; ende off by dair en boven ontruymde, off voirvluchtich worde, so soude by dair voir tot ewigen dagen balling wesen der Stat van Utrecht, ende des Heren van Brederode, ende der Jonckeren van Montfoirde op syn lyff. Ende in desen bestande sellen onse ballinge mede veylichbeyt hebben, dit bestant geduerende; beboudelic, dat die van Amersfoirt ende onse ballinge, onse Stat niet naerre comen en sellen, dan op anderhalve mile na; ende des gelycs en sellen wy, noch die onse, der Stat van Amersfoirde oec niet naerre comen, dan op anderhalve mile na. Ende wie naerre der Stat van Amersfoirde quame, dan anderhalve mile, die wair uter bestande.

Het aangaan van diergelyke bestanden of wapenschorsingen voor eenige dagen, weken, of maanden, was in deeze tyden zeer gebruikelyk, wordende die tusschentydt besteedt in het hoo ren en voorflaan van middelen ter bevrediging, en indien het vredes verdrag binnen zulk eenen be-

bepaalden tydt zyn volle beslag niet konde krygen, wierdt het bestandt, als 'er maar hoop tot vereeniging was, voor eenen zekeren tydt verlengt; na welkers verloop de handel tot geen gelukkig einde gebracht zynde, wierden van weerkanten de wapenen wederom opgevat.

1458.

In het jaar 1458. zyn verkoren tot

Schepenen:

Jan Sloyer.
 Jan over de Vecht.
 Folpert van Amerongen, *Borgermeester*.
 Evert van Voirde.
 Jacob van Jutfaes.
 Braem van Lichtenberch;
 Beernt Proys.
 Jan van Oudewater.
 Philips van Groenevelt.
 Geryt Voirn die Waell.
 Jan over die Vecht Peters zoen.
 Jan van Blochoven.

Raden;

Dirc van Zulen.
 Werner van Lichtenberch.
 Wouter van Catwyc.
 Jan Petersze.
 Henric Peter Tymansze.
 Claes Bloc.
 Geryt Gerytsze.
 Jan van Schorell.

Henric Gerytsze.
 Jacob Jansze.
 Dirc Claesze.
 Peter Jansze.
 Matheus Gysbertsze.
 Willam van Wefell.
 Gysbert Jansze.
 Meyster Jacob in der Loedze.
 Willam Foyt.
 Adryaen van Lanscroen, Borgermeester.
 Geryt van Ryn.
 Jan van Loenen.
 Jan van Mairfen.
 Jan Pouskynsze.
 Goedscalc van Winsen.
 Willam van Lochorft.

Oudermannen.

Jan Foyt. }
 Adryaen Wonder. } Wantfnyders.
 Geryt Taets. }
 Jacob Jansze. } Snyders.
 Henric Jan Lubberts zoens zoen. }
 Evert Dircsze. } Backers.
 Tyman Hackert. }
 Beernt Hazert. } Molenairs.
 Matheus Henricsze. }
 Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
 Herman Claesze. }
 Hubert Coenraetsze. } Brouwers.
 Folpert van Raephorft. }
 Dirc Heer. } Viscopers.
 Henric van Apcoude. }
 Willam van Ingen. } Louwers.

Hen

Henric Jacobsze	}	Wollewevers.
Thomaes Holl.		
Aelbert Romboutsze.	}	Marsluden.
Henric Pyll.		
Peter van Valckendaell.	}	Botterluden.
Willam van Zyll.		
Jan van Hamelenberch.	}	Cordewaniers.
Jan van Mastwyc.		
Jan Robbertsze.	}	Oudecordewaniers.
Claes Mathysze.		
Willam van Snellenberch.	}	Corencopers.
Jan Jacob Peters zoens zoen.		
Jan Jan Reyners zoens zoen.	}	Oudewantsnyders.
Jacob Jacobsze.		
Willam Thonisze.	}	Steenbickers.
Claes Symonsze.		
Werner Biaem, Overfte Ouder man.	}	Graeuwerkers.
Jan Knoep.		
Jan Luytkynsze.	}	Ryemsnyders.
Willam Godertze.		
Willam Vogelair.	}	Bylhouwers
Aelbert van Kanenbroec.		
Bertelmeus van Nyevelt, Overfte Ouderman.	}	Smeden.
Tyman Ysbrantsze.		
Henric die Haze.	}	Zadelairs.
Geryt Mathysze.		

Op den eersten February heeft het Capittel van S. Marie een vonnis geveld over haaren mede Canonic *Pieter Ramp*, die zich aan verscheide misbedryven (1) hadde schuldig gemaakt, en hem zyne stem

(1) Deze worden in het vonnis, 't welk door Matthacus

stem ontnomen, als mede de vruchten en inkomsten zyner Prebende, en hem tot straffe opgeleid te reizen naar Erford, Rostok of Heidelberg, en aldaar vier jaren op de hoge schoole te verblyven.

Des woensdaghs na Oculi is van den Raadhui-ze afgelezen, dat alle vreemde bieren niet duurder zouden mogen verkocht worden, dan het Utrechtsch dik inbrouwen bier, uitgezondert die bieren, welke over zee kwamen, en, naar ouder gewoonten, zonder ryding vertapt wierden. Van deze uitheemsche bieren zoude tonnegeld betaald worden door de Tappers, doch niet by de borgers, die het inslaan om zelfs te drinken.

Het bestand, van 't welk wy zoo even gemeld hebben, op Vrouw Lichtmis dagh geeindigd zynde, is tot den negentienden February verlengt. Welken tydt verstreken zynde, zonder den anderen te kunnen verstaan, zyn de vyandykheden wederom begonnen, en is *Anthoni* de Bastaard van Bourgonje, broeder van Bisschop *David*, met duizent paarden by den Bisschop gekomen, en heeft de Stadt Utrecht den oorlog aangezeid. De Utrechtsche hebben zich mede ten oorlog bereid, en over de Stalbroeders, die te peerde zouden uitryden, Bevelhebberen gesteld, en benoemd de amptenaren, welke in dezen oorlog dienen zouden, als tot Ritmeesters, *Jan van Haesvelt*, *Jan van Eeyl*, *Folpert van Amerongen*, en *Jacob Proys*, tot

is uitgegeven de *Jure Gladii* cap. xxxv. p. 503. opgeteld, Van *Pieter Ramp* Canonik van S. Jan wordt op de jaren 1436. en 1437. melding gemaakt by Matth. t. II. Anal. p. 499. en 502.

tot Homans van de peerden *Dirc van Zulen* en *Jan van der Haer*. Tot Verdinkmeesters (1) *Willam van Steenre*, *Philips van Groenevelt*, *Godscalc van Winsen*, en *Jan van Lichtenbercb*. Tot Schatmeesters (2) *Adryaen van Lantscroon*, *Bertelmeus van Nyevelt*, *Jan van Amerongen* en *Albert Proys*. Tot Stokmeesters (3) *Wouter van Catwyk*, *Jan van Loenen*, *Roeloff de Kraen* en *Aernt Henriksze*, en eindelyk tot Stadthouders aan de Plaetze voor het Raadthuis, als het leger te velde is, *Werner Braem*, *Jan van Oudewater*, *Jacob van Winsen*, en *Huge van Groenenbercb*.

Op den achtienden April heeft de Raadt een opmerkelyk besluit genomen, omtrent het wedergeven der renten aan de oude ballingen, het vergoeden hunner afgebroke en verbrande huizen en kasteelen, en andere wetenswaardige zaken, met aanbod aan de nieuwe ballingen om hen tot het doen der oirvede toe te laten. Ik hebbe deszelfs bewoording en inhoudt van dat gewicht gevonden, dat ik oordeel geen ondiensst aan den Lezer te zullen doen met het zelve hier op te geeven, zoo als 't in ons Raadtboek te lezen is. *Wantet onnatuerlick is, dat men yemant den gront syner renten in verdriften langer nemen sell, dan die verdrifte duert: ende het behoert ymmer, die men tot zoenen*

(1) Deze wierden aangesteld, om met de ingezetenen ten platten lande, welke het branden, plonderen en roven wilden afkopen, nopens den prys der brandschatting over een te komen.

(2) Dezer bediening bestond in het schatten en in het stellen van den prys op de gevangene, welke hunne vryheit voor geld wilden bekomen.

(3) Aan deze was de zorg en bewaring der geene, welke in het veld gevangen wierden, bevolen.

nen neemt, dat men dien syn renten ende goeden dan voirtan sell laten gebruiken; ende dairomme hebben die Rade out ende nye eendrachteliken weder gegeven den personen, die over negen jaren verdreven worden, sulke lyfrenten ende erfrenten, als hem doe afgescat werden, ende noch onverstorven syn, ende die selmen weder leven op tie selve live van den genen, die noch leven, daer sy te voeren op stonden, sy die selve renten voirtan te gebruiken; mer dat ontboerde tot deser dage toe, sellen sy quytshelden, ende sy sellen hem lyden (1) mit sulker betalinge, als men binnen onser Stat doet, ende sy en sellen buten om deser renten will doen, ten wair last anquame, so dat sy der Stat van Utrech niet gebruiken en mochte.

Voirt sellen die gene boir weyde weder hebben, die hem over negen jaeren affgescat wart, gesondert dat die Stat zint der verdriften dair off vercoft heeft, ende voir dat vercofte sellen sy weder hebben zulke ponden, baren orbair mede te doen, als dair die vercofte weyde mede betaelt wart. mer des sellen sy weder quytsheldinge doen van tgene hem tot desen dage toe ontboert is. ende dair toe sellen sy brieven geven ende losse doen na beboeren, te laten berusten tot ewigen dagen in der weyde die gene, ende boir nacomelingen, die se van der Stat sint der verdriften gecoft hebben. (2)

Voirt

(1) Dat is, zy zullen te vreden moeten wezen.

(2) Ik heb hier voor verhaald, dat Stadts weyden waren verkocht, en dat de gemeente naderhandt die wederom aan de Stadt gebracht en den koop vernietigd heeft. Eenige dezer weyden waren door deze ballingen gekocht, en naderhandt ontnomen, dewelke nu vergoedinge zullen erlangen, zoo met het wederkrygen der noch onverkochte weyden, als met aan hen toe te leggen zulk geld, voor 't welk die weyden door koop in eens anders bezitting, na de verdrifte

van

Voirt want Rynbuwen wt overdrachte sraets out ende nye, buten den heer (1) verbeernt is, boven dat VREDERIC VAN RYNESSE saliger gedachten, dient huys syn was, in oirveden stont, ende JACOB PROYSEN huys oec buyten den heer, mit overdrachten sraets out ende nye verbeernt wart, buten dat JACOB geen quaet gedaen en badde, ende altoes overbodich was oirvede te doen, zoe heeft die Raet out ende nye bekend, dat hier verstoringe off behoirt te gaen, ende syns eendrachtelic overcomen, so men qualike by den gelde is, dat VREDERIC'S erfnamen VAN RYNESSE dair voir hebben sellen dertien hondert ponden sjairs, ende JACOB PROYS drie hondert ponden sjairs lyfrenten tot enen live. ende dese renten selmen terstont leven, so dat die Stat dat versterff te baten hebben sell; mer die eerste termyn vant boeren en sell niet eer ingaen, eer de Stat te baten gestorven sellen wesen, van desen dage an te rekenen, zestien hondert ponden; mer sy sellen hem lyden mit sulker betalinge, als men binnen onser Stat doet, ende sy en sellen geen besettinge buten om deser renten wille doen, ten wair off sy verdreven worden, off dat hem last anquam, so dat sy der Stat van Utrecht niet gebruiken en mochten.

Voirt wantet een ongewoentlic dinc gebanteert is geweest binnen onser Stat, alse malkanderen op tie poirte te brengen, die rycheit voir, ende die armen, ende dair gescat (2), zoe is die Raet out ende nye

van het jaar 1449. gekomen waren, met afzien voor het toekomende van alle recht en aanspraak op dezelve.

(1) Dat is, niet van het heirleger dat te velde was, en dus in geen openbaren oorlog, of veldtocht. Ziet het gene wy hier boven bladz. 181. hebben aangetekend.

(2) Dit was der Gemeente, gedurende hare geweldige

nye, des eendrachtelic overcomen, dat die gene, die niet gegeven en hebben, noch boir oplagen ende verbant niet voldaan en hebben, dat die dair off quyt wesen sellen: ende die gene, die gelt gegeven hebben, van beiden poirten voir ende na, selmen hem boir gelt weder geven van igene onse Heer die Domproest ons sculdich is te betalen uten Mergengelde (1), die overgegeven syn den Domproest mede te voldoen, na wt wysinge des tractaets, ende den brieff, den wy van den Domproest hebben van der voirscreve scult, selmen leggen in JACOB POTS (2) handen tot behoeff der Stat, ende der personen voirgenoemt, die voirscreve personen thoir dair off te bueren, ende dat overloep onse Stat. Tot desen voirscreve sellen gesondert wesen onsen ballingen, voirvluchtigen, ende die doet syn; mer wairt sake, dat yemant van onsen borgeren off ondersaten, thans binnen Utrecht wonende, in borchtocchte stonden voir yemant van den voirscreve ballingen off voirvluchtigen van de voirscreve gelde ruerende, mit dier lasten en selmen den onsen geen last an doen, ende sellen dair of quyt wesen.

Ende want dit voirscreve werk utet nemen van der Weyden gecomen is, om dat dan meer te verbue-

regeering, dagelyks werk geweest, doende alle die haar in den weg waren, of het met haar niet eens waren, en voor al de gegoede luiden, in de gevangenis brengen, en daar op verblyven, tot dat zy het geld, waar op zy hen schattede, betaalden, of borgen in verzekering voor de voldoening stelden. En indien dit langer geduurt hadt, zouden zy zich binnen korten tydt meester gemaakt hebben van de goederen der ryken in de Stadt, het welk haar oogmerk was.

(1) Tot betalinge der vyftig duizent Lewen aan Brederode, volgens het verdrag te Yffelstein gesloten, was een Mergengeld uitgeschreven.

(2) Deze was Cameraar van de Stadt.

tuuden, so selmen die brieven van der Weyden in zulk'er eren ende krachten bouden, als die vercoft is, ende die brieve die na doer den Weydebrieven gesteken syn, selmen weder wtrecken

Voirt om voirtan te verboeden onlusten, die vant nemen der lude goeden comen mochten, in verdriften, zoe is die Raet out ende nye eendrachtelic overdrage, alse wairt sake, dat van dese tyt voirt enige verdriften meer gescieden, dat God verboeden will, dat men dan nyemant isyn nemen en sell van den genen, die binnen den eersten zes wiken beboirlyke oirvede doen willen buter der mile te bliwen. (1) ende die oirvede te nemen en sel die Stat niet weygeren. Ende worde hem die oirvede te neme geweygert, so soude die verdreve allikewel syn goede gebruiken, gelyc off by oirvede gedaen hadde; mer tot alre tyt, als die Stat die oirvede geert, (2) so en sell hem die verdreve des niet weygeren te doen, opt verboeren vant gebruiken syns goets. Ende wairt dat yemant den genen misdeden an live ofte goede, die aldus in oirvede stonden, off overbodich waeren oirvede te doen, als voirscreven is, dat soudemen rechten mit ten zweerde an boeren liwen.

Voirt is die Raet out ende nye overdragen op ten genen, die tebens verdreven off voirvluchtich syn, alse dat die oirvede doen mogen binnen veertien dagen, ende deser voirscreve overdrachte oec gebruiken in allen punten; beboudelic dat sy quytscbellinge doen sellen van allen asterstallen ende naminge tot desen dage toe, dat hem die Stadt genomen off ontbou-

(1) Dat is, niet binnen den omtrek van een myl, of uur gaans omtrent de Stadt Utrecht te komen.

(2) Dat is, begeert.

bouden heeft, gefondert dat sy hoir renten ende goeden voirtan anvatten sellen mogen, ende gebruiken: ende off sy op yemant, of yemant op hem van singulaeren personen te seggen hebben, dair van sellen sy rechts spreken, ende weder omme rechts plegen mogen van wittlike sculde ruerende.

Item die gene van den ballingen ende voirvluchtigen, die dese oirvede binnen desen voirscreve veertien dagen niet en deden, dien en selmen binnen tyen jairen geen gracie doen tot oirvede te nemen off in te comen.

Item en sellen die gene, die oirvede doen, nu noch namaels in genen Steden off sloten comen mogen, dair wy mede in onvrede staen, ofte quamen, also lange, als die tyt der onvrede duerde.

Het geen de nieuwe ballingen betreft, is daaghs daar aan by klokluiding afgelezen, en daar by gedaan, dat die geene, die oirvede wilden doen, binnen de veertien dagen, zulks zouden verzoeken aan *Philips van Groenevelt, Jan van Oudewater, Jan van Lichtenberch en Roeloff de Kraen*, daar toe door den Raadt geschikt, met toezegging van vry geley.

De reden, om welke de ballingen weigerden oirvede te doen, was, om dat zy beweerden, dat die geene, welke thans in de Regeeringe dezer Stadt waren, hunne ballingen waren, en niet wetting ontslagen waren van hunne oirvede en beloften in den jare 1449. gedaan, zynde in dat jaar wegens den tegenstandt aan Bisschop *Rudolph*, hunnen Heer, gebannen en onder oirvede gebracht. Dat deeze wel in den jare 1455. wederom in de Stadt waren gekomen, doch buiten den wil en toestemming van den Heer van den lande, en van die geene, aan welke zy oirvedig waren. Jaa zelfs
met

met hulpe van de Heeren van Brederode, en den Borchgraaf van Montfoort, tot Overstens en Regeerders dezer Stadt gestelt zynde, even voor het sluiten van het vredes verdrag te Yffelstein, ballingen hadden gemaakt die geene, aan welke zy zelfs noch oirvedig waren, zonder dat zy dezelve volgens Stadts oude rechten hadden gehoord tot hunne onschult. (1) Weshalven de nieuwe ballingen staande hielden, dat zy onwettig waren uitgezet, en wierden hier in door die van Amersfoort en den Bisschop ondersteunt.

Daaghs daar aan volgende den twintigsten April is het volk wederom gelaft zich gereet te maken tot den uittocht, met een streng bevel, van buiten oorlof der Overstens en Ritmeesteren in het veldt niet te roven of iemand te beschadigen, op straffe des doods.

Gouthoeven verhaald, dat de Bastard van Bourgonje met zyne mede gebrachte ruiteren gekomen is aan de Bildt, zynde een dorp, een klein uur gaans van de Stadt Utrecht gelegen, en aldaar enige huizen in brand heeft gestoken; dat de Utrechtsche van zyne aankomst kennis krygende, hem te gemoet waren uitgetrokken, doch dat hy hen niet hadde afgewacht, maar naar Amersfoort was geweken.

Met alle deze uittochten wierdt anders niet uitgerecht wederzyts, dan het platte land te beschadigen, en veele onschuldige ingezetenen van het hunne te beroven, en tot den bedelzak te brengen. Om hier van een einde te maaken, wierdt des maandaghs na Pinxteren wederom te Wyk eene dagvaart gehouden, op welke wegens den Bisschop

Mee-

(1) Ziet Matthaeus tom. II. Analect. p. 490. & seqq.

Meester *Jan Vicarius Melis van Mynden*, *Jan van Boechout*, *Jan van Zulen van Natewisch*, *Evert Freysse van Stroowyk*, en *Gerrit van Zulen van Blickenborch*, en wegens Amersfoort *Jacob van Bylair*, *Evert Claesze*, *Geryt Dier*, *Gerrit Meusze*, *Reyer Hermansze*, *Zeger Arentsze* en *Rycout van der Horst* verscheenen zyn Doch deze daghvaart is mede vruchteloos afgelopen, en heeft de Raadt dezer Stadt noch in die zelve week, te weten des saturday, een nieuw opbodt gedaan van hare borgeren en ingezetenen boven de twintig en beneden de zestig jaren oudt zynde, en hen gelast zich aanstonts gereet te maken ter uittocht, om de bezettingen op het Blokhuis by Soest te voorzien van het geen tot hun levens onderhoudt nodig was; jaa zelfs heeft de Raadt bevolen aan alle de ingezetenen van het Sticht, die te dezer tydt met hunne wagens en paarden in de Stadt waren, met dezelve deeze reyze te doen op verbeurte van vyftig ponden, en op die geene, die eenige paarden verstak, gestelt eene boete van tien ponden.

Men moet zich niet verwonderen, dat de Bastard van Bourgonje, welke in dien tydt voor een kundig en dapper krygsmann beroemd was, met zyne medegebrachte krygsmacht, gevoegt met die van Amersfoort, en die hen bystandt deden, deze sterkte, welke hen zeer in den weg was, niet tegenstaande veele moeiten daar toe aangewend, niet heeft konnen overweldigen; want het zwaar geschut, om zulk een Blokhuis onder den voet te schieten, was te dier tydt noch niet uitgevonden, en zoo lang het zelve met levens middelen, en het geen tot het doen van eenen goeden tegenweer vereischt wierdt, konde worden voorzien,

was

was het genoegzaam onverwinnelyk.

Korten tydt hier na, te weten op Sacramentsdagh, is vry geleyde vergunt aan den Heer *Jan van Lannoy* Stadhouder van Holland en Zeeland, en *Simon van Lalain*, Raden des Hertogs van Bourgonje, voor veertien dagen, die met eenen sleep van tachtig personen te Utrecht zyn gekomen, om den handel over den vrede voort te zetten: en is acht dagen daar na, te weten op S. Odulphus dagh binnen de Stadt Utrecht eene byeenkomst beraamd, op welke wegens den Bifschop, en zynen broeder den Bastard van Bourgonje, verscheenen zyn *Joris van Rosenbos*, Heer van Filomeus, Ridder, *Anthoni van Lannoy*, *Jan van Boechout* en Meester *Jan Militis* (1) Vicarius des Biffchops. De Raadt dezer Stadt heeft van het vergunde vry geley, ende aankomst dier Heeren tot het houden van eene daghvaart oponentlyk kennis gegeven aan het gemeen; doch tevens, onder verbeurte van een jaar uit de Stadt te wezen, en daar en boven noch naar goetvinden van den Raadt zwaar gestraft te worden, ernstig alle hare borgeren en ingezetenen verboden, met die Heeren of met derzelve bedienden te spreken, of raadt te houden, zynde zulks alleen geoorloft aan die geene, welke de Raadt, om met hen te handelen, hadde afgezondert. Welke waren de oude en nieuwe Overstens, en twaalf leden zoo uit den ouden als den nieuwen Raadt.

Op het voorstel van den Stadhouder van Holland

(1) Deeze is geweest Proofft te Arnhem, en zyne hoedanigheden worden breed uitgemeeten door Ara. Hymricius by Dumber t. 1. Anal. p. 427.

land is eene stilstandt van wapenen beraamd te duuren tot eenen dagh na het scheiden dezer byeenkomst, onder voorwaarde, dat ieder op zynen grondt zoude blyven, uitgezondert dat het de Utrechtsche vry zoude staan op en af te gaan van 't Blokhuis aan de Eem, en daar van wel iets af, doch niet op te brengen het geen tot versterking van het zelve zoude kunnen strekken. Eindelyk is door toedoen van den Heer Lannoy den vier en twintigsten Juni eene zoen getroffen, welkers voorwaarden waren: de Geestelyken der vyf Godshuizen en der Kloosteren zullen, state-lyk omgaande, den Bisschop tegen komen by de Kapel van het heilige kruis buiten de Witte-vrouwenpoort, en met hem terug keeren naar de poorte, buiten welke de Oversten en Raden met een groot getal borgeren zullen staan, en nevens de Geestelyken, bloodshoofds op hunne knien leggende, den Bisschop om vergiffenis bidden, en aan hem overgeven de sleutelen der poorten: het zal den Bisschop vry staan zynen broeder *Antoni* met duizent paarden in de Stadt te brengen: De Domproost, *Reinout van Brederode*, en *Hendrik de Borchgraaf van Montfoort*, zullen den Bisschop by het intreden in de Stadt, te gemoet komen, en vergezellen tot des Bisschops hof, alwaar twee Borgermeesteren, vier Schepenen en tien of twaalf poorteren, van de steden *Vianen* en *Montfoort* in hunne tegenwoordigheit op hunne knien vergiffenis zullen bidden. Daar na zullen de Heeren van *Brederode* en de *Borchgraaf* met den Bisschop gaan op zyne zaal of in eene andere kamer, en aldaar verschoning hunner misbedryven verzoeken, welke hen, als mede alle de voorgenoemde, door den Bisschop zal

gege-

gegeven worden: alle de schaden en gebreken aan beide zyden, en al het geen de een van den anderen te eiffchen heeft, zal worden overgelaten aan de uitspraak van den Bastard van Bourgonje, den Stadhouder Heer van *Lannoy* en de drie Staten van het Nedersticht: De Utrechtsche zullen aanstonts het Blokhuis aan de Eem by Soest afbreken, en ontslaan de Stalbroeders, die zy in hunnen dienst hebben: De Bisschop *David* zal de Stadt Utrecht laten behouden haar recht op het huis te Eembrugge, en zal onderhouden den Landbrief, en alle rechten en privilegien, die hy haar bezworen hadde, en ook nakomen het verdrag te Yffelstein gemaakt. (1)

Het is waarschynlyk, dat de Heer van *Lannoy* de Utrechtsche niet onduidelyk zal te verstaan gegeven hebben, dat, indien zy volharden in onmin met hunnen Bisschop te leven, de Hertog van Bourgonje over zoude komen ter hulpe van zynen zoon, en dat zy daarom liever verkoren hebben schult te bekennen, dan zich bloot te stellen voor de gramschap van zulk enen machtigen Vorst, te meer, dewyl alle hunne voorrechten ongeschonden zouden blyven.

Op dezen zelve dagh, op welken deeze zoene is gemaakt, heeft de Bisschop het wereldsche rechtsgebiedt bevestigd aan den Borchgraaf van Montfoort. (2)

Uit den inhoudt van de zoene blykt, dat zoo die van Utrecht als die van Amersfoort, de beslissing aller hunner geschillen hadden overgelaten
aan

(1) Ziet Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. 313. en de Jure Gladii p. 151.

(2) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xi. p. 150.

aan de uitspraak van den Bastard van Bourgonje, den Stedehouder van Holland, en de drie Staten des Nederstichts. Des niet tegenstaande moeten 'er wederzyts rechtsvorderingen zyn gepleecht, en heeft men voorzien, dat 'er bezettingen zouden gedaan worden, welke men heeft willen voorkomen, 't welk ik besluite, om dat van eene opschortinge der zelve voor zes weken gewag gemaakt wordt in het Raadtboek des woensdaghs na Mauricii in dezer voegen: *Beliefden Scepenen, Rade ende Oudermans, dat een opsettinge geschien sell zes weken lang, tusschen den van Amersfoirde ende ons, sonder enige besettinge te geschien op genen syden binnen deser tyt. ende alle saken, die onder recht staen, sellen die pertyen in den rechte zesf weken opsetten, om te zien off men hiern binnen yets goets doen mochte.* Ten zy men stelle, dat die rechtsvorderingen na den tydt der gemaakte zoene, over gemeene zaken, naderhant voorgevallen, en die geene betrekking hadden tot de geschillen, over welke de uitspraak zoude geschieden, begonnen waren, en dat men begrepen heeft, dat het vervolgen der zelve in dezen tydt, in welken gearbeid wierdt om alle twisten in der minne te vereffenen, nieuw ongenoege, haat en vyandschap zoude verwekken. Ook hebben de Utrechtsche en de Amersfoordsche wederzyts voor eenen zekeren tydt, die verscheide malen verlengt is, aan elkanders borge ren en inwooneren een vry en zeker gelyde toegestaan. Schoon ik in het Raadtboek, noch by geenen Schryver melding vinde van de inkomst des Bisschops in deze Stadt ter dezer tydt, zoo stelle ik echter zeker, dat, zoo hy niet ingekomen is, immers zyn voornemen geweest zal zyn, des son daghs

daghs na Victoris zulks te doen, om dat in het Buurspraakboek de bekendmaking daar van, daaghs te voren aan het volk gedaan, aangetekent staat. Doch of aan alle de vereifchtens, inde zoene besproken, zoo nopens de inhaling van den Biffchop, als nopens het bidden van vergifenis, wezentlyk voldaan is, dan of de Biffchop, vergenoegt met de aanbiedinge, de personen in de zoene genoemt, daar van zal hebben ontheft, is my onbekent, en vinde ik daar van nergens iets geboekt. In de reekening van den Cameraar over dit jaar leeze ik, dat de Stadt een buiten gewoon geschenk aan den Biffchop heeft vereert, te weten een zilver zoutvat, voor 't welk de Stadt betaald heeft drie hondert Rhynsche guldens, uitmakende vyftien hondert Stadts ponden. Mogelyk zal het zelve gediend hebben tot afkoop van het zoo even gemelde. Het moet al een groot zoutvat geweest zyn, 't welk zoo veel gekoft heeft.

De Stadt Utrecht hadde by de zoene zich verplicht de Stalbroederen af te danken; doch dewyl die niet konden ontslagen worden zonder betaling hunner soldye, was het geene geringezwargheit by den Raadt, hoe men gevoeglykft hier toe geld zoude bekomen. Het Raadtsbesluit daar omtrent genomen, uit 't welk blykt de sobere gesteltheit van Stadts kas, de verlegenheit om de penningen te vinden, en de middelen aangewend ter vervulling van dit gebrek, is my lezenswaardig voorgekomen, en om die reden hier niet te moeten worden overgeslagen:

*Des Saterdag na S. Meertens dach translatio.
Also die Stat van Utrecht tefer tyt grotelic belast
sijn, om opt corste aen gelt te comen totter somme*

toe van drie duſent rynſche gulden , om den ruiteren ons te onſlaen , ſoe iſt dat die Raet out ende nye eendrachteliken den drien Cameraeren , alſe JACOB POT, ZWEER VAN DENEMARKEN ende CLAES VAN ZYLL ROELOFS ZOEN , vrientlic gebeden hebben om raets te vynden , in maniere van eenre beden te ſtellen aen onſen borgeren ende onderſaten , geeſtelic ende weerlic , om elc te willen lenen twaelf Rynſche gulden. Off hadden die gene , die gebeden zullen werden , geen gelt , dat ſy tot ſo vele ſulwerwercx tot dien gelde toe lenen wouden ; off dat ſy twe Rynſche gulden des jaers van onſe Stat copen wouden. Des ſo hebben hem die Cameraers voirscreve , om bede wille des Raets out ende nye , goedertieren gemaect , om deſe bede aldus te doen , opt vorwarden , dat ſy negen uten Raede out ende nye kieſen mogen deſe laſten met hem te helpen dragen ; te weten drie van den negenen , die deſe bede mit hem doen ſoude , ende dair tendens die ander ſes mitten Cameraers den drien zamentlic die laſten ſullen helpen dragen.

Voirt ſo heeft die Raet out ende nye belieft , dat die Cameraers voirscreve alle de Stat goeden , bet ſy dat van den ſyſen , off van den lyfrenten , die men vercopen ſel , off alle ander onſer Stat goeden comen ſell , in handen houden ende bliven ſellen , om hem ende die negenen te ontbeffen.

Voert ſo en ſel nyement in der tyt hem der Stadt goede onderwynden te bueren , te beffen , off in te houden , dan die Cameraers voirscreve , ende van de voirscreve der Stat goeden ſo ſellen die Cameraers rekeninge doen als gewoentlic is. Ende die Raet out ende nye hebben eendrachtelic de Cameraren mitten negenen voirscreve ſcadeloes geloeft te houden

van

van allen cost ende scade, die dair van comen mogen.

Deze nabescreve syn die negen, die bi den Cameraren gaen sellen, alse FOLPERT VAN AMERONGEN, ADRYAEN VAN LANS-CROEN, BERTELMEUS VAN NYEVELT, WERNAIR BRAEM, GOEDSCALC VAN WINSEN, JAN VAN OUDEWATER, ende WOUTER VAN CATWYCK, ende die drie, die mitten Cameraaren om sellen gaen, syn FOLPERT VAN AMERONGEN, BERTELMEUS VAN NYEVELT ende PHILIPSVANGROENEVELT.

Uit de rekening van den Cameraar over dit jaar is my gebleken, dat vyf en zeventig personen ieder hebben geleend twee en veertig Rhynsche guldens, en dat de Stadt verkocht heeft aan lyfrenten 157957. pond. 13. st. 2. d.

Ook heeft de Raadt besloten, om de Gilden te verlichten, de haven aan de Vaart te doen graven op Stadts kosten, en de oude ende nieuwe Overstens last gegeven geld daar toe op te nemen.

Ter vereffening van eenige verschillen tuschen de Geldersche en Utrechtsche is eene dagvaart beraamd, om de klachten van de wederseitsche ingezetenen te hooren en af te doen. De Raadt dezer Stadt heeft, des donderdaghs na S. Willebrord, daar van kennisse gegeven aan haare borgeren en ingezetenen, op dat die geene, die eenig ongelyk door de Geldersche was aangedaan, of iets van hen te eiffchen hadden, zulks in geschrift zouden stellen, en brengen binnen acht dagen in de kamer onder Hasenberg, ten

einde de geschikten tot die byeenkomst daar van gebruik zouden kunnen maken, en hunne klachten, en geledene schade voorbrengen.

In het Raadtboek van dit jaar staat geschreven eene Ordonnantie ter bepaling van de kosten op de beheering van den Lekkendyk vallende, gemaakt by de drie Staten, welke in ons Utrechtsch Placaatboek niet gedrukt is, waarom ik dezelve alhier zal mededeelen, zoo als ze daar geboekt staat.

„ Dat is die Ordinancie gemaect by
 „ den drien Staten slants, alse Ec-
 „ clesie, Ridderfchap ende Stat van
 „ Utrecht, om te schuwen den on-
 „ cost, die op ten Leckendyck te ge-
 „ scien pleecht, ende om dat den
 „ Raet wil, dat die Ordinancie ymael
 „ gehouden werde, zo is die selve
 „ Ordinancie in desen boecke ge-
 „ screven, ende hout van woirde te
 „ woirde aldus.

„ Item in den yersten is gewoenlic geweest
 „ wanneer die Dycgrave ende die Heemrade op
 „ ten Dyc ryden, het sy te scouwen, off an-
 „ ders, dat hem dan waell gasten aenflaen, en-
 „ de in den herbergen veel oncoft doen, omme
 „ die mailtyt voir ende na, dat die Cameraer
 „ van des lants wegen te betalen pleecht, dat den
 „ lande tot groten oncoeft coempt. Dair is op
 „ overdragen, dat die Dycgrave ende Heemra-
 „ den van deser tyt voit ryden sellen op hoir
 „ dach-

„ dachueren, ende geen gasten op des lants cost
 „ bidden, noch dat nyemant dair op des lants
 „ cost teren, noch oncost doen en fellen, mer
 „ elc op fyns selfs cost; behoudelic, dat men
 „ den Dycgrave ende den Heemrade elc hoere
 „ wyn betalen fell tot hoir maelyt, ende an-
 „ ders niet, ende dat fell wesen die Dycgrave
 „ een quaert, ende elc Heemraet een mingelen,
 „ die dair an die scouwen syn.

„ Item so wanneer dat men enige anlage ofte
 „ inlage op ten Dyc bestaet, ende als men die
 „ opneemt so pleecht die Dycgrave mit allen den
 „ Heemraden op ten Dyc te ryden, dat den lan-
 „ de tot groten oncost coempt. Daer is op over-
 „ dragen, dat die Dycgrave mit vyff Heemrade
 „ dair op ryden fell, als een van myns Heren we-
 „ gen, een van der Ecclesie wegen, een van der
 „ Cloesteren wegen, ende een van des lants
 „ wegen, ende een van der Stat wegen, ende
 „ niet meer.

„ Item voir so en fellen die Dycgrave, en-
 „ de gemeen Heemrade geen dachueren heb-
 „ ben, dan die selve dage, die sy op ten Dyc
 „ syn, off die sy in den Capittell, off anders in
 „ den Rade syn, als sy van den lantwegen ont-
 „ boden syn.

„ Item so fell die Camerair van den Dyc in
 „ syne rekeninge des Dycgrave ende der Heem-
 „ rade dachueren scriven elcs bysonder, ende tot
 „ wat tyden, ende wair die gesciet syn.

„ Item want die Dycgrave ende Heemrade
 „ peerde hebben, so en fellen sy van geene wa-
 „ gen ofte schuten yet rekenen dan in noetsa-
 „ ken.

„ Item so fell die Camerair, die in der tyt

„ wesen fell, wanneer hy syn rekeninge doet, mit
 „ cedulen bewyfen, bescreven by den genen,
 „ die hy dat gelt wtgereyct heeft, also verre als
 „ die somme beloept vier Arnoldus gulden.

„ Item so en fell die Dycgrave die clock niet
 „ doen slaen, dan wanneer dat mens van noet-
 „ wegen behoeft, op dat die arme luden niet tot
 „ hoeren groten scade buten noetsaken zwaerlic
 „ belast en werden.

„ Item die gene die gesciçt sellen werden by des
 „ Camerairs rekeninge te horen ende te exami-
 „ neren, selmen eens een take wyns geven, so
 „ wanneer sy hoir relatie voir de Ecclesie, Rid-
 „ derfchap, ende der Stat gedaen hebben.

„ Item so wanneer die Camerair van syn offi-
 „ cie gaet, so fell hy den Camerair, die dan toe-
 „ comende is, doen alle, dat in syn jair over-
 „ gebleven is, het sy scuppen, spade, grepen,
 „ rodewagen, ende alle ander reefchap, overle-
 „ veren.

„ Item want die Heemrade by des Camerairs
 „ rekeninge niet te doen en hebben, so en selmen
 „ geen dachueren geven, alse die Camerair syn
 „ rekening doen fell.

„ Item en fell die Camerair geen afterstal re-
 „ kenen van enigen jairen, noch van syn jaer,
 „ want hy tyts genoeg heeft syn rekeninge te
 „ maken, het en wair by last van groten water,
 „ ofte van inlage, ofte andere saken, dair men
 „ meer gelts toe hebben moefte, dat sal hy dan
 „ den drien Staten ter goeder tyt te kennen ge-
 „ ven, ende dair sel men hem dan terstont Ca-
 „ pittel toe doen leggen, als hys begeert, ende
 „ wt den Staten by hem te deputeren, te hel-
 „ pen raden, hoe men die werken nutste maken
 „ fell,

" fell, ten besten oirbair, ende minste cost des
" gemene lants.

" Item so fell die Camerair syn rekeninge doen
" in der maent van Meert, want dair groet oir-
" bair off coempt, noetsfaken wtgeseyt.

" Item als die Dycgrave enich Heemrade be-
" hoeft, so fell hy huden den enen, ende mor-
" gen den anderen nemen, nadien dat die sake
" laftich is.

" Item so en fell die Dycgrave hem geenre-
" hande dingen onderwynden, den Dyc anrue-
" rende, dan te scouwen ende recht te doen op
" ten Dyc mit synen Heemraden, ende in hoge
" wateren ofte Ysgangen den Dyc bewaeren,
" alft van outs gewoonlic is geweest, ende an-
" ders niet.

" Item so wie een scouwe op ten Dyc veder
" doet dingen, die cost ende scade, die dair of
" coempt die fell betalen die geen, die dair in den
" onrecht vervallet, sonder verdrach, want dat
" lant cost noch scade dair hebben en fell.

" Item wanneer die Camerair in des lantsdien-
" ste is, so fell die Camerair syn dachueren heb-
" ben, gelyc als een Heemraet, ende voir syn
" pensie vyf en twintich Arnoldi gulden sjaers.

" Item so fell die Camerair niet mede ryden
" scouwen, mer als men scouwet, so fell die Ca-
" merair an die Vaert wesen, om te besien hoe
" veel, ende wat Heemrade in de scouwe ge-
" weest syn, ende hem hoir dachueren aldair ge-
" ven, ende wtfteken die gene, die niet betaelt
" en hebben, off dair hy gebrec aen heeft.

" Item so en fel die Camerair nyemant wtfte-
" ken, ofte scade doen, ten wair dat die Dyc-
" grave dat gelt terstont oplyde.

” Item wanneer dair last op ten Dyc is, als van
 ” hoge wateren, ofte van ysgangen, so fell die
 ” Dycgrave ende Heemrade hoir dachueren heb-
 ” ben, ende anders en sel dat lant geen oncoft
 ” hebben, behoudelicken hem hoeren wyn, als
 ” voirscreven staet.

” Item so wanneer eenige aenlage, inlage ofte
 ” nye werck, op ten Dyc noet fyn te maken, so
 ” fell die Camerair by den Deputaten der drie
 ” Staten, dair toe gesciët, dat werck opbyeden,
 ” ende ter meester oirbair, ende minste cost, be-
 ” staden te maken, op dat een ygelic weten mach
 ” wat dat kosten fell.

” Item so fellen die Staten enen Camerair jair-
 ” lics uten Heemraden, ofte anders, mogen kye-
 ” sen, ende also gecoren ontfetten, die dese voir-
 ” screve punten zweren ende loven fell te hou-
 ” den, als gewoonlic is.

Ik hebbe hier boven verhaald, dat Biffchop *Ru-
 dolph van Diepbolt* aan *Walraven van Meurs* voor
 deszelfs afftandt hadde toegezeit een jaarlyksch on-
 derstandt, door de Geestelyken van het Utrechtsch
 Bisdom te betalen, en dat de Paus zulks hadde
 goetgekeurd, en dat tegens de Geestelykheit, ge-
 weigert hebbende die schattingen op te brengen,
 den ban was uitgesproken. Na *Walravens* doodt,
 hebben zyne erfgenamen, te weten *Dirk van
 Meurs* Keurvorst van Keulen, en *Clara van Meurs*
 Abdiffe te Nuis, sterke aanmaningen aan de Gee-
 stelyken te Utrecht laten doen, ter betaling van
 die schult, welke in dit jaar is betaald, en is de
 Geestelykheit daar op ontheft van de Roomsche
 vonnissen. (1)

Eer

(1) Matthaeus brengt hier van twee brieven te voorschyn,
 de

Eer ik van dit jaar afscheide , zal ik hier laten volgen eenige brieven , rakende de stichting van eene Vicarye in des Raadts Capel in de Buurkerk, om dat dezelve noch niet gedrukt zyn, uitgenomen een van de zelve, welke gedeeltelyk door den Heer Matthaeus in het licht gebracht is. De eerste is van dezen inhoudt: " Wy Borgermei-
 " fteren, Scepenen, Rade ende ghemene Ouder-
 " mans van den ouden Rade ende van den nywen
 " der Stadt van Utrecht, doen kont allen luden,
 " dat wy van onser Stadt wegen vercoft hebben
 " Meyster JOHAN VAN GEYN, ewige Vica-
 " rius tot Oudemunster tUtrecht, om een seker
 " somme van gelde, die hy ons voll ende all be-
 " taelt heeft, den lesten penning mitten eersten,
 " ende wy voirt in onser Stadt oirbair gekeert heb-
 " ben, alse onser Stadt schoude mede betaelt, dair
 " wy mede belast waeren, dertich guede gouden
 " Koervorster overlantsche Rynsche gulden, die
 " voir datum des briefs gemunt ende geslagen syn,
 " des jairs, off die weerde dair voir in der tyt
 " der betalinge. van welcken renten hy ter eeren
 " Goids, ende om liefste onser Stadt voirscreve,
 " gesticht ende gheordiniert heeft een ewige Vi-
 " carie tot Buerkerck in onser Capellen aldair, in
 " alre manieren, als syn fundacie dat begrepen
 " heeft, die doer desen onsen brieve gestoken is.
 " Wairom wy geloest hebben ende geloeven in
 " gueden truwen voir ons, ende voir onsen naco-
 " melingen, Rectoers ende Overste der Stadt van
 " Utrecht voirscreve, te betalen die dertich gou-
 " de

de eene tom. viii. Analect. p. 187. gegeven den xxiiii. Junii,
 en de andere tom. ix. Analect. p. 420. gedagte kent den
 xxvi. Juni.

” de Rynsche gulden, in der weerden voirscre-
” ve, den besitter der Vicarien voirscreve, alse
” die een helfte op sinte Johans dage te midde-
” zoemer dair naistvolgende, off bynnen viertien
” dagen na elken termyn voirscreven onbegre-
” pen, ende alsoe voirt jairlicx, erfflic ende ewe-
” lic duerende, mit zulken voirwarden, dat wy
” bynnen drie jairen na datum des briefs naist-
” volgende dese dertich goude Rynsche gulden
” in der weerden voirscreve beleggen sellen aen
” guede erven ende landen, dat geen dyckgoet
” en is, gelegen binnen der mylen by der Stadt
” van Utrecht, ofte aen anderen gueden erffren-
” then in onser Stadt voirscreve gelegen, dair die
” besitter der Vicarien voirscreven ende den
” Kerckmeisters der kercken voirscreven, in der
” tyt wesende, mogeliken an genoeghen sell. In
” welcken beleggen ons te baten comen sellen al-
” sodanighe elff goude Beyerische gulden erff-
” renten des jairs, alse die die erffnamen van GE-
” RYT DIE KEYSER saliger gedachten sculdich
” syn te beleggen, ende te bewysen, ter eeren
” ende ten dienste Goids, also verre als die erff-
” namen voirgenoemt die beleggen binnen den
” naesten drie jairen voirscreve aen gueden erven
” ende landen, ofte erffrenten, in manieren als
” voirscreven is. Ende die erven, ende landen,
” ofte erffrenten voirscreve, sellen wy dan ter-
” stont laten mortificeren, ende totter voirscreve
” Vicarien laten ordineren, buten cost ende sca-
” de des besitters der Vicarien voirscreve, soe
” dat die voirscreve Vicarien vrys gelts behou-
” den ende hebben sell dertich goude Rynsche
” gulden erffrenten, soe voirscreven is. Ende
” so sellen wy dan verbonden bliven, ende ver-
” byn.

" bynden ons ende onse nacomelinge , Reĉtoers
 " ende Overſte onſer Stadt voirscreve , die dertich
 " Rynſche gulden in der weerden voirscreve wt
 " te reyken ende die te betalen den beſitter der
 " Vicarien voirscreve tot live Meyſter JOHANS
 " voirnoemt , ende ALYDE ſynre moeder na ſynre
 " doot vyftien Rynſche gulden in der weerde voir-
 " ſcreve , wt den renten ende gueden der Vicarien
 " voirscreven , in alre manieren , als die brieven dat
 " begrepen hebben , die ſy van ons dair van heb-
 " ben . Mer na hoerre beyder doot , ſo ſellen wy
 " dan onbelaft ſyn ende bliven deſe renten wt te
 " reyken ; mer die beſitter der Vicarien voirscre-
 " ve ſell die renten dan ſelver inmanen , ende op-
 " heffen , gelyc andere Vicarii hoerre Vicarien
 " gueden gewoentlic ſyn te doen .

" Voirt ſo iſt voirwarde , alſe waert ſake , dat
 " wy binnen den drien jaeren voirscreve , na da-
 " tum des briefs naeſtvolgende , deſe voirscreve
 " dertich gouden Rynſche gulden in der weerden
 " voirscreve niet en beweſen , noch en beleech-
 " den , noch oec en lieten mortificeren , in alre
 " manieren als voirscreven is , ofte dat wy deſe
 " dertich goude Rynſche gulden , in der weer-
 " den voirscreve , niet en beleechden , aen gue-
 " den gouden Vrancryſche ſcilden erffrenthen
 " an onſer Stadt voirscreve , ende die beweſen
 " ende lieten mortificeren buten coſte des beſit-
 " ters der Vicarien voirscreve , ſoe ſellen wy en-
 " de onſe nacomelingen , Reĉtoers ende Over-
 " ſte onſer Stadt voirscreve , ewelike verbonden
 " bliven , ende verbynden ons in gueden trou-
 " wen , deſe dertich gouden Rynſche gulden erff-
 " renten des jairs , in der weerden voirscreve ,
 " wt te reyken ende te betalen den beſitter der
 " Vi-

” Vicarien voirscreve op ten termynen voirscre-
 ” ve , buten cost ende scade des besitters voirge-
 ” noemt, wt alle onser Stadt gueden ende renten,
 ” hoe ende in wat manieren dat die genoempt sel-
 ” len syn , sonder enige nywe vonden in enige
 ” der punten voirscreve te trecken ofte te vynden,
 ” ende sonder argeliste. Ende dese brieve syn
 ” twee alleens sprekende.

” In kennisse der wairheit soe hebben wy onser
 ” Stadt groete segell an desen brieff gehangen.(1)
 ” Gegeven int jair ons Heren dusent vier hondert
 ” acht ende vyftich , op sunte Sixtus avondt des
 ” heyligen Martelairs.

De tweede brief behelzende de Stichtinge der
 Vicarye, luydt aldus. (2)

” Allen den genen , die desen brief sullen
 ” sien of horen lesen , doe ick verstaen JOHAN
 ” VAN DEN GHEYN Priester , ewige Vicaris
 ” tot Oudemunster tUtrecht , dat ick tot eenre
 ” ewiger memorie ter eeren Gods , synre gebe-
 ” nedide moeder der Maget Maria , des Heyli-
 ” gen Apostels sunte Johans Evangelist , ende der
 ” heyligen Joncfrouwe sunte Barbara , ende alle
 ” Goids heyligen , voir my ende mynen ouderen
 ” sielen gefundeert ende geordineert hebbe , fun-
 ” dere ende ordinere mit desen tegenwoirdigen
 ” brie

(1) Volgens het besluit des Raadts genomen op S. Gallen
 avont. Overdroegen die Rade out ende nye, tgene mit Mey-
 ster Jan van Gheyn versproken was van een Vicarie ge-
 sticht te werden in des Raets capelle tot Buerkerk, na wt-
 wysingen der ontwerpen, dair van in den Raede gelesen,
 ende die brieve dair of ende die losse brieve van den ren-
 ten selmen besegelen mit onser Stadt groten segell.

(2) Het eerste gedeelte dezes briefs kan gelezen worden
 by Matth. lib. 1. Fundat Eccles. vi. p. 163.

" brieve, een ewige Vicarie in die Buerkerck
 " tUtrecht, in der Capellen, toebehorende den
 " Oversten ende der goeder Stadt van Utrecht. in
 " welke Capelle ick myn sepulture begere, als ick
 " aflivich, ende van eertryck verscheyden ben.
 " Tot welcken Vicarien om enen Priester eer-
 " baeric te leven, ick gegeven hebbe, ende geve
 " dertich goude Overlantsche Rynsche gulden
 " erfrenten des jairs, die ick gecoft hebbe jegens
 " die goede Stadt van Utrecht, na inhoud des
 " brieffs, die ick van hem dair op ontfangen
 " heb, ende dair dese myne fundatie doer gestel-
 " ken is.

" Item so is myn uysterste wille, dat de besitter
 " mynre Vicarien voirscreve na myn doot reside-
 " ren ende woonen sal in der Stadt van Utrecht,
 " ende alle weke sal hy doen, ofte doen doen, in
 " der Capellen voirscreve twee missen, ende na
 " den missen so sal die Priester tot mynen grave
 " mit enen Asperforio ende Wywater lesen enen
 " *Miserere* ende enen *de profundis*, mit versikel
 " ende collect dair toe dienende.

" Item so sellen die Overste der goeder Stadt
 " van Utrecht dese erfrenten van den dertich
 " gouden Rhynsche gulden des jairs laten morti-
 " ficeren, ende den besitter der voirscreve myn-
 " re Vicarien laten ontfangen in enen Vicarium
 " der kercken voirscreve, ende laten participe-
 " ren in die presentie in der selver kercken, ge-
 " lyck andere Vicarie doen, ende dat ewelicke
 " geduerende.

" Item wairt sake, dat die Overste ende Re-
 " stoers der goeder Stadt van Utrecht alsodanige
 " elf gouden Beyerische gulden erfrenten des jairs
 " vercrygen conden, ende dat sy die lieten mor-

" ti-

" tificeren, ende affigneren tot mynre Vicarien
 " voirscreve binnen drie jairen naftcomende, in
 " alre manieren als der Stadts brieff dat begrepen
 " heeft, fo is myn uysterste wille, dat dese myn
 " Vicarie voerscreve na mynre doot verbonden
 " fal fyn tot drien missen ter weke ewelike due-
 " rende, alse tot tween missen van mynre funda-
 " cie wegen, ende tot een misse van der Stadt
 " wegen. Ende tot deser een misse soude dan de-
 " se myn Vicarie verbonden fyn myn leven lang,
 " ende niet tot meer missen.

" Item myn leven lang soe fell ick patroen fyn
 " van mynre Vicarien voirscreve, ende ick fall
 " in mynen leven enen gueden Priester, off die
 " Priester werden fell, noemen, den Patronen
 " ende Collatoers hier na bescreven ofte in myn
 " testament enen by name bescreven laten, ende
 " dese sellen sy dese myne Vicarie dan geven,
 " als sy ledich ende open geworden is, in ma-
 " nieren na bescreven.

" Item so fell ALYDT myn moeder jairlicx
 " opheffen ende boren vyftien Rynsche gulden in
 " der weerden voirscreve des jairs tot hoeren li-
 " ve, van den goeden ende renten der Vicarien
 " voirscreve, na inhoud der Stadt brieven, die
 " sy dair van heeft.

" Item so fell die besitter mynre Vicarien voir-
 " screve altyt fyn misse bestaen tot acht uren,
 " ende dat des manendages, des woensdages ende
 " vrydages.

" Item als dan na der tyt voirscreve dese myn
 " Vicarie vacceert ende ledich geworden is, so
 " sellen patroens ende collatoers wesen tot ewi-
 " gen dagen die twee Borgermeesteren mitten
 " tweem Overste Oudermannen der Stadt van
 " Utrecht

Utrecht , in der tyt wefende. Ende die vier
 " Collatoers voirscreve sellen dan dese voirscreve
 " myn Vicarie geven binnen der tyt in den rech-
 " ten benoempt , enen goeden Priester , off die
 " binnen jairs Priester wort. ende wairt dat hy
 " binnen jairs geen Priester en worde , fo is myn
 " uysterfte wille , dat dese myn Vicarie dan va-
 " ciert ende ledych geworden is. ende fo sellen
 " die voirscreve vier Collatoers dan binnen zefs
 " weken dair naiftcomende die zelve myn Vica-
 " rie geven enen anderen goeden Priester , off
 " die binnen jairs Priester wort , ende also voirt
 " ewelike duerende. Mer wairt sake , dat die
 " vier Collatoers niet en deden als voirscreven is ,
 " ende lieten enige der tyden voirscreven over-
 " gaen , soe verboeren sy op die tyt hoer gifte ,
 " ende fo sellen dan die twee Kerckmeifteren
 " mitten outften Cureyt , in den Curen voirscre-
 " ven in der tyt wefende , dair gifters off fyn ,
 " ende geven dan myn Vicarie voirscreve binnen
 " zefs weken dair naiftvolgende enen goeden Prie-
 " ster , ofte die binnen jairs Priester wort , als
 " voirscreven is. Ende en deden sy des niet ,
 " fo quame dan die gifte an den Domproeft
 " tUtrecht , overmits versumenheit des rechts ,
 " behouden dair na den vier Overften , in der
 " tyt wefende , hoir collatie , in alre manie-
 " ren als voirscreven is ; ende dat minste deell
 " van den gifters sel altoes volgen dat meeste
 " deell.

" Item want ik JOHAN VAN DEN GHEYN,
 " Priester voirgenoeemt , ymmers wille , dat alle
 " punten voirscreve vaste , ende stade , ende van
 " machten , wesen sellen , soe heb ik gebeden
 " ende bidde den Overften der goeder Stadt ,
 " *II. Deel.* B b " van

” van Utrecht voirscreve, dat sy hoerre Stadt
 ” grote segel aen desen brieve ende fundacie han-
 ” gen willen, ende dat sy dair mede toefien ende
 ” helpen willen, dat den dienst Goids voirscreve
 ” niet versuymt en werde.

” Ende want wy Borgermeifteren, Scepenen,
 ” Rade ende gemene Oudermans van der ouden
 ” Rade ende van den nywen der Stadt van Utrecht
 ” voirgenoemt, alle punten, in der fundacie
 ” voirscreve begrepen, houden willen, ende tot
 ” ewigen dagen ter eren Goids gehouden willen
 ” hebben, foe hebben wy om bede Meyster JO-
 ” HAN voirgenoemt onfer Stadt groten zegell
 ” aen desen brieff doen hangen. Ende deser fun-
 ” dacion is twe alleens sprekende. Gegeven int
 ” jair ons Heren dusent vier hondert acht ende
 ” vyftich, op funte Sixtus dach des heyligen Mar-
 ” telairs.

Onderftont :

Johan van den Gheyn Priester Funda-
 tor ende Notarius mit myns selves
 hant.

Geene ftichtingen mogende gefchieden zonder
 toeftemming van den Biffchop, zoo heeft Biffchop
David dezelve goetgekeurd, en dezen brief daar
 van uitgelevert :

” DAVID DE BURGUNDIA, Dei & Apo-
 ” stolice fedis gratia Epifcopus Trajectenfis, uni-
 ” versis & fingulis Chrifii fidelibus, tum presen-
 ” sentibus quam futuris, salutem in eo, qui est
 ” omnium falus. Cultum divinum femper augeri
 ” cupientes, ad humilem supplicationem dilecti
 ” nostri magiftri *Johannis de Gheyn* Presbyteri,
 ” perpetui Vicarii in Ecclesia nostra Sancti Salva-
 ” toris

" toris Trajectensis, fundatoris Capellanie, five
 " perpetue Vicarie, de qua in literis, quibus he
 " nostre litere transfiguntur, fit mentio, funda-
 " tionem ac dotationem ejusdem Capellanie, five
 " perpetue Vicarie, prout in eisdem literis de-
 " scribuntur, tenore presentium ratificamus, ap-
 " probamus, & in Dei nomine confirmamus, jure
 " matricis Ecclesie, & cujuslibet alterius, nec
 " non jure communi, quibus presentibus nullate-
 " nus derogare intendimus, semper salvis, ipsam-
 " que Capellaniam five perpetuam Vicariam in ti-
 " tulum beneficii erigimus, & bona ad illam in
 " dictis literis assignata, & in posterum assignanda,
 " de cetero fore, & esse ecclesiastica decernimus,
 " & sub ecclesiastica libertate tuenda. Et nihilo-
 " minus eundem Magistrum *Jobannem de Gbeyn*,
 " fundatorem predictum ad eandem Capellaniam,
 " five perpetuam Vicariam, primaria vice insti-
 " tuimus, eumque sibi cum omnibus juribus &
 " pertinentiis suis conferimus per presentes. Quo-
 " circa universis & singulis Presbyteris, Capella-
 " nis & Clericis nobis subditis, sub penis suspen-
 " sionis & excommunicationis districte percipien-
 " do mandamus, quatenus prefatum Magistrum
 " *Jobannem de Gbeyn*, cum ad hoc in vim presen-
 " tium fuerint requisiti, seu alter eorum fuerit
 " requisitus, in, & ad corporalem, realem, ac
 " actualem possessionem dicte Capellanie, five
 " perpetue Vicarie, juriumque & pertinentium
 " omnium ejusdem, recipiant, admittant, & in-
 " ducant, seu alter eorum recipiat, admittat &
 " inducat, cum solemnitatibus in talibus fieri so-
 " litis & consuetis, harum nostrarum testimonio
 " literarum. Datum nostro sub sigillo ad causas,
 " presentibus appenso. Anno millesimo quadrin-

” gentesimo quinquagesimo octavo, mense No-
 ” vembris die vicesima quarta.

De vierde brief door de Cureyten en Vicary-
 gezellen uitgeleverd, behelst dit navolgende:

” Wy Cureyten ende Vicarygefallen der presen-
 ” tien ende memorien der Buerkercken tUtrecht,
 ” beleyen ende bekennen, overmiddes desen te-
 ” genwoirdigen brieve, dat wy te samen een-
 ” drachtelic overcomen syn, ende mit onsen ge-
 ” menen consent toegelaten hebben, omme sun-
 ” derlinge gunste ende liefste, die ons ende onser
 ” kercken tot deser tyt bewesen hebben die eer-
 ” baere Burgermeesteren ende Raidt der Stadt
 ” van Utrecht, dat Meyster JOHAN VAN
 ” GHEYN, Priester, yerste besitter, ende voert
 ” aen alle sine nacomelingen Vicarii ende besit-
 ” ters der nywer Vicarien, die Meyster JO-
 ” HAN voirscreve bynnen desen jair gefundiert
 ” heeft tot Buerkercken in des Rades Capelle aen
 ” die noertsyde by den toern in hoirre tyt, wan-
 ” neer sy dat besit der Vicarien voirgenoomt
 ” vredelic hebben, sullen mit ons deelachtich
 ” wesen aller presencien ende memorien, die wy
 ” nu ter tyt gemeyn hebben, off namaels krigen
 ” mogen, wanneer sy die verdienen, na statuten
 ” ende gewoenten onser kercken; ende anders
 ” voirt gelyck wesen den gesellen der memorien
 ” ende presencien ten ewigen dagen. Alle pun-
 ” ten voirgenoomt sonder arch ende list. In oir-
 ” konde der waerheyt hebben wy Cureyten ende
 ” Vicarygefallen der presencien te Buerkercken
 ” onsen gemeynen segel eendrachtelic aen desen
 ” brieff doen hangen. Gegeven int jair ons he-
 ” ren dusent vier hondert negen ende vyftich, des
 ” dinxdages na sinte Pouwels dach conversio.

1 4 5 9.

In den jaare 1459. zyn op den gewooenen tydt
benoemd tot

Schepenen.

Jan van Rynesse, Borgermeeſter.
Jacob Proys.
Henric van Nyevelt.
Willam van Steenre.
Jan van Hamerſteyn.
Herman van Lewenberch.
Hendric van Sandenborch.
Dirc Taets.
Henric van Gend.
Jonge Geryt Zoudenbalch.
Adryaen van Ryn.
Goedſcalc van Brakel.

Raden.

Vrederic die Voecht.
Cornelis van Drakenborch.
Gysbert Taets.
Jan Hermansze.
Henric Riſteybacker.
Jan Deell.
Meyſter Folpert van Amerongen.
Aelbert Proys.
Jan Willemze die Verver.
Jan van Tyell.
Tyman van Zyll.
Jacob Henricſe.
Bertelmeus van Lochorſt.

Aetfert uten Ham.
 Hüge van Mairfen.
 Roeloff die Kraen.
 Geryt uten Leen.
 Jonge Henric van Gendt.
 Jan van Lichtenberch, Borgermeester.
 Jonge Geryt van Ryn.
 Jan van der Hair.
 Hubert van Blochoven.
 Jonge Philips van Groenevelt.
 Jan Schinckell.

Oudermannen.

Wouter Ysbrantsze. }
 Gysbert van Scadyc. } Wantfnyders.
 Herman Knoep. }
 Geryt Snoeck. } Snyders.
 Jacob van Lanacroen. }
 Geryt Voet. } Backers.
 Henric Stevensze. }
 Herman Goeffensze. } Molenairs.
 Henric die Wolff. }
 Peter Musch Gelis zoen. } Linnewevers.
 Claes Symonsze. }
 Jan Zeybert. } Brouwers.
 Eerst van Herdenbroec. }
 Jan van Amerongen. } Viscopers.
 Aernt Claesze. }
 Geryt Beerntsze. } Louwers.
 Gysbert Pouskynsze. }
 Willam Steen Gelis zoen. } Wollewevers.
 Henric die Wit, Overfte }
 Ouderman. } Marsluden.
 Henric van Wenouden. }

Jacob van Winsen.	} Botterluden.
Herman van Malsen.	
Gysbert van Hamelenberch	} Cordewaniers.
Geryt Woutersze.	
Henric Koirnken.	} Oudecordewaniers.
Herman Passert.	
Vranc die Haze.	} Corencopers.
Merten Jacobsze.	
Tyman Dedell.	} Oudewantsnyders.
Wernar Jansze.	
Gysbert van Boelre.	} Steenbickers.
Henric Sandersze.	
Aernt Henricsze.	} Graeuwerkers.
Peter Braem.	
Gysbert Hoet.	} Ryemsnyders.
Jan van Houten.	
Rutger Egbertsze.	} Bylhouwers.
Wouter van der Eem.	
Eerft van Drakenborch, Overfte	} Smeden.
Ouderman.	
Aelbert van Ryn.	} Zadelairs.
Adryaen van Wefell.	
Lubbert Zwaenkert.	

In onze Raadsboeken hebbe ik veele gevallen ontmoet van vrouwen, aan welke, vergeetende de plichten, die zy hare mannen schuldig zyn, door den Raadt dezer Stadt is aangezeigt zich behoorlyk te gedragen. In het begin van dit jaar, des maandaghs na Ponciani, vind ik hier van een merkwaardig voorval, 't welk ik oordeel alhier niet te moeten overslaan, om dat uit het zelve blyken zal, dat de oude Utrechtsche gewoontens en rechten mede gebracht hebben, dat eene vrouw haares mans raad moest doen en

opvolgen. Deeze zyn de woorden : *Want een oude overdrachte overdragen is by out Raet ende by nywe , ende by gemeene morgensprake van allen gillen , wair enich wyf , die boirs mans raet niet doen en woude , dat die uter Stat wesen sell , ende want HILLEGONT BERTELMEUS wyff VAN DEYLL van boeren man is , ende boirs mans raet niet en heeft willen doen , boven dien dat BERTELMEUS boir geert (dat is begeert) by hem te hebben , ende boir te doen , dat een goet man synen wive sculdich is te doen , soe syn Scepenen , Raede ende Oudermans overdragen , ende hebben gesteten op tie voirgeruerde oude overdrachten , dat HILLEGONT van stonden aen by boeren man gaen sell , ende doen hem , als een goet wyff boeren man sculdich is te doen , ende by sell boir wederomme doen , als een goet man sinen wive sculdich is te doen . Ende en wil sy by boeren man niet gaen , so sell sy terstont uter Stat gaen , ende dair wt blyven na wtwysinge der ouder overdrachte voirgeruert , ende BERTELMEUS sell dan momber van synen ende syns wyfs goede blyven na beboren ; behoudeliken wes verbanden voir deser tyt op ten voirscreve goeden gedaen syn , dat die mit deser slittingen niet gedoet wesen en sellen , mer sellen blyven in sulker machten , als sy tebans syn . ende ist dat HILLEGONT by boeren man gaet , so sell BERTELMEUS hem verbynden geenre goeden weerloes te werden , noch commer dair op te maken , noch die versetten , noch versellen . (1) Uit welke laatste woorden men moet opmaken , dat de man , indien de vrouw volharde in haare hal-*

(1) *Versellen* betekent in het oudt duitfch van den eenen plaats op den anderen brengen. Ziet Olivarii Vredii Flandria Vetus. p. 356.

sterrigheid, meester was en bleef van haare goederen, en de macht hadde die te vervreemden, te verzetten of te verpanden.

Wy hebben hier boven bladz. 173. gezien, dat ter voldoening van de twaalf duizent Rhynsche guldens, toegezeit aan den Heer van *Gaasbeek* voor den afftant zyner heerlyke goederen, een mergengeld was uitgeschreven, ende dat de Raadt dezer Stadt daar in hadde bewilligt, onder voorwaarde, dat de Bisschop de Stadt Utrecht zoude ontheffen van het deel, 't welk zy daar in betalen moeste. Het schynt my toe, dat het mergengeld wel geint, doch uit de penningen, daar van gekomen, niet betaald zyn de voorge- melde twaalf duizent guldens, want in het Raadt- boek van dit jaar op S. Anthonis dagh staat aan- getekent: *Beliefden die Raet out ende nye, dat men die twaelf dusent rynsche gulden, die verleyt syn voir den coip van Wyck te Duerstede ende tslot tApcoude, betalen sell mit enen gemenen morgen- gelde, beboudeliken dat nyemant in den Sticht ver- schoent werden en sell, ende hier syn toe gesciët die Overste out ende nye, dat in den Capittel over te geven, ende die wifettinge te doen, onse lofibrieven weder te krygen, off quitancie van weerden, ende wy sellen onsen Heer bystandicheyt doen, ende by ons, de onwillige willich te maken.*

Reinout van Brederode heeft in het begin van dit jaar opgeschoten een hondert Postulaat, en vyftig Rhynsche guldens, met welke de Heerlykheit van Hagestein was belast, en daar en boven aan den Bisschop, zeer benodicht zynde om geld, geleend vier hondert goude Rhynsche guldens, waar voor Bisschop *David*, met toestemming der vyf Capittelen, hem bevolen heeft de Heerlykheit

van Hagestein, en het Schoutampt aan de Vaart, onder verbandt, van hem, noch zyne erfgenamen, daar van niet te ontzetten, ten zy alvorens aan hem, of zyne erfgenamen, wederom gegeven waren de voorgenoemde uitgeschotene en geleende penningen. (1) Hier op heeft de Heer van *Brederode* het Schoutampt aan de Vaart te bedienen gegeven aan *Adam Claesze*, zyn leven lang geduurende, onder voorwaarde, dat, indien de Bisschop by het leven van den voornoemden *Adam Claesze* de uitgeschotene penningen wederom gaf, hem door den Heer van *Brederode* zoude uitgereikt worden vyftig Postulaet guldens. (2)

Op den tweden April, heeft Hertog *Philips Everwyn van Cuylenborch* verleit met het Huis te Amerongen. (3)

Aen *Evert van Zoudenbalch*, eigenaar zyner hui- zinge staande in de Donkerstraat, in welke thans de Weduwe van den Erfhuismeeester *Bosveld* woond, is toegestaan eene straat te maken, om van zyn huis op het Buurkerkhof te komen, niet tegenstaande die straat de wydte niet zoude hebben, die volgens Stadts wetten tot eene straat wierdt vereischt (4), en in het begin van het volgende jaar, heeft de Raadt dezer Stadt hem eenen brief uitgeleverd, volgens welken hy gemachtigd wierdt te beletten, dat in die straat geene opgeslage vensteren gemaakt, als mede dat geen vletwater of
an-

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matthaeus de Jure Gladii cap. xii. p. 188.

(2) Ziet Matthaeus de Jure Gladii cap. xxii. p. 377.

(3) De brief is door Matthaeus uitgegeven de Jure Gladii p. 215.

(4) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 113.

ander water, dan regenwater in die straat zoude worden geleit.

Het Roomsche Opperhoofd *Pius de tweede* heeft in dit jaar eerst de Bulle, by welke hy den Bisschop *David* ontheft van den smet zyner onwettige geboorte, welke de Bourgonjer Hertog aangenomen hadde ten zynen koste te bezorgen, zoo als wy hier boven hebben gezien, overgezonden. (1)

Omtrent deezen tydt is gestorven de Heer *Jacob van Gaesbeek*, zonder wettelyke geboorte na te laten, door wiens overlyden de Heerlykheit van Abcoude, en de Stadt Wyck met het Slot aan het Sticht zyn vervallen, welke door de Staten zyn overgegeven aan Bisschop *David*, onder verbandt van dezelve nooit van het Sticht te vervreemden, of iets met dezelve te doen, dan met toestemminge van de Staten. (2) *Antoni* de Bastaard van Bourgonje heeft beweerd recht te hebben op deze nalatenschap, ten minsten op het vruchtgebruik, voorgevende die van den Heer van *Gaesbeek* gekocht te hebben, welke voor het afftaan van zyn gewaand recht dertien duizent guldens genoten heeft, niet zonder goetvinden van den Bisschop, volgens het getuigen van Heda (3), die van deze penningen zyn deel gehadt heeft. Bisschop *David* heeft het slot Duurstede doen verbeteren,

(1) Volgens Matth. Rer. Amersf. Script. p. 312.

(2) De brief daar van staat by Matthaëus de Nobilit. lib. III. c. I. p. 896.

(3) Volgens het getuigenis van Heda in de levensbeschryvinge van Bisschop *David* en zynen opvolger *Frederik van Baden* is door de Staten van het Sticht vyfmaal geld gegeven, eer zy den vollen eigendom van Abcoude en Wyck te Duurstede hebben verkreegen. Ziet hier van den Heer Matthaëus de Jure Gladii cap. xxiv.

teren, vertimmeren en fterk maken, en het zelve tot zyne woonplaats verkoren. Hy heeft ook den meeften tydt zyns levens aldaar doorgebracht, en hebben de volgende Biffchoppen mede aldaar hun verblyf gehad.

By de drie Staten is een Morgengeld uitgefchreven, by welke voor drie jaren ieder morgen lands belaft wierdt jaarlyks met eenen braspenning, om daar uit 's Lands fchulden, en vooral het geen aan den Domprooft by het Yffelsteinsche verdrag toegezeit was, te voldoen. De Raadt dezer Stadt heeft befloten, uit het geld voor haar aandeel daar van komende te voldoen de fchuldt, die ze aangenomen hadde te betalen aan den Graaf van Naffau, waar van ik hier boven gemeld hebbe, en daar mede te loffen eenige Utrechtsche borger, die voor dezelve bezet waren.

In dit jaar hebben de Steden Utrecht en Harderwyk een minnelyk verdrag aangegaan, by 't welke aan de wederzydsche borgeren en ingezetenen vergund is een vafte geley, om met den anderen vry te handelen, onder verbandt van derzelve rechten voor te ftaan, als mede om dezelve niet te belaften of te bezetten, onder zekere bepaling, in het verdrag breder uitgedrukt. (1)

Die van Amsterdam hebben eenen Utrechtsman, genaamd *Cornelis Boterman*, in de gevanenis geleit, het welk zoo euvel van de Regeerders van Utrecht is opgenomen, dat zy des dingsdaghs na S. Katryne dagh befloten hebben geen borger of ingezetenen van die Stadt vry geleyde, om

(1) 't Welk geleezen kan worden by den Geleerden Heer Schraffert in zyne Befchryving van Harderwyk II. Deel bladz. 41.

om in hunne Stadt te komen, toe te staan, zoo lang *Boterman* in den kerker bleef opgesloten, en hebben aan de vrienden van den gemelden *Boterman* oorlof gegeven, om het gedaane ongelyk te verhaalen op de Amsterdammers, ten einde de vrylating te bevorderen.

De Heer Drakenborch heeft in het licht gebracht (1) vyf brieven, in dit jaar gegeven, betreffende de aanstelling van *Pieter Milet* tot Prooft van Westvriesland, uit welke men een recht begrip kan krygen van de plichten, welke naar de wetten der Utrechtsche Kerk door eenen Canonic van den Dom, met die waerdigheid bekleedt, moesten in acht genomen en verricht worden. Of deeze *Pieter Milet* dezelve is, dewelke in het jaar 1458. eenen brief van den Bourgonjer Hertog te Brussel gegeven, ondertekend heeft, is my onbekend. (2)

1 4 6 0 .

In het jaar 1460. zyn verkoren tot

Schepenen.

Jan Sloyer.

Philips van Groenevelt, **Borgermeester.**

Adryaen van Lanscroen.

Bertelmeus van Nyevelt.

Jan over die Vecht.

Braem van Lichtenberch.

Wer-

(1) Aanhangel op de Kerkelyke Oudheden bladz. 437. en volg.

(2) Ziet *Vredii Sigilla Comitum Flandriae* p. xc.

Werner Braem.
 Beernt Proys.
 Geryt van Ryn.
 Dirc van Zulen.
 Willam van Nyevelt, Willams zoen.
 Jan van Blohoven.

Raden.

Lambert Florensze.
 Geryt Taets.
 Jan Butendyc.
 Jan Petersze.
 Henric Peter Tymansze.
 Henric Gysbertsze.
 Claes Egbertsze.
 Henric Jacobsze.
 Henric Pyll.
 Vrederic van Masch.
 Dirc Claesze.
 Jan Woutman.
 Willam van Wefell.
 Jan Joesten.
 Geryt die Kraen.
 Dirc Borre.
 Jan Thomaesze.
 Jan van Loenen.
 Herman Elyasze.
 Peter Rwfch.
 Jan van Mairfen.
 Jan van Oudewater, Borgermeeſter.
 Henric die Baſtairt van Montfoirde.
 Willam van Zyll.

Oudermannen.

- Jan Foyt. }
 Adryaen Wonder. } Wantfnyders.
 Werner van Lichtenberch. }
 Gysbert van Groenenberch. } Snyders.
 Wouter van Catwyc, Overfte }
 Ouderman. } Backers.
 Henric Jan Lubberts zoens zoen. }
 Beernt Hafert. }
 Jacob Cuper. } Molenairs.
 Jan Henricsze. }
 Jan Lourensze. } Linnewevers.
 Herman Claesze. }
 Gerbrant Jacobsze. } Brouwers.
 Jacob van Amerongen, Overfte }
 Ouderman. } Vischcopers.
 Dirck Heer. }
 Henric van Apcoude. }
 Geryt Geryt Steffens zoens zoen. } Louwers.
 Aelbert van Angeren }
 Willam die Verwer. } Wollewevers.
 Evert van Voirde. }
 Jacob Woutersze van Vyanen. } Marsluden.
 Jan van Valckendaell. }
 Jacob Jansze. } Botterluden.
 Jan van Hamelenberch. }
 Meyns Roetairtsze. } Cordewaniers.
 Peter Maech. }
 Aelbert Lambertsze. } Oudecordewaniers.
 Hubert van Pallaes. }
 Matheus Gysbertsze. } Corencopers.
 Reyer Modde. }
 Jacob Jacobsze } Oudewantsnyders.

Jorden Willemsze. }
 Jan van Lochorft. } Steenbickers.
 Willam Foyt. }
 Claes Jan Pouwels zoens zoen. } Graeuwerkers.
 Jan Luytkensze. }
 Peter Rodekensze. } Ryemfnyders.
 Aelbert van Kanenbroec. }
 Willam Vogell. } Bylhouwers.
 Tyman Ysbrantsze. }
 Henric van Moirdrecht. } Smeden.
 Geryt Mathysze. }
 Jan Pouskensze. } Zadelairs.

In het begin van dit jaar heeft Hertog *Aarnout van Gelre* met de Stadt Amersfoort een verbandt gemaakt, welkers inhoudt gelezen kan worden by *Matthaeus*. (1)

Jan van der Meer hadde eenige buurluiden in de Lauwerecht (zynde een Gerecht buiten de Weerdpoort in Stadts vryheit gelegen) aangeklaagt aan den Maarschalk, om hen voor den Biffchop te recht te stellen; 't welk ter kenniffe van den Raadt dezer Stadt gekomen zynde, heeft die, vermits de inwooneren in Stadts vryheit altydt als onderzaten dezer Stadt gehouden zyn, gemelden *van der Meer* aangezeit, de voornoemde buurluiden kosteloos te ontlasten van den Maarschalk, eer de Biffchop zynen rechte dagh houden zoude, zullende by het niet nakomen van dit gebodt, tot Raadts behoeven verbeuren tien oude schilden, en boven dien de buuren vryen van allen last, kost en schade, die zy vermits deze belasting

(1) *Rer. Amersf. Scriptor. p. 316.*

ting geleden hadden of noch zouden lyden. (1)

Het gebeurde niet zelden, dat de eene borger of onderzaat den anderen aanklaagde voor den Raadt dezer Stadt, wegens gepleegd geweld, en het daar by liet beruften, zonder de zaak te vervolgen, tot oneer of nadeel vanden beklagden, dewelke verplicht was op de poort in de gevangenis te gaan, of borg te stellen voor de slytinge des Raadts, welke op de aanklacht volgen zoude. Om dit kwaadt misbruik te stuiten, heeft de Raadt des donderdaghs na Conversionis Pauli verstaan, dat eene aanklager binnen zes weken de wettigheid van zyn beklag moest bewyzen op verbeurte van xxv^m steens, en zulks doende dat dan de aangeklaagde zoude verbeuren ten minsten xxv^m steens, ten zy het geweld zoo groot was, dat het aan den lyve strafbaar was: dat het aan den aanklager, schoon hy de eerste reize zynen eisch niet hadde voldongen, geoorloft zoude zyn, zoo dikwils het hem beliefte, op nieuws aanspraak te doen, mits telkens, zoo hy niet aan het bovengemelde voorschrift voldeed, zich onderwerpende de betalinge van de zoo evengenoemde boeten: en dat niemandt van den Raadt den gebrekigen zoude mogen voorstaan, om deze breuken te verminderen of kwyt te schelden, op verbeurte van L^m steens. (2)

Daaghs voor de verandering van de Regeering, heeft de oude en nieuwe Raadt schriftelyk de Gilden aangezeit, dat geene oirvedige in de morgen-

(1) Matthaeus tom. II. Analect. p. 244. brengt dit Raadtbesluit by, om te bewyzen, dat de Stadt haare voorrechten tegens *David van Borgonje* mannyk heeft voorgestaan.

(2) Ziet het Utrechtsch Placaatboek III. deel bladz. 310.

genspraken te lote zouden komen, dat niemandt in den Raadt zoude worden gekoren, die geen twee maanden voor Lichtmis dagh met zyn hoogste weer in de Stadt hadde gewoond, en dat die geene, welke de verkieslooten kreegten, zouden kiezen zodanige personen, *dair men op dese tyt (zoo luidende de woorden van het Raadtsbesluit) een-drachticheit in den Rade mede houden mach; want wair dat dair yemant anders quaem, die soude die nye Raet wederom senden, dairom begeert die Raet op den genen, die de lote krygen, dat sy by malcander bliven ter tyt toe, dat die Oudermans boeren eedt gedaen hebben.* Uit welke woorden blykt, dat de macht der Gilden thans verre na zo groot en ontzachelyk niet geweest is, als voor weinige jaren, wanneer zy hunne beveelen den Raadt gaven, om dezelve ter uitvoer te brengen, doch nu dezelve van den Raadt ontfangen moesten.

In het begin van dit jaar heeft Amersfoort een verdrag gemaakt met Aarnout Hertog van Gelre. (1)

De Stadt Utrecht om geld verlegen zynde, hadde, zoo als wy hier boven bladz. 372. gezien hebben, de Cameraars verzocht geld of zilverwerk ter leen te verzoeken van de gegoede ingezetenen, dewelke zulks met bystandt van negen leden uit den Raadt hadden aangenomen. Het komt my voor, dat meer dan negen leden tot dat werk gebruikt zyn, mogelyk om de leenders meerdere veiligheid voor hunne uitgeschotene penningen te doen hebben. De Raadt heeft deeze, welke zich in hunne perfoonen en goederen verbonden hadden voor de

(1) De brief daar van kan gelezen worden by *Matthacus Rer. Amerf. scriptor.* p. 316.

de zekerheit van de schuldt, wederom schadeloos gestelt, en belooft te ontheffen van alle schaden, welke hen, of hunne erfgenamen, daarvan mochten overkomen. Hier toe strekken twee brieven, welke ik op ons Stadthuis gevonden hebbe, welker eerste dit inhoudt:

„ Wy Borgermeysters, Scepenen, Raide, ende ghemeyne Oudermans van den Ouden Raide, ende van den nywe der Stadt van Utrecht, maken kondt allen luden, alzo die eerbaere *Jan van Rynes van Wulven, Jacob van Amerongen, Wouter van Catwyck, Claes van Zyl, Meister Folpaert van Amerongen, Willem van Stienne, Willem van Lochborst, Gberit van Ryn, Eerst van Herdenbroick, Adriaen van Lantscroen, Dyrck van Zulen, Werner Braem, Beernt Proys Albertze, Jan Woutman, Henric van Scarpenborch, Jan die Coning, Jan Bwtigensze, Bartholomeus van Nyevelt, Vrederic van Masch, Evert van Voerde, Matheus Ghysbertsze, Willem die Vos, Alfar van Oestrum, Wouter van Teylingen, Jan van Lichtenberch van Lantscroen, Henrick van Nyevelt, Jan van Amerstein, Eerst van Drakenborch, Henric van Ghent, Jan van Amerongen, Floris van Pallaes, Vrederick die Voicht, Jacob Proys, Willem van Zyl, Aelbert van Ryn, Roelof van Craen, Gberit Zoudenbalch, Folpaert van Raepborst, Henrick die Witte, ende Marten Jacobsze, onse Oversten out ende nywe, ende mede Raiden, tot onser zonderlinger begeerten, ghesamender hant, elcx voer al ende ongesceyden, van onser Stat wegen, mit hoeren bezegelden brieven geloift hebben *Jacob van Amerongen* 1^c. xii. Rynsche gulden; *Willem van**

„ *Snellenberghe* LXXV. Rynsche gulden, *Jan Arnt*
 „ *Proys* c ende L R. gulden; *Gberit uten Leen*
 „ ccc. R. gulden, *Willem die Vos* LX R. gl. *Vol-*
 „ *ker Janze* die *Kremer* LX R. gl. *Jan Dyrckse*
 „ xxx R. gl. *Willem Stroyken* xxx R. gl. *Vrede-*
 „ *rick die Voicht* LX R. gl. ende *Tyman Cluetinck*
 „ c ende II R. gl. daer die somme tsamen beloipt is
 „ LXXIX R. gulden, tien stuyver, twintich stuvers
 „ voer elken Rynsche gulden gerekent, te beta-
 „ len tusschen dit ende den heilighen Pinxterdach
 „ naistcomende in manieren ende voerwaerden,
 „ als hoer brieven voerscreven inhouden, ende
 „ begrepen hebben. Ende wanttet dan onbe-
 „ hoerliken waer, dat onse Overste ende mede
 „ Raide voirscreve, of hoer erfnamen, gebrack
 „ hoers, by den voerscreve loesten enighen sca-
 „ den ofte hinder liden zouden, zoe hebben wy
 „ voer ons ende onsen nacomelingen, van onser
 „ Stadt wegen, geloift, ende geloven mit desen
 „ onsen brieve, den voerscreve onsen Oversten
 „ ende mederaiden, ende enen ygeliken van hem
 „ bisonder of hoer erfgenaem, gebrack hoers,
 „ waert zake, dat zy, of enich van hem, by
 „ der voerscreve loesten enige scaden ofte hinder
 „ leden, ofte doen mosten, dat wy hem tot hoe-
 „ re sympele woerden, zonder eede, vol ende
 „ al betalen ende verstoeren zellen zonder enich
 „ wederzeggen, zonder argelist. Ende hebben
 „ des toerkonde onser Stadt zeghel aen desen
 „ brieff doen hangen. Gegeven int jair ons He-
 „ ren MCCCCLX op ten seften dach in Januario.

De tweede is van denzelven inhoudt, over dezel-
 ve schuldt, doch alleen maar gegeven aan *Jacob*
Proys, die zich verbonden hadde, alle die pennin-
 gen wederom te zullen geven.

Te dezer tydt is door de Stadt, ten nutte der borgeren en ingezetenen klein geldt gemund (1), 't welk in het gemeen genoemd wierdt *payement*, en *scheidpenningen* welke laatste benaming schynt te beantwoorden aan derzelve gebruik, als geschikt om te gemakkelyker de juiste en nette som, die de een den anderen schuldig was, te betalen, en dus van den anderen te kunnen scheiden.

Wy hebben hier boven bladz. XLIII gezien, dat het getal der Schutten gebracht was op vier hondert. In dit jaar is hier in verandering gemaakt, en zyn eerst alle de Schutten afgezet, en ieder derzelve aangezeit in zyn Gildt, in 't welke hy behoorde, te gaan: en is aan de twaalf Homans benevens eenige geschikten uit den Raadt, bevolen in ieder Homanschap vyfentwintig mannen aan te nemen, zoo dat 'er niet meer dan drie hondert Schutten zouden zyn, wordende aan ieder Homan de macht gegeven, om in plaats der geene, die in zyn Homanschap aflyvig wierden, of door andere voorvallen uit de Schutterye gingen, anderen aan te stellen, om altydt het getal van xxv. volleedig te houden. Wordende in het slot van het Raadtsbesluit deze uitzondering gemaakt: *Item ofter mit deser offsettinge der Scutten oude, ofte onmachtige, goede mannen, die altoes tbeste gedaen hebben, offgeset waeren, die sellen Scutten bliuen boven den getale van drie hondert Scutten: te weten die van hem boven zestich jaeren out syn, die sellen buten verbande staen, ende die bene-*

(1) Dat de Stadt Utrecht van alle oude tyden af het recht van geldt te munten heeft gehad, is door den Heer Matthaeus met veele voorbeelden bewezen lib. 11. de Nobilit. cap. 12.

beneden zestich, ende te zwaer lichame syn, sellen piecken dragen.

In plaatze van *Daniel van Niewaal* was het Schepen Klerkampt gegeven aan *Jan Aernt Proeys*, en is tot Stadts Klerk aangestelt *Tyelman van Ulfser*. Voortyds moesten de Geheimschryvers al het geen in den Raadt verhandeld en besloten was in een boek opschryven, eer de Raadt van den anderen scheide; doch dewyl dit, wegens de menigvuldigheid der voorkomende zaken, byna ondoenlyk wierdt, is deze *Tyelman van Ulfser* daar van ontheft, en hem toegestaen, na dat de Raadt van het Stadhuis was gegaan, zoo spoedig als hy konde, de slytingen, overdrachten, en het geen vorder verricht was, te boeken.

Jan van Leyden verhaald in het leven der Heeren van Brederode (1) dat in dit jaar door toedoen van den Heer *van Lanoy*, Stadthouder van Holland, Bisschop *David* nader verzoend is met de Stadt Utrecht, den Domprooft, den Heer van Brederode en den Borchgraaf van Montfoort, by welke zoene bedongen is, dat de ballingen *Jan Brant*, *Gerrit van Ryn*, *Willem van Bochorst* en *Evert Proeys* uit de Stadt Utrecht zouden blyven ter tydt toe de Stadt Utrecht, de Domprooft, de Heer van Brederode en de Borchgraaf gezamentlyk hen toestonden weder in te komen.

In de maandt van September is eenig gewapend vreemd volk in het Nedersticht gekomen en genadert tot het dorp Amerongen. Dewyl nu die ongenoodde gasten veele geweldenaryen ten platten lande uitrecheden, en het te duchten was, dat zy verder zouden indringen, heeft de Raadt de-

(1) By Matth. tom. 11. Anal. p. 364.

dezer Stadt alle de borgeren en ingezetenen ge-
last, hun wapentuigen gereet te maken, om by
het eerste slaan der klokke te komen op de ge-
woone vergaderplaats, zynde de Neude, en ter
verjaging van dit gespuis uit te trekken. Waar
van daan dit volk gekomen is, vinde ik niet ge-
meld, en vermits de uittocht niet gevolgt is,
schynt het my toe, dat het niet lang in het Sticht
verbleven, maar wederom elders vertrokken is.

De vriendschap tusschen de Stadt Utrecht en
die van Amersfoort is te dezer tydt noch niet her-
steld geweest, want in het Buurspraakboek leeze
ik, dat des donderdaghs na Servatii by klokluidin-
ge afgekondicht is, dat niemand der borgeren of
ingezetenen zoude trekken naer Amersfoort, dan
op zyn zelfs geleide, en dat zoo dikwerf iemand
naer die Stadt ging, zoude verbeuren hondert pon-
den. In het laatste van de maandt November is
de handel ter verzoening voortgezet, en ter be-
vordering van dat goede werk geleide vergund aan
eenige Raatsvrienden van Amersfoort, om veer-
tien dagen zich t'Utrecht te mogen ophouden.

Door Bisschop *David* geldt gemund zynde, heeft
de Raadt dezer Stadt des Saturdaghs na Wille-
brordi overdragen, *dat men in den rechte, noch
voer Scepenen noch voer Oudermans, gbene werde-
ringe doen en sell in betalinge van den gouden Da-
vids, oft Davids stuvers, (1) ter tyt toe dat die
Raet out ende nye dair van opt buys gbeweest is,
ende dat anders geordineert heeft.* Kort daar
na

(1) Deze muntpenningen schynen niet ter kennisse van den
naarstigen Heer Mieris gekomen te zyn, dewyl dezelve in
zyne Bisschoppelyke munten den eersten penning van Bisschop
David brengt op het jaar 1466.

na zyn de vier Oversten afgeveerdicht naer den Bis-
schop, om hem aan te zetten ter beschryving van
de Overysfelfche steden en de Stadt Amersfoort
tot het houden van eene daghvaart, om op de-
zelve eene goede ordre te beramen op de munt,
ten meesten oirbaar van het Gesticht.

Veele eiffchen tot laste van het Sticht zyn in
dit jaar door eenige Edellieden van Gelderland,
door de Stadt Wageningen en door den Hertog
zelfs gedaan. *Hubert van Kuilenborch* wilde heb-
ben de leeninge, by hem verdiend in den optocht
met Bisschop *Rudolph van Diepbolt* tegens die van
Munster, andere Edellieden gaven voor in het
leger van den Bisschop gediend te hebben zonder
beloning, en ten tyde van het beleg van Deventer
veele schade in hunne goederen geleden te
hebben. Die van Wageningen vraagden ver-
goeding voor de wagenen met bier en anderen
voorraadt van Amersfoort komende, door de U-
trechtsche genomen en in hunne Stadt gevoerd. De
Hertog zelfs toonde bewys van het nadeel zyn
land aangedaan door de stroperyen in Veluw, ge-
durende het beleg van Deventer, en begrootte
de schade op vyftig duizent schilden. Pontanus
en Slichtenhorst verhalen, dat die van Utrecht
*op elken naald een draad wisten, en dat ze de eene
uitvlucht op de andere zochten.* Bilyk hebben zy
daar op kunnen antwoorden, dat zy zich niet be-
moeit hadden met den Munsterschen oorlog, gelyk
ik hier boven heb aangetekent, en dat de Bis-
schop voor zich zelfs, en niet voor het Sticht,
denzelve gevoerd hadt. Dat ook het beleg van
Deventer door den Bourgonjer Hertog was onder-
nomen, en dat dieshalven de vergoeding der scha-
de, die zy vermeenden geleden te hebben, by
Her-

Hertog *Philips* moest gezocht worden. Ook is hier geen verder vervolg op gekomen, en heeft de Hertog van Gelre verklaard, dat hy, niet tegenstaande de weigering van voldoening, echter met het Sticht den vrede wilde onderhouden. De gemelde Geldersche geschiedschryvers geven tot reden van deze gemakkelykheit, *om dat by het met zyne eigen onderzaten zelfs kwaad genoeg badt.*

1 4 6 1.

Voor den jare 1461. zyn tot Stadts Regeering aangesteld:

Schepenen.

Jacob Proys, Borgermeester.
 Jan van Lichtenberch.
 Eerst van Drakenborch.
 Henric die Wit.
 Jan van Hamersteyn.
 Aelbert Proys.
 Meyster Folpert van Amerongen.
 Adriaen van Ryn.
 Henric van Ghent.
 Henric van Zandenberch.
 Jacob van Winsen.
 Jan van Lantscroen.

Raden.

Vrederick die Voecht.
 Jonge Jan Knyff.
 Henric Willemsze.
 Henric Spiker.

Jan Deell.
 Jan van Amerongen, Borgermeester.
 Jan Schinckel.
 Jan die Verwer.
 Jan van Tyell.
 Jan Jacobs-zoen van Lichtenberch.
 Gysbert van Hamelenberch.
 Geryt Woutersze.
 Hughe van Maersfen.
 Jan Dyrxze.
 Cornelis van Drakenborch.
 Roeloff die Craen.
 Geryt uten Leen.
 Ghysbert Hoet.
 Geryt van Ryn.
 Rycout Meyster Geryts zoen.
 Aelbert van Ryn.
 Adriaen van Wefell.
 Henric van Ghent.
 Hubert van Blochoven.

Oudermannen.

Geryt Zoudenbalch.	} Wantfniders.
Jonge Philips van Groenevelt.	
Geryt Snoeck.	} Sniders.
Ghysbert Taets.	
Hildebrant Dyrxszze.	} Backers.
Johan Hermansze.	
Tyman Hackert.	} Molenaers.
Jacob Scout.	
Cornelis Aelbertszze.	} Linnewevers.
Wouter Arntszze.	
Willem van Lochorft.	} Brouwers.
Claes Symonsze.	

Folpert van Raephorst.	}	Viscopers.
Ghysbert Thomasze.		
Aernt Claesze.	}	Louwers.
Geryt Beerntze.		
Ghysbert Ponciaensze.	}	Wollewevers.
Godert Petersze.		
Aelbert Romboutze.	}	Marsluden.
Henric van Vyanen.		
Willem van Steenre,	}	Overste Ou- derman.
Tyman van Zyll.		
Jacob Henriczze.	}	Cordewaniers.
Henric van Loenen.		
Johan Robertsze.	}	Oudecordewaniers.
Henric Koernken.		
Aelfert uten Ham.	}	Corencopers.
Willem die Vos.		
Tyman Deell.	}	Oudewantfniders.
Werner Jansze.		
Meister Jacob van der Borch.	}	Steenbickers.
Henric Zandersze.		
Henric Braem.	}	Graeuwerkers.
Henric Jacob Tymansze.		
Johan Mont.	}	Ryemfniders.
Ghysbert van der A.		
Wouter van der Eem.	}	Bylhouwers.
Geryt Kryeck.		
Henric van Nyevelt,	}	Overste Ou- derman.
Geryt van Bomell.		
Henric die Haze.	}	Zadelaers.
Adriaen Butendyck.		

Willem Aerentsze hadde de Broederen van S. Barbare en Bartholomeus Gasthuizen in deze Stadt
ze-

zekere goederen in het laaft van zyn leven gegeven en befproken , onder voorwaarde , dat zy binnen het jaar na zyn overlyden , een huis zouden verkrygen en machtig worden , om in 't zelve arme elendige dolle menfchen op te fluiten , en van het nodige te voorzien . Tot dit gebruik is gefchikt een huis by S. Nicolaas Kerknof aan den Brenck . En was reets in het vorige jaar het opzicht tot dezelfs vertimmering aanbevolen de vier Overften en de oude en nieuwe Raden , die in het kerfpel van S. Nicolaas Kerk hunne woonplaatfen hadden . Dit werk nu voltooit zynde , heeft de Raadt des maandaghs na Paulus bekeering van deeze ftichting eenen brief uitgeleverd , in welken de beftiering van dit Dolhuis bepaald wordt , zoo als die by Matthaeus (1) kan gelezen worden .

In het begin van dit jaar heeft de Regeering de wynkopers aangezeit , dat geene Rhynfche wynverkopers eenige Weftersche of andere wynen , en die de laaftte te veil hadden , geene wynen den Rhyn afkomende zouden verkopen , en de Tappers verboden voor de blanke wynen meer dan twee Cromferten het mingelen te eiffchen .

Ook is in het voorjaar te Naarden een overeenkomst tuffchen de Steden Amsterdam en Utrecht over wederzydsche gefchillen getroffen , in dezer voegen : „ In tjaar ons Heren duſent vier „ hondert een ende tfeftich op ten elfden dach „ in Marcio , wart dese nabefcreve raminge ende „ de ordinancie gemaiet tuffchen de Stadt van „ *Utrecht* aan die eene , ende die Stede van *Amsterdam* , ruerende van zulken gebreken , als „ die

(1) Lib. 1 Fundat. Eccl. cap. 23.

„ die borgers van *Utrecht* van zekere lyfren-
 „ ten , die fy jaerlycx aen die voirscreve Stede
 „ van *Amsterdam* hebben , tafteren zyn , aen die
 „ ander zyden : ende voirt omme eyne onderlin-
 „ ge ghehele vruntscap te maken , ende te hou-
 „ den , ende die comanscap aen beyden zyden
 „ hoeren loep ende voertganck hebben moege.

„ Int yerste , alsoe JACOB PROYS van zyn-
 „ re twyer dochter wegen , *Jacob van Ameron-*
 „ *gen* van wegen tween *Jans* kinderen van *Tyell* ,
 „ *Gheryt van Hegbeuysen* ende *Goesen van Sca-*
 „ *dyck* , zekere lyfrenten jairlycx hebben op die
 „ stede van *Amsterdam* voirscreve , ter sommen
 „ van twe en vyftich Rynsche gulden , die ge-
 „ coft worden in den jair ons Heren duzent vier
 „ hondert vyf ende viertich laatst verleden , soe
 „ is verdedingt , dat dese voirscreve personen
 „ sulcke brieven , als fy van den voirscreve lyf-
 „ renten hebben van der stede van *Amsterdam*
 „ voirscreve bezegelt , der selver stede wederge-
 „ ven , ende overleveren zullen voir eyne somme
 „ gelts , die dair voir verdedingt is.

„ Item soe fullen alle erven ende landen , die
 „ dese voirscreve vier personen , ruerende van
 „ den voirscreve lyfrenten mitten recht gewon-
 „ nen hebben , weder overgaen totten ghenen ,
 „ dien zy afgewonnen zyn , behoudeliken dat de-
 „ se voirscreve vier personen behouden zellen all
 „ alsulc gelt , als fy geboert hebben.

„ Item soe sell die Stadt van *Utrecht* den poer-
 „ teren van *Amsterdam* , die lyfrente off erfrente
 „ op ten dach van huden hebben op die Stadt van
 „ *Utrecht* , hoir renten guetlic betalen op hoer
 „ termynen . Desgelycx sell die Stede van *Am-*
 „ *sterdam* den borgeren van *Utrecht* , die lyfren-

„ ten

„ ten of erfrenten aldair op hebben, hoir renten
 „ oick betalen, ende geven op hoir termynen,
 „ sonder enich gebreck dair in te laten comen.

„ Item soe en fall die Stadt van *Utrecht* na de-
 „ sen dage voert nyemant recht doen, die op de-
 „ sen dach gheyn borger en waer, van enigen
 „ brieven, die sy selven hadden, off van yemant
 „ gecoft hadden, van lyfrenten, of anders, op
 „ die Stede van *Amsterdam*: ende des gelycx en
 „ sell die Stede van *Amsterdam* oick na desen da-
 „ ge voirt nyemant recht doen, die enige brieve
 „ van lyfrente, of anders, hadde, off van ye-
 „ mant gecoft hadde van de Stadt van *Utrecht*.

„ Item soe en sullen die Stadt van *Utrecht*,
 „ noch die Stede van *Amsterdam*, die een op ten
 „ anderen, gheynen nywicheyt beginnen, noch
 „ zwaericheyt malcanderen opleggen; mer on-
 „ der malcanderen vriendelic ende mynlic varen
 „ ende keren nae ouden haercomen ende na in-
 „ hout der zoenen, laetstwerf tusschen den Ge-
 „ stichte van *Utrecht* ende den *Hollanderen* ge-
 „ maict.

„ Item waert sake, dat enige singulaere perso-
 „ nen aen beyden syden op malcanderen yet te
 „ seggen hadden, van scade of van scoude rue-
 „ rende, daer zellen wy malcanderen mit recht
 „ van bespreken, ende dair van zelmen dan aen
 „ beyden zyden enen ygelicken onvertogen recht
 „ doen.

„ Item alle besettinge aen beyden zyden tesen
 „ dage toe geschiet, ende alle borgen dair om-
 „ gesett, zellen off ende te niete, ende die bor-
 „ gen qwyf wesen.

Insglyks vinde ik, dat de Stadt *Utrecht* eene
 zoene gemaakt heeft met Joncker *Frederik van*
Eg.

Egmont, en dat die met den Biffchop in den zomer in deze Stadt gekomen is, in welke ter zyner eer de Regeerders eene maaltydt op Hafenberg aangerecht, en hem, nevens veele, ten getale van meer dan hondert, goede mannen deftig en prachtig onthaald hebben, en dewyl het huis Hafenberg niet groot genoeg was, om alle die gafter te kunnen doen aanzitten, zyn enige derzelve in een naburig huis by enen Blochoven geplaatft. In des Cameraars rekening ftaat aangetekent, dat deeze maaltyd de Stadt gekoft heeft aan wyn en fpy's negen en tnegentig ponden elf ftuivers en drie duiten. Dit levert een bewys uit, dat de eetwaren en wynen in dien tydt zeer goet koop zyn geweest.

Die van Amersfoort (welke wy gezien hebben ieverige voorftanders van Biffchop *David* geweest te zyn) hadden met veele trotsheit de Utrechtsche behandelt, en den Domprooft in zyn rechtsgebiedt te kort gedaan. Vervolgens stout geworden zynde op de gunft van den Biffchop, en zich verbeeldende alles hen geoorloft te zyn, hadden zy veele onbehoorlyke dingen uitgerecht, in zo verre zelfs, dat zy den Biffchop tot nadenken brachten, als of zy zich meer aanmatigden, dan hen toekwam. De Biffchop, zeer oplopende van aart, hadde hen nu en dan zeer onvriendelyke, jaa harde, bejegeningen gegeven, en nadrukkelyk zyn ongenoegen getoont, zoo dat hy zyne gramfchap niet verzetten liet, dan door het opbrengen van opgeleide geldboetens. Dit dede de liefde tot hunnen Kerkvoogd, die zeer benodigt was om geld, grotelyks by hen verflauwen, en dus begonden zy te begrypen, dat wilden zy het hoofd boven houden, het niet raadzaam

zaam voor hen was langer in onmin en vyandschap (1) met de Stadt Utrecht te leven, maar dat zy hunne verschillen met die Stadt vereffenen moesten. Weshalven de handel ter vereeniging met ernst voortgezet wierdt, en wel met die uitwerking, dat een bestandt getroffen wierdt voor acht dagen, 't welk van tydt tot tydt telkens verlengt, en in het volgende jaar in eenen bestendigen zoen verandert is. Welk bestandt den achienden October van het Raadthuis der Stadt Utrecht op deze wyze afgelezen en den volke bekend gemaakt is. *Die Rait laet weten eynen ygeliken, datter eyn bestandt ende veylicbeyt gemaiçt is tusschen onser Stadt aen die een zyde, ende der Stat van Amersfoirt an die ander zyden, in alre manieren als deze briefinbout.* „ Wy Borger- „ meysteren, Scepenen ende Raide der Stat van „ Amersfoirt doen kont allen luden, dat wy voer „ ons, onse borgers ende onderfaten, ende voer „ alle die ghene, die om onsen wille doen en- „ de laten willen, gegont ende gegeven hebben, „ gonnen ende geven mit desen onsen brieve, al- „ len borgeren ende inwoenren der Stat van U- „ trecht eyn guet, vast, zeker geleyde, ende „ veylicheyt buten der halver milen van onser „ Stat voirscreve; behoudelic der selver onser „ Stat ballinge te sullen staen ende blieden op „ hoir oirvede veylich te zellen moigen comen,

we-

(1) Dit was zo verre gekomen, dat de Raadt der Stadt Utrecht op S. Lamberts dagh niet alleen het verbodt aan hare borgoren en ingezetenen van niet naer Amersfoort te gaan, op het vorige jaar vermeld, hadt vernieuwt, maar daar noch bygedaan, dat geen Amersfoordenaar, 't zy man, wyf, of kind in de Stadt en vryheit zoude worden gehuift of gehoost, en dat die geene, welke dezelve herbergde of huisvesting gaven, vyf jaren uit de Stadt zouden zyn.

" wesen, merren ende verkeren, zoe dicke en-
 " de menichwerven hem dat noet wesen, ende
 " geboeren fail, ende veylich, ongelet ende on-
 " gehindert aen hoeren liven ende gueden weder
 " omme te keren. Welck geleyde ingaen zel
 " ende gaet in op ten dach datum des ons briefs,
 " duerende tot en donredage toe naistcomende
 " over achte dagen, ende den dach al sonder
 " arch. des toirkonde heb wy onser Stat zegel
 " secreet hyr binnen beneden op doen drucken.
 " Gegeven int jaer ons Heren dusent vier hon-
 " dert een ende tseftich, des Woensdages na
 " Sinte Victoers dage.

*Ende in allen manieren ende voerwerden, als
 dese zelve brieff inhoudt ende begrepen heeft, zellen
 alle borger ende inwoenre der Stad van Amersfoort
 mit hoeren liven ende gueden comen moigen op eyne
 halve mile weges na onser Stadt den voerscreve tyt
 geduerende; behoudeliken, dat onser Stat ballinge
 op hoer oervede staen ende bliven zellen.*

Van des Biffchops gramschap op die van A-
 mersfoort blykt uit zeker geschrift, 't welk hy te
 dezer tydt, tegens hen heeft doen afkondigen,
 hebbende tot opschrift *Een mandament tegens die
 van Amersfoort.* welkers inhoudt deeze is." *Da-
 vid van Bourgoenien*, by der genaden Goids
 " Biffcop tUrecht, allen onsen Maerschalcken,
 " Amptluden, Schouten, Scepenen, Raeden, en-
 " de ander onsen onderfaten, over all in onsen
 " landen aen dese zyde der Yffel, Saluyt. Alfoe
 " onse Stadt van *Amersfoort* in voele punten ons,
 " ende onser hoeger heerlicheyt aendragende,
 " ende anders, rebelle zyn, ende wyle tyts ge-
 " west hebben, dat wy niet, vermits voele ver-
 " volchs onser Ecclesie ende drie Steden van Over-
 II. Deel. Dd " yffel,

" yffel, en hebben kunnen afgedaan krygen, mer
 " alle tyt, nyet tegenstaende dat voirscreven ver-
 " volch, meer geschiet, als wy verstaan, ver-
 " mits dat se dagelix onse ondersaten in onsen
 " landen vangen, ende dergelyken: ende, dat
 " meer is, hebben die ter klokke wtgeluyt byn-
 " nen onser Stat van *Amersfoirt* yemant, die enen
 " borgere van onser Stat van Utrecht vanget,
 " ende hem gevangen brenget, die fall van elken
 " hebben twyntich Postulaet gulden, dat ons nyet
 " en staet te lyden, in vermyneringe ons, ende
 " onser kercken hoeger heerlicheit; Soe ist, dat
 " wy u allen, ende enen yegelicken van u, by
 " desen avisieren ende waernscuwen, dat gy úwe
 " lyven ende goeden wachten ende bewaeren voit
 " die rebellen onse ondersaten van *Amersfoirt*:
 " ende wy gebieden ende bevelen u elcx by ene
 " pene van twintich oude scilden, dat nyemant
 " van u allen onser Stat van *Amersfoirt* versueke,
 " vermits hem enige provande toe te vaeren, off
 " yet daer te halen, off te copen, off enigerhan-
 " de coopmenscap, off anders, mit hoeren bor-
 " geren off inwoenren te doen, off hantieren
 " in eniger wys, heymelick off openbaer, tot
 " hoeren oirbair off profyt comende. Gebieden
 " ende bevelen wy u desgelyx, dat gy die bor-
 " ger ende inwoenre onser Stat van *Amersfoert*
 " voerseit, off enige singulaer personen wter
 " voirscreve onser Stat, waer gy u der in onsen
 " lande becomen kunnen, aentaften ende van-
 " gen, ende off gy elcx nyet staerck genoeg en
 " were dat te doen, so sullen gy alsdan terstont
 " die klokke slaen, ende die mitten kloekenslag
 " vervolgen, vangen, ende gevangen brengen
 " in onse sloten, daer gy u der yerst becomen

" kur.

" kunnen , ende die gevangen leveren aen han-
 " den ons Castelleyns aldaer , alst behoert. En-
 " de weren gy oick nyet sterck genoeg een ye-
 " gelick by hem selve , of mitten klokkenflach ,
 " dat te doen , soe wilt dat terstont ons of onser
 " Stadt van Utrecht te kennen geven , wy , ende
 " sie , fullen ende willen alsdan bereyt wesen u
 " te helpen , ende te stercken te doen , gelyck
 " voerseit is. Ende wy willen enen yegelicken
 " van u , die die gevangen brengen ende leveren
 " fall , doen gheven van elcken gevangen , byn-
 " nen acht dagen daer nae , twyntich Postulaet
 " gulden , off den gevangen laten tot synen oir-
 " ber ende profyt , ende gy fullen malcanderen ,
 " also gy die van *Amersfoort* vernemen , die we-
 " te doen , ende malcander stercken om te doen ,
 " als voirseit is , by der voirscreve pene. Beve-
 " len voirt onse Maerschalken ende Castelleynen ,
 " ende enen yegelicken bysonder , dat so die re-
 " belle onse onderfaten van *Amersfoort* , als hem
 " die gevangen gebracht fullen werden , aen ne-
 " men ende houden fullen ter tyt toe , dat wy an-
 " ders bevelen fullen. Dede yemant hier ynne
 " ter contrarie , soe dycke dat geschiet , den den-
 " ken wy terstont die pene voirscreve off te ne-
 " men , ende anders ons daer alsoe in hebben ,
 " alst behoeren fall.

De Bisschop was het derhalven te dezer tydt
 eens met de Stadt Utrecht tegens de Amersfoord-
 sche , en zyn de drie Overysfelsche Steden gebruikt
 tot het beramen van eenen zoen en verdrag , 't welk
 in het volgende jaar getroffen is.

Reinout van Brederode , broeder van den Dom-
 prooft , hadde in de geschillen met Amersfoort
 veel dienst aan de Stadt Utrecht gedaan , en ko-

ften gemaakt. Om dezen eenigzints schadeloos te stellen, heeft de Raadt hem toegeleit een duizent Rhynsche guldens, te betalen uit het geen, wegens het Mergengeld voor Stadts aandeel inkwam.

De Stadt Utrecht ter betaling van hare schulden ontblood zynde van nodig geld, heeft beslooten vier duizent guldens op lyfrenten op te nemen. Op dat de Lezer een begrip kan krygen van de wyze, op welke de opneming van lyfrenten van de borgeren en ondersaten in dien tydt geschiede, zal ik het Raadtsbesluit, des woensdaghs na Victoris genomen, hier woordelyk invoegen: *Overdroegen die Raide out ende nywe eyndrachtelic, opt verbeteren der gbemeynre gilden (1), dat men vercopen zell vier dusent pont lyfrenten onsen borgeren ende ondersaten, op eyn lyff, den penninc om achte, half te betalen mit ponden, ende half mit geryden gelde, in dustaniger manieren: dat men die vier dusent ponden deylen zell onder den waken van den gbilden gbemeynliken, ende zoe wie coept ende betaelt voer sinte Mertyns misse naistcomende, die zell den yersten termyn boeren te Paeschen daer naestvolgende, ende den anderen termyn Victoris daer daer naistcomende: ende wie na sinte Mertyns misse coste ende betaelde, die zell den yersten termyn bueren te Pinxteren naistvolgende. Ende men sel voer elc pont geven ende weder ontfangen vier witte Vleemsche stuvers, ofte boer weerde in elker tyt der betalinge.*

By deze gelegenheit moet ik berichten, de gewoonte geweest te zyn, wanneer de somme, bepaald tot de opneming, als in dit geval de vier duizent

(1) De Gilden hebben den volgenden dagh haare toestemming gegeven.

duizent ponden , opgebracht was , dat dan het zegel, met het welk de lyfrente brieven bezegeld waren, in tegenwoordigheid van den ouden en nieuwen Raadt , verbroken en in twee stukken geslagen wierdt.

Op S. Lamberts dagh is het ampt der Vyven vernieticht, en zullen wy op het volgende jaar zien de schikking, die omtrent deze bediening gemaakt is.

Een godtvergeten mensch, die onnatuurlyk met beesten hadde verkeerd, en met dezelve de afgryffelyke stomme zonde hadde begaan, is met den vyere verbrand. Desgelyks is in het jaar 1466. een man met een merry peerd, met het welk hy vleeschelyk hadde omgegaan, op de Neude verbrand. Ik teken dit aan, om te berichten de gewoone straf over deze verfoeyelyke misdaadt, van welke ik meerder gevallen gevonden hebbe.

Ter bevordering van den koophandel, en in het byzonder van de Lakenrederye, heeft de Raadt dezer Stadt dezen brief uitgeleverd: " Wy
" Borgermeesteren, Schepenen, Raide ende ghe-
" meyne Oudermans van den ouden Raide ende
" van den nywen der Stadt van Utrecht, maken
" kondt allen luden, ende zonderlinge den eersa-
" men, wyfen Borgermeesteren, Scepenen ende
" Raide der Stede van Antwerpen, onsen bison-
" deren gueden vrunden, dat wy, om nutscap,
" profyt ende promocy der ghemeynre koman-
" scap, ter instancyen ende begeerten *Lambert*
" *Dwynlant* ende *Peter Anthonisse*, ghegont ende
" belieft hebben, gonnen ende believen mit desen
" onsen brieve, denzelven *Lambert* ende *Peter*
" mit vyf ende twintich personen, of daer onder,
" alle lakenen bynnen onser Stadt ende Stadt vry-
" heyde te scheren, te ruwen, te ramen, te per-

" fen, ende anders al dat den lakenen toebehoert,
 " tot nutscapende oerbaer des coepmans, te exer-
 " cieren na behoeren; gefondert dat die zelve
 " *Lambert* ende *Peter*, hoer dyennes, ofte venno-
 " ten totten voerscreve getale niet gehouden en
 " zellen wesen onse borgers te werden, maer daer
 " of gevryet blyven: behoudelyken, dat zy elck
 " gilde, dat zy rueren, na hoeren rechten vernue-
 " gen, ende daer of te vreden stellen zellen, den
 " tyt hier na bescreven gheduerende. Ende gheven
 " daerom den voerscreven *Lambert* ende *Pieter* tot
 " vyf ende twintich personen toe, of daar onder,
 " mit hoeren lyven ende gueden een vry, vast, ze-
 " ker geleyde ende veylicheit hoere voerscreve
 " officy bynnen onser Stadt ende Stadt vryheyde
 " te hantieren als voerscreven staet. Welk ghe-
 " leyde ende veylicheit ingaen zellen ende gaen in
 " op huden datum des ons briefs, duerende een
 " jaer lang ende ses weken naestkomende, en-
 " de dyen lesten dach al zonder argelift; wtge-
 " nomen, die ons ghenedichs Here van Utrecht,
 " of onser Stadt vyande, of ballinge, of voer-
 " vluchtige zyn, of die van koeren of van broi-
 " ke wt onser Stadt zyn. Des toerkonde heb-
 " ben wy onser Stadt seghell an dezen brief
 " doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren
 " MCCCCLXI.

De Official van Utrecht heeft een Vidimus
 uitgelevert van drie brieven, behelzende eene ou-
 de overdracht, beraamd tusschen *Baarne*, en *Fre-
 derik van Drakenborch*, wegens eene wetering of
 watergang tusschen *Baarne* en het *Eembrugsche
 Gerecht*. (1)

Jan

(1) Deze brieven zyn door *Matthaeus de Jure Gladii* cap. xix,

Van Burggraaf van Montfoort is in dit jaar door Bisschop *David* verleid met de Stichtsche goederen door zynen vader *Hendrik* nagelaten. (1) En heeft de Burggraaf in het Generaal Capittel tot het navolgende zich verbonden: " Ick JOHAN Borchgrave tot Montfoirde, doe kondt ende ken- lick allen luden mit desen open brieve, dat ick geloest, gefekert ende ten heyligen gezworen hebbe, gelove, zekere ende zwere, an hant der Eerwaardigen in Goide Vader en Heer *David van Bourgonien* Bisscops tot Utrecht, mynen lieven genedigen Here, tot behoef zyns Gestichts in dat Generaill Capittel, in tegenwoirdicheit der eerbare Prelaten ende Ecclesien, Ridderen, Knapen, Stadt ende Staten des Gestichts van Utrecht, dat ick alle punten ende articulen, die in der zoenen, die tusschen den eerwaardigen in Goide Heren *Florens van Wevelkoven*, Bisscop to Utrecht an die een zyde, ende Heeren *Henrick* Borchgrave tot Montfoirde, myn Overoudevader, den Godt genedich zy, an die ander syde, gededingt was, begrepen syn. Welke punten myn Overoudevader, voirscreve voirtyts, ende myn oudeoem *Swe- der van Montfoirde* nae, ende Heer *Johan* Borchgrave tot Montfoirde, myn oude vader dair nae, ende *Henrick* Borchgrave tot Montfoirde, myn vader zaliger gedachten, dair na gezworen, ende op allen horen lenen ende goeden verwilkoert hebben, vast ende stede holden sullen. Ende ick JOHAN, Borchgra-
" ve

XIX. p. 315. in het licht gegeven, om uit dezelve te bewyzen, dat Baarne oudtydts Stadts gerechtigheden gehadt heeft.

(1) Ziet Matth. III. de Nobil. 1. p. 808. en de Jure Gladii p. 152.

" ve voirscreve , heb mede geloest ende verwil-
 " koert , gelove ende verwilkore voir my ende
 " voir myn erven ende nacomelingen , mynen ge-
 " nedigen Heer van Utrecht ende synen naco-
 " melingen Bisscoppen tot Utrecht , alle andere
 " punten ende articulen , in der selver zoenen be-
 " grepen , volcomelick te holden ende te voldoen ,
 " alsoe verre alst my aendragen , off aendragen
 " mogen , na inholt der voirgenoemder zoene
 " van woirde te woirde hier na bescreven , wtge-
 " noemen alsulcke verleninge , als myn genedige
 " Heer van Utrecht , by wille ende consent syn-
 " re Ecclesien , Ridderen ende knapen , Stadt en-
 " de Steden , my gedaen heeft van der Dyck-
 " graeffscap tusschen den Nyendamme ende
 " Schoenhoven die Lecke langs , ende tusschen
 " den Nyendamme ende Haeftrichter Veer die
 " Yffel langs , alsoe als die selve Dyckgraeffscap
 " van oudts den Gesticht heeft toebehoirt , na
 " inholt der brieve , die dair off gemaiet syn .

" Dit is die voirgenoemde zoene , als hier na
 " bescreven staat . Wi AERD VAN HOERN
 " &c. (1)

" In oirkonde des Brieffs , soe heb ick JOHAN
 " Borchgrave voirscreve mynen zegell an desen
 " brieff gehange . Gegeven te Utrecht int jair
 " ons Heren dusent vier hondert een ende tseftich
 " op ten een en twintichsten dach in Mayo .

Ook heeft de Bisschop het hooge Rechtsgebiedt
 van den Prooft en kerke van S. Jan in Achtienho-
 ven , Wilnis en Mydrecht bevestigd. (2)

(1) Deze brief van Bisschop *Aernt van Hoorn* heeft de Heet *Matthacus* uitgegeven de *Jure Gladii* pag. cxxvi.

(2) *Matth. de Nobilit.* II, 24. p. 435.

1 4 6 2 .

In den jare 1462. zyn tot Stadts Regeering verkoren

Schepenen.

Adriaen van Lantscroen, **Borgermeester.**

Jan Sloyer.

Jacob van Amerongen.

Herman van Lewenberch.

Jan over die Vecht.

Philips van Groenevelt.

Braem van Lichtenberch.

Dirc van Zulen.

Werner Braem.

Jacob van Jutfaes.

Willem van Snellenberch.

Jan van Blochoven.

Raden.

Jan Foyt.

Geryt Taets.

Henrick Jan Lubberts zoens **zoen.**

Jan Butendyck.

Tyman die Edel.

Jan Boll.

Henrick van Abcoude.

Jan van Schoerll.

Evert van Voerde.

Ghysbert van Tyell.

Vrederick van Masch.

Dyrck Claesze.

Jan Woutman, **Borgermeester.**

Hubert van Pallaes.
 Jacob Jacobsze.
 Geryt die Kraen.
 Wouter die Jonge.
 Willem Godertsze.
 Albert van Kanenbroeck.
 Willem Vogelaer.
 Bartelmeus van Nyevelt.
 Herman Wychmansze.
 Vrederic van Drakenborch.
 Jan die Coninc Godertsze.

Oudermannen.

Lambert Venelant. }
 Adriaen Wonder. } Wantfniders.
 Wouter van Lichtenberch. }
 Herman Reyertsze. } Sniders.
 Wouter van Catwyck. }
 Geryt Voet. } Backers.
 Beernt Hazert. }
 Jan Slufeman. } Molenaers.
 Henrick die Wolff. }
 Evert Henricxze. } Linnewevers.
 Gherbrant Jacobsze. }
 Willem Jansze die Brouwer. } Brouwers.
 Eerst van Herdenbroeck, Over- }
 ste Ouderman. } Vischcopers.
 Claes Ghysbertsze.
 Dyrck Taets. }
 Beernt Proys, Overste Ouderman. } Louwers.
 Lambert Mourysze. }
 Willem Steen. } Wollewevers.
 Geryt Schade. }
 Jacob Woutersze van Vyanen. } Marsluden.

Claes

Claes van Zyll.	}	Botterluden.
Jacob Jansze.		
Bartelmeus van Lochorft.	}	Cordewaniers.
Ghysbert Rutgersze.		
Herman Paffert.	}	Oudecordewaniers.
Peter Masch.		
Matheus Ghysbertsze.	}	Corencopers.
Willem Hubertsze.		
Willem van der Maern.	}	Oudewantfniders.
Jan Joestze.		
Geryt Bolliken.	}	Steenbickers.
Ghysbert van Boelre.		
Willem Folpartsze.	}	Graeuwerkers.
Arnt Henricxze.		
Jan Luitkensze.	}	Ryemfniders.
Jan Thomasze.		
Jan van Loenen.	}	Bylhouwers.
Alphar van Oeftrum.		
Tyman Ysbrantsze.	}	Smeden.
Jan van der Bilt.		
Geryt Mathysze.	}	Zadelairs.
Jan Ponciaensze.		

Om de rust en vrede in de Stadt Utrecht, en voor al in deszelfs Raadt, te bevorderen, is met goetdunken en toestemming van de Heeren van Brederode, en den Burggraaf van Montfoort, en andere aanzienlyke Heeren (1) eene overdracht gemaakt nopens Stadts Regeering, by welke onder anderen verstaan is in plaatze der Vyve jaarlyks zestien mannen uit den gemeenen Raadt te be

(1) Dezer namen slaan uitgedrukt in de Overdracht, welke gelezen kan worden in het Utrechtsch Placaatboek III. Deel bladz. 86.

benoemen, welke niet zouden mogen weigeren deze bediening waar te nemen op verbeurte van hondert ponden. Van deze zestien zouden alle vierendeel jaars vier dienen, en den Raadt by hare eerste zitting aanbrengen alle kwade daden (1), die des daaghs of des nachts in de Stadt, of Stadts vryheit zouden voorvallen, over welke de Raadt hare slytinge zoude maken, zoo dat zy de kwaaddoenders niet voor hen zouden mogen doen komen, noch over hunne euveldaden en verbeurde boeten oordeelen. (2) Aan ieder wierdt toegeleid voor hunne moeite vyf en twintig Stadts ponden, en moesten zy zweeren, boven dezen gezetten loon van niemand eenig genot, groot of klein, te zullen nemen.

Het

(1) Hier om genoemd *mannen tot de quadyen*. ziet Mieris Aantek. op de Chronyk van Holland van de Clerk van de leegge landen bladz. LXX. welkers bediening bestont in te bezorgen dat door geene kwade menschen de rust der Stadt en harer ingezetenen door het plegen van straatschenderyen en andere ongeregelheden gestoort, en de bedryvers dier buitensporigheden ontdekt en gekregen wierden, om naar mate hunner misdaden bekeurd, beboet of gestraft te worden.

(2) Het schynt, dat de Vyve misbruik van hunne macht gemaakt hebben, en dat zy altydt geen oprechten aanbrenghedaan hebben van de breuken en boeten van de kwaaddoenders ontfangen. Om dit te vermoeden geeft my aanleiding het Raadtsbesluit in het vorige jaar des vrydaghs na Lamberti genomen, by welke de Vive waren afgezet, het welk ik aldus aangetekent vinde: *Schepenen, Rade ende Oudermans hebben eendrachtelic den Viven in der tyd hoere Vive ampt verdragen, enae hem bevolen dat zy binnen veertien dage naefscomende hoere rekeninge doen zelle van alle dat zy daer van geboert mogen hebben. ende als dan selmen hem veer hoeren arbeyt toeflicken, dat redelick wesen zell.* Na verloop van omtrent twee jaren zyn 'er wederom, als van oudts, Vyve aangesteld. Ziet de aantekeningen van den Heer van de Water in het Utrechtsch Placaatboek III. Deel bladz. 246.

Het was in deze Stadt de gewoonte, dat, wanneer iemand beticht wierdt van geweldt en grote euveldaad, de aangeklaagde zich moest begeven in het gevangenhuis, en zoo lang in hetzelfde verblyven, tot dat de Raadt hare uitspraak over de beschuldiging hadde gedaan. Doch dewyl dikwerf door lichtvaardige en ongegronde aanklachten hier van misbruik wierdt gemaakt, is by dezelve overdracht goedgevonden: *Item zoe wie den anderen voer den Raide van ghewelt bespreekt die zell zyn lyff daer tegens zetten, ende men zel zy beyde op sinte Katrine poerte in eyne stock by malcanderen leegen, ende soe wye dan van bem beyden in onrechte valt, dat zelman rechten mitten zweerde aen zyn lyff.* Een merkwaerdig voorbeeld hier van vinde ik in het Raadtsboek van dit jaar des vrydaghs na Bertholomeus, behelzende een dootvonnis, geveld tegens *Jan Back*, die eenen *Jacob Gerytse* beschuldigd hadde van eenen beganen dootslag, en overtuigt tot deze aanklacht door haat en nydt vervoerd te zyn, met den zweerde gerecht is.

Te dezer tydt is eene buitengewoone rechtspleging geschiedt aan eene Vrouwsperzoon, die eenen *Jacob Elger* getracht hadde te vergeven, welke, schoon hy het leven niet verloren hadt, dol en uitzinnig geworden was. Ook zoude zy aan anderen dit gruwelyk voornemen werkstellig gemaakt hebben, indien het haar niet aan bekwame gelegenheit ontbroken hadde. De reden, welke haar tot het plegen dezer gruweldaadt bewogen heeft, wordt niet gemeld, maar van de wyze, op welke zy het zelve heeft willen uitvoeren, wordt getuigt, *mit manieren dat niet zeggen en is*; waar uit ik moet besluiten, dat het middel

zoo verfoeyelyk is geweest, dat men het voor 't gemeen verborgen heeft willen houden. Dit vrouwmensch is levendig verbrand.

Insgelyks vinde ik een ongemeen vonnis geveld en ter uitvoer gebracht aan eenen *Dirk van Lederdam*, welke om dat hy *ondeuchdelik en zwaerlick den Domproest belogen hadde*, veroordeeld is, om op de kaek te staan, en door de Stadt omgevoerd te worden, en in elken kinnebak getekend te worden met eenen brandenden sleutel, en voorts eeuwig gebannen.

De Stadt Amersfoort heeft door tusschenkomst der Overyffelsche Steden op S. Marie Magdalene avondt zich verzoend met den Bisschop (1), en ook ten zelven dage met de Stadt Utrecht. De brief van de bevrediging met Utrecht, door Matthaeus gebrekkelyk uitgegeven (2) is van dezen inhoudt:

” Wy WILLEM tot AVERENCK, ende E-
 ” VERT VAN GRAES Raetsvrienden van De-
 ” venter, JOHAN WOLF ende JOHAN van
 ” VENE, Raetsvrienden van Campen, HEN-
 ” RIC VAN DE WATER ende REYNALT
 ” VAN DEN BUSCH Raetsvriende van Zwolle,
 ” alse Gedeputeerden van de steden voergenoemt,
 ” te verenigen alle alfulke scelinge ende gebre-
 ” ken, als opgestaen ende verrefen syn tusschen
 ” die Stadt van *Utrecht*, horen borgeren, in-
 ” woenderen ende onderfaten aan die ene syde;
 ” ende die Stadt van *Amersfoort*, horen borge-
 ” ren, onderfaten ende inwoenders aen die an-
 ” der

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matthaeus *Rer. Amersf. Scriptor.* p. 318.

(2) Matthaeus *Ibid.* p. 304. & seqq.

" der fyde, doen kondich: Alsoe lange tyt gro-
 " te twydracht ende scelinge geweest syn tusschen
 " die Stat van *Utrecht*, horen borgeren, inwoen-
 " res ende onderfaten aen die ene, ente Stat van
 " *Amersfoert*, horen borgeren, inwoenres en-
 " de onderfaten. aen dander syden, overmits in-
 " coemst Bisscop *Roelofs* zaliger gedachten mit-
 " ter Stat van *Amersfoert* op sinte Blasius nacht
 " binnen *Utrecht*: oec overmits overvallingen,
 " dootslage, rechtinge, bloedstortinge, scattin-
 " ge, brande, roof, verdriften, vangenis, aver-
 " grepe, (1) scade, last, ende ander gebreke hier
 " uyt tusschen henlieden verrefen ende opgestaan
 " wesende, hebben wy, by begeerte der partyen
 " voergenoemt, ende om te verhueden meerre
 " lasten, dootslaginge, brande, roof, neminge,
 " ende ander grote gebreken, ende misval, die
 " den steden voergenoemt, hoeren borgeren, in-
 " woenres, onderfaten, ende die hem des bewon-
 " den, ende daer in gemenget hebben, hier uyt
 " verryfen ende opstaan mochten toe kenlike ver-
 " derfnis ende onverwinliken scade der Stede
 " voergenoemt, dat wy ongeerne lyden, mer
 " liever verhoet, ende sy mit malkanderen te
 " ruste ende vrede geset sagen; daerom wy ons
 " tot meer tyden geerne gevoecht, onledich ge-
 " maeket, onsen arbeyt, kost ende goet niet ge-
 " spaert en hebben. Soe ist, dat die Stat van
 " *Utrecht* ende die Stat van *Amersfoert* voerge-
 " noemt van allen desen voergenoemde scelingen,
 " twist ende twydracht, mit dat daer uyt gespro-
 " ten mach wesen, ende tot desen dagen toe mit
 " mal-

(1) Dat is aantasten en wegneming van der luyden have ende bezitting.

” malcanderen gehadt mogen hebben, niet uyt-
” gefceyden, voer hem ende hoeren borgeren,
” inwoenres, onderfaten, hulperen ende hulpers
” hulperen, ende alle die gene, die fich daer in-
” ne gemenget, ende des te fchaffen gehadt mo-
” gen hebben, int feggen ende uytſprake van
” ons geftelt ende gecompromitteert hebben, by
” ene pene van drie duyſent Vrancrykſe ſchilden,
” te voltrecken ende onderhouden dat gene, dat
” wy tot ruſte ende vrede tuſſchen hem van den
” voernoemde ſcelingen ſeggende ende uytſpre-
” kende werden, binnen ſes weken na der com-
” promiſſen datum daer van, verbeurt te weſen
” van den genen, die die uytſprake niet en hiel-
” de, tot behoeff des genen, die ſy hielde, na uyt-
” wyſinge der ſelven compromiſſen. Welke twy-
” dracht ende ſcelinge voergenoemt aen beyden
” ſyden te verliken ende te verenigen ende die
” voergenoemde partien, die ene mitten anderen
” toe ruſte ende vrede te ſtellen, hebben wy van
” elken hoer aenclage, aenſpraeke ende toefeg-
” gen, die dene opten anderen hadde, dair op
” in ſcifte genomen ende ontfangen. Welcke
” aenſprake ende gebreke mit dat die voernoem-
” de partyen daer op hebben willen ſeggen, wael
” ende dochteliken doerhoert, doerſien, over-
” leſen, ende die gelegentheyt daer of gemer-
” ket, ende ons mit malcanderen daer op beſpro-
” ken hebbende, aenroepende de hulp endetrooſt
” des Almachtigen, die doch leert vrede onder-
” linge mit malcanderen te hebben, ende hol-
” den, uytſpreken wy tegenwoordich in name
” des ſelven voer een minlike ende vrientlike ge-
” ſceyt tuſſchen den voergenoemden ſteden, en-
” de hoeren borgeren, inwoenres, hulperen,
” en-

” ende hulpers hulperen, ende die des teschaffen,
 ” ende sich daer in gemenget mogen hebben by
 ” der gene, ende in machte der compromiffen
 ” voerscreve, aldus.

” Item seggen wy, dat alle gevangen aen bey-
 ” den fyden, ende des die ene den anderen in
 ” deser onleden genomen ofte bescedicht mach
 ” hebben, vry, quyt ende daer van onbelast we-
 ” sen sellen; behoudeliken dat die gevangen aen
 ” beiden fyden hoer terinc ende costen in redeli-
 ” ker maten betalen fullen, ende die gevangen
 ” van die van Amersfoert getoest, ende niet we-
 ” der in gekomen en zyn, daer voer hoer borge
 ” sy geset hebben in te comen in die vangenis,
 ” die gegaen syn sellen betalen die costen ende
 ” teeringen hoeren borgen.

„ Item seggen wy, dat alle pachten, lyfren-
 ” ten ende renthen, die die ene den andere ont-
 ” boert mach hebben, ofte noch onderlinge mal-
 ” canderen sculdich wesen mogen, elc den an-
 ” deren geven, betalen, ofte van vernuegen
 ” sellen, na uytwyfinge der brieven ende voer-
 ” waerden daer van wesende.

” Item seggen wy, dat overmits dootflage en-
 ” de sulke bloetstoringe, als binnen *Utrecht* op
 ” sinte Blasius nacht, ende richtinge sommiger
 ” daer na, overmits hulpe ende bystant der Stat
 ” van *Amersfoert*, ter incoemst Bisscop *Roelof*
 ” saliger gedachten binnen *Utrecht* gesbiet, oec
 ” van der dootslaginge, bloetstoringe van die
 ” van *Utrecht* op Voskuyle aen die van *Amers-*
 ” foert, ende oec van allen dootslegen en-
 ” de bloetstoringe op beyden fyden gesbiet tot
 ” desen dage toe, sellen die Stadt van *Amersfoert*
 ” binnen jaers na datum des briefs in hoere Stat
II. Deel. E e ” voer

” voer dier doden zielen funderen ende stichten
 ” ene ewige Vicarie mit drien missen ter weken
 ” jaerlicx weerdich wesende in sekeren renthen
 ” twyntich Vrancrycxse scilden. Desgeliken sel
 ” die Stadt van *Utrecht* binnen desen eersten toe-
 ” comenden jair binnen hoer Stat stichten ende
 ” funderen een ewige Vicarie mit drien missen
 ” ter weken voer der doden zielen, weerdich we-
 ” sende in sekeren renthen jaerlicx twyntich
 ” Vrancrycxse scilden. Ende van beyde dese
 ” voergenoemde Vicarien sel onse genadige Heer
 ” van *Utrecht*, ende syne nacomelingen Bissco-
 ” pen t*Utrecht*, collatoers ende gisters wesen tot
 ” ewigen tyden, ende salmen altoes confereren
 ” ende geven enen goeden eerbaren man, die
 ” Priester is, of binnen jaers geloeft Priester te
 ” werden.

” Item seggen wy, dat alle die ballinge van
 ” *Utrecht* ende van *Amersfoort*, die oervede ge-
 ” daen hebben, op hoer oervede sellen bliven staen,
 ” ende daer op hoer goede te gebruiken, ende die
 ” volgen laten. Ende die gene noch geen oervede
 ” gedaan hebben, ende oervede doen willen, die
 ” soelen oervede doen moegen, ende daer op
 ” sellen hem dan hoer guede ende renthen la-
 ” ten volgen; behoudeliken, of hem ymant van
 ” den ballingen soe doechtelic bewese aen die
 ” Stat, daer hy balling waer, dat sy hem wel in
 ” weder wouden nemen, ende syn oervede quyt
 ” scelden mogen.

” Item seggen wy, dat alle goede aen beyden
 ” syden beslagen wesende binnen tyden deser on-
 ” lede, sellen ontslagen syn, ende alle onmanier-
 ” lyke rechten by contumacien, ofte anders, bin-
 ” nen deser tyt gesciet, sellen doot, ledich en-
 ” de

„ de of wesen , ende een iegelick sel op sinen
 „ ouden rechten staen , ende syn goet gebruiken ,
 „ als hy voer dese onlede stont en gebruiete.

„ Item seggen wy , dat die Stat van *Utrecht* en-
 „ de die Stat van *Amersfoort* dese onse uytspake
 „ ende dedinge mede zullen besegelen van ston-
 „ den aen , confirmeren , stedigen , ende mede
 „ bidden , die welgeboeren ende mogende He-
 „ ren , Heer *Gysbrecht van Brederode* , Domproest
 „ t*Utrecht* , Proest tot sinte Donaes in Brugge ,
 „ ende erf Cancelier van Vlaenderen , ende *Rei-*
 „ *nalt* Heer tot *Brederode* , tot *Vianen* , tot *A-*
 „ *meijden* &c. gebroeders , dese onse uytspake
 „ mede om hoer bede wille ende meerre veste-
 „ nisse ende stedicheyt te willen besegelen.

„ Item seggen wy , dat mit desen onsen uytspake
 „ die Stat van *Utrecht* ende *Amersfoort* , ende
 „ hoer borgeren , inwoenres ende ondersaten , hul-
 „ peren ende hulpers hulperen , mit alle die gene,
 „ die hem hier mede gemenget , ende te scaffen ge-
 „ hadt mogen hebben tot desen dage toe , ten bey-
 „ den syden van allen twisten , doetslage , bloet-
 „ stortinge , overvallinge , brant , roof , neme ,
 „ vanckenisse , scattinge , druwinge , verlies ,
 „ hinder ende scade voergenoemt , niet uytge-
 „ sceyden , onderlinge minlick ende vrientlick van
 „ desen dagen voert an verliket ende vereenicht
 „ wesen sullen ; ende dese onse uytspake te hal-
 „ den ende met allen hoeren articulen te vollent-
 „ trecken by den genen des compromissen voer-
 „ genoemt daer of wesende. Ende deser brieven
 „ syn drie alleens sprekende , waer van die ene
 „ die Stat van *Utrecht* , die ander die Stat van
 „ *Amersfoort* , ende die derde die steden *Deven-*
 „ *ter* , *Campen* ende *Zwoll* hebben.

Op dat de Brouwers eene behoorlyke vergelding voor hunne moeite en arbeit zouden hebben, en dat ook de bieren van genoegzaam koorn zouden worden toebereit, heeft de Regeering des maandaghs na Victoris het een en het ander bepaald, en verstaan, dat zy van ieder brouwt zouden hebben voor hun loon vyf Aernhemsche guldens (zynde ieder dier guldens waardig vyftien Cromsterten) en dat zy in ieder brouwt zouden doen vier mudden weyts, zes mudden garst, en tien mudden haver. En dewyl de ryding van het koorn gestelt was voor de mudde weyts twee Aernhemsche guldens, voor de mudde garst veertien Cromsterten, en voor de mudde haver tien Cromsterten, wierdt hen gelaft uit het voorgemelde koorn te brouwen vierentwintig grove vaten biers, en voor elk vat voor de kuyp niet meer te nemen dan vyftien Cromsterten. Zoo dat in het vervolg volgens de ryding van het koorn, als het zelve vier guldens minder of meerder gold, de prys der bieren op en afgezet wierden. En indien de Brouwers weigerden dit bevel na te komen, en niet brouwden zoo menigmaal als zy tot dezent ydt toe gedaan hadden, zoude hen voor altoos verboden worden binnen de Stadt of Stadts vryheit te brouwen.

De Jonkheer *Jacob van Zuilen van Nyevelt*, Maarschalk van Eemland, hadde eenen *Claes Gysbertsze van Emeneffe*, borger der Stadt Utrecht, gevangen genomen; het welk de Raadt dezer Stadt vermeende te stryden tegens Stadts gerechtigheden, en hadde, om den Maarschalk daar van te onderrichten, en des voornoemden borgers ontslag te bevorderen, *Jan Woutman* Raadts Borgermeester, *Jacob van Amerongen*, Schepen van den Nieu.

Nieuwen Raadt, *Willem van Steenre*, Overfte Ouder-
 man, en *Aelbert Proeys*, Schepen van den
 Ouden Raadt, afgezonden naar Wyck, in welke
 Stadt de Maarschalk by Biffchop *David* zich op-
 hield. Deeze afgevaardigden deden hunne boot-
 fchap aan den Maarschalk, hem bevelende den ge-
 vangene over te leveren. De Biffchop nam dit zeer
 euvel op, beweerende, dat hy alleen, en niet
 de Raadt der Stadt Utrecht, recht hadde, om
 beveelen in de Stadt Wyck te geven, en dede hen
 in bewaarder hand ftellen. Deze tyding te U-
 trecht komende, wierdt des Saturdaghs na Con-
 ceptionis Mariae by klokkluiding ieder borger en
 onderzaat gelaft zich ter uittocht gereet te ma-
 ken, 't welk ook aanftonts nagekomen is, en is een
 groot getal borgers en ingezetenen getrokken naar
 Wyck; doch Biffchop *David* hadde goede ordre
 gefteft ter verdediging van die Stadt, zoo dat zy
 in de Stadt niet konden komen, en hebben zy
 der gevangenen vryheit niet konnen verwerven,
 dan na uitlevering van dit gefchrift: Wy Borger-
 „ meyfteren, Scepenen ende Raide out ende ny-
 „ we der Stadt van Utrecht maken kont allen lu-
 „ den. Alzo en donderdage left verleden onse
 „ mede Raitsgezelle, alse *Jan Woutman Jacob*
 „ *van Amerongen*, *Willem van Steenre*, ende
 „ *Aelbert Proys*, van onfer Stadt wegghen binnen
 „ der Stadt van Wyck ene boetschap deden aen
 „ den eerbaeren *Jacob van Zuilen van Nyevelt*,
 „ Maerschalck van Amersfoert ende van Eme-
 „ lant, alse dat hy *Claes Ghysbertsze* onfer Stat
 „ vry buiten zynen fchade overleveren zoude,
 „ den hy gevangen hadde, ende dede hy dat niet,
 „ zoe wouden wy dat houden aen zyn lyff ende
 „ guet; daerom onse ghenedighe Heer die voir-

„ screve vier onse mede Raitsgezellen ghetoeft
 „ ende ghevangen hadde; soe bekennen wy mit
 „ desen brieve, dat wy binnen der Stadt van
 „ Wyck geen ghebot en hebben; ende wy heb-
 „ ben onsen ghenedigen Heer gheloift, endelo-
 „ ven, dat wy zynre Gnaden Maerschalck *Jacob*
 „ voerscreve, noch zyne Raiden, dyenre, ofte
 „ onderfaten, groet ende cleyne, wie die oick
 „ zyn, om der voerscreve vengnisse wille niet
 „ en sullen, of en willen misdoen, ofte doen
 „ misdoen, noch in enigherwys daer om aen hem
 „ kieren, tot ghenen tyden; mer zullen ende
 „ willen mit hem staen ende wezen als te voren,
 „ ende recht of dit nye geschiet en waer, son-
 „ der argheleift. Des toerkonde hebben wy on-
 „ ser Stads zeghel aen dezen brief doen hang-
 „ hen. Gegeven int jaer ons Heren dusent vier
 „ hondert twee ende festich des twaelfden dages
 „ in Decembri.

Uit dit verhaal, 't welk ik uit onze Raadsboeken van dit geval heb opgemaakt, blykt, dat men geen geloof moet geven aan den inhoudt van een oud naamloos geschrift, door den Heer *Matthaeus* te voorschyn gebracht, en 't welk hy zelfs te recht van onwaarheit verdacht houdt. In het zelve wordt gemeld, dat de optocht der Utrechtsche tegens de Stadt Wyck zoude voorgevallen zyn des Saturdaghs voor S. Laurens, en dat door tusschenkomst van *Johan van Renesse van Wulven*, de toorn des Bisschops zoude zyn gestild, onder voorwaarde, dat vier en twintig Raden der Stadt Utrecht te Wyck zouden komen, en aldaar bloots hoofts op hunne knien den Kerkvoogd om vergiffenis bidden, en dat dit zoude zyn verricht, en de bovengemelde brief door hen
 over-

overhandigt. Van deze vergiffenisbede wordt niets in het Raadts of Buurspraakboek gewaagt, en is de uittocht later voorgevallen.

1 4 6 3.

In den jare 1463. zyn tot de Stadts Regeering benoemd,

Schepenen.

Jan van Lichtenberch.
 Henrick van Nyevelt.
 Aelbert Proys, Borgermeester. (1)
 Jan van Hamersteyn.
 Adriaen van Lantscroen die Jonge.
 Adriaen van Ryn.
 Eerst van Drakenborch.
 Henrick van Ghent.
 Willem van Steenre.
 Jan van Amerongen.
 Florys van Pallaes.
 Alfer Rwsch.

Raden.

Vrederick die Voicht.
 Gheryt Knyff.
 Henrick Pafteybacker.
 Elyas van Catwyck.

Jan

(1) Deze is in dit jaar door eene zware ziekte aangetaft en dus belet geworden zyn Borgermeesterschap waar te nemen, en is *Willem van Steenre* tot zynen Stedehouder aengesteld gedurende deze ziekte, volgens het Raadtsbesluit genomen den donderdaghs na Omnium Sanctorum.

Jan Deell.
 Meyster Folpert van Amerongen, Borgermeester.
 Jan Schinckell.
 Jacob Proys.
 Hubert van Blochoven.
 Henrick van Vyanen.
 Willem van Zyll.
 Ghysbert van Hamelenberge.
 Jacob Henricxze.
 Aetzaart Utenham.
 Jan Dyrxze.
 Gheryt Utenleen.
 Jonge Henrick van Ghent.
 Egbert Rutgersze.
 Gheryt Kryeck.
 Aelbert van Ryn.
 Adriaen Butendyck.
 Jan Willemsze die Verwer.
 Reyer Modde.
 Roelof die Kraen.

Oudermannen,

Gheryt Zoudenbalch.	}	Wantfniders.
Jonge Philips van Groenevelt		
Jacob Jacobsze.	}	Sniders.
Peter Rovertsze.		
Jan Hermansze.	}	Backers.
Henrick Spyker.		
Henrick Stevensze.	}	Molenaers.
Tyman Hackert.		
Peter Mees Gelysze.	}	Lynnewevers.
Matheus Henricxze.		
Willem van Lochorst, Overste	}	Brouwers.
Ouderman.		
Herman Claesze,		

Folpart van Raephorst.	}	Viscopers.
Henrick Ghysbertsze.		
Gheryt Beerntze.	}	Louwers.
Jacob Tymansze.		
Godert Petersze.	}	Wollewevers.
Ghysbert Ponciaensze.		
Henrick die Witte.	}	Marsluden.
Jan van Lewen.		
Jan Jacobsze van Lichtenberch.	}	Botterluden.
Willem van Valkendael.		
Willem van Nyevelt Willemsze.	}	Cordewaniers.
Henrick van Loenen.		
Jan Robbertsze.	}	Oudecordewaniers.
Henrick Koernken.		
Mertyn Jacobsze.	}	Corencopers.
Hughe van Maersfen.		
Wilger Jacobsze.	}	Oudewantfniders.
Werner Jansze.		
Henric Zandersze.	}	Steenbickers.
Jan van Lochorst.		
Willem Scroyken.	}	Graeuwerkers.
Peter Braem.		
Jan Mont.	}	Ryemfniders.
Ghysbert Hoet.		
Geryt van Ryn, Overste Ouder- man.	}	Bylhouters.
Rycout Gerytsze.		
Jan Korstiaensze.	}	Smeden.
Herman van Zanten.		
Adriaen van Wesele.	}	Zadelairs.
Lubbert Zwanekoert.		

De Steden *Utrecht* en *Amersfoort*, thans verzoend, dagelyks ondervindende, dat des Bisschops toeleg was, hunner Steden voorrechten te ver-

zwakken, en onder veelerhande voorwendzels te verbreeken, hebben in het begin van dit jaar zich nader vereenigd, en verbonden den anderen naar hun vermogen te styven en te sterken in hunne rechten, privilegien, heerkomen en gewoontens, tegens wien het ook zoude zyn, die in dezelve inbreuk wilde doen, en ten dien einde ter meerdere bevestiging hunner gemaakte vriendschap dit verbandt aangegaan.

" Wy *Borgermeysteren, Schepenen ende Raide*
 " *der Stadt van Utrecht* aen die ene, ende Wy
 " *Borgermeysteren, Schepenen ende Raide der*
 " *Stadt van Amersfoert* aen dander zyden, ma-
 " ken kont allen luden, dat wy by onser Steden
 " Raden out ende nywe, om ene gehele onder-
 " linge minlike vruntscap te maken ende te on-
 " derhouden, ende ons selver ende onser voer-
 " screve Steden ende sghemeyne lants privilegien,
 " rechten, ende gewoonten, ende heercomen te
 " bescudden ende te bescermen, mit ryphen
 " berade vruntlich overdragen ende over een ge-
 " comen zyn in manieren hier na bescreven.

" In den eersten, dat wy Steden voerscreve
 " onsen gnedigen Heer van Utrecht doen zellen
 " ende willen alle, dat wy als goede onderzaten
 " onsen Heer sculdich zyn te doen, ende hem
 " in zynen rechten laten.

" Item zellen wy Steden voirscreve elc den an-
 " deren, na allen onsen vermoegen, in onsen
 " rechten, privilegien, oude heercomen ende
 " gewoonten styven ende starken, soe wyes van
 " ons beyden te doen mach hebben tegens yemant
 " in den Gestichte van Utrecht gezeten, die ons
 " daer hynder ofte croft inne doen woude.

" Item off yemant waer van de borgeren ofte
 " on-

" onderfaeten onfer Steden voerscreve, die enige
 " geweld en ofte misdaden dene den anderen de-
 " den, ende enich van ons Steden dien, of on-
 " sen borgeren ende onderzaten die geweld en of-
 " te misdaden geschiet ofte gedaen waeren, der
 " anderen Stat dat te kennen gaf mit scriften
 " ofte boden, ende men die geweld en ofte mis-
 " daden dat ter waerheit ervonde, alsdan zoude
 " elcx van ons Steden voerscreve over onsen bor-
 " geren ofte onderzaten die geweld en ofte misda-
 " daden, na gelegentheit der werken, terstont
 " rechten zonder yemant des te verdragen.

" Item zellen wy Steden voergenoemt na allen
 " onzen vermoegen den Lantbrief, dien wy be-
 " zegelt ende malcanderen geloeft hebben te hou-
 " den, na inhoud des zelve Lantbriefs, ende
 " voert alle Lantrecht ende ouden gewoenten mal-
 " canderen helpen styven ende starcken.

" Item zellen alle ballinge ende voervluchtige
 " onfer Steden voerscreve aen beyden zyden, die
 " noch gene oervede gedaen en hebben, binnen
 " eenre maent naestkomende oervede doen op ene
 " mile elcx van des anderen Stats te blyven ende
 " hoer goede gebruiken, ende die gene, die binnen
 " dier tyt gene oervede doen en wouden, of en
 " deden, dien zoude wy Stat, daer inne zy waeren,
 " terstont onse Stat verbieden; ende quamen zy
 " daerenboven in enige onfer Steden voerge-
 " noemt, of binnen onfer vryheyde, dat zouden
 " wy dan aen den broekigen rechten mitten zweer-
 " de aen zyn lyf, waer wy die genaken mocht-
 " ten: ende yemant, die binnen der voerscreve
 " tyt oervede dede, of oervede in tyden voerle-
 " den gedaen hadde, ende die oervede braken,
 " dat zoude een ygelic van ons Steden voerge-
 " noemt

” noemt aen de broekigen rechten mitten zweer-
 ” de aen horen lyven zonder verdrach, daer een
 ” ygelic die bereyken konde.

” Ende want wy Borgermeysters, Scepenen
 ” ende Raiden der Steden voerscreve alle punten
 ” ende articulen voerscreve vast, stede ende on-
 ” verbreclich houden ende volbrengen willen, soe
 ” hebben wy die malkanderen geloeft, ende gelo-
 ” ven mit desen brieve, als goede luden te onder-
 ” houden ende te voldoen zonder argelift. ende
 ” hebben des toerkonde onser voerscreve Steden
 ” zegelen aen desen brief doen hangen, ende dezer
 ” brieven zyn twee alleens sprekende. Gegeven int
 ” jaer ons Heren dusent vier hondert drie en seftich
 ” op ten drie en twintigste dag in Januario. (1)

Pryffelyk was dit gedrag der beide Steden ter
 handhaving harer voorrechten, welke Biffchop
David, steunende op de macht van het huis van
 Bourgonje, op alle wyze trachte te ondermynen,
 ter bereiking van zyn oogmerk, om onbepaald te
 heerschen; en beide onvoldaan van den Biffchop,
 hebben zy haare gemaakte vriendschap meer ge-
 fterkt, en een gemeen overleg gemaakt om zynen
 toeleg te verydelen. Ik vinde in des Cameraars
 rekening, dat des saturday na S. Mathys dagh
 eenige Raden van Amersfoort door de Overstens
 der Stadt Utrecht zyn onthaald in de Rodeburch,
 hebbende de onkosten daar van bedragen vyf gul-
 dens en twaalf Cromsterten, makende tien Stadts
 ponden (2) achtiën stuivers en zes duiten: en in
 die

(1) Matthaeus in dedicatione Rer. Amersf. Script. brengt kwalyk de dagtekening op den dertienden Januarius.

(2) De waarde van een Stadts pond was in dit jaar gesteld op vier witte stuivers.

die zelve rekening leeze ik , *des vrydages na S. Michiel hadden onse Overfte ten eten den Raet van Amersfoirt , coste die maaltyt , fo der veel van den Rade by vielen , elf gulden negen Cromsterten , maect een en twintich ponden vyftien stuivers.*

Verfcheide maaltyden zyn in dit jaar door de Stadt gegeven , welke ik kortelyk zal melden. Op Sacramentsdagh zyn de Heer en Vrouw van *Brederode* nevens den Domprooft door de Overftens onthaald , en bedroegen de onkosten elf guldens , makende twintig ponden elf stuivers en zes duiten : Des vrydaghs na Martini de afgezondenen van de Stadt Groningen nevens anderen , 't welk de Stadt gekoft heeft zeventien guldens en tien Cromsterten , bedragende drie en dertig ponden twee stuivers en zes duiten : Op S. Margriete dagh de Heer en Vrouw van *Brederode* met haare Jonkvrouwen , de Domdeeken en andere , voor welke maaltydt met deffelfs toebehoren de Stadt betaald heeft elf guldens en tien Cromsterten. Des Sondaghs na S. Michiel hebben de Overften op *Hafenberg* ten eeten gehad den jongen Heer van *Gelre* , nevens de Heeren van *Brederode* en andere , en heeft de Stadt daer en boven noch aan dien Heer vereerd vier amen wyn en een os van twintig Rhynfche guldens , welke onkosten alle te zamen beliepen drie hondert en vier Rhynfche guldens en vyftien stuivers , uitmakende vyf hondert drie en twintig ponden en vyftien stuivers. Noch hebben de Overftens des vrydaghs na onzer Vrouwen dagh tot gaffen gehad , den Heer van *Brederode* , en de Heeren *Gysbert van Ryfenborch* en *Jan van Boecbout* , waar voor des Stadts Cameraar in rekening gebracht heeft een en twintig guldens en drie Cromsterten , zynde negen en dertig ponden

den en vyftien ftuivers. Zekerlyk zyn deeze onkosten door de Stadt gedaan, om zich vrienden te maken, en voor al om de Heeren van *Brede-rode*, die veel gezag en macht hadden, en andere aanzienlyke luiden, aan zich te verbinden, op dat zy des te beter in staat zoude zyn den Bifchop in zyn hoogmoedig en trots gedrag te konnen wederftaan.

De Stadt Utrecht heeft met de Steden Weefp en Muiden dit verdrag aangegaan :

„ Wy Borgermeyfteren, Scepenen ende Raede der Stat van *Utrecht* aen die ene, ende wy Scoute, Borgermeyfteren, Scepenen ende Raede der Steden *Muden* ende *Weefp*, aen die ander zyden, maken kont allen luden, dat wy om een gheheling onderlinghes minnelike vrientfchap te maken, ende onderhouden, mit rypen berade vrientlic overdragen ende over een gecomen zyn in manieren hier na befcreven.

„ In den eerften fellen allen borgeren, geeftelic ende weerlick, der Stat van *Utrecht* een vry vaft geley ende veylicheit hebben mit hoeren liven ende gueden binnen onfer Steden van *Weefp* ende van *Muden*, ende onfen bedri-ve, ende daer doer te varen, te bliven ende te keren, te water ende te lande: ende desgelycx fellen alle poerteren ende onderfaten, geeftelic ende weerlick der Steden van *Muden* ende van *Weefp*, van *Muderbercb* ende van *Weefperkerfpel*, mit horen liven ende goeden een vry vaft geley hebben binnen onfer Stat van *Utrecht*, ende onfer Stat vriheit, ende oec daer doer te varen ende te keren, te water ende te lande.

„ Item

" Item oft gebuerde, dat den borgeren ofte on-
 " derfaten, geestelic of weerlic, onfer Stat van
 " *Utrecht* voergenoemt, binnen den Steden van
 " *Muden* ende van *Weesp*, ende hoeren bedriuen,
 " of den poerteren of onderfaten, geestelic of
 " weerlic, onfer Steden van *Muden* ende van
 " *Weesp*, *Muderberch* ende *Weesper kerspel*, bin-
 " nen der Stat van *Utrecht*, ende hoeren bedri-
 " ven, enige laste, hynder, scade, of moeye-
 " nisse van yemant geschiede, daer sellen wy Stat
 " ende Steden voergenoemt elc des anderen bor-
 " geren, poerteren of onderfaten behulpelic ende
 " bystandich in wesen tot hoeren rechten, ge-
 " lyck ons zelfs borgeren, poerteren of onderfa-
 " ten.

" Item overmits dese geleyde ende veyliche-
 " den sellen wy Stat ende Steden voirscreve die
 " een der anderen borgeren, poerteren, of on-
 " derfaten, niet besetten, noch belasten van ghe-
 " nen zaken; behoudeliken dat onse borgeren,
 " poerteren ende onderfaten, elc in synre Stat
 " ende Steden, den anderen wel besetten, be-
 " clagen ende mit recht bespreken sal mogen van
 " syns selfs persoens scult of misdaden alleen, en-
 " de daer van sellen wy Stat ende Steden voer-
 " screven dan elcx des anderen borgeren, poerte-
 " ren of onderfaten een onvertogen recht doen,
 " na inhoud der zoenen lestwerf tusschen den Ge-
 " stichte van *Utrecht* ende den lande van *Hol-
 " lant* gemaect.

" Item deze geleyde, veylicheiden ende voer-
 " waerden voerscreve zellen onverbreckelic ge-
 " houden worden, ende dueren veerthien dage
 " lanc, na dien dat wi Stat ende Steden voer-
 " screven dat die een den anderen weder op doet
 " scri-

" scriven, (1) behouden, dat die borgeren, poer-
 " teren ende onderfaten onfer Stat ende Steden
 " voerscreve binnen tmiddel van dien tyden mit
 " horen liven ende goeden vry ende veylich vae-
 " ren ende keren sellen moegen, ende hoer liven
 " ende goeden bergen zonder argelift. behouden
 " oec ons Stede van Muden ons genadich He-
 " ren, ende syn Baelius heerlicheyt in hoeren
 " machten te bliven.

" Ende want wy Borgermeiftenen, Scepenen
 " ende Rade der Stat van *Utrecht*, ende wy
 " Scoute, Borgermeiftenen, Scepenen ende Ra-
 " de der Steden van *Muden* ende van *Weefp* voer-
 " screve, alle punten voerscreven, ftede, vaff,
 " ende onverbreechgelic houden ende volbren-
 " gen willen, foe hebben wy die malcanderen
 " gelooft, ende geloven mit defen brieve, alze
 " goede luden, tonderhouden ende te voldoen
 " fonder archelift. Defer brieven zyn drie alleens
 " fprekende. Ende hebben toerkonde onfer Stat
 " ende Steden voerscreve zegelen aen defen brief
 " doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren
 " dufent vier hondert drie en tfeftich, den eer-
 " ften dach in Julio.

Tot Schoonhoven waren enige goederen, U-
 trechtsche borgeren toebehorende, nevens het
 merktfchip, waar in dezelve waren, aangehaalden
 bezet, niet tegenftaande de gewoonlyke tolln vol-
 daan waren. Ter wedervergelding van dit ongelyk,
 wierden eenige Hollanders, zich in Utrecht be-
 vindende, aangehouden, en gaf de Raadt op S.
 Victors dagh hier van by klokluiding aan de ge-
 meente kennis, verbiedende teffens een iegelyk
 niet

(1) Dit is door de Stadt Muden gedaan in het jaar 1498.

niet in Holland of Zeeland te trekken, dan op hun zelfs geleide, met aanzegging, dat, indien iemandt tegens dit verbodt naar die landen ging, en in dezelve beschadigd wierdt, de Stadt hem niet te hulpe zoude komen, of hem, als haren borger of onderzaat, voorstaan. Dit verbodt is dingsdagh na Jaarsdagh herhaald, en eerst ingetrokken op beloken Paaschen van het volgende jaar.

Om de borgers te meer te verplichten tot Stadts inwooning, heeft de Raadt des dingsdaghs na Brixii overdragen, dat de Stadt niemand voor haren borger verantwoord zoude, dan welke in dezelve zyne vaste woonplaats hadde, ten zy het buitenverblyf hen in vorige tyden om redenen by een byzonder Raadtsbesluit was toegestaan, als de Molenaars. (1) Ook wierdt aan de buitenwooners in Stadts vryheit, die de Veenen gebruikten, des zomers wel in de Veenen te woenen vergund, doch onder voorwaarden, dat zy het koorn en hooy van hunne landen in hunne huizen, die zy in Stadts vryheit hadden, zouden inmennen en invoeren, en des winters wederom in hunne woonplaatzen komen, zullende de Stadt hen, indien zy dit niet nakwamen, voor geene onderzaten beschermen. Dit inbrengen van het koorn in hunne huizen in Stadts vryheit staande, zal, naer alle waarschyndykheit, geboden zyn met dat goede oogmerk, op dat de Stadt by alle voorvallen genoegzaam van koorn zoude kunnen worden voorzien, en geen gebrek daar aan hebben.

Gerrit van Ryn en Willem van der Weyde verschil gekregen hebbende over eene thiende, gele-

(1) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 461.

gen in den ouden Rbyn, hadden hunne zaak gebracht voor den Raadt dezer Stadt; doch die heeft geweigerd daar over te oordeelen, en hen verzonden aan de rechtbank van den Biffchop, om dat die thiende deszelfs leengoed was.

1 4 6 4.

Voor den jare 1464. zyn Stadts Regenten geweest:

Schepenen.

Eerst van Herdenbroeck.
 Adriaen van Lantscroen.
 Jacob van Amerongen, Borgermeester.
 Jan over die Vecht, die oude.
 Dyrck van Zulen.
 Werner Braem.
 Willem van Snellenberch.
 Jan van Blochoven.
 Beernt Proys.
 Jan over die Vecht, Peters zoen.
 Goetschalk van Brakel.
 Jan Woutman.

Raden.

Henrick van Scherpenborch.
 Tyman Clueting.
 Jan Butendyk.
 Gheryt Hughensze.
 Henrick Peter Tymans zoens zoen.
 Jan Boll.
 Henrick van Abcoude.
 Jan die Coninck.

Her-

Herman Kroeck.
 Ghysbert die Kraen.
 Dyrck Claesze.
 Hubert van Pallaes, Borgermeester.
 Willem Hubertsze.
 Aernt Henrixze.
 Jan Lwtgensze.
 Jan van Loenen.
 Aernt Willemsze van den heiligen lande.
 Bertelmeus van Nyevelt.
 Vrederick van Drakenborch.
 Adriaen Wonder.
 Jacob Jansze.
 Tyman Deel.
 Geryt die Kraen Roelofsze.
 Willem Willemsze.

Oudermannen.

Goeffen van Schadyck. }
 Wouter Ysbrantsze. } Wantfniders.
 Jan Knyff. }
 Werner van Lichtenberch. } Sniders.
 Wouter van Catwyck, Overfte }
 Ouderman. } Bickers.
 Henrick Jan Lubberts zoens zoen. }
 Beernt Hazert. }
 Jacob Staell. } Molenaers.
 Evert Henricsze. }
 Cornelis Aelbertsze. } Lynneweyer.
 Gerbrant Jacobsze. }
 Symon Claesze. } Brouwers.
 Claes Ghysbertsze. }
 Claes Heer. } Viscopers.

Willem Henric Lamberts zoens zoen.	}	Louwers.
Filip Beerntsze.		
Lambert Mourysze.	}	Wollewevers.
Jan Petersze die Verwer.		
Evert van Voerde.	}	Marsluden.
Jan van Tyell.		
Jacob van Winfen.	}	Botterluden.
Claes van Zyll, Overste Ouderman.		
Vrederick van Masch.	}	Cordewaniers.
Gheryt Woutersze.		
Herman Passert.	}	Oudecordewaniers.
Aelbert Lambertsze.		
Matheus Ghysbertsze.	}	Corencopers.
Willem die Vos.		
Jan Jan Reyers zoens zoen.	}	Oudewantfniders.
Willem van der Meern.		
Gheryt Bolliken.	}	Steenbickers.
Kerken Ghysbertsze.		
Jan Knoep.	}	Graeuwerkers.
Claes Jan Pouwels zoons zoon.		
Willam Govertsze.	}	Ryemfniders.
Jan van Rodenborch.		
Alfer van Oeftrum.	}	Bylhouwers.
Herman Elyasze.		
Wouter van Teylingen.	}	Smeden.
Tyman Ysbrantsze.		
Gheryt Mathysze.	}	Zadelaers.
Jan van der Borch.		

Des Saturdaghs na Vrouw Lichtmisse, en dus na dat de Regeering even gestelt was, is'er eenige verandering gekomen, en is in plaats van *Jacob van Amerongen* tot Schepenborgermeester *Jan van Renes van Wulven*, en voor *Hubert van Pallaes*, de voornoemde *Jacob van Amerongen* verkoren

koren tot Raadtborgermeester. In het Raadtsbesluit staat zulks geschied te zyn ter bede van den Heer Domprooft en van den Heer van Brederode, en andere hunne vrienden en maagden, en om rust en vrede binnen de Stadt te houden. Jan van Leyden in het leven van de Heeren van Brederode (†), opnoemende verscheide gevallen, in welke de Heeren van Brederode hadden getoond hunne bereidwilligheid, om Bisschop *David* ten dienst te staan, verhaald onder anderen, dat de Bisschop de Heeren van Brederode by hem ontboden hebbende, zyn ongenoegen over de Regeering der Stadt Utrecht te kennen gegeven, en hen gevergt hadt uit te werken, dat hy voor een jaarde vier Overstems mochte aanstellen, en dat zy het hem toegezeit en ter uitvoer gebracht hadden: en dat de vier nieuwverkoorene Overstems door den Bisschop was aangezeit, dat zy in zyn afwezen, als zy eenigen raadt begeerden, zouden gaan by de Heeren van Brederode. Matthaeus tekend op die plaats van Jan van Leiden aan, hier van niets gevonden te hebben in het dagelyks Raadtsboek, dan alleen het bovengemelde besluit, twyfelende of Jan van Leiden hier op gezien heeft. Zoo die Schryver op dit voorval het oog gehad heeft, zal hy meer getuigd hebben, dan 'er gebeurd is; want de vier Overstems zyn niet door den Bisschop aangesteld, maar alleen is 'er verandering gemaakt in den Schepen en Raadtborgermeester. Het kan wel waar zyn, dat de Heeren van Brederode dit hadden te weeg gebracht om genoeg aan den Bisschop te geeven, en dat zy, zonder melding van des Bisschops begeerte, het zelve

op

(†) By Matthaeus tom. II. Anal. p. 366.

op hunnen naam hadden verzocht, en dat het dus ter hunner beede was geschiedt.

In het begin van dit jaar is de Stadts Cameraar ge-
laft op Ponciaans avondt ieder Schepen, Raadt
en Ouderman te geven, ten koste van de Stadt,
een take wyns, en de Overstenstwee taken, waar-
schynelyk om den avond van den dagh aan dien
heiligen toegeweid, en welke nevens het groot-
ste gedeelte van den daar aan volgenden nacht, met
veel bedryf van vreugde (1) doorgebracht wierdt,
met vrolykheit ten einde te brengen. Uit des Ca-
meraars rekening blykt, dat deze wyn aan de
Stadt gekoft heeft hondert en eene gulden en twee
Cromsterten.

Op den laatsten Januarius is voor den dagh ge-
komen eenenadere verklaringe op des Raadts over-
dracht van den jare 1462. van welke wy op dat
jaar gewag gemaakt hebben, welke nagezien kan
worden in het Utrechtsch Placaatboek. (2)

In dit jaar vinde ik de eerste melding van nacht-
wakers, of kleppers, zynde zestien mannen be-
noemd, die iederineen vierde deel der Stadt alle
nacht zouden omgaan met eenen ratel, en de in-
wooneren waarschouwen, dat zy goede acht zou-
den geven op hun vyer en kaarssen, tot voorko-
ming van brandt.

De Overstens wierden jaarlyksch met zilvere co-
velen door de Stadt beschonken, om dezelve ter
eere van de Stadt te dragen. Te dezer tydt is
besloten by dat gebruik te blyven; doch dat aan
die gene, welke een of meermalen met die eer-
ampten waren vereerd, by den aanvang van hun-
nen

(1) Zie boven bladz. 301,

(2) III, Deel bladz. 88,

nen dienst, geene nieuwe gegeven, maar dat alleen het laken tot dezelve en het maakloon door de Stadt zoude worden betaald.

De levensmiddelen waren in dit jaar zoo goetd koop, volgens het getuigen van Heda, dat een mudde tarwe, een mudde gerst, en zoo veel rogge en haver, met een kan wyns, een kapoen en een gans in eene koop verkocht wierden voor een oudschildt. Andere Schryvers, als Velius in zyne Hoornsche Kronyk en Commelin (1) gewagen mede van den overvloedt en weinige geldinge der waaren, tot levens onderhoudt nodig.

Bisschop *David* heeft twee brieven uitgeleverd, by den eenen vergund hy aan de Fraterheeren te Deventer twee missen ter week te doen in hunne kerk, of elders in het Bisdome van Utrecht; by den anderen vermaand hy *Johan Hakenberge tot Nyestadt*, Vrygraaf in de Sunderlandt, de borgers van Deventer niet te daghvaarden voor zyn Gerrecht. (2)

Het Capittel van Breda heeft een Vidimus verleend van eenen brief van den Hertog van Cleef, ten behoeve van den Domproust van Brederode in het jaar 1456. gegeven, van dezen inhoudt:

" Univerfis & singulis presentes literas, per
 " modum copie seu vidimus extractas & conscri-
 " ptas, visuris & audituris, *Decanus & Capitu-*
 " *lum Ecclesie collegiate beate Marie Virginis oppi-*
 " *di*

(1) Beschryving van Amsterdam vi. Boek, 7. Hoofdst. bladz. 912.

(2) Beide deze brieven zyn door den Heer Dumbar uitgegeven in zyn Kerkelyk en Wereldlyk Deventer bladz. 187. en 578.

" di de Breda Leodienſis Dioceſis, ſalutem in
 " Chriſto ſinceram, & ſubſcriptorum agnoſcere
 " veritatẽ. Noveritis die dato preſentium in
 " manibus noſtris tenuiſſe, palpaſſe, vidiſſe, ac
 " inſpexiſſe, & perlegiſſe, atque in ſingulis par-
 " tibus & circumſtantiis diligenter examinaſſe,
 " certas literas patentes, ſcriptas in pergamenõ,
 " ac ſigillo pendente illuſtriſſimi ac magnifici Prin-
 " cipis Domini Ducis Clivenſis, prout prima fa-
 " cie apparebat, ſigillatas, in cujus circumferen-
 " tia legebantur he dictiones D. Johannis Ducis
 " Clivenſis & Comitum de Marka, ſanas & integras,
 " non viciatas, non cancellatas, neque aboli-
 " tas, aut ſuſpectas, ſed omnibus proſus vicio & ſu-
 " ſpicionẽ carentes, tenorem, qui ſequitur de
 " verbo ad verbum continentes. Wy JOHAN
 van der gnaden Goids Hertoge van Cleve ende Gra-
 ve van der Marcke, dat ende alſoe ons die drie Sta-
 ten des Nederſtichts van Utrecht geloest ende verſe-
 gheld hebben uyt te reyken tot beboeff beren GHYS-
 BRECHTS VAN BREDEROIDE, Domproiſt
 tUtrecht en Proiſt tſunte Donaes te Brugge, zy-
 nen erven of teſtamentoers, gebreke ſynre, of helder
 sbriefs mit onſen off boeren wille, een ende twintich
 duſent Rynſche gulden, tot drien terminen te beta-
 len, na wtwiſinge ons briefs, den die voircreeve drie
 Staten ons dair off gegeven hebben, bezegelt mit zege-
 len A. B. C. D. soe bekennen wy JOHAN Hartoick
 van Cleve ende Greve van der Marcke voir ons, on-
 ſe erven ende nacomelingen, dat wy onſen lieven
 ende zeer geminden neve Heer GHYSBRECHT
 VAN BREDEROIDE, Domproiſt tUtrecht, en-
 de Proiſt tſunte Donaes te Brugge, mit onſen voer-
 bedachten vrien wille mechtich gemaiet hebben, en-
 de mechtich maken, overmits deſen onſen brieve,

maen-

maenre , halder ende gebruycker te wesen des voirscreven briefs van den een ende twintich dusent Rynsche gulden , ende alle punten ende voirwairden dair in begrepen , die een ende twintich dusent Rynsche gulden te moigen maenen , off doen maenen , boeren of doen boeren , tot syns selfs beste ende bebuef te gebruycken , quitancien dair van te geven , ende hier in te doen , gelyc wy voir datum des briefs selfs persoenlich hadden mogen doen : ende geloven voir ons , onse erven ende nacomelingen allet , dat die voirscreve Heer **GHYSBRECHT VAN BREDE-ROIDE** Domproift &c. sinen erven of testaments , gebraike zynre , dair in doende werden , vast , stede , en overbrakelick balden sullen ende willen , sonder wederroepen . Ende hebben des toirkonde onse zegel an desen brieff doen hangen . Gegeven int jair ons Heren dusent vier hondert sefs ende vyftich op ten yersten dach in Decembri . ” In quarum visionis , lectionis , examinationis testimonium , nos Decanus & Capitulum antedicti sigillum Capituli suprascripte Ecclesie nostre oblongum presentibus literis duximus appendendum . Datum & actum in loco nostro Capitulari solito , anno nativitatis Dominice millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto , mense Septembris die vicesima quarta .

” Johannes Gruter de mandato dictorum Dominorum Decani & Capituli .

Ik heb ook eenen brief gevonden van de Regeerders der Stadt Zutphen , by welke onze borgeren en onderzaten voor eenen bepaalden tydt vry geleyde verleend wordt , in dezer voegen :

” Wy Borgermeysters , Scepenen ende Raet der

" Stadt van ZUTPHEN maken kont allen lu-
 " den, dat wy gegont ende gegeven hebben, gon-
 " nen ende gheven mit defen onsen opene brieve
 " allen borgeren, coepluiden ende onderfaten
 " der eersamer Stadt van *Utrecht*, bynnen onser
 " Stadt ende Stadt vryheyde veylich off ende aen
 " te moigen komen, wezen ende merren, mit
 " hoeren lyven, gueden ende coepmanscappen,
 " eyn vry, vast, zeker geleyde ende veylicheit.
 " Welke geleyde ende veylicheit nu rechtevort
 " ingaen fall, ende gaet, ende duerende eyne
 " maent lancg nae den daghe, dat wyt hem we-
 " der op zellen doen scryven, ende den lesten
 " dach all, wtgenomen die ons ghenedichs Here
 " van Gelre, off onser Stadt vyande zyn, sonder
 " alle argelift. Ende hebben des toerkonde on-
 " ser Stadt signet, twelck wy dagelicx te gebu-
 " ken plegen, hyr bynnen beneden op doendruc-
 " ken. Gegeven int jaer ons Heren duzent vier
 " hondert ende vier ende tseftich, des naesten
 " woensdages na sunte Lucien dach.

Op dezelve wys is aan de borgeren en ingezeten-
 nen van Zutphen te Utrecht vry geley toegestaan.

Ter bevordering van de koopmanschap in de-
 ze Stadt heeft de Raadt aan eenen *Willem Captorn*
 en andere Engelsche kooplieden, toegelaten bin-
 nen de Stadt te komen met hunne koopmanswa-
 ren, bestaande in lakenen, en hen vry geleyde ver-
 gund voor een jaar.

Ook is in dit jaer wederom levendig gewor-
 den het voornemen om eene grift uit de Eem in de
 Vecht te graven. Schoon 'er in des Raadts da-
 gelyksch boek niet van gemeld wordt, zoo stelle
 ik dit echter vast uit dese aantekening, die ik in des
 Cameraars rekening over dit jaar vinde: *Item ge-*
ge-

geven, by bevel der Oversten Meyster Jacob in die Loedze, Meyster Evert van Schoenhoven, Geryt Bolleken, ende Aernt Willamsze, so sy veel reysen gedaen hadden mittien Deputaten, die geset waeren totter griften van der Eem tot in den Vechten te graven, ende van dat waterpas daer van te dragen, elken vyftien Rodolphus Bisschops gulden.

Eer ik tot het volgende jaer overgaa, moet ik melden, dat eerst in dit jaar Bisschop David door Keizer Frederik is verleyd met alle de goederen, die in het Utrechtsch Bisdome van den Keizer ter leen gehouden wierden. (1)

1 4 6 5.

In den jare 1465. zyn verkoren tot

Schepenen.

Jan van Hamerfstejn.

Jacob Proys.

Adriaen van Ryn.

Willem van Lochorft.

Eerst van Drakenborch, Borgermeester.

Henrick van Ghent,

Willem van Steenre.

Henrick die Wit.

Meyster Folpart van Amerongen.

Gherit van Ryn, Gherit's zoen.

Johge Henrick van Ghent.

Gherit van Ryn, Zoudens zoen.

Ra-

(1) Ziet Matth. lib. 11. de Nobilit. cap. 44. die den brief te voorschyn brengt, in welke de dagteekening kwalyk gestelt is, moetende voor 1444. gelezen worden 1464.

Raden.

Rolof van Nyevelt.
 Splinter Taats.
 Henrick Pafteybacker,
 Elyas van Catwyck.
 Herman Claesze.
 Jan van Amerongen, Borgermeeſter.
 Jan Schinckel.
 Claes Egbertsze.
 Gheryt Schade.
 Zweder van Denemarcken.
 Willem van Nyevelt.
 Ghysbert van Hamelenberch.
 Jan Roemer.
 Jacob Egbertsze.
 Dyrck Block.
 Jacob van Laer.
 Gherit uten Leen.
 Ghysbert Hoet.
 Wouter van der Veem.
 Rycout Gheritsze.
 Hubert van Blochoven.
 Aelbert van Ryn.
 Philips van Groenevelt.
 Gherit Knyff.

Oudermannen.

Lambert Bevelant. }
 Zweder die Voicht. } Wantſniders.
 Jacob Jacobsze. }
 Peter Dyrscze. } Sniders.
 Jan Hermansze. }
 Henrick Spyker. } Backers.

Tyman Hackert.	}	Molenaers.
Henrick Stevensze.		
Peter Mus Gelysze.	}	Lynnewevers.
Wouter Arntsze.		
Tyman Deel.	}	Brouwers.
Hubert Conraitsze.		
Ghysbert van Hardenbroick.	}	Vischcopers.
Gelys van Heerzel.		
Gherit Beerntsze.	}	Louwers.
Gherit Steffensze.		
Henrick Jacobsze.	}	Wollewevers.
Willem Steen.		
Gherit van Zulen.	}	Marsluden.
Jacob van Vyanen.		
Jan Jacobsze van Lichtenberch.	}	Botterluden.
Claes van Valkendael.		
Jacob Henricxze.	}	Cordewaniers.
Henrick van Loenen.		
Jan Robbertsze.	}	Oudecordewaniers.
Henrick Koernke.		
Aetzent uten Ham.	}	Corencopers.
Hughe van Maerfen.		
Werner Jansze.	}	Oudewantsniders.
Wilger Jacobsze.		
Jan Petersze.	}	Steenbickers.
Henric Zandersze.		
Willem Scroyken.	}	Graeuwerkers.
Henric van Alfen.		
Jan van Zelmonde.	}	Ryemsniders.
Volken Jansze.		
Jan Boemhouwer.	}	Bylhouwers.
Egbert Rutghersze.		
Henrick van Nyevelt,	}	Overste Ouder- man. } Smeden.
Jan van der Haer.		

Adriaen van Wezele. }
 Jan Ponciaensze. } Zadelaers.

Even voor het verzetten van de Regeering is besloten, dat die gene welke gekoren zouden worden tot Burgermeesteren en Overste Oudermannen in het achtste jaar daar naastvolgende niet weer in der Oversten Stoel zouden zitten. (1) Het zelve is ook verstaan van den Burgermeester van de Vyven, en dat de Vyven vier jaren zullen wachten eer dat zy tot dien dienst zouden verkoren worden, by eene Overdracht des Raads, ten zelven dage gemaakt, *om te sparen Stadts kosten* (2) by welken ook verstaan is, dat Stadts Heemraden op den Lekkendyk van hunne kost en wagenhuur, niet meer door de Stadt, maar door den Cameraar van den Lekkendyk zullen betaling erlangen. Ook zyn de Oversten, in plaetze van vyftig, hondert ponden jaarlyksch toegeleit, mits geene teeringe doende tot Stadts kosten, ten zy met kennis van den Raadt: en is insgelyks by dezelve overdracht bepaald het dagloon, zoo der leden van den Raadt als der Stadts knapen, wanneer zy in dienst van de Stadt uitreizen.

De Engelsche Kooplieden hebben, na bekomen vry geley, niet alleen lakenen, maar ook linnens en andere Engelsche waaren alhier te koop gebracht, en verzocht van hunne goederen eene vrye merkt te houden; 't welk hen is toegestaan, en verstaan, dat die vrye merkt zoude ingaan op den dertienden dagh, en duren veertien dagen na
 Vrouw

(1) Ziet Utrechtsh Placaatb. III. deel blad. 88.

(2) Te lezen in het Utrechtsh Placaatb. III. deel blad.

Vrouw lichtmis. En is dit in het vervolg meermalen aan hen vergund ter bevordering van den koophandel in deze Stadt. Ook is aan *Augustyn de Loreto* en *Jan Spyngel*, kooplieden van Geneve, met vyfentwintig personen vry geley in deze Stadt verleend voor een jaar, en in het volgeede jaar is aan die Engelsche kooplieden en alle andere, die met hen koopmanschap gewoon waren te doen, noch een jaar verblyf in de Stadt toegestaan, als wy op dat jaar zullen zien.

Het besluit des Raadts in den jare 1462. genomen omtrent de Brouwers is in het begin van dit jaar vernieuwt, en daar noch bygedaan, dat het koorn moeste wezen goet koopmans koorn naer het gewasch van het jaar (1): dat geen brouwer meer dan vier en twintig grove vaten uit ieder brouwt zoude brouwen, en geen bier verfsteken: dat hy voor het drinkelbier van ieder brouwt de Zysmeesters zoude geven een pont, en geen drinkelbier verkopen of weggeven, alles op de verbeurte van vyftig ponden: dat alle Brouwers alle saisoenen, daaghs na dat de syfen verkocht zullen zyn, op het Raadthuis zouden moeten sweeren zich hier na te gedragen, en voor al het bepaalde koorn in ieder brouwt te doen. Voorts is hen gelaft niet meer dan tweemaal ter week te brouwen, en niet dan gebrande, dat is geykte, vaten te gebruiken. Ook is het loon der Brouwers, de prys der bieren voor de tappers, en de ryding nader bepaald op deze wys: *Item zel een Brouwer voer alle synen onkost en voor zyn gbewyn hebben tsamen drie*

(1) In het volgende jaar is hen verboden vunsch of kwaad koorn te gebruiken, op verbeurte van het koorn en het bier.

drie en dertich Arnhemse gulden ende vyf cromsterten, ende dat beloept elc grof vat voer den brouwer twintich en een halve cromstert en twe wit, ende daer op gberkent op elck grof vat te zyse twintich Cromsterten, ende van tonnegelt twe Cromsterten, ende van inbrengen vier wit, ende die tapper voer zyn loen op elck grof vat twintich wit, zoe koempt elke halve take te staen voer veertien doytkens.

Item zoe is te weten, dat een doytken op die halve take te hoghen of te legghen, beloept op elk grof vat twintich wit, ende dat beloept op elck brouwete van vier ende twintich grove vaten, daer men voertaen op brouwen zell, tachtich Cromsterten, ende aldus zelmen voertmeer (1) die Brouwers altyt ridinge zetten te verbogen ende oick te verlegenna der marct, als een broute koerns veertich Cromsterten op ofte offlaen zell. ende die voerscreve Cromsterten op elke broute beloipt op elck vat tien wit, ende op elke halve take een half doytken.

Ook is aan de knechten der Brouwers, die de bieren met wagenen of sleden aan de huizen brachten, verboden te zitten op die wagenen, sleden of op de peerden, en hen gelaft by dezelve te gaan. Welk verbodt dikwils naderhant herhaald is.

De ordre, in vorige tyden op de nachtwake beraamd, is te dezer tydt weer vernieuwt, en moest dezelve door alle de leeden van de Regeering op haar beurt worden waargenomen, en waren geene daar van verschoond, dan welke boven de zestig jaren oudt waren, die evenwel verplicht waren in hunne plaats eenen anderen goeden man, of hunnen brodigen knecht te zenden. En op dat de wacht ordentelyk zoude gehouden worden,

10

(1) Dat is in 't vervolg.

is wel fcherpelyk aan alle, die zich op dezelve zouden bevinden, verboden te dobbelen of te fpeelen.

In de Stadt Utrecht was een Geldersman aangehouden, en hadden de Geldersche eenige Utrechtsche borgeren met hunne offen op de Veluwe in beslag genomen. Ter vergelyking dezer geschillen waren verscheide daghvaarden gehouden, en eindelyk eene overeenkomst getroffen. Waer op de Raadt deze kwytfschelding brief uitgeleverd heeft.

" Wy Borgermeisters, Scepenen ende Raide
 " der Stadt van Utrecht maken kondt allen luden.
 " Alzoe in tyden verleden, *Jan* ende *Jan*
 " *Heukelom* by *Dyrik van Heukelom* hondert ryn-
 " sche gulden gefant hebben, om die te brenghen
 " ende te betalen aen handen Heren *Evert Zou-*
 " *denbalchs*, Canonicx ten Doem bynnen onse
 " Stadt. dwelke hondert rinsche gulden van Here
 " *Jan Taets* ende *Jacob Proys* den voergenoemde
 " *Dyrik van Heukelom* mitten rechte, als wy ver-
 " staen, afgenomen, ende die zelve *Dyrik* daer-
 " om alhyr bynnen onser Stadt ghetueft ende ghe-
 " arrestiert werde; ende oick *Arnt Zegerse* ende
 " *Lubbert van Glinde* onse borgers live ende gue-
 " de tot Bernevelt besat ende opgehalden hebben
 " voer zeker runden, hem voertits voer mor-
 " gengelt mitten rechte in Bernevelder kerspel
 " afgepant, daer om aen beyden zyden veel
 " onkousten gedaen ende moijenisse geschiet
 " zyn. Want wy dan zulke onkost ende mo-
 " yenisse verhueden mitten voerscreve *Jan*,
 " ende *Jan*, ende *Dyrik van Heukelom*, ende
 " *Arnt Zegerse* ende *Lubbert van Glinde*, van
 " allen arrestatien, tuevingen, besettingen ende
 " *II. Deel.* G g " op-

" opholdingen voergeruert, vruntlich verdragen
 " ende vereenicht zyn, foe ist, dat wy die voer-
 " screve van *Heukelom*, *Arnt Zegerse* ende *Lub-*
 " *bert van Glinde*, ende allen anderen, die des
 " te doen moigen hebben, daer of vry, quyt,
 " ledich ende losf gescouden hebben, ende schel-
 " den mit desen onsen brieve. gelovende hem of
 " hoere erfnamen om dezer zake willen van ons,
 " onsen borgeren ofte onderzaten ghene toespra-
 " ke, hinder, moyenisse ofte crot te doen, noch
 " te laten geschien van yemant in enigerwys, zon-
 " der argelift. Des toerkonde hebben wy onser
 " Stadt signet, 't welck wy dagelicx in gelikente
 " bruken plegen, aen desen brief doen hanghen.
 " Gegeven int jaer ons Heren mccccclxv. op ten
 " vyfden dach in Februario.

Tusschen deze Stadt en *Dordrecht* is, na dat
 verscheide byeenkomsten door wederzyds afge-
 zondenen waren gehouden, mede een vriendelyk
 verdrag te dezer tydt getroffen, in dezer voegen.

" Wy Borgermeisters, Scepenen, Raide en-
 " de gemeyne Oudermans van den ouden Raide
 " ende van den nywen der Stadt van *Utrecht*,
 " aen die ene: ende Wy Schout, Borgermeisters
 " Scepenen, ende Raide, out Raide, Achte, en-
 " de Dekens van de ghemeynen neringen der Ste-
 " de van *Dordrecht*, aen dander zyden, maken
 " kondt allen luden, dat wy om ene ghehele gue-
 " de vruntscap onder malcanderen te vuedenen-
 " de te houden, vruntlich ende minlich over een
 " gekomen zyn alzulcke punten ende articulen
 " hyr na bescreven.

" Int ierste zullen alle borgers ende onderza-
 " ten, gheeflich ende weerlich der Stadt van *U-*
 " *trecht*, mit hoeren leven ende gueden, een
 " guet,

” guet, vry, vast ende zeeker geleyde ende veylicheit hebben binnen onser Stede van *Dordrecht* ende in onser Stede vryheit. Ende des gelikes zullen alle poerters ende onderzaten der Stede van *Dordrecht*, geestlich ende weerlich, een goet, vry, vast, zeker geleyde ende veylicheit hebben bynnen onser Stadt vryheide van *Utrecht*.

” Item dese geleyde ende veylicheit zellen onverbreechlich gehouden werden, ende duren drie maent lang na den dach, dat wy Steden voerscreven, of die een den anderen, dit op doet scriven.

” Item oft gebuerde, dat den borgeren ende onderzaten, geestlich ende weerlich, der Stadt van *Utrecht*, bynnen onser Stede ende vryheit van *Dordrecht*, of den poerteren ende onderzaten, geestlich ende weerlich, der Stede van *Dordrecht*, bynnen onser Stadt ende Stadt vryheide van *Utrecht*, enige laster, hynder ofte moyenisse in lyve ende in guede van yemant geschyede, daer zellen die Stede elck des anders borgeren ende onderzaten behulplich ende bystandich in wezen tot hoeren rechten, geelyck hoers zelfs borgeren ende onderzaten.

” Item overmits dese gheleyde ende veylicheit zullen wy Steden voerscreve die een des anderen borgeren, poerteren ende onderzaten, geestlich ende weerlich, niet bezetten oft belasten van enighen zaken; behoudelyken, dat onse borgers, poerters ende onderzaten, geestlich ende weerlich, malcanderen die een in des anderen Stadt ende Stede wel bezetten ende aanspreken zellen moigen, elcx voer zyn zelfs schulden ofte misdaden, alleen hoer persoen aendra-

” gende, ende daer in zullen wy Steden voer-
 ” genoemt malcanderen onvertoigen recht doen,
 ” ende wedervaren laten, na inhoud der laetste
 ” zoene.

” Item zo en zullen wy Stadt van *Utrecht* na
 ” deser tyt voert niemant recht doen, die op de-
 ” zen dach onse borger ende onderzate niet en
 ” waer, van enighen brieven, die zy zelve had-
 ” den, off van yemant gecoft mochten hebben
 ” van lyffrenthen, erfrenthen, ofte anders op die
 ” Stede van *Dordrecht* voerscreven. Ende des-
 ” gelycx en zellen wy Stede van *Dordrecht* voer-
 ” genoemt oec na dezer tyt voert niemant recht
 ” doen, die op desen dach onse poerter ofte on-
 ” derzate niet en waer, van enighen brieven, die
 ” zy zelve hadden, off van yemant gecoft moch-
 ” ten hebben, van lyffrenthen, erfrenthen ofte
 ” anders, op die Stadt van *Utrecht*; behoudelic
 ” beyden Steden voergenoemt, ende een ygelic
 ” van hem beyden, hoers rechte. alle ding zon-
 ” der argelist.

” Ende want wy Borgermeisters, Scepenen,
 ” Raide ende gemeyne Oudermans der Stadt van
 ” *Utrecht*, ende wy Schout, Borgermeisters,
 ” Scepenen, Raide, Out Raide, Achte ende
 ” Dekens van den gemeynen neringhe der Stede
 ” van *Dordrecht* voergenoemt, alle puntcn ende
 ” articulen voergenoemt vast, stede ende on-
 ” verbrechlichghe loven te houden, ende te doen
 ” houden, soe hebben wy des toerkonde onser
 ” beyde Steden zeghelen aen deze brieve, des
 ” twe zyn alleens sprekende, doen hanghen.
 ” Ghegeven int jaer ons Heren MCCCCLXV. op ten
 ” tienden dach in Junio.

De Stadt *Dordrecht* heeft aan eenen *Utrechtschen*
 bor-

borger van zyn ſchip met weydt, aangehaald in den jare 1458. om dat dezelve niet verſtapeld hadt, deze kwytſchelding brief gegeven.

” Wy Schout, Borgermeyſters, Scepenen,
 ” Raide, Outraedt, Achte ende Dekens van de
 ” ghemeynen neringe der Stede van *Dordrecht*,
 ” maken kondt allen luden, alſoe in den jaer acht
 ” ende vyftich leſtleden onſe Stede voerſcreve aen
 ” dede halen uter Lecke een ſcip mit weyte ende
 ” den weyte, toebehoerende *Mertyn Jacobſe*,
 ” borger tUtrecht, bynnen onſer voergenoemde
 ” Stede mit recht ende Scepen vonniſſe verboert
 ” gewyft wort, overmits dat die voerſcreve *Mer-*
 ” *tyn* den weyt niet verſtapelt en hadde, na den
 ” ſtapelrecht van onſe Stede, ende wy den zel-
 ” ven weyt doe *Mertyn* voerſcreve voer een zee-
 ” ker ſomme van penningen weder vercoofde;
 ” ſoe iſt dat wy voer ons, onſen nacomelingen,
 ” poirteren ende onderzaten, den deze zaeck
 ” aencleven mach, lyen ende kennen mit deſen
 ” onſen brieve, dat ons *Mertyn Jacobſe* voerſcre-
 ” ve voll ende al vernuecht, voldaan ende betaalt
 ” heeft, den leſten penning mitten yerſten, van
 ” alzulke weyte, als wy den voerſcreve *Mertyn*
 ” van onſer Stede vercooft ende geleverd heb-
 ” ben, ende ſchelde daer om hem ende zynen
 ” erfnamen, voer ons, onſe nacomelingen, poer-
 ” ters ende onderzaten, van dezer zaken, ende
 ” van allen anderen zaken, die daer van rueren
 ” off ſpruyten mochten tot dezen toe, claerlike
 ” vry, quydt, leedich ende looſf, tot ewyghen
 ” daghen: geloven mede hem, ende ſynen erf-
 ” namen voergenoemt, voer ons, onſen naco-
 ” melinghen, poirteren ende onderzaten, num-
 ” mermeer van dezer zaken crot, moeynyſſe,

" aenspraeck, hynder ofte scade, aen lyve ofte
 " guede te doen, noch te laten geschyen in e-
 " nigherwys, sonder argelift. Des toerkonden
 " zoe hebben wy der Stede voirscreve zeghel ten
 " zaken hier beneden angehangen. Gedaen op
 " ten anderen dach in Oëctobri int jaer ons Heren
 " dusent vier hondert vyf ende tseftich.

De Regeerders van Utrecht, benodicht zynde
 om geldt ter betalinge van de gemeene schulden,
 spruitende uit gelden, welke zy van de borgers
 hadden opgenomen en geleend, hebben de landery-
 en, in Hagestein gelegen en de Stadt toebehoren-
 de, verzet en doen beleenen opentlyk aan de meest-
 biedende, onder zekere voorwaarden, vervat in
 dezen brief, dien zy daar van aan de beleeners
Jan van Amerongen en *Gerrit Utenleen* hebben
 uitgeleverd.

" Wy Borgermeysteren, Scepenen, Raide en-
 " de gemeyne Oudermannen van den ouden Rai-
 " de ende van den nywen der Stadt van *Utrecht*,
 " doen kont allen luden, dat wy, voer nutscap en-
 " de oerber onser Stat, verset ende doen belenen
 " hebben alle alzulke erven ende guede, ghele-
 " gen in den lande van Hagenstein ende tot de-
 " zen daghe toe aen onser Stadt hande gestaen
 " hebben, versetten ende doen belenen mit de-
 " zen onzen brieve aen hande *Jans van Ameron-*
 " *gen*, ende *Gerits uten Leen*, onser borgeren,
 " voer ene zeker summe ghelts, als twaalf hon-
 " dert Rynsche gulden, (1) twintich Vlemesche
 " stuivers voer elken gulden gherekent, die zy
 " ons vol ende al, den lesten penning mitten yer-
 " sten

(1) Welke te dier tydt uitmaakten zes duizent Stadts pon-
den, zooals my uit des Cameraars rekening gebleken is.

" ften betaelt hebben, ende wy voert in onfer Stadt
 " oerber, alze der zelve onfer Stadt schulde, die
 " wy onsen borgeren van geleende ghelde schul-
 " dich waeren, mede betaelt hebben, in manie-
 " ren en de vorwerden hyr na bescreven.

" In den yerften zoe zellen *Jan* ende *Gerit*
 " voerscreve, off hoer erfnamen, gebrack hoers,
 " allen den ghenen, die noch hueryaeren hebben
 " an den erven ende guede voerscreve, dat be-
 " wyflike is, hoere yaeren wt doen gebruiken
 " op alzulken pacht, als daer op staet, ende then-
 " den den huerjaeren moigen zy hoeren oerber
 " doen in gebrukingemitten erven voergenoemt,
 " zonder wederzeggen van ymant.

" Voert zynt voerwerde, dat *Jan* ende *Gberit*
 " voerscreve, of hoere erfnamen, gebrack hoers,
 " die voerscreve erve ende guede aen niemants
 " anders kant voertbrengen, verzetten noch ver-
 " zellen en zellen in gheenrewys, dan aen ande-
 " re onse borgers, ende dat by onfer Stadt Raide
 " out ende nywe in der tyt wezende. Ende als-
 " dan zellen die zelve Raide out ende nywe dat
 " beliven, off den voerscreve *Jan* ende *Gberit*,
 " of hoer erfnamen, gebrack hoers, die voer-
 " screve somme gelts, binnen eenre maent daer
 " naistvolgende, vol ende all wedergeven ende
 " uytreiken. Ende waert zake, dat Godt ver-
 " hueden moit, dat *Jan* ende *Gberit*, off hoer
 " erfnamen, voerscreve des niet en hielden, en-
 " de die voerscreve erve ende guede voert aen
 " ymant anders, onse borger niet wezende,
 " brochten, verhanden, verzetten of verzolden,
 " als dan zouden zy terstont verboert hebben die
 " voerscreve somme gelts daer op geleent, ende
 " daer toe vervallen wezen tot onfer Stadt be-

" hoef van alle rechte ende toezegen, dat zy
 " aen den voerscreve erve ende guede enichzyns
 " hebben mochten, ende die zelve erven qua-
 " men dan weder, vry ende onbecommert, aen
 " onse Stadt, hoeren vryen wille daer mede te
 " doen, zonder wederzeggen van ymant, ende
 " deze tegenwoirdighe brieff zoude dan doot,
 " quyt, ende van gheenre werden wezen.
 " Mede zyn vorwerde, dat die zelve onse Stadt
 " tot allen tyden, alst hoer gelieft, die voerscre-
 " ve erve ende guede weder aen hoer lossenen zell
 " moigen voer die voerscreve twaelf hondert gul-
 " den, of ander payment hoere weerde in der
 " tyt der losfinge, behoudelic *Jan* ende *Gberit*,
 " of hoere erfnamen hoer verleden pachten, die
 " hem dan verschenen ende onbetaelt waren. En-
 " de als onse Stadt die losfinge doen wil zelmen
 " ter clocken verkundigen, dat *Jan* ende *Gberit*,
 " off hoer erfnamen, voerscreve dan, binnen
 " eenre maent daer naestvolgende, voer den
 " Schout ende Scepenen onser Stadt, daer die
 " voerscreve gelden dan bereyt leggen zellen tot
 " hoeren behoef, komen, ende die zelve gelden
 " opboeren ende ontfangen, ende dezen tegenwor-
 " digen brieff overgeven tot behoef derzelve on-
 " ser Stadt. Ende waert zake, dat die voerscre-
 " ve *Jan* ende *Gberit*, of hoer erfnamen, den
 " voerscreve dach verzuymden, ofte anders lie-
 " ten, ende die voerscreve gelden niet en hael-
 " den, ende die Stadt overbodich waer die gel-
 " den te betaelen, als voerscreven is, als dan zou-
 " den zy oeck die voerscreve gelden verboert
 " hebben, ende vervallen zyn van alle rechten
 " ende toezegen, dat zy aen de voerscreve er-
 " ven ende gueden hebben mochten, in |gely-
 " ker

„ ker manieren , als voerscreven staet.

„ Voert zyn vorwerde, dat *Jan* ende *Gberit*
 „ voerscreve onser Stadt weder brieve geven zel-
 „ len mit hoeren ende twyer andere goeder man-
 „ nen, die zy daer toe bidden ende willigen zel-
 „ len, zegelen bezegelt, gelovende in den zel-
 „ ven brieven voer hem ende hoer erfnamen al-
 „ le punten ende articulen, in dezen tegenwor-
 „ dighen brieve begrepen, vast, stede ende on-
 „ verbreclich te houden, ende te doen houden, als
 „ guede koepluden.

„ Voert zo hebben wy Borgermeysters, Sce-
 „ penen, Raide ende gemeyne Oudermannen
 „ voerscreve van onser Stadt wegen geloift, en-
 „ de geloven mit desen onsen brieve, den voer-
 „ noemde *Jan* ende *Gberit*, off hoeren erfnamen,
 „ waertzake, dat enich hinder of crot in gebru-
 „ kinge der erven ende gueden voerscreve van
 „ ymant, wie dat waer, gheschiede ofte ghe-
 „ boerde, dat wy hem alsdan daer ynne voer-
 „ staen, bescudden ende beschermen, ende ves-
 „ tinge daer van doen zullen, alst behoert, ende
 „ wy schuldich zyn onsen borgeren voer te staen.
 „ Ghevele hem oick enich ghebreck in betalin-
 „ ghe der pachten der zelve erven ende gue-
 „ den, die zellen zy moigen inmanen ende in-
 „ winnen mit onser Stadt Knapen, ofte anders,
 „ als men derzelve onser Stadt gueden gewonli-
 „ ken is in te manen ende in te winnen, daer in
 „ wy hem oick voerstaen zellen gelyck voerscre-
 „ ven is. Alle ding zonder argelift. Dezer brie-
 „ ve zyn twee alleens spreekende, daer *Jan* en-
 „ de *Gberit* voerscreve elck eene hebben. Des
 „ toerkonde hebben wy onser Stadt zeghell aen
 „ dezen brieff doen hangen. Gegeven int jaer

„ ons Heren mccccclxv. des neyften dinxdages na
 „ finte Laurens dach des heiligen Martelaers.

Ten zelven dage hebben de beleeners aan de
 Stadt dezen brief gegeven.

„ Wy JAN VAN AMERONGEN ende GHE-
 „ RIT UTEN LEEN doen kondt allen luden,
 „ dat wy van der Stadt van Utrecht beleent heb-
 „ ben mit eenre somme gelts, als twaalf hondert
 „ Rinsche gulden, twintich Vlemesche stuvers
 „ voer elken gulden gerekent, die wy vol ende
 „ al an handen *Jacobs Pots*, der voerscreve Stadt
 „ Cameraer in der tyt, betaelt hebben, alle al-
 „ zulke erven ende guede, gelegen in den lan-
 „ de van Hagensteyn, ende tot desen daghe toe
 „ aan handen der zelve Stadt van Utrecht ghe-
 „ staen hebbende, in manieren ende vorwerden
 „ hier na bescreven. &c.

Hier op volgen dan de voorwaarden, met de-
 zelve bewoordinge, als in den voorgaanden brief,
 en in het einde, wordt 'er bygedaan: „ Welke
 „ punten ende vorwerden voerscreve voer ons
 „ ende onse ernamen ghelooft hebben, ende ge-
 „ loven mit desen onsen brieve vast, stede en-
 „ de onverbrechlich te houden ende te doen
 „ houden, „ zonder argelift. Ende hebben des
 „ toerkonde onse zegelen aan dezen brieff gehan-
 „ gen. Ende tot meerre vestenisse alre dinghen
 „ voirscreve ghebeden die eersame *Jan van Ry-
 „ nesse van Wulven*, ende *Jacob van Amerongen*
 „ dezen brieff mede onder ons te bezegelen mit
 „ hoeren zegelen. Ende wy *Jan van Rynsen-
 „ de Jacob van Amerongen* voergenoemt, lyen
 „ ende bekennen dezen brieff ter bede *Jans van
 „ Amerongen* ende *Gherit uter Leen* voergenoemt,
 „ ende over hem bezegelt te hebben mit onsen
 „ ze.

„ zegelen wthangende. Gegeven int jaer ons
 „ Heren mccccxlv. des neesten dinxdages na
 „ sunte Laurens dach, des heiligen Martelaers.

Deze handel der Regeerders levert een staaltje uit van hunne wysheit en voorzichtigheit, be- toond in de beleening niet onder de handt, maar by openbaare opveiling aan de meestbiedende te laten, en voor al in die landeryen niet te verko- pen en vervreemden, maar alleenlyk te verzetten, dewyl dan de gelegenheit om dezelve wederom machtig te worden by beeter tyden altydt open bleef. Ook is het zeer bedenkelyk, of de Regeer- ders vaste goederen, van welke de Stadt de be- zitting heeft, mogen vervreemden, dewyl zul- ke goederen, welke dikwils door gelden uitfchat- tingen, opgebracht van het volk, verkregen zyn, het gemeen toebehoren, van welke zy verzor- gers, en beheerders, en niet meesters of eige- naars zyn.

In het najaar is de Hertog van Gelre te Utrecht geweest en ten koste van de Stadt ter maaltyd ont- haald door de vier Overstens, welke ook byge- woond hebben de Domprooft en zyn broeder de Heer van Brederode, nevens veele andere Ridde- ren, knechten en goede mannen, hebbende de on- kosten van wyn en spys te zamen belopen zeven en twintig Rhynsche guldens en veertien stuivers, makende hondert acht en twintig Stadts ponden en tien stuivers.

De Borgermeesteren dezer Stadt, als begifti- gers van de Kosterye in de Buurkerk, hebben *Gysbert Eertzen van Dorfschen* met dezelve voor- zien, en hem dezen brief gegeven.

„ Wy EERST VAN DRAKENBORCH ende
 „ JAN VAN AMERONGEN, Burgermeysteren

„ in

„ in der tyt der Stadt van Utrecht, doen kondt
 „ ende kennen allen den ghenen, die dezen on-
 „ sen brieff zellen zien of hoeren lesen, ende son-
 „ derlinge den eersamen ende bescheydenen Cu-
 „ reyten, Capellanen, Kerckmeysteren ende ge-
 „ meyne Parochianen der Parochie van onse lie-
 „ ve vrouwen kercke te Buerkerck binnen U-
 „ trecht, onsen bysonderen lieven Heeren ende
 „ gueden vrunden; dat wy als patronen ofte col-
 „ latoers van der Overste Costerye der Kercken
 „ voirscreve, nu vacierende ende open wesende,
 „ vermits vryen overgiften *Gysberts Michielsze*,
 „ daer van laetste bezitter, die zelve overste
 „ Costerye, mit allen hoeren rechten, renten
 „ ende toebehoeren, *Gysbert Eertsze van Dor-*
 „ *schen*, nutte ende bequaem daer toe wesende,
 „ gegunt ende gegeven hebben, gunnen ende
 „ geven mit desen onsen brieve, die zyn leven
 „ lanck te besitten, te hebben, ende goelycken
 „ eerlycken, ende behoirlycken ter Goeds eeren
 „ te bedienen, na der ordinancien, ouder ge-
 „ woenten, ende rechten der zelve overste Cos-
 „ teryen. Alle dinck zonder argelift. Des toir-
 „ konde hebben wy, als Borgermeysters der voir-
 „ screve Stadt van Utrecht, der selver Stat sig-
 „ net aen desen brieff doen hangen. Gegeven
 „ int jaer ons Heren dusent vier hondert vyff en-
 „ de tsestich op ten drie en twyntichsten dach in
 „ Novembri.

Alyt van Hemmen, huisvrouw van den Ridder
Dirk van Lienden, heeft eene jaarlyksche rente ge-
 geven aan de Buurkerk, tot het doen van missen
 voor haar en haare maagen en vrienden. (1)

In

(1) Ziet Matth. Fundat. Eccles. lib. 1 cap. 6. p. 172.

In dit jaar hebben de Maarschalcken wederom Stadts borgeren en ingezetenen, jaa zelfs de Geestelyken, zoo in hunne personen als goederen, nadeel toegebracht, en geweld aangedaan, waar tegen de Stadt zich ieverig ter handhaving hunner voorrechten heeft verzet. Het eerste geval is geweest met *Jacob van Nyevelt*, Maarschalk van Eemland, die enen *Thonys Willemsze*, borger van Utrecht, voor zynen rechtbank te Bunschoten hadde gedaghvaard. Aan welken Maarschalck de Raedt dezer Stadt heeft laten aankondigen, indien hy op den gemelden borger iets te zeggen hadt, dat hy hem binnen de Stadt van Utrecht voor zynen wettigen rechter konde roepen, alwaar hy zich zoude verantwoorden.

Grooter buitensporigheden waren 'er gepleegt door *Frederik Utenbam*, Maarschalk van het Nederquartier, en zynen zoon, insgelyks *Frederik* genaamd, welke onder andere goederen bovenpanding hadden vervoerd. De Regeerders dezer Stadt, hier van kennis bekomen hebbende, hebben eenparig dingsdaghs na onzer Vrouwen dagh nativitas besloten recht te doen aan hunne mishandelde borgeren en ingezetenen, en voorts vast gestelt, alle gewelden en ongelyken, welke de inwooners der Stadt, zoo geestelyke als weereldlyke, door iemand aangedaan zyn, of in het vervolg aangedaan zouden worden, met alle kracht tegen te gaan, en rechtsoeffening over de daders te plegen en hunne rechten en vryheden met allen iever te beschermen. Weshalven zy des Vrydaghs na Martini translatio overdragen hebben den gemelden Maarschalk en zynen zoon te doen verzeeken in eene herberg, en hen gelaft en doen zweeren, in dezelve zo lang te verblyven, tot dat de Raedt
de

de klachten tegens hen ingebracht onderzocht, en over dezelve vonnis geveld zoude hebben. De uitspraak des Vrydaghs na Lamberti gedaan, zal ik hier woordelyk, zo als dezelve aangetekent staat in het dagelyksch Raadtboek, opgeven, op dat de Leezer des te beter onderricht zoude verkrygen van hunne gepleegde misdaden en gewelds, en van het geen de Raadt hen opgeleit heeft ter voldoening van de aangedane schade. *Sleten die Raide out onde nywe eendrachtelich tusschen VREDERIC UTENHAM, ende VREDERIC zynen zoen, aen die eene, ende den Deken ende tcapittel van Oudemunster, ende den Deken ende tcapittel van S. Marien tUtrecht, aen dander zyde, ruerende van des Vrederic ende zyn zoon der voer genoemde Heren guede boven pandinge ende besettinge van boere erven ghevuert hebben, ende de pacht sculdich gebleven zyn, alse darmen VREDERIC ende VREDERIC zyn zoen terstont op S. Katrine poerte vast leggen zel, daer zy op vast blyven zellen ter tyt toe, dat zy voldaan hebben, als byr na volcht, ende dat zellen zy beyde ten heylighen zweren in tegenwoirdicheyt sraets out ende nywe.*

In den yersten, zellen zy brieve geven mit boere beyden, ende twyer ander goeder mannen, die zy daer toe bidden ende willigen zellen, zegelen bezegelt, ende op die brieve tyflich ten heyligen zweren voer hem, boeren leenvolgeren ende erfnamen, alle punten ende articulen nabescreve te voldoen, te houden ende te doen houden, ende dat mede verwilkoeren aen banden sraets out ende nywe, alse waert zake, dat zy enichzyns daer tegens deden, dat zy boer lyf verboert hebben, ende hem die Stadt dan inbalen zel, ende rechten mitten zweerden aan boeren liven.

Item

Item zellen VREDERIC ende VREDERIC zynen zoen lyflich ten beylighen zweren ende wilkoeren op hoere liuen op die voerscreve brieue, dat zy den Heren van Oudemunster, noch hoere dyenren, ofte pachten, of die hoer erven, gherechten, tynsen ende tbyenden gebruiken ende gebruiken zellen, in gebrukinge der erven, gherechten, tynsen ende tbyenden, noch hoere beesten niet en misdoen zellen, noch doen misdoen, in woerden noch in werken in gbeenrewys; mer zy zullen hoer banden daer afstrekken, ende hem rustelick de voerscreve erven, gherechten, tynsen ende tbyenden laten gebruiken.

Item also VREDERIC die Heren van Oudemunster schuldich is vier hondert twee ende veertich oude schilde, zo zellen zy niet van de poerte gaan, voer borgen binnen Utrecht hebben gezet, die de Raed goet dunken te wezen, die gebouden zullen zyn voer een vierendeel dier somme, te betalen op S. Martyns dach over een jaer; ende daer toe zellen zy byde zweren, dat sy op dien Mertyns dach MCCCC LXVI. weder binnen Utrecht komen, ende op Katrine poort gaen zellen, ende daer niet vanscheyden, of zy hebben wederom borgen gezet voor tander vierendeeljaers op Martyns dach MCCCC LXVII, ende dan weder binnen komen ende op de poort gaen, ende so vervolgens twee jaren.

Item zel VREDERIC ende VREDERIC zyne zoen GHERYT GHERYTSE wedergeven vyf en twintich oude schilden, die by hem afgedruet heeft van den buse, ende zal die ook verborgen ende betalen, als voerscreven.

Item zullen aen de Heren van S. Marien verborgen ende betalen twee hondert ende zeven ende twintich ende een baloe oude schild, ende vyf ende dertich oude schilden, als voerscreven is.

Items

Item, vermits zy boven panding en bezetting wechgeueert hebben, zullen zy te betering geven vyf ende twintich duſent ſteens, half ter Stat ende half ter Biſſchop behoef.

Alle deze punten zullen zy zweren ende wilkoeren in brieven, eer zy van der poorte gaen.

Uit dit bovenſtaande blykt ten klaarſten, dat de Raadt de Geestelyken, binnen haare Stadt gezeten, gehouden heeft voor Stadts inwooners, en om die reden hunne beſchermheer is geweest: als mede, dat de Raadt over der Maarſchalken miſhandelingen niet klaagden by den Biſſchop, wiens Amptluiden zy waren, maar zelfs hunne geweldenaryen ſtrafte. Wat deſen *Frederik Utenbam* naderhant wedervaeren is, zal ik in het vervolg melden.

In dit jaar is eene zwaare brandt in de Stadt ontſtaan, en dewyl zich veel volk by dezelve begeven hadde, het welk door den drang de ſpoedige uitbluſſing ver hinderd hadt, heeft de Raadt, om dit in het vervolg voor te komen, overdragen, dat niemand by den brandt zoude komen, dan die in dat vierendeel der Stadt, in welke dezelve zoude voorvallen, woonde, en dat die zouden medebrengen ieder een hoosvat, of een emmer.

Reinout van Brederode heeft aan zynen natuurlyken zoon *Walraven* overgegeven zyn recht, 't welk hy hadde op het Droſtamt van Hageſtein en het Schoutamt van de Vaart (1), aan hem verpand door Biſſchop David, zoo als ik op het jaar 1459. gemeld heb.

Gysbert van Brederode heeft als Domprooſt *Dionys van Leefdaal* op den xxii. December 1466. verleyd

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xii. p. 189.

leyd met eene halve hoeve landts gelegen by Amerongen. (1)

1 4 6 6.

In den jaare 1466 is de Regeering verzet op deeze wyze.

Schepenen.

Eerst van Hardenbroeck.
 Adriaen van Lantscroen, Borgermeyster.
 Jacob van Amerongen.
 Jan over die Vecht.
 Dyrck van Zulen.
 Willem van Snellenberch.
 Beernt Proys.
 Jan van Blochoven.
 Godscalck van Brakel.
 Vrederick van Drakenborch.
 Vrederick die Voicht.
 Steven van Zulen.

Raden.

Gherit Zoudenbalch.
 Zweder van Zulen.
 Wouter van Catwyck.
 Henric Jan Lubberts zoens zoen.
 Willam die Wit Jacobsze.
 Folpart van Raephorst.
 Filips Beerntsze.

Go-

(1) De brief daar van is uitgegeven door den Heer Drakenborch in zyn Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden bladz. 375.

Godert Petersze.
 Loef van Jutfaes.
 Herman Kroeck.
 Vrederic van Masch.
 Bertelmeus van Lochorst.
 Jan Woutman, Borgermeester.
 Willam van Wezel.
 Tyman Dedel.
 Rolof die Kraen.
 Arnt Henricxze.
 Arnt Ram.
 Gherit Kryeck.
 Rycout Gerritsze Stoeldreyer.
 Wouter van Teylingen.
 Jan van den Bosch.
 Evert van Voerde.
 Adriaen Wonder.

Oudermannen.

Jan over die Vecht. }
 Wouter Ysbrantsze. } Wantfniders.
 Jan Knyff. }
 Werner van Lichtenberch. } Sniders.
 Jan Petersze. }
 Jan Butendyck. } Backers.
 Beernt Hafert. }
 Arnt Schout. } Molenaers.
 Evert Henricxze. }
 Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
 Adriaen van Cleve. }
 Symon Claesze. } Brouwers.
 Claes Ghysbertsze. }
 Ghysbert Thomasze } Viscopers.
 Henrick van Abcoude }
 Peter Jansze. } Louwers.

Aelbert van Angeren.	}	Wollewevers.
Pouwels Pouwelsze.		
Henrick van Wercouden.	}	Marsluden.
Vrederic van Voerden.		
Claes van Zyll.	}	Botterluden.
Jacob Jansze van Vinkeveen.		
Gherit Woutersze.	}	Cordewaniers.
Meyns Rotartsze.		
Herman Paffert.	}	Oudecordewaniers.
Jan van Doern.		
Hubert van Pallaes.	}	Corencopers.
Willem Hubertsze.		
Jan Joestze.	}	Oudewantfniders.
Jacob Jacobsze van Gheer.		
Meyster Jacob van der Borch.	}	Steenbickers.
Willem Thonysze.		
Werner Braem.	}	Graeuwerkers.
Jan Knoep.		
Jan Luitgensze.	}	Ryemfniders.
Jan Thomasze.		
Jan van Loenen.	}	Bylhouwers.
Claes Elyasze.		
Bertelmeus van Nyevelt , Overste Ouder- derman.	}	Smeden.
Jan Korstiaensze.		
Henric Henricxe.	}	Zadelaers.
Ghysbert van Hoesden.		

Het getal der leege Knapen, of, zoo men thans dezelve noemt, Stadts boden, te zeer vermenigvuldicht zynde, heeft de Raadt besloten de geene, welke 'er nu waren te laten blyven, doch dezelve te laten uitsterven tot vier, die in het vervolg jaarlyks, even na dat de Regeering verzet was, in tegenwoordigheid des Raads zouden

komen, en hunnen dienst nederleggen, en zoude dan de nieuwe Raadt de macht hebben om hen weder aan te nemen, of, indien zy zich in het waarnemen van hun ampt niet wel gekwetten hadden, andere in hunne plaats aan te stellen.

Die van Deventer hadden een geschil met de Stadt Zutphen over het houden der merkten. Ter nederlegging van dezen twist was eene daghvaardt beraamd, en hebben die van Deventer, beweerende dat hen ongelyk gedaan wierdt tegens den inhoudt der zoene, tusschen het Sticht en den Hertog van Gelre voortyts gemaakt, aan den Raadt dezer Stadt verzocht eenige uit den haren te willen schikken ter bywoning van die byeenkomst. Welk verzoek de Utrechtsche Regeerders hebben ingewillicht, en enige leden van den Raadt naer Deventer afgezonden. De vriendschap tusschen deze twee Steden herstelt zynde, heeft de Raadt dezer Stadt door haren Geheimschryver verzocht een afschrift van den brief, door den Hertog van Gelre aan de Stadt Deventer uitgelevert. Welke haar gegeven is in dezer voegen. „ Offi-
 „ cialis, Prepositi & Archidiaconi Daventriensis
 „ Trajectensis dioecesis, universis & singulis pre-
 „ sentes nostras literas visuris, seu auditoris, fa-
 „ lutem. Notum vobis facimus per presentes,
 „ quod, die & hora infra scriptis, coram nobis in
 „ Ecclesia sancti Lebuini Daventriensis dicte dioe-
 „ cesis, in loco nostro solito & consueto pro
 „ tribunali sedentibus, constitutus providus &
 „ discretus vir *Tyelmanus de Yslaria*, Syndicus &
 „ Secretarius venerabilium & circumspcctorum
 „ virorum Burgimagistrorum, Scabinorum & Con-
 „ sulum civitatis Trajectensis, ac ipsorum nomi-
 „ nibus, habens & tenens in suis manibus quan-
 „ dam

" dam patentem literam, sigillo unico illustris &
 " generosi Principis & domini *Adolphi Ducis Gel-*
 " *rie & Juliacensis Comitisque Zutphanie*, in ru-
 " beo cera impresso, in cujus medio apparebant
 " duo clipei, quorum quilibet habebat in se for-
 " mam Leonis, in ejusque circumferentia ap-
 " parebant hec verba, uti melius legi poterant,
 " videlicet *sigillum Adolphi Ducis Gelrie & Juli-*
 " *acensis, Comitiss Zutphaniensis*, in pressum fran-
 " cum pendentem, sigillatam, sanam & inte-
 " gram, non cancellatam, non viciatam, neque
 " in aliqua sui parte suspectam, sed omni profus
 " vicio & suspicione carentem, ut apparuit. Ean-
 " dem ibidem in medium exhibuit & presentavit,
 " tenorem, qui sequitur, continentem. *Wy A-*
DOLPH, van der genade Godes Hertoghe van
Gelre ende van Gulich, ende Grave van Zutphen,
bekennen in desen openen brieve, voer ons, onse er-
ven ende nacomelingen, dat wy, onse erven, ende
nacomelingen, willen laten blyven Burgermeisters,
Scepenen, Raedt, burgers ende ingesetenen der
Stadt van Deventer, by hoeren rechten, bezeten
ende beircomen, gelyck Hertoch REINOLT van
Gelre, onse voervader zeliger gedachten hem zynen
bezegelden brieff daer op gegeven best, zonder eni-
ge gebreken, voer datum des briefts gesciet, op hem
te bolden. Oeck geloven wy hem onverbrechlic te
balden ende te doen balden die zoene tusschen den
lande van Gelre ende den Stichte van Utrecht ge-
maict, die onse lieve Here ende vader Hertoch AR-
NOLT van Gelre &c. den Gestichte bezegelt gege-
ven best, zonder enigherbande argelist. Ende beb-
ben des tot oirkonde onsen zeghell van onser rechter
wetenbeit aen desen brieff doen ende byeten hangen.
Gegeven in den jaer ons Heren dusent vier hondert

zes ende tseftich, des Vrydachs na den zonnendach
Reminiscere. „ Qua quidem litera preinserta, ut
 „ prefertur, coram nobis ibidem exhibita & pre-
 „ lecta, memoratus *Tyelmannus*, Syndicus & Se-
 „ cretarius, quo supra nomine, nobis, quatenus
 „ hujusmodi literam transumere & publicare,
 „ seu transumi & publicare mandari, literasque
 „ nostras desuper, & ut eisdem fides indubitata,
 „ ut originali, adhiberi valeat & debeat, decer-
 „ nere, aliaque, prout in hujusmodi negotio so-
 „ litum est & consuetum, facere dignaremur,
 „ humiliter supplicavit.

„ Nos vero Officialis prefatus supplicationem
 „ dicti *Tyelmani*, Syndici & Secretarii ante d-
 „ cto nomine, utpote juste & rationi consone,
 „ favorabiliter inclinati, habita prius testium fi-
 „ de dignorum relatione sufficienti, quod sigil-
 „ lum, dicte litere appensum, fuit verum & in-
 „ dubitatum sigillum illustris & generosi Principis
 „ antedicti, prout inibi narrabatur & narratur,
 „ eandem preinsertam excopiarum, transumi, at-
 „ que in publicam formam redigi mandavimus.
 „ Et quum per & post diligentem examinatio-
 „ nem comparavimus literam originalem cum
 „ sumpto, seu copia preinserta, in omnibus ac
 „ de verbo ad unum concordare, idcirco auctoritate
 „ nostra ordinaria decernimus hujusmodi sumpti
 „ sive copie talem & tantam fidem adhiberi de-
 „ bere ubilibet locorum, in judicio & extra, qua-
 „ lis & quanta dicte litere originali adhiberetur,
 „ si in medium exhiberetur. In quorum omnium
 „ & singulorum fidem & testimonium premisso-
 „ rum, has nostras literas, sive presens hoc pu-
 „ blicum instrumentum exinde fieri, & per No-
 „ tarium publicum subscriptum subscribi & pu-
 „ bli-

" blicari mandavimus, nostrique sigilli majoris,
 " quo ad causas utimur, jussimus & fecimus ap-
 " pensione communiri. Datum & actum anno
 " Domini M. quadringentesimo sexagesimo sexto,
 " indictione quartadecima, die Jovis tertiadecima
 " mense Marcii hora completorii vel quasi, Pon-
 " tificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini
 " nostri, Domini *Pauli*, providentia divina Pa-
 " pe secundi, anno secundo, presentibus ibidem
 " discretis viris Domino *Hermanno Swarte* Pres-
 " bytero, Vicario perpetuo in Ecclesia Sancti
 " Lebuini predicta, *Philippo Johannis*, Secreta-
 " rio oppidi Daventriensis diœce Trajectensis dio-
 " ecesis, & *Arnoldo* filio *Wilhelmi*, nuncio civi-
 " tatis Trajectensis, testibus ad premissa vocatis
 " specialiter & rogatis.

" Et ego *Theodericus*, filius *Franconis de Steen-*
 " *re*, Clericus Trajectensis, publicus imperiali
 " auctoritate Notarius, nec non Curie Daventri-
 " ensis diœce Trajectensis dioecesis coram venera-
 " bili & circumspecto viro Domino Officiali ejus-
 " dem Curie caussarum & presentis negotii scri-
 " ba, quia preactæ litere productioni & exhibi-
 " tioni, sigilli recognitioni, transumptioni, at-
 " que decreto, omnibusque aliis & singulis, dum
 " sic, ut premittitur, fierent & agerentur, una
 " cum prenomatis testibus presens interfui, ea-
 " que sic fieri vidi & audivi, idcirco hoc presens
 " publicum instrumentum, sive presentes literas
 " publicas de mandato sepe dicti Domini Officialis
 " exinde confeci, mea propria manu scrip-
 " si, publicavi, & in hanc publicam formam re-
 " degi, signoque & nomine meis solitis & con-
 " suetis, una cum ejusdem Domini Officialis si-
 " gilli majoris & oblongi antefate Curie ad causas

" appensione signavi. In fidem & testimonium
 " omnium singulorum premifforum rogatus & re-
 " quisitus.

Aan *Huge Jansze*, borger dezer Stadt, die een huis timmerde aan het einde van het Raadthuis, is toegestaan balken in Stadts muuren te mogen brengen, onder zekere voorwaarden, vervat in dezen brief:

" Wy Borgermeesteren, Scepenen, Raide en-
 " de gemeyne Oudermannen van den ouwen Rai-
 " de ende vanden nywen der Stadt van Utrecht,
 " doen kondt allen luden, die dezen onsen brief
 " zellen zynen, of hoeren lezen, dat wy, wt zon-
 " derlinger graciën, gegont ende belieft hebben,
 " gonnē ende believen mit desen onsen brieve
 " *Hughen Jansze* onsen borgher, dat hy in die
 " muer aen die zuytzyde van onzer Stadthuys zy-
 " ne balken van zynen huze, aen die zelve zyde
 " ghelegen, dat hy nu tymmert, enen halven
 " onser Stadt backstene dicke leggen zel moigen,
 " die ten ewyghen dagen alzoē zellen moigen
 " blyven leggen, zonder ancker doer die zelve
 " onse muer te steken; mit vorwerden, dat hy
 " die muer van den zelve onser Stadt huze zyn
 " erve lang schoyen ende maken zel op zynen
 " cost. Oick zyn̄t voerwerde, dat *Hughe* voer-
 " screve ene nywe goete leggen zell tusschen die
 " voerscreve muer, ende zynen huze, ende die
 " zel hy, ende zyne erfnamen ende nacomelin-
 " gen, oick staende houden in raike, buten on-
 " ser Stadt cost ende schade, by alzoē dat die
 " voerscreve muer allancx zyn erve daer van on-
 " beschedicht blive ten ewighen daghen toe. alle
 " ding zonder argelift. Ende des toerkonde heb-
 " ben wy onser Stadt zeghell aen dezen brief
 " doen

” doen hanghen. Gegeven int jaer ons heren du-
 ” sent vier hondert sesfende tseftich, des manen-
 ” dachs op sinte Marcus dach.

Te dezer tydt is door de Capittelen van den
 Dom, Oudmunster, S. Jan en S. Marie, als ge-
 koore scheidsmannen, uitspraak gedaan over het
 geschil, 't welk de Stadt van Utrecht hadde met
 het Capittel van S. Pieter, over zeker huis en
 erve, genaamt den Mosselberch, gelegen oost-
 waarts van de kerk van S. Pieter achter den Re-
 genboog by de wal, van welke uitspraak ik dezen
 brief gevonden heb.

” Wy GHYSBERT VAN BREDERODEN,
 ” Domproust tUtrecht, ende wy Dekenen ende
 ” Capittelen ten *Doem*, tot *Oudemunster*, *sunte*
 ” *Jans* ende tot *sunte Marien* kercken tUtrecht,
 ” doen kont allen luden; Alsoe een wyltytsfeker
 ” twisten, gebreken ende gescillen geweest syn
 ” tusschen den eerfamen Heren, Deken ende Ca-
 ” pittel der kerken *sunte Peters* tUtrecht, op die
 ” ene, ende den eerbaeren ende wyfen Borger-
 ” meystersen, Scepenen ende gemeynen Raedt der
 ” Stat van Utrecht, voer hem, ende die gemey-
 ” ne Stadt van Utrecht voerscreve, rurende van
 ” eenre hofstat mit horen toebehoren, geheyt
 ” den *Moschelbeerch*, gelegen binnen der voer-
 ” screve Stat van Utrecht, oestwaerts van der
 ” kercke *sunte Peters* voerscreve, after den Re-
 ” genboge by der Stat mueren voernoemt, daer
 ” *Lysbert Herberens* weduwe *Over die Vecht* bo-
 ” ven, en der Heren stege van *sunte Peters* voer-
 ” screve beneden naest gelegen zyn. Welke hof-
 ” stede die Heren Deken ende Capittel van *sunte*
 ” *Peters* voerscreve in pacht gegeven hebben e-
 ” nen Priester, geheyt Meyster *Ewout*, ewich

" Vicarius der kerken ten Doem voerscreve, op
 " die ander syden; daer van die voerscreve partyen,
 " mit gueden voersien ende waal beraden,
 " aen beiden zyden alle hoer gescillen, twist,
 " gebreke ende twydracht, gelyc ende al, in
 " ende aen ons geheert, ende in die wtspraec van
 " ons gestelt, ende hem daer toe submitteert hebben,
 " op die peyne ende verbeurnisse van twe
 " hondert goede gouden nobelen van gerechter
 " munten des Conincx van Engellant, die voer datum
 " sbriefs geslagen syn, of die weerde daer
 " voer an anderen goeden ganckachtige payment
 " te verbueren, die ghene, die dese onse wtspraec
 " niet en hielde, gelyc tcompromisse daer
 " van, voer Notario ende tugen openbaerlic daer
 " toe geroepen gemaiet, dat inholt ende dat begrypt.
 " Ende want wy node enige onmyne ofte twydracht
 " tusschen den voergenoemden partyen sien zouden,
 " indien wy dat verhueden, ende mit gevuegen neder
 " leggen condon, ende oec ons wel gebuerlic is rust
 " ende vrede ende eendrachticheit te maken over all,
 " daer wy connen ende mogen, ende bysonder tusschen
 " den ghenen, die dat aen ons versueken ende begeren;
 " foe ist, dat wy, hebbende alle die gebreken,
 " twisten, gescillen ende twydrachten voerscreve,
 " mit allen tgunt die partyen voergenoemt aen beyden
 " zyden daer op hebben willen seggen, wael doersien
 " ende overwogen, tvoersseyde geblyf aengenomen
 " hebben, ende aennemen, ende daer op onse wtspraec
 " ende seggen doer een minlick gescheyt doen wtspreken,
 " seggen ende verclaren in der manieren hier na bescreven.

" In den yersten foe fullen die Heren Deken

" en-

" ende Capittel der kerke sunte Peters voerge-
 " noemt, ende hare nacomelingen, altyt die voer-
 " genoemde hofstede mit allen hoer toebehoe-
 " ren, alsoe groot ende alsoe cleyn als die is,
 " ende in haren bepalinge voerscreve staet, ruste-
 " lic ende vredelic hebben, ende tot horen schoen-
 " ste gebruiken, off verpachten, ende hoeren
 " vryen wille daer mede doen, sonder yemants
 " wederseggen; behoudelic dat die straet of stege,
 " die noertwaert aen die voerscreve hofstat gele-
 " gen is, in alsulker breedheit ende wytheit we-
 " sen ende blyven sal, als laetste van wegen des
 " Raets van Utrecht voergenoemt, in tegenwor-
 " dicheit *Eerst van Drakenborch* Borgermeyster,
 " ende *Henric van Nyevelt*, overste Oudermans
 " der Stat van Utrecht voerscreve, mitten Gede-
 " puteerden der Kerken sunte Peters voerge-
 " noemt, mit ter lynden gemeten, ende getogen
 " was; te weten dat die voergenoemde straet of
 " stege, an dat west ende ter graft waert, breed
 " ofte wyt wesen sal vyf ende twintich stalven
 " voet, ende die selve straet sal te midwegen
 " breed ofte wyt wesen twintich voet, ende oec
 " sal die selve straet aen dat oesteynde after die
 " Stat mueren waert breed of wyt wesen vyf ende
 " dertich voet, ende niet meer.

" Hier mede scil men alle twisten, gescelen,
 " gebreken ende twydrachten tusschen den He-
 " ren Deken ende Capittel der kerke sunte Peters
 " voerscreve, ende den Borgermeysteren, Sce-
 " penen ende gemeyn Raet der Stat van Utrecht
 " voergenoemt, voer hem ende voer haer naco-
 " melingen, op beyden syden onderlinge te vre-
 " den, ende gueder vrunde wesen, souden enige
 " vorder aenspraeck, opseggen ofte moyenisse,
 " die

" die een op den anderen te houden, of te heb-
 " ben, in eniger wys, ofte manieren. Ende
 " dese onse wtspraeck, mit allen punten ende
 " voerwaarden daer inne begrepen, zullen die
 " partyen voergenoemt aen beyden zyden hou-
 " den ende voldoen, ende tot genen tiden ge-
 " breken, op die pene ende verboernisse van twe
 " hondert Engelsche nobelen voerscreve te ver-
 " bueren, so dicke ende menichwerve daer tegen
 " gedaen worde, die een helft tot behoef der Ca-
 " meren des stoels van Romen, ende die ander
 " helfte tot behoef der fabriker van den kercken
 " then Doem, tot Oudemunster, tot sunte Jan,
 " tot sunte Marien voergenoemt, behoudelic ons
 " altyt de verclaringe van elken gescillen ofte
 " twivelingen, die tusschen die voerscreve par-
 " tyen in dese onse wtspraec tot eniger tyt co-
 " men, ofte ghebueren, mochten, onder die pe-
 " ne ende verboernisse voerscreve.

" Ghedaen in den groten Capittelhuse der ker-
 " ken ten Doem voergenoemt, in tegenwoerdic-
 " heyt van beyden partyen voerscreve, daer by
 " over ende aen waren, als tughen daer toe ge-
 " roepen, Heren *Dirck Marborch* Priester, ewich
 " Vicarius in den Doem voergenoemt, *Tielman*
 " *van Usler*, Secretarius der Stat van Utrecht
 " voergenoemt: *Peters Willemsze*, Roydrager in
 " der kerken ten Doem voerscreve, ende Mey-
 " ster *Johan die Vlieger*, Notarius der Capittelen
 " voerscreve, mit meer ander gueder luden. En-
 " de dese brieve syn twe alleens sprekende, daer
 " die Heren Deken ende Capittel der kerken van
 " sunte Peters voerscreve, ende die Raet der
 " Stat van Utrecht voergenoemt, elcx enen brief
 " van ons of ontfangen hebben. In orconden van
 " de

„ defen , hebben wy GHYSBRECHT voerge-
 „ noemt onse segel, ende wy Deken ende Capit-
 „ tel ten Doem, tot Oudemunster, tot funte Jo-
 „ hans, ende tot funte Marien kercken tUtrecht
 „ voerscreve onser Capittulen segelen aen defen
 „ onsen brief doen hangen, int jaer ons Heren
 „ dusent vier hondert ses ende tseftich, op ten
 „ twintichften dach in der maent van Merte.

De koophandel in de Stadt Utrecht door toe-
 doen der Engelsche kooplieden merkelyk toene-
 mende, heeft de Regeering niet alleen hun vry-
 geley verlengt voor een jaar; maar zelfs aan alle,
 die met hen handel dreven, den toegang tot de
 Stadt open gestelt, en noch andere voordeelen
 aan de Engelsche handelaars toegestaan, welke
 vervat zyn in dezen brieff:

„ Wy Borgermeifteren, Scepenen, Raide en-
 „ de ghemeyne Oudermannen van den ouden Rai-
 „ de, ende van den nywen der Stadt van Utrecht,
 „ maken kondt allen luden, dat wy mit ryphen be-
 „ raide eendrachtich, om nutscap, oerber ende
 „ profyt onser Stadt, borgers ende onderfaten,
 „ ende vorderniffe der ghemeyne comanscap, een
 „ vry, vast, zeker gheleyde ghegont ende ghe-
 „ geven hebben, gonnen ende gheven mit dezen
 „ onse brieve, den eersame, wyze *Willem Cap-*
 „ *torn* Governoer, ende den coepluden van der
 „ nacyen van Engelant, mit hoeren liven, gue-
 „ den ende comanscappen binnen onse Stadt en-
 „ de Stat vryheyde veylich te mogen comen, en-
 „ de vry vercopen ende copen, leggen, blyven
 „ ende weer van heen gaen, mit hoeren lyven,
 „ gueden ende comanscappen, alzoec dicke, alst
 „ hem ghelieven fal. Ende oick allen anderen
 „ coepluden, die mit den voerscreve coepluden
 „ van

" van Engelant comanscap plegen te doen, ende
 " hyr na doen zellen, alhyr mit hoeren lyven,
 " gueden ende comanscappen te moigen comen,
 " wezen ende blyven, ende van heen scheidende,
 " Welck gheleyde nu rechtevoert op huden da-
 " tum des ons briefs ingaen zel, ende gaet in,
 " duerende een jaer lang naftcomende, enden
 " lesten dach al, wtgenomen die ons gnedichs
 " Heren van Utrecht, of onse Stat, vyande, of
 " ballinghe, of voervluchtich zyn, of die van
 " koeren of van broicken wt onser Stadt zyn.

" Item en zelmen ghenen van den zelven coep-
 " luden, noch hoere guede, noch comanscappen,
 " beletten noch arrestieren om enighen roef ofte
 " scade, die voer dezer tyt ghedaen heeft ghe-
 " weest, of hyr na vallen moigen, den tyt des
 " voerscreven gheleyts duerende, aen enyghen wt
 " den Ghestichte van Utrecht, of anders by enygh-
 " en rovers, of luden van oerloghe van Engelant.

" Item zellen die voerscreve coeplude moigen
 " vergaderen alzoec dicke, alst hem ghelieven sal,
 " ende rait houden, ordinancyen ende Statuten
 " maken op alle coeplude van Engelant, ende op
 " hoere gueden, ende alzulke als rebellen, ende
 " niet onderdanich en zyn, corrigieren by hoe-
 " ren Oversten, allen twyften, geschelen ende
 " questyen tusschen hem vallende determineren
 " ende eynden, behoudeliken ons zulke zaken,
 " als gaen aen lyff ende lytt. (1)

" Item zellen die zelve coepluden van Enge-
 " lant te werke moigen stellen haaren pynres en-
 " de arbeyders, om hoere pachten op te slaen,
 " tontbynden ende weder te maken, ende oick
 " hoe-

(1) Dat is lidt.

„ hoere ployers van bynnen laken om hoeren lyn-
 „ rewæet te vouwen, zonder enich letzel of ver-
 „ bot contrary van ons.

„ Item en zellen ghene Makelaers mit hemlu-
 „ den te doen hebben anders, dan gheordyniert
 „ ende ghedeputiert zellen werden by den Over-
 „ ften ende gedeputierden van den coepluden
 „ van Engelant, ende die zellen eenen eedt doen
 „ ende zweren guet ende ghetrouwe te zyn tus-
 „ fchen coepman ende coepman.

„ Item zellen die voerscreve coeplude van En-
 „ gelant van elken laken, dat zy bynnen onser
 „ Stadt vercopen, der zelve onser Stadt te zyfe
 „ gheven enen oert van enen stuver. Ende die
 „ tlaken van hem copen zellen oick gheven van
 „ elken laken te zyfe enen oert van enen stuver.

„ Ende want wy Borgermeiften, Scepenen,
 „ Raide ende ghemeyne Oudermannen voerscre-
 „ ve, alle punten voerscreve, ende elk bysonder,
 „ den voerscreven Governour ende coepluden
 „ volcomelick houden, ende ghehouden hebben
 „ willen zonder argelift, zoe hebben wy des
 „ toerkonde onser Stadt zeghell aen defen brief
 „ doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren
 „ MCCCCLXVI. op alre heilyghen avont.

Frederik Utenbam en zyn zoon niet voldoende
 aan het vonnis voorleede jaar geveld, zyn meer dan
 een jaar opgesloten op de Katryne poort gebleven,
 tot dat zy een middel gevonden hebben om in vry-
 heit te geraken, zynde door hulp van enen *Jan de*
Brabander en twee vrouwsperfonen, *Met en Merry*
 genaamt, uit hunne gevangenis gebroken en ont-
 vlucht. De Raadt van Utrecht heeft deeze drie, wel-
 ke hen bystandig geweest waren in het ontkomen,
 voor eeuwig gebannen, en *Frederik Utenbam* en zy-
 nen

nen zoon hun leven lang de Stadt verboden, en des Vrydaghs na translatio Martini opentlyk ter klokke hun banvonnis doen afkondigen, en een iegelik doen verbieden den gemelden vader en zoon, wyf of kinderen, hulpe of bystandt te doen in het gebruiken van de erven, goeden, thinsen, gerechten, en koorn, die zy geweldelyk van de Heeren van Oudmunster, van S. Marie, van S. Paulus, en van de borgeren en onderzaten, zoo geestelyk als weerdlyk, hadden ontnomen, op verbeurte van het leven.

In des Cameraars rekeninge vinde ik aangetekent, dat de Bisschop in dit jaar naar Overyffel reizende, door eenige Schutten van Utrecht geleit is tot op de Veluwe.

1 4 6 7.

In den jare 1467. zyn tot de Stadts Regeering verkooren

Schepenen.

Jan van Hamersteyn.

Jacob Proys. voer hem Jan van Rynes van Baer.
Eerst van Amerongen, Borgermeester.

Adriaen van Ryn.

Eerst van Drakenborch.

Florys van Pallaes.

Jonge Henric van Ghent.

Gerit van Ryn, Zoudensze.

Jan die Coning.

Henric van der A.

Herbern van Ryn.

Arnt Rwfch.

Ra-

Raden.

Rolof van Nyevelt.
 Evert die Jonge.
 Henric Spycker.
 Elyas van Catwyck.
 Willem Jansze die Brouwer.
 Meyster Folpart van Amerongen.
 Gherit Beerntsze.
 Beernt van Everdingen.
 Jan van Tyel.
 Willem van Steenre, Borgermeester.
 Ghysbert van Hamelenberch.
 Dyrck Claesze.
 Matheus Ghysbertsze.
 Jacob Egbertsze.
 Wilger Jacobsze.
 Jacob van Laer.
 Wouter die Jonge.
 Elyas van Oerde.
 Gerit van Ryn Geritsze.
 Egbert Rutgersze.
 Hubert van Blochoven.
 Aelbert van Ryn.
 Sweder van Denemarken. (1)
 Wouter van der Eem.

Oudermannen.

Jan Foyt.
 Lambert Bevelant. } Wantfniders.

Ja.

(1) Van dezen vinde ik aangeteikent des maandaghs na Pontiani 1468. Z weder van Denemarken heeft zyn Raitfchap opgezeyt, zoe hy brieve thoende, dat hy des Domproift rait ende dyenre gheworde was, ende zynen eede daer op gedaen hadde.

Jacob Jacobsze.	} Sniders.
Arnt Bor.	
Jan van Lantscroen.	} Backers.
Gherit Voet.	
Tyman Hackert.	} Molenaers.
Henric Stevensze.	
Ghysbert Godertsze.	} Linnewevers.
Jan Woutersze.	
Willem van Lochorft.	} Brouwers.
Herman Claesze.	
Jan van Amerongen.	} Viscopers.
Claes Heer.	
Jan Smael.	} Louwers.
Aelbert Aelbertsze.	
Willem Steen.	} Wollewevers.
Jan Petersze.	
Gherit van Zulen.	} Marsluden.
Jan van Lewen.	
Jan Jacobsze van Lichtenberch.	} Botterluden.
Claes van Valkendael.	
Jacob Henricxze.	} Cordewaniers.
Wouter Gheritsze.	
Jan Robbertsze.	} Oudecordewaniers.
Jan van Lent.	
Huge van Maersen.	} Corencopers.
Aetzent uten Ham.	
Dyrck Block.	} Oudewantfniders.
Werner Jansze.	
Korftgen Geritsze.	} Steenbickers.
Jan Wernersze.	
Willem Foyt.	} Graeuwerkers.
Gherit uten Leen, Overfte Ouder- erman.	
Jan Mont.	} Ryemfniders.
Ghysbert Hoet.	

Steven van Zulen.	} Bylhouwers.
Willem Willemsze, Stoeldryer.	
Henric van Nyevelt.	} Smeden.
Jan van der Haer, Overste Ouderman.	
Henric die Haze.	} Zadelaers.
Jan Ponciaensze.	

Op het einde van het vorige jaar is *Karel*, Grave van Charlois, zoon van Hertog *Philips* in Holland gekomen, en verbleven tot Vastenavondt. In dien tusschentydt zyn Bisschop *David* en beide de Heeren van *Brederode* aan zyn Hof gekomen, om hem te begroeten. (1)

Heda verhaald in het leven van Bisschop *David*, dat *Jacob* en *Beernt Proeys* met noch vyf andere uit de Stadt zyn gezet, en tekent de Heer *Buchel* op denzelfvenaan, dat 'er niet aan zeven, maar aan acht de Stadt ontzeit is. In het daghe-lyks Raadtboek wordt 'er geene melding van gemaakt, maar in het Buurspraakboek des Woensdaghs na *Invocavit* leeze ik deeze woorden: *Want JACOB PROYS, BERNT PROYS JACOBS ZOEN, BEERNT PROYS AELBERTS ZOEN, (2) JAN AERNT PROYS ZOEN, (3) BEERNT*

(1) Ziet *Gouthoeven Chron.* bladz. 479.

(2) Dezen is nevens *Beernt Proeys* in het jaar 1470. het burgerschap weergegeven, en hy is naderhand in den jare 1472. 1474. en 1477. wederom tot Schepen aangestelt.

(3) Hy was in het jaar 1460. tot Schepenclerk aangestelt, welk ampt, hem thans ontnomen, opentlyk te dezer tydt verkocht is. *Jacob* en *Beernt Proeys* hebben naderhand in den jare 1469. in handen der *Borgertmeesteren* te *Seyst* oorvede gedaan, en is hen, nevens de anderen, die nevens hen verdreven waren, in dat zelve jaar des woensdaghs na *Georgii* toegestaan op een myl na by de Stadt te komen, en ten opzicht van *Jacob Proys* staat des dingsdags na *Marie Hemelvaart* aangetekent, dat hy *gene vordeve gracy om ten anderen 17-*

BEERNT Heren BEERNT ZOEN, ZWEDER HENRIC LOURENS ZOEN, GHYSBERT TAETS en HENRIC VAN ABCOUDE aanloop ende vergaderinge gemaect hadden, daer van grote bloetstoringe ende twydracht binnen onser Stat gescepen was te comen, waer dat by der gratie Goods niet verbuedt geworden; daerom verbiet hem die Raet out ende nywe onse Stat, ende sy sellen wesen ende bliuen int Overstichte van Utrecht, dat men Overyffel biet, ende niet naere onser Stat komen op hoer liuen, tot goetduncken ons Raets, out ende nywe.

Ende want JAN SCHENKEL vele luyfsteringe ende raets ghebadt heeft, daerom onse Stat in groten verdriet ende moenisse bad mogen komen, daerom &c.

Hier uit blykt dat 'er aan negen de Stadt verboden is.

In dit zelve jaar is des vrydaghs na Lamberti van het Raadthuis afgelezen, dat niemand der borgeren of onderzaten met Jan Proeys Domdeken, (1) en Roelof Proeys Canonik ten Dom zoude eten of drinken, dan by toestemming der Stadts Oversten, en dat de geene, welke dit verbodt niet opvolgde, vyf jaren uit de Stadt zoude zyn.

De reden, welke de voorgenoemde perfoonen bewogen heeft tot dezen oloop, noch de wyze of

den in te komen begeren zal. en is hy ook in den jare 1470, in welke alle de ballingen weer in kwamen, uitgezondert.

(1) Deze is naderhant in den jare 1471. van zyne Decanie door Bisschop David ontzet, hebbende zyn opvolger Ludolph van Veen hem jaarlyks uitgekeert vier hondert zes en vyftig guldens tot zynen doot toe, welke voorgevallen is den xrx December 1482. Ziet Drakenb. Aanhazg. op de Kerkel. Oudh. bladz. LXV en LXVI.

of plaats, op welke zy deze onbehoorlyke vergadering gemaakt hebben, wordt niet vermeld. Het is waarschynelyk, dat de Bisschop deze verdrifte zal hebben uitgewerkt, en dat de Heeren van Brederode, die veel gezag in deze Stadt hadden, in dezelve op het sterk aanhouden van den Bisschop, wiens ieverige tegenstanders de *Proeyfen* altydt geweest waren, door al te veel toegevenheit hebben bewilligt. Om dit te denken geeft my aanleiding het geen ik leeze by Jan van Leyden in het leeven der Heeren van Brederode (1) dat de Bisschop met die Heeren raadt gehouden hadde van den *quaden regiment van Utrecht*, en verhaald die Schryver verscheide gevallen, in welke de Heeren van *Brederode* getoond hebben hunne inschikkelykheit, om Bisschop *David* te verzekeren van hunne trouw. Deze gemakkelykheit, door welke zy ontbloot wierden van waare aanhangeren aan hunne belangen, begunstigde zeer den toeleg, welke de looze Bisschop hadde, om eerstdaaghs zynen ouden wrok tegens de Heeren van Brederode ter uitvoer te brengen. En heeft de uitkomst geleerd, dat geene diensten, hoe getrouw en oprecht ze waaren, den Bisschop hebben overreedt, om af te leggen den onverzoenlyken haat, welke hy tegens hen hadde opgevat, maar dat hy maar gewacht heeft naer bekwame gelegenheit, om zyne wraakgierigheit werkstellig te maken.

In dit jaar heeft de Pestziekte in de Stadt Utrecht veele menschen in het graf gebracht. Ik vinde niet, dat 'er andere zorg tegens deszelfs voortgang gebruikt is, dan dat 'er gelaft is uit de
hui-

(1) By Matthaeus tom. II Analect. p. 366 en 367.

huizen, in welke iemand aan die ziekte was overleden, een witte lap van linnen laken ter lengte van eene halve elle zes weken lang uit te steken, by eene keur van vyf en twintig ponden: en dat niemand zoude mogen uit de Stadt gaan, op verbeurte van twee jaren uit dezelve te verblyven, en nimmermeer in den Raadt te worden verkooren; en dat alle, welke uit de Stadt waren, binnen acht dagen weer in dezelve zouden komen en verblyven.

Door de overstroming en doorbraak van den Spakenburger Zeedyk by Bunschoten op S. Gallen dagh is veele schade veroorzaakt, en zyn'er verschillen gereezen onder de ingelanden over het herstellen van den zelven. En, dewyl de voornaamste, gehouden tot het in staat stellen van den dyk, borgeren en inwooners van *Amersfoort* en *Bunschoten* waren, hebben die Steden de zaak verbleven aan enige zegsluiden, en heeft de Stadt Utrecht, voor haare borgeren en ingezetenen, welke onder dien dyk beland zyn, verklaard zich daar mede te voegen. Ook heeft de Bisschop in deze wyze, om alle geschillen te vereffenen, en voor het toekomende eenen vasten voet te beramen, op welke die dyk zoude bezorgt worden, bewilligt. Deeze gekoore zegsluiden hebben hunne uitspraak gedaan, welke, en de brieven hier toe behorende, gelezen konnen worden in het Utrechtsch Placaatboek. (1)

De Regeerders der Stadt Utrecht hebben de kluis onder de Borchbrug aan *Dirk Woutman* in erfpacht gegeven, en hem dezen brief overhandigt:

" Wy

(1) Utr. Placaatb., II deel bladz. 51 en volg. ziet ook Matth. de Nobilit., p. 819.

" Wy Borgermeifters, Scepenen ende Raide
 " der Stadt van Utrecht maken kondt allen luden,
 " dat wy ghegont ende ghegheven hebben, ghon-
 " nen ende gheven, mit dezen onzen brieve *Dyrck*
 " *van Moutwyck*, onsen borger, in enen jaerlix-
 " en pacht ene cleyne cluze, gelege aen die zuit-
 " zyde van der Borchbrugge bynnen onser Stadt,
 " daer dat hoeft, daer mede men die stenen wter
 " graften nu opwynt, naist gelegen is, alle jaer
 " om 11 ponden onser Stadt pay, te betalen die
 " ene helfte op ten heilighen Paifchdach naistco-
 " mende, ende dander helfte op sint Victoers
 " dach daer naistvolgende, ende zoe voert jaer-
 " licx; mit vorwerden, tot wat tyden wy ofte
 " onse nacomelingen der voerscreve Cluze tot on-
 " ser voerscreve Stadt behoef te doen moigen
 " hebben, dat wy, of onse nacomelingen voer-
 " screve, die zelve Cluze dan vry weder aenvan-
 " gen ende bezigen zellen moigen, onbecront
 " van *Dyrck* voerscreve, of zynen erfnamen,
 " zonder argelift. Des toerkonde hebben wy on-
 " ser Stadt signet, twelck wy dagelicx gebru-
 " ken, aen dezen brief doen hangen. Gegeven
 " int jaer ons Heren MCCCCLXVII op sinte Agnie-
 " ten avont.

Aan den zelve *Dirk Woutman* is ter dezer tydt deze Schuldbrief gegeven.

" Wy Borgermeifters, Scepenen, Raide ende
 " ghemeyne Oudermannen van den ouden Raide
 " ende van den nywen der Stadt van Utrecht,
 " doen kondt allen luden, leyen ende bekennen
 " mit dezen onzen brieve, schuldich te wezen
 " *Dyrck Woutman* onsen borger, van gherechter
 " wittachtiger scout, als van gheleenden ghelde,
 " vyff hondert vyff ende tachtich Rynsche gul-

den ende achte stuvers, twintich stuvers voer
elken gulden gherekent, die hy, als onser Stadt
Cameraer, ons, in onser Stadt nutscap ende oer-
ber, verleyt ende betailt hevet. Welke vyff
hondert vyff ende tachtich Rynsche gulden en-
de achte stuivers wy van onser Stadt wegghen
geloift hebben, ende geloven, mit dezen on-
zen brieve, te betalen, ende weder te doen
geven by onser Stadt leghe Cameraer in dertyt
wezende, *Dyrck* voergenoemt, of zynen erf-
namen, gebrack zyns, of den houder des
briefs mit zynen wille, bynnen jaers naistco-
mende. te weten, dat ene vierendeel op ten
dach, dat men onser Stadt fyfen vercopen zell
van den anderen drien maenden nu naistco-
mende; ende tander vierendeel op ten dach,
datmen onser Stadt fyfen vercopen zell van den
derden drien maenden daer naistvolgende: dat
derde vierendeel op ten dach, dat men onser
Stadt fyfen vercopen zell van den lesten vier
maenden, ende tleste vierendeel op onser lie-
ver vrouwen dach te Lichtmisse in den jare
achtenstich naistcomende, off binnen vierty-
en daghen na elken termyn voerscreve onbe-
grepen. mit vorwerden, dat *Dyrck* voerscreve,
off zyne erfnamen, off den houder des briefs,
mit zyne wille enighe onser Stadt fyfen copen
zellen moigen ende die voerscreve somme gelts,
die hem dan ontbrake, daer aen corten, zon-
der enich wederzeggen van ons, of onsen Ca-
meraer.

Waert oick zake, dat *Dyrck* voerscreve, of
zyne erfnamen, of den houder des briefs mit
zynen wille, niet betailt en worden op elken ter-
myn voerscreven, als dan moigen zy die ghel-
den

” den opboeren ende ontfangen tot hoeren som-
 ” men toe van enighen onfer Stads Sysmeiften,
 ” oick onbecroent van ons, of onse voerscreve
 ” Cameraer.

” Oick waert zake dat enich ghebreek ghe-
 ” viele in der betalinghe der voerscreve gelden,
 ” ende *Dyrck*, of zyne erfnamen, of die houder
 ” des briefs mit zynen wille, daer enigen hynder,
 ” of cost om leden, ofte deden, den geloven wy
 ” hem oick weder wt te reyken ende te betalen,
 ” ghelyc den hoofgelde, zonder argelift. En-
 ” de hebben wy des toerkonde onfer Stadt zegel
 ” aen dezen brief doen hangen. Gegeven int
 ” jaer ons Heren dusent vier hondert zeven en-
 ” de tseftich, des donredages na funte Pouwels
 ” dach conversio.

In het dorp van Westbroeck was te dezer tydt
 maar eenē Capel, welke zommige tot een Kerf-
 pelkerk wilden maken, zekerlyk niet zonder kennis
 van den Biffchop, dewyl zulks zonder zyne toe-
 stemming niet mocht geschieden. En dewyl hier-
 door de Kerk van S. Jacob te Utrecht zoude be-
 nadeeld worden, heeft de Raadt ter stuiting van
 dit werk, des donderdaghs na Victoris dit besluit
 genomen. *Overdroegen die Raide out ende nywe,*
dat zy mit rechten kieren willen dat men gheker-
fpelkerke tymmeren noch maken en sel in den West-
broeck. Ende waer yemant van onse borgeren of-
te ondersaten, gheestlick ofte weerlick, of yemant an-
*ders, dyet byer en boven vervolcbde ene kerf-
 pelkerke aldaer te zetten, die zoude ewelick wt onzer Stat*
wezen, ende ene mile van der Stat bliven op zyn
lyff. Ende die Kerckmeysters van den Capellen in
Westbroeck en sellen oick after dese tyt voert niet
gaen bidden in der Capellen, off anders mitten bort-
 li 5 gen,

gen, dan tot behoefte der kerke *tsinte Jacob* binnen onse Stadt, by den koer, als voerscreven staet.

Uit deze overdracht kan men opmaken dat de Capel van Westbroek behoord heeft onder de kerspelerkerk van S. Jacob binnen deze Stadt.

De Stadt Utrecht heeft in dit jaar eenig landt buiten de Weerdpoort, op welke nieuwe Steenovens gezet zyn, in erfpacht gekregen van het Capittel van den Dom. Van deze erfpacht heb ik dezen brief gevonden.

” Nos ERNESTUS DE AMERONGEN,
 ” WILHELMUS DE STEENRE, Burgimagi-
 ” stri, JOHANNES VAN DER HAER &
 ” GERARDUS UTEN LEEN Suprafeniores po-
 ” puli, nec non JACOBUS DE AMERONGEN
 ” filius Jacobi, Camerarius civitatis Trajecten-
 ” sis, universis & singulis presentes literas inspe-
 ” cturis, seu legi auditoris, facimus manifestum,
 ” quod nos ex parte totius Consulatus civitatis
 ” nostre predicte, de consilio, consensu & aucto-
 ” ritate reverendi in Christo Patris & Domini no-
 ” stri gratiosi, Domini *David de Burgundia*,
 ” Episcopi Trajectensis, propter evidentem &
 ” necessariam utilitatem civitatis nostre predicte,
 ” titulo locationis recepimus, & per presentes re-
 ” cipimus a venerabilibus ac circumspcctis viris
 ” Dominis Decano & Capitulo Ecclesie Trajecten-
 ” sis tres terrarum fertellas ad altare Sancte Ma-
 ” rie Magdalene, in Capella sancti Stephani in
 ” dicta Ecclesia Trajectensi fundatum ac dotatum,
 ” cujus possessor sive rector Dominus *Johannes de*
 ” *Schoenouwen* Presbyter pro presenti existit, spe-
 ” ctantes & pertinentes, nec non aliam ad ipsos
 ” Dominos Decanum & Capitulum predictos spe-
 ” ctantem & pertinentem, sub limitibus Paro-
 ” chie

" chie Sancti Jacobi Trajectensis situatam *op ter*
 " *Stat Weyde*, inter terram *Jacobi Pots* Camera-
 " rii civitatis Trajectensis a parte superiori, &
 " terram *Wilbelmi filii Jacobi die Wit*, die Sys-
 " meyster, a parte inferiori, in pactum perpetuum seu hereditarium possidendas: videlicet dictas tres fertellas, ad prefatum altare, sic ut premittitur, spectantes, pro annua pensione sedecim scudatorum aureorum antiquorum monete regie Francie, aut vero valore equivalenti in moneta, juxta ordinationem & impositionem Ecclesiarum Trajectensium in dicta nostra civitate Trajectensi solvi consueta, prenominato Domino *Johanni de Schoenouwen*, supradicti altaris Rectori, aut ipsius in possessionem dicti altaris successori pro tempore existenti. Et aliam fertellam, ad Ecclesiam Trajectensem predictam, ut premittitur, spectantem, pro annua pensione sex similium scudatorum iisdem Dominis Decano & Capitulo predictis, seu ipsorum minori Camerario pro tempore existenti in dicta Ecclesia Trajectensi, nostris, & successorum nostrorum pro tempore existentium, propriis laboribus, periculis & expensis, in pecunia libera, sine omni diminutione, deductione, compensatione, defensione, vel exceptione pestilentie, sterilitatis, hostilitatis, invasionis, inundationis aquarum, exactionis, vel cujuscumque alterius, etiam casus fortuiti eventus, infra quindenam post festum nativitatis Christi singulis annis persolvenda, & sic deinceps singulis annis in perpetuum, sub hac conditione: quod si nos Burgimagistri, Supraseniores & Camerarius praedicti, aut alii Burgimagistri, Supraseniores & Camerarii in Consu-
 " la-

„ latu civitatis nostre Trajectensis predictæ succes-
 „ fores pro tempore existentes, dictas pensiones,
 „ seu annuos redditus, singulis annis in termino
 „ predicto integraliter non solverimus, etiam non
 „ requisiti, extunc eorum nos Burgimagistri, Su-
 „ prafeniores & Camerarius, pronunc existentes,
 „ & nostri successores pro tempore in futurum,
 „ ut premittitur, existentes, essemus excommu-
 „ nicationis sententia innodati; quam excommu-
 „ nicationis sententiam dictus Dominus noster
 „ Episcopus in eventum hujusmodi, ut extunc de
 „ consensu nostro, auctoritate sua ordinaria, ca-
 „ nonica monitione premissa, in nos, & nostrum
 „ quemlibet, tulit & promulgavit, quousque red-
 „ ditus hujusmodi cum interesse retardationis so-
 „ lutione solvissemus. (1) Et casu, quo dictæ ter-
 „ rarum fertelle ullo umquam tempore ex quibus-
 „ cumque causis steriles sive inutiles efficerentur,
 „ aut effoderentur, seu totaliter annihilarentur,
 „ nihilominus tum annuos redditus hujusmodi
 „ cum interesse retardationis solutionis eorun-
 „ dem, sub penis & censuris supra & infra scrip-
 „ tis, integros solvemus cum effectu. Ad quo-
 „ rum tam reddituum, quam interesse exactio-
 „ nem, nos, & successores nostros prefatos, &
 „ dictas quatuor terrarum fertellas, aliaque om-
 „ nia & singula bona nostra mobilia & immobi-
 „ lia, jurisdictioni temporali & spirituali Domi-
 „ ni nostri Episcopi Trajectensis, & sui Officia-
 „ lis, qui pro tempore fuerint, subjicimus, &
 „ omnia & singula, in presenti nostra litera con-
 „ tenta & descripta, sic esse facta & gesta, prout
 „ hic

(1) Deze woorden uit dezen brief haald de Heer Matthacus
 aan lib. II de Nobilit. cap. 21. p. 385.

„ hic sunt scripta, coram eodem Domino nostro
„ Episcopo, tanquam in figura iudicii pro nobis,
„ & nostris in dicto Consulatu successoribus, ju-
„ dicialiter recognovimus & recognoscimus per
„ presentes, ut ex dictis terris, & alijs bonis no-
„ stris prefatis, sine cause cognitione, dicto Do-
„ mino *Johanni de Scoenouwen*, prenominati Al-
„ taris possessori, & suis in hujusmodi Altaris pos-
„ sessione successoribus, eisdemque Dominis De-
„ cano & Capitulo, seu ipsorum minori Camera-
„ rio, pro tempore existenti, de hujusmodi red-
„ ditibus & interesse manu militari iudicio suo mi-
„ litari satisfaciatur & expendatur, & nihilominus ad
„ satisfaciendum per censuram ecclesiasticam nos
„ & nostros successores compellat. Et, quo ad
„ premissa & ea contingentia, ex certa nostra sci-
„ entia renuntiamus omnibus & singulis excepti-
„ onibus doli mali, vis, metus, fraudis, erroris,
„ occasionis, sic non contractus, vel rei sic non
„ geste, aliter fuisse dictum, gestum, seu reci-
„ tatum, quam scriptum, & e converso juribus,
„ privilegijs, gratijs & indultis, tam Papalibus
„ quam Imperialibus, concessis & concedendis,
„ impetratis & impetrandis, omnique auxilio tam
„ juris Canonici quam Civilis, aliisque quibus-
„ cumque defensionibus, consuetudinibus & ca-
„ villationibus, quibus medijs contra premissa, vel
„ premissorum aliquid, dicere vel venire possu-
„ mus, vel aliquis nostrum posset quovis modo,
„ de jure vel de facto, & presentem juri dicenti
„ generalem renuntiationem non valere, nisi pre-
„ cefferit specialis. In quorum testimonium nos
„ Burgimagistri, Suprafeniores populi, & Came-
„ rarius prefati, de consensu & voluntate totius
„ Consulatus civitatis nostre predictae, sigillum ci-

„ vitatis nostre ejusdem apposuimus huic scripto.
 „ Datum anno Domini millesimo quadringente-
 „ simo sexagesimo septimo, mense Marcii die
 „ sexta.

De Utrechtsche Bisschop heeft zyne toestemming met dezen brief betuigt :

„ DAVID DE BURGUNDIA, Dei & Apo-
 „ stolice sedis gratia Episcopus, & Capitulum Ec-
 „ clesie Trajectensis. Quia per diligentem exa-
 „ minationem per nos, super contractu arrenda-
 „ cionis certarum terrarum per dilectos nostros
 „ Burgimagistros, Supraseniores populi, & Ca-
 „ merarium civitatis Trajectensis facto, de qui-
 „ bus fit mentio in literis exinde confectis, qui-
 „ bus hec presens litera nostra est transfixa, cum
 „ debita advertentia factam, invenimus contrac-
 „ tum predictum in evidentem Ecclesie nostre uti-
 „ litatem esse factum, ideo omnibus & singulis
 „ premissis consensum & auctoritatem nostram ei-
 „ dem adhibuimus, & adhibemus per presentes.
 „ Nosque Episcopus ad voluntariam subjectionem
 „ Burgimagistorum, Supraseniorum & Camera-
 „ rii predictorum, pro se ipsis & ipsorum suc-
 „ cessoribus, ut premittitur, factam, ipsos, &
 „ eorum quemlibet, qui omnes & singulas con-
 „ ventiones suprascriptas coram nobis judiciali-
 „ ter, tanquam in figura judicii, recognoverunt
 „ in his scriptis, primo, secundo & tertio mo-
 „ nemus, & precipimus eisdem, ut annuos red-
 „ ditus predictos in omnibus forma & modo, ut
 „ predictum est, realiter exsolvant, alioquin,
 „ quociens in hoc rebelles vel negligentes fuerint,
 „ etiam non requisiti, extunc, & ex nunc toti-
 „ ens Burgimagistros, Supraseniores, & Camera-
 „ rium predictos, eorumque in dicte nostre civita-

„ tis Consulatu pro tempore successores, auctori-
 „ tate nostra ordinaria in his scriptis excommuni-
 „ cationis sententia innodamus. Nos Episcopus
 „ & Capitulum predicti sigilla nostra eidem scrip-
 „ to apponi iussimus, & exposuimus in testimo-
 „ nium veritatis. Datum anno Domini millesi-
 „ mo quadringentesimo sexagesimo septimo, men-
 „ sis Marcii die sexta.

Weinige brieven hebbe ik gevonden, in wel-
 ke de stipte nakoming zoo klaar bedongen, en al-
 le uitvluchten, welke in het vervolg zouden kon-
 nen gebruikt worden, om aan het geen overeen-
 gekomen was niet te voldoen, zoo duidelyk zyn
 uitgezondert, als in deezen.

Het vry geley voor de Engelsche Kooplieden is
 weer op den zelve voet als in het voorige jaar,
 voor een jaar verlengt.

Op den twintigsten November heeft *Gysbert
 Gysberts* zoon een viertel lands, gelegen in Schalk-
 wyk, geschonken aan het Martini Gasthuis bui-
 ten de Weerdpoort, en aan het nieuw opgerech-
 te Dolhuis. (1)

1 4 6 8.

In het jaar 1468. zyn Regeerders der Stadt U-
 trecht geweest.

Schepenen.

Arnt van Rynes, Borgermeister.

Adriaen van Lantscroen.

Eerst van Herdenbroick.

Dyre van Zulen.

Vre.

(1) Ziet Matth. Fata & Fundat. Eccles. lib. 1 cap. 23.

Vrederic die Voicht.
 Evert van Voerde.
 Alfar Rwfch.
 Henric van Lewenberch.
 Jan over die Vecht.
 Beernt uten Enge.
 Braem van Lichtenberh.
 Jonge Eerst van Amerongen.

Raden.

Filips van Groenevelt.
 Werner van Lichtenberch.
 Henrick Jan Lubberts zoons zoon.
 Willem Zael.
 Willem die Wit Jacobsze.
 Jacob van Amerongen, Borgermeester.
 Lubbert Snoick.
 Pouwels Pouwelsze.
 Loef van Jutfaes.
 Herman Kroick.
 Meyns Rotartsze.
 Ghysbert die Kraen.
 Jan Woutman.
 Jan Roemer.
 Jacob van Gheer.
 Claes Simonsze.
 Arnt Henricxze.
 Jan Luitgensze.
 Folken Jansze die Brouwer.
 Jan van Loenen.
 Tyman Ysbrantsze.
 Jan Korstgensze.
 Splinter Taets.
 Godert Petersze.

Oudermannen.

- Gerit Zoudenbalch. } Wantfniders.
 Adriaen Wonder. }
 Gherit Knyff. } Sniders.
 Peter Dyrcxze. }
 Wouter van Catwyck. } Backers.
 Jan Butendyck. }
 Beernt Hazart. } Molenaers.
 Arnt Schout. }
 Matheus Henricxze. } Linnewevers.
 Cornelis Aelbertsze. }
 Adriaen van Cleve. } Brouwers.
 Symon Claesze. }
 Claes Ghysbertsze. } Vischcopers.
 Jan Petersze. }
 Philips Berentsze. } Louwers.
 Simon Claesze, die Louwer. }
 Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
 Ghysbert Ponciaensze. }
 Jacob van Vyanen. } Marsluden.
 Willem van Cleve. }
 Jacob Jansze van Vinkeveen. } Botterluden.
 Reyer Willemsze. }
 Jan Jansze. } Cordewaniers.
 Henric van Loenen. }
 Henric Koerngen. } Oudecordewaniers.
 Dyrck Dyrcxze. }
 Hubert van Pallaes. }
 Willem van Snellenberch, Over- } Corencopers.
 ste Ouderman. }
 Tyman Dedel. } Oudewantfniders.
 Jan Reyersze. }
 Willem Thonysze. } Steenbickers.
 Jorden Willemsze. }

Werner Braem.	}	Graeuwerkers.
Claes Pouwelsze.		
Peter die Roede.	}	Ryemfniders.
Aernt Ram.		
Gerit Kryeck.	}	Bylhouwers.
Jan Boemhouwer.		
Bertelmeus van Nyevelt.	}	Smeden.
Frederick van Drakenborch , Overste Ouderman.		
Henric Henricxze.	}	Zadelaers.
Claes Barbazaen.		

In het begin van dit jaar des Saturdaghs na Pontiani heeft de Raadt haare overdracht , in den jaare 1447. gemaakt, vernieuwt, by welke verboden was zich tegens des Raadts besluiten te verzetten, en van welke ik hier boven bladz. cxv gewag gemaakt hebbe.

Drie dagen daar na zyn twee Geestelyken , te weten *Hendrik Trinde* Canonick S. Jans , en *Steven Witfoet* Vicarius in den Dom , gelaft terstont uit de Stadt te gaan , en uit te blyven , tot dat de Raadt hen anders laat weten. Wordende getuicht zulks geschiet te zyn *om alles besten willen*. Waar in hunne misdaadt bestaan heeft is my onbekent.

Dat in dit jaar de Neude , zynde eene ruime plaats in het midden der Stadt Utrecht , begonnen is bestraat te worden , besluite ik uit veele flytingen des Raadts , by welke verscheide menschen , welke breuken aan de Stadt verbeurd hadden , tot boeten opgeleit is een of meerder roeden van de Neude , naer mate hunner overtredingen , op te maken , of verwezen zyn in het opbrengen van eene geldboete , te gebruiken tot het bestraten van dezelve.

Jan van Amerongen, Schout dezer Stadt, hadde eenen koopman van Leyden enig goet doen afnemen, *boven recht*, dat is, zonder behoorlyke te rechtstelling, en dus zonder kennis vanden Raadt, waarom hem door den Raadt gelaft is aanstonts die goederen weer te geven aan den koopman, en by weigering en niet nakoming van dit besluit, dien zelven avond op de poort, dat is in het gevangenhuis, te gaan, en op dezelve te blyven, tot dat hy voldaan zal hebben aan het goedvinden des Raads.

Hertog *Karel van Borgonje* heeft door het overlyden van *Philips*, bygenaamt de *Goede*, voorgervallen in het vorige jaar, alle de Heerlykheden en rykdommen, door zynen Vader nagelaten, verkregen, en in dit jaar tot zyne derde Vrouw genomen *Margriet*, de Zuster van *Eduard den Vierden*, Koning van Engelandt, en tot het houden van de bruiloft te Brugge in Vlaanderen doen beschryven veele aanzienlyke Heeren, en worden onder die geene, welke dezelve hebben bygewoond, mede opgenoemt de Bisschop *David*, en *Gysbert en Rynier van Brederode*. (1)

Den eersten Augustus is *Gerrit*, de Bastaerd van Kuylenborg, door Hertog *Karel* verleid met de Heerlykheit van Amerongen. (2)

De gestadige twist tusschen de Stadt Utrecht, en de vyf Capittelen over de betaling der Stadts zysen, van welke die Godshuizen beweerden bevryt te moeten zyn, is door de uitspraak van Bisschop *David* voor deezen tydt nedergeleit, in dezer voegen.

„ DA-

(1) Ziet Gouth. Chr. bladz. 484.

(2) Ziet Matthaeus de Jure Gladii cap. XIII. p. 216.

" DAVID VAN BOURGONIEN, by dergeden
 " naden Goids Biffchop tUtrecht, maken kont
 " allen luden. Alsoe feker twist ende schelinge
 " geweest zyn tuffchen den eerbaren Prelaten,
 " Dekenen ende Capittelen onfer vyf Goedshuy-
 " fen tUtrecht aan die een, ende onse Stat van
 " Utrecht, aan die ander zyden, overmits dat
 " onse voerscreve vyf Goedshuyfen veell jaren be-
 " taelt hebben xzyfen gelyck weerlike luden, boven
 " gotliken, geesteliken, ende Keyzer rechten; soe
 " ist dat, behouden altyt den voergenoemde on-
 " fer vyf Goedshuyfen horen privilegien, liberta-
 " ten ende vryheden van ghenen xzyfen te beta-
 " len, waer van sy oec voer ons ende voer No-
 " tario ende tughen proteffiert hebben, wy, o-
 " vermits last onfer Stadt van Utrecht op dese
 " tyt, een dedinge ende raminge, altyt op een
 " verbeteren, gemaect hebben, als hier na be-
 " screven staet.

" In den yersten, dat onse Stadt van Utrecht
 " believeen ende gonnen fal onsen voergenoemde
 " vyf Goedshufen gesamentlyc mit malcanderen te
 " drincken jaerlicx, beginnende op onfer liever
 " Vrouwen dach purificationis lestverleden, en-
 " de soe voert van jaren tot jaren, alle jare twe
 " dusent vate dicke biers, binnen gebrouwen,
 " zonder enige xzyfe of opgelt daer of te beta-
 " len, ende daer en boven, tot behoef ons Suf-
 " fragaens ende vordere Priesteren, die onder
 " onsen vyf Goedshuzen niet begrepen en syn,
 " noch twe hondert vaten dicke biers. Welke
 " twe hondert vaten by ons jaerlicx gedistribu-
 " eert sullen worden, zonder enige zyfe daer of
 " te betalen. Ende desen sullen onse vyf Goeds-
 " hufen, of andere Priesteren voergenoemt, of
 ye:

” yemant van hem, enich bier mit kannen of mit
” vaten weerlicken luden vercopen, of anders
” weerlicken luden gebruiken, dandaer sy te cost
” gaen, ende zyse ofte gelicht worde voer den
” gemenen borgeren, dat soude onse vyf Goeds-
” huysen mede genieten. Ende waert zake, dat
” onse vyf Goedshuysen meer biers behoeften,
” soe fullen sy dat moigen drincken op horen zy-
” se, te weten, seven stuvers van den vate, en-
” de niet meer.

” Item waert zake, dat onse vyf Goedshuysen,
” of yemant van hemlieden, drincken wouden
” enich wthemesch bier, daer of souden zy den
” zyse betalen, gelyc den borgeren van Utrecht.

” Voert waert zake, dat weder dunne bier ge-
” brouwen werde, soe fullen die vyf Goedshu-
” sen, of yemant van hemluden, alsoe veel, als
” hem aendraget, voer twe vaten dicke biers ne-
” men mogen drie vaten dunne biers, zonder zy-
” se daer van te betalen; mer woude yemant van
” hemluden meer dunne biers drincken, dat sou-
” de hy drincken gelyck den borgeren. Ende al-
” soe gesworen dragers van der Stat geset syn om
” tbier te dragen, soe en fullen de voergenoem-
” de dragers niet meer mogen nemen voer horen
” arbeyt, dan men van outs gewoenlick is te ne-
” men. Ende die Stat sal dat alsoe ordineren,
” dat tdicke bier niet dunre gebrouwen en wor-
” de, dan na den ouden loop.

” Item soe sal elke kerke van onzen voerge-
” noemde vyf Goedshuysen jaerlicx hebben tot ho-
” ren hoechtiden, ofte ter anderen tiden, als
” hem dat gelieven sal, een voeder wyn zys
” vry, behoudelic dat zy den wyn den Tapp-
” pers, of andere weerlike luden niet verco-

„ pen en zullen mit vaten , noch mit kannen.
 „ Ende , als van den cleynen zyfen , te weten
 „ herinck by vaten , half of vierendeel , buccinc
 „ by den ftroe , ael , falm , of diergelyken , off
 „ lakene voer hoer choralen , of hem felven aen
 „ te snyden , buten de Stat Utrecht gecoft , of
 „ fcaerlaken , of andere costelike lakenen der ge-
 „ like , ende anders niet , sonder yemant te ver-
 „ copen , fal een yegelic mogen inleggen ende
 „ gebruycken , sonder zys daer of te betalen ; be-
 „ houdelic dat sy te kennen sellen geven , om
 „ ander gebreken , die daer onder vallen moch-
 „ ten.

„ Soe fullen des wederom onse voergenoemde
 „ vyf Goedshufen offstellen alle Brouweryen , en-
 „ de misbruken van allen bieren ende anders ,
 „ dan in manieren , als voerscreven staet . En-
 „ de waert , dat yemant van hemluden in ge-
 „ breken bevonden worde , die soude aen die
 „ Stat van Utrecht verboeren twe werf alsoe
 „ veel , als hy haer bedrogen of vercort had-
 „ de , ende een half jaer gesuspendeert wesen
 „ van zyn presencie , die welke fal gaen in der
 „ kerken zy verboert wort totter fabriken , ele in
 „ zyn kerck , ende noch daer en boven soude hy
 „ gepriveert wesen een heel jaer van zyn vryheit
 „ van der xzyfen . Ende hier af fal elc Capittel
 „ expedicie van recht doen binnen eenre maent ,
 „ na dat hy versocht worden , ende wittelic be-
 „ proeft is . Ende waert sake , dattet Capittel
 „ daer of in gebreke waer , ende alsoe binnen
 „ een maent , alst geseyt is , niet en dede , of
 „ daer inne simuleerde , soe souden die Capittu-
 „ laren selfs , mer niet die andere personen van
 „ der kercke , daert geboerde , een half jaer ver-
 „ lie

„ liefen hoer vryheden van den zyfen. Ende
 „ desgelycx, waert dat onse Suffragaan, of ye-
 „ mant anders, die de voerscreve twe hondert
 „ vaten genieten, fullen gevonden worden in ge-
 „ breke ende misbruken, die soude dubbeldezy-
 „ fe der Stat van Utrecht wedergeven, ende daer
 „ toe een heel jaer syn vryheit van der zyfe ge-
 „ privieert wesen by ons, of by onsen Vicarius.
 „ Item alle dese voerscreve punten zullen vast
 „ ende gestade bliven van onser Stat wegen, en-
 „ de die selve onse Stat van Utrecht, of yemant
 „ van hem en zullen dit niet mogen afgaen,
 „ nocht moegen beswaren, of enige last opleg-
 „ gen onsen vyf Goedshuysen voergenoemt, bu-
 „ ten consent van ons, ende onsen vyf Goeds-
 „ huysen, mer quaem daer verlichtenis in voer
 „ den gemenen borgeren, dat souden onse vyf
 „ Goedshuysen mede genyeten, gelyc die borge-
 „ ren. Ende sellen al dese voerscreve punten
 „ staen op een befoec van onsen vyf Goedshuy-
 „ sen een jaer of twe, of alsoe lange, als hem
 „ dat gelieven sal, ende nyet langer, behoude-
 „ lic altyt hoeren privilegien, libertaten ende vry-
 „ heiden, als hem van rechtswegen toebehoert;
 „ mer die Stat sal altyt gehouden wesen als voer-
 „ screven is. Ende tot wat tyden, dat onse vyf
 „ Goedshuysen voerscreve mit dese voerscreve
 „ punten niet te vrede wesen en willen, en ge-
 „ bruken willen hoere privilegien, libertaten en-
 „ de vryheden, als hem van rechts wegen toe-
 „ behoert, soe fullen wy hem een goet rechter
 „ wesen, ende doen als een goet Heer sinen
 „ Goedshuysen ende ondersaten sculdich is te doen,
 „ alle dinc sonder argelift.

„ Ende want alle tghene dat voerscreven staet,

" onse voerscreve vyf Goedshuysen aen die ene,
 " ende onse Stadt van Utrecht aen die ander sy-
 " den, in alre manieren, als boven verclaert is,
 " opentlic voer ons belieft ende daer inne ge-
 " consenteert hebben, soe hebben wy DAVID
 " VAN BOERGONIEN Bisscop, ende GHYS-
 " BRECHT VAN BREDERODE Domproeft
 " tUtrecht &c. in kennisse der waerheit onse se-
 " ghelen hier aen doen hangen. Ende syn deser
 " brieven ses van woerde te woerde alleens spre-
 " kende, daer elck van onse vyf Goedshuzen voer-
 " screve ene of heeft, ende onse voergenoemde
 " Stat van Utrecht ene. Gegeven in onser voer-
 " screve Stat int jaer ons Heren dusent vier hon-
 " dert acht ende tseftich op ten vyftienden dach
 " in Merte.

Aan *Gysbert van Brederode* waren by het verdrag
 over den afstandt van het Utrechtsche Bisdom toe-
 geleit vyftig duizent Lewen, ter goedmaking der
 gedane onkosten zoo te Romen als anders, en wa-
 ren aan den Hertog van Cleef, als borge voor de
 nakoming een en twintig duizent Rhynsche gul-
 dens toegestaan, en tot opbrenging van die pen-
 ningen een gemeen mergengeld uitgeschreven.
 De Hertog van Cleef heeft naderhant den Dom-
 prooft gemachticht om dat geld, als ten zynen
 behoeven geschikt, zelfs te ontfangen, zoo als
 ik hier bovengemeld hebbe. De Stadt Utrecht,
 schoon alle hare borgeren en ingezetenen noch
 hun verschuldicht mergengeld niet opgebracht
 hadden, heeft te dezer tydt aan den Domprooft
 haar aandeel in dezelve opgeschoten tot twee dui-
 zent Rhynsche guldens, te verhalen uit het noch
 onbetaalde en verschuldigde mergengeld, en heeft
Gysbert van Brederode aan haar dezen brief gegeven

" GHYS-

" GHYSBRECHT VAN BREDERODE
 " Domproeft tUtrecht &c. doen kont allen lu-
 " den. Alsoe tanderen tyden den hoechgeboren
 " mogende Forst, die Hertoge van Cleve, mi-
 " nen Heer, by den drien Staten des Gestichts
 " van Utrecht aen dese zyde der Yfelen, gegont
 " ende beliest is geweest, tot onsen behoef, een
 " ghemeyn morgengelt van een en twyntich du-
 " zent Rynsche gulden, na inhoud der brieve,
 " bezegelt van den dryen Staten voerscreve, hem
 " daer van gegeven, daer die daet of hout in den
 " jare ons Heren dusent vier hondert ses ende
 " vyftich, op ten ses ende twyntichsten dach in
 " Novembri. Ende soe dan myn voerscreve Heer
 " van Cleve ons gemachticht heeft die voerscre-
 " ve een ende twyntich dusent Rynsche gulden
 " te manen, te boren, ende tot ons selfs behoef
 " te gebruiken, gelyck die brieve, die wy daer
 " of hebben, wtwysen ende begrypen, spreken-
 " de van worde tot woerde aldus. *Wy Johan*
 " *van der genaden Goeds Hertoge &c.* (1) Soe ist,
 " dat wy GHYSBRECHT Domproeft voerscre-
 " ve kennen ende lyen mit desen onsen brieve ont-
 " fangen te hebben van der eerbaer Stat van U-
 " trecht twe dusent Rynsche gulden, twyntich
 " stuvers voer elken gulden gerekent, die sy ons
 " nu geleent heeft, die welke zy weder verhalen
 " ende opboeren sal aen den restanden, die men
 " noch van den voerscreve morgengelde sculdich
 " is. mit welken twe dusent Rynsche gulden wy
 " quytgescouden hebben, ende scelden quyt die
 " voerscreve Stat van Utrecht, ende hoere bor-
 " ge-

(1) Dezen brief hebbe ik reets op het jaar 1464. opgegeven, alwaar dezelve bladz. 456. kan nagezien worden,

" geren ende weerlike onderfaten, die hoer mor-
 " gengelt betaelt hebben van den een ende twyn-
 " tich duſent Rynſche gulden, ende houden ons
 " daer of van hoeren wegen wel vernuecht ende
 " voldaan. behoudelic, dat allen borgeren ende
 " weerlike onderfaten voerſcreven, die hoer mor-
 " gengelt van den een ende twyntich duſent Ryn-
 " ſche gulden voerſcreve, niet betaelt en heb-
 " ben, hoer morgengelt betalen zullen, ende mit
 " deſer quitancien verſchoent noch gevryt en ſul-
 " len weſen. Ende die voerſcreve borgeren en-
 " de weerlike onderfaten, die hoer morgengelt
 " niet betaelt en hebben, zullen blyven ſtaen op
 " zulke ordinancie, ende tot zulken recht, als
 " dat voerſcreve morgengelt by den dryen Sta-
 " ten voerſcreve wtgeſet is. Alle dinc zonder
 " argeliſt. Des torconde hebben wy onzen ze-
 " gel aen deſen brief doen hangen. Gegeven int
 " jaer ons Heren duſent vier hondert acht ende
 " tſeſtich, op ten vyftienden dach in Septembri.

De Peſtziekte heeft in dit jaar noch te Utrecht
 gewoedt, Ter weering van deſzelfs voortgang,
 heeft de Regeering doen afkondigen, dat voor de
 huizen, in welke iemand van dat kwaal beſmet ziek
 lag, of geſtorven was, een ſtrowisaan een ſchacht
 gebonden zoude uitgeſtoken worden, met verbodt
 van in dezelve een maand daar na eenige neringe
 te doen, of iets uit te verkopen, ook geen
 zuivel uit dezelve ter merkt te brengen.

Aan den jongen *Frederik Utenham* is des woens-
 daghs na Galli vergunt in de Stadt te mogen ko-
 men en te verblyven tot S. Meerten toe, om
 te vereffenen zyne geſchillen met de Heeren
 van Outmunſter en S. Marie, en is de nieuwe
 Raadt gemachtigt, om het vry geley te verlen-
 gen,

gen, indien in dien tusschen tyd zy het niet eens mochten worden.

In dit jaar is aan de Karmeliten (1) toegestaan een klooster van hunne ordre in deze Stadt op te rechten (2) en is hen vergund de plaats, op welke S. Aechte Gasthuis stont, op de Lange Nieuwstraat uitkomende, alwaar thans het Katharine Gasthuis is. In welk Gasthuis, ter verblyf van enige arme menschen opgerecht, *Pieter Utenleen* in den jare 1366 eene stove gesticht hadde, en gewild dat des winters, zoo wel des nachts als des daaghs, een goet vyer zoude worden gestookt, by welke de onvermogende lieden zich zoude kunnen warmen. (3) De Broeders van dit Gasthuis hebben getracht hunne oude bezittinge te behouden, doch de Raadt dezer Stadt dit werk begunstigende, heeft des Woensdaghs na Judica dit besluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nywe eendrachtlick, dat de Broeders van sinte Aechten Gasthuis van desen dage brengen zellen in handen onser vier Oversten, daer toe geschickt wt den Rade out ende nywe, alze Arnt van Rynes, Frederick van Drakenborch, Eerst van Amerongen, ende Gherit uten Leen, alle alzulke fundacien ende brieven, als zy hebben van sinte Aechten bos, om voert te varen ende een nywe cloester van den Carmeliten te fundieren op sinte Aechten bos. Ende waert zake, dat*

zy

(1) Behalven de bekende en gemeene Schryvers van de Geestelyke orders in de Roomsche Kerk, verdienen van de Karmeliten nagezien te worden Anon. Carthusiens. apud Martens tom. vi Collect. veter. Script. p. 59 & seqq. en Wolfii Lectio. Memorab. t. 1. p. 378 & 687. & tom. 11. p. 325.

(2) Ziet Matth. lib. 1. Fundat. Eccles. 28.

(3) Ziet Matth. lib. 1 Fundat. 30.

zy des niet en deden, soe hebben die zelve Raide out ende nywe volcomen macht gbegeven den voirgenoemde onsen vier Oversten voert te varen, ende een Cloester aldaer te ordineren, zoe dat nutste ende oerbaerlycste onser Stadt wesen zall, ende die ongeboersamen ende wederspanninghe broeders zemen corrigieren by den Raide.

In dit Gasthuis waren zeven bedden, welke in het volgende jaar overgebracht zyn in het Marie Magdalene Gasthuis.

De Stichter van dit Karmeliter klooster is geweest *Goeswinus Hexius*, Suffragaan of Wybisschop van Bisschop David (1). Naderhant ten tyde van Keizer Karel, en wel by de oprechting van het Kasteel Vredenburg, zyn de Balyer en het Convent van S. Katrine verplaatst in dit klooster, en is de Carmeliten toegestaen hun klooster te maken by S. Nicolaas kerk, met vergunning van in die kerk hunnen Godsdienst te oeffenen.

1 4 6 9.

In het jaar 1469 is de Regeering op deze wyze verzet.

Schepenen.

Jan Knyff, Borgermeester.
Eerst van Amerongen.

Adri-

(1) Van dezen *Hexius* gebooren te Vlissingen, en zyne nagelatene Schriften, konnen nagezien worden Possevin. Appar. Sacer. t. 1. p. 649. Heuff. Kerkel. Oudhed. 1 deel bladz. 312. Fabricius in Biblioth. med. & infim. latinit. lib. viii. p. 229. de Heer La Rue Geletert Zeeland p. 123. Valer. Andr. en Foppens Biblioth. Belgic. die het gedenkteken op zyn graff in deze Carmeliter kerk geplaatst, opgeven.

Adriaen van Ryn.
 Willem van Lochorst.
 Eerst van Drakenborch.
 Willem van Steenre.
 Jan van der Haer.
 Henrick van Ghent die jonge.
 Gherit van Ryn, Zanders zoen.
 Godert Teell.
 Rolof van Nyevelt.
 Jan van Amerongen, Jacobs zoen.

Raden.

Jan Foyt.
 Jacob Jacobsze.
 Pouwels Scroken.
 Ghysbert Henricxe.
 Hubert Conraitsze.
 Jan Ghysbert Claes zoen.
 Egbert Egbertsze.
 Beernt van Everdingen.
 Tyman Trinde.
 Pouwels van Malsen.
 Ghysbert van Hamelenberge.
 Dyrck Rwsch.
 Willem Vos, Borgermeester.
 Jan Jacob Peters zoens zoen.
 Werner Jansze.
 Jacob van Laer.
 Henrick van Alfien.
 Peter Pot.
 Gherit van Ryn, Gherits zoen.
 Jan Herbertsze.
 Henrick van Nyevelt.
 Jan Ponciaensze.

Hubert van Blochoven.

Dyrck van Wael.

Oudermannen.

Wouter Ysbrantsze.	}	Wantfniders.
Lambert Bevelant.		
Henrick Knoip.	}	Sniders.
Arnt Bor.		
Jan van Lantscroen.	}	Backers.
Gherit Huguensze.		
Tyman Hackert.	}	Moelenaers.
Jacob Stael.		
Wouter Arntsze.	}	Linnewevers.
Arnt Olyfysze.		
Tyman Deel.	}	Brouwers.
Herman Claesze.		
Arnt Henricxsze.	}	Viscopers.
Jan Thomasze.		
Jan Smail.	}	Louwers.
Ysbrant Jansze.		
Willem Steen.	}	Wollewevers.
Jan Schot.		
Gherit van Zulen.	}	Marsluden.
Henrick van Vyanen.		
Macharys van Benthem.	}	Botterluden.
Claes van Valkendael Jans zoen.		
Gherit Woutersze.	}	Cordewaniers.
Jacob Henricxsze.		
Jan Robbertsze.	}	Oudecordewaniers.
Aelbert Lambertsze.		
Florys van Pallaes.	}	Corencopers.
Hughe van Loenresloet.		
Dyrck Block.	}	Oudewantfniders.
Wilger Jacobsze.		

Mey-

Meyster Jacob van der Borch.	} Steenbickers.
Jan Wernertsze.	
Willem Foyt, Overste Ouderman.	} Graeuwerkers.
Gherit uten Leen.	
Jan Mont.	} Ryemfniders.
Elyas van Oerde.	
Egbert Rutgersze.	} Bylhouwers.
Steven van Zulen, Vuermaker.	
Elyas Ryqwynsze, Overste Ouder-	} Smeden.
man.	
Peter Rwfch.	
Adriaen van Wezele.	} Zadelaers.
Jan van der Borch.	

Ik hebbe hier boven op het jaar 1464. bladz. 453. aangetekent dat ter bede en verzoek van de Heeren van Brederode eenige verandering was gemaakt in den Raadt, en dat de Heer Matthaëus twyffelde, of dit het geval was door Jan van Leiden verhaald, te weten, dat de Biffchop van die Heeren hadde begeert, en ook verkregen, de aanstelling van de vier Oversten dezer Stadt voor een jaar. By Gouthoeven (1) lees ik, dat deeze geschiedenis voorgevallen is in dit jaar, en dat door hulpe van de Heeren van Brederode de Biffchop niet alleen de Oversten, maar alle de Wet-houders naer zynen zin hadde benoemt en gestelt.

Even voor de verandering van de Regeering heeft de Raadt eene bepaling gemaakt over eenige kosten jaarlyks tot laste van de Stadt komende, en des Vrydaghs na Paulus bekeering dit besluit genomen. *Die Raide out ende nywe hebben overdragen deze nabescreven punten om te sparen*
der

(1) Gouth. Chron. bladz. 486.

der Stadt cost, daer men des ontberen mach.

In den yersten, zoe wye nu Borgermeyster van den Viven worden zal te Lichtmisse naistkomende, die en zel niet weder Borgbermeyster van den Viven worden moeghen, dan int achste jaer daer na, ghe-lyck men dat nu bout van den Oversten; ende zoe wye nu Vive werden zellen, die en zellen oick niet weder Vive werden moegen, dan int vierde jaer daer na, ende zoe voert jaerlycx ommegaende.

Item zoe en zellen die Vive van deser tyt voert gheen goet doen hebben van den Oversten in der tyt, noch van der Stadt, dan boeren gesetten loen, te weten, elck vyftich ponden, ten waeren, dat zy van den Raide wtgeschickt werden enige reysen te doen. ende die gedaen wezende, zellen zy komen voer den Raide, tyerste die Rait zit na boere wederkoempste, ende brengen boeren cost in scriften int openbaer in den Raide, ende dan zal hem die Cameraer betalen, ende daer en boven en sel die zelve Cameraer ghenen cost rekenen der Stat van den Viven.

Item zoe en sel gheen onser Stadt Boden erghent reysen op ter Stat cost, dan van der Stadt zaken alleen.

Item en sel gheen leghe dyenre van deser tyt voert van ghenen reyse, die by doet te peerde of te voete, meer hebben dan zyn gewoenliken loen te weten, als zy ymant wtzynde, elcx dages een pont op boeren cost, ende als zy mit ymant van den Raide reysen, elcx dages een half pont op ter Stat cost.

Item alzoe overdragen is gheweest binnen twee jaeren lestleden, dat men ghene Scutten meer aennemen en soude boven tgetall van den Scutten, die doe waren, ende hem die Stadt jaerlycx pensy gegeven heeft boere oncost mede te doen; te weten in den

den jaer LXVI lefleden XL Arnoldi gulden, zoe en selmen van dezer tyt voert gbene Scutten meer aenne-
men, thent zy verstorven zyn tot drie hondert toe.
Mer want die Homans van den Scutten boeren cost
qualic doen moegen van boere rentben aen covelen te
gheven, zoe zell hem die Scutmeyster jaerlycx doen
maken op ter Stat cost tien of twaelf covelen, die zy
den goeden mannen van buten gheven moegben, en-
de byr mede zel die pensy of wesen, die men hem
gegeven heeft die naiste drie jaeren, behoudeliken
hem boeren pensen na der ouder gewoenten.

Item zel die Cameraer jaerlycx, als by zyne re-
keninghe doet, in zyne rekeninghe laten scriven alle
parcelen van den dagelycxen cost, sonder enige som-
men te zetten van vele percelen in een somme.

Item, want men in des zelven Cameraers reke-
ninghe vint, dat by gherekent heeft, gegeven den
Gedeputierde op ten Leckedyck boeren cost ende wa-
genbuer van der Stat wegben, dat den Cameraer
van den Leckendyck toebehoert te betalen, zoe en
sell die Stat van deser tyt voert ghenen cost geven
den ghenen, die op ten Leckedyck gheschied zellen
worden.

Item zoe en selmen op die vier Vastelavonts dage,
des avonts of snachts, gbene cost doen, dien die Stat
betalen zel, na den ouden overdrachten.

Item zo wye wtgezeynt zal werden van der Stadt
wegben, zel komen ter naister reyse opt buis, als
die Rait sit, na den dage dat by weder gekomen,
ende zeggen den Raide hoe lange by wtgeweest heeft,
mit hoe veel peerden, ende wat by verteert heeft,
ende is by anders wi te wagben ende te scepe, des-
gelycx.

Item wanneer ymant van den Overste out ofte ny-
we van der Stadt wegben wtgezeynt werden buten

den ghestichte van Utrecht aen deze zyde der Yselen, zoe zellen zy hebben elcx voer hem ende zynen knecht sdaechs ene goude Rynsch gulden van der Stat op boeren cost, ende niet meer, beboudeliken, dat de Stat betalen zel waghenbuer, schuithuer, ofte cost van peerden. Ende desgbelycx wanneer ymant van den Raide out ofte nywe, ofte die Secretarys in der tyt, gheschicht zel werden van der Stat wegben, die zel hebben elcx dach voer hem ende zynen knecht enen Gelias ryder, in manieren voerscreven, ende mede waghenbuer, schuithuer, of cost van den peerden vry.

Item die twee Dorwarders, wanneer zy van der Stadt wegben wigezeynt werden, ofte mitten Oversten, of mit ymant van den Raide, reysen in manieren voerscreve, zoe zellen zy hebben elcx dages voer boeren cost vyf stuvers, gbelyck zy dat zelve belieft hebben; beboudeliken hem boeren dagelycxen loen, te weten sdaechs een pont, na inbout boerer brieven, ende die legbe Dyenres zellen hebben die helfte min.

Ende alzoe der Overster pensy, alse vyftich pont sjaers zeer cleyn is, ende die Oversten in der tyt daer mede boer teringe niet doen en moegen, daerom zy tot meerre ende groeter teringen jaerlycx komen moeten, totter Stat groeten cost, zoe zellen die Overste van dezer tyt voert jaerlycx voer boer pensy hebben hondert pont elcx, ende daer mede zellen zy boeren teringe dagelycx doen, sonder der Stadt enige vorderen cost daer van te rekenen; ten waer of byr enige Heren, ofte Stede off andere goede mannen van buten quamen, daer die Overste van der Stadt wegen mede te doen hadden, dat zellen zy dan den Raide te kennen geven, ende dan daer mede teren op ter Stadt cost, wt beliefnisse des Raits, ende anders niet. Item

Item alzoer der Tynmeesters oncost jaerlycx tot groeten sommen beloepst boven die oude gewoente, soe is daer op gheraeympt voer tbeste, dat die Tynmeesters in der tyt jaerlycx boeren rekeninge doen zellen van boeren oncost openbaerliken op ten Raithuise, in tegenwoerdicheit Scepenen, Raide ende Oudermans, ende die zel die Cameraer dan alzoer rekenen ende scriven.

Item zo zel die leghe Cameraer in der tyt wezenste, alse jonge Jacob van Amerongen nu, ende zyne nacomelingen, alle dese voerscreve punten loven, zekeren ende zweren, te houden sonder argelift.

Item soe en sel die Secretarys in der tyt ghene Supplicatien teykenen, dan wt openbaer bevell van den Raide.

En is voorts ten zelve daghe overdragen, dat die Schutmeester in der tyt van deser tyt voert zel laten maken tynen ende emmeren na der ghewoenten, ende daer voer rekenen vyftich pont. en die Tynmeesters, die gezet zellen werden na der ouder gewoente, zellen hebben boer toertzen, ende telker reyse, alst bernt, (1) elcs een pont voer boeren arbeyt.

Des Maandaghs daer aan volgende is aan verscheide personen, die te voren ontborgert waren, het borgerschap uit gratie weer gegeven, zoo nochtans, dat die geene, welke op andere plaat-

(1) Dat is, als 'er brandt in de Stadt was. Het werkwoord tynen zegt eigentlyk leer maken, en door het naamwoord tynen worden verstaen emmeren van leer gemaakt, in welke water wierdt gedaen tot lesing van den brandt. Hier van Tynmeesters genoemd die opzicht over dit brandgereetschap hadden, en bezorgen moesten, dat in tyden van brandt, die tynen by de handt waren, om tot stuiting en uitblusing van den brandt gebruikt te worden.

plaatsen borgers geworden waren, het burgerschap op nieuw moesten kopen. De personen, aan welke deze gunst is bewezen, en die ook hunne gedane oirvede kwyt gescholden is, waren *Pouwels Scroyken, Arent en Jacob Zem, Godert Tiell, Macherys van Benthem, Peter van Etben, Jacob die Beer, Gberit Zas, Willem Boilken, Henric die Vlieger, Goessen Voghelcoip, Jacob van Doern, Tyman van Kessel, Herman Henricxze, Jan Gbysbertsze, Maes die Wilde, Jan Henricxze die Coning, Jan van Hollant, Zweder Willemsze, Claes Hugensze, Lambert die Harnasmaker, Reyer Franckensze, Heyn Val, Gbysbert Vogelcoip, Wallych van Loenen, Jan Evertsze, Gbysbert Hack, Jan Gberitsze, Gbysbert Romer, Claes Florysse en Claes zyn zoon, Roide Gberit, Gberit Winter, Henrick van Eldyck, Willem Dyrxcze, Willem Zoet, Matheus Block, Henrick van Bemel, Gbysbert Godertsze, Ricout en Korstgen Kutert, Gbysbert Jansze, Jan Willemsze van Duesborch, Jan Henricxze, Willem Egbertsze, Frederic die Wit. Aan Henrik Knoip, Jan Jacob Petersze, en Gbysbert Loef Berchmaker is boven het burgerrecht vergund in hunne gilden te mogen stemmen, en aan Dirk van Wail en Werner van Lichtenberch, is niet alleen toegestaan in hunne gilden te loote te gaan, maar zelfs verklaard kiesbaar tot Schepenen, Raaden of Oudermannen.*

Bisschop David hadde na de verzetting van de Regeering, de vier Oversten by zich ontboden, en, in het bywezen der Heeren van Brederode, dezelve bevolen in zyne afwezenheit te rade te gaan met de gemelde Heeren. Zekerlyk heeft deze looze Vos allen argwaan aan die Heeren willen benemen, om hen dies te gemakkelyker ten
pro-

proye van zynen verborgen haet te krygen, zoo als wy op het volgende jaar zien zullen.

In het voorjaar kwam de Heer van *Wassenaar* voor de poort van Utrecht, en, aan die geene, welke het opzicht op die poort hielden, verklaard hebbende, uit Vrankryk te komen, en naar den Biffchop te willen trekken, wierdt hy getoest, en door raat van den Domprooft buiten de Stadt gehouden, om dat zyn voorgeven onwaar was, als mede, om dat hy zonder verzocht en bekome vry geley billyk mocht uitgehouden worden. De Biffchop over deze weigering gebelgt, ontbood by hem de Oversten dezer Stadt, en betuigde zeer zyn ongenoegen tegens dezelve. De Domprooft vyf dagen daar na in de Stadt komende, en vernemende de verlegenheit der Regeerders, trok zelfs naar den Biffchop, en vertoonde hem dat hy ten onrecht op de Regeerders vertoornd was, dewyl dezelve volgens het bevel, 't welk hy Biffchop hen gegeven hadde, om in netelige zaken zich met hem en zynen broeder te beraden, hem hadden gevraagd wat 'er in dit geval moest gedaan worden? en dat hy geraden hadde den Heer van *Wassenaar* niet in te laten, en dat dieshalven deze zaak ter zyner, en niet ter verandwoording der Oversten stont, met byvoeging, dat indien hy, of zyn broeder iets verrichte, 't welk hem mishagde, en het den Biffchop beliefte niet hen, maar anderen, daar over aan te spreken, zy dan liever van alle bewind wilden afzien, om niet buiten hunne schuld zyne gramschap en ongunst op hunne halzen te haalen. De Biffchop heeft deze prylyke vrymoedigheid niet euvel, immers zoo het toefcheen, opgenomen, maar zyn zeggen aan de Oversten verschoond, om dat hy beducht was,

dat Hertog *Karel* verstoord zoude zyn, dat men een zyner voornaamste Leenmannen niet in de Stadt hadde laten inkomen, en voegt Gouthoeven 'er by, dat zy van den anderen in vriendschap gescheiden zyn. (1) In des Cameraars rekeninge over dit jaar staat aangetekent, dat kort hier na eene Stadts Bode met eenen brief door de Regeering is afgezonden aan den Heer van *Wasfenaar*, zich in den Haag onthoudende, in welke zy, naar alle waarschynelykheit, getracht hebben hun gedrag goet te maken en te verschoonen, Ook heeft de Raadt den Burgermeester *Willem de Vos* en den Oversten Ouderman van den ouden Raadt *Willem van Snellenberch* gelast te reyzen naar Wyk by den Bisschop, die begeerd hadde, dat een iegelyk zonder vry geley zoude in de Stadt worden ingelaten, om hem te onderichten van Stadtsoude heerkomen en voorrechten.

Aernt van Renes, Schepenborgermeester van den ouden Raadt is naar het heilige landt gereist, en heeft de Raadt des dingsdaghs na reminiscere verstaan, dat gedurende zyne afwezenheit *Dirk van Zuilen* zyn Stedehouder wezen zoude; zoo nochtans, dat de Raadtborgermeester *Jacob van Amerongen* het woordt zoude houden.

Die van Holland, aan welke jaarlyks door de Stadt van Utrecht moesten betaald worden vier hondert oude schilden voor de vryheit der tolln voor haare borgeren, beweerden, dat zedert veele jaren die opbrenging gebrekkelyk gedaan was, en eischten daar van vergoeding, en wel zoo na-
druks

(1) Ziet Gouthoev. Chron. bladz. 487. en Jan van Leiden by Math. t. 11 Analect. p. 367.

drukkelyk, dat zy den Rentmeester van Holland lasteden alle de Utrechtsche borgeren, zoo in hunne persoonen als goederen, indien hy dezelve op het grondgebied van Holland konde aantreffen, op te houden en in beslag te nemen. Deze te korte betaling sproot uit eene verkeerde uitrekening van de rechte waarde der Keyzersche schilden en Vrankryksche kroonen, waar in jaarlyks die pensie moest voldaan worden. (1) Tot tweemaal zyn de Borgermeester *Vos*, en de Geheimschryver van *Usher*, vergezeld met Meester *Reinier*, Raadt van den Bisschop, naar 'sHage gereist, en hebben de eerste reize uitgewerkt, dat de last aan den voornoemden Rentmeester gegeven, ingetrokken wierdt, en naar alle waarschynelykheit op goetkeuring hunner meesters een verdrag getroffen. Dit besluite ik, om dat ik vinde, dat zy in de tweede bezending, ter voldoening van den eisch, mede gebracht en aan den Rentmeester getelt hebben twee hondert vyf en tachtig Rhynsche guldens, vyftien stuivers en zeventien duiten, zynde ieder Keizersche schild gerekent op twee endertig stuivers drie en een halve duit, en een Vrankryksche kroon op zes en twintig en een halve stuiver, drie en twintig en een half vierde gedeelte van een duit. En dat deze verrichting der afgezonden naar genoegen van den Raadt is geweest, make ik op, om dat aan den Heer van *Gruitbuizen*, Stadhouders van Holland, vermits hy in deze zaak de Stadt Utrecht gunstig was geweest, en het verdrag bevordert hadt, van Stadts wegen een aam wyn is vereert.

Meer-

(1) Zie het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 187 en 188.

Meerder moeite heeft het Neder Sticht gehadt om Hertog *Karel van Borgonje* te doen afzien van zyne onwettige eiffchen, welke hy als Graaf van Hollandt deede, beweerende, dat alle de Veen en Broeklanden, leggende tuffchen Goylandt en de Stadt Utrecht, aan het Graaffchap van Holland behoorden, en dat dezelve, nevens alle de voordeelen en inkomsten, getrokken zedert dat het Sticht dezelve in bezitting gehadt hadde, aan Holland moesten overgedaan worden. Ook begeerde hy de overlevering van alle de goederen, door *Jacob van Gaasbeek*, zonder kinderen overleden, nagelaaten, immers enten minften dat die moesten komen aan zynen bastart broeder *Antoni*. Ook wilde hy, dat de Stadt Utrecht genoeg zoude geven aan *Frederik van Egmont* Heer van Yffelftein, over het geene zy tegen hem misdaan hadt. Deze eiffchen, voor al de twee eerften, van zoo een machtig Heer in het begin zyneregeering, veroorzaakte veel beweging in het Sticht. Bischof *David* is zelfs, by zich hebbende eenige zynere Raden, naar 'sHage getrokken, om den Hertog over deze zaken te onderhouden; doch met weinig vrucht, dewyl de Hertog daar na te Utrecht heeft afgevaerdicht den Heer van *Gruithuizen*, en *Pieter Leefmaker*, met last om ieverig aan te houden op de voldoening van het gevorderde. Weshalven 'er een generaal Capittel op S. Mattheus dagh is beleit, in 't welk alle de vyf Capittelen, nevens de Heeren van S. Catharyne, en de Heeren van de Duitfche ordre, (1) de Edelen, en de Steden zyn beschreven en verschee-

(1) Volgens het verhaal van Gouthoeven in zyne Chronyk bladz. 185. en 186.

scheenen, en heeft die vergadering beslooten een aanzienlyke bezending te doen naar den Haag aan Hertog *Karel*, om hem te overreeden tot het afzien van de voorgemelde eischten, en om aan het Sticht rustelyk te doen gebruiken de Heerlykheden en goederen, wettig aan het zelve gekomen, en welkers bezitting zyne voorvaderen aan het Sticht hadden gelaten. De namen der geenen, die wegens de Geestelykheit zyn mede gegaan, hebbe ik niet gevonden; maar wel dat wegens de Ridderfchap *Jan van Renes*, en *Jan van Oudewater*, en wegens de Stadt Utrecht *Willem de Vos* en *Eerst van Drakenborch*, deze bezending hebben bekleedt, De Regeering heeft alle de borgers en inwoners dezer Stadt verboden turf uit de Veenen, over welke geschil was, te halen, en leeze ik in des Cameraars rekening, dat alle de turf, die de Stadt voor dezen winter nodig hadt in de Loosdrecht gekocht, en van daar hier gebragt is.

Nopens de nalatenschap van den Heer van Gaasbeek, is aan den Bastardt van Borgonje voor zynen afstandt gegeven dertien duizent guldens, zoo als ik hier boven bladz. 395 hebbe verhaald.

Wat betreft het misnoegen van den Heer van *Egmond*, als Heer van *Yffelstein*, zoo moet de Lezer zich erinneren het geen ten tyde van *Vrouw Jacoba* die Stadt te beurt gevallen is, het welk ik in het eerste deel dezer Jaarboeken hebbe verhaald, waaruit hy een goet begrip kan krygen van den ouden haat der Heeren van *Egmond* tegens de Stadt Utrecht. En was 'er onlangs by gekomen, dat *Adolpb van Gelre*, zynen ouden Vader *Aarnout* gevangen genomen hebbende, zeer vergramd was op zynen oom *Willem van Egmonds*,

en deszelfs zoon *Frederik*, om dat zy deze onnatuurlyke daadt afkeurden, den ouden Hertoggetrouw bleven, jaa zelfs zich by den Hertog van Cleef hadden begeven, om, was het mogelyk, des gevangen Hertogs verlossing uit te werken. *Adolph*, willende zich wreeken over dit gedrag der Heeren van *Egmond*, hadde in den jare 1466 den Heer *Otto van Weeren* met eenig gewapend volk gezonden naar *Yffelstein*, welke de Stadt en het slot overrompeld, uitgeplondert, en genoegzaam tot eenen puinhoop gemaakt hadde, zonder kloosters of Godtshuizen te ontzien. En dewyl korte tydt te voren wegens de Stadt Utrecht door *Jan van Amerongen* en *Bertelmeus van Nyevelt* aan die van *Yffelstein* scherpelyk was verboden hunne Stadt te vestigen of te versterken, gaf de Heer van *Egmond* voor, dat de Utrechtsche oorzaak en gelegenheit gegeven hadden, dat *Yffelstein*, buiten staat van tegenweer gelaten, dit ongeluk was overkomen. Naar alle waarschynelykheit zal de Heer van *Egmond* zich hier over by Hertog *Karel* beklagt, en uitgewerkt hebben, dat hy van de Utrechtsche voldoening vorderde. Om den *Borjonjer Vorst* van deze zaak wel te onderrechten, en de Stadt Utrecht te verschonen van het geen de Heer van *Egmond* ten haaren laste ingebracht hadde, zyn des donderdaghs na S. Jansdagh de collatio, naar het hof van Hertog *Karel* afgevaerdicht *Willem Vos*, *Jacob van Amerongen*, *Eerst van Drakenborch* en *Gerrit Zoudenbalch*, en is daar na des woensdaghs na S. *Elifabeth*, na dat alvorens den Heer van *Egmond* vry geley was vengund, eene vriendelyke byeenkomst gehouden in het *Karthuifer klooster* buiten de *Weerdpoort*, in welke de Heer van *Egmond* zelfs, wegens den

Biffchop Meefter *Reinier*, en *Roelof van Berverde*, en wegens de Stadt Utrecht *Jan Knyff*, *Willem Vos*, *Jacob van Amerongen*, *Willem van Sneltenberch*, *Eerft van Drakenborch* en *Gerrit Zoudenbalch* verfcheenen, en dien middag aldaar ten koste van de Stadt op eene maalyd van vifch zyn onthaald. En is de vereffening van de gefchillen overgelaaten aan de uitspraak van Biffchop *David*, die den zestienden July van het volgende jaar eene minnelyke zoene heeft uitgefproken, welke ik op dat jaar zal mede deelen.

Omtrent het houden van de nachtwak in deze Stadt, met betrekking tot de Leeden van den gemeenen Raadt, is befloten om by vorige overdrachten hier op genomen te blyven, maar belangende de waken door de Gilden waar te nemen, is des dingsdaghs na Galli verftaan: *Die ghilden van Utrecht zellen voertaen boer ghilden waken houden in manieren, als byr na befcreven staet.*

In den yerften, Wantfnyders ende Botterluden enen man.

Item Backers ende Moelenaers enen man.

Item Snyders ende Oudewantfnyders enen man.

Item Louwers ende Wollewevers enen man.

Item Merslude ende Lynnewevers enen man.

Item Cordewaniers ende Oudecordewaniers enen man.

Item Corencopers ende Steenbickers enen man.

Item Grauwewerkers ende Ryemfnyders enen man.

Item Bylbouwers enen man.

Item Smede ende Zadelaers enen man.

Item deze voerscreve gilden, alzo gheordiniert, zellen bueren elcx enen werachtighen man alle nacht te waken in Hasenberch, mit enen yfer boet, ende ene kufe, of beerhamer, ofte beerbyl, by hem te beb-

bebben. Ende zy zellen van sinte Michiels dach tot sinte Gbeertrude dach toe alle avonden ter wake komen, als die clocke negen slaet, ende des morgens weder van der wake gaen, als die clocke ses slaet: ende van sinte Gbeertrude dach voerscreve tot sinte Michiels dach toe, zellen zy alle avonde ter wake komen als die clocke thien slaet, ende des morgens weder van die wake gaen, als die clocke vive slaet.

Item waert zake, dat enich van den voerscreve wakers boer wake niet en bielde in manieren als voerscreven is, die zel verboeren van elker nacht, daer by versuimich inne waer, een pont Stat pay, tot behoef onser Stat lege Knapen, ende ter behoef des ghenes, die op Hasenberch licht ende vuer waert, om dat by terstont aenbrengen zel den legben knapen den ghenen, die zyne wake verzuymt beest.

Item waert zake, dat die legbe Knapen voerscreve den waker, die zyne wake verzuymt bad, niet en panden, als voerscreve staet, zoe zellen die legbe Knapen, ende die dat licht op Hasenberch verwaren zell, verbueren elcx van hem een pont Stat pay tot behoef onser Stadt Viven in der tyt wesende, die zelve ponden zamentlic te hebben, die hem dat dan wtpanden zellen, zonder yemant des te verdragen by hoeren eeden.

Voorts heeft de Raadt omtrent de nachtwoaken zelve dage overdragen: dat die Homans van den Scutten ordinieren zellen, dat alle nacht een half Hoemanscap van den Scutten waken mitten gilden, ende Raiden, ende dit zel dueren tot goetduncken des Raits out ende nywe.

Voert zel men bevelen den buerluden buten poerten, dat zy van deser tyt voert twee mannen ter wake stillen zellen.

Item men zal ordinieren op ter Stat cost, dat al-

le nacht vier mannen buten langbes die singel omme-
gaen zellen.

Voert zal men voer elke poerte stellen twee man-
nen wt den Raide out ende nywe alle daghe, daer
die poertiers die poerte op ende toe sluten, ende die
zellen zien, doch voer die poerte bliven mitten por-
tieren, ende men zel voer elke poerte weder zetten
twee poertiers, na der ouder gbewoente.

Item oft gbeviële, dat God verbueden moit, dat
enich oploip, ofte gberuchte gbeviële, binnen of bu-
ten onser Stadt, zoe zellen alle die ghene, die van
den Raide out ofte nywe zyn, terstont in boeren bar-
nasch komen, ende bliven by onsen Oversten out en-
de nywe, omme misvat te scbutten, op ter Plaet-
zen.

En om alle gelegenheden tot verwekking van
opstandt en beroerte te vermeiden, is by klok-
luiden op dien zelven dagh, afgelezen, dat nie-
mant, by zy, wie by zy op enige Heeren, Forsten, of
anders yemant groot ofte cleyne, by zy oick wie by zy,
enige ontamelike woerden ofte sprake envoere, of en
bantieren, in eniger wys. ende waert zake, dat y-
mant byr inne in der waerheyt broickachtich gbe-
vonde worde, dat zal die Rait aen den broikighen
corrigeren tot boere selfs goetdoncken, by alzoë,
dattet anderen exempel gbeven zal.

Johan Eggertsze Spierinck tot Schout van het
Capittel van S. Jan aangestelt zynde, heeft zich
by eede verbonden dat ampt naer behooren waar
te nemen. (1)

Evert van Zoudenbalch, Canonik van den Dom,
is

(1) Zie den brief daar van by Matthaeus lib. 11. de Nobi-
lit. cap. 17. pag. 328, uit welke men leeren kan het geen een
Capittels Schout doen en verrichten moest.

is in dit jaar door den Bisschop aangestelt tot Prooft van Westvriesland, in plaats van den overledenen *Pieter Milet*. (1)

De Borchgraaf van Montfoort, zyne reis naar het heilige landt gelukkig volbracht hebbende, is daaghs na S. Lucien dagh door de Oversten, met goetvinding van den gemeenen Raadt dezer Stadt ter betuiging van haare blydschap en vreugde over zyne wederkomst, ter maalydt onthaald, en hebben de Domprooft, nevens meer voornaame geestelyke Heeren, *Jan van Renes* en andere uit de Ridderchap, en verscheide leden van den ouden en nieuwen Raadt, mede aangezeten. Uit des Cameraars rekeninge blykt my, dat die maalydt aan kost, gebakken, geley, en wyn, te zamen gekost heeft tien Rhynsche guldens en veertien stuivers.

(1) Ziet Drakenb. Aanhangz. op de Kerkcl. Oudheden bladz. 448.

EYNDE DES TWEEDEN DEELS.

BLADWYZER

Van zoodanige

PERSOONEN EN ZAAKEN,

Van welke in dit TWEEDE DEEL der Utrecht-
sche Jaarboeken gewaagt wordt.

A.

A (Gerrit van der) geeft
zynen watergang van
der A over aan de Lange-
vliet. 222.

A (Hendrik van der) Sche-
pen. 496.

Aanklacht niet lichtveerdig
te doen. 429.

Aarnout Hertog van Gelre
komt te Utrecht, en wat
daar uitrecht. 280. 281.
maakt verbant met Amers-
foort. 400. eischt vergoe-
ding van schade van het
Sticht. 408.

Abcoude hoe aan het Sticht
gekomen. 132. en volg.
395.

Abcoude (Hendrik van) Raadt.
12. 97. 309. 425. 450. Ou-
derman. 356. 399. 482. ge-
bannen. 500.

Adam Claesze Schout aan de
Vaart. 394.

Adolf Heer van Ravestein
borg voor het verdrag tuf-
schen David van Bourgon-
je en Gysbert van Bredero-
de. 321.

Adriaan Gerritsze Ouderman.
42.

— Pietersze borgerfchap
fchap weergegeven. 295.

Ae (Gysbert van der) Ouder-
man. 42. 98. 125. 224. 265.
290. 311. 411.

— (Jan van der) Ouderman.
41.

— (Peter van der) Ouder-
man. 13. 57.

S. Aechten Gasthuis verplaatft.
523.

Aemstel (Egbert van) Ouder-
man. 290.

Aernt Aerntsze voor een half
jaar uit de Stadt gezet. 348.

— Claesze Ouderman. 14.
57. 203. 290. 310. 342. 390.

411.

— Claes Steffensze Ou-
derman. 171.

— Egbertsze Ouderman.
13. 42. 99. 118. 172.

— Gerytsze Ouderman.
98.

— Gysbertsze Raadt. 124.

— Henriksze ontborgert.
291. Raadt. 341. 451. 482.

512. Stokmeester. 359. Ou-
derman. 391. 427. 526.

— Olyfysze Ouderman.
526.

— Petersze Ouderman.
171.

— Willemsze balling geld
op zyn lyf gezet. 200.

— Willemsze van den
heiligen lande Raadt. 451.

Aerna

B L A D W Y Z E R.

- Aernt* Zwedersze doet oorvede. 331.
- Afflager* van de Visch en Ordonnantie op denzelven. 65.
- S. Agnes* dagh hoe geviert. 302. 303. 343.
- Agricola* (Rudolph) wie geweeft is. 276.
- Albert* Albertsze Ouderman. 498.
- Bertelmeusze Ouderman. 3. 42. 99. 118. 204. 301. 310. Raadt. 231.
- Lambertsze Ouderman. 399. 452. 526.
- Reboutsze Raadt. 289.
- Romboutsze Ouderman. 265. 311. 357. 411.
- Vrederiksze gebannen. 147. geld op zyn lyf gezet. 200. hersteld. 295.
- Alendorp* (Egbert van) Schepen. 24.
- (Lubbert van) Raadt. 2. 264. Schepen. 97. 116. 184. 223. ontborgert. 291. zyn wyf gebannen. 348.
- Alffen* (Hendrik van) Ouderman. 232. 461. Raadt. 525.
- Amerongen* (Aernt van) Burgermeester. 12. 97. Schepen. 40. 116. vyand van den Bisschop. 130. onthoofst. 143.
- (Eerst van) Burgermeester. 496. Schepen. 524.
- (Jonge Eerst van) Schepen. 512.
- (Folpert van) Burgermeester. 309. 355. 440. Castelein ter Eem. 310. Ridmeester. 358. Raadt. 389. Schepen. 409. 459. 497.
- Amerongen* (Jacob van) Schepen. 1. 107. 425. 481. Raadt. 24. Burgermeester. 56. 450. 452. 512. uit de Stadt verdreven. 131. burgerschap weergegeven. 295. Overste Ouderman 399.
- (Jan van) Schepen. 24. 439. burgerschap weergegeven. 295. Ouderman. 342. 390. 498. Schutmeester. 359. Burgermeester. 410. 460. Schout bekeurt door den Raadt. 515.
- (Jan van) Jacobsze Schepen. 525.
- Amersfoort* vergelykt zich met den Bisschop. 49. heeft verschil met den Bisschop. 100. helpt den Bisschop de Stadt Utrecht inneemen. 129. wordt daar voor vergeld. 142. 146. gegeven een vidimus van den Tolvrybrief. 169. begunstigt David van Bourgonje. 297. erkent hem voor haar Heer. 318. verdraagt zich met Deventer. 299. vyand van Brederode. 312. voert oorlog tegens Utrecht. 336. maakt bestand met Utrecht. 353. 416. met den Hertog van Gelre. 400. in onmin met Bisschop David. 415. 417. verzoent met den Bisschop en de Stadt Utrecht. 430.
- Ampten* hoe te vergeeven. 69.
- Amptluiden* tydig den Raadt aan te brengen de boeten. 18.
- Amsterdam* groote brandt. 205. geholpen van de Stadt Utrecht. 206. in onmin met

B L A D W Y Z E R:

- met Utrecht. 396. verdragen. 412.
- Andries* Jansze Ouderman. 3. 25. 125.
- Angeren* (Albert van) Ouderman. 3. 98. 125. 186. 224. 265. 399. 483. 513.
- Annaten*. 286.
- Antboni* van Borgonje zeit Utrecht den oorlog aan. 358. tracht te vergeefs het blokhuis te Zoest te vermeesteren. 366. beweerd recht op de nalatenschap van Jacob van Gaasbeek. 395. 537.
- Antwerpen* (Te) geen pondgeld te geven. 38. 47. de markt veel bezocht door de Utrechtsche. 95. haar geschil met Utrecht vereffent. 241.
- Anxter* (Jan van der) Raadt. 170.
- Archiers*. 323.
- Afjengaet* (Albert van) borgerschap weergegeven. 295.
- Avergrepe*. 431.
- B.
- B**aarn moet een gedeelte muurs der Stadt Amersfoort maken en onderhouden. 40.
- Backer* (Jacob) Ouderman. 265.
- (Jan) gebannen. 313.
- Baern* (Volkert van) Raadt. 171. 231. Ouderman. 204. Borgermeester. 301.
- Baerne* (Bertelmeus van) Ouderman. 290.
- (Roelof van) Overste Ouderman. 290.
- Balingen* niet in de Stadt te komen. 28. voorziening tegens dezelve. 174. hunne goederen te hebben als oorvede doen. 363. waarom weigeren oorvede te doch. 364.
- Banbrieven* op leden vanden Raadt hebbende wat te doen. 27.
- Bannieren* van de Stadt en Schutterye waar te bewaren. 292.
- Barbazaen* (Claes) Ouderman. 514.
- Becroen*. 67.
- Beer* (Jacob de) Ouderman. 266. borgerschap weer gegeven. 532.
- Beerde* (Gysbert van) gebannen. 313.
- Beeften* voor het slachten te beziën. 52.
- Begynsbofs* voorrechten. 239.
- Begynmeesters* hoe te kiezen. 260.
- Bekeerde* Zusteren zamenleving bevestigd door den Paus. 39.
- Bekkenslag* beraamd. 270. 271. afgelteld. 308.
- Beloften* na te komen. 107.
- Bemel* (Hendrik van) borgerschap weer gegeven. 532.
- Benjcoep* (Evert van) Ouderman. 57. Raadt. 171.
- (Jan van) Oudetman. 42. 99. Raadt 185. 224.
- Benthem* (Macharus van) Raadt. 264. voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348. borgerschap weer gegeven. 532. Ouderman. 526.
- M m Berch-

B L A D W Y Z E R.

- Berchmaker** (Loef) Raadt. 289. gebannen. 312. weer ingelaten. 331. 532.
- Bestanden** aangegaan. 354.
- Bevelant** (Lambert) Ouderman. 460. 497. 526.
- Beyeren** (Steven van) verzoekt Bisschop te worden 281.
- Bier** excyus verhoogt. 106.
- Bieren** vreemde hoe te verkoopen. 358.
- Bilt** (Jan van der) Ouderman. 427.
- Bisschop** zullende verkoren worden, welke voorziening door den Raadt gedaan wierdt. 280. aan zyn rechtbank hoorden de verschillen over de Thinden. 450.
- Blidenberch** (Willem van) Ouderman. 24.
- Blochoven** (Hubert van) Borgermeester. 263. Raadt. 289. 341. 390. 410. 440. 460. 497. 526.
- (Jan van) Ouderman. 301. Raadt. 301. Schepen. 355. 398. 425. 450. 481.
- Bloek** (Claes) ontborgert. 292. Ouderman. 311. Raadt. 355.
- (Claes Jansze) gebannen voor een half jaar. 348.
- (Dirk) Ouderman. 57. 109. 125. 225. 498. 526. Raadt. 185. 460.
- Bloek** (Henrik) Ouderman. 14. 172. 204. 232. 342. Raadt. 41. 98. 117.
- (Mattheus) borgerfchap weergegeven. 532.
- (Willem) Raadt. 2. Ouderman. 26. 57. 109. 186. 225.
- Bloemerweerde** (Daem van) Raadt. 56. 108. 124.
- Boebout** (Jan van) Raadt van den Bisschop. 366.
- Boetre** (Gysbert van) Ouderman. 232. 391. 427.
- Boekuel** (Geryt van) Ouderman. 3.
- Boemel** (Geryt van) Ouderman. 42. 225. 411. Raadt. 246.
- Boembouwer** (Jan) Ouderman. 461. 514.
- Boilken** (Willem) borgerfchap weergegeven. 532.
- Boirnkyn** (Henrik) Ouderman. 311.
- Bol** (Jan) ontborgert. 291. Raadt. 425. 450.
- Bollaert** wiegenoemt. 16. 160.
- Bollekyn** (Geryt) Ouderman. 3. 26. 57. 186. 427.
- Bollingen** (Willem) Ouderman. 301.
- Bont** (Heyn) gebannen. 314. herstelt. 331.
- Bontwerkers** verboden scherpe dieren te kopen en waarom. 123.
- Borch** (Meeſter Jacob van der) Ouderman. 411. 483. 527.
- (Jan van der) Ouderman. 452. 527.
- Borchſteden** (Willem van) ontborgert. 292.
- Borgeren** in de Stadt wonende hebben voorrechten boven de buitenborgeren. 14. 15. 449. ordonnantie op de buitenborgeren. 39. geen tollenaars te zyn. 20. borgerfchap verwoond hebbende hoe wederom verkregen. 33.

B L A D W Y Z E R.

33. niet in rechten te trekken voor het hof van Rommen. 48. zich niet te bemoeien met de verschillen tusschen de Geestelyke. 178. 197. 203. niet in de gevangenis te leggen, als borge stellen. 261. 272. verzocht geld te leenen aan de Stadt. 372. 373.
- Borgermeester* van de Vyven gestraft. 21.
- Borgermeesteren* hoe te kiezen. 254.
- Borre* (Aernt) Raadt. 309. Ouderman. 498. 526.
- (Dirk) Raadt. 398.
- (Evert) gebannen. 348.
- (Jacob) Ouderman. 311. gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
- Borre van Amerongen* (Jan) Schepen. 340.
- Borselen* (Adriaan van) bezet Amersfoort. 318.
- Bos* (Jacob) Ouderman. 290.
- Bosch* (Jacob Martensze van den) Raadt. 40.
- (Jan van den) Raadt. 482.
- Boterzys* waar in bestond. 257.
- Bott* (Alert) gebannen. 147.
- (Godert) Raadt. 124. Ouderman. 186. Overste Ouderman. 225. gebannen. 310.
- Botterman* (Aernt) borgerschap weer gegeven. 295.
- Bouwens* (Jacob) gerabraakt. 61.
- Boyen*, ook *Bodyn* (Peter) Raadt. 170. 203. 230. gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
- Braem* (Henrik) Ouderman. 310. 411.
- Braem* (Peter) Ouderman. 342. 391. 441.
- (Weerner) Raadt. 98. 117. Schepen. 264. 398. 425. 450. Overste Ouderman. 357. Ouderman. 483. 514.
- Brakel* (Goedscalc van) Schepen. 389. 481.
- Brandt* voorziening tegen. 100. 268. 480.
- Bredae* (Claes van) Ouderman. 232. gebannen. 313.
- Brederode* (Gysbert van) tot Bisschop verkoren. 282. verzoekt de bevestiging van den Paus. 283. ondankbaar behandeld van Hertog Philips. 286. door den Paus bedrogen. 286. 287. verkrygt het werelds rechtsgebied van den Keizer. 288. tot Ruwaard van het Sticht aangenomen. 293. tracht der Gilden macht te breeken. 294. 295. 296. brengt de gemeente onder. 305. 306. 307. waarom met Hertog Philips zich verdraagt. 320. staat van het Bisdom af onderzekere voorwaarden. 321. 322. 323. 324. Stadts bewaring aanbevolen. 328. woond by de bruiloft van Karel van Borgonje. 515. gemachtigt van den Hertog van Cleef om 21000 Rhynsche guldens zelfs in te nemen. 456. 521.
- (Reinout van) komt te Utrecht. 295. reift naer Hertog Philips en wat daar verricht. 317. 319. Stadts bestiering aanbevolen.

B L A D W Y Z E R.

- len. 328. beleend Hagestein en het Schoutampt aan de Vaart. 393. 394. geeft het over aan zynen zoon Walraven. 480. duizentguldens van de Stadt Utrecht vereert. 419. 420. woond by de bruiloft van Karel van Borgonje. 515.
- (Walraven) be- neemt het leven aan twee Haarlemmers, en waarom. 347.
- Breukelen* (Die van) verbly- ven hunnebreuken tegens den Bisschop aan de uit- spraak van den Raadt van Utrecht. 151.
- Brienen* (Goessen van) Ouder- man. 171. Raadt. 230.
- Broechusen* (Evert van) ge- bannen. 313.
- Brouwers* hoe te brouwen en hun loon. 436. 462. knechts langs de sleden te gaen. 464.
- Brug* (Steven van der) Ou- derman. 125.
- Brug* by het huis te Herme- len door wie te onderhou- den. 23.
- tusschen de Bylevelder wetering ende Ruige Wil- nis door wie te onderhou- den. 96.
- Brune* (Wouter de) ontbor- gert. 292.
- Bruninc* (Goessen van) Ou- derman. 203.
- Gysbertsze Raadt. 203.
- Ysbrandtsze Raadt. 231.
- Bruyn* (Aernt) Ouderman. 204.
- Bruyn* (Korskyn de) Ouder- man. 26.
- Buddinck* (Henrik) Ouderman. 26. 57 125.
- Bueren* (Jooft van) Raadt. 170. 202. gebannen. 313.
- Bunscbotens* Zeedyk doorge- broken hoe te onderhou- den. 502.
- Buntzingen* verboden te ko- pen en waarom. 123.
- Busmeesteren* plicht. 18. loon. 161. hoe te verkiezen. 260. ook Woekermeeesters. 261.
- Buten* (Pouwels van der) ge- bannen. 313.
- Butendyk* (Adriaen) Ouder- man. 411. Raadt. 440.
- (Jan) Raadt. 202. 230. 341. 398. 425. 450. ontborgert. 291. Ouder- man. 482. 513.
- Buurkerk* hoe banken in te maken. 205. Vicarye in gesticht. 379. renten aan gegeven. 476.
- Bylair* (Jacob van) wegens Amersfoort afgezonden tot de vredehandeling. 366.

C.

- Cabeljauws* gezinden beny- den Brederode. 284.
- Cal* (Pieter) Ouderman. 3. 109.
- Cameraar* tot Schutmeester aangestelt. 15.
- Cameraars* hoe te kiezen. 153. wie daar toe verkiesbaer. 178. geen deel te hebben aan de verpachting der Stadts zyfen. 235.
- (Lege) ampt. 158. 161. pensie en eedt. 164. 256.

B L A D W Y Z E R.

- 256.
- Cameraars* (Overste) ampt. 154. 157. 160. wedde. 163. eedt. 163. 164. 256. 258. hoe rekening te doen. 529.
- Cartbuisers* verboden in de Stadt te komen. 188.
- Catwyk* (Elyas van) Raadt. 439. 460. 497.
- (Wouter van) Raadt. 184. 222. 264. 289. 355. 481. Borgermeester. 263. 309. Overste Ouderman. 399. 451. Ouderman. 426. 513.
- Cavenbroeck* (Albert van) borgerfchap weergegeven. 295.
- Claes* Elyasze Ouderman. 483.
- Engbertsze Ouderman. 310. Raadt. 398. 460.
- Florisze borgerfchap weer gegeven. 532.
- Folpertsze Ouderman. 26. 57. 126. 186. 225. Raadt. 108. 264. 289. voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348.
- Gysbertsze Ouderman. 224. 426. 451. 482. 513. Raadt. 341.
- Hugensze Raadt. 301. balling weer ingelaten 331. borgerfchap weer gegeven. 532.
- Jansze Ouderman. 265.
- Jan Pouwels zoons zoon Ouderman. 400. 452.
- Mathysze Ouderman. 232. 357.
- Noyensze gebannen. 312.
- Fouwelsze Ouderman. 514.
- Claes* Roelofsze Ouderman. 3. 26.
- Symonsze Ouderman. 171. 203. 231. 342. 357. 390. 410. Raadt. 300. 512.
- Clarenborch* (Jan van) Schepen. 1. 24. 55. Raadt. 108.
- Clerc* (Willem die) ontborgert. 291.
- Cleve* (Adriaen van) Ouderman. 185. 224. 310. 482. 513.
- (Jan van) Ouderman. 25. 57. 109. 125.
- (Willem van) Ouderman. 513.
- Cluering* (Tyman) Raadt. 300. 309.
- Coerntgen* (Henrik) Ouderman. 225.
- Coninck* (Godert die) Schepen. 1. 55. 123. 223. Borgermeester. 24. 107. 184.
- (Jan die) Schepen. 40. 97. uit den Raadt gezet. 114.
- (Jonge Jan die) Schepen. 107. 170. 184. 223. uit den Raadt gezet. 114. Raadt. 124. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
- (Jan) die Goutfmit voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348.
- (Jan die) Godertsze Raadt. 426. 450. Schepen. 496.
- (Jan die) Henriksze borgerfchap weergegeven. 532.
- Coninck van Voirde* (Godert) Ouderman. 3. 26. 57. 125. 186. 224. 342. Raadt. 108. 264.

B L A D W Y Z E R.

Cornelis Aelbert Staden zoon
Ouderman. 125. 356. 410.
451. 482. 513. Raadt. 202.

— Walichsze Ouder-
man. 186. 225. 301. geban-
nen. 312. geld op zyn lyf
gezet. 335.

Coten (Adriaen Jansze) Ou-
derman. 185.

Covel. 45.

Graen ziet *Kraen*.

Creeck (Herman) Raadt. 264.

Cromferten hoe veel waar-
dig. 17.

Cronenborch (Hendrik) leent
geld aan Bisschop Rudolph.
209.

— (Willem van)
Maarschalk schient Stadts
rechtsgebied. 64. geld op
zyn lyf gezet. 199.

Culenborch (Aernt van) ge-
bannen. 313.

— (Geryt van) Sche-
pen. 170.

— (Willem van) Sche-
pen. 202.

Cuper (Jacob) Ouderman. 342.
399.

Cusa (Nicolaes de) Cardinaal
komt in de Nederlanden,
wie geweest is, en zyne
verrichtingen. 122. 127.
198. 199.

Cuylenborch (Everwyn van)
verleid met het huis te Ame-
rongen. 399.

— (Gerrit bastard
van) verleid met Ameron-
gen. 515.

— (Hubert van) zyn
eisch tegens het Sticht. 408.

— (Johan van) komt
te Utrecht en wat daar ver-
zicht. 144.

D.

Daem Woutersze Ouder-
man. 3.

Damascb (Henrik van) Sche-
pen. 40. Raadt. 117.

— (Vrederik van)
Raadt. 108. stelt zich te-
gens den Bisschop. 131. ge-
bannen. 148. herstelt. 295.

David van Borgonje tracht
Bisschop te worden. 281.
door den Paus daar toe
aangesteld. 286. 287. te
Amersfoort en Rheden ge-
huldicht. 318. wordt Bis-
schop. 326. 330. 331. on-
eens met de Stadt U-
trecht. 344. 345. ontheft
van de finet zynergeboor-
te. 395. neemt zyn verblyf
te Wyk. 395. 396. munt
geld. 407. verstoort op A-
mersfoort. 415. 417. houd
te Wyk eenige Utrechtsche
Raden gevangen. 437.
tracht onbepaald te heer-
schen. 444. verleid van den
Keizer. 459. naer Overysse
reizende wordt verzelt van
de Utrechtsche Schutten tot
op de Veluw. 496. woond
by de bruiloft van Hertog
Karel. 515. benoemd den
Raadt van Utrecht naer zy-
nen zin. 527. zyne listen om
de Heeren van Brederode
te vermeesteren. 532. 533.

Dedel, ook *Deell* en de *Edel*
(Claes) Ouderman. 42. 232.
— (Godert) Raadt. 124.
185. 223. 264. voor een
half jaar uit de Stadt ge-
zet. 348.

B L A D W Y Z E R.

- Dedel* (Jan) Raadt. 12. 389. 410. 440. Ouderman. 41. 98. 118. 224. Schepen. 184. 341. Overste Ouderman. 265. ontborgert. 291.
- (Tyman) Ouderman. 3. 99. 118. 172. 203. 311. 526. Raadt. 25.
- (Tyman Claesze) Ouderman. 3. 125. 231. 391. 411. 461. 513. Raadt. 24. 56. 108. 425. 451. 482.
- Delen* (Geryt) gebannen. 398.
- Denemarken* (Sweder van) Raadt. 460. 497.
- Deurwaarder* uitreizende hoe veel te hebben. 530.
- Deventer* maakt verdrag met Amersfoort. 299. belegert door Hertog Philips. 328. verschil met Zutphen en overeenkomst. 484. hare borgers niet te dagvaarden voor het gerecht van den Vrygraaf in de Sunderlandt. 455.
- Diepholt* (Coenraad van) tracht Bisschop van Munster te worden. 182.
- (Rudolph van) Bisschop belooft de bewaarde tollē te Rhenen te lossen. 22. 23. beroept zich van den Keizer tot den Paus. 23. zeit den Aartsbisschop van Keulen den oorlogaan, 54. maakt vriendschap met den Bisschop van Munster. 96. raakt in onmin met de Stadt Utrecht en waarom. 119. wordt uit de Stadt gehouden. 121. 126. bevredicht zich met Walraven van Meurs. 127. krygt de Stadt Utrecht in. 128. wordt gekwetst. 129. gaat naer Munster. 182. zyn verdrag met Walraven van Meurs. 183. verleend vruchteloos de Geestelyke vrydom van excynzen. 198. verbind den tol te Rhenen. 210. helpt Walraven van Meurs tegens de Stadt Munster. 221. verspilt daar zyne schatten. 226. eischt te vergeefs buitengewoone bedē van de Geestelykheit. 226. behaald eene overwinning van de Munstersche. 238. sticht twee Vicarien in den Dom. 240. zyn doot en graffchrift. 275. 276. zyne daden. 277. 278.
- Dier* (Aelbert) Ouderman. 41.
- (Geryt) wegens Amersfoort afgezonden tot de vredehandeling. 366.
- Dirk* Aerntsze Ouderman. 265.
- Claesze Ouderman. 310. Raadt. 356. 398. 425. 451. 497.
- Dirksze Ouderman. 513.
- Evertsze Ouderman. 125.
- Gysbertsze Ouderman. 3.
- Pouwelsze balling weer in gelaten. 331.
- Doern* (Godscalc van) Ouderman. 57.
- (Jacob van) gebannen. 319. herstelt. 332. voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348. herstelt. 530.
- (Jan van) Ouderman. 483.
- Dolbuis* gesticht. 412.
- Dor.*

B L A D W Y Z E R.

- Dorſchen* (Gysbert Eertsze van) begifticht met de Koſterye van de Buurkerk. 475.
- Drakenborch* (Jan) Schepen. 170.
- (Cornelis van) geſtraft en waarom. 179. Raadt. 389. 410.
- (Eerſt van) Schepen. 170. 223. 409. 439. 496. 525. Overſte Ouderman. 391. Borgermeester. 459.
- (Frederik van) Schepen. 1. 24. 55. 107. 124. 481. Raadt. 426. 451. Overſte Ouderman. 514.
- (Jan van) Schepen. 12. 40. 97. 170. 202. 230. uit den Raadt gezet. 114.
- Drawanten* dreigen eenen inval te doen in het Sticht. 112. 113.
- Driel* (Jan van) Ouderman. 42.
- Duesborch* (Jan Willemsze van) borgerschap weergegeven. 532.
- Duiſche* ordre verſchil over de Thielsche en Otmarſche Commanderye vereffent. 229. 240.
- Duven* (Henrik van) ontborgert. 291.
- Dyell* (Bertelmeus van) Ouderman. 42. 98. 118. doet oorvede. 146.
- F.
- Fem* (Jan van der) balling ingelaten. 331.
- (Wouter van der) Raadt. 124. 301. 497. Ouderman. 266. 391. 411.
- Eerſt* Jansze Ouderman. 14. 204. 342. Raadt. 41. 98. 117. 171. 231. 301.
- Eeyl* (Jan van) Ridmeester. 358.
- Egbert* Claesze Ouderman. 117.
- Egbertsze Raadt. 525.
- Rutgersze Raadt. 440. 497. Ouderman. 461. 527.
- Egmont* (Frederik van) te Utrecht onthaald. 415. 539.
- Eldyck* (Willem van) borgerschap weergegeven. 532.
- Elsweert* (Jan uten) ſicht eene Vicarie in den Dom. 115.
- (Rolofuten) Ouderman. 3. 26. 118. Raadt. 56. gebannen. 147.
- Elyas* Riqwynsze Overſte Ouderman. 266. 527.
- Rycoutsze ontborgert. 291.
- Emmerik* (Jan van) Raadt. 300.
- Enge* Raadt afgeſchaft en waar uit heeft beſtaan. 21. 22.
- Engelſche* kooplieden vry geley gegeven. 458. 511. merkt toegestaan. 462. voordeelen vergunt. 493.
- Eten* (Peter van) doet oorvede. 331. borgerschap weer gegeven. 532.
- Everdingen* (Beernt van) Raadt. 497. 525.
- (Wefſel) Ouderman. 42.
- Evert* Claesze Ouderman. 172.
- Claesze wegens Amersfoort

B L A D W Y Z E R.

foort afgezonden tot de vreedehandeling. 366.

Evert Dirksze Ouderman.
290. 356.

— *Henriksze Ouderman.*
231. 342. 426. 451. 482.

Excynfen wanneer ingestelt, verhoogt, afgezet of verminderd. 50.

Exue (recht van) waar in bestaat. 110.

Eyck (Gelis van) Ouderman.
204.

Eyft (Everard van) geeft het Kasteel Ter Horst over aan David van Borgonje. 318.

F.

Faes (Peter) Ouderman. 171.
203.

Fasse (Geryt) Ouderman. 186.

Filip Beerntsze Ouderman.
452. 513. Raadt. 481.

Foeck (Alert en Cornelis) borgerschap weergegeven. 295.

— (Geryt) Raadt. 56. 108.
borgerschap weergegeven.
295.

Foeyt (Geryt) vyand van den Bisschop. 131. gebannen.
148.

— (Jan) Raadt. 309. 425.
525. Ouderman. 356. 399.
497.

— (Willem) Schepen. 300.
Raadt. 356. Ouderman.
400. 498. Overste Ouderman.
527.

Folken Jansze Raadt. 512.

Fraterbeeren te Deventer vergunt Misse te doen. 455.

Freyffe van Stroowyk (Evert) Raadt van den Bisschop.
366.

G.

Gaasbeek (Jacob van) geeft een Tournoyspel. 6. wyn

vereert. 11. gaat af van zyne verbintenis met den Heer

van Berge. 42. gevangen van den Bisschop. 131. op

voorwaarden ontslagen. 132. 133. 134. komt weer te

Utrecht. 296. straft de wederspannige borgers van

Wyk. 344. overleden. 395. eisch op zyne nalatenschap.

537.

Gaes (Geryt) Ouderman. 26.

Galencoep (Claes van) Ouderman. 13.

— (Jacob van) Ouderman. 98. gebannen. 313.

Garstman (Henrik) Ouderman. 99. Raadt. 309.

Geestelyken geene borgers te Rome in rechten te betrekken. 48. aan hen geene

onroerende goederen te geven zonder kennis van den Raadt. 101. 102. 103.

292. hoe verre zys vry. 173. 174. 515 en volg-

weigeren de schatting te betalen aan Walraven van Meurs. 183. verkorten de

Gilden, en hoe daar tegen voorzien. 206. 207. 208. in onmin met Bisschop Ru-

dolph en waarom. 226. 227. weigeren den openbaren

godsdienst te doen. 226. 228. 234. wapenen zich tegens de Stadt en worden

het meester. 247. 248. klagen over geweldensaryen.

345. gehouden voor Stadts

in-

B I L D W Y Z E R.

- inwooners. 480.
Gelis Pouwelsze gerabraakt. 180.
Gemeente klok. 267.
Genevé (Kooplieden van) vry geley vergunt. 463.
Gent, ook *Gbent* (Henrik van) Raadt. 12. 98. Schepen. 170. 202. 230. 389. 409. 439. 459.
 ————— (JongeHenrik van) Raadt. 341. 390. 410. 440. Schepen. 459. 496. 525.
 ————— (Willem van) Schepen. 1. 55. 107. 184. 264. Overfte Ouderman. 26. Ouderman. 126. Borgermeester. 224.
Gerbrant Jacobsze Ouderman. 342. 399. 426. 451.
Gerftraen (Aernt) Raadt. 97.
Geryt Berentze Ouderman. 340. 411. 441. 461. Raadt. 497.
 ————— Gelisze als een verraeder geftraft. 188.
 ————— Gerytsze Raadt. 355.
 ————— Geryt Steffens zoons zoon Ouderman. 399. 461.
 ————— Hugensze Ouderman. 526.
 ————— Jacobsze Ouderman. 42. 290. gebannen. 313. weer in gelaten. 332.
 ————— Jan Wesselszoons zoon Ouderman. 3. 25. Raadt. 108.
 ————— Mathysze Ouderman. 14. 99. 118. 232. 357. 400. 427. 452. Raadt. 41.
 ————— Meuszewegens Amersfoort afgezonden tot de vreedehandeling. 366.
 ————— Steffensze Ouderman. 25. 98. 186. Raadt. 56. 223.
Geryt Volkensze Raadt. 301.
 ————— Woutersze Ouderman. 204. 265. 391. 452. 483. 526. Raadt. 289. 410.
Gefwore Wiffelaars aangestelt. 238.
Gefworens aangestelt. 49.
Gbeer (Jacob Jansze van) Ouderman. 483, Raadt. 512.
Gildebrief (nieuwe) 251. 279. 307.
Gildegeld waar toe te besteden. 207.
Gilden niet te verkorten door de Geestelyken. 206. 207. 208. krygen de macht der regeering. 249 en volg. veranderen een gevege vonnis van den Raadt. 274. waar hunne morgenspraken houden. 279. willen Stadts weyde weer hebben. 290. 291. willen weereldsche goederen uitder Geestelyken hand hebben. 292. 293. hun macht beteugeld. 343.
Godert Claesze Ouderman. 13.
 ————— Claes Folperts zoons zoon Ouderman. 118.
 ————— Egbertsze Ouderman. 26. 57. 109. Borgermeester. 263. Raadt. 264. Overfte Ouderman. 342.
 ————— Petersze Ouderman. 411. 441. Raadt. 482. 512.
Godsbuyfen heffen den zang op. 4.
Goert Willemsze Ouderman. 302.
Goes Egbertsze Raadt. 289.
 ————— (Jan) Raadt. 117.
 ————— (Geryt) Raadt. 56. 108.

B L A D W Y Z E R.

124.
Goeyer (Peter de) Ouderman.
 14.
Goude (Dirk van der) Ouderman. 13.
Goyer (Henrik de) Ouderman.
 42. 109. 126. 186.
 — (Jan de) Ouderman.
 26. 343.
 — (Peter de) Ouderman.
 301. 310.
Grachten geen vulnis in te werpen. 19.
Gratwerkers zys waar in bestond. 258.
Grawert (Beernt) Overste Ouderman. 3. Raadt. 25. de Stadt verboden. 38. Borgermeester. 171. 231. Schepen. 202. borgerfchap weer gegeven. 295. geld op zyn lyf gezet. 335.
 — (Dirk) gebannen. 313.
 — (Geryt) Raadt. 2. 224. Schepen. 24. 184. Ouderman. 126. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
 — (Jan Hugensze) Schepen. 124. 170. 223. Ouderman. 186. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
 — (Jan Woutersze) Raadt. 12. 40. voor een half jaar de Stadt ontzeit. 348.
 — (Johan) Ouderman. 14. de Stadt ontzeit. 38.
 — (Peter) Borgermeester. 124. Schout 172. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
 — (Willem Hermansze) Ouderman. 204.
Grawert (Wouter) fticht eene Vicarie. 299.
Grift van de Stadt tot in de Eem te graven. 106. 458.
Gruenenbercb, ook *Gronenbercb* (Gysbert van) ontborgerd. 291. Raadt. 341. Ouderman. 399.
 — (Gysbert van) de Snyder ontborgerd. 292.
 — (Huge van) Raadt. 25. 223. 264. Ouderman. 98. 124. 185. 341. ontborgerd. 291.
Gruenevelt, ook *Groenevelt* (Philips van) Raadt. 2. 309. Schepen. 24. 355. Ouderman. 56. Overste Ouderman. 108. stelt zich tegens den Biffchop. 131. gebannen. 148. borgerfchap weergegeven. 295. Verdinkmeester. 359. Borgermeester. 397.
 — (Jonge Philips van) Raadt. 390. 425. 460. 512. Ouderman. 410. 440.
Gruenewoude (Evert van) borgerfchap weergegeven. 295.
 — (Lubbert van) Raadt. 13. 97. 117. Ouderman. 42.
Gunter (Aernt) Ouderman. 25.
Gysbert Claesze Ouderman. 13. 109. 171.
 — Florensze Raadt. 2. 24. 97. 117. 230. doet oorde. 146. Ouderman. 411.
 — Goyertsze Ouderman. 41. 98. 117. 498. balling weer ingelaten. 332. 532.
 — Henriksze Raadt. 525.
Gys-

B L A D W Y Z E R.

- Gysbert* Jansze Ouderman. 204. 298. Raadt. 356. burgerfchap weergegeven. 532.
- Louwerensze Overste Ouderman. 14. 99. 172. Ouderman. 42. 118. 204. 232. burgerfchap weergegeven. 295.
- Luytgensze ontborgert. 292.
- Matheusze Raadt. 341.
- Pouskynsze Raadt. 202. 230. Ouderman. 342. 390.
- Ponciaansze Ouderman. 411. 441. 513.
- Rovertsze gebannen. 314.
- Rutgersze Ouderman. 427.
- Thomasze Ouderman. 482.
- H.**
- Hack* (Dirk) Ouderman. 172. 204. Raadt. 231. 300. gebannen. 314.
- (Gysbert) burgerfchap weergegeven. 532.
- Hackert* (Tyman) Ouderman. 125. 185. 224. 356. 410. 440. 461. 498. 526.
- Haen* (Geryt de) Overste Ouderman. 13. Ouderman. 109. Raadt. 41. 124. 185.
- (Roeloff de) Raadt. 223.
- Haer* (Jan van der) Ouderman. 118. 461. Homan van de peerden. 358. Schepen. 340. 525. Raadt. 390. Ooverste Ouderman. 499.
- Haer* (Loef van der) ontborgert. 291.
- Haesvelt* (Jan van) Ridmeester. 358.
- Hagenouwen* (Dirk van) gevangen en onthalt. 236. 237.
- Hamelenerch* (Gysbert van) Ouderman. 13. 99. 109. 391. doet oorde. 146. ontborgert. 291. Raadt. 410. 440. 460. 497. 525.
- (Jan van) Ouderman. 3. 26. 57. 357. 399. Raadt. 108. 309. doet oorde. 146. ontborgert. 291.
- Hamerstein* (Jan van) Raadt. 25. 56. Schepen. 124. 340. 389. 409. 439. 459. 496.
- Hanze* fteden (Kooplieden van de) voorrechten vergunt. 213. tot 220.
- Harderwyk* gaat een verdrag aan met Utrecht. 396.
- Hazart*, ook *Hazert*, (Beernt) Ouderman. 125. 185. 231. 301. 310. 356. 399. 426. 451. 482. 513.
- (Dirk) Raadt. 41.
- (Ector) Ouderman. 186.
- (Henrik) Raadt. 12.
- Haze* (Henrik de) Raadt. 13. 98. 117. 301. 309. Ouderman. 42. 186. 225. 357. 411. 499.
- (Jan die) Ouderman. 172.
- (Vranck die) Raadt. 25. 108. 231. 341. Ouderman. 57. 125. 204. 391.
- Heer* (Aernt) Ouderman. 265.
- (Claes) Ouderman. 451. 498.

B L A D W Y Z E R.

- Heer* (Dirk Claesze) Ouder-
man. 25. 98. 118. 343. 356.
Raadt. 179.
- (Dirk) Heyn Jongen
zoon Ouderman. 265. 342.
399.
- Heernken* (Henrik) Ouderman.
265.
- Heerkyn* (Jan) Raadt. 41. 97.
117. Ouderman. 224. 301.
- Heerzell* (Gelys van) Ouder-
man. 461.
- Helsdingen* (Gysbert van)
Ouderman. 265. 342.
- Henrik de Bastard van Mont-
foort* burgerfchap weerge-
geven. 295. Raadt. 398.
- Gerytze Raadt. 356.
- Gysbertsze Raadt.
398. Ouderman. 441.
- Henriksze Ouderman.
483. 514.
- Jacobsze Raadt. 2. Ouder-
man. 25. 109. Overfte
Ouderman. 57. Hoofman.
121. Biffchops vyand. 130.
onthoof. 143.
- Jacobsze Raadt. 300.
398. Ouderman. 357. 461.
- Jacob Dirks zoons
zoon Ouderman. 13. 109.
125. 311. Raadt. 185. 223.
- Jacob Tymansze Ouder-
man. 411.
- Jansze Ouderman. 224.
- Jan Lubbertze Ouder-
man. 310. 356. 399. 451.
Raadt. 425. 481. 512.
- Petersze Ouderman.
126. 225. Raadt. 125.
- Peter Tymans zoons
zoon Ouderman. 310.
Raadt. 355. 398.
- Sandersze Ouderman.
204. 232. 342. 391. 411.
441. 461. gebannen. 313.
geld op zyn lyf gezet. 335.
- Henrik Stevensze* Ouderman.
117. 171. 224. 265. 290.
311. 390. 440. 461. 498.
— Willemsze Raadt. 409.
- Hensberch* (Johan van) Bif-
fchop van Luik, zoekt
Hertog Philips met Brede-
rode te verzoenen. 317.
doet afstand van zyn Bis-
dom. 318.
- Herboert Aerntsze* Raadt. 224.
Ouderman. 302.
- (Geryt) Ouderman.
225.
- (Jan) gebannen. 313.
- Herdenbroek* (Eerft van) Ouder-
man. 13. 41. 98. 125. 186.
224. 390. Overfte Ouder-
man. 426.
- (Jonge Eerft van)
Schepen. 12. 263. 340. 511.
Ouderman. 57. uit den
Raadt gezet. 114. Raadt.
124.
- (Gysbert van)
Raadt. 117. Schepen. 202.
203.
- (Gysbert Eertze
van) Schepen. 170. 202.
gebannen. 313. weer inge-
laten. 331. voor een half
jaar uit de Stadt gezet. 348.
- (Jonge Gysbert
van) Schepen. 230. 481.
Ouderman 461.
- Herlem*, ook *Harlem* (Chri-
stoffel van) Raadt. 301.
309.
- Hermelen* verboden te vangen.
120.
- Hermey* Claesze Raadt. 309.
460. Ouderman. 356. 399.
440. 498. 526.

Her-

B L A D W Y Z E R.

- Hermen** Elyasze Ouderman. 311. 412. Raadt. 398.
- **Goeffensze** Ouderman. 390.
- **Henriksze** burgerschap weergegeven. 532.
- **Jansze** Ouderman. 265.
- **Reyertsze** Ouderman. 426.
- **Wyckmansze** Raadt. 426.
- Herp** (Jan Mathysze van) gebannen. 313.
- Heukehum** (Willem van) Abt van S. Paulus afgezet. 205.
- Hexius** (Goeswinus) sticht het Karmeliter Klooster. 524.
- Heze** (Jan van) gebannen. 312. hersteld. 331.
- (Willem van) tot Domdeken aangesteld. 144.
- Hillebrant** Dirksze Raadt. 55. 117. Ouderman. 301. 341. 410.
- Hoesden** (Gysbert van) Ouderman. 483.
- Hoet** (Arnt) Ouderman. 3. 109. Raadt. 25. 56.
- (Dirk) Borgermeester. 263. Raadt. 264. 289.
- (Gysbert) Ouderman. 391. 441. 498. Raadt. 410. 460.
- Hoey** (Erik van) vraagt het Bisdrom van Munster. 182.
- Hooge Knapen**, ziet *Knapen*.
- Holl** (Thomas) Ouderman. 357.
- (Willem) Ouderman. 13. Raadt. 117.
- Holland** (Jan van) gebannen. 313. weer ingelaten. 331. burgerschap weergegeven. 532.
- Hollanders** te Utrecht aangehouden. 448.
- Hollands eisch** van Utrecht. 534. 535.
- Honden** welke over de straat mochten gaan. 229.
- Hoofdgilden**. 251.
- Hoogste meer** waar iemandt heeft. 38.
- Hoorn** (Ludolf van) gezant naar Rome. 288.
- Horst** (Aernt van der) Ouderman. 2. 224. Raadt. 24. 124. Overste Ouderman. 185. gebannen. 312. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
- (Jacob van der) Raadt. 170. 223. Ouderman. 232. burgerschap weergegeven. 295.
- (Jan van der) Schepen. 170. 202. 230. gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
- (Pouwels van der) gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
- (Ricout van der) gebannen. 312. wegens Amersfoort afgezonden tot de vredehandeling. 366.
- (Steven van der) Raadt. 170. 223. gebannen. 314. weer ingelaten. 331.
- Houdaen** (Dirk van) Schepen. 12. 40. 97. 116.
- Houten** (Jan van) Ouderman. 391.
- Houtsys** waar in bestond. 258.
- Hubert** Coenraetsze Ouderman. 356. 461. Raadt. 525.
- Hudefys** waar in bestond. 258.
- Huemen** (Herman van) Ouderman. 225.
- Huge** Jansze Ouderman. 225. ver.

B L A D W Y Z E R.

vergunt een balk te leggen
in Stadts muur. 488.
Huge Lubbertsze Ouderman.
41.

I.

Jaarsysen welke. 155. wan-
neer te betalen. 156.

Jacob Claesze gebannen. 313.
— *Egbertsze Raadt.* 460.

497.

— *Henriksze Ouderman.*
265. 290. 342. 411. 461.

498. 526. Raadt. 389. 440.

— *Henrik Jacobs zoons*
zoon Raadt. 170. Ouder-
man. 203.

— *Jacobsze Overste Ouder-*
man. 290. gebannen.

313. Ouderman. 357. 399.

440. 460. 498. Raadt. 426.
525.

— *Janfe Ouderman.* 265.
356. 399. 427.

— *Janfe Raadt.* 356. 451.

— *Martynsze Raadt.* 97.
116.

— *Petersze* gebannen. 312.
— *Stevensze* gebannen.

312. geld op zyn lyf gezet.
335.

— *Tymansze Raadt.* 12.
41. 224. Ouderman. 99.

441. Overste Ouderman.
301. 310.

— *Woutersze Ouderman.*
56. 108. 125. 224. 265. 341.
Raadt. 184.

Jan Aerntsze gebannen. 147.
geld op zyn lyf gezet. 200.

— *Albertsze Raad.* 2. 56.
— *Claesze ontborgert.* 291.

— *Claes Geryts zoons zoon*
Raadt. 97. Ouderman. 171.

Jan Dirksze Ouderman. 203.
Raadt. 289. 410. 440. ge-
bannen. 314.

— *Egbertsze ontborgert.*
292.

— *Evertsze als verrader ge-*
straf. 188.

— *Gerritsze borgerfchap*
weergegeven. 532.

— *Goertsze Ouderman.* 301.
310.

— *Gysbert Claesze Raadt.*
525.

— *Gysbertsze borgerfchap*
weergegeven. 532.

— *Henrik Mouwertsze*
Raadt. 108.

— *Henriksze Ouderman.*
310. 399.

— *Herbertsze Raadt.* 525.

— *Hermansze borgerfchap*
weergegeven. 295. Raadt.

341. 389. Ouderman. 410.
440. 460.

— *Jacob Peters zoons zoon.*
Raadt. 124. 301. 355. 525.

Ouderman. 232. 357. bor-
gerfchap weergegeven. 532.

— *Jan Geryt Gepels zoons*
zoon Raadt. 56.

— *Jan Reyners zoons zoon*
Ouderman. 3. 357. 452. 513.

— *Jansze Raadt.* 12. 264.
289. Ouderman. 109. 125.

186. 513.

— *Joesten Raadt.* 398. Ou-
derman. 427. 483.

— *Korskynsze Ouderman.*
266. 441. 483. Raadt. 512.

— *Lambert Ludekyns zoons*
zoon Ouderman. 117.

— *Lambertze Ouderman.*
25. 26. 109.

— *Lourensze Ouderman.*
399.

B L A D W Y Z E R.

- Jan Louwensze Ouderman.** 171. 203. 290.
 — **Luytkensze Ouderman.** 204. 357. 400. 427. 483. Schepen. 300. Raadt. 451. 512.
 — **Petersze Raadt.** 348. Ouderman. 461. 482. 498. 513.
 — **Ponciaensze Ouderman.** 427. 462. 499. gebannen. 313. weer in te komen. 332. Raadt. 525.
 — **Pouskynsze Raadt.** 356. Ouderman. 400.
 — **Reynersze Ouderman.** 42. 311.
 — **Robbertsze Ouderman.** 3. 42. 99. 118. 186. 232. 311. 357. 411. 441. 461. 498. 526.
 — **Thomaesze Raadt.** 185. 398. Ouderman. 302. 311. 427. 483. 526.
 — **Vranckensze Ouderman.** 14. 186.
 — **Weernertze Ouderman.** 498. 527.
 — **Willamsze Ouderman.** 186. Raadt. 341. 389.
 — **Willemsze Ouderman.** 342.
 — **Woutersze Ouderman.** 41. 265.
S. Jans Kerk rechtsgebied bevestigd. 424.
Ingen (Willem van) Ouderman. 57. 356.
Joden en Jodinnen de Stadt verboden. 54.
Johan Hertog van Cleeftracht Hertog Philips te verzoenen met Gysbert van Brederode. 317. 319. borg voor het verdrag. 321. ontheft van zyn borgtocht. 340. zyn brief ten behoeve van den Heer van Brederode. 456.
Jonge (Adriaen die) Ouderman. 118.
 — (Dirk de) Raadt. 41. 98. 117.
 — (Evert die) ontborgert 291. Raadt. 497.
 — (Otto) Canonik de Stadt ontzeit. 48.
 — (Wouter die) Raadt. 426. 497.
Jorden Willemsze Ouderman. 342. 400. 513.
Jutsfaes (Jacob van) Schepen. 300. 355. 425.
 — (Jan van) Schepen. 12. 97. 116. Raadt. 416.
 — (Loef van) Raadt. 482.

K.

- Kannemaker** (Peter) Ouderman. 302.
Kanenbroek (Aelbert van) Ouderman. 357. 400. Raadt. 426.
Karel Hertog van Bourgonje trouwt zyn derde vrouw. 515. zyne eiffchen van het Sticht. 536.
Karmeliten klooster gesticht. 523.
Katwyk, ziet *Catwyk*.
Kerken Ghysbertsze Ouderman. 452.
Kerspelkerken heffen den zang op. 4.
Kessel (Tyman van) gebannen. 314. weer in te komen. 332. burgerfchap weer gegeven. 532.
Ketelaer (Claes) Raadt. 300.
Keurmedige wie. 111.

Keur-

B L A D W Y Z E R.

- Keurmeesteren* loon. 18. jaarlyks aan te stellen. 187. eedt. 235. hoe te verkiezen. 260.
Key, ook *Kye* (Jan) Ouderman. 42. 118. 171.
Keyfer (Claes de) Ouderman. 290.
 — (Geryt de) Overste Ouderman. 3. 57. Raadt. 25.
 — (Herman) Raadt. 2. 24. 56. 108.
Keyferfche schilden hoe veel waerdig. 535.
Killefeyn (Berent van) balling weer in te komen. 332.
Kiften in de Raadt en Oudermannen kamer. 162.
Kleppers aangesteld. 454.
Kleyenborch (Wessell van) Raadt. 13.
Knapen wie en hun ampt. 70. getal en kleding. 71. 72. 483. loon als uitreizen. 462. 528.
Knoep (Aernt) ontborgert. 291.
 — (Henrik) Ouderman. 41. 311. 526. Raadt. 116. 230. ontborgert. 291. herstelt. 532.
 — (Herman) Ouderman. 390.
 — (Jan) Ouderman. 172. 357. 452. 443. Raadt. 265. ontborgert. 291.
Knyff (Geryt) Raadt. 2. 24. 54. 439. 460. Ouderman. 108. 125. 185. 513. Schepenen. 223. 263.
 — (Jan) Raadt. 12. 97. 171. 202. Overste Ouderman. 41. 117. Ouderman. 231.
 — (Jonge Jan) Raadt. II. Deel. 409. Ouderman. 451. 484. Burgermeester. 524.
Koeniken (Henrik) Ouderman. 186. 391. 411. 461.
Koevoet (Aernt) gestraft wegens oproer. 37. 38.
Kraen (Geryt die) Raadt. 117. 301. 309. 398. 410. 426.
 — (Geryt die) Roelofsze Raadt. 451.
 — (Gysbert die) Raadt. 451. 512.
 — (Jan die) Ouderman. 57. 118.
 — (Roeloff die) Ouderman. 172. Raadt. 224. 289. 341. 390. 440. 482. Stokmeester. 359. Burgermeester. 263.
Krieck (Geryt) Raadt. 289. 440. 482. Ouderman. 411. 514.
Kroeck (Herman) Raadt. 451. 482. 512.
Krukert (Beernt) ontborgert. 292.
Kutert (Gysbert) Ouderman. 171.
 — (Gysbert en Korstgen) burgerfchap weer gegeven. 532.
- L.
- Laer* (Jacob van) Raadt. 460. 497. 525.
Lagenoot (Thys) gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
Lakenrederye begunfticht. 421.
Lalain (Simon van) komt te Utrecht, en waarom. 367.
Lambert Florensze Ouderman. 341. Raadt. 398.
 N n Lam.

B L A D W Y Z E R.

- Lambert** Henriksze burger-
schap weergegeven. 295.
— Maesze Ouderman.
4.
- Mouwersze Ouder-
man. 231. 426. 452.
- Vrederiksze Ouder-
man. 13.
- Lange** (Henrik die) Ouder-
man. 341.
— (Jan de) Ouderman.
13. 117.
— (Jan die) Aelbertsze
Ouderman. 57.
- Lannoy** (Anthoni) komt te
Utrecht, en waarom. 367.
— (Jan van) komt te U-
trecht, en waarom. 132.
367. 406.
- Lantscroen** (Adriaen van)
Schepen. 1. 24. 55. 107.
511.
— (Jonge Adriaen
van) Schepen. 116. 397.
439. burgerfchap weer-
gegeven. 295. Raadt. 341.
Borgermeester. 356. 425.
481. Schatmeester. 359.
— (Jacob van) Ou-
derman. 390.
— (Jan van) Sche-
pen. 409. Ouderman. 498.
526.
— (Roertert van)
Schepen. 12. 40. 97. 116.
- Lauwenrecht** onder Stadts
vryheit. 400.
- Lederdam** (Dirk) waarom ge-
fraft. 430.
- Lege** (Albert de) Ouderman.
109.
- Lege Knapen**, ziet *Knapen*.
- Lekkendyk** ordonnantie op de-
zelve. 374. 375. 376. 377.
— uitzettinge. 186.
- Lekkendyks** Heemraden door
de Stadt aangestelt. 165.
hoe te kiezen. 260. door
den Cameraar van den Dyk
te betalen. 462. 529.
— benedendams ver-
betert. 96. Dykbrief. 240.
- Lent** (Jan van) Ouderman.
498.
- Lefe** (Henrik de) Raadt. 170.
- Levensmiddelen** goet koop.
455.
- Lewen** (Jan van) Ouderman.
290. 441. 498.
- Lewenberch** (Henrik van)
Schepen. 512.
— (Herman van)
Raadt. 2. 24. 56. 108. 223.
Schepen. 124. 184. 264.
340. 389. 425.
- Leyen** (Peter) ontborgert.
291.
- Leyften**. 349.
- Libelmeefters** hoe te verkie-
zen. 260.
- Lichtenap** (Gysbert) Raadt. 2.
56. Ouderman. 25.
- Lichtenberch** (Alfer Alferfe
van) Raadt. 170.
— (Braem van)
Ouderman. 2. 25. Sche-
pen. 55. 107. 124. 355.
397. 425. 512. burgerfchap
weergegeven. 295.
— (Jan van) de
jonge Borgermeester. 12.
390. Raadt. 98. Schepen.
340. 409. 439. Verdink-
meester. 358.
— (Jan Jacobsze
van) Ouderman. 342. 441.
461. Raadt. 410. Overfte
Ouderman. 498.
— (Jan van) van
Lantscroon Schepen. 40.
116. *Lieb-*

B L A D W Y Z E R.

- Lichtenberch* (Jan Proys van) Raadt. 355. 512. Ouderman. 399. 451. 482. verkiesbaar tot den Raadt. 532.
- (Werner van) Raadt. 355. 512. Ouderman. 399. 451. 482. verkiesbaar tot den Raadt. 532.
- (Wouter van) Ouderman. 426.
- Lieber* (Vaelric) ter dootgebracht. 229.
- Lieboert* (Aernt) Raadt. 2. 97. Ouderman. 118. gebannen. 147.
- (Oelrik van) Ouderman. 110.
- Loeborft* (Bertelmeus van) Raadt. 170. 203. 230. 341. 389. 482. Ouderman. 427.
- (Jan van) Ouderman. 172. 400. 441.
- (Willem van) Schepen. 124. 459. 525. Ouderman. 185. 410. 498. Raadt. 223. 264. 300. 309. 356. Overfte Ouderman. 440.
- Loderwyk* Aerntsze Ouderman. 109.
- Loedze* (Meyfter Jacob in der) Raadt. 356.
- Loenen* (Claes van) geld op zyn lyf gezet. 335.
- (Henrik van) Ouderman. 411. 441. 461. 513.
- (Jan van) Raadt. 309. 356. 398. 512. Stokmeester. 359. Ouderman. 427. 451. 483.
- (Walich van) gebannen. 314. weer in te komen. 332. burgerschap weer gegeven. 532.
- Loterye* uitgeschreven. 50 51. 52. 101. 238.
- Loze* (Henrik de) Raadt. 203. 230.
- Luke* (Jan) Ouderman. 42.
- Luttikenbuys* (Braem van) Raadt. 2. 185. 264. 289. Ouderman. 26. 57. 109. 125. 225. Borgermeester. 263.
- (Henrik van) Raadt. 41.
- Luytken* Korskynsze Ouderman. 3. 26. Raadt. 117. 341.
- Lyfrenten* hoe opgenomen. 420.

M.

- Maaltyden* door de Stadt gegeven. 445. 475.
- Maandzyfen* welke. 155. binnen welken tydt te betalen. 156.
- Maarschalken* benadeelen de Utrechtiche borgeren. 477.
- Maarsen* en *Maarsveen* (Die van) verblyven hunne breuken aan de Stadt Utrecht. 151.
- Maech* (Peter) Ouderman. 204. 399.
- Maern*, ook *Meern* (Willem van der) Ouderman. 427. 452.
- Maersen*, ook *Mairsen* (Geryt van) Ouderman. 13. Raadt. 264. 289.
- (Huge van) Raadt. 390. 410. Ouderman. 441. 461. 498.
- (Jan van) Raadt. 356. 398.
- (Willem van) Ouderman. 231. 301.
- Maes* Willem Peters zoons
N n 2 zoons

B L A D W Y Z E R.

- zoon Ouderman. 171. burgerfchap weergegeven. 295. gebannen. 314. herftelt. 332.
- Maeffe* (Peter) gebannen. 313.
- Makelaars* van de wyne waar na zich te fchikken. 72. 73.
- Makener* (Jan van) Raadt. 309.
- Mallus* wat betekent. 9.
- Malfen* (Henrik van) Ouderman. 42. 118. Raadt. 97.
- (Herman van) Ouderman. 391.
- (Pouwels van) Raadt. 525.
- Mannen* macht over de Vrouwen. 55.
- S. Marie* Capittel vonnift eenen Canonik. 357.
- Marre* (Henrik) Ouderman. 13. 41. 98. 125. 224. 311. Raadt. 300.
- Marten* Henriksze Ouderman. 224. 265.
- Jacobsze Ouderman. 290. 391. 441.
- S. Martin* hoe geeërt. 165. 166.
- Mafcb* (Henrik van) Burgermeester. 98.
- (Peter) Ouderman. 427.
- (Vrederik van der) doet oorvede. 146. Raadt. 398. 425. 482. Ouderman. 452.
- Maflich* (Jan van) Ouderman. 99.
- Mafwyc* (Jan van) Raadt. 185. Ouderman. 357.
- Mattbeus* Gysbertsze Ouderman. 172. 203. 399. 427. 452. Raadt. 230. 356. 497.
- Overfte Ouderman. 301. 310.
- Mattbeus* Henriksze Ouderman. 356. 440. 513.
- Mattbys* Dirksze gebannen. 313.
- Jansze Ouderman. 203.
- Meer* (Aernt van der) Ouderman. 290.
- (Hermannus van der) vyand van den Biffchop. 131. gebannen. 147. 148. geld op zyn lyf gezet. 199.
- (Jan van der) Raadt. 12. beklaagt ten onrecht Stadts ingezeetene voor den Maarfchalk. 400.
- Meerne* (Willem Jansze van der) ontborgert. 291.
- S. Meertens* Gafhhuifgefticht. 240. land aan gefchonken. 511.
- Mees* (Peter Gelysze) Ouderman. 440.
- Mergengeld* ingevoert en ongenoegen van het gemeen daar over. 35. 36. uitgezet. 173. 393. 396.
- Merre* (Henrik) Ouderman. 185. 265.
- Merten* Jacob Peters zoons zoon Ouderman. 265.
- Meurs* (Henrik) Biffchop van Munfter maakt vrede met den Utrechtschen Biffchop. 96. zyn doot. 182.
- (Walraven van) doet geld slaan. 53. verbind zich met enige Geldersche. 121. ftaat af van het Utrechts Bifdom. 127. zoekt Biffchop van Munfter te worden. 182. eift fchattinge van de Utrechtsche Geefte.

B L A D W Y Z E R.

- stelykheit. 183. verkoren tot Bisschop van Munster. 220. de Stadt Munster hem tegen. 221. schelt kwyt aan het Capittel te Deventer de geeïste onderstandgelden. 222. zyn doot. 317. erfgenamen voldaen. 378.
- Meyns* Roetersze Ouderman. 225. 301. 399. Raadt. 512.
- Micbiel* Roelofsze Ouderman. 186. 483.
- Middelwyck* (Jan van) doet oorvede. 331.
- Milet* (Pieter) Prooft van Westvriesland. 397.
- Militis* (Jan) Vicarius van den Bisschop. 367.
- Minnebroeders* (vreemde) niet te huisvesten. 62.
- Modde* (Reyner) Raadt. 13. 170. 203. 231. 341. 440. Ouderman. 42. 99. 118. 399.
- Moidrecht* (Henrik van) Ouderman. 400.
- Moirkyn* (Jan) Ouderman. 231.
- Mont* (Jan) Ouderman. 302. 411. 441. 498. 527.
- Montfoort* (te) verboden te gaan 114. of iemand van haar te huizen. 127.
- (Alfert van) gezant naer Romen. 288.
- (Borchgraaf van) te Utrecht onthaalt. 542.
- (Henrik van) tracht Hertog Philips met Gysbert van Brederode te verzoenen. 319.
- (Jan van) verleid met de Stichtsche goederen. 423.
- Montfoort* (Johan van) gevangen gehouden van zynen zoon. 120.
- (Willem van) de Stadt verboden. 58. 59. geld op zyn lyf gezet. 61. niemand eenige gemeenschap met hem te hebben. 105. tracht Utrecht in te nemen. 110. 111. aengezet door den Hertog van Borgonje. 112. verzoent zich met den Bisschop. 126. ontheft van vorige vonnisse. 145. gebannen. 314.
- Mouwer* (Jan) Schepen. 264.
- Muiden* de Stadt verdraecht zich met Utrecht. 446.
- Muizen* doen veel schade. 123.
- Munt* van payement en scheidpenningen. 405.
- Musch* (Peter Gelisze) Ouderman. 342. 390. 461.
- Muuren* van Stadts wallen gemaakt uit boetens. 267.
- Mynden* (Melis van) gebannen. 314. Raadt. van den Bisschop. 366.

N.

- Nassau* (Jan Grave van) waarom te Utrecht komt. 281. gevryd van zyne borchtocht. 348.
- Neeb* (Henrik van) Ouderman. 3.
- Nesf* (Heynken van) gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
- Neude* gestraat. 514.
- Niewaek* (Daniel van) Schepen- klerk. 233. zyn ampt ontnomen. 234 gebannen 314.
- Nn 3 Noord.

B L A D W Y Z E R.

- Noordwyk* (Gerrit van) ge- dood aan de Bild. 347.
- Noteboem* (Jan) Ouderman. 42. Raadt. 98. 117.
- Nyenrode* (Jan en Splinter van) stellen zich tegens den Biffchop. 131. verboden hen te huizen. 148.
- Nyvevelt* (Bartelmeus van) Ouderman. 14. 172. 232. 514. Borgermeester. 203. Schepen. 300. 397. Overfte Ouderman. 357. 483. Schatmeester. 359. Raadt. 425. 451.
- (Henrik van) Borgermeester. 124. 263. 341. Schepen. 184. 389. 439. Overfte Ouderman. 225. 411. 461. Ouderman. 499. Raadt. 525.
- (Jacob van) Maar- fchalk benadeelt eenen borger. 477.
- (Roelof van) Raadt. 460. 497. Schepen. 525.
- (Steven van) Borgermeester. 1.
- (Willem Willemsze van) Schepen. 398. Ouderman. 441. Raadt. 460.
- Nypfer* (Tyman) Schepen. 1. 24. Raadt. 56. 108. 124. 185. 224. 341. ont- borgert, 291.
- O.
- Oerde* (Elyas van) Raadt. 497. Ouderman. 527.
- Oeftrum* (Alphar van) Ouderman. 427. 452.
- (Dirk van) Schepen. 264.
- (Geryt van) Ouder- man. 186. Raadt. 224.
- (Jacob van) Ouderman. 3. Raadt. 25.
- (Reyner van) Ouderman. 110. uit den Raadt gezet. 114.
- Ogbe* (Aernt) Ouderman. 3. 26. 172. Raadt. 203.
- Ommegangen* hoe geviert. 32. 33.
- Ondaden*. 261.
- Oploe* (Jacob van) balling weer in te komen. 332.
- Oproer* in de ftadt. 272. 288. 305. voorvallende waar te vergaderen. 267.
- Oude fchilde* hoe veel wacr- dig. 168.
- Oudencoep* (Tyman van) Raadt. 185. 223.
- Oudermans* geheimschryver wat doen moet. 187. loon. 260.
- Oudermannen* niet in den Raadt te zitten. 248. hoe te kiezen. 253.
- Oudewater* (Jan van) Overfte Ouderman. 171. Ouderman. 201. Raadt. 231. 309. Borgermeester. 300. 398. Schepen. 355.
- Overften* ftadts ampten te be- zetten. 99. wedde. 162. 462. 530. eedt. 163. ge- bore borgers te moeten zyn, een paard te houden. 178. 233. 454. Covels waar van te maken. 233. acht jaren te wachten eer weer verkiesbaar zyn. 462. uit- reizende hoe veel te heb- ben. 529. 530.
- Overyffel* weigert deel te ne- men in den Munfterfchen oorlog. 221. wil David van Bor-

B L A D W Y Z E R.

Borgonje niet voor Bis-
schop aannemen. 328. er-
kent hem. 329.

P.

Paeds (Willem) gezant naer
Romen. 288.

Pallaes (Floris van) Sche-
pen. 439. 496. Ouderman.
526.

— (Hubert van) Raadt.

97. 426. Overste Ouder-
man. 118. ontkomt uit de
gevangenis. 145. de stad
verboden. 147. Ouderman.

399. 483. 513. Borgermee-
ster. 451. afgesteld. 452.

Papegaey door de Schutten
geschoten. 159.

Passert (Herman) Ouderman.
204. 342. 391. 427. 452.
483.

Pasteybakker (Henrik) Raadt.
389. 439. 460.

Penningwaarde wat beteekent.
67.

Pestziekte te Utrecht. 180.
501. 522.

Peter Dirkze Ouderman. 460.
513.

— *Faesze* Ouderman. 57.
342.

— *Hubert Daniëls zoons*
zoon Raadt. 2. 25.

— *Jansze* Raadt. 124. 356.
Ouderman. 310. 482.

— *Rodekensze* Ouderman.
400.

— *Rovertze* Ouderman.
440.

— *Stevensze* Ouderman.
14.

Peter Willemze Ouderman.

14. 109. 125. 265. 342.
Raadt. 41.

Phillips Hertog van Borgou-
je verwekt vyanden aan

Utrecht. 112. tracht zynen

zoon David Bisschop te

maken. 281. 285. komt in

s' Hage. 297. trekt naer U-

trecht. 319. komt in de

stadt. 326. belegert Deven-

ter. 327. krygt die stad in.

329. zyn overlyden. 515.

Plaatz waarom zoo genoemd.

8. 9. welke waren daar te

koop stonden op de jaar-

merkten. 52.

Placaat waar van afkomstig. 9.

Plaet (Jacob) gebannen.
312.

Pleiten waar van afkomstig.
9.

Ploes (Jacob) geld op zyn
lyf gezet. 335.

Poelgeest (Jacob van) tot
Abt van St. Paulus aange-
stelt. 205.

Poll (Vrederik van) geban-
nen. 313. 348.

— weer ingelaten. 331.

Ponciaans dagh hoe geviert.
302. 343.

Ponden (Met) hoe de beta-
ling geschiede. 154.

— twee op de kist te
brengen. 162.

Post (Jacob) Raadt. 231.

Pot (Jacob) Ouderman. 99.
Raadt. 117. 171. 203.

— (Peter) Raadt. 525.

Pous Willemsze Ouderman.
311.

Pouwels Gerytsze Raadt. 289.

— Gysbertsze Ouder-
man. 171. 203. 343.

Nu 4 *Pou-*

B L A D W Y Z E R.

- Pouwels** Fouwelsze Ouder-
man. 483. Raadt. 572.
- Proeft** (Willem) Raadt. 2.
Ouderman. 25. 56. 109.
125. 185. 224. 265. 311.
ontborgert. 291.
- (Jonge Willem) Ou-
derman. 98.
- Proys** (Albert) borgerfchap
weer gegeven. 295. Raadt.
341. 389. fchatmeester. 359.
Schepen. 409. Borgermee-
fter. 439.
- (Beernt) Schepen. 355.
398. 481. Overfte Ouder-
man. 426. uit de ftadt ge-
zet. 499.
- (Beernt Albertsze) uit
de ftadt gezet. 499.
- (Beernt Berentsze) uit
de ftadt gezet. 499.
- (Jacob) Schepen. 1.
389. 459. zet zich tegens
den Biffchop. 131. ont-
komt uit de gevangenif.
145. de ftadt verboden.
147. geld op zyn lyf ge-
zet. 199. borgerfchap weer
gegeven. 295. 296. afge-
zant naer Philips van Bor-
gonje. 319. Borgermeester.
340. 409. 496. Ridmeester.
358. zyne gelede ne fchade
vergoed. 361. Raadt. 440.
uit de ftadt gezet. 499.
- (Jan) Domdeken komt
in woorden met den Bis-
fchop. 119. uit de ftadt
verdreven. 130. ontzet van
zyne geeftelyke waerdig-
heden. 144. komt weer te
Utrecht. 296. herfteld, en
gezant naer Hertog Philips.
318. berooft van zyne De-
canie. 500.
- Proys** (Jan Aerntsze) vyand
van den Biffchop. 131. ge-
bannen. 148. herfteld. 295.
uit de ftadt gezet. 499.
- (Roelof) met hem
niet te eten of te drinken.
500.
- (Roertart) Ouderman.
13. 98. Borgermeester. 40.
116. overleden. 130.
- van Lichtenberch (Jan)
Borgermeester. 2. 55.
Raadt. 24. Ouderman. 109.
Hoofdman van de gewa-
pende borgers. 121. over-
leden. 130.
- Putkuyp** (Aan de) byeen-
komt gehouden. 76. en
volg.
- Pyll** (Henrik) Ouderman.
231. 357. ontborgert. 291.
Raadt. 398.
- Pypers** van de ftadt. 30. 31.

Q.

Quadyen. 428.

R.

Raadt der ftadt Utrecht
geeft verlichting van straf
aan enen verwezenen. 11.
geene vergaderinge te ma-
ken om iemand in te bren-
gen, of te keeren. 27. gee-
ne ballingen in te komen.
28. niet die in des Biffchops
of anderen eedt. 28. 29.
168. beamp ten van ande-
re hoe te ftemmen. 28.
handhaaft de rechten der
borgeren. 47. hoe te ver-
kiezen. 78. 251. 262. geeft
verfchoning en vryfpre-
king

B L A D W Y Z E R.

- king van misdaden. 151.
 niet in te kiezen dan de-
 welke in de stad wonen.
 167. vermindert de renten.
 168. hoe de Geestelyken be-
 teugeld. 228. 332. vermeer-
 tert van de Geestelykheit
 en het gemeen. 247. 248.
 wat niet doen mag zonder
 kennis der Gilden. 262.
 leend geld. 353. aanklachten
 aan haar hoe te ver-
 volgen. 401.
- Raats* ampten hoe te verge-
 ven. 260. besluiten niet te-
 gen te gaan. 115. 514.
- Raden* hoe uitvoeren het
 geen hen bevolen is. 30.
 voor de poorten te zitten.
 114. mede te waken. 177. bin-
 nen welken tyd hunne za-
 ken te eindigen. 167. stadts-
 wegen uitreizende hunne
 verteeringe op te geven.
 169. hoe veel toegeleit.
 462. 530. niet uit de stad
 te gaan in tyden van de
 pestziekte. 180. op te staan
 als hunner nabestaande za-
 ken voorgebracht worden.
 189.
- Raepborst* (Folpert van) Raadt.
 408. 481. gebannen. 147.
 geld op zyn lyf gezet. 200.
 burgerschap weergegeven.
 295. Ouderman. 311. 356.
 411.
- (Jan van) Raadt.
 13. 41. 97. 117.
- Ram* (Adriaan) Ouderman.
 14. 109.
- (Arnt) Raadt. 482. Ou-
 derman. 514.
- Ramp* (Pieter) gevonnist van
 het Capittel van St. Marie.
 357. 358.
- Rechtspleging* hoe te oefnen.
 339.
- Reneffe* (Arnt van) Borger-
 meester. 511. reist naer het
 heilige landt. 534.
- (Jan van) stelt zich
 tegens den Bisschop en
 wordt gevangen. 131. hoe
 zyne vryheit bekomt. 139.
- (Jan van) Borger-
 meester. 389. 452.
- (Vrederik van) stelt
 zich tegens den Bisschop
 en wordt gevangen. 131.
 hoe zyne vryheit bekomt.
 139. doet nevens zynen
 broeder Jan afstandt van
 het recht op de nalaten-
 schap van Jacob van Gaas-
 beek. 142. tracht te ver-
 geefs in de stad te ko-
 men. 181. Heer van Ry-
 nouwen. 182. gezant naer
 Hertog Philips. 319. zyne
 erfgenamen de schade door
 het afbranden van Rynou-
 wen vergoed. 361.
- van Baar (Jan van)
 Schepen. 496.
- van Zuylen (Johan
 van) balling. 139. 140.
- Reningen* (Henrik van) Raadt.
 108. ter dood gebracht.
 229.
- Renten* (Met) hoe de beta-
 ling geschiede. 154.
- Reventer*. 292.
- Reyer* Hermansze wegens A-
 mersfoort gezonden tot de
 Vredehandeling. 366.
- Reyner* Aerntsze Ouderman.
 3. 26. 57. Overste Ou-
 der-
 N n 5

B L A D W Y Z E R.

- derman. 109. doet oorvede. 146.
- Reyner* Franckensze voor een half jaar uit de stad gezet. 348. borgerfchap weergegeven. 532.
- Willemsze Ouderman. 13. 513. Borgermeester. 263. Raadt 289.
- Rbenen* erkent Biffchop David voor haren heer. 318.
- Rbenen* (Herman van) gezant naer Romem. 288.
- Rietvelt* (Jan van) Raadt. 230. gebannen. 314.
- Rode* (Pieter Willemsze de) Ouderman. 265. 514.
- Rodenborch* (Jan van) Ouderman. 452.
- Roelof* Dirksze Ouderman. 99. 225. 265.
- Woutersze Raadt. 289.
- Roemer* (Jan) Raadt. 460. 512.
- Romer* (Gysbert) borgerfchap weergegeven. 532.
- Rosenbos* (Joris van) waarom te Utrecht komt. 367.
- Rotten* doen veel fchade. 123.
- Roye* (Pet. de) Ouderman. 290.
- Runen* wat beteekent. 252.
- Rutger* Aerntsze balling weer ingelaten. 331.
- Claesze Ouderman. 41.
- Egbertsze Ouderman. 311. 391.
- Petersze Ouderman. 186.
- Rumeel* (Gysbert van) Ouderman. 117.
- Rwfcch* (Alfer) Schepen. 439. 512.
- Rwfcch* (Arnt) Schepen. 496.
- (Dirk) Raadt. 525.
- (Evert) Ouderman. 36.
- (Herman) Ouderman. 13.
- (Jan) Raadt. 12. 41. 117. 223. 341. Ouderman. 99.
- (Jan Petersze) Schepen. 24. 107. 124. 184. Raadt. 56.
- (Peter) Raadt. 108. 124. 398. Ouderman. 186. 343. 527.
- Rycout* Gerritsze Raadt. 410. 460. 482. Ouderman. 441.
- Ryn* (Aernt over) Ouderman. 13. 56. 109.
- Ryn* (Adriaen van) Schepen. 389. 409. 439. 459. 496. 525.
- (Aelbert van) Raadt. 56. 108. 309. 410. 440. 460. 497. Ouderman. 391.
- (Geryt van) Raadt. 264. 356. 410. Schepen. 300. 398. Overfte Ouderman. 441.
- (Jonge Geryt van) Raadt. 341. 390. 525. Schepen. 459. 497.
- (Geryt van) Zoudens zoon Schepen. 459. 496. 525.
- (Gysbert van) Raadt. 2. 25.
- (Herbern van) Schepen. 496.
- Rynouwen* verbrand. 181.

S.

Sacraments omdraging. 304.

Sar (Geryt) Raadt. 224.

Ou-

B L A D W Y Z E R.

- Ouderman. 290.
Scade ziet *Schade*.
Seadyc (Goessen van) Ouder-
 man. 491.
 — (Gysbert van) Ouder-
 man. 390.
Scapen Claesze gebannen.
 313. geld op zyn lyf ge-
 zet. 335.
Scay (Geryt) Ouderman. 301.
Sceel (Jan van den) Ouder-
 man. 301.
Schade (Cornelis Aelbertsze)
 Raadt. 289.
 — (Geryt) Ouderman.
 310. 426. Raadt. 460.
 — (Vrederik) Ouderman,
 13.
Schatmeesters ampt. 359.
Schayck (Goessen van) Raadt.
 309.
Scheidelpenningen. 405.
Schellings waarde. 82.
Schepenvoden (Ordonnantie op
 de 74. 75. 76.
Schepenen een paerd te hou-
 den. 178. hoe te kiezen,
 252. waar geeedt. 255.
Scherbl (Jan van) Ouderman.
 310.
Scherpenborch (Henrik van)
 Raadt. 55. 116.
 — (Willem Jansze
 van) Raadt. 185.
Schilden hoe veel waerdig. 22.
 23.
Schinkel (Jan) Raadt. 289.
 390. 410. 440. 460. Ou-
 derman. 342. gebannen.
 500.
Schive (Dirk) Raadt. 289.
Schoerle (Jan van) doet oor-
 vede. 146.
Schorel (Jan van) Raadt. 355.
 425.
Schot (Bertelmeus) Raadt. 98.
 Ouderman. 118. doet oor-
 vede. 146.
 — (Claes) Raadt. 13.
 — (Jan) Ouderman. 3.
 526. Raadt. 25. 56. 108.
 vyand van den Bisschop.
 131. gebannen. 147. 148.
 geld op zyn lyf gezet.
 200.
Schout der Stadt geene goe-
 deren aan te slaan zonder
 behoorlyke rechtsoeffenin-
 gen. 110.
Schout ook *Scout* (Aernt) Ou-
 derman. 482. 513.
 — (Claes) Ouderman. 25.
 98. 172. 232. uit den Raadt
 gezet. 114. Raadt. 203.
 — (Geryt) Ouderman.
 57. 109. 172.
 — (Henrik) Ouderman.
 26.
 — (Jacob) Ouderman.
 171. 203. 231. 342. 410.
 Raadt. 300. gebannen. 313.
Schuddekorfsdagb. 165.
Schutmeeesters ampt. 16. 63.
 100.
Schutten getal, en ordonnan-
 tie op dezelve. 43. 44. 45.
 46. 64. 405. 529. veele aan-
 zienlyke luiden onder de-
 zelve. 45.
Scoen (Jan) Ouderman. 25.
Scrodekyn (Jan) Ouderman.
 14.
 — (Pouwels) Raadt.
 10. 40. 170. 202. 230. 525.
 Ouderman. 98. uit den
 Raadt gezet. 114. geban-
 nen 313. weer in te kom-
 men. 332. voor een half
 jaar de Stadt verboden.
 348. burgerfchap weer ge-
 ge-

B L A D W Y Z E R.

- geven. 532.
- Scrodekyn* (Willem) Ouder-
man. 3. 26. 57. 126. 225.
441. Raadt. 108. 185. 301.
- Scroyken* (Willem) Ouder-
man. 461.
- Sem* (Aernt) Ouderman. 301.
- Sevenbergen* (Arent van) ge-
vangen. 131. vrygelaten.
132.
- Sleutels* der poorten wie te
hebben. 269.
- Sloyer* (Jan) Schepen. 12. 40.
97. 116. 170. 202. 300.
355. 397. 425. Ouderman.
232.
- Slufeman* (Jan) Ouderman.
498. 526.
- Snebbert* (Willem) gebannen.
313.
- Snell* (Goert) Raadt. 184.
- Snellenberch* (Willem van)
Raadt. 12. 41. Ouderman.
99. 118. 357. Schepen. 300.
425. 481. Overfte Ouder-
man. 513.
- Snoeck* (Geryt) Ouderman.
390. 410.
- (Lubbert) Raadt. 512.
- Sodomie* hoe gestraft. 49. 50.
- Sparen* (Ordonnantie van)
151. en volg. 527. en volg.
- Sperenwoude* (Dirk van) Ou-
derman. 57.
- Spierinck* (Egbert) ontborgert.
291.
- (Jan Eggertsze)
Schout van het Capittel
van S. Jan. 541.
- Splinter* (Claes) Ouderman.
311.
- Eggertsze Ouderman.
42. 99. 118.
- Spronk* Jansze gebannen en
geld op zyn lyfgezet. 200.
- Spyck* (Jan van) Ouderman.
301.
- Spycker*, ook *Spiker* (Henrik)
Raadt. 409. 497. Ouder-
man. 440. 460.
- (Herberen) Ouder-
man. 56. 109.
- Spyert* (Henrik) ontborgert.
291.
- Stads* inkomsten hoe te vor-
deren. 201. ponden hoe
veel waerdig. 236. Speel-
luiden en Trompers. 32.
Walmuuren waar uit ge-
maakt. 63. Zegel gebroken.
246.
- Stael* (Jacob) Ouderman. 451.
526.
- Stalbroederen*. 316.
- Stalkeerszen*. 208.
- Stedige* woon waar iemand
heeft. 38. 39.
- Steekspel*, ziet *Tournoy*.
- Steen* (Jan) Ouderman. 265.
— (Willem) Ouderman.
390. 426. 461. 498. 526.
- Steenre* (Willem van) Sche-
pen. 263. 389. 439. 459.
525. Overfte Ouderman.
342. 411. Verdinkmeester.
358. Borgermeester. 497.
- Steenwaarder* (Ordonnantie
op den) 39.
- Stekel* (Dirk van der) Ouder-
man. 98. 117. vyand van
den Biffchop. 131. geban-
nen. 147. 148.
- Steven* Claesze Raadt. 185.
- Egbertsze gebannen.
313.
- Hubertsze gebannen.
313.
- Tymansze Ouderman.
13. 203.
- Stokmeesters*. 359.

B L A D W Y Z E R.

Symon Claesze Ouderman.
451. 482. 513.
— Claesze die Louwer
Ouderman. 513.
— Dirksze Raadt. 170.
202. 203.
— Jansze Ouderman. 117.
203. 231.
Sys (Claes) Ouderman. 2.
25.

T.

Taets (Dirk) Ouderman.
109. 125. 426. Raadt.
202. 264. 289. Schepen.
340. 389.
— (Eerft) Schepen. 97.
uit den Raadt gezet. 114.
Ouderman. 126.
— (Geryt) Ouderman.
356. Raadt. 398. 425.
— (Gysbert) gebannen.
147. 500. Raadt. 389. Ou-
derman. 410.
— (Jan) Raadt. 2.
— (Splinter) Raadt.
124. 460. 512.
Teel, ook *Tiel* (Godert) Sche-
pen. 525. borgerschap weer
gegeven. 532.
Tornant (Heer van) houd aan
eenige goederen van de U-
trechtsche. 76. dagvaart daar
over gehouden. 77 en volg.
Tetwyk (Reynier van) Sche-
pen. 1. 24. 55.
Teylingen (Simon van) Ou-
derman. 118. 172. Raadt.
203. Schepen. 230. geban-
nen. 313.
— (Tyman van) Ou-
derman. 14.
— (Wouter van)
Raadt. 2. 25. 56. 482. Ou-

derman. 110. 126. 452. O-
verfte Ouderman. 186.
Schepen. 223. 264.
Thomas Pilgrumsze Ouder-
man. 57. 118.
Tienboven (Sweer van) ont-
halft. 273. 274.
Tollenaar hoe en waar zyn
ampt waar te nemen. 20.
Tournoyspel te Utrecht gevierd.
5. 33. 110. voorziening te-
gens ongelukken. 6. 7. 8.
waar gehouden en wie
daar tegenwoordig waren.
10.
Trinde (Henrik) gelast uit de
Stadt te gaan. 514.
— (Jan) Schepen. 12. 40.
97. 124. 184. 223.
— (Tyman) Raadt. 525.
Tyel (Aernt van) Ouderman.
3. 26. 57. 109. doet oor-
vede. 146.
— (Gysbert van) Raadt.
425.
— (Johan van) Ouderman.
13. 98. 452. Raadt. 41.
341. 389. 410. 497. Bor-
germeester. 117. stelt zich
tegens den Biffchop. 131.
Tyman Jacobsze Ouderman.
41. 56. 109.
— Ysbrandsze Ouder-
man. 357. 400. 427. 452.
Raadt. 512.
Tynmeesters rekening te doen,
en waar van zoogenaamt.
531.

U.

Uiterweert (Dirk) gezant
naer Romen. 288.
Uifer (Tyman) Stadts Klerk.
406.

Uten.

B L A D W Y Z E R.

Utenenge (Beernt) Schepen.
512.

Utenbam (Aetzert) Raadt.
390. 440. Ouderman. 441.
461. 498.

— (Frederik en zyn
zoon) hunne geweldena-
ryen tegen te gaan. 477. en
volg. gevangen ontvluch-
ten. 495. de zoon vry ge-
ley vergund. 522.

— (Reynier) Schepen.
12.

Utenleen (Geryt) Ouderman.
265. 342. 527. ontborgert.
291. Raadt. 390. 410. 440.
460. Overste Ouderman.
498.

— (Pieter) fichter van
eene stove in S. Aechte
Gatthuis. 523.

Uterfpyc (Jan en Pieter) ge-
bannen. 312. 313. geld op
hun lyf gestelt. 335.

Utrecht heeft geschil met den
Biffchop. Ziet *Diepholt*. in-
genomen door den Bis-
fchop. 128. verdeeld in vier
deelen. 148. hoe te verze-
keren voor overvallen.
174. en volg. 315. 316. 317.
353. vereffent haare ge-
schillen met Antwerpen.
241. voerd oorlog tegens
Amersfoort. 336. 337. 338.
358. 365. 366. bestand met
Amersfoort. 353. 416. laat
de verffchillen met Amers-
foort over aan zegsluiden.
368. 369. verzoent met
Amersfoort. 430. nader
mede verbonden. 442. be-
zoent met den Biffchop.
368. 369. 406. doet veree-
ring aan den Biffchop. 371.

verlegén om geld welke
middelen gebruikt. 371.
372. 402. 420. 470. gaat
een verdrag aan met Har-
derwyk. 396. met Amfter-
dam. 412. met Muiden en
Wefop. 446. met Zutphen.
457. met Gelderland. 465.
met Dordrecht. 466. heeft
het recht van de Munt.
405. haar gefchil met het
Capittel van St. Pieter af-
gedaan. 489. krygt land in
erfpacht van het Capittel
van den Dom. 506. accoort
met de Geestelykheit om-
trent de vrydom der zy-
fen. 515 en volg.

V.

Vaart (Aan de) het groote
hoofdgemaakt. 181. eene
haven te graven. 373.

Val (Heyn) borgerfchap weer
gegeven. 532.

Valkendael (Claes van) Ou-
derman. 461. 498.

— (Claes Jansze van)
Ouderman. 526.

— (Jan van) Ouder-
man. 186. 399. Raadt. 223.
289.

— (Peter van) Ouder-
man. 171. 357. Raadt. 202.
Overste Ouderman. 232.
Schepen. 300.

— (Willem van) Ou-
derman. 441.

Vecht (Gysbert over die)
Raadt. 341.

— (Gysbert Jansze over
die) Schepen. 340.

— (Jan over die) Sche-
pen. 12. 40. 97. 116. 300.

B L A D W Y Z E R.

355. 397. 425. 481. 512.
Raadt. 260. Ouderman.
482.
- Vecht** (Jan Peterze over die)
Schepen. 355.
- (Peter over die) Schepen. 107.
- Veem** (Wouter van der) Raadt.
460.
- Veen** (Jacob) Raadt. 2. 24.
223. 341. Ouderman. 125.
- (Jan van) Schepen. 300.
- Velde** (Henrik van) doet oorde.
146.
- (Jacob, Jan, Geryt van) gebannen. 312. geld op Jacobs lyf gezet. 335.
- (Jan) onthalt. 334.
- (Pieter van) Ouderman. 290.
- (Rycout van) Ouderman. 171. 203. 231. burgerschap weer gegeven. 295. gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
- Velpen** (Jan van) Ouderman.
232. Raadt. 301.
- Venelant** (Lambert) Ouderman. 426.
- Verdinkmeesters** ampt. 359.
- Vergier** van de Stadt wie.
191.
- Vergift** (Door) enen anderen het leven willende beneemen hoe gestraft. 429.
- Verloore** Maandag. 303.
- Versellen**. 392.
- Verwer** (Jan die) Ouderman.
231. Raadt. 410.
- (Jan Peterse die) Ouderman. 452.
- (Jan Willemsze die) Raadt. 440.
- Vianen** (Te) verboden te gaan
148.
- Vinkeveen** (Jacob Jansze van) Ouderman. 483. 513.
- Visch** op den afflag te brengen. 65.
- Viven** eedt, pensie, en wanneer verzet. 166. plicht. 167. 264. pensie. 235. hoe te verkiezen. 260. 528. afgesteld. 421. 427. weer aangesteld. 428. vier jaren te wachten eer weer verkiezbaar. 462.
- Vleysbouwers** waar de penfen te wasschen. 198.
- Vlieger** (Henrik de) burgerschap weergegeven. 532.
- (Lambert de) Ouderman. 290.
- Vlueten** (Geryt van) Raadt.
2. 25. 56. 108. Schepen.
12.
- (Ghysbert van) Overste Ouderman. 42. Schepen. 97. 230. uit den Raadt gezet. 114. Ouderman. 172. Burgermeester. 202. burgerschap weer gegeven. 295.
- Voebt** ook **Voicht** (Vrederik de) Ouderman. 2. 25. 56. 108. 125. 185. 341. Raadt. 389. 409. 439. Schepen. 481. 512.
- (Zweder die) Ouderman. 461.
- Voern die Wael** (Geryt) Schepen. 12. 355. Ouderman. 171.
- Voernsweerde** (Bertelmeus van) Raadt. 289. gebannen. 313.
- Voet** (Geryt) Ouderman. 390. 426. 498.
- Vogelaer** (Dirk de) Ouderman. 265.

B L A D W Y Z E R

- Vogelaer* (Willem) Ouderman. 357. Raadt. 426.
- Vogelcoop* (Gysbert) gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335. hersteld. 532.
- (Goossen) burgerschap weer gegeven. 532.
- Vogell* (Willem) Raadt. 309. Ouderman. 399.
- Voirde*, ook *Voerde* (Evert van) Ouderman. 13. 42. 98. 171. 399. 452. uit den Raadt gezet. 114. Overste Ouderman. 204. Schepen. 230. 300. 355. 511. Raadt. 452, 482.
- Volken* Jansze Ouderman. 232. 461. Raadt. 301.
- Vos* (Willem de) Ouderman. 290. 342. 411. 452. Burgermeester. 525.
- Vosculen* (Evert van) Ouderman. 109. 172. uit den Raadt gezet. 114. Overste Ouderman. 204.
- (Peter van) Raadt. 170. 203. Ouderman. 231. Schepen. 300.
- (Tys van) Ouderman. 99. 225. uit den Raadt gezet. 114.
- Vranck* Godertsze Raadt. 12. 41. 108.
- Frankryksche* kroonen hoe veel waardig. 535.
- Vrederik* Gysbertsze Ouderman. 186. 303.
- Vrederikze Ouderman. 3. 98. Raadt. 40.
- Vrese* (Jacob die) Ouderman. 225.
- (Wouter die) ontborgert 292.
- Vriese* Joannes die) Ouderman. 342.
- Vroedvrouw* gestraft. 26.
- Vrouw* den raad van haaren man te doen. 391.
- Vrygeley* (zonder) niet in de stad te komen. 179.
- Vuilnis* waar te brengen. 19.
- Vustinck* (Huge) Schepen. 170. 202. 230. ontborgert. 291.
- ook *Vuystinck* (Jan) Raadt. 2. ontborgert. 291.
- Vyanen* (Henrik van) Ouderman. 411. 526. Raadt. 440.
- (Jacob Woutersze van) Ouderman. 265. 342. 399. 426. 461. 513.
- (Wouter van) Ouderman. 118. Raadt. 230. 309.

W.

- W* *Waak* (Ordre op de) 156. 333. 464. 539.
- Wael* (Dirk van) Raadt. 40. 185. 224. 264. 526. verkiesbaar tot den Raadt gestelt. 532.
- (Jan de) Raadt. 12. 202. Ouderman. 41. Overste Ouderman. 98. Schepen. 116. 230.
- Claesze (Jan de) Ouderman. 2. 25. 117. 203. 231.
- (Lodewyk de) Raadt. 2. 264. Burgermeester. 24. 108. 185. Schepen. 55. 123. 223.
- (Jonge Lodewyk de) gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
- (Lubbert de) Raadt. 12. Schepen. 40. 202. Ouderman. 48. uit den Raadt ge-

B L A D W Y Z E R

- gezet. 114. Borgermeester. 170. 230. gebannen. 313.
- Wael* (Pelgrum de) Schepen. I.
- Wageningen* eifcht vergoeding van schade. 408.
- Walmer* (Bertout) gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
- (Jan) Ouderman. 204.
- Waskaersfen* waarom om de dode lyken gezet worden. 209.
- Wassenaar* (de Heer van) waarom uit de Stadt gehouden. 533.
- Weelde* (Jan van) Wynroeyer. 101.
- Weerlyke* personen in gelove. 103.
- Weerner* Jansze Ouderman. 232. 391. 411. 441. 461. 498. Raadt. 525.
- Well* (Pieter van) gestraft wegens oproer. 37. Raadt. 185. gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
- Wercboven* (Elis van) Ouderman. 265.
- Wercouden* (Henrik van) Ouderman. 390. 483.
- Wesell* Adriaen van) Ouderman. 110. 186. 266. 391. 441. 462. 527. Raadt. 309. 410.
- Wesop* gaan aan een verdrag met Utrecht. 446.
- Westbroeker* Capel tot geen kerk te maken. 505.
- Weyden* der Stadt verkocht en ongenoege van het volk daar over. 33. 34.
- Wezel* (Gerrit van) Commandeur van de Duitfche ordre, gelast weer te komen. 198.
- Wezel* (Willem van) Raadt. 356. 398. 482.
- Wezelen* waarom verboden te vangen. 123.
- Wigger* Pruytsze gebannen. 147.
- Wilboirt* Korskynsze Ouderman. 118.
- Wilde* (Jan die) Raadt. 124. 185.
- (Maas die) Ouderman. 203. 231. borgerfchap weergegeven. 532.
- Wilger* Jacobsze Ouderman. 441. 461. 526. Raadt. 497.
- Willem* Aerntsze Raadt. 12. Ouderman. 42. 99. 118. vyand van den Biffchop. 131. verboden hem te hui-zen. 148. ftichter van het Dolhuis. 411.
- Claesze Ouderman. 3. 118. 231.
- Claes Steffens zoons zoon Raadt. 185.
- Egbertsze Ouderman. 172. 204. 301. borgerfchap weergegeven. 532.
- Folpartsze Ouderman. 427.
- Geryt Ouderman. 171. 265. ontborgert. 291.
- Goeyertsze Raadt. 289. 426. Ouderman. 357. 452.
- Gysbertsze Ouderman. 232.
- Henrik Lamberts zoons zoon Ouderman. 265. 452.
- Hubertsze Ouderman. 310. 427. 483. Raadt. 451.
- Jacobsze Raadt. 97.

B L A D W Y Z E R.

171. 264. Ouderman. 118. ontborgert. 291.
- Willem* Jan Willemsze gebannen voor een half jaar. 348.
- Jansze Ouderman. 4. 26. 57. 126. 426.
- Jansze die Brouwer 497.
- Thomasze Ouderman. 290. 342.
- Tonisze Ouderman. 118. 172. 232. 301. 357. 483. 513.
- Willemsze Raadt. 451. Ouderman. 499.
- Wimjen* (Geryt van) Raadt. 203.
- (Godscalc van) Ouderman. 3. 186. Overste Ouderman. 26. Schepen. 55. 107. uit den Raadt gezet. 114. Raadt. 124. 264. 309. 356. Borgermeester. 223. ontborgert. 291. Verdinkmeester. 358.
- (Jacob van) Raadt. 2. 24. 185. Ouderman. 125. 224. 391. 452. Schepen. 263. 340. 409.
- (Rover van) gelaft uit de Stadt te gaan. 114.
- (Willem van) Schepen. 1.
- Winter* (Gherit) borgerschap weer gegeven. 532.
- Wit* (Henrik de) Ouderman. 3. 26. 441. Schepen. 55. 107. 123. 184. 223. 263. 340. 409. 459. Overste Ouderman. 390.
- (Jan de) Schepen. 170. 230. Ouderman. 204. gebannen, 313. hersteld. 332.
- (Vrederik de) gebannen. 313. borgerschap weer gegeven. 532.
- Wit* (Willem de) Jacobsze Ouderman. 41. Raadt. 481. 511.
- Witfoet* (Steven) gelaft uit de Stadt te gaan. 514.
- Woerde*, ook *Woert* (Willem van der) Ouderman. 3. 25.
- Wolff* Henrik die) Ouderman. 390. 426.
- (Wouter die) Ouderman. 109. 310.
- van Hamelenberch (Gysbert die) Ouderman. 42. 118.
- Wonder* (Adriaen) Ouderman. 356. 399. 426. 513. Raadt. 451. 482.
- (Herman) Raadt. 40. 97. Ouderman. 117.
- Wouden* (Adriaen) ontborgert. 291.
- Wouter* Arentsze Ouderman. 410. 461. 526.
- Gerritsze Ouderman. 498.
- Petersze gevierendeelt. 181.
- Stevensze Ouderman. 25. 57. Raadt. 124.
- Willemsze gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
- Ysbrantsze Ouderman. 13. 203. 231. 310. 390. 451. 482. 525. Raadt. 170.
- Woutman* (Dirk) verkrygt een kluis in erfpacht. 502.
- leent geld aan de Stadt. 503.
- (Jan) geld op zyn lyf gezet. 199. borgerschap weer gegeven. 295. Raadt. 398.

B L A D W Y Z E R.

398. 511. **Borgermeester.**

425. 482.

Wulpoerts Capel tot eene Pa-
rochiekerk verheven. 222.

Wyc (Johan van) Canonik
van St. Jan. 144.

— (Splinter van) Ouder-
man. 125.

Wyck hoe aan het Sticht ge-
komen. 132. en volg. ver-
klaart een Lidt van Staat;
de Schout een poorter te
moeten zyn. 138. hoe aan
Biffchop David overgege-
ven. 395. verblyf der Bis-
fchoppen. 396.

Wynant Jansze als verrader
gestraft. 188.

Wynen aan de Vaart te ko-
pen. 72. door de Stadt jaar-
lyks gegeven. 159. niet
meer te geven aan de Ra-
den. 164. wanneer gegeven
aan de Schutten. 259. aan
den Raadt. 454. voorzie-
ning tegens de fluikeryen
der excynfen op dezelve.
189. en volg.

Wynneering hoe te oeffenen.
189. en volg. 412.

Y.

Yperen (Nicolaes van) ge-
dood door Walraven van
Brederode. 347.

Ysbrant Jansze Ouderman. 13.
56. 526.

— Ysbrantsze Ouder-
man. 299.

Yfelftein (de Stadt) door de
Geldersche ingenomen. 538.

Yfelfteyn (Vranck van) Sche-
pen. 263.

Z.

Zaal (Willem) Raadt. 231.
512.

Zalm (Gysbert) Ouderman.
42. 99. 118.

Zandenbercb (Henrik van)
Schepen. 116. 340. 389.
409.

Zanten (Elis van) Ouderman.
225.

— (Herman van) Ouder-
man. 441.

Zasf (Geryt) Ouderman. 266.
borgerfchap weergegeven.
532.

Zebeke (Jan) borgerfchap
weergegeven. 295.

Zeger Arentsze wegens A-
merstoort afgezonden tot
de vredehandeling. 366.

Zelmonde (Jan van) Ouder-
man. 461.

Zem (Arent en Jacob) bor-
gerfchap weergegeven. 532.

Zevender (Claes van der) Ou-
derman. 109. uit den Raadt
gezet. 114. Raadt. 124.
Schepen. 184.

Zevenbusen (Henrik van) Ou-
derman. 24.

Zeybert (Jan) Ouderman. 390.
Zielbuys hoe gekomen aan de
Regulieren. 116.

Zilvere covels. 162.

Zittert (Henrik) geld op zyn
lyf gezet. 335.

— (Jan) Raadt. 124. 223.
Ouderman. 185. geld op
zyn lyf gezet. 335.

Zoet (Willem) borgerfchap
weergegeven. 532.

Zoudenbalcb (Aelbert) geban-
nen. 312.

B L A D W Y Z E R.

- Zoudenbalch* (Bertelmeus) lyf gezet. 335.
 Raadt. 24. 184. 300. Schepen. 55. 107. Ouderman. 125. 224.
- (Evert van) gezant naer Romen. 288. maakteen straat. 394. Prooft van Westvrieſlandt. 542.
- (Geryt) Ouderman. 410. 440. 513. Raadt. 485.
- (Jonge Geryt) Schepen. 389.
- Zuermont* (Egbert) Ouderman. 14.
- Zulen* (Dirk van) Ouderman. 171. 231. 311. Schepen. 202. 398. 425. 481. 511. Raadt. 355. Homan van de paerden. 358. Stehouder van den Schepenborgermeester. 534.
- (Geryt van) Ouderman. 13. 57. 109. 231. 461. 498. 526.
- (Geryt van) Lambertze Raadt. 171. Ouderman. 204. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 332.
- (Jan van) Raadt. 13. 171.
- (Peter van) Ouderman. 224. gebannen. 313. herſteld. 332. voor een half jaar gebannen. 348.
- (Steven van) Ouderman. 290. 348. 499. 527. Schepen. 481.
- (Steven Gerritsze van) gebannen. 312. geld op zyn
- Zulen* (Zweder van) Raadt. 481.
- Zulen* van Blickenborch (Geryt en Jacob van) gebannen. 314.
- Zulen* (Jan van) Ouderman. 171.
- van Natewiſch (Jan van) gebannen. 314. Raadt van den Biſſchop. 366.
- Zuſterbuyzen* vry van excyns op de bieren. 52. 53.
- mochten goederen aankopen. 103. 104.
- Zutert* (Jan) gebannen. 312.
- Zutpens* overeenkomt met Utrecht. 457. 458.
- Zuylen* van Amerongen (Jan van) Raadt. 203.
- Zwaencoert* . ook *Zwaenkert* (Lubbert) Raadt. 300. Ouderman. 311. 391. 441.
- Zweder* Henrik Laurensze gebannen. 500.
- Willemsze borgerſchap weergegeven. 532.
- Zyl* (Claes van) Roelofsze Ouderman. 57. 125. 224. 427. 483. Overſte Ouderman. 452.
- (Jan van) Roelofsze Ouderman. 186.
- (Tyman van) Raadt. 389. Ouderman. 410.
- (Willem van) Overſte Ouderman. 232. ontborgert. 291. Ouderman. 311. 357. Raadt. 398. 440.

D R U K F O U T.

bladz. 530. reg. 10. *Gelias* leeft *Gelies*.